Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Liddelius
de arte medica

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

3797/A
A. XXIX. Lid

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Writ opr fnd

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

3-10-

Cinorie

$\frac{4}{6}$ +

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

33127

Pre. 2s.

Macro

181

cat 5

A 844.5

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ARS MEDICA,

SVCCINCTE ET PERspicuè explicata

AVCTORE

DVNCANO LIDDELIO SCOTO.

Editio eius vltima,

IVXTA EXEMPLAR, QVOD IPSEmet auctor ante obitum innumeris in locis sua manu correxerat & auxerat, recusa.

Acceßit eiusdem

TRACTATVS DE DENTE AVREO PVERI Silesii contra Horstium: ex Museo Ioach. Morsii nunc primùm prolatus.

HAMBVRGI,

Ex Bibliopolio FROBENIANO.

Anno M. DC. XXVIII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Viro Excellentiß.

DN. PATRITIO DUNÆO,

Philoſopho ac Medico Doctori, & regiæ Academiæ Aberdonenſis nouæ in Scotia Profeſſori Primario,

S. D.

GEORGIUS LUDOVICUS FROBENIUS.

QVòd vltima hac Artis Medica Clariſs. Liddelij editio bono iam auſpicio prodit, tibi debemus, Excellentiſs. Dunae. Tu enim pro ſingulari tuo in defunctum Liddelium amore, pro laudabili autem in Scientiam medicam iuuandam ſtudio non committere potuiſti, vt tineis blattiſque relinquerentur, quæ præſtantiſs. auctor vltimo ſuo eoque accuratiſs. ante beatum obitum ſtudio elaborata ara τῆς ὑγείας *conſecrauerat. Macte iſto affectu, ex quo auctoris pariter nomini atque tuo gloriam maiorem comparabis, humani vero generis conſeruationem ac ſalutem plurimum promotum ibis: Inprimis ſi plura alia ex diuite illo Theſauro, quem Clariſs. Liddelij ingenium Aberdonenſi Academiæ veſtræ legauerat, in publicum emittenda ad me miſeris. Ad quod vti operam atque rem meam offero; ita tibi hoc equidem tempore publicè gratias ago, quod exemplar vltima auctoris manu correctum auctumque bono publico ad me miſiſti. Vale, & beneuolentiam, quam in me capiſti, conſerva. Hamburgi Kal. Martij Anno Chriſti 1628.*

SERE-

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

SERENISSIMO ET POtentissimo Principi

IACOBO I.

MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ ET Hiberniæ Regi, &c.

SI ea vna omnium maxime inter cunctas disciplinas humanas iure laudanda, cæterisque anteponenda sit, quæ operum supra alias admirabilium præstantia, exquisita multiplicium longeq; nobilium & arcanarum rerum scientia, antecellit, cui nisi vni soli medendi disciplinæ palmam tribuemus? cum eius tanta sit dignitas, eaq; gloria, & oculis omniũ exposita magnitudo, vt nullius laudibus & commendatione indigeat, sed ipsa sibi ipsi suo splendore & gratia abunde satis magnam admirationem apud omnes pariat. Nam sanitatis & tuendæ & restituendæ gratia, diuino quodam munere concessa est medicina; sanitas autem apta omnium partium humani corporis constitutio, vitæ humanæ perfectio, actionumq; integritas est, qua nihil vtilius aut præstantius, nihil iucundius, aut suauius esse queat, sine qua nulla cæterarum rerum

voluptas, aut vt in hymno suo canit Orpheus, Παντ' ἐ-ςὶν ἀνωφελῆ ἀνθρώποισιν. Quod si igitur salus, vitaque ipsa omnibus charißima sit, præcipuum vereq́; diuinum donū; necesse erit artem, quæ eam præsentem tuetur, conseruat, & labefactatam restituit & curat, ac infensißimos vitæ nostræ hostes, morbos, propulsat & depellit; omnium humanarum disciplinarum præstantißimam, dignißimam & diuinißimam esse. Quapropter eius originem Græci & Ægyptii Diis ascribunt: Syracides vni Deo omnium rerum conditori; eamque singulari studio ingeniosißimi & eruditißimi omnium ætatum viri, laudatißimique nonnulli Imperatores & Reges excoluerunt. Nam ex cunctis humanis rebus nil ad Dei potestatem & benignitatem propius accedere videtur, quam artis medicæ præstantia excellere, & morbis aduenientibus obuiam ire, inualescentes minuere, & naturæ labenti succurrere & subuenire. Nec in his tantum vniuersa artis medicæ præstantia consistit, sed etiam in exquisita multiplicium rerum cognitione eximia quædam dignitas elucet. Nam cunctas facultates difficultate variarumque rerum cognitione longißimis citra vllam controuersiam spatiis vincit; cum angustis finibus circumscripta non sit, nec vna aut altera, sed omnium prope disciplinarum consortio, & innumerabilium rerum notitia perficiatur. Non enim boni medici est vulgari rerum cognitioni, fallacibusque nonnullis experimentis confidere, sed in totius naturæ adyta acri iudicio & ingenio penetrare, ac primum elementa elementorumque transmutationes, variasq́; permixtiones contemplari,

animæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

animæ naturam, vires, functiones singulas considerare, admirabilem totius humani corporis fabricam, singularumq; partium structuram, conformationem, situm, consensum, vsum explicare & tenere; hinc ipsos infensissimos vitæ nostræ hostes, morbos, morborumq; omniũ causas, & accidentia, siue symptomata explicare, accurateq; dignoscere, & quæcunq; latent in corpore humano manifestare, quæ futura sunt, præuidere & prædicere. Deinde singulis exploratis, vt sanitas inculpata conseruetur, amissa vel labefactata curetur, morbi causæq; morborum è corpore submoueantur, præter exquisitam methodi medendi cognitionem, singularem experientiam & prudẽtiam, requiritur, vt omnium rerum naturas viresq; quatenus salutares, aut pernitiosæ sunt, acri iudicio exploret, & cognoscat; vt herbarum, stirpium, omniumq; terra nascentium quadrupedum, volucrũ, insectorumq; species & qualitates expendat; metallorum, mineralium, lapidum, gemmarum omnium, naturam viresque inquirat & examinet; piscium differentias, omnesq; maris diuitias scrutetur & dignoscat: Aeris, aquarum, regionum, ventorumq; spirantium naturam, mores consuetudinesq; hominum perpendat, syderum motus, motuumq; varias vicißitudines contempletur & obseruet, ex cœlo futuras temporum mutationes, morbosq; prævideat & præcognoscat. Quare medico necessaria est totius naturæ contemplatio, & vniuersæ philosophiæ cognitio, vt semel finiã omne quodcunq; pulcherrimus hic complexu suo coercet mundus, ad hominis salutem & incolumitatem, prudenter accommodare, & referre eum oportet, qui

boni excellentisq; medici nomen dimereri cupiat. Munus pulcherrimum, sed arduum, multi laboris & industriæ, magni ingenii & iudicii. Quæ etsi ego in me nullatenus agnosco, tamen cum à primis annis extra patriam philosophiæ, ac huic præstantissimæ facultati me totum fere deuouissem, & docendo bonam ætatis partem consumpsissem, primum in aliis Germaniæ Academiis, postremo in Academia Iulia annis nunc decem & septem stipēdio Serenissimi Principis HENRICI IVLII *Ducis Brunsuicensis &c. omnium literarum & literatorum fautoris & Mæcenatis eximii, mei officii esse statui in gratiam studiosæ iuuentutis exercitationes & lucubrationes nonnullas medicas in publicum emittere, quæ præter meam exspectationem non solum ab artis nostræ tyronibus, sed etiam à viris nonnullis doctissimis comprobatæ, & tanto applausu acceptæ fuerunt, vt breui tēpore quotquot apud typographum exstabant exempla, distracta sint. Quare cum non deessent, qui nouam editionem vrgerent; nonnulli viri eruditissimi (quorum iudicia vtinam me falsa spe non admodum frustrentur) opus aliquod magis absolutum & locupletatum à me flagitarent, etsi meæ tenuitatis mihi conscius sum, mihique ipsi in pluribus non satisfacio, neq; in me eam industriam agnosco, quæ in tantis tamque arduis rebus immensam iudiciorum varietatem & intemperantiam expleat, cōsultum tamen esse putaui eorum æquissimæ petitioni morem gerere. Proinde quæcunque à me prius concinnata fuerunt, retexui, plurima adieci, quæ non satis arriserunt, mutaui; atque in isto opere omni studio &*

labor

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

labore conatus fui, præcipua artis medicæ fundamenta à primis naturæ elementis deducere, parteſque eius omnes adumbratione quadam exprimere, ac compendiariam rationem ſeu methodum diſcentibus proponere, perueniendi ad veram medicinam.

Etſi autem initio indignum prope eſſe exiſtimauerim, vt hoc opuſculum, aut vllum tam exile minuſque elaboratum ingenii monumentum ad Tuæ *Maieſtatis manus perueniret, tamen fretus* T. M. *ſingulari clementia & benignitate erga literas & literarum omnium cultores; confirmatus præterea autoritate & conſilio doctiſsimorum virorum, conſtitui non leuibus de cauſis hoc quicquid eſt laboris & induſtriæ* Tuæ *Maieſtati conſecrare & nuncupare. Quemadmodum enim illi qui diuturna peregrinatione exteras remotaſque regiones obierunt, cum in patriam redeunt, rara aliqua & inuſitata ſuis deferre ſolent, & ſi quæ ſelecta & pretioſa videantur, regibus, principibuſque potiſsimum offerre; ita me quoque in patriam redeuntem poſt exactos annos fere octo & viginti in exterarum regionum Academiis, decet, aut horum conſuetudinem æmulari, aut ſi nil ſingulare rarumque, aut* M. T. *dignum occurrat, ruſticos aut pauperculos imitari, qui modo pomis, interdũ auiculis, aut alio ſymbolo voluntatis ſuæ ſignificationem teſtari ſolent, atq; has ingenij mei fruges minime raras, aut ſelectas* Tuæ *Maieſtati potiſsimum offerre: cui mea omniumque tuorum ſubditorum ſtudia laboreſque omnes merito ſeruire debent. Nam primũ à* Tuæ *Maieſtatis ſalute & incolumitate tot regnorum dignitas, ac omniũ tuorum ſubdito-*

rum salus & incolumitas dependet. Deinde cum amplissima potentia in Tua Maiestate coniuncta est summa clementia & tam erga exteros, quam subditos tanta beneficentia & benignitas, vt omnium bonorum animos tibi quotidie deuincias. Nec ob has solum regias animi tui dotes te suspiciunt, & admirantur omnes, sed quod in te fulgent singularis sapientia & prudentia, eximia eruditio, & doctrina, omniumque virtutum ornamenta, eaque iam toti mundo ita nota, vt commemorare & celebrare superuacaneum sit. Ac summus ille regum merito censeri debet, cæterisque vera gloria prælucet, qui ortus ipse à priscis magnisq; regib. naturæ quadam diuinitate & ingenio præditus, recta vitæ ratione confirmatus; pietate, doctrinæ excellentia, & optimorum consiliorum copia instructus, denique omnibus regiis virtutibus illustratus; summa clementia cuncta piis iustisque legibus moderatur, bonos tuetur, malos ferocesque coercet, ac præ cæteris rebus studia literarum, per quæ religio & pietas, pax & trāquillitas publica conseruatur, singulari amore prosequitur, & tuetur, ac insigni munificentia promouet. Nam non alia causa olim summi laudatissimiq; Imperatores & principes in hoc toti fuerunt, vt literas fouerent, & in suo splendore conseruarent, Scholas & Academias maximis sumptibus erigerent, quam vt ipsi pie prudenterq; singula administrarent; & animos subditorum bonis moribus imbuerent, & ad veram pietatem, omnemq; virtutem assuefacerent: in quibus vniuersa cuiusq; regni & reipub. salus & dignitas sita est. Quemadmodum enim stirpes feræ & agrestes cultura

mite-

mitescunt, & in aliam prope naturam transeunt, ita hominum animi feroces, rudes, barbarique; literis, doctrina, bonaque educatione mites, humani, & ad pietatem, omnemq́; virtutem, ac debitum in magistratus obsequium, procliues & idonei efficiuntur, sublatis vero liberalibus disciplinis, honestaq́; educatione ad ferociā & inhumanitatē statim vergunt, & necessario ruunt. Huius rei, vt peregrina omittam, apertissimum luculentissimumq́; testimonium & exemplum habemus in Insulis Hebridibus, & conterminis Britanniæ, Hyberniæq́; populis. Cum enim non multis interiectis annis à temporibus Apostolorum religionem Christianam bonarumq́; literarum studia suscepissent; inualescente primum persecutione Decii Diocletiani, aliorumque Imperatorum aduersus Christianos, deinde post Theodosium Magnum vastatis passim alibi Ecclesiis & scholis, extinctisq́; omnibus fere literarum studiis, bellorum rabie gentiumq́; assiduis migrationibus & incursionibus, huc quasi in asylum pij doctique magno numero cōfluxerunt; itaq́; hic pietatis Christianæ optimarumque literarum studia, nulla philosophiæ parte omissa, ita floruerunt, vt Scotis illis monachis aliquot subsequentibus seculis nil sanctius, nil eruditius fuerit. Nam in Hy Insula, teste Beda, quæ nunc Iona existimatur, & alibi quoq́; cœnobia illius ætatis celeberrima, aut scholæ Apostolicorum virorum fuerunt, ad quas, vt hodie ad optime constitutas Academias, ita ex remotissimis regionibus innumeri pietatis & eruditionis studio vndiq́; confluxerunt: ex quibus prodierunt S. Columbanus, Gallus, Kilianus, Aidanus, Florentius, Fridelinus,

ne sim longior, integra examina sanctißimorum & eruditißimorum virorum; greges philosophorum, qui per vniuersam fere Germaniam, Gallias, vicinasque omnes Europæ prouincias, religionem Christianam summa deuotione, multaque eruditione propagarunt, Ecclesias seminarunt, omniumque prope disciplinarum scholas aperuerunt, vitamque Christo donarunt, ac tantam sui admirationem concitarunt, vt laudatißimi reges non aliunde, quam ex Britannia, Insulisque illis Britannicis, pios eruditosque doctores petierint. Vnde Carolus Magnus fundaturus Academiam Parisiensem ab Achaio Scotorum Rege, præter alios, Mailrosium & Clementem impetrauit; qui primi Parisiis philosophiam bonasque literas docuerunt. Sed statim post diuturnis bellorum cladibus, & Noruegorum incursionibus, aßiduisq; seditionibus, scholæ illæ vastatæ, funditusque deletæ fuerunt; hinc restinctis pietatis literarumque studiis, sublatisque omnib. liberalibus disciplinis, secuta sunt in illis locis tempora multo infeliciora; atq; ipsæ regiones hanc tuã salutarem opẽ, præsensque auxiliũ multis seculis desiderarunt; nunc vero summa spe fouentur, gaudioq; exultãt, & tibi pro meritis gratias agere gestiũt. Quod si igitur pro solita benignitate & clementia perrexeris, non solũ cuncta piis, iustisq; legib. moderari, sed etiã literarũ studia in suo splendore conseruare & augere illamq; pietatis & eruditionis gloriã multis seculis in nonnullis regnorũ tuorum partib. extinctã resuscitare; nõ modo Deo gratißimũ officium præstabis, sed etiã tua florentißima regna, virtute, gloria, omniumq; bonorũ affluẽtia illustrabis,

ac docti quoque certatim tuas regias dotes, eximia planeque diuina merita, & singulare in Ecclesiam totamque rempub. literariam studiũ perpetuo celebrabunt, summisq; laudibus in cœlum efferent. Sed vt reuertar, vnde digressus sum, à Tua Maiestate submisse nunc peto, vt hoc debitæ subiectionis & obseruantiæ meæ μνημόσυνον serena fronte, tranquilloq; animo suscipiat, & istam primam operum meorum medicorum partem sub patrocinio nominis sui in lucem prodire sinat: cuius voti, si me compotem M.T. reddiderit, calcar mihi in posterum adiiciet accelerandi cæteros ingenii mei fructus, modo vitæ vsuram mihi Deus omnipotens indulserit: quem toto pectore oro, vt Tuam Maiestatem cum tota regia domo diutißime incolumem conseruet, suaque benedictione coronet, ac heroicarum tuarum virtutum laudem sempiterna gloria florentem cumulate adaugeat, vt sub tuo præsidio & imperio felicißimo vera religio, iustitia, literarumque studia perpetuo floreant, regna tua sarta tecta maneant, & pietate omniumque virtutum splendore cæteris præluceant.

Tuæ Maiestatis
obsequentißimus

Duncanus Liddelius
Aberdonensis Medicinæ Doctor.

AD
DVNCANVM LIDDELIVM, SCOTVM, PHILOSOPHUM & medicum eximium, Collegam in Academia Iulia.

QVid Duncane tibi Germania nostra rependet,
Pro tantis meritis, quibus à te grata beatum
Gestit & obstrictam tibi dehinc se spondet in ævum,
In precio antiqui donec sapientia secli,
Donec erit medico curati gratia morbi?
Vos ego nunc testor, populares, quotquot inante
Ad Viadri ripas, Varnique ad amœna roseta,
Iamque hac sicca Elmi per tempe à pluribus annis
Musæis avide de fontibus ora rigastis:
Dicite, quis melius nouit, quis rectius illo
Vos docuit, magni eximium quæcumque Platonis
Prodidit ingenium, aut reperit mens nata Stagiris,
Iudicioque probata acri atque examine iusto,
Mandauit cartis ævo noscenda futuro?
Quæ nunc post tot secla manent integra, vigentque,
Et puros animos mellito nectare pascunt:
Naturam rerum qui perscrutantur, & artes
Viuendi recte, ac sese populosque regendi,
Quæque, vltra hæc, vtraque via deducit euntes
Promta suis ad quæque operis, doctrina ministra.
Vt tamen hæc ipsi & paucis communia credam:
Num quis in excelso cælestes doctius arces
Permeat, & fallace via minus ambulat, vna
Cumque astris & sideribus, quæcumque superne

Immensos complent multiplice lumine tractus?
Quisnam alius tam certa dedit compendia princeps,
Continuo, qua tutus eas, monstrantia ductu,
Tramite tam vario quo rarior incidat error?
Quotquot idem gelidis itiner calcatis ab vrsis,
Hoc duce, quis vestrum est, quin gaudeat ire, vel optet
Huius pone sequi docili vestigia planta,
Si liceat, Dea si tantum sibi faverit Antii?
Pratereo terraque plagas, latique profundi
Intervalla, lacus, amnes, montesque nivosos,
Vallesque & loca plana, & deserta, & bene culta,
Vrbibus aut vicis habitata, vbicunque per orbem.
Nil horum nescit: quasi viderit, omnia nouit.
Res itidem passim, quovis & tempore, gestas;
Bellaque pacatasq; quieta Palladis artes:
Sedem aliam ex alia quaque vt sibi quasierit gens:
Imperia in populos quem crerint quaque per orsum,
Inq; novos qua sint successus lapsa ruina.
His animos, iuvenes, vobis formare Britannus
Mirifice studuit. Meliores vndique facti,
Ingentes raro grates resonate magistro
Factus ad egregia studia, ingenuosque labores,
Paoniam, magnis quoque cultam regibus, artem
Pervigili cura longo iam tempore tractat.
Ingenio tanto utque accincto talibus armis
Ludus erat, Coi senis exquisita reperta,
Artificisque immensa volumina noscere Mysi,
Quaque alii, post hos, seu Graii, sive Latini,
Sive Arabes, sive hos avo inferiore secuti,
Mente cata adiecere humana gentis in vsus.
Nec grave sollerti, verum secernere falso,
Demereq; indicio vulgaribus optima certo.
Iulia gauisa est illo doctore frequentes
Omnibus è terris oriundos cernere alumnos.
Vosque viri virtus opibus ditauit abunde,
Quas promsit sibi commissis ab Apollinis arcis,

Facunda

CARMINA.

Facunda dictans decreta salubria lingua,
Qua vos usu ipso varias didatis in oras,
Corpora firma quibus maneant, sanentur & ægra.
Ipse graves fausto pellit conamine pestes,
Membra salutiferis recreans languentia succis
Seruatur vita his, illis minus esse molesta
Incipit, eiecto, qui torsit viscera morbo.
Expertus dico. Mihi tanta hypochondria sæpe
Vltra lustra duo crudeli à tormine sedat.
Hactenus adsuetus multis afferre salutem,
Omnibus hinc toto sparsis mortalibus orbe
Consulere instituit. Phœbei oracula sacri
Naturæ è latebris, recta ratione magistra
Eruta, cunctatus multum & vix tandem ab amicis
Victus consiliis, in commoda publica profert.
Vade liber, nec te dextro prodire volatu
Opto. Tuo genio propriaque instructe fruere
Fortuna, gratus pariter iuueniq; seniq;,
Innumeris manibus doctæ tractabere genti.
Te vero, Duncane, æternum Iulia amabit,
Æternasq; tibi decernit præmia laudes,
Doctrina sapiente sua quod pectora pubis
Perfundis penitus: vita sine labe quod acta,
Exemplo monituq; easdem deducis in artes,
Promtus ad officium, nulli grauis, omnibus æquus,
Quem non fallit honos, non auri lamina flectit,
Immotus veri custos & fraudibus hostis:
Et quod publicitus quæ prosunt, prima recenses,
Omnia solius modulo metitus honesti.

Theodorus Adamius, iudicii prouincialis in Principatu Brunovicensi adsessor, & Pandectarum iuris civilis in Academia Iulia interpres, &c.

SVM-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

SVMMO VIRO

DVNCANO LIDDELIO SCOTO

PHILOSOPHO ET MEDICO.

INgenio Geniis par, mente excelsior astris
Atq; animo, quem nec totum etiam orbis habet,
Omnia dum penetras, nec te explent omnia, vt vnus
Quæ summis fuerant singula possideas
Nec tibi Aristotelis sapientia, nec tibi Coi,
Socratis, Euclidis, Pergameique senis
Sufficit, & paruũ est tibi, quod dat Græcia, quicquid
Cum Phariis, Syriis, Indus, Arabs, Latium
Ipsam crescendo naturam vincere tentas
DVNCANE, & maior teipso etiam esse cupis.
Quære tibi atq; aliũ procul hinc proficiscere in orbẽ,
Arctius hoc tantis hospitium est opibus.

Cornelius Martinus, Antvverpius, Professor publicus in incluta Iulia posui amico totos tres & viginti annos cognitissimo, familiarissimo, probatissimo.

Ad Clarissimum virum,

DN. D. DVNCANVM LIDDELIVM, Scotum, Medicum eximium, amicum observ. & carissimum.

MOtus atque polos & sidera nosse, quid illa,
Si non impediat quæ prima est causa, operentur
In nobisipsis, terra & regionibus infra
Sepositis, cur deficiat Sol, Luna laboret,
Quid prosint numeri, radius quem præbeat vsum,
Iucundum est, fructumque suum, sua commoda secum
Fert nec ea vnius generis, πρὸς τἄλφιτα quamquam
Aut nihil aut minimum faciat, Regesque deceret,

Cum

Cum tamen Alphonsos hodie vix vivere credam.
Tu quantum hic posses, Duncane, ubi Marchia fines
Sauromatum spectat, civis tuus inde reuersus
Iamdudum in patriam Cragius laudare solebat;
Audiit alta Bratulai qua mœnia surgunt
Vir gravis ac sapiens Duditius, Vranopyrgi
Brahiades Danaum non ultima gloria gentis,
Ad Varni ripam & Balthen Bruceus, ad Helmum
Iulia, complures quæ te mirata per annos
Suspicit, & de qua bene te meruisse nec ipsa
Bascanie livore virens odiumque negabit.
At quid in arte scias medica, quod regia Ditis
Hospitibus per te careat, docilique iuventæ
Vt monstres morbi causas, præsagia mortis,
Quænam spes ægris, quæ sint tibi signa salutis,
Vidimus ipsi oculis his, expertique loquuntur
Quos opera superesse tua dolet Æacus, imo
Iuliados nostræ quid præstes pulpita dicunt,
Et præ mille aliis liber hic, liber aureus, in quo
Scribundo nulli veterum cessisse videris.
Queis dapibus similes alias deprome, tuoque
Ex locuplete penu cupidis satiarier expers
Inuidiæ nec avare apponas. Sic tibi laudes
Ac nomen paries, dignasq; merebere grates,
Quas solvent, quibus usui eris. Nihil amplius addo;
Sed volumus tamen, ut sola quæ te cunq; manebunt
Simus in his, quorum tibi sit meminisse voluptas.
Non tuus è nostro labetur pectore candor,
Non aliæ quibus excellis virtutibus, artus
Dum vis dia reget, vescemur & ætheris aura.

Rudolphus Diepholdius,
Græcæ linguæ Professor.

FINIS.

CLARISSIMO ET EXCEL-
lentissimo viro,

Dn. IOANNI CRAGIO

Regis Britanniæ archiatro,

S. D.

Joannes Caselius.

Litteris, Cragi clarissime, quod te minime fugit, vel de negotiis agimus, vel de amicitia. Pauca mihi sunt negotia, quæ sic populus appellat, non fere nisi propioribus: amicitia etiam cum longinquis, in quam ipsi me de prædicatione familiarium adsciuerint: neque non ipse mihi multos paraui ab adolescentia vsque, quos ob virtutem admirarer & litteras. Nostrum autem vtriusq; animi vtprimum coaluerint, forte rectius nos doceat popularis tuus Duncanus Liddelius, qui inter nos studiose, vt apparet, notitiam conciliauit, dum te hic ad nos prædicat, & mei apud te amicam mentionem fecit. Qui

enim non faceret vtrumque, qui te veterem habuerit, me non prorſus nouum amicum habeat? Sępe autem mihi expoſuit, quemadmodum adoleſcens videndi exteras regiones deſiderio, quale in ſingularibus ingeniis deprehenditur, è Scotia appulſa naui Dantiſcum per Poloniam ad te primum venerit, cum in Academia Francofurdiana ad Viadrum publico loco magna cum laude & auditorum fructu maximo & mathemata doceres, & Logica ſolide traderes, & illā omnem iuuentutem princeps ad Ariſtotelem diſcendum optima ratione cogeres. Nam cum hærerent plerique in neſcio quibus compendiis, ſiue potius lacunis, erudite & feliciter digitum intendiſti in ipſum fontem, & bonis ingeniis facile perſuaſiſti, vt ad optimum interpretem rationis ſe potius conuerterent, quam inanes ſapientiæ perſuaſiones ſectarentur, quibus imbuti ſemetipſos non minus fallunt, quam alios. Docebas enim, quotquot alucinantur in ſententiis, nec veritatem abunde

perci-

percipiunt, eos in cognitione liberalium, vitæque necessariarum artium, neque non in moribus & consiliis sæpenumero aberrare: quæ infelicitas multam adhuc in Republ. barbariem secum trahit. Idem ibidem ante te Borussus Iustus Willichius nec infeliciter tentauerat, qui hoc quidem consilium nunquam repudiauit, sed ad faciendam medicinam se postea contulit: cuiusmodi vitæ cursum tu quoq; sapienter tenuisti. Cæterum Liddelius etsi acceperat principia litterarum prima, & necessaria etiam ad aliquod fastigium eruditionis contendenti, tamen hærebat, quid porro faceret: ibi iam desperantem consilio & ope adiuuisti, qui de ingenii ipsius felicitate bene ominarere, imo recte iudicares. Itaq; à te ille confirmatus, non ad aliquas doctrinæ particulas animum adiecit, vt plerique facimus, sed cum mathematicas disciplinas omnes, tum reliquas Philosophiæ partes, non solum te auctore, sed potissimo magistro, didicit, cum non minus feliciter, quam obsti-

nate tibi operam daret in annum ter-
tium: etiam à physicis ad artis medi-
cæ initia transiens ipsa simul mature
posuit fundamenta. Tum vero tu sub
abitum in patriam, hunc popularem
& carum disciplinæ tuæ alumnum V-
ratislauiam misisti ad Andream Du-
dithium. Magnus enim ille vir cum es-
set variis scientiis præditus, vberrimo
& cultissimo scribendi genere vteba-
tur: quam facultatem sibi à puero pa-
rauerat, & in tractatione maximorum
negotiorum perfecerat. Hæc eo li-
bentius tibi commemoro, quod mihi
(etsi nos non videramus) amicissimus
fuit, suamque erga me beneuolentiam
litteris aliquoties declarauit. Eam mi-
hi conciliauerat Ioannes Crato Impe-
ratoris Medicus, qui tum emeritus in
patria ætatem agebat senex. Ibidem
loci Duncanus pergebat in mathema-
ticis, quorum omnium certa initia à
te acceperat, quod tibi ipse retulerit,
vti nobis: Cuius studii ducem habe-
bat eximium Paulum Wittichium, il-
lius vrbis ciuem, vt illa est ingenio-
rum

rum feliciſſimorum ferax: cumque plurimum apud te profeciſſet, accepit ab hoc viro, qui Henricum Brucæum, & me aliquando in Academ. Roſtochiana ſalutauit, & de ſua arte cum illo potiſſimum, vt faciunt doctrinæ & veritatis auidi, contulit: ex eo plenius didicit, quarum prima principia à te prius acceperat, παραδόξους ὑποθέσεις Copernici, quæ non iniuria habentur admirabiles: Sed ego de re mihi obſcura ad virum perſpicaciſſimi ingenii nihil neque habeo dicere, neque debeo. Reuerſus ſub annum alterum in Acad. Francofurt. non ſolum ſe profundius demerſit in diuinæ artis medicæ ſtudium, ſed & quibus iam excellebat ante dictis diſciplinis, eas docebat: præcipue, quæ recens acceperat, credo, vt ſe magis confirmaret. Ita patiens erat laborum, vt & æquales & natu maiores non ſolum mathematicas diſciplinas ex Euclide, Ptolemęo & Copernico doceret, ſed etiam, quæ expeterentur, cæteras Philoſophiæ partes. Ex illis ſunt, qui ſic pro-

fecerint, certe ex ipſo fundamenta acceperint, vt hodie ibi publice cum laude doceant. Quem curſum ille tertium annum teneret, non deſeruiſſet, quoniam cum iuuentuti carus erat, tum Profeſſoribus doctiſſimis magis innotuerat: ſed cum morbus epidemius ingruens iuuentutem diſſiparet, quid faceret? periculi euitandi gratia peregrinationem ſuſcepit: quo tempore in Acad. Roſtochianam in littore Balthico ad nos venit, iuuenis doctiſſimus, hoſpes nemini noſtrum ingratus; gratiſſimus cenſori ingeniorum acerrimo Henrico Brucæo, Medico & Philoſopho primario; nec vero minus mihi: tum propter variæ doctrinæ copiam, tum ob modeſtiam & in diſcendo, docendoque perpetuam diligētiam. Docebat enim quotidie adoleſcentes, & ea, quam à te methodum acceperat, nobis fauentibus, quod quo magis animaduerteret, detulimns ei dignitatem magiſterii philoſophici. Cum vero mihi eſſet familiaris, erat Brucæo familiarior, & hic cum excelleret in mathe-

mathematicis, Copernicæa illa ex hoc magiſtro didicit, & quidam præterea in mathematicis verſati, ſed illarum ὑποθέσεως imperitiores: neque non recordor, vt & vna Ptolemaica euoluerint, & ex intimis ſcientiis inter ſe ſæpe multa contulerint. Neque tu ignoras, vt ab illuſtri mathematico Tychone è nobiliſſima Braharum familia, aliquoties ob famam diuinę illius ſcientię accitus fuerit. Namque inter te & illum primus notitiam & amicitiam conciliauit ex eadem illa diſciplina. Roſtochii quidem noſter hic vniuerſam prope diſciplinam plus vna vice tradidit: ſed quod iam ſciam, primus in Germania, θεωρίας motuum cœleſtium, ſimul ſecundum Ptolemæi & Copernici hypotheſin docuit: neque non ſingulorum planetarum theorias adiunxit, ſecundum tertiam hypotheſin, cuius διατύπωσιν libro de ætheriis phænomenis proponit Tycho. Adſcitus poſtea in fortunatorum Liuonum equeſtris ordinis conſortium, tertium conceſſit, quod illi ita vellent, ad Viadrum. Sed

excitati fama & frequentia recentioris Academiæ Iuliæ, quo & ipse aliquoties & proposito præmio accitus venerã, & eram tum iã, quo loco in Rostochiensi annos viginti fueram quinque, huc sese contulere. Diuertere recta domum meam: cumque Duncanus ante mihi fuisset familiaris, in intima mea familiaritate hic hæsit: immo perpetuum habui domesticum nunquam cogitantem de nuptiis. Nec ipse de suis rebus magis cogitauit, quam ipsi fecimus, etenim altera professione mathematum vacante, non putauimus negligendum hunc hospitem, qui optato nõ sibi magis, quam Academię advenisset. Valuit testimonium meum & censura Academię, vt ipsi munus, quod vacabat, demandaretur. Successit igitur primum Parcouio, in ordinem medicum cooptato: Successit ex interuallo & alteri doctori mathematum Hoffmanno, qui vir integer, & in sua arte præstans apud generosos Bartislebios hospes in vicinia obierat. Ita Duncanus munus mathematicum in annum nonum

cum

cum laude & vtilitate auditorum gesſit, ita vt interea medicinam faceret, & in hac quoque nouitios erudiret, prædicata à me antea diligentia. Sed & hoc tibi diſertius exponam: vidi enim quotidie quid ageret, homo mihi aliquot annos domeſticus & quotidie familiaris. Hic ille primum, vt in Academia recens condita; ex ipſis fontibus vniuerſam geometriam, aſtronomiam & geographiam, etiam tertia vice explicauit: ſemper etiam theoricas cœleſtium motuum ſecundum triplicem hypotheſin propoſuit, idque adiuncto calculo: neq; ea non ſunt in manibus ſtudioſorum, quæ viri docti publicari velint, quibus morem ſe geſturum dixit, vbi aliquid otii nactus fuerit: quod nobis labores ex laboribus ſuſcepti facile eripiunt. Nec præterea, quod pro dignitate ordinis philoſophici, & veræ philoſophiæ, refutatis recentiorum corruptelis pugnare magnopere non deſtitit, quod monumenta declarant. Hoc autem eo difficilius eſt, quod inſcitia fautores paſſim plures,

nec eos nullius auctoritatis inuenit. Noster autem hoc pacto sibi & bonorum partam iam beneuolentiam auxit, & peperit inuitus inuidiam. Hęc pestis enim omni felicitati etiam optimi cuiusque hostilem in modum imminet, & priuatorum rationes calumniis siue artificiis cõturbat: vnde necesse est publice quoque exoriri multa incommoda. Namque illa iurata virtutis inimica arcet cum ab officio, tum à republ. optimum quemq; & merendi studiosissimum: quod qui non expertus sit, bonorum puto viuere neminem. Neq; tamen non vt densiores etiã nubes perrumpit Sol, ita inuidiam si non auertit, certe vincit constantia virtus. Etenim vndecimo abhinc anno declarat⁹ Doctor artis medicæ ex interuallo suffragiis academiæ & decreto principis adscitus in ordinẽ medicorũ, de iuuentute, vt ante priuatim cœperat, ita simul publice meritus est annos aliquot, vt cum se nemini collegarum præferret, nemini tamen in hac dignitate se inferiorem gesserit. Mihi enim etiã dignitas est,

tas eſt, labor publici boni gratia ſuſce-
ptus, & fideliter præſtitus. Namque &
domi & publico loco docẽdo & diſpu-
tando, deniq; etiam ſcribẽdo, ſcholam
medicam potiſſimum fulciuit: ꝙ & hic
ad familiares prædico, & nemo negat:
nec hoc facit ad cuiuſquã dignitatem
imminuendam, quod ἀρχίατρος ſæpius
aulæ & vicinis proceribus præſto eſſet;
cæteri definitum munus impigre face-
rent. Hoc igitur ille loco cũ eſſet apud
nos, hac ſecunda patria forte cõtentus
eſſe poterat, in qua potiorem vitæ par-
tem abſq; infelicitate, quod ego in me-
morabilibus bonis numero, egiſſet: ſed
cum in Britanniã hoc rege ſemel atq;
iterum nauigarit, ſiue tuo, ſiue amico-
rum hortatu, ſiue amore patrię natura-
li, ſiue aliis cauſis impulſus, ad ſuos re-
dit, in quibus nos quoq; non iniuria ha-
bere poterat. Quin ſæpe patria inimi-
citiores dat: exteræ regiones beneuo-
lentiores, quod ipſum fruſtra conſide-
rare iuſſi. Pridem hoc ex aliis audieram
& credideram quod experiri non opta-
bam, ſed expertus ipſe fui. Cum enim

à lit-

à littore Baltico in hanc oram Hercyniam reuertissem, veni quidẽ gratissimus amicis veteribus, qui mei accersendi auctores fuerant, & gratus plærisque popularibus, tamen in nouis amicitiis, siue nouitiis parandis fuere mihi nouæ molestiæ deuorandæ, experiunda plurium dubia fides, perferendæ contumeliæ, plæræq; clandestinæ, neq; nullæ palam: dum officium facio, nemini obsum, prodesse iuuentuti studeo: tamen mihi, meisq; conatibus rectissimis aduersati fuere non ita ciues mei, vt exteri. Nec vero ego, nec de quo potissimum loquor, neque tu fuimus ingrati hospites: forte non dictu opus sit, sed verumtamen, vt absque gloria, quod verum est, de me loquar, in Megapoli, vt gratus hospes de illis præ aliis mereri studui, quique illinc veniunt, eorum nemini quidquam nego, quod à mea tenuitate proficisci possit, & prædico, quotquot virtute & litteris laudem meruisse censeo, qui sane multi sunt illius gentis perhumanæ & beneficæ. Ego vero ne quidem amicissi-

cissimum suo incommodo teneam. Disiungimur enim intercapedine locorum, quorum animi in perpetuum arctissime cohærent: immo animis sumus sæpe coniunctissimi, atque etiam sententiis, qui oculis nos in vita non viderimus, dum virtutem spectamus, & veritatem respicimus. Velim Academia vel inuitum teneat ob publicum bonum & decus ordinis medicorum: sine dubio faciat ipse Dux, si omnem rem ille cognouerit. Cum enim acceperit à beneficentissimo patre Iulio hoc onus, siue potius munus: idipsum & exornare velit, & multis modis amplificare, princeps litteris ipse excultus & sapientissimus. Hic vero etiam ab initio suæ administrationis non solum sumptum magnifice fecit in hoc negotium, sed impendit quoq; cum cogitationes, tum labores, cum vacillarent omnia, & quorundam siue consiliis, siue artificiis, siue animi errore magnopere essent turbata. Intelligit enim, quantum sit in litteris boni, & in institutione iuuentutis, qui-

bus

bus aliqua pars curæ rerum committenda sit. Hoc vero etiam longinquæ regiones cognouerunt, & principis hac in re animum & industriam passim prędicant scriptis etiam viri doctissimi. Verum ea hic incidit calamitas, & ipsa quoq; orbi Christiano notissima, quæ ab artibus pacis, etsi cætera domi pridem constituta summa religione conseruantur, principem benignissimum, & ad beneficentiam natum atq; educatum, plures adeo annos deliberationibus maximis distinent, vt, quæ huius generis sunt, ad ipsius aures ab iis, qui de ipsis optime sentiunt, deferri difficulter queant: à me minime hac ætate neq; litteris, neque per alios. Aut enim talia habent neglectui, quæ minus intelligunt, aut ita sunt ipsi quoq; occupati, vt quamuis sapientes mihiq; amicos interpellare verear. Noui teneros præterea siue fastidiosos aulæ consortium animos, qui senum morositatem non facile ferunt, nec potentia se facile qua de re patitur commonefieri: adde quod senes, qui nonnihil de rebus huma-

humanis intelligunt, se sapere pluscu-
lum arbitrantur : falso, qui negotia
multos annos non pertractarint, alii
recte, qui tanquam spectatores attenti
considerarint singula. Hæc tamen res
magis mihi foret in procliui, si inte-
grum illud volumen de arte medica,
ita à se perfectum, pridem emisisset in
publicum: etsi me non fugit pleraque
hic ante fuisse delineata atque edita.
Cæterum de quo loquor volumine,
etsi vobis nihil præiudico, qui hæc præ
doctissimis viris & tractatis quotidie &
intelligitis, tamen de modo docendi
& perspicuitate iudicium non inscite
tulero. Cum enim eiusmodi multa le-
gerim, & attente considerarim, cum
singulari approbatione legi plæraque
Duncania: quibus etiam hic imbuere
cœperat Ioannem Cragium, fratris tui
filium, iuuenem magni ingenii & eru-
ditum, & modestum, quem eo nomine
ad nos miseras: gratus & ille mihi ho-
spes fuit, & esset hodie nobiscum, nisi
motu superioris anni omnis Academia
dissipata fuisset, quam vt fractæ nauis
tabu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tabulas, illo nonnihil ſedato, vtinam penitus conſopito, paullatim recolligimus. Ille, quod ſtatim cognoueris, Patauium abiit, cum noſtris litteris: interea ad nos ſcripſit, neque non reſcripſimus: facit, quæ ab ipſo exſpectantur omnia, nõ minus, quam quando hic erat: maiore certe ſumptu, & interdum hunc amicum deſideret. Italię autem quod hodie fatum ſit, reſciſcemus breui: bellum parari inter Pontificem Max. & Venetos, & hoc ex iis eſt quæ orbi innotuerunt: quod tamen ego prius, quam exardeſcat, extinctum iri & velim & ominor. Nemo enim nõ bonus precetur, ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν, ἔκ τ' ἀν-θρώπων ἀπόλοιτο. Cum mature de commoditate mittendi accepiſſem, à verboſitate mihi minus temperaui: etſi occurrunt inter ſcribendum alia ex aliis, quę & ipſa libenter legas: accipies autem ab eo, qui has perferet, & illa omnia, & alia, quæ non æque litterarum ſunt. Vale. Helm. ex Acad. Iul. Cal. Maii. cIɔ. Iɔ. CVII.

ARTIS MEDICÆ LIBER PRIMVS:

Continens introductionem in totam Medicinam.

DE MEDICINÆ DEFINITIONE & principiis.

CAPVT I.

SCITVM Galeni est lib. I. de vsu partium: Omnibus animantibus aptum à natura animæ moribus & facultatibus corpus esse: Bruta autem sua munimenta & operimenta à natura tantum habere, & in quos vsus animæ suæ facultates sunt destinatæ, sine doctore præsentire, ac naturali quodam instinctu suas operationes exercere; Hominem vero vt corpus nudum: ita animam omnibus illis naturalibus artibus destitutam, sortitum esse; Verum pro nuditate, manus omnium artium organa, quibus corpus munire & tueri queat; pro naturali imperitia, rationē, qua disciplinarum omnium capax efficitur, illisq; habitibus & disciplinis informatur, quibus non modo brutis imperat, sed etiam à brutali sorte ad diuinam vitam quam proxime accedit.

Disciplinæ autem illæ, quibus anima humana potissimum perficitur, sunt triplices: Aliæ enim in nuda veritatis cognitione consistunt, quæ à Gal. artes contemplatiuæ vocantur: Nonnullæ in praxi occupatæ sunt, & vitam moresq; dirigunt: Cæteræ in ποιήσει siue *Disciplinarum diuisio.*

effectione, quæ corporis necessitatibus potissimum destinantur, vt artes proprie dictæ. Deinde inter disciplinas effectiuas magna dissimilitudo est. Quædam enim certis duntaxat operationibus perfunguntur & opus non relinquunt, vt ars saltatoria, &c. quæ practicæ minus proprio nomine à Galen. dicuntur: Aliæ operatione sua id, quod prius productum fuit, acquirunt, vt Piscatoria, venatoria, quæ κτητικαὶ ob id vocantur: Nonnullæ ex operatione sua certum opus post se relinquunt, & vel aliquid integrum, quod prius non erat, efficiunt; vel ex parte vitiatum corrigunt, quæ speciali nomine ποιητικαὶ à Gal. 1. & 2. c. de Const. art. & ad Thrasyb. de san. c. 30. vocantur. Harum omnium disciplinarum effectiuarum non eadem perfectio est, nec eadem ratione (teste Auerrho. in Cant.) addiscuntur. Nam aliis, vt addiscantur, exercitatio seu operatio sufficit, vt in fabrilibus similibusque artibus euidens est. Aliæ præter exercitationẽ certas demonstrationes & definitiones exigunt, quibus actio dirigatur, quæ artes digniores perfectioresq; merito æstimantur. In harum numero est Medicina artium præstantissima, cui, teste Porphyrio, sese omnis sapientia debet, ac in illarum quoque, quæ aliquid noui non faciunt, sed ex parte vitiatum corrigunt.

Tria primum in omni arte consideranda. Operantur omnes effectiuæ artes in materia finis alicuius gratia. Quare in iis primum consideranda erunt, 1. Subiectum in quo operantur. 2. Finis cuius gratia fit operatio, qui subiecto introducitur, & ex operatione sequitur. 3. Instrumenta, modusque operandi, quæ omnia in arte Medica occurrunt.

Medicinæ subiectum Finis. Nam subiectũ Medicinæ in quo operatur, est corpus humanum, non absolute, sed quatenus sanabile. Finis Medicinæ propositus est sanitas: causa à qua, functionũ integritas, quam eatenus solum Medicus considerat, quatenus vel præsentẽ in corpore humano conseruat, vel absentem restituit. Instrumenta Me-

dicinæ

dicinæ varia ſunt, & modus operandi vnus non eſt. Officium n. Medicinæ eſt, appoſite curare gratia ſanitatis tuendæ reſtituendæq;. Nam curationẽ late nunc accipio, & curare hic voco non ſolũ quæ noxia ſunt in corpore actiones lædentia, ſubmouere, qua ſignificatione curare à Galen. com. in 22. Aphor. ſecundi, & 8. Methodi, proprie accipitur, ſed etiã omnia mala quæ inſtant præcauere, ac in ſumma, quæ deficiunt in corpore addere, quæ redundant ſubtrahere. Vnde ab Hip. li. de flat. Medicina adiectio ſubtractioq; deſcribitur. Verũ eo Medicina à cæteris artib. differt, quod maxima ex parte naturæ operanti ſubminiſtret, & in operatione, naturæ motum reſpicere debeat: vnde Medicus naturæ miniſter dicitur, atq; ẽt corrector, quod nonnulla interdũ efficiat quæ naturæ poſſibilia non ſunt. *Officium.*

Quare ante omnia Medicus corporis naturã, omniaq; principia & cauſas intelligere debet, quib. non modo ſanitas conſeruatur & immutatur, verũ etiam ipſum corpus humanũ conſtituitur. Proinde autor libri, qui Medicus inſcribitur, triplicia Medicinæ principia eſſe dicit: Inuentionis, cõſtitutionis, & interpretationis. Inuentionis primum & antiquiſſimum principium fuit experientia. Redigendi v. in artis conſtitutionem & perfectionẽ, ratio & experientia. At interpretationis & demonſtrationis ſingulorũ, naturalis ſpeculatio. Nã à naturæ conſideratione auſpicari, & à Phyſica, prima principia & omniũ demonſtrationum fundamenta accipere Medicus debet. Artifex enim vt artifex ſua principia non demonſtrat: ſed aſſumit, vbi ſunt demonſtrata: quo nomine Medicina Phyſicæ ſubiicitur. Aſſumit autem Medicus à Phyſico corpus humanum, principia, cauſas, & accidentia eiuſdem: ſed differunt ab inuicem, quod Phyſicus ea abſolute, vt entia naturalia ſunt, tantum contempletur: Medicus vero eatenus tantum cognoſcat, quatenus inſeruiunt ad morbos pellendos & ſanitatem conſeruan- *Principia Medicinæ.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

dam, vt testatur Gal. de San. ad Thrasyb. c 28. 29. Verum his Physicæ principiis, & solius rationis ductu Medicina absoluta non fuit: sed subinde aliorum pernicie aliorum salute, perniciosa à salutaribus discernẽte, experientia vsum & vires multorum medicamentorum, aliaque non pauca, subministrauit & primam inueniendæ Medicinæ occasionem præbuit.

Definitio Medicinæ. Ex his omnibus quæ dicta sunt, apparet, quod Medicina sit *ars ποιητικὴ effectiua, experimento & ratione sanitatem in corpore humano conseruans, & morbum omnem sanabilem remouens.* Dico *effectiuam*, quod vocabulum artis à Galeno aliisque pluribus plerumque communiter sumatur: & non solum disciplinis effectiuis quibus proprie conuenit: sed etiam theoreticis & practicis tribuatur. Verum (vt Gal. 1. de const. art. c. 1. & 2. ad Thras. c. 30. demonstrat) Medicina non est ars contemplatiua nec practica: sed proprie effectiua, vt supra diximus. Deinde dico: *In humano corpore*, propter veterinarios, & eos qui curam animalium suscipiunt, quæ ab officio Medici aliena sunt, & diuersa consideratione indigent. Præterea annectitur, *Morbum sanabilem remouens*, propter eos qui à morbis victi sunt. Nam (vt scribit Hipp. lib. de arte) omnia mala corporis Medicina non tolluntur. Cum enim Medicus naturæ minister sit, iis succurrere non potest, nec manum temere admouere debet, qui à morbis plane victi sunt. An vero victi sint, Medici est intelligere. Nam, (vt docet Gal. 3. Meth. ca. 2.) artis etiam opus est scire, an sanitatem, id scilicet quo tendis, sperare debeas: Quod si nequeas, (vt admonet 1. Prognosticorũ Hip.) ægri prognosticis sunt potissimum relinquendi. Quarto additur, *Ratione & experimento*, quæ duo instrumenta & principia sunt, quibus salubria eligimus & insalubria vitamus; quibus etiam Medicina Rationalis siue dogmatica, omnium perfectissima ab Empirica, & Methodica distinguitur.

DE

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

DE SECTIS MEDICORVM.

CAPVT II.

Constat ars medica ex coaceruatione dogmatum verorum sese mutuo consequentium, & ad finem medicinæ tendentium, de quibus non consentiunt medici, ideoque ex dogmatum diuersitate in varias Sectas diuisi sunt. Est enim Secta secundum medicos consensus multitudinis in doctrina siue in coaceruatione dogmatum, quæ ex certis principiis se mutuo consequuntur aut consequi putantur. Ex triplici autem dogmatum diuersitate tempore Galeni tres Sectæ medicorum fuerunt, Empirica, Methodica, & Rationalis, quæ per excellentiam Dogmatica appellatur. quibus accessit hoc seculo quarta non spagyrica, quæ artificiosa medicamentorum præparatione illam medicinæ partem, quæ φαρμακοποιητικὴ dicitur, auxit: variisque egregiis remediis Dogmaticam instruxit, sed Paracelsistica è Philippo Theophrasto Paracelso, qui reiectis veterum rationibus, principiis & causis euidentissimis, noua principia nouasque causas & qualitates excogitauit, & in medicina Monarchiam affectauit, nouamque Sectam constituit diuersam à veterum Spagyricorum, Auicennæ, Gebri, Rhasis, Villanonani, & aliorum, qui omnes Dogmatici fuerunt, Hippocratis & Galeni Sectatores: assumptis principiis & fundamentis, primum ex operationibus & effectibus Spagyricis, in quibus exercitatissimus fuisse videtur: Deinde ex similitudine & concordantia partium & transmutationum in toto mundo, & in homine: tertio ex Magorum veterumque nonnullorum Philosophorum opinionibus: atque vt fidem quoque faceret nonnulla sententiis sacrarum literarum confirmare studuit. Vnde non solum medicinam, sed etiam omnem veterum Philosophiam conuellere, & pro iis nouam quandam philosophiam & medicinam

Quid Secta secundum medicos.

Quatuor Sectæ medicorum.

I. *Secta Paracelsistica.*

Paramiri lib. 1 c. 1. Definitio medicinæ Seuerinus in Idea c. 2.

II.

Quercetanus in præfatione lib. de priscorũ medicina. *Paramir. lib.1.c.2.* *Labirinthus Medic.c.4.*

substituere conatus fuit. Nam primum medicinam non pro arte, sed pro medicamento proprie accipit: & ex medicina medicum fieri, & in medicinæ natura, omnem medici scientiam, artem, theoreticam, practicam consistere arbitratur. Medicinam autem definiunt Paracelsistæ essentiam quandam in natura collocatam deprompram ex materia vegetabilium mineralium & animalium, quę arte spagyrica debite præparata, & ab impuritatibus separata humani corporis morbos auferre potest. Separatis vero impuritatibus explicantur & manifestantur tres primæ substantiæ vltima cuiusque rei materia, quæ Sal, Sulphur, & Mercurius ab iis vocantur. Existimat Paracelsus primum ex his tribus constare non solum res cæteras totius vniuersi, sed etiam hominem, quoad corpus Physicum. Deinde ex illis omnia bona & mala, siue sanitatem & morbos habere; Sanitatem autem si hæc tria in vnum corpus coeant, planeque consentiant; morbum vero oriri, si dissolvantur & quasi rupto fœdere vnum eorum à cæteris, aut omnia tria inter se dissentiant: quod fit quando ab astro virilia aut astralia redduntur, siue in exaltationem deducuntur, vbi Sal resoluitur, calcinatur, reverberatur Mercurius destillatur, sublimatur aut præcipitatur; Sulphur accenditur, coagulatur, resoluitur &c. Causam autem efficientem ens & astrum plerumq; vocat, ac entium quinq; præcipua genera ponit, vt ens astrale, ens naturale, ens veneni, ens spiritale, ens deale. Quare concludit verum medicum debere in omnibus corporibus trium primorum compositionem, statum, & dissolutionem scire, & primum in maiori mundo omnia probare arte spagyrica, igne, qui res occultas in lucem profert. Deinde accõmodare totam maioris mundi dispositionem Microcosmo, & in homine (vt sanitas & morbi intelligantur & curentur) considerare omnia omnium creaturarũ genera, species, motus, motuumque omnium vicissitudi-

Quid Sanitas & morbus Libr. de tribus essentiis c. 5. Paramir: lib.2. c.4.5.6

Prima genera morborum.

Lib. de entibus morborum.

Causa morborũ. *Paramir: lib.1. cap. 1.2.*

Paragrani li.1. Tract. 1.

Labirinthus Med. c.11.

tudines & leges. Nam pro confesso accipit hominem Microcosmum dici, quia reipsa secundum speciem in se complectitur, quæcunque in toto mundo continentur, nimirum elementa (quæ matrices & nuda receptacula vocat) & quæ elementis continentur sydera, meteora, mineralia metalla &c. ac etiam omnes eorum mutationes & causas, ac proinde artem medicam & philosophiã vnam scientiam esse. Deinde corpora omnia ex tribus constare, Sale, Sulphure & Mercurio, & in ea resolui. Tertio generationes & transmutationes omnes à semine fieri ope spirituum. Nã in semine continere putat spiritus mechanicos & tincturas vniuersæ Anatomiæ suæ speciei, ac semen singula administrare prædestinationes & officia motuumq; leges distribuere: Spiritus vero corpora astralia & inuisibilia functiones omnes & transmutationes perficere, inter se contrarios esse, pugnasq; excitare &c. 4. Corpora generari, si semina digestis temporibus ex Abysso elementorũ præcedentia, sibi ex cõsentaneis principiis nouum corpus fabricent: Corrumpi si deposito illo corpore rursus sese in eundem abyssum recondant. 5. Secretione consentaneorum principiorum corpora ex corporibus nasci, illaq; omnia actu alimentis inesse quæcunq; in corpore ex alimentis oriuntur. 6. In Microcosmo non alias quam Macrocosmo mutationes secundum aut præter naturã existere, nec alias illarum mutationum omniumq; effectuũ (veluti sanitatis & morborũ) causas. 7. Doceri debere quid in homine sit, non ex homine siue in humano corpore, sed ex maiori mundo certa experientia arte chymica per ignem singula examinando & resoluendo in vltimam materiam. 8. Vires medicamentorum asscribendas non esse qualitatibus euidẽtibus, quæ rellolaciæ sterilesq; signaturæ sunt, & accidentia innata solius corporis medicamenti gratia, in quibus nulle confluentia est cum astris morborũ, sed

Fundamẽta Sectæ Paracels. *Paragr: lib. 1. Tr. 3.* *Labirinthus med. c. 3. 4.* *Libr de Tartaro cap. 12.* *De modo Pharm: Tr. 2.* *De meteoris c. 1.* *Labirinthus Med: c. 5. 8. 10.* *Libr. ad Athenienſ. c. 1.* *Labirinthus c. 5. 3.* *De modo Pharm. cap. 3.* *Paramir. lib. 1. c. 2.* *De gradib. medic. lib. 2. cap. 3. 4.* *Paragram. lib. 1. Tr. 3.*

proprietatibus consubstantialibus naturæ cheirioniæ siue arcanis viribus, in quib. scientia & prædestinatio sanationis viget. 9. In omnibus corporibus venenum partesque inutiles excrementitias & noxias reperiri, quas vt Vulcanus naturæ, aut Archeus arte chymica ope ignis siue caloris natiui separat (quemadmodum in nutritione animati corporis apparet) ita verus medicus imitator naturæ eodem artificio medicamenta à prima materia ad vltimam deducere, & venenum omneque inutile ab vtili veraque medicina separare debet. 10. In spiritu veram medicinam esse, nō in corpore medicamenti. 11. Similibus (quæ eandem signaturam veræque Anatomiæ concordantiam habent) similia curari, vt morbos mercuriales mercurio, sulphureos sulphure, salinos sale &c. 12. Medicinam dirigendam semper esse contra hostem, siue proprietatem astrorum veluti in tartari generatione spiritum salis coagulationis causam vincendum esse, ne amplius coagulare queat &c. 13. Tandem singulas res suis formis & imaginibus præditas esse, in quibus illarum vera Anatomia sita est docens coniungere, quæ coniungenda sunt, Nam vbi medicinæ Anatomiam cognouerit medicus, discet Anatomiam quoq; morborū, ac vna repetiet cōcordantias eorū, quæ cognata sunt, & coniungi debent. Igitur quod prodest matrici, id præditum est matricis Anatomia, ac in hoc quoq; omnium morborum illius Anatomia continetur. Quare vt veteres illi methodici Sectam suā definierunt cognitionem euidentium communitatum, ita Paracelsistæ suam quoq; definire poterunt cognitionem concordantiæ Microcosmi cum Macrocosmo. Attamen fatetur Paracelsus cum Dogmaticis se experientia & ratione niti, licet morbos, causas & Symptomata plerumque confundat, & methodum medendi cum indicationibus more Empiricorum reiiciat, quo vno Empiricum se esse probat. Deinde aut cū experientia ratio-

Labirint. c.5 10. Paramir. lib. 1. c. 12. Archidox: lib. 1. De modo Pharm: Tract. 1. Labirinthus med. c. 9. Li. de trib. essent. c. 5. Labirinthus c. 11. Paragr. lib. 1. Tr. 2. Lib de Tartaro cap. 15. Labirinthus c. 10. Lib. de Physiogn. morb. c. 1. Lib. de signatur. rerum. De persicaria. Paramir. lib. 1. c. 5. Paragrā. lib. 1.

rationem confundit, aut consistere solum putat in nuda similitudine & concordantia rerum. Nam libro de Physiogn: medicinam nil aliud esse asserit, quam experientiã: & lib. 1. Paragran: morbos à remediis discendos, & iuxta remedia distinguendos; lib. 1. Paramir. duplicem esse nostram cognitionem, vnam quam nostro ingenio habemus audiendo & legendo, sed hanc medicum non facere; alteram quam experientia addiscimus; quæ duplex illi vicissim est; vna fortuita, error & fallacia: altera certa, medici vnicum fundamentum & magister, quam arte chymica ex igne tantum discit: Hac experientia absoluitur medicus, & inueniuntur tres primæ substantiæ cuius sunt naturæ proprietatis & cõditionis per totum mundum in omnibus creaturis; hinc propter concordantiam in homine. Nam docetur homo ex maiori mundo non ex homine. Deinde medicina & id cui medetur eodem modo cognoscuntur cum eadem vtriusque sit Anatomia. Ex hac concordantia oritur perfectio medici, cognitio morborum vna cum inuentione veræ medicinæ, qua absoluitur curatio. De hac Secta deque Paracelsi philosophia & medicina peculiari tractatu Deo favente dicemus.

Lib. 1. Paragran. Tr. 1. De Physiogn. morb. cap. 1. Libr. de podagra.

II. *Empiricorum doctrina.*

Qui ab experientia Empiricos se vocarunt, posthabita omni indicatione, & reiecta corporis humani, causarum internarum, & facultatum cognitione, quę omnia illis incomprehensibilia erant, solam obseruationem & experimentorum noticiam ad salubria eligenda, & insalubria vitanda sufficere iudicarunt. Ad curationem vero triplici experientiæ genere vtebantur quorũ primum casu, alterum consulto agentibus obuenit, tertium, cum id imitantur, quod fieri viderunt: hoc genus imitatoriũ artem eorũ maxime constituit. Nam talium memoriam præcepta esse dixerũt, & congeriem eiusmodi præceptorum Medicinam: qui vero ea congessit Medicum vocarunt: Ac semper

II. quod quisque congessit αὐτοψίαν, quam definierunt memoriam eorum, quæ sæpe eiusdemque modi visa sunt: Idem quoque experientiam nominarunt, eiusque narrationem, historiam. Quod enim ei αὐτοψία est à quo aliquid obseruatum fuit, idem alteri est historia qui illud didicit. Historias autem siue aliorum experimenta didicerunt & descripserunt imitationis gratia, vt in omnibus morbis remediis abundarent: Nam vni Medico impossibile videtur in omnibus ægris concursum signorum obseruare. Quia autem euenerunt sæpe affectus incogniti, quorum explorata illis non erant remedia, instrumentum excogitarunt, transitum ad similia.

III. *Methodicorum doctrina.* Qui vero à compendiaria artis ratione seipsos falso nomine Methodicos vocarunt, solis euidentibus communitatibus vtebantur, reiecta experientia, contemptaque loci affecti, causarum, facultatum, & similium cognitione, solam indicationem quæ ab affectu sumitur sufficere ad curationem existimarunt. Proinde sectam suam cognitionem euidentium communitatũ finem Medicinæ sequentium definierunt, satisq; putarunt communia quædam morborum intueri, quorum tria genera statuerunt: Duo simplicia: vnum astrictum, alterum fluens, & tertium ex his compositum: Deinde, vtilem indicationem in astrictis laxationem, in fluentibus adstrictionem, in mistis vero, ei quod maxime vrget occurrendum. Atque ita non verbotenus solum ab aliis sectis discreparunt: sed nouandi etiam studio aliqua immutarunt, & multa vt aliena & superflua rejecerunt, eamq; maximam Methodicæ sectæ virtutem esse gloriati sunt. Quare Hippocratem, qui vitam breuem artem longam dixit, reprehendunt: rem enim omnem contra se habere affirmant, vt breuis illa sit: & vita longa. Demptis enim quib. ars iuuari falso putatur, & obseruatis morborũ cõmunitatibus nec longam Medicinam esse nec difficilem,

Tale est artificium Ramistarum in cunctis disciplinis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

cilem, quæq; sex mensibus disci omnis celerrimeque possit: vt de illis testatur Gal. lib. de sectis.

Verum Dogmatica siue rationalis Medicina inter has duas sectas medium quodammodo tenet. Nam rationales medici neque omnia vtilia ex obseruatione deprehendi dicunt, quemadmodum volunt Empirici, neque rursum omnia ex indicatione, vt statuunt Methodici, sed nonnulla ex obseruatione: veluti deleteria & nonnullorum medicamentorum vires: aliqua ex indicatione ea videlicet quorum causæ reperiuntur. Causæ vero vt causæ sensui euidentes non semper sunt, sed ratione plerumq; iudicantur: Quare cum experientia rationem coniungunt & naturę cognitionem, vnde rationales vocantur, ac ad curationẽ necessariam esse demonstrant, cognitionem non modo remediorum sed etiam causarum tam latentium quam evidentium & signorum. Item corporis totius loci affecti, partium singularum, & facultarum. Præterea regionis, aeris, ætatis, sexus, cæterarumq; circũstantiarum: vt videre est apud Gal. in libris de Sectis, de Opt. Secta: Item, Meth. Med. &c De hac dogmatica medicina ex monumentis Hippocratis, Galeni, aliorumq; principum Sectæ huius in hoc opere potissimũ agemus, & primum de partibus medicinæ Dogmaticæ in genere, deinde de singulis in specie. IV. *Medicina dogmatica*

DE PARTIBVS MEDICINÆ.

CAPVT III.

CVm finis Medicinæ sit sanitas, quatenus eam vel præsentem in corpore conseruat, vel absentem restituit, vt supra demonstratum fuit; duæ propriissimæ & primariæ Medicinæ partes erunt, ad quas cætera quæ in Medicina proponuntur tendunt: Quas Galenus primo de San. 1. c. 1. & ad Thrasyb. de San c. 30. primas & maximas vocauit. *Partes Medicinæ.*

Vna

III.

Principales Medicinæ partes duæ.

Vna ὑγιεινὴ aut φυλακτικὴ quæ sanitatem in corpore tuetur & confirmat, ac imminentibus malis conseruat. Altera θεραπευτικὴ, quæ apposita remediorum administratione dextroque vsu humanum corpus à morbis liberat, & sanitati restituit. Quia vero nec sanitas conseruari, nec morbus è corpore submoueri à Medico rite poterit, sine ipsius subiecti corporis, partium, facultatum, & similium, quæ à natura corpori humano insunt consideratione: deinde sine morbi & sanitatis cognitione, differentiis, causis, & accidentibus: Preterea nec hæc, sine signis, quibus etiam, euentum morbi, & quid de ægro sit sperandum, Medicus præcognoscit. Proinde præter illas duas partes principales, quæ in operatione consistunt, (vnde à nonnullis Practicæ, ab aliis factiuę nominantur) ad artis Medicæ constitutionem aliæ tres partes requisitæ erunt; quas, quia per se ad opus non tendunt, sed potius cognitione sua duabus partibus principalibus inseruiunt, theoricas nonnulli vocarunt: nimirum, φυσιολογικὴ, παθολογικὴ, σημειωτικὴ. est autē φυσιολογικὴ, vt hic intelligitur, non omnis rei naturalis in Medicina cognitio, sed solius humanæ naturæ, & eorum quæ secundum naturam homini insunt, consideratio: qualia sunt septem illa quæ res naturales dicuntur: scilicet Elementa, temperamenta, humores, spiritus, partes, facultates & quæ à facultatib. proficiscuntur actiones, & vsus. Deinde παθολογικὴ, quæ αἰτιολογικὴ quoque dicitur, est accurata eorum explicatio, quæ præter naturam corpori humano insunt: talia sunt tria: Morbus, morbi causa, & symptoma. Tertio σημειωτικὴ est, quæ ex signis non solum de præsenti & præterita constitutione causisq; eiusdem iudicat, sed etiam futurum morbi euentum præcognoscit. Quare totius Medicinæ quinq; partes erunt, quibus omnia artis Medicæ membra continentur.

Tres minus principales.

An pars

An vero duabus illis partibus principalibus à fine sumptis

ſumptis, tertia addi debeat, quæ neutris conueniat, dubitari poterit? Nam ſanitatis magna latitudo eſt, & inter ſanitatem & morbum, medium ſiue neutralitas quædam eſt, eaque duplex potiſſimum, vna deciden-tiæ, quando ſcilicet corpus in termino ſanitatis exi-ſtens ſemina quædã morbi concipere incipit, vt facile cauſarum progreſſu in morbum labatur, altera conua-leſcentiæ, quando ex morbo in ſanitatẽ tendit. Vtriuſ-que cura Medico incumbit: & huic refectio aut reſum-ptio, illi præſeruatio conuenit. Verum cum neutra conſtitutio ſit quæ actiones producit, vel non ſatis firmas, vel leuiter offenſas, vel cuius occaſione corpus nunc morbo, nũc ſanitati ſubjicitur: ſi ſenſibilis actio-num ſit læſio, ad θεραπευτικὴν: ſi vero actiones ſatis fir-mæ non ſint ſine ſenſibili læſione, ad ὑγιεινὴν illa neu-trius conſtitutionis cura refertur. Corrigit enim ma-gna & euidentia vitia θεραπευτική: parua & minus ſenſi-bilia, ὑγιεινή. Nihilominus præſeruatio quædã eſt, quæ ſoli therapeuticæ debetur in morbis qui adhuc fiunt, & à cauſa fouentur, quæ ſimplex non eſt: ſed cum curatione proprie dicta coniungitur. Nam curatio proprie quantum morbi genitum eſt tollit: præſerua-tio viribus conſulit & progreſſum cauſarum nocen-tium impedit. Gal. 22. Aphor. 2. & 9. Meth. c. 13. Quod ſi igitur valetudo intra limites ſanitatis contenta ſit, omnis eius cura ad ὑγιεινὴν ſiue φυλακτικὴν referenda erit, quæ à ſubjecta materia in tres ſpecies ſubdiui-ditur. Nam ſanum corpus triplex eſt; primo ſanum κατὰ σχέσιν: 2. καθ' ἕξιν. 3. εὐεκτικὸν Gal. ad Thraſyb. cap. 30. Quare vna pars Medicinæ ſalubris, εὐεκτικὴ dicitur, quæ perfecte valentem accipiens, in eo hoc ipſum gradu conſeruat. Altera nomine generis ὑγιεινὴ vocatur, quæ ſanitatem in habitu & inculpatam, ſed non perfectam, tuetur & confirmat: Tertia ἀναθρεπτικὴ refectrix dicitur, quæ valetudinem, non ſatis fir-mam & in habitudine ſolum accipiens, ad meliorem ſtatum

CAP. III. aliqua Medicina debeatur neutris?

Diuiſio ὑγιεινῆς.

statum perducit, aut saltem à morbo defendit. Hæc maiora grauioraque mala, quam cæteræ duæ corrigit: & sub ea contineri poterunt illæ partes quæ neutrius constitutionis esse dicuntur: nimirum, ἀναληπτικὴ, quę à morbis jam liberatos reficit: Deinde quæ facultatem huic oppositam habet προφυλακτικὴ ut supra diximus; Tertio γηροκομικὴ, quæ senum curam suscipit, qui licet non ægrotent, firma tamen valetudine non vtuntur: Præterea ἐπανορθωτικὴ quæ corpora & membra debilia, morbo nondum detenta paulatim corrigit & reficit, Gal. de Opt. Secta. cap. 4.

Materia auxiliorũ duplex.

Materiæ auxiliorum, siue operationum Medicarum instrumenta tria potissimum sunt: Primo, Diæta quæ comprehendit considerationem & curam sex rerum non naturalium: eæ autem sunt: Aer, cibus & potus, excreta & retenta, motus & quies, somnus & vigilia, animi pathemata: Secundo loco sunt Medicamenta proprie dicta: Tertio manuum operatio siue administratio.

Partes practicæ Medicinæ tres.

Ex ista operationis & instrumentorum diuersitate tota practica Medicina in tres species diuiditur: Quarum prima est διαιτητικὴ, quæ adhibita consideratione sex rerum non naturalium vnicuique certam viuendi rationem præscribit: Huc etiam refertur Gymnastica, non illa athletarum, sed veterum, cuius meminit Plato. Secunda, est φαρμακευτικὴ, quæ apto & conuenienti Medicamentorum tam simplicium quam compositorum vsu morbos è corpore tollit, & pristinam sanitatem restituit. Sub hac natura vires, & vsus omnium medicamentorum continentur, ac etiam illa artificiosa ratio, præparandi medicamenta in vsus medicinæ; siue ea fiat vulgari & vsitato modo, siue arte spagyrica, quæ vno nomine φαρμακοποιητικὴ dici poterit. Tertium est χειρουργικὴ, quæ, manuum administratione imponendo, secando, vrendo, & similibus, corpori affecto medetur. Quia vero commodam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

dam victus ratione, non ſolum ſanitas conſeruatur: ſed etiam morbi non raro ſanantur, tam θεραπευτικὴ quam ὑγιεινὴ ſuam διαιτητικὴν poſtulare videtur. Verum ὑγιεινὴ commoda victus ratione potiſſimum abſoluitur, quare διαιτητικὴ ei primario tribuitur, & cognitio ſex rerum non naturalium, quę cauſæ ſalubres, circa quas ars conſeruatiua ſanitatis verſatur, à Gal. cap. 85. art. Med. dicuntur. Nam vbi modum ſeruarint in qualitate & quãtitate, ſalubres ſunt: vbi ab hoc modo receſſerint morboſę efficiuntur. Chirurgia vero & φαρμακευτικὴ proprie ad θεραπευτικὴν referuntur: nihilominus in his pene omnibus, mutuas operas ſibi θεραπευτικὴ & ὑγιεινὴ præſtare videntur. Poterit Medicina aliter quoque, idque non incommode diuidi, vt Gal. de Opt. Secta. cap. 4. admonet: dummodo nullum eius membrum omittatur, omniaque vnum illum finem in Medicina reſpiciant. De his partibus legitimo ordine & methodo dicemus, ſi prius demonſtratum fuerit, quid & quotuplex ſit methodus, ac qua methodo ars medica proponi debeat.

DE METHODIS.

Capvt IV.

VT ea omnia quæ in arte medica traduntur, rite proponi & accurate intelligi queant, certa methodus requiritur. nam vt ſcribit Galen. 1. Meth. cap. 4. Aliquid Methodo inuenire & judicare, ei ex aduerſo opponitur, quod fortuito & temere.

Methodus vero non vno modo ſemper accipitur: Nam interdum ſumitur pro quauis ſcientia aut arte Methodo diſpoſita; proprie vero pro inſtrumento tantum logico, docente, procedere in diſciplinis ab vno ad aliud, cognitionis gratia', talis progreſſio duplex eſt; vna quæ res in artibus docendas ita diſponit, vt dextre & facilime percipiantur; Altera quæ *Methodus in genere duplex.*

à noto

à noto ad ignoti cognitionem nos ducit: Illa, ordo & à Galeno 1. cap. Art. med. τάξις διδασκαλίας & aliquando διδασκαλία, vocatur, ac totam aliquam artem spectat: Hæc, proprio nomine Methodus dicitur, & veritatem in singulis artis partibus & Theorematibus respicit. In disciplinis autem omnibus duo sunt termini & extrema; vnum causæ primæ aut principia, quæ natura notiora dicuntur, quia natura prius extiterunt, & non quia vniuersaliora semper sunt; Alterum finis & Effectus vltimus nobis notior sensibusque euidentior. Horum terminorum respectu ars ordinem habere potissimum dicitur.

Quid ordo & quotuplex? Nam ordo est habitudo plurium ad vnum. Hoc vnum, vel est alterum horum terminorum, vel quod vtrumq; cum omnibus intermediis virtute continet, & in quo velut in medio & centro omnia coeunt; Quod medium nonnullis videtur certa quædam Definitio: vnde à Galeno tres ordines doctrinæ constituuntur, nimirum Syntheticus, Analyticus, & Definitiuus.

Ordo Analyticus. Est autē ordo Analyticus, qui docet omnia in arte ad vnū finem ordinare; Hic à fine vltimoque effectu initium sumit, ac finem in media ducentia ad finem; effectum in suas causas: compositum in sua principia & elementa resoluit, ac à fine ad proxima consequenter vel ad totam artem, omnesque eius partes, ducit. Quare hoc ordine procedendo artes primum inuentæ sunt, ac vt inuentæ, ita aliquando traduntur: Nam principium rei non est semper principium cognitionis vt Arist. 5. Metaph. c. 1. testatur. Hoc ordine traditus est à Galeno liber de constitutione Artis medicinalis.

Ordo compositiuus. Ordo compositiuus est, qui docet vniuersa ad prima principia ordinare, siue à primis causis, simplicissimisque principiis & Elementis, ad ea quæ inde oriuntur, nullo transposito vel prætermisso procedere, donec ad finem peruentum sit. Hoc potissimum vtimur

in iis

in iis disciplinis tradendis & demonstrandis, quorum causæ sunt exploratæ, & veritas Resolutione inuenta: Nam in Resolutiuo ordine à posterioribus & effectis nobis notioribus procedentes inueniemus naturæ priora; E conuerso in compositiuo, à natura prioribus procedentes reddimus causam posteriorum. Quare compositiuus ordo quasi generatio quædam est, quæ à natura prioribus semper procedit.

Ordo definitiuus. Tertio ordo Definitiuus à Galeno dicitur, nō quia definit, vel definitionib. vtitur, vel à definitione quouis modo auspicatur; sed quia artis ipsius primum generalem definitionē proponit, quibusdam veluti capitibus, omnes partes artis illius continentē; quæ capita in alias partes rursum resoluit; & has iterum in alias atq; ita deinceps donec omnia ad artē spectantia declarauerit. Vnde hic ordo, nūc definitionis dissolutio, nunc explicatio aut explanatio, nunc diuisio dicitur, præterea à fine aut principio non auspicatur; sed memoriæ gratia extrema cum intermediis includens, sola capita & conclusiones eorum, quæ alibi latius demonstrata sunt, breuibus proponit. Quare certus & necessarius hic ordo non est, nec initiū eius, definitio scilicet, stata & firma: Nam nihil vetat, ex varia diuisionis ratione, vni arti varias definitiones inseruire, modo ipsas artis partes maxime vniuersales comprehendāt; deinde definitio talis prooemium potius quā pars artis videtur, quo nomine à nonnullis reiicitur; ab aliquibus autem idem cum cæteris, aut quam proxime ad compositiuum accedere putatur. Hoc ordine traditus est à Galeno libellus de arte medicinali. Ex quibus omnibus apparet compositiuum ordinem ad docendum ac perfectam rei scientiam acquirendam, magis inseruire: Resolutiuum ad inueniendum necessarium esse; Definitiuum vero ad memoriam solum & comprehensionem prodesse. Verum id diligenter obseruandum est, in singulis artis aut scientiæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

cuiusque partibus non eundem, qui in toto, semper ordinem esse. Nam interdum tota disciplina Synthetico ordine proponitur, vbi pars aliqua, vel ob facilitatem; vel quia id Methodus demonstratiua postulat, Resolutiuo docetur. Quemadmodum incipiendo à Physiologia, tota medicina compositiuo ordine à Galeno & Auicenna tractatur, sed pars curatrix semper Resolutiuo.

Quid Methodus proprie dicta.

Methodus vero proprie est instrumentum logicum docens in disciplinis progredi à noto ad ignotũ theorematum perfecte cognoscendorum gratia. Significat enim Methodus viam ab alio ad aliud, scilicet à noto ad ignotum, quæ sine illationis necessitate non est. Quare Galenus 1. Method. c. 4. viam & ordinem esse dicit, qua in disquisitione aliquid sit primum, secundum, tertium, atque ita deinceps, donec ad id sit peruentum, quod est quæsitum. Hæc disquisitio & progressio à noto ad ignotum, quatuor modis à nonnullis fieri dicitur. 1. Diuisione, per differentias descẽdendo; 2. Resolutione a nobis notioribus ascendendo; 3. Definitione; 4. Demonstratione. Quæ oẽs non ab Ammonio & Eustatio solum, sed etiam à Galeno interdum Methodi dicuntur, & instrumenta necessaria videntur ad disciplinas recte percipiendas.

Methodus proprie duplex.

Verum cum Methodus proprie sit, quæ ab alio ad aliud ducit cum illationis necessitate, demonstratio propriissime Methodus erit. Demonstratio autem duplex est; vna διότι, quæ ex causis primis & immediatis proprium πάθος de suo subiecto concludit; Altera ὅτι priori opposita, quæ ab effectis ad causas procedit: Vtraque demonstratio Methodus dicitur, ac quoque processus siue continuata series demonstrationum tendentium à noto ad ignotum; verum illa demonstratio Methodus Synthetica; Hæc Analytica, ac inuentionis dicitur. Nam vbi desinit demonstratio ὅτι, ibi per regressum incipit διότι, quod in methodo me-

dendi

dendi obseruatur, quæ ab effectis procedit; nam teste Galen. 11. Meth. c. 10. quod in resolutiua methodo est vltimum inuentum, id in curatione est primum peragendum. Principium autem curationis est morbi cognitio; morbi vero vel sanitatis cognitio ex propriis accidentibus manifesta redditur. Verum cum morbus sit accidens, in subiecto erit, & propriam inhærentiæ causam habebit. Quibus omnibus resolutiua methodo inuentis regrediendo per compositionem affectio quæuis de suo subiecto per causam proximam demõstratur. Et hæc demonstratio positu terminorum à definitione causali illius affectionis tantũ distinguitur. Hoc igitur modo, omnium affectionum in humano corpore cognitio, per demonstrationem inuenitur & explicatur, vt Galen. 1. Meth. & passim alibi postulare videtur. Ex his colligitur ad perfectam disciplinæ cognitionem & constitutionem, methodo & ordine opus esse: methodo, vt singula seorsim perfecte intelligantur & iudicentur; ordine vero, vt omnia apte disponantur & consentiant. Quare vbi scientiæ perfecte proponuntur, methodus cũ suo ordine coniungitur, & vtrumq; vno nomine methodus cõmuniter dicitur.

Methodus inueniendi & tradendi artem Medicam.

DE PHYSIOLOGIA LIBER SECVNDVS.

DE ELEMENTIS, ELEMENTORVM *mutua permutatione & Mixtione.*

Capvt I.

Qvemadmodum literis primis vocis elementis incognitis, syllabas aut voces nemo perfecte didicerit: Ita teste Galeno lib. contra Lycum: cui scientia elementorum, siue primorum corporum incognita sit, multo minus eorum quæ ab illa veniunt, compositorum nimirũ cor-

porum scientiam noverit. Proinde vt omnium mutabilium corporum caussas intelligamus, necesse erit imprimis ipsa Elementa elementorumque mutuam transmutationem & permixtionem intelligere: Nam aut generatio & corruptio nulla erit, aut in his elemẽtis, & in iis quę ex elementis componuntur apparebit. Vnicuique autem generationi & corruptioni aliqua necessario subiecta materia est, cum ex nihilo fieri & in nihilum redire, nullum corpus naturale queat; ex qua cum inexistit omnia corpora naturalia gignuntur, & in quam per corruptionem iterum redeunt.

Elementũ in genere quid & quotuplex

Ejusmodi materia in compositis corporibus sunt prima simplicia corpora, quæ elementa vocantur. Nam elementum proprie ad aliquid dicitur, nimirum ad compositum, quod ex elementis oritur quo nomine ad genus causæ materialis pertinet, & in eo proprie est cuius est elementum, sicut materia in eo, cuius est materia. Nam id ex quo aliquid fieri dicitur, si rei effectæ non insit, sed depereat, non materiæ sed priuationis modum habet. Aliquid autem ex aliquibus dupliciter componi dicitur; vel nullis vllo modo immutatis, vel permixtis & immutatis. Itaque elementa duplicia dici poterunt, alia compositionis, alia mixtionis. Compositionis autem elementa, non absolute sed illius tantum compositi respectu dicuntur, cuius sunt elementa & partes. Nam teste Galeno (lib. de natura humana) vocabulo elementi abutentes simplices in cuiusq; rei fabrica partes, prima illius elementa appellamus. Ita Plato centum, ait, plaustri esse dicta Elementa ab Hesiodo. Similiter animatorum sanguine prædi torum: nunc humores, nunc partes similares elementa dicuntur. Eodem modo totius vniuersi elementa sunt non solum ignis, aer, aqua, terra, sed & ipsum cœlum quod ab Aristot. 1. Meteor. primũ elementũ vocatur.

Elementũ proprie dictum.

Mixtionis vero elementa sunt corpora simplicia prima & communia, à natura condita gratia genera-

tioni

tionis mixtorum, nimirum vt mixtorum omniũ communis materia essent, ex quibus primo componi, & in quæ vltimo resolui omnia mixta naturaliter debeant. Talia corpora reuera & proprie elementa dicuntur.

Quia igitur ex elementis componi, & in elementa iterum resolui mixtum corpus naturaliter debet, vtriusque ratione ab Aristot. definitur. Nam compositionis respectu 5. Metaphys. definitur id ex quo componitur aliquid inexistens, specie indiuisibile in aliam speciẽ: Sed resolutionis & diuisionis ratione 3. de cœlo: Corpus simplex in quod cum insit corpora dissolvuntur, ipsum autem in alia quæ specie differunt diuidi nequit, quare differentiæ loco indiuisibile in aliã speciem vtrobique ponitur, quo sensu à Galeno elementum definitur, minima pars eius cuius est elementum; Nã magnitudinis diuisio (teste Gal. 8. de placitis,) nullum huiusmodi minimum habet, sed quæ aliquando sistat terminumque reperiat, speciei sectio sit, qualis in elementis non datur. Elementa vero non sensu solum sed & ratione partium penitus similium absolute intelliguntur. Hæc elementa licet ad genus causæ materialis referantur; prima tamẽ omnium corporum materia non sunt; sed prima simplicia solum corpora, & non absolute simplicia, quia composita sunt ex actu & potentia, materia nimirum & forma, quæ per se speciem non habent, sed quę complexu vtriusque oriuntur corpora. Verum elementum quoduis speciem simplicissimam habet, & in partes specie discrepantes diuisibile nullo modo est. Alia vero corpora, quæ ex elementis componuntur, si non sensu vt mixta homogenea, ratione saltem in partes specie distinctas diuisibilia esse judicantur. *Definitio Elementi.*

Talia autem elementa infinita numero non sunt, cum differentiæ quibus distinguuntur corpora finitæ sint, & sub sensus cadant, ac infinitorum scientia nulla esse queat; Nec magnitudine indiuisibilia, vt quidam *De numero Elementorum.*

I. voluerũt, cum ex indiuisibilibus nullum corpus componantur, aut in indiuisibilia resoluatur: Nec vnum aliquod, alioquin omnia, quæ eo vno constarent, vnam naturam, vnumq; motum haberent: & quia vnũ contrario caret, in eodẽ statu omnia semper permanerent: Præterea nec plura impatibilia, & penitus impermutabilia alioqui mixtio & mixti corporis generatio nulla foret. Nã vbi ex plurib. quicquã cõponitur, quæ, qualia per se sunt, talia ad extremũ durant, nunquam teste Galeno I. de elementis, nouã formã adipiscetur, quæ in iis non præfuerat ex quibus constituebatur. Relinquitur ergo, plura elementa esse, numero finita, magnitudine diuisibilia, & natura sua patibilia.

Elementorum numerus vnde & quo modo inquirendus.

Numerus vero & distinctio elementorum aliunde sumenda non erit, quam ex communibus omnium corporum mutabilium affectionibus. Hæ elementis primis corporibus primo insunt & ab iis propriè dependent. Nam quæ ex elementis & principiis aliquibus oriuntur, naturam illorum semper referunt & sapiunt. Deprehendimus autem omnia corpora sublunaria primum ad locum naturaliter moueri: Deinde alterationibus, generationibus, & corruptionibus obnoxia ac proinde qualitatibus duplicibus, locomotiuis scil. & alteratiuis prædita esse. Quare hæ qualitates elementis primo inerunt, ac his qualitatibus distingui & intelligi elementa debent. Verum ex qualitatibus motiuis esse solum quatuor mundi elementa locis naturalibus distincta (ex quibus inferior mundus componitur) intelligimus: ex qualitatibus alteratiuis naturam, finem & vsum elementorum deprehendimus. Ad primum esse plura simplicia corpora, ex discrepantibus simplicium corporum naturaliũ motibus sursum à medio mundi, vel deorsum ad medium manifestum est: Nã primũ simplici corpori simplex motus cõuenit & composito motus simplicis prædominantis. Deinde nihi

nihil præter naturam ſurſum aut deorſum moueri dicitur, cui alius naturæ proprius ei oppoſitus non conuenit. Præterea quod loco naturaliter mouetur ad locum naturæ ſuę accommodatum, qui forma quodammodo eſt, & perfectio corporis contenti, velut ad finem ſemper tendit.

De qualitatibus locomotivu.

Hunc impetum ad naturalem locum efficiens & continuans cauſſa, eſt qualitas motiua, grauitas ſcilicet vel leuitas: quæ formæ elementorum non ſunt, vt aliqui volucrũt, ſed internum principium cum forma ſemper coniunctum, quod manente forma nunquam aboletur. Mouentur quidem elementa ſurſum & deorſum à leuitate vel grauitate: ac miſta quoque motu prædominantis elementi, ſed non vt animalia. Nam in animalibus inclinatio ad motum eſt appetitus, in elementis inclinatio ad locum eſt grauitas vel leuitas. Deinde vt in animalibus aliqua appetitus cauſa eſt ad mouendum, primo excitans: Ita in ipſis elementis grauitatis & leuitatis cauſa eiuſmodi nulla eſt: Sed quæ elementum generauit cum forma iſta inclinationem tribuit, cuius nixu ad locum naturalem niſi impediatur continuo mouetur. Proinde ex ſe proprie elementa non mouentur, ſed animalia ſolum, quod animalia vbi quieuerint, motũ inchoare queant, ſine vlla cauſſa generante vel impedimentum tollente, quæ in elementis cæteriſq; inanimatis neceſſario requiritur. Graue autem & leue duplex eſt, aliud ſimpliciter & abſolute, aliud cum alio comparatum. Simpliciter leue eſt, quod à medio in ſuperiorem locum ad concauum lunę ſemper tendit: Contra ſimpliciter graue, quod in imum mundi locum pondere ſuo ſemper decumbit. Alterius vero reſpectu graue & leue, quod cum æquali mole, qua aliquid præditum ſit, celerius ſurſum vel deorſum incitatur. Nam quæcunque ſurſum vel deorſum, ad locum naturalem mouentur, ea ſuperioribus grauiora, inferioribus leuiora ſunt. Quod au-

tem leuius rariorem, quod grauius densiorem magisque compactam substantiam habet. Quare cum ignis supra omnia maxime emineat, terra vero ad imum mundi præcipue decumbat, erit ignis absolute leuis, terra absolute grauis. Cum autem ab extremo ad extremum per medium in quouis motu transitus fiat, & vbi natura conatur referre vnitatem, extrema interuentu mediorum, miro artificio semper coniungat, medium inter hæc duo, non vnicum sed geminũ erit, quod partim eminere, partim subesse debeat, ac proinde vnum quod ad naturam ignis propius accedat, nimirum aer: alterum quod ad naturam terræ, nimirũ aqua. Mixta autẽ ex his quatuor elementis corpora motũ prædominantis elemẽti semper sequũtur, & ad locum prædominantis elementi naturaliter mouentur, vt ibi conseruentur & quiescant. Proinde ex grauitate & leuitate non naturam & caussas elementorũ, sed esse solum quatuor prima corpora locis distincta intelligimus. Consequens est, vt elemẽtorum naturam & caussas quatenus sunt elementa & mixtorum materia cognoscamus.

Natura Elementorum. Ac primum natura elementi ex fine æstimatur, finis autem elementorum est propter generationes mixtorum, vt ex definitionibus supra traditis apparet. Proinde huic finali caussæ & formam & materiã correspondentem habebunt. Materia autem communis formis elementorum substrata, est illa prima, subiectũ omnis mutationis primũ. Hæc licet omnium formarum per vices capax sit, nec formam propriam habeat, à forma tamen alicuius elementi nusquã separabilis esse poterit. Verum cum mixtio non sit pura generatio, quæ eorũ tantum est, quæ in pura potentia, neq; pura compositio, quæ eorum quæ in actu perfecto, sequitur mediorum esse, quæ ab actu perfecto reducuntur ad actum imperfectum. Proinde elementa mistorum materia: formas & actus habebunt, quæ ab

esse

esse imperfecto ad perfectum possunt reduci, & conditiones materiæ in mistis obtinere. Hæ formæ elementorũ (vt Scaligeri verbis vtar) actus materiæ quęque suæ sunt, quæ materiæ, quia ad operosiorem cõpositionem à natura destinatæ sunt, factum est, vt sicut & ipsæ, ita & formæ earũ commisceri queant. Verum quia formæ istæ elementorũ ignotæ sunt, ac elementa gratia generationis mixtorũ, quæ sine mutua actione & passione non fit; cõtrariis illis qualitatibus sensibilibus quæ tum actiuæ tum passiuæ sunt describenda, determinanda & distinguenda elementa erunt. Tales autem sunt præcipuè tactiles qualitates, non omnes tamen, sed primæ solũ illæ quæ alteratiuæ dicuntur, ad quas cæteræ tactiles qualitates reducuntur, & per quas κατὰ τὰς συζυγίας elementa distinguuntur & intelliguntur, nimirum caliditas, frigiditas, humiditas & siccitas.

Formæ Element.

Hæ quatuor qualitates non sunt ipsæ formæ elementorum substantiales, quibus inesse specifico constituuntur, vt Alexander & medici non pauci opinantur; sed proprie accidentia consequentia formas, cum quod vnius respectu sit substantia, alterius accidens esse nunquam queat: Nihilominus vt sunt præparationes materiæ pro singulis elementorũ formis educendis, cũ præuiæ alterationes materiam proximam efficiant, principia & materia elementorũ dicuntur. Deinde quia vi & mediante actione harum qualitatũ, simplices illæ substantiæ miscentur, & elementa mistorũ efficiuntur, nunc formalia principia, nunc formæ, nunc principia constitutiua elementorũ vocantur, & non raro tam ab Aristotele quam Galeno pro ipsis elementis sumuntur. Non omnium harum quatuor qualitatũ licet contrariarum, vel in agendo, vel in resistendo æqualis virtus & efficacia est. Nam caliditas ad agendũ potentissima est, & efficacissima; ad resistendum vero omnium maxime infirma. Deinde

De qualitatib. primis alteratiuis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

I. frigiditas, tertio humiditas: omnium vero ad agendum inefficacissima siccitas, ad resistendum vero firmissima, deinde humiditas, tertio frigiditas, quarto caliditas: quod à natura mira ratione factum fuit. Nam si elementum ignis, in quo viget calor, in resistendo tantum, quantum in agendo, valeret, omnia ab igne nunc consumpta forent. Proinde vt elementorũ certa quædã proportio esset, natura vim contrariarũ qualitatum in agendo & resistendo proportione quadam librauit & compensauit. Omne autẽ contrarium in contrarium suum primo agit, & à contrario primo patitur. Agit autẽ, si contrarium quantum fieri poterit in suam naturam conuertat, quod fieri nequit, nisi aliquo modo perimat. Talem actionem & passionem & in simplicibus & in mixtis istæ quatuor qualitates habent, vnde tam actiuæ quam passiuæ dici merentur. Nam calidum in frigidum calefaciendo; & frigidum vicissim in calidũ refrigerando agit: Pari ratione humidum in siccum humectando, & vicissim siccum id quod humidum est exsiccando, in suam naturam conuertit. Proinde vbi qualitates contrariæ, plane impares concurrunt, imbecilliorẽ validior superat, & in suam naturam conuertit: Sed si viribus quodammodo pares fuerint, altera alteram in suã naturam conuertere nequit, sed mutua actione & passione sese mutuo contundunt & contemperant, donec sub cõmunis formæ imperio deuinctæ perfecte vniantur. Talis vnio tantum in mixtione conspicitur ex illa duplici quatuor qualitatum pugna, vbi noua oritur actio, quæ non est contrarii in contrariũ, sed velut artificis in materiam. In hac actione quia humiditas & siccitas materiam obedientẽ actioni caloris & frigoris faciunt, passiuæ qualitates dicuntur: Calor vero & frigus quia efficientis caussæ materiam determinantis rationẽ habent, actiuæ vocantur, quib. viribus ab Arist. potissimum definiuntur. Nam calidum defini-

definitur, quod per se homogenea congregat, ac proinde ex accidente aliena & heterogenea secernit. Frigus vero, quod tam homogenea quam heterogenea in vnum confundit & cogit. Duæ vero reliquæ qualitates, patiendi facultatibus definiuntur. Nam humidum est quod alieno termino facile, suo difficillime continetur: Siccum contra, quatenus siccum primo, quod suis terminis facile coercetur. Deinde caliditas omnium qualitatum non solum actuosissima est, sed & præstantissima, æmula virtutis cœlestis siue potius virtutis cælestis proximum instrumentum Nam vt homogenea in vnum cogit, & heterogenea dissoluit, proxima compositionis siue generationis mixti, & resolutionis caussa iudicatur. Proinde caloris respectu cæteræ qualitates vicem materiæ quodammodo obtinent, peculiariter vero frigiditas rationem priuationis & interitus habet; Non tamen frigiditas absoluta priuatione caloris intelligitur, sed propriam actionem habet. Nam per se homogenea & heterogenea in vnum cogit, constipat, & ad motum corpus ineptũ reddit. Deinde calorẽ contemperat, & externam determinationem mistis interdũ superaddit. His duabus qualitatibus in agendo inferiores, in resistendo firmiores sunt siccitas & humiditas, præcipue vero siccitas, vt supra dictum est, Vnde nõnulli nullam actionem per se nisi mediante calore & frigore, siccitati & humiditati tribuunt. Verum calor nõ per se, sed vt vapores excitat, humectat: vt humidũ absorbet, exsiccat: Contrariũ vero, si potẽtius sit in contrarium semper agit. Erit igitur propria aliqua actio humiditatis & siccitatis vt dictum est. Peculiariter vero natura humiditatis est, primũ calorem, deinde frigus obtundere, ac siccitatem in mixtione formabilem reddere; siccitatis vero est calorem & frigus acuere, ac humiditatem fluidam in vnum cogere.

Numerus elementorum.

Cum igitur quatuor sint primæ qualitates alteratiuæ; sex

Numerus elementorum.

uæ; sex earum combinationes enumerari poterunt, quarum duæ in natura locum non habent. Nam contrariæ in vno simplici non coniunguntur. Quare quatuor qualitatum combinationes erunt quibus elemẽta, prima qualitatum subiecta, distinguuntur. Nam agentes tantum patientibus copulari debent. Ita elementum calidum siccũ est ignis, calidum humidũ aer, frigidũ humidum aqua, frigidũ siccum terra. Ex his quidem elementis quodlibet duas qualitates intensas secundum omnem latitudinem habet, id est, sine vllius contrarietatis permistione, sed non secundum omnem agendi vim & efficaciã. Ac proinde vt ad mixtionem secundum has agendi vires concurrit elementum, alteram qualitatem in summo, alteram in remisso habere dicitur; cum in quolibet genere vnum reperiatur, quod cæterorum sit mensura. Sic igni caliditas, aeri humiditas, aquæ frigiditas, terræ siccitas primo tribuitur. Et licet sine contrarii permixtione in igne & terra siccitas sit, vtrumque tamen eodem modo siccorum principium dici nõ debet, sed id quod mediante sua siccitate primo & per se exiccat, licet fortasse absurdum non sit, ignem vocare siccorum tenuium principium, vt terram crassorum. Hæc elementa locis seorsim distincta, talia absolute non sunt, qualia intelliguntur, & describuntur, sed ob vicinitatem contrariorũ suis qualitatibus non penitus affecta, imo impura & multis modis permista, maxime vero duo intermedia aer & aqua. Proinde qualia per se sunt ipsa mundi elementa, & qualia quoque sint elementa quatenus mistorum sunt materia, ordine considerabimus.

De elemento ignis.

Ac primum ignis natura calidissimus est ac ob id siccissimus, omnisque humiditatis expers, quæ caloris vim obtũdere solet: proinde omnium elemẽtorum ad agendũ efficacissimus sed resistentiæ minimæ. Nã forma ignis actuosissima est, quod qualitatibus actuosissimis sit prædita. Quòd vero minimæ sit resistentiæ ratione

tione materiæ accidit. Nam forma materialis in tantum resistit, vel cedit corrumpenti, quantum subiecta materia patitur: Materia autem ignis cum paucissima & rarissima sit, & ob raritatem dispersa, facilime se totam viribus agentis exponit, quod non faceret, si cōstipata & densa foret. Ob hanc eandem caussam ignis leuissimus erit, ac eius naturæ, vt apud nos nulla vi contineri possit, quin continuo euolet & statim corrumpatur. Quare vt cōseruetur pabulo continuo indiget, ex quo continua successione generetur & velut flumē è fonte in sublimi feratur, pauloq; post desinat ob imbecillitatem, corruptus ab aere & vicinis corporibus. Pabulū autem illud proximum ignis apud nos est vapor aereus, terrestri siccitate permixtus: Hic à corporibus conbustibilibus resolutus statim ab igne corripitur & flāma efficitur, quæ è fonte illo vnde vapor resoluitur continuo fluens & ad superiora euolans, paulo post decidit. Nam flamma naturam ignis proxime refert, cū ignis hic noster, qui vel flamma, fumus aut carbo est, in aliena materia semper sit. Elementū vero ignis inter elemēta mundi supremū locū tenet, sub concauo orbis lunæ, quo naturaliter ignis tēdit. Hic tenuissimæ flammæ comparari poterit, quæ sine pabulo in propria materia conseruatur. Nā ignis sublunaris proprie nihil aliud est quam feruoris vis intensissima, in materia tenuissima & rarissima; ac proinde nisi accesserit materia densior, non videtur, nec vt ignis noster vrit, sed ad nostrum ignē qui sine pabulo non subsistit, eā rationem habet, quā aqua ad glaciē: Circūfertur ignis iste in naturali suo loco ad motū cœli, vertigine quadā, in qua licet aliæ partes sursum aliæ deorsum deuoluātur, aliæ incrassentur, aliæ resoluātur ac totus ignis impuretur; quia tamē motus iste ab interno principio nō est, neq; ab externo quod ignē corrumpit, sed quod fouet, & cōseruat; Proinde erit hic motus nec proprie naturalis, nec violentus,

sed

ſed quia neceſſarium inſtrumentum eſt cauſſæ ſupe-
rioris: quo inferiora conſeruātur, ſupra naturam ignis
dici potius merebitur. Elemēto ignis aer maxime co-
gnatus eſt nō omnino levis, pronior, vt à naturali ſuo
loco, non aliter quam aqua, deorſum quam ſurſum
impellatur: Quod à natura, teſte Auerroe, mixtionis
gratia (quæ circa terram fit,) factum fuit. Natura ſua
aer, vt elementum, calidus & humidus proprie eſt,
licet ab humiditate prædominante caloris vis obtun-
datur. Dominatur enim in aere naturaliter, & non in
aqua humiditas proprie dicta, quæ alieno termino
non facile continetur, altiuſque penetrat & permeat,
non ex accidente, quæ ob denſitatem ſubiecti ſui ma-
gis ſentitur & adhæret. Nam minor qualitatis inten-
ſio in ſubiecto denſiore magis ſemper agere poteſt, vt
in ferro candente manifeſte apparet, quod vehemen-
tius quidem quam flamma vrit, ſed ſecundum eſſen-
tiam & qualitatis intenſionem minus calet. Verum
aer hic noſter, qui ſphæra ignis vndique concluditur,
nuſquam purus eſt, & his qualitatibus plane affectus,
ſed primum quia ſubſtantiæ tenuis & verſatilis eſt,
ac ad patiendum habilis, contagione vicinorum faci-
lime afficitur: ac ſub contrariis qualitatibus magis
quam vllum elementorum, ad certos vſque terminos
ſubſiſtere poteſt. Deinde ob perpetuas exhalationes
& multiplices impreſſiones ſuperiorum, varias vices
ſuſtinet, & vbique eiſdem qualitatibus non afficitur.
Quare tota aeris ſphæra in tres partes ſiue regiones
diſtinguitur, quarum ſuprema & maxima, ob conti-
nuam cœli circumgyrationem & vicinitatem ignis,
calida & ſicca, non abſolute ſed in comparatione ſo-
lum dicitur; Infima vero variam cōſtitutionem habet:
nā nunc ſicca, nunc humida eſt, vt vapores & halitus
excipit; nunc calida quando radii ſolares reflexi magis
vniuntur, vt æſtate; nunc frigida, quando ob diſtantiā
ſolis à vertice radii oblique diſperguntur, vt hyeme.

Hæc

Hæc regio non vltra se extendit, quam reflexio illa radiorum solarium. Media aeris regio, quia nec radiis reflexis, nec conuersionibus superiorum corporum incalescit, frigida est, & à vaporibus cōtentis humida.

De elemēto aqua. Comprehendit aer terrenum globum, intra cuius cauitates aqua, quæ alieno termino semper includitur, ita continetur, vt vltra terrę superficiem nusquam emineat. Hæc duo elementa respectu aeris & ignis, vicem materiæ in mixtis quodammodo obtinent. Vt enim terra consistentiam mixtis perfectis tribuit, & formas simul impressas diu retinet: Ita aqua ad impressiones & formas facile suscipiendas idonea efficit. Est autem aqua natura sua magis grauis quam leuis, & frigidior quam humidior, Imo principiū frigidiorum, qualis aqua mente potius comprehenditur, quā alicubi seorsim reperitur. Elementū aquæ Arist. Mare vocat, vbi maxima aquarum copia, licet intra terræ viscera, & in specubus subterraneis ac in fluminibus & similibus, non minima aquæ portio contineatur, quæ tamen nusquam pura & suis qualitatibus affecta, alioquin omni sapore prorsus careret.

De elemēto terra. Terra in imo mundi posita, vbi coeunt effectus syderum, velut mater omnium mixtorum, maximeque viuentium est. Hæc natura sua sicca, frigida & grauis, proinde maxime densa, constipata & ad motum inepta & opaca. An vero pura alicubi terra sit & vel in cētro, vt quidam volunt, dubitari non iniuria poterit. Cogunt certe cœlestia vim suam in vnum circa terrā, eamq; varie alterant, & cū aliis elementis permiscent, præcipue cum aqueo humore, qui partes terræ vnit, qua actione variæ exhalationes excitātur, materia lapidum, metallorum, fontium & simplicium, quibus vniuersa fere terra referta est. An vero terra, licet velut spongia sit, aqueo humore perfusa, ad aquam eā proportionem habeat quam aqua ad aerem, & æqua in singulis elementis materię portio sit rarioribus tantū

& den-

& densioribus dimensionibus expansa, id discutiendum relinquimus.

Quare Elementa mundi sint impura.

Hæc sunt illa quatuor elementa ex quib. velut partibus inferior mundus componitur, quæ tamen vt diximus, nusquam pura & impermista sunt, nec si essent, ita perdurare possent, cum ob contrariorum qualitatum pugnam; tum ob continuam cœlestium vim & efficaciam. Quod à summo rerũ opifice sapientissime prouisum fuit, qui terram, aquam & aerem ita temperauit, vt apta mixtorum domicilia essent. Nam si ista mundi elementa summis prædita qualitatibus forent, nullum animatum viuere, aut mixtum perdurare posset. Nihilominus in his elementis impuris, aliisq; substantiis permixtis, illa prima & simplicia elementa, mistorum materia, necessario intelligenda erunt, nec alibi separatim quærenda. Ex his omnibus iam dictis colligitur, elemẽtum quodq; vt elementum simplex, corpus esse, compositum ex materia & forma simplici, ac habere suam grauitatem vel leuitatem, quibus ad locum naturalẽ moueatur, habere item duas qualitates primas, quas Symbola vocabimus, quarum caussa agit & patitur. Hanc autem actionem & passionem elementorum consequitur elementorum mutua permutatio, siue vltro citroq; generatio, ac mixtio, mixtiq; generatio de quibus restat dicendum.

De mutua elementorũ transmutatione.

Ac primum permutatur elementũ vnum in aliud, si duo viribus ita imparia concurrant, vt quod validius est, alterum in suam naturam conuertat. Conuertit enim permutato symbolo vel symbolis, quibus ab altero distinguitur. Nam duo elementa à se inuicem, vel vno solum contrario vel duobus siue duplici contrarietate distinguuntur. Quare Elementa quæ communione vnius qualitatis conueniunt, ac vna contrarietate solum dissident, faciliori & celeriori transitu permutantur: Quæ vero duplici contrarietate pugnant, planeq; contraria sunt, difficiliori & tardiori. Fit autẽ inter-

interdum, vt ex duobus contrariis elementis vna vtrobique qualitate permutata, medium aliquod elementum generetur.

Mixtio vero fit, quatenus omnia elementa viribus quodammodo paria concurrunt. Hæc generatio aut corruptio nō est, licet sine mixtione & elementorum συγκρίσει, mixti perfecti generatio, & sine elementorum διακρίσει, naturalis mixti corruptio nulla fiat. Nam generatio proprie eorum est, quæ in pura sunt potentia: mistio vero miscibilium, quæ aliquo modo existere debēt. Quæ enim absolute corrupta sunt, nec vllo modo subsistere intelliguntur, permista dici nunquam poterunt. Veluti cum lignum in ignem conuertitur & ardet, ignem cum ligno misceri non dicimus, sed lignum corrumpi, ignem generari. Eadem ratione de alimento quod non miscetur cum corpore, sed in substantiam corporis conuertitur. Mixtio vero compositio dici solet, & compositio interdum mistio, licet vocabulum compositionis multis natura differentibus tribuatur, & pro quauis vnione non raro accipiatur. Nam quæ proprie cōponuntur, misceri quodammodo dicuntur, & quæ permista sunt composita corpora vocantur. Deinde vt mistio, ita compositio proprie dicta eorum est, quæ actu separatim subsistere & cum aliis coniuncta esse possunt. Proinde mistio & compositio proprie dicta, non erit formæ cum materia (quæ teste Alexandro vnio solum dici debet) aut subiecti cum accidentibus, aut accidentium inter se, sed corporum præcipue illorum quæ facile diuidi & terminari possint. Nihilominus ipsa mistio idē quod compositio proprie non est, nec composita omnia mista. Nam mista perfecte cōtemperata sunt, composita vero non. Deinde compositio eorum dicitur, quæ actu perfecto sunt, siue quæ actu naturali sub sua forma proprie subsistunt, & vnum ens formaliter non faciunt. Sed vnum per accidens, ob continuationē ter-

De mixtione.

minorum & confusionem partium non perfecte contemperatarum. Qualis compositio non à natura solum fit, vt in metallis aliquando videmus, sed & ab arte, quando vel liquida liquidis, vel sicca siccis, vel sicca liquidis permiscentur aut verius iunguntur, siue confunduntur. Mixtio vero proprie dicta, est corporum quæ non solum iuncta & vnita sunt, sed & ita contemperata, vt vnum ens formaliter faciant: Proinde mixta sub sua forma propria non subsistunt, nec actu suo perfecto, vt voluit Auicenna, sed formas habent refractas & consociatas, ac vnius formæ imperio deuinctas & mancipatas. Qualis mistio proprie artis nō est, sed vt Galeno credimus, Dei & naturæ opus. Finis autē mistionis est miscibilia ad perfectam vnitatē reducere. Quod non fit si miscibilia vel similia fuerint, vel in partes (ad sensum minimas diuisa quoquo modo vniantur; nec si tota per tota diuidantur, vt Stoici voluerunt; verū vt fiat perfecta mistio, requiritur primum: vt miscibilia dissimilia sint, & ex contactu agant; nimirum vt communem materiā habeant, & vel contraria vel contrariis qualitatibus prædita sint, quibus in se mutuo agere & à se mutuo pati queant: Deinde vt illæ vires quodammodo pares sint: Tertio vt miscibilia εὐόριστα sint, id est, facile diuidi & terminari queant, ac in mixtione determinationē suscipere, quam per se non habent: Quarto vt vnum in alterum non corrumpatur, sed omnia eodem modo permaneant, & misto non potentia solum & virtute, vt latini voluerunt, sed reuera insint, ac iterum separari queant. Talia miscibilia proprie sunt illa quatuor elementa, proxima mistorum materia. Nam vbi elementa ista quatuor viribus paria concurrunt, propter communem materiam & contrariarum qualitatū pugnā, ita se mutuo refrangunt & contundunt, vt cōtemperatis eorum actibus, velut materia proxima communi formæ siue actui sese substernant, & ad medium

dium quoddam reducta nouam speciem constituant. Nā finis mistionis est, vt diximus, plura diuersa ad vnitatem reducere, quæ reductio sine mutatione eorum quæ miscentur & reducuntur fieri nequit. Ea autem mutatio, generatio & corruptio non est, sed proprie alteratio. Proinde definitur ab Aristotele mistio, miscibilium alteratorum vnio. Ista alteratio miscibilium siue elementorū perfecta esse debet, si perfecta sit mixtio, quæ sine accurata singulorū diuisione, noua particularum continuatione, aliarum rarefactione, aliarū condensatione &c. fieri nequit. Hac mutua actione elementa ita franguntur, sibi mutuo complicantur & consociantur; vt sub suo esse perfecto nunc non conseruentur, sed sub illa misti forma, quæ contēperatis elementorum virib. subito emergit, diuersa determinans & perfecte vniens, cuius formæ respectu, formæ elementorū conditiones materiales solum obtinent, & vt necessaria instrumenta illi mistionis formæ subseruiunt. Nam (vt eleganter Scaliger) ad misti generationē, necesse est elementorū formas inter se suis domitas qualitatibus, pristinum naturæ rigorem, sub vnius potioris imperio deposuisse. Huic permistioni & illi permutationi elementorum materia aliqua communis, nimirum illa prima, de qua supra diximus, subiecta est. In qua actione primarum qualitatū elementa ita permiscentur, vt nulla pars misti dari poterit, quæ mista dici non debeat, nullaue pars actu reperiatur, in qua elementa omnia nō sint, & ex qua secretione elici minime queāt. Nā nisi omnia in quouis mixto perfecto elementa fuerint, mistio perfecta esse nō poterit, & cum omnis mixtio circa cētrum mundi sit, terra necessario inerit: Si terra, & aqua quoq; quæ terræ siccitatē continet, & formabilem efficit: Si terra & aqua: & horum contraria, ignis scilicet & aer, alioqui perfecta mistio & misti dissolutio nunquam erit; Verum in mistis quæ consistentia prædita sunt, terra

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

aquam mole superat, in cæteris non item. In omnib.
autem terra & aqua, vt præcipua materia, mole sua i-
gnem & aerem excedunt sed non virtute. Nam igni
prima virtus & efficacia tribuitur, quæ homogenea in
vnum cogit; Deinde aeri qui tenuitate sua massam
ex terra & aqua penetrat, temperat, & quasi fermen-
tat, adeo vt aer terræ & aquæ permistus, idoneum pa-
bulum igni suppetat: & calor igneus cum aereo iun-
ctus, totam illam massam permeare, permiscere, defi-
nire & concoquere queat, ac ad eum finem deducere
quem natura intendit. Caussa autem, quæ finem &
formam intendit, est illa efficiens, quæ actiones pri-
marum qualitatum moderatur ac dirigit. Nam primę
qualitates in agendo per se modum seruare neque-
unt, nec mixtionis aut generationis vllius caussa dici
poterunt, sed instrumenta solum illius caussæ, quæ
actiones earum gubernat, & ad certum finem dirigit.
Dirigit quidem mistionem & generationem in ani-
matis anima, aut plastica vis in semine: Tamen cum
finis mixtionis & generationis sit continua & perpe-
tua substantiarum naturalium successio, à motu con-
tinuo mixtio & generatio depẽdebit, & caussam na-
turalẽ continuam ac perpetuam habebit. Motus au-
tem continuus nullus esse potest, nisi circularis, natu-
ra, tempore ac dignitate primus. Caussa autẽ naturalis
perpetua corpus illud solũ erit, quod hoc motu circũ
fertur, nimirum cœlum. Igitur illæ substãtiarum mu-
tationes efficientia & motu cœlestium gubernantur
& existunt. Verum cum effectus sint contrarii, caussas
contrarias habebunt, & ab vno motu ortus & inte-
ritus, elementorum σύγκρισις & διάκρισις proprie non
dependebunt. Nam horum contrariorum effectuum
caussa duo continui & oppositi motus in cœlo sunt
& partes discrepantes discrepantibus motibus præ-
ditæ, quæ ad consimilem positum haud vnquam
redeunt. Quare ortus & interitus, mistio & dissolu-
tio,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tio, quamdiu mundus durabit, nunquam deficiet, ac ad mutationem cœlestis motus quasi in orbem perpetuo ibunt. Hactenus de elementis, elementorum permutatione & mistione; De Temperamentis vero & cæteris, quæ proprie consequuntur mistionem, nunc dicemus.

DE TEMPERAMENTIS.

CAPVT II.

IN perfecta mixtione, ex mutua contrariarum qualitatum actione, oritur, quod græcis κρᾶσις, latinis temperies, temperatura, aut temperamentum proprie dicitur: & quia plura in se complectitur, à nonnullis Complexio vocatur.

Quomodo quatuor primæ qualitates concurrant in temperamento.

Quomodo in mistione ex primarum contrariarum qualitatum pugna, κρᾶσις oriatur, & quid proprie sit, non omnes consentiunt. Alii volunt ex illis quatuor qualitatibus plane corruptis, oriri vel duas medias qualitates, vt recentiorum nonnulli, vel vnam communem, potestate cæteras quatuor cōtinentem, quæ temperamentum dicitur: vt Auicenna, contra Fernelius ex qualitatibus summis, iunctis, & permanentibus oriri κρᾶσιν putauit.

Reiicitur opinio Auicennæ & Fernelii.

Cum autem temperamentum omnium consensu sit, quod ad actiones bene vel male obeundas mixtum disponat, qualitas dici poterit, orta, nō ex primis qualitatibus plane corruptis: sic enim & mixtum & mixti dissolutio nulla erit, ac medium illud vnius potentiæ semper permaneret, sed ex primis confusis & ad eam vnitatem reductis, quæ formæ illius mixti proprie conuenit. Non tamen ex qualitatibus extremis, iunctis, & permanentibus κρᾶσις oritur, vt Fernelio videtur, sed ex qualitatibus mutua actione & passione primum alteratis, remissis, & refractis deinde vnitis: alioqui consequeretur, vnum contrariū in aliud nun-

CAP. II. quam trãsire, & cum Empedocle, elementa incorruptibilia semper permanere, nullamq; mixtionẽ esse, quæ miscibilium alteratorum vnio definitur. Nam proprie mixtio non est, vbi qualitates extremæ in summis gradibus permanent; aut vbi vna qualitas alteram plane vincit, & in suam naturam conuertit; sed vbi mutua actione & passione contrariæ qualitates sese contunduut, & reprimunt, donec ad concordiam & vnitatem deueniant, quod non fit sine alteratione totius per totum.

Distinguitur temperamentum à mixtione. Hæc vnio & concordia temperamentum proprie est, & mixtis perfectis tantum tribuitur. Vt enim vnione substantiarum elementorum fit mixtio, mixtique generatio; ita vnione qualitatum κρᾶσις: & vt substantiæ elementorum sunt materię mixtionis, ita qualitates elementorum sunt materia temperamenti: qualitates elementorum dico, vt vires illorum proprias, & non simpliciter qualitates, quæ pro modo subiecti sui vires variant: Nam eadem caloris in aere & igne vis non est, nec frigoris in terra & aqua: præterea, nec pari mole omnia elementa ad mixtionem concurrunt vt alibi diximus. Medici vero nonnulli temperamentum cum mixtione confundunt: Nam aliqui temperamentum ipsam mixtionem, aut mixtionis rationem dicunt: alii in mixtione duplex temperamentum statuunt, vnum ex permixtione substantiarum, alterum ex qualitatum. Galenus 1. de Element. cap. 9. temperamentum vocat, ipsam elementorum commoderationem, & secundum potestatem æqualitatem: verum passim in lib. de tem. qualitatem vocat, alibi, ut 1. de vsu part, c 9 substantiam & formã.

Temperamentũ Galeno nunc qualitas nunc sub. Cum autem temperamentum sit propria & proxima actionis causa: actio enim omnis à forma; forma vero sine necessariis instrumentis efficax non est: Nam quatuor sunt quæ in animato corpore cohęrent, functio à facultate, facultas à forma mediante partis temperapera-

peramento vt diſpoſitione neceſſaria: proinde Galenus temperamentum alibi qualitatem vocauit, quatenus eſt διάθεσις orta ex mixtione elementorum: ſine qua efficax non eſt forma. Alibi ipſam ſubſtantiam & formam appellauit, quatenus ſubſtantiam partium determinat, vt neceſſaria conditio & materiæ diſpoſitio pro forma educenda & conſeruanda, ſine qua non ſubſiſtit: & per quam proprie operatur, & tum vt Medicus proximum euidentem, inſtrumentalem cauſam pro prima ſumit. Nam medico forma, qua pars agit aut patitur eſt temperamentum, & vt Gal. 7. Meth. c.3. ſcribit, conſervare temperamentum eſt conſervare actionem & formam. An vero forma, aut principalis aliqua virtus ſit dans eſſe temperamento; Philoſophi magis eſt, quam medici, inquirere. *ſtantia & forma.*

Finis igitur temperamenti eſt, non ſolum quocunque modo operationes formarũ adjuvare, ſed inſtrumentum neceſſarium eſſe ſine quo non operatur ulla ſubſtantia aut pars; Habent quidem formæ omnes naturales ingenitam agendi vim, quam non exerunt niſi in ſubjecto apte diſpoſito & præparato: apte diſponitur temperamento velut proprio inſtrumento: quare, vt diuerſa ſunt partium tẽperamenta, ita forma exercet ſuas facultates, ac diverſas & diſcrepantes editactiones, quod Gal. 7 Meth c.3. innuit, vbi actionẽ partis propriam ab alterius differre dicit quemadmodum temperatura à temperatura. Quare temperamẽtũ proprie vt inſtrumentum ad aliud ſemper dicitur, & qualitas ſimpliciter non eſt, nec vnione primarum qualitatum tantum definitur, ſed vnione in ea proportione quæ inſeruit formæ mixti tanquam primario artifici: ſimilitudine concentus in voce & fidibus. Nam vt vniuſcujuſque cantus ſua eſt vocum harmonia, ita in generatione mixti, contrariæ elementorum qualitates coëuntes temperamentum non efficiunt, aptum actionibus illius formæ niſi concordi

Temperamentum proprie eſt inſtrumentum formæ & harmonia primarũ qualitatum.

harmonia & mediocritate coeuntes ad talem gradum reducantur qualem mixti perfecti in suo genere forma postulat.

Definitio temperamenti

Ex quibus colligitur, quod temperamentum sit harmonia siue vnita quædam proportio, quatuor primarum qualitatum orta ex mistione perfecta in hunc finē, vt sit velut instrumentum necessarium ad omnes mixti illius perfecti actiones. Quia vero in mixtione perfecta, calori naturali vis agendi primario tribuitur, vt ab Arist. 4. Meteor. c. 1. demonstratur, in eo præcipue temperamentum consistere videtur (licet omne calidum nō dicatur) quo calore corrupto mixtum necessario resoluitur. Calor autē naturalis duplex est: vnus σύμφυτος siue complantatus, mixtis homogeneis & partibus similaribus proprius, qualis calor ex quauis perfecta mixtione oritur: alius ἔμφυτος siue innatus & viuificus, corpori animato proprius, vi plastica seminis in prima generatione productus vt proximum animæ instrumentum. Hic, vt ab anima dirigitur, commune omnium partium vinculum est, ac toti animato corpori largitur tale temperamentum, quale illa animati species postulat.

Temperamēti alia ratio in animatis, alia in inanimatis.

Quare alia temperamenti ratio est in inanimatis, vt mineralibus & metallis: alia in animatis: Nam in metallis, gemmis, & aliis corporibus homogeneis aut similaribus, totum & singulæ partes vnius sunt temperamenti: In animatis vero, diuersa sunt singularum partium temperamenta, ob diuersum calorem partibus similaribus connatum, diuersamque structuram: & totum in quauis specie ex diuersis partium temperamentis, vnum temperamentum obtinet, propter illum vnum calorem innatum partes continentem. Huius ratione animalia calida & humida dicuntur, non absolute, sed ad demortua collata & stirpes in quibus calor innatus non adeo viget, vt Galen. 1. de temper. c. 5. voluit.

Verum

Verum in animalibus duplex apparet temperamētum, vnum fixum, innatum, siue radicale, ortum in prima conformatione ex semine & materno sanguine sub quo sexus temperatura continetur: aliud fluens ortum, non tam in prima conformatione quam post, ex iis quæ extrinsecus accedunt. Hoc perpetuo mutabile est ob res non naturales, licet non semper transeat limites sanitatis: deinde, facile restituitur: verum radicalis temperatura licet ætatum decursu, caloris natiui in humidum actione, & grauissimorum morborū incursu varietur, penitus tamen ante dissolutionē mixti non extirpatur, nec facile aut vnquam restituitur, vt in febri hectica apparet. Hæc radicalis temperatura in animatis est, de qua hic proprie agimus. *In animalibus duplex consideratur temperamentum. Radicale & fluens.*

Temperamenti diuisio ex vario contrariorum concursu sumitur. Quot enim modis variantur in mixtione elementorum vires, tot temperamentorum differentiæ oriuntur. In mixtione, aut mensura elementorum omnium æqualis concurrit, siue qualitates primæ viribus pares, aut impares vires & inæqualis mensura facultatum elementorum: Vbi autem æquales contrariorum vires occurrunt refrangentes sese in puncto medio, inter extrema, mixtum quoddam exquisite & simpliciter medium oritur, & temperamentum absolutum quod εὔκρατον & σύμμετρον vocatur: ac quoque temperamentum quo ad pondus. *Differētiæ temperamentorū.* *Temperamentū ad pondus.*

Vbi autem qualitates viribus impares, & elementorum inæqualis mensura ad mistionem concurrit, mistum absolute temperamentum non oritur, nec tēperamentū absolute medium, sed quiddam alicui naturæ, & functionibus eius tantum accommodatum; distans in quadā latitudine à medio quo ad pondus, intra certos terminos: aliud enim accommodatum est vni naturæ omnibusque eius functionibus, aliud alteri. Quare, tale temperamētum in ea mediocritate *Temperamentū ad iusticiam.*

est, quæ ad potestatem tantum refertur, & vnicuique pro dignitate & naturæ modo conuenit: quale quid iustitiam esse dicimus, quæ suum cuique pro dignitate tribuit, vnde temperamentum ad iusticiā vocatur. In isto inæquali qualitatum concursu, aut vna qualitas cæteras vincit, siue excellit; aut duæ cæteras duas; nunquam autem tres vnam: si vna semper qualitas intelligatur cæteras vincere, quatuor simplices oriri poterunt temperaturæ, nimirum, calida, frigida, humida, sicca: sin duæ, cæteras duas: quatuor compositæ siue coniugatæ, nimirum calida sicca, calida humida, frigida sicca, frigida humida. Quare ex sententia Galeni, nouem erunt temperamenta, vnum absolute medium, εὔκρατον dictum, octo illius medii respectu δύσκρατα siue intemperata.

Temperatura nouem.

Varia opiniones de numero temperamentorū.

Nihilominus tam philosophi quam medici simplicia quatuor temperamenta vna cum medio omisere runt, & aliqui duo tantum temperamenta calidum siccum, & frigidum humidum posuerunt. Cæteri, iique illustriores, quatuor composita temperamenta: & Athenæi sectatores, temperamentum perfectū sub calido & humido comprehendi dixerunt. Existimarunt fortasse (vt Auerrhoes) actiuas qualitates in mixto sine suis passiuis non consistere. Verum, cū omnis mutatio à contrariis, & ex contrariis, fiat, in contraria: in mixtione quatuor qualitatū contrariarum fieri posse videtur, vt vnum contrariorum ab altero vincatur, cæteris duobus ad æqualitatem reuocatis, tamē tale medium absolute non est, sed sensibile solum, & quo ad nos, paruo tempore durans. Nā vna δυσκρασίᾳ sola non diu durat; Quare de temperamento medio ad pondus quod sub calido comprehendi nequit, vt recte demonstrat Galenus, an reuera in natura sit, & an temperamentum dici debeat, quod ad actiones tantum refertur, dubitari non iniuria poterit.

An detur

Tale quoddam medium temperamentum dari posse, mix-

ſe , mixtione artificiali ex aqua feruentiſſima & frigida: item ex aqua & cineribus Galen. 1. de Temp. c. 9. oſtendere conatur: cum tamen miſcere ſit Dei & naturæ opus, & temperamentum illud, tantum ſenſibus tale videatur, nec perfectum ſit: verum 1. de Sanit. Tuen. c. 5. medium tale vix inueniri, & ſi inueniatur, propter infinitas mutationes, ne momento quidem ſubſiſtere fatetur. Quare imaginatione potius concipitur, quam reuera ſubſiſtit, vt norma & menſura exceſſuum & defectuum, cuius menſuræ conſideratio neceſſaria iudicatur, non ſolum vt per hoc medium, tanquam per menſuram alias temperaturas examinemus, & intelligamus: ſed etiam, vt in hoc medium, velut in normam intenti, vnicuiq; conuenientem diætam præſcribamus, & ſtatum corporis intemperatum corrigamus. Quare Galenus temperamentum ad pondus, ſtatuæ Policleti comparauit, quam canonem artifices vocarunt, quod partium omnium competentiam ad vnguem haberet. Verum cum temperamentum proprie aliquid in natura ſit, & ad actiones referatur, & functionum gratia dicatur, illud tẽperamentum perfectiſſimum erit, à quo perfectiſſimæ functiones, quale non eſt temperamentum ad pondus, regula tantum exceſſuum & defectuum in imaginatione conſiſtens: ſed illud ad iuſticiam, actionis cauſa, propinquum tamen canoni, temperamento ſcilicet ad pondus.

In natura temperamentum quoad pondus.

Deinde illud in toto animatorum genere perfectiſſimum temperamentum habebit, quod præſtantiſſimas & perfectiſſimas actiones edit; Præſtantiſſimas autem actiones edit homo, igitur in toto animatorũ genere humana ſpecies temperamentum perfectiſſimũ habebit. Præterea in humana ſpecie, ille, qui functiones, tam animi quam corporis præſtantiſſimas habet, εὔσαρκος ſit, temperatiſſimus erit, cuius reſpectu cæteri homines intemperati dicuntur, calidi nimirum,

Temperamentum perfectiſſi. à quo perfectiſſimæ actiones.

mirum, frigidi, humidi, aut sicci Ex quibus apparet, (vt docet Gal. 1. de Temp. c. 6.) εὔκρατον & σύμμετρον multis modis dici, sicut quoque intemperatum, calidum scilicet, frigidum, humidum, siccum, quæ elementis absolute quidem insunt, mixtis vero in comparatione tantum tribuuntur. Quare vbi de temperamento alicuius mixti quæritur, absolute respondendum non est.

σύμμετρον quadrupliciter consideratur.

I. absolute in toto substantiarũ genere.

Nam medium siue σύμμετρον aliud absolute consideratur in toto substantiarum genere, æstimando pares elementorum vires, & non actiones, quale medium, vt diximus, norma tantum est excessuum & defectuum, verum vt Galenus demonstrat, huic in natura correspondere videtur cutis hominis temperatiẽ, inprimis vola manus; instrumentum præcipuum tactus, & regula sensibilium.

II. in toto animatorũ genere.

Deinde aliud medium consideratur in vniuerso animatorum genere, ex actionum perfectione & dignitate: id vt diximus est homo aut humana species, cuius collatione, animalia alia dicuntur calida, alia frigida, alia humida, alia sicca.

III. In qualibet animatorũ specie.

Tertio quælibet animata species propriam temperaturam habet, naturæ suæ conuenientem, in magna latitudine; quare in quauis specie, medium siue σύμμετρον aliquod consideratur, quod ex actionis præstantia iudicatur. Et illud in quauis specie εὔκρατον dicitur: qnod optime se habet, & functiones suas perfectissime exercet. Hoc σύμμετρον diuersimode consideratur, aut enim ratione omnium gentium omniumue climatũ; quomodo sub quarto climate temperamentum perfectissimum erit: vel ratione certi alicuius climatis & regionis: Nam alia est constitutio Scythis qua sani sunt; alia Indis: atque hoc respectu medium in quouis climate erit, cuius ratione alia corpora dicuntur, intemperata, calida frigida, humida, vel sicca.

Præterea indiuiduum aliquod temperatum aut intem-

intemperatum dicitur, ad quiduis obuium conferendo: vel e iam sui respectu propter temporis, ætatis, diætæ, & similium diuersitatem.

Eadem in partibus consideratio est vel respectu totius, vel ad se inuicem. Nam homo respectu omniũ partium in toto aut æquabiliter temperatus dicitur, aut inæquabiliter: Æquabiliter autem, non quia omnia membra vnius sunt temperamenti, sed quia omnium membrorum diuerse temperatorum debita proportio & competentia est: quæ competentia, si fuerit partium singularum perfecte temperatarum, non solum æquabiliter, sed etiam perfecto temperatus dicetur: Inæquabiliter vero temperatus vocatur, si non sit omnium partium naturalis ἀναλογία, sed aliæ iusto calidiores, aliæ frigidiores, vt Galen. 2. de temp. c. 6. explicat. Deinde vbi partes inter se comparantur, aliæ temperatæ iudicantur, aliæ intemperatæ, calidæ nimirum, frigidæ, humidæ, vel siccæ. Eadem ratio est in ætatibus, temporibus anni, alimentis, medicamentis, ac in summa in rebus naturalibus & non naturalibus, quæ omnia vel actu talia sunt, vel potestate quæ autem actu talia sunt horum prompta est cognitio, vtpote quæ tactu proprie discernuntur: quæ vero potestate, id quod dicuntur, parua intercedente, mutatione fieri possunt; ac ratione potissimum æstimantur, vt Galen. 2. de temp. c. 2. demonstrat.

IV. In mutua comparatione. Homo ratione partium vel est æquabiliter tẽperatus vel inæquabiliter.

Quid actu & quid potestate temperatũ & intemperatum.

Verum ut à partibus incipiamus, primum id tenendum est, omne molle vel durum, mediocri calore prędictum, humidum vel siccum esse. Deinde omne exangue frigidum: contra, omne sanguine abundans, calidum, verum sanguinis vocabulo, & venalis & arterialis intelligitur. Quare quæ pars inter hæc medium locum obtinet, temperatissima erit, talis est cutis in homine, maximæque in vola manus, & in summitatibus digitorum, vt ex vsu & compositione eiusdem Galen. 1. de temper. c. 9. ostendit. Quare cum hac collatæ

Partium singularũ humani corporis temperamenta.

Partes calidæ. latæ aliæ partes intemperatæ dicuntur calidæ, frigidę, humidæ, ficcæ, ac primum ex partibus cor, licet ob compositionem minus calidum videatur, ob sanguinis & spiritus copiam pars calidissima iudicatur. Deinde iecur, hinc caro musculorum, lien & renes.

Frigidæ siccæ. Deinde partes frigidæ aliæ simul duræ siccæque sunt; aliæ humidæ: frigidissimus autem & siccissimus est pilus & quæ extra prominent: deinde os & cartilago, hinc χονδροσυνδεσμὸς, post tendo, deinceps membrana, arteria, vena, tandē nerui duri: Nerui vero molles, frigidi quidem sunt, sed mediam in siccitate & *Frigidæ humidæ.* humiditate naturam obtinent, vt cutis: Frigidæ simul & humidæ sunt primum adeps, quia frigore cōcrescit, deinde medulla ossium, hinc cerebrum & spinalis medulla. Verum à cute incipiendo, primum, humidi sunt nerui, sensum deferentes, deinde, cor, iecur, lien, caro simplex, pulmo, hinc spinalis medulla, cerebrum, tandem ossium medulla & adeps

Humorum tempera-menta. Præterea inter contenta humano corpori necessarii sunt humores, qui ex elementis per media alimenta gignunrur, & quatuor elementis comparantur. Nam flauabilis, igni: pituita, aquæ; sanguis aeri; melancholia terræ corrcspondet, & similibus qualitatibus prædita sunt. Verum præter calorem, partibus singulis connatum, siue temperamentum ex mistione genitum, à corde, velut fonte caloris innati, per arterias in totum corpus omnesque Partes diffunditur, calor, siue *Vnde æstimetur tempera-mentum totius corporis humani.* spiritus vitalis, natura calidissimus, cuius appulsu vita existit: excessu, mors superuenit, & in corpore singularum partium vires in actum deducit, & vnit, omniaque regit ac moderatur. Hæc omnia ad corporis humani constitutionem requiruntur; & ex his rempe-ramentum totius quoque æstimatur. Homo autem temperatissimus iudicatur, à corpore, & ab animo, facultatibusque animi: A corpore vero, corporisque habitu; si apta omnium partium sit constitutio, imprimis

primis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

primis vero trium partium principalium, cordis, iecoris,& cerebri. Deinde, si habitus medius sit, inter crassum & gracilem, mollem & durum, calidum & frigidum, hirsutum & glabrum; Præterea, si corpus viuidum sit; apteque perspirans, & pilos habeat colore medios inter album & nigrum, sed cum puer est, magis ruffos, cum iuuenis, magis nigros; Ab animo vero, si animo medius sit, inter timidum & audacem, cęterosque affectus, item si prudens, perspicax, alacer, humanus: præterea, si bene alimenta concoquat, & digerat: omnesque actiones tam animales quam naturales iuculpatas habeat, & medius sit inter somnolentum & peruigilem. *Signa hominis temperatissimi.*

Qui ab hac mediocritate discedunt, intemperati judicantur; Nam calidi latas venas habent, ob jecoris cordisque calorem: sed pingues non sunt, pilisque abundant, & capillo magis nigro sunt, & acri calore præditi, animo vero magno, iracundo, & audaci: verũ, si sicci simul sint, corpore erunt gracili, magisq; nigro, hirsuto & duro; deinde animus magis præceps, ferus & implacabilis, cum actionum promptitudine, præterea peruigiles: Sin calidi simul & limpidi, erit corpus magis carnosum, molle, colore ex albo & rubro, obnoxiũ putridis morbis: animus vero præceps, sed nec ferus nec implacabilis. *Signa hominis calidi.*

Qui vero frigidi sunt, angustas habent venas ex quibus quod in sanguine pingue est extra decidens concrescit, & non discutitur vnde pinguiores sunt magis quam carnosi, & natura desides, corpore glabro, calore miti, pilis magis albis, animo demissiori & timidiori. Verum, si simul humidi fuerint, erit corpus molle, magis obæsum: & debile, deinde segnities: ingenii stupiditas, & somnolẽtia maior: Sin frigidi simul & sicci, erunt corpore duriore & graciliori, animo constanti, sed tristi & timido. *Hominis frigidi.*

Verum in temperamento totius æstimando singularum

Requisita in conside-ratione tẽ-peramenti cuiusque.

larum partium, temperamenta prius obseruanda erũt, præcipue vero trium principum partium, vt Galenus *lib. artis medicinalis* declarat: Deinde nisi æquabile tẽperamentum sit, ex vna parte solum non est coniectandum: nec etiam ex solis motibus. Præterea distinguenda est partis naturalis temperies, à non naturali, & videndum, ex quibus, & in quæ mutationes factæ sint. Nam aliquando præsens nota, est index prioris temperamenti, quare ante omnia sexus & ætas considerandą erunt.

Temperamentum sexus.

Sexus autem sua constitutio siue temperamentum proprium est; Nam Galen. 2. *de semine*, non alia ratione marem aut feminam generari dicit, nisi ob caloris copiam & inopiam: copia enim caloris est, quæ membra genitalia in maribus solis extrudit: quare naturali constitutione, mares semper calidiores, sicciores que feminis sunt, quod pilorum multitudo, excrementorum natura, actionum robur & celeritas, aliaque plura manifeste arguunt. Verum, illa sanguinis menstrui in feminis redundantia, à caloris copia non fit, vt quidam voluerunt, sed potius à debilitate caloris nõ perfecte concoquentis & digerentis suum alimentum.

Temp. ætatum.

Deinde, ætas nihil aliud, quam spacium vitæ, quo actione natiui calidi in suum humidum, corporis cõstitutio manifeste mutatur. Mutatur autem corporis constitutio statim à prima generatione, pro qua mutatione alii aliter ætates numerant, & aliqui tres potissimas, iuxta præcipuas mutationes, Adolescentiã, florentem ætatem, & declinantem siue senilem: Hippocrates *lib. 1. de carne.* septem ætates ponit, easq; distinguit iuxta annorum septimanas. Alii vero vt annum, ita vitam in quatuor quadrantes diuidunt, adolescentiam scilicet quæ infantiam, pueritiam, pubertatem, & adolescentiam proprie dictam comprehendit, ad vicesimum quintum aut tricesimum ætatis annum; Deinde iuuentutem siue florentem ætatem

ad 36.

ad 36 aut 40. Tertio, consistentiam ad 45. aut 50. Quarto senectutem, quæ ingrauescentem ætatem & decrepitam continet, & extenditur ad finem vsque vitæ. Quælibet ætas suum temperamentum habet, ac primum, quia firmatio animalis ex semine & sanguine rebus calidis & humidis fit, quibus siccescentibus, partes continuæ formantur & perficiuntur donec animal in lucem prodeat; edito vero animali velocissime augētur; Erit igitur infantium tēperamentum calidissimum & humidissimum, cum in alio conformatio & auctio fieri nequeat: procedente vero ætate, animal siccius efficitur, calore naturale humidum suum depascente, ad extremum vsq; senium vbi marcescit. In medio extremæ humiditatis & siccitatis est florescens ætas, sed non frigoris & caloris. Nam ab infantia ad consistentiā vsq; æqualis quodammodo calor manet, differens à puerorum calore tātum qualitate, quæ ex difflatus impuritate creatur. Nā puerorum calor est blandus, vaporosus, substantia purus & copiosus. Iuuenum vero acris, mordax, & ex alieni admistione impurus: qui duo calores tamen, non aliter differunt, quā idem calor, in solii aqua, & balnei aere. Quæ ætas florentē sequitur, frigidior, sicciorq; semper euadit, quare, extremum senium in frigiditate & siccitate cōsistit, viaq; ad interitum est, vnde naturalis tabes dici poterit: verum illa senum siccitas, est secundum substantiam solidarum partium omnium, & nō ratione excrementorum; Nā senes ob debilitatem caloris natiui, non concoquentis alimenta, excrementorum copia humidi sunt, licet in partibus solidis siccissimi sint. Consideratur quoq; temperies & intemperies in rebus non naturalibus, à quibus alteratur nostrum corpus, ac primum aer nos ambiens variatur, vel ratione temporum anni, vel regionum & locorum.

Quatuor anni tempora in se considerari debent ex vincentibus in vnoquoq; qualitatibus & non colla- *Temperamentū ra-*

rum non naturaliũ Temporum anni.

tione mutua. Diuiditur quodlibet anni tẽpus, in initium, medium & finem. Medium stabilem constitutionem, & qualitatem naturalem continet. Initium aliquid naturæ temporis anni præcedentis adhuc retinet: finis sensim ad qualitatem temporis consequentis inclinat. Ver autem naturaliter dispositum, calidũ & humidum non erit, cum ea constitutio putridis & pestilentialibus morbis maxime oportuna sit. Ver vero, (*Hipp.* 3. *Aphor.* 9.) saluberrimum est, morbisq; exitialibus minime obnoxium, quare erit in medio omnium excessuum, & etiam medium fere inter æstatẽ, quæ naturaliter sicca calida est, & hyemẽ, quę frigida humida; Præcipue veris medium, licet ob Solis accessum, qui terræ meatus reserat, multosque vapores humidos suscitet, vel ad caliditatem & humiditatem potissimum inclinet, vnde à Gal. interdum calidum humidum existimatur. Autumnus vero æstatis & hyemis respectu temperatus videri poterit, cum tamen gravissimis morbis sit oportunus, quod inæqualitati caloris & frigoris tribuitur, vt Hipp. 3. *Aphorismorum* 4. hac sententia significauit: Cum eodem die modo frigus afficit, modo calor vrget, autumnales morbi expectandi erunt: nihilominus siccior est quam humidior, quare siccus merito iudicatur, sed ex calore & frigore mistus sive inæqualis,

Temp. regionum.

Deinde regiones & loca terræ aerem & corpora quoque contenta immutant & variant. Differunt autem regiones pro ratione climatum & positus cœli: quare regiones sub Vrsa, frigidæ, humidæque sunt; sed teste Galeno 2. *Sanit. tuen. c.* 7. homines ibidem inæquali temperamento præditi sunt. Nam exteriora frigidiora sũt, ideoq; corpore molli, pingui, albo & glabro magis sunt, capillo recto, ruffo, aut ad albũ declinante: Interiora vero immodice calent, vnde moribus sunt magis agrestes, feroces, austeri & inhumani, itẽ simplices & incauti. Qui vero in calidis regionibus

degunt, ob ambientem æstum exteriora torrentur, & calor naturalis foras extrahitur, vnde cutis ſicca & nigra eſt, corpus gracile, capillus niger, criſpus & fragilis, moribus ſævi & crudeles, ingenio ſubdoli & aſtuti: Verum, qui in temperatis regionibus degunt, naturaliter in medio omnium exceſſuum ſunt, & totum corpus magis temperatum habent, vt ſupra dictum eſt. Præterea natura ipſius regionis corpus animũq; varie diſponit, & aliter montoſa, aſpera, aliter curva, pratenſis, aliter plana: itidem aliter tenuis aer aliter craſſus vel impurus; Eadem ratio eſt in conſuetudine & vitæ ſtudio, vt Hipp. de aqua & aere demonſtrauit.

Quæ hactenus propoſita ſunt, omnia actu talia ſunt qualia dicuntur. Poteſtate vero talia vocantur, quæ idipſum quod eſſe dicuntur, nondũ ſunt, ſed poſſunt evadere, ſi exhibita aut corpori admota à calore nativo leviter immutentur, cuius generis ſunt medicamenta, quæ corpus noſtrum immutant, & alimenta quæ in ſubſtantiam corporis vertuntur, quæ omnia temperata aut intemperata dicuntur collata ad humanum corpus potiſſimum. Verum temperata nulla dicuntur, quia idem prorſus cum humano corpore temperamentũ habent, ita enim corpora humana eſſent, ſed quia à calore noſtro in actum deducta qualitatem hominis temperati non ſupergrediuntur. Quæ vero vna vel duabus qualitatibus ſuperant, intemperata vocantur, idque ab illa qualitate, qua ſupergrediuntur calida, frigida, humida, ſicca. Sed de his aliiſque medicamentorum facultatibus ſuo loco dicemus. *Poteſtate temperata vel intemperata.*

DE ANIMA EIVSDEMQVE FACVLTAtibus in genere.

CAPVT III.

QVia functiones humanæ, à facultatibus oriuntur: facultates, aut ipſa anima ſunt, aut ab eſſentia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

animæ promanant: vt functionum caussæ intelligantur, ordo postulare videtur, vt animam animæq; facultates primũ cognoscamus. Deinde vt corpus partesq; corporis in quibus facultates subsistunt; & à quibus functionum integritas & læsio. Esse autem animam, ex actionibus, quibus animata ab inanimatis distinguuntur, omnibus teste Galeno perfecte notum est; idque notissimo axiomate; quo nihil sine caussa fieri æstimamus. Animaduertunt enim omnes, animatum corpus nutriri & augeri, deinde animalia à seipsis moueri & rei extra se positæ speciẽ percipere: quæ omnia in defunctis sublata caussa abolentur.

Philosophorũ & Medicorum opiniones de natura animæ.

Verum quæ illa caussa sit quæ anima vocatur, siue quid ipsa anima aut animæ natura, pauci veterũ Philosophorum, excepto Arist. aut etiam Medicorum explicarunt. Nam relictis veterum opinionibus, quas 1. *de Anima* Arist. refellit, Hippocrates essentiam animæ non explicauit, & vt Stoici fere, cum calore naturali confundit. Nam 1. *de Diata* ex aere & igne eam componit, & 6. *Epidem.* calorem natiuum vocat, alibi vero naturam appellat. Galenus licet passim ingenue fateatur, se ignorare quid anima sit, tamen cum Hippocrate *libro de Tremore & palpit.* calorem naturalem siue spiritum primogenitum & insitum vocat, eumque naturalium operationum autorem esse dicit, quo extincto vita perit. Proinde 7. *de Placit.* ex duobus alterũ necessarium esse ipsam animam, vel quoddam fulgidum & quasi æthereum corpus esse, scilicet spiritum naturalem (ad quod asserendum velint nolint, consecutione cogente, coguntur Stoici & Aristoteles) vel incorpoream quandam substantiam, vti tamen hoc corpore velut principali vehiculo. Nihilominus libro *Quod animi mores &c.* ipsam animam corporis temperamentũ esse concludit: obseruauit enim functiones à functionibus ita differre, vt temperamenta à temperamentis. Deinde seruato temperamento functiones

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ſeruari & facultates permanere, præterea animi mores corporis temperamentum ſequi, proinde in corporis temperamento defixus, functiones ab ipſius corporis temperamento, vt prima & principali cauſſa oriri exiſtimauit. Verum *c. vlt. de fœtus form.* fatetur ſe veritum ſemper fuiſſe animæ ſubſtantiam definire, immo *6. Epidem. com. 5.* qui aliquid de ea, deque immortalitate animæ affirmarint, audacia magis quam ſapientia antecedere. Præterea eam cognitionem ad medicinam vſum nullum habere, ſatiſque eſſe ſcire, tres animæ partes ſiue facultates ſedibus diſtinctas in humano corpore exiſtere, *(lib. de ſubſtantia natur. facult.)* & ſi aliqua immortalis ſit, ancillari tantum eorum naturis, quæ ex miſtione temperata ſunt. Nam quamdiu naturalis temperies corporis ſeruatur, impoſſibile erit eam ſeiungi. Quamquam autem perfecta animæ cognitio Medico neceſſaria non ſit, Philoſopho tamen vtilis & digniſſima videtur, à quo Medicus principia ſua & animæ cognitionem mutuatur: deinde, Philoſophus proxima operationum inſtrumenta à prima operationis cauſſa ſemper diſtinguere debet.

Nam ſi anima id ſit, quod totum corpus omneſque eius partes perficit & gubernat, ac motum ſenſumque tribuit, corpus certe non erit, ſiue ſpiritus naturalis, alioqui anima illa, quo dirigeretur & contineretur, vinculo indigeret, & per ſe tantarum operationũ cauſa nunquam foret. Verum vt Ariſt. 2. *de Generat. animal.* teſtatur, ſpiritus ille ab anima dirigitur, & nõ eſt ipſa anima, ſed operationum animæ comes & inſtrumentum. Deinde corporis harmonia temperamentũ anima non erit. Nam in quouis animato vna proprie eſt anima, vt poſt apparebit, ſed tot miſtiones, quot partes: nec etiam aliquid erit ex elementis ortum, quiddam ſuperioris naturæ quam elementa, quippe cum perficiat, augeat, loco moueat corpora ex elementis compoſita. Denique cum ipſo corpore anima

Refelluntur qui dicunt animam corpus aut tẽperamentũ eſſe, aut ſpiritum innatum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

non mutatur, & senectus aliæque affectiones animatorum nō fiunt, quia anima aliquid passa est, sed quia corpus, quemadmodum in ebrietate & morbis euenit: & licet ira, gaudium & similia, animæ interdum tribuantur, animæ tamen motus non sunt, sed ab anima proficiscuntur, & corpus afficiunt, ac ad totum hominē pertinent, quales sunt cæteræ actiones præter intellectus, quas sine corporeo instrumento anima per se exerit. Quamquam autē anima corpori ita deuincta sit, vt sine apto & disposito corpore nec operetur, nec etiam inexistat; corporis tamen temperamento non ancillatur, sed contra corporis temperamentū, vt idoneum instrumentum ipsi animæ subseruit. Nam vt anima in corpore subsistat & facultates animæ exerceantur, requiruntur instrumenta certo modo disposita & temperata. Quare reiectis veterum Medicorum opinionibus, animæ cognitionem ex Aristotele, & veris Philosophiæ principiis potius æstimabimus.

Ratio cognoscendi essentiam animæ.

Ac primum cum perfecte omnibus notum sit animā existere; necesse erit eam aut in numero substantiarum aut accidentium esse. Verum cum accidens vi substantiæ, in qua subsistit, vno determinato modo propriè agat: anima vero tot tantarumq; operationū per se caussa sit, accidens certe non erit. Quod si igitur substantia, aut materia, aut forma, aut ex vtraq; cōpositum quiddam. Verum cū materia per se τόδε τὸ nō constituat; sed δύναμις solum sit, & passionis principium, nulla vi agendi per se præditum, aptum tantum, vt ab alio perficiatur, materia non erit anima; neq; etiam compositum, nam animatum compositum quiddam est ex anima & corpore, corpus vero in eorum numero non est, quæ in subiecto sunt, sed potius ipsum subiectum & materia. Quare relinquitur, quod ipsa anima sit forma siue ἐντελέχεια, eaque

prima

prima, proprius ſubſtantiæ actus & forma materiam informans, ac actiones producens, qualis ἐντελέχεια habitui & ſcientiæ comparatur, non autem ἐντελέχεια ſecunda, vt contemplatio, aut quemadmodũ Ciceroni videbatur, ἐνδελέχεια agitatio & motio: quæ duplex eſt, vna inchoata & imperfecta, formam præcedens, altera perfecta effectus conſequens formam. Perficit enim anima corpus, nõ vt ars, externũ actionis principium, ſed quaſi natura & principium inſitũ corpus phyſicum, non omne ſed aptum actionibus animæ, quæ actiones vitæ nomine cõprehenduntur. Nam vita à Philoſophis actionũ omnium vnio & cõmunio dicitur. Verum cum facultas illa, quę vitæ particeps, nulli inſit, niſi corpori organico, qua differentia ipſa natura animatum ab inanimato euidenter diſtinxit, corpus aptum actionibus animæ, neceſſario plurib. partib. conſtabit, quæ ita naturaliter diſpoſitæ erunt, vt facultates animæ ſuſcipere, & vti idonea organa certo modo moueri, functionęſque debitas obire queat. Nam anima duo præſtat, primo informat, complet & perficit corpus organicum, ſiue animatum eſſe ſpecifico conſtituit: deinde vtitur corpore iam informato & animato tamquam organo: vtriq; actui corpus aptũ actionibus animæ habile eſſe debet. Verum prioris reſpectu ex anima & corpore, vt ex actu & potentia, animatum conſtituitur. Deinde, ipſa anima eſſentia & ratio corporis organici iudicatur, & ſine anima, nullum corpus phyſicum, organicum dicitur: perinde ac ſi fingatur, inſtrumentum aliquod artis alicuius, vt ſecuris corpus à natura formatum eſſe, quemadmodum fœtus humanus in vtero per nouẽ menſes: eſſentia certe illius ſecuris erit id, ratione cuius dicitur ſecuris, forma ſcilicet, organum illud, quatenus organum, informans, veluti anima: qua ſeparata, homonyme ſolum ſecuris diceretur. Verũ cũ ab arte ſecuris fiat, & corpus phyſicũ non ſit: eſſentiæ

eius ratio anima non erit, sed potius sumpta similitudine, à corporis animati partibus, de toto iudicandũ erit, veluti si oculus fingatur animal, ipsius anima erit facultas videndi, ἐντελέχεια prima oculi, qua sublata oculus non erit oculus nisi homonyme, vt oculus pictus aut lapideus.

Definitio animæ.

Ex quibus colligitur, quod anima proprie sit, ἐντελέχεια prima corporis physici, potẽtia vitam habentis & talis, cuius partes sunt organa. Manifestior animæ cognitio euadit, si propter quid animæ corpori insit, nimirũ si ex propriis operationib. intelligatur, quas facultate insita de se promit. Ab anima autẽ vita proficiscitur, (vt diximus) illaq; vitam habere dicuntur, quæ vegetantur, quæ sentiunt, quæ lòco mouẽtur, & quæ intelligunt: quibus veluti gradibus animata inter se distinguuntur. Quare horum fons & principium erit anima, & id quo alimur, sentimus, intelligimus & mouemur primo.

De facultatib. animæ.

Hæ functiones in homine à diuersis facultatibus vnius animæ proficiscuntur, quæ diuersæ animæ non sunt, nã vna in quouis viuente anima est, quæ in partes natura discrepantes non diuiditur. Sunt autem facultates vires quas anima de se promit ad munerum functiones, hæ in vnoquoq; viuente originaliter in vna anima sunt, à qua promanant, vt diuersæ operandi rationes, & agentis conditiones siue proprietates, sed in corpore, vt in subiecto recipiuntur. Cum igitur facultates functionum caussa dicantur, quod sunt opera & functiones in quouis animato, tot erunt animæ facultates, at quatuor primæ functiones sunt, vegetatio nimirum, sensus, motus & intellectus. Quare in homine quatuor facultates enumerari poterunt, quarum prima ab Aristot. nunc φυτικὴ, nunc θρεπτικὴ nũc φυσικὴ dicitur, & à Stoicis facultas naturalis: secũda sensitiua, tertia motiua, quarta intellectiua. Verũ motiua à sentiente facultate separata non est, vt alibi

alibi dicemus. Quare tres primæ facultates erunt, naturalis, ſentiens & rationalis, quibus etiam veluti gradibus animata inter ſe diſtinguuntur.

Tria animatorum genera.

Nam tria ſunt genera animatorum, primum & infimum genus, quod vnica ſolum facultate præditum eſt, nimirum vegetatiua, vt ſtirpes: ſecundum quod cum vegetatione vel ſenſum ſolum, vel ſenſum & motum habet, vt animalia: tertium & perfectiſſimum, quod omnibus facultatibus inſtructum eſt, vt homo. In his tribus animatorum generibus, tres diſtinctæ ſunt animarum ſpecies, quæ ob inopiam vocabulorũ iiſdem appellationibus, quibus facultates ipſæ, ſemper deſignantur, cum tamen, vbi eadem facultas, ibi eadẽ animæ ſpecies non ſemper ſit; nam facultas intelligens in homine cum ſentiente neceſſario coniuncta eſt, & in brutis ſentiens cum vegetante. Attamen eadẽ animæ ſpecies vbiq; non eſt, nec etiam in animalibus diſtincta eſt anima vegetans à ſentiente, aut in homine intelligens à cæteris, ſed vna tantum eſt, & ſimplex anima in homine, à qua omnes hæ potentiæ promanant, & quæ in ſe vt totum poteſtatiuũ, omnes potentias includit, non aliter fere quam pentagonus, quæ figura ſimplex, tetragonum & trigonum poteſtate continet. Nam vt in cæteris formatis, forma neceſſario in toto eſt, ita in ſingulis animatis vna anima in toto omnibuſque partibus erit, licet principaliter in vno membro, vbi primario reſidet ſiue radicatur; deinde, quia ab vna illa anima promanãt omnes facultates vniuſcuiuſque animati: anima vt poteſtatiuũ quiddam, ſecundũ omnes potentias ſimul iũctas, in quauis parte erit, nimirum originaliter omnes facultates in toto omnibuſq; partibus erunt, quemadmodũ ipſa anima. Nam vbi eſſentia, ibi agendi facultas. Verum cum nihil recipitur, niſi aptum natum ſit recipi, in quacunq; parte quælibet facultas ſubiectiue nõ erit, Nã quælibet facultas (excepta intellectiua)

An plures animæ in homine?

Anima vt poteſtatiuum in toto & ſingulis partib. at facultates ſubiectiue

vbi operantur.

organum requirit certo modo temperatum & dispositum, in quo recipiatur, & per quod exerceatur. Quare facultas indistincta & indifferens, à proprio facultatis organo determinatur & contrahitur, vt vbicumque anima inuenerit organum, ibi facultas operetur, nec alibi proprie dicatur: nam in organo facultas perficitur. Præterea facultas, quæ ratione sui impatibilis, ratione organi variatur, & interdum deprauate agit, aut munere suo frustratur, vnde Arist. 1. *de Anima*, si senex acciperet oculum iuuenis, videret vt iuuenis. Intellectus vero in homine proprium organum non habet quo perficiatur, nihilominus, quia imaginatione vtitur, ibi proprie intelligitur, vbi imaginatio. Quoniã vero in essentialiter ordinatis ad primũ aliquod semper deueniendũ erit, omnisq; pluralitas ad vnitatem aut vnũ aliquod primum reuocari debet, in quo plura communicant & conspirant; omnia in quouis animato membra ad primum aliquod colligari & conspirare debent, non aliter fere, quã omnes facultates ad vnam animam. Quare erit vnum membrum in corpore primum, radix animæ & fons caloris innati, à quo cætera membra vitam suscipiunt, alioqui si plura principia prima essent, totum corpus conspirabile non diceretur. Tale membrum, cor necessario in animatis corde præditis erit. Nam cor omnium consensu, est fons vitæ & caloris innati, deinde adminiculo & vi caloris innati partes omnes in corpore facultates exerunt, & in actum deducuntur. Vnde spiritus ille ab Hippoc. pro anima ipsa accipitur: atque ita cor facultate sua cæterarum partium vires suscitat, perficit & complexu suo fouet.

Sedes animæ cor.

Medicorũ opinio de facultatibus animæ, earũque sedib.

Galenus, Hippoc. & Plato, tres differentias animæ constituerunt, & non omnem animam vt Aristot. sed humanam diuiserunt, & Plato in ἐπιθυμητικὴν, θυμοειδῆ & λογιστικὴν, quas Galenus naturalem, vitalem & animalem vocauit; Proinde vitalem facultatem à vegeta-

getatiua diſtinguunt, & ſub animali ſenſitiuã & rationalem comprehendunt. Præterea has animæ differentias, certis ſedibus in corpore humano diſtinguunt, nã naturalis ſiue appetitiua in iecore, vitalis ſiue iraſcibilis in corde, animalis ſiue rationalis in cerebro ſedẽ habere dicitur, ac ab his tribus velut fontibus vires in totum corpus diffundere putantur quib. animal regitur. Deinde libro *Quod animi mores cap. 2.* exiſtiſtimat Galenus, quamlibet harum facultatum appetitu ſuo ad agendum impelli, & naturalem appetitu cibi, potus & rei venereæ: vitalem, deſiderio vindictæ, gloriæ, libertatis, &c. rationalẽ, appetitu cognitionis, veritatis, ſolertiæ, &c. Quare vt facultas, ita triplex appetitus Galeno erit, naturalis, vitalis, animalis. Præterea Galenus 5. *de placit.* ex decreto Hippocratis & Platonis affirmat, animã humanã non modo facultates multas in ſe habere, ſed etiam ex partibus illis diuerſis genere, naturaque diſcrepantibus compoſitam eſſe. Verum, an hæ differentiæ nouam animæ ſpeciem conſtituant, an anima in partes ita diuidua ſit, merito dubitatur. Nam primo vitalis nullam animati ſpeciẽ conſtituit, nec appetitus differentiæ, ſpecies aut facultates animæ ſunt. Præterea ex ſeiunctis partibus anima compoſita non eſt, ſed ſimplex forma, omnis coagmentationis expers; nam ſi tot animæ diſtinctæ in homine eſſent, quot facultates, in vnum non conſpirarent, & quo continerentur vinculo indigerent. Verum continet anima ipſum corpus, vt forma eſſentialiter indiuidua, quod vero diuidatur, id per accidens fit, ratione facultatũ, vel quia corpus continet. Nã vbique vna animæ ſpecies in toto & ſingulis corporis partibus exiſtit, quod vel ex ſurculis ab arbore auulſis apparet, qui eadẽ animę ſpecie, ſubiecto diſcriminante viuant: cuius contrariũ in perfectis animalibus euenit, quia diſtinctiora organa requirunt. Deinde in perfectiorib. animatis vbicumq; ſuperior facultas

An anima diuidatur in partes natura diſcrepantes?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tas est, ibi necessario est inferior. Quare in vno animatorum genere, hæ facultates non origine, sed ratione & instrumentis distinguuntur, in diuersis vero animatorum generibus, & ratione & origine.

Qualis cōsideratio animæ Medico necessaria sit?

Nihilominus vt admonet Galenus accurata animæ cognitio Medico necessaria non erit; sed tantum facultatum, vt in corpore velut subjecto perficiuntur & existunt: & quanquam ipsa anima vna cum omnibus facultatibus suis radicaliter in corde sit, nulla tamen peculiariter in corde perficitur aut manifestatur, excepta vitali siue pulsifica, qua cor in centro microcosmi subsistens, cæteris partibus radios vitæ subministrat, & vires distribuit, ac singularum partium facultates in actum educit. Nam ibi formaliter & proprie facultas dicitur, vbi in subjecto perficitur & manifestatur, quod in corde non fit, nā si omnes ibi perficerentur, impedirent actum primum & præstantiorem, nimirum vitam. Et licet vltima perfectio sanguinis in corde siue à corde sit, sine qua nulla vegetatio, prima tamen ejus generatio alteri principio adscribenda erit, nimirum jecori. Quare Medicus, vt artifex, cui cura corporis demandata est, in proprio subjecto singulas facultates considerat, ac ratione subjectorum facultates distinguit: & licet sine vita nulla sit vegetatio, quia tamē vitalis facultas & cordis actiones lędūtur sine manifesta læsione facultatis naturalis aut animalis, vitalem ab vtraq; distinguit. Deinde, quia sine sensu ratio non exercetur, rationalem facultatem cum sensitiua conjungit. De singulis facultatibus in specie infra dicemus.

DE NATVRA ET DIFFERENTIIS PARtium humani corporis.

CAPVT IV.

QVia functiones humanæ à facultatibus animæ perficiuntur mediantibus instrumentis, explicata

...ata natura animæ & distinctione facultatum, conse-
...uens est, vt instrumenta, nimirum corpus, partesque
...orporis humani cognoscamus.

Pars autem uno modo non semper sumitur, nec v-
...a ratione corpus humanum diuiditur: nam omne
...uod naturaliter in corpore continetur & ad constitu-
...ionem ac conseruationem eius requiritur, pars com-
...nuniter vocatur. Ita Hippocrat. 6. *Epidem con.* 7. cor-
...us humanum diuidit in continentia, contenta & im-
...etum facientia. Continentia sunt partes solidæ in
...uibus residet facultas; contenta humores, qui à fa-
...ultate naturali gignuntur; impetum facientia sunt
...piritus, qui facultates deferunt & conseruant.

Pars communiter sumpta.

Proprie tamen partes humani corporis sunt conti-
...entia, scilicet solidæ partes, quæ ad numerum per-
...nanent, & in quibus residet facultas vt in subjecto,
...ro quarum constitutione facultas operatur. Nam
... partium solidarum naturalis constitutio fuerit, bo-
...as actiones; sin vitiata, læsas actiones producit. De
...is igitur partibus solidis tantum agemus. Galenus,
...ocum, membrum, partem & particulam, vt Aristote-
...s distinguere non videtur; sed communiter omne
...uod totum complet, partem, particulam & mem-
...rum vocat. Pars proprie in comparatione admotum
...icitur. Verum quidvis in corpore pars corporis dici
...on meretur, sed quod ad totius constitutionem facit
... ab anima regitur, communesq; facultates suscipit,
... sanitate præditum, morbisque obnoxium esse per
... poterit.

Pars proprie dicta.

Quare pars proprie sumpta definiri poterit, corpus
...oti cohærens communi vita conjunctum & ad illius
...nctiones vsumve comparatum. Excluduntur ergo
... numero partium, non solùm quæ præter naturam
...orpori adhærent, vt tophi, verrucæ & similia; ac quo-
...ue contenta & impetum facientia, vt supra dictum
...st; sed etiam vngues & pili, quorum teste Galeno

Definitio partis propriè dicta.

cap. 9. Art. Med generatio quidem est, sed nullum regimen. Nam proprie non nutriuntur & accrescunt; sed materia ad radices apposita in longum tantum proferuntur, & certis terminis non definiuntur. Deinde excluditur ossium medulla, quæ partis alimentum est & non pars. Nam pars eadem numero manere debet: Eadem quoque ratione adeps è numero partium removetur, quia tempore inediæ partes nutrit & absumitur, ac certis terminis non definitur nihilominus vngues, medulla, adeps ac etiam pili, licet improprissime, communi partis appellatione non raro tam à Galeno, quam Aristotele continentur. Galenus *v. 1. de Vsu part. cap.* 1. partes describit, quæ vndequaq; circumscriptionem propriam non habent, nec vndequaq; aliis conjunctæ sunt: sed (*ibidem cap.* 8.) quæ ad totius alicuius constitutionem cõcurrentes sibi ipsis compatiuntur & consentiunt, sive in famulatum vnius actionis omnes conspirant. Actio autem illa vel est totius animalis vel certi alicuius organi: quare partes duplices primũ erunt. Nam quæ in famulatum actionum totius animalis conspirant, magnæ quidem & totius animalis partes dicuntur, & ab Aristotele mẽbra vocantur, veluti, pes, manus, oculus. Quæ vero ad totius alicuius organi actionem referuntur, minores partes sive particulæ proprie dicuntur. Ita oculus ex multis constat particulis, quæ omnes ad vnam actionem scilicet ad visionem conspirant.

Communis partiũ divisio in membra & particulas.

Considerantur v. & distinguuntur partes vel ratione substantiæ suæ, vel vt ad actionem referuntur. Ratione substantiæ dividuntur partes omnes corporis humani, in simplices, quæ similares, homogeneę, primæ, primigeneæ partes, & sensibilia corporis elemẽta interdũ vocantur; & in compositas, quæ dissimilares & heterogeneæ, & non raro organicæ partes & organa dicuntur.

Propria divisio I. Ratione substantiæ in similares & dissimilares.

Partes vero vt ad actionem referuntur, vel organ-

sun

Cap. IV.

sunt, vel ad organi perfecti constitutionem concurrunt: organum autem ab operatione proprie dicitur, & 1. *Meth. c.* 6. definitur, pars cuius opera communem toti actionē edere possumus. Deinde Galen. *libello de Different. morb.* alia organa vocat prima & simplicia, vt arteriæ & venæ, quæ passim similaribus annumerantur; alia secunda & composita vt partes dissimilares. Quare organa non æstimantur ex substantiæ similitudine & dissimilitudine, sed potius ex debita figura cū justa magnitudine & positu, vel quia ad actionem idoneam omnium partium competentiam habent, quæ omnia magis in dissimilaribus reperiūtur quam in similaribus, vt post apparebit; vnde dissimilares partes fere semper organicæ vocantur.

II. Vt ad actionem referuntur in organa vel organi partes.

Pars similaris vt Aristoteles 1. *de Hist. animal.* definit, est quæ in partes sibi similes diuiditur, siue vt Galen. 8. *de Placit.* cuius partes inter se totiq; similes sunt. Nam annumerantur similares, mixtis homogeneis, quarum vniuersæ particulæ eandem omnino formam & temperiem habent. Quare definiri poterit pars similaris, mixtum homogeneum siue corpus vnam parilem substantiam habens, ortum à facultate generatrice in semine per suam alteratricem, & definitum proprio temperamento, in hunc finem, vt certæ alicuius actionis caussa sit. Dico mixtum homogeneum, non solum ob elementa, ex quibus similares partes componuntur, sed etiam propter dissimilares, quę ex similaribus. Nam ex his tribus triplici diversa compositione & ratione humanum corpus componitur.

Quid pars similaris.

Oriuntur quidem similares partes ex semine & materno sanguine, sed quatenus elementis correspondent. Nam hæc duo teste Galeno 1. *Sanit. Tuen.* quatuor elementa in se continent, exquibus per mixtionē similares partes componuntur, & singulæ debitum temperamentū acquirunt. Quomodo vero oriantur partes

Caussa & generatio similariū.

partes ex ſemine & materno ſanguine, alibi dicemus. Deinde dico à facultate generatrice &c. quia autore Galeno 1. *de Nat. Facul. c. 6.* generatrix vis per ſuam alteratricem miſcet & ſubſtantiam partium ſimilarium conſtituit. Deinde quia quæuis ſimilaris particula, vt ſimilaris, ſuam alteratricem propriam habet in prima conſtitutione: verum generatrix per ſuam formatricem particulas vnit apteque componit & nihil otioſum relinquit. Quare quæ pars corporis nulli alteri vi facultatis formatricis implicatur, ea ſimpliciter ſimilaris dicitur.

Vſus ſimilarium. Tandem dico, definitum temperamento, vt ſit certæ alicuius actionis cauſſa; quod temperamentum primario & per ſe ſimilaribus, ſecundario & per accidens diſſimilaribus tribuatur. Deinde quod actiones ſequantur temperamenta, & à partibus ſimilaribus primo actiones prodeant, vt Galen. *lib. de differ. morb. cap. 6. & 3. de locis c. 5.* ſtatuit. Nam quælibet ſimilaris ſuam propriam habet actionem.

Numerus partium ſimilarium. De numero partium ſimilarium non conſentiunt medici, plerique tamen decem numerant, vt ſunt; os, cartilago, ligamentum, membrana, neruus, arteria, vena, tendo, caro, cutis, quibus adduntur interdum adeps, vngues, medulla & pili; licet propriiſſime partes non ſint. Nihilominus Galen. *lib. 1. de Inæq. Intemp.* è numero ſimilarium excludit venas & arterias, quas alibi annumerauit. Quare non eadem ſignificatione pars ſimilaris ſemper ſumitur. Nam plerumque ſimilare dicitur quod nobis tale videtur: ſiue ad ſenſum tale, qua ſignificatione omnes illæ partes ſupra enumeratæ ſimilares dicuntur. Interdum vero ſimilare dicitur, quod reuera tale eſt, ſiue mixtum abſolute homogeneum, cum alio nullo vi formatricis facultatis compoſitum & in partes diuerſæ rationis non diuiduum: cuius generis videntur ſeptem illa, quæ Galen. *Comment. in lib. de Nat. Hum.* recenſet, nimirum os, carti-

cartilago, ligamentum, membrana, fibræ, adeps, caro simplex. Verum membrana, quia sensu prædita neruis non caret & compositionem habet, deinde adeps propriè pars non est: sicut nec pili & vngues, licet absolutè similaria corpora sint, præterea caro simplex, & sine fibris in corpore nō reperitur, nisi fortè parenchymatum. Tot quidem numerantur partes similares in corpore; quarū singulæ numero differentes sunt, ex quibus totū corpus præcipue componitur: Attamen præter has aliæ nonnullæ deprehenduntur, quæ reipsa similares sunt, sed nec numero differentes, nec pluribus communes, verum in vno tantum membro reperiuntur, ac vnius actioni propriè destinantur: cuius generis sunt partes illæ, quæ instrumentariæ vocantur, vt substantia cordis, cerebri, hepatis, lienis, renum, pulmonis, testium, penis, humores oculi &c. quæ à nonnullis sub carne continentur, licet à carne musculorū, & ab inuicem toto temperamento propriisque actionibus distinguantur.

Quid pars dissimilaris.

Pars dissimilaris ex diuersis mixtis homogeneis siue similaribus corporibus componitur, vnde composita dicitur, idq; ratione nostri potissimum, & describitur, quæ in partes diuersæ rationis diuiditur.

Quid pars organica?

Verum dissimilaris pars, vt ad actionem refertur, vel quatenus perfectam actionem edere potest, organum & organica pars dicitur, & tunc definitur, pars composita ex similaribus debito numero in decentē formam & iustam magnitudinem coeuntibus, cum idoneo situ & consensu, à facultate plastica, ad certā aliquam actionem perfectè edendam. Debetur quidē vnicuiq; parti corporis sua naturalis vnio siue continuitas; verum in dissimilaribus, vt perfecti organi rationem habeant, præter vnionem requiritur apta cōpositio, nam vt temperies primario similaribus, ita compositio dissimilaribus tribuitur.

Apta compositio quatuor postulat. 1. debitum par-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

CAP. IV.

Requiſita in perfecto organo quatuor.

tium numerum, & ne quidquam deficiat aut redundet:2.iuſtam magnitudinem, ſiue ne maior aut minor ſit, quam ratio inſtrumenti requirit. 3. Debitam conformationem totius membri ipſe, ſub qua continentur idonei meatus & cauitates, conueniens forma & ſuperficies, ac debita figura. 4. Legitimum cũ aliis partibus conſenſum & in toto ſitum. Quorum omnium ſi vnum deſideretur, bona compoſitio organi violatur & pars morbo inſtrumentali afficitur.

Finis & vſus organi.

Dico ad certam actionem perfecte edendam: quia actiones à ſimilaribus primo prodeunt, ſed à diſſimilaribus perficiuntur. Conſpirant enim, vt ſupra dictum eſt, vniuſcuiuſque organi particulæ in vnius actionis famulatum, ſed non vno modo. Nam in quolibet organo perfecto, vna particula principalis reperitur, cui in vniuerſo corpore nihil per omnia ſimile eſt, nec ſimili facultate præditum. Hæc eſt illa pars à qua primum actio oritur, radix ſiue domicilium facultatis; qua poſita ponitur facultas. Cæteræ vero huic ſubminiſtrant, & in illius vnius actionis ſubſidium concurrunt & conſpirant. Tales triplices Galeno ſunt 1. *de vſu part. cap.* 8. Aliæ enim ſunt ſine quibus non præſtatur actio; aliæ, quibus melius; aliæ denique quibus tutius, ſiue quæ ad conſeruationem communem poſitæ ſunt. His omnibus organum abſoluitur, à quo perfecta actio.

Partes organici perfecti, vna principalis; cæteræ ſubminiſtrantes.

Diuiſio organicarũ partium.

Partes totius corporis quatenus functionum aut officii ratione inter ſe conferuntur in principales & minus principales diuiduntur.

Partes principales corporis tres.

Eſt autem principalis pars Galen. 7. *de Vſu part.* quæ ad vitam per ſe neceſſaria eſt, ſiue quæ primariæ facultatis ſedes & origo eſt, quam cæteris partibus mediante ſpiritu tranſmittit. Eiuſmodi ſunt tres ſicut tres primæ facultates, nimirum iecur ſedes facultatis naturalis: cor vitalis: cerebrum animalis. Quibus tribus indiuiduum proprie conſeruatur. His addit Galen.

cap.

cap. 9. *Art. med.* testes, quia ad conseruationem speciei seminisque generatione necessario requiruntur, licet aliunde vires suscipiant, nimirum à tribus principiis, præcipue vero à iecore, quod materiam seminis & vires nonnullas suppeditat.

Partes minus principales triplices.

Minus principales sunt cæteræ humani corporis partes, quæ ad principalium ministerium necessariæ aut vtiles iudicantur. Hæ triplices sunt, nam quædam insitas vires habere dicuntur, quæ nulli principi parti peculiariter inseruiunt, sed toti magis cõmunes sunt, vt ossa quæ totum corpus stabiliunt, sustinent & varia de articulatione voluntario motui seruiunt. Deinde cartilagines, quæ articulos muniunt, & ad quarundã partium tutelã constructæ sunt. Tertio mẽbrana & ligamenta, quæ singula arcte connectunt, copulant & firmãt. Quarto cutis, quæ totũ corpus contegit, & ab iniuriis defendit. Tandem caro simplex adeps & adenes. Aliæ peculiari principi parti subministrant, & ad eius ministerium requiruntur. Hæ duplices sunt, vel n. à principe aliqua parte oriuntur, siue dispẽsationis & radicationis initium in ea sumunt, & vires aliunde emanantes solũ suscipiũt. Harũ munus propriũ est, vt ab illa principali parte aliquid deferãt. Ita spinalis medulla & nerui à cerebro: arteriæ à corde: venę à iecore, originem siue dispensationis initium habere intelliguntur: & vasa spermatica à testibus. Vel deniq; à certa principe parte non oriuntur, & dispensationis initium sumunt, sed actione sua alicui principi parti subseruiunt, & vires tam proprias, quam aliunde emanantes habent. Harum munus est vt viribus insitis vel principis partis actionem adiuuent, vel aliquid ei præparent, vel certum munus absoluant. Ita ventriculus & intestina materiã idoneã iecori præparãt, lien, vesicæ & renes illius actionẽ nimirũ sanguificationem adiuuant, separando inutilia à sanguine. Sed instrumenta quinque sensuum & musculi instru-

menta motus transmissa sive communicata illis facultate à cerebro per nervos, sensus externos, & motum voluntariũ absolvunt. Dividitur totum corpus communiter in ventres, vbi resident facultates; & artus, qui voluntario motui potissimũ serviunt. Ventres autem duos tantum veteres numerarunt, superiorẽ nimirum thoracem & inferiorem sub septo transcurso: Recentiores vero caput addiderunt, ac in his tribus illas primas animæ facultates residere putant. Nã natura non solum tres facultates, triaq; præcipua instrumenta animalibus concessit, sed etiam cuiq; pro dignitate convenientem locum assignavit: Cerebrum enim in capite superiore, digniore que loco collocauit quasi in specula, cui assistũt exteriores sensus & à quo in totum corpus distribuũtur nervi gratia sensus motusq; voluntarii: iecur cum cæteris visceribus, quæ illi ministrant, & membris facultatis generatricis in inferiori ventre esse voluit, ne actiones cerebri offenderet. Medium ventrem assignauit cordi quod focus caloris nostri est, vt pariter partes omnes tã superiores, quam inferiores calefaceret. Singulos ventriculos cõtinent & muniunt membranæ, ligamenta, ossa, cartilagines, tandemque musculi, carnosa membrana, ac cutis cum cuticula, quæ totum corpus contegit: Atq; hactenus in genere de differentiis partium humani corporis. De accurata omnium singularumq; partiũ descriptione non est nostri instituti hoc loco agere, nec Historiam Anatomicã contexere. De vsu singularum partiũ latius in sequentibus capitibus agemus.

Sedes triũ facultatum.

DE CALIDO INNATO ET *spiritibus.*

CAPVT V.

CVm à natura omnibus animalibus tributum sit, vt vi caloris insiti vitam agant & spiritum habeant,

tant, qui hunc calorem contineat, cuius adminiculo facilitates in corpore deferuntur, & conservantur, explicata distinctione facultatum animæ & partium humani corporis, consequens est, vt caloris innati & spirituum considerationem proponamus.

Ac primum calor vnus ab alio specie non differt, (vt quidam arbitrantur,) sed cum calor instrumentũ sit, quo agens principale vtitur, diversus calor iudicatur diversorum vtentium respectu; ita calor ille qui comes & proximum instrumentum animæ est, cuius participatione vita, extinctione mors (Autore Aristotele *libro de Vita & Morte* (definitur ἔμφυτος, siue innatus dicitur, & eo respectu non solũ à calore non naturali, qui rem corrumpit, sed à calore influente, ac etiam à συμφύτῳ sive connato, mixtis homogeneis proprio distinguitur.

Calor unus ab alio non differt specie sed vsu.

In animatis duplex calor.

Calor autem innatus nomen habet, quia à primo ortus principio animatis innascitur, & quia id quod nascitur, & natum est, auget, fovet, & conservat: verũ vt Galenus innuit *Libro contra Lycum*, calor innatus & calidum innatum distinguuntur, licet indifferenter pro vno eodemque non raro sumantur. Nam calidum innatum subjectum consignificat, & corpus denotat, calore innato affectum; at ipse calor innatus vt forma & qualitas per se intelligitur. Corpus autẽ perfusum hoc calore, vel in quo calor subsistit, substantiæ tenuis & fluxilis esse debet, quæ varie diffũdi, caloremq; conseruare potest: tale corpus non est ignis, nec aer, sed mixtum quoddam referens naturam aeris, eximiis viribus præditum, & cœlesti corpore simillimum, quo cuncta in animatis illustrantur, perficiũtur & in actũ deducuntur; hoc corpus, quia tenuissimũ est, oculos fugiens, & facile permeans, omnesque humani corporis partes illustrans (vt post apparebit) Spiritus vocatur: verum spiritus hic quivis non est, sed primigeneus omnibus partibus insitus & complan-

Calor innatus quid?

tatus, & caussa aliorum spirituum, quem tamen veteres nonnulli spiritibus non annumerarunt. Spiritus autem vocabulum homonymum est, & pluribus natura differentibus tribuitur: tribuitur enim & substantiis quibusdam corporeis & omnibus incorporeis: verum vt spiritus rebus naturalibus annumeratur, communiter definitur corpus mixtum ex vapore genitum à natura, gratia conservationis facultatis animæ in corpore. Facultates duplices sunt in corpore: aliæ enim disseminatæ sunt per singulas totius corporis partes, omnibusque similiter insunt, conservationis gratia, quæ insitæ dicuntur: aliæ in certo organo sedem & domicilium habent, vnde velut à fonte & principio, quemadmodum radii à Sole, in totum corpus diffunduntur & emanant.

Definitio spiritus

Diuisio spirituũ in insitum & influentẽ.

Quare duplex erit spiritus, vnus qui insitus, innatus, & complantatus dicitur; alius influens & emanans, qui triplex iudicatur, sicut tres principales facultates: nam vnicuique facultati suus est spiritus, instrumentũ, siue quo non conseruatur, nec etiam agit, de his omnibus spiritibus ordine dicemus.

Spiritus insiti siue calidi innati munus.

Ac primum spiritus insitus, sive calidum innatum, est præcipuum & comunissimum conservativum instrumentum omnium facultatum animæ in corpore, vnde pro ipsa anima interdum sumitur, & autor omnium operationum à Galeno vocatur, ab aliis nonnullis vinculum animæ & corporis; nam autore Galeno 5. *simplic. cap* 9 & 1. *de Locis cap*. 7. omnes totius corporis partes hoc spiritu fruuntur, & viuunt, & 1. *Aphoris*. 15. hic spiritus initio partes format, auget, & ad terminum vitæ conservat, quare sublato hoc custode facultas cessat, & corpus aptum actionibus animæ non erit.

Origo spiritus insiti & sedes.

Producitur enim fœtus humanus in vtero ex semine & materno sanguine, semen autem spiritu plenum est: his tribus in vtero vnitis oritur conceptus, & in

n conceptu resultat spiritus insitus, sive calidum innatum, huius spiritus calor in initio organum generatricis fuit, residens in semine, spumosoq; corpore, vnde Plasticus calor à nonnullis dicitur: verum dum producitur fœtus, fundatur in humidiori, perfectiori, pinguiori, & tenuiori seminis portione, vt in proprio pabulo, quod humidum primigeneum & radicale vocatur, & per omnes fœtus partes disseminatur Galen. (*lib. contra Lycum c. 5.*) vt communis omniũ facultatum custos & instrumentum, sed copiosius & efficacius in corde consistit, vnde cor fons & origo insiti caloris à Galeno 6. *Method. c. 9. & de Vtil. respir. capit. vlt.* dicitur.

Calidi innati partes duæ.

Quare spiritus insitus, sive calidum innatum duobus constat, nimirum humido primigeneo, perfuso calore innato, vnde flammæ aliquo modo comparari poterit, perpetuoq; in se mobilis existit, & insitus calor calori igneo aliquo modo similis erit: nam calor natiuus in agendo semper occupatus est, humidum suum depascens, ac quoque materiam συμφύτου caloris, ac proinde eius ratione corpus quasi ῥεῦμα quoddam, in perpetuo defluxu consistit. Deinde tamdiu Spiritus insitus viget, quamdiu ipsum humidum radicale, quod ardore suo depascit: quo consumpto ipse spiritus resoluitur, & calor evanescit, ac animal interit. Verum in aliis calor insitus calori igneo dissimilis est: nam non tantum humidum & materiam similarium partium consumit, & in halitus dissoluit; sed etiam vegetando & nutriendo materiam deperditam subinde reficit, & restituit, qua restituta individuum ab interitu aliquandiu vindicatur, & certo tempore conseruatur; tanta enim est vis innati caloris in consumendo suo humido, vt si id, quod defluxit, nõ reparetur (autore Hippocrate *libro de Natur. pueri.*) vltra septem dies vita humana durare naturaliter vix queat, itaq; reficitur perpetuo humidũ primigeneum

Quomodo conveniat & differat à calore ignis.

alimentario humido, atque hoc modo calidum innatum & substantia corporis animati conseruatur.

In quibus plus & minus calidi innati.

Quare calidum innatum, vt voluit Hippocrates, in pueris & iis qui crescunt copiosius sua substantia est, & purius; in senibus contra, in quibus sensim, deficiente natiuo humido, marcescit, vnde naturalis interitus necessario consequitur: verum violenter calor insitus interit, si frigore perimatur, vel excrementorum copia suffocetur, vel alieno calore (vt in Hecticis) humidum radicale absumatur. Mouetur autem in se spiritus innatus, & non solum fomite, sed etiam euẽtatione indiget, & qualitatem suam à fonte scilicet à corde quoquouersum diffundit, nisi prohibeatur, vt in rigore euenit, vbi repressus ad suum principium refluit, seseq; colligens varie insurgit aduersus ea, quæ transitum ipsius occuparunt, totum corpus frequenter agitans & commouens, vt in *libro de Tremore & palpit.* Galenus ostendit.

Definitio calidi innati.

Ex quibus colligitur, quod calidum innatum siue spiritus insitus sit corpus mixtum, calore insito perfusum, genitum à facultate generatrice, ex perfectiori, tenuiorique substantia seminis & sanguinis materni portione, subsistens in omnibus corporis animati partibus, sed efficacissime in corde, vt in fonte, gratia conseruationis omnium facultatum animæ in corpore. Dico mixtum corpus & non æthereum (licet cœlesti aliquo modo proportionale sit, & similes vires habeat) quia alimentis & respiratione conseruatur, & reficitur; quod cœlesti corpori non tribuitur. Inest quidem spiritus iste facultatum conseruandarũ gratia omnibus partibus, vt eas foueat, regat, & conseruet, sed in omnibus eodem modo se non habet. Nam in singulis partibus varie determinatur, & limitatur, ad propriã ipsarum partium facultatẽ conseruandam & in singulis permistam habere debet substantiam illarum facultatibus appropriatã: ita in oculis spiritus insi-

insitus visum facit, si cryſtallinus humor permiſtum habuerit ſpiritum animalem, quare Galenus 7. *de Placit. cap.* 7. ſpiritum oculorum (qui alius nullus quam insitus) a ſpiritu animali lucidum fieri dicit.

In corde vero maxime viget ſpiritus inſitus, vnde fons & origo illius vocatur. Nam cor præcipue ſpiritu & calore præpotente præditum eſt, vt non ſolum ſeipſo gubernando det operam, ſed alium quoque ſpiritum generet, ſcil. vitalem per arterias in totū corpus diffuſum & promanantem; Idem quoq, facere iudicatur iecur gignendo ſpiritum naturalem, & cerebrum animalem. *Fons calidi innati cor.*

Verum ſpiritum illum vnicum à corde influentem nonnulli ſufficere arbitrantur, eumque non ſolum per arterias in corpus diffuſum, partes omnes viuificare, ſed etiam omnis vegetationis cauſſam eſſe, pręterea ad cerebrum aſcendere, perque neruos deſcendere, & ſenſum motumque excitare, atque ita à ſeipſo ſpecie non differre, licet aliter atque aliter ſe habeat. Alii vero duos ſolum ſpiritus influentes enumerant, vitalem ſcil & animalem reiecto ſpiritu naturali, vel quod nullius vſus videatur, & ſingulæ partes inſita vi inſitoque ſpiritu alimentum ſuum trahant, & concoquant, vel quod nullum generationis ſuæ locum aut cauitates habere iudicetur; & ſi aliquid tale ſit, ſpiritus nomine indignum videatur. Verum cum diſcrepantes actiones à diſcrepantibus formis prodeant, & naturæ diuerſæ ſpecies differentes pariant, ac forma acquiſita vt in fine natura ſemper acquieſcat; vnus idemq; ſpiritus in arteriis & neruis non erit. De naturali vero ſpiritu à iecore influente, an & quid ſit, merito dubitari poterit. *Opiniones de numero ſpirituum influentium.*

Viuunt quidem partes omnes proprio calore, & inſitis facultatibus, quarum ſi permanens eſſet eſſentia (vt teſtatur Galen. 1. *de Vſu part. cap.* 16. *&* 1 *de Locis, c. vlt.* nullo ad vitam indigerent: verum quia alimento *An detur ſpiritus naturalis.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

indigent & custodire oportet caloris insiti συμμετρίαν venis & arteriis indiguerunt; nam venæ à iecore alimentum deferunt, arteriæ à corde cum sanguine spiritum vitalem & vim conseruatricem caloris insiti in partibus. Aristoteles, & Auerrhoes partium nutritionem ex vtroq; sanguine, venali scil. & arteriali commisto & contemperato, perfici putarunt. Deinde venarum sanguinem vice materiæ illi esse, qui ex arteriis à corde promanat, & hunc vice formæ, quia alterum, illum vt crudum & inconcoctum, concoquit, perficit, & actu alimentum reddit. Quare naturali aliquo spiritu, à iecore influente, corpus indigere non videtur: præterea existimant vim à qua pulsus, altricem esse diuidentem & calorem impartientem, eumque vna cũ altrice conseruari. Galenus sanguinem, qui per venas à iecore diffunditur, nutrimentum per se putat, sed an spiritus aliquis ei debeatur, cuius sedes in iecore sit, 12 *Method. cap.* 5. dubitat, & 1. *de locis c. vlt.* naturalia instrumenta ab animalibus distinguit, quod naturalibus insita actionis vis sit, animalibus vero à principio, vt lumen à Sole influens, vnde accidit, vt illæsis instrumentis animalibus actio non raro pereat: illæsis vero naturalibus, nunquam. Attamen Gal. 5. *aphor.* 53. sine spiritu nullas actiones fieri dicit, deinde pluribus in locis affirmat, virtutem sanguinis effectricem ab epate venis influere; quod sine spiritu fieri nõ videtur, quare vt cæteræ duæ principales facultates habent calidum innatum pro organo vt misceatur spiritui animali & vitali, vt post apparebit, ita vis sanguificatrix pro organo obtinere putatur calidum insitum mixtum cum spiritu naturali in iecore.

Quomodo detur spiritus naturalis.

Quare hic spiritus longe à natura aliorum spirituũ differre debet; Idcirco primo aereus non est, nec adeo purus vt cæteri duo, sed caliginosus, & sanguineus, aut potius vapor sanguinis, proportionatus ipsi iecori cuius actio, sanguificatio, mixime naturalis est, vnde spi-

de spiritus actionis illius instrumentũ, minus efficax, magisq; terrestris iudicatur. Nam quo facultas ignobilior est, eo crassiores minusq; efficaces spiritus sibi vendicat. Deinde non indiget cauitatibus aliis, quã iecoris, aut venarum in iecore; in quibus oritur, quia materia eius, vt cæterorum spirituum cum aere attracto non permiscetur. Præterea à iecore proprie venis communicatur, sanguificationis gratia, vt sanguinem perficiat, distribuat, & sua vi sursum euehat, cũ natura sua sanguis crassus & terrestris sit; distributo vero sanguine, singulæ partes insita vi alimentum suum attrahunt & perficiunt: præterea inseruire iudicatur, vt mater a sit ex qua gignatur spiritus vitalis.

Hoc modo definiri poterit, corpus mobile, genitum ex vapore sanguinis, siue ex optima, tenuiorique portione, vi insita iecoris, gratia sanguificationis, vt sanguis perficiatur, meliusque per venas in totum corpus distribuatur. *Definitio spiritus naturalis.*

Vitalis spiritus manifestissimus est, eiusque actio euidentissima, vnde vnicus solusq; spiritus à nonnullis iudicatur. Nam pulsat, impetuque mouetur, & calorem euidentissimum habet. Oritur hic spiritus in corde ex spiritu naturali, vt aliqui arbitrantur, vel ex tenuioris sanguinis portione fluentis ad cor, siue ex humorum vapore permisto cum aere ope respirationis attracto, vt Galenus 7. *de Placit c* 3. *&* 12. *Method*, asserere videtur. Est enim cor fons innati caloris, cuius vi sanguis attenuatur, vaporque excitatur, qui dilatatione cordis, in sinistrum cordis sinum attrahitur & colligitur, vbi cum aere attracto ex respiratione & arteriarum dilatatione, permiscetur, & vi insita cordis in flammeam substantiam conuertitur, qui spiritus vitalis dicitur. Nam cor, quamdiu animal viuit, perpetuo mouetur, ac peculiariter vim viuificam habet iunctam pulsificæ, vnde dependet generatio sanguinis & spirit, in corde ac conseruatio caloris naturalis. *De vitali spiritu. Caussæ spiritus vitalis.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ralis. Fit enim pulsus ab ipsius cordis expultrice & attractrice facultate, & perficitur motu distensionis & contractionis, primo cordis, deinde arteriarum, quæ cordi cōtinuantur, & cordis motum imitantur. Nam dilatatione sua cor, & arteriæ ex vicinis materiā conuenientem attrahunt, & implentur; eaq; materia attracta, vi viuifica cordis in spiritum transmutatur; cōtractione vero sua expellunt, & spiritum cum sanguine distribuunt. Quare non dilatantur arteriæ quia implentur, sed implentur quia dilatantur, & vis dilatandi tunicis arteriarum à corde communicatur, licet spiritus per ipsas arterias deferatur.

Finis spiritus vitalis. Finis spiritus vitalis primo in ipso corde est, vt permistus calori insito cordis, reddat facultatis vitalis appropriatum instrumentum. Deinde extra cor, quatenus per arterias delatus calorem à corde influentem in omnes partes defert, ad conseruandam συμμετρίαν caloris insiti in cæteris partibus: inseruit præterea vt sit materia apta, ex qua spiritus animalis gignatur.

Definitio spiritus Vitalis. Quare definiri poterit corpus mobile à corde per arterias in totum corpus diffusum, genitum in sinistro cordis ventriculo, vi insita cordis, ex aere cum sanguinis vapore commisto, vt facultas vitalis conseruetur & deferatur, ac calor innatus in sua temperie custodiatur.

De spiritu animali. Restat spiritus animalis, proximum conseruatiuū facultatis animalis instrumentum; huius domicilium & fons est Cerebrū, sedes animalis facultatis. Gignitur autem hic spiritus ex vitali spiritu potissimum per arterias in retiformem contextum delato, permixto vna cum aere ope inspirationis attracto, & in cerebrum, cerebrique ventriculos effuso, cerebro se dilatante & materiam idoneam attrahente, vbi postea vi propria cerebri absoluitur, & formam vltimam acquirit. *Caussa.*

Munus Munus huius spiritus primum in ipso cerebro est, vt per-

vt permistus cum spiritu innato eiusdem, idoneum & appropriatum sit facultatum principiũ, siue sensuum interiorum instrumentum. Deinde extra cerebrum, quatenus à ventriculis cerebri per spinalem medullã & nervos irradiando & permeando in totum corpus diffunditur, vt facultatem sensus motusque deferat & custodiat. Nam spiritus hic tenuissimæ substantiæ est, & instar radiorum Solis per neruos citissime diffunditur, nisi impediatur, & neruos ipsos perficiens, & per neruos sensum & motum partibus tribuens. Igitur ad sensionem partes propria facultate & duplici instrumento, scil. neruo & spiritu animali indigent. *Spir. animalis.*

Quare colligitur, quod spiritus animalis sit corpus mobile, genitum in cerebro ex spiritu vitali cum aere permisto, propria vi cerebri & per neruos in corpus diffusum, vt facultas animalis conseruetur & distribuatur. *Definitio spiritus animalis.*

Ex quibus omnibus apparet, vniuersum animal tribus principalibus facultatibus, totidemq; facultatum vehiculis, spiritibus scilicet influentibus gubernari, & sine his nullam partem calorem innatum & facultates ab ortu insitas conseruare: Præterea omnes partes corporis & insito spiritu & influentibus viribus viuere, facultatesq; suas conseruare. Consequens est, vt singulæ facultates in specie proponantur. *Conclusio.*

DE NATVRALIBVS FACVLTATIBVS *in genere: & in specie de altrice, auctrice, & vitali facultate.*

CAPVT VI.

Ex illis animæ facultatibus, quibus velut gradibus viuentia cuncta distinguuntur, communissima est naturalis facultas, quæ non solum cæteris quasi fulcrum quoddam substernitur, sed etiam per sese separatim existit, infimumque gradum viuentium, nimirum

φυτὸν

φυτὸν constituit. Nam plantæ è terra, certa definita ratione producuntur, inque ea nutriuntur. & augentur, insito quodã vitæ principio. Hoc insitum principium ab Aristotele nunc δύναμις φυτικὴ, nunc θρεπτικὴ dicitur: à Platone ἐπιθυμητικὴ: à Galeno plebeia consuetudine φυσικὴ, cuius functio vegetatio communiter dicitur, quæ nihil aliud est, quam individui & speciei conseruatio: nam facultas naturalis proprie est illa animæ vis, qua instrumento caloris natiui ex alimento corpus animatum nutritur, augetur, & simile secũdum speciem generatur. Principium autem omnium functionum anima in quolibet viuente vnica tantum est, licet ratione functionum, quas ex diuersis sedibus profert, multiplex esse videatur: Vnde Plato & Galen. tres animas sedibus distinctas in corpore constituerunt, sedemq; animæ concupiscibilis in iecore, vnde alimentum materia ex qua fit omnis vegetatio,

Definitio facultatis naturalis.

Tria se mutuo consequuntur, facultas, functio & opus.

Facultates autem illæ animæ ex functionibus suis deprehenduntur: nam quot sunt functiones tot sunt illarum functionum causæ, & totidem quoque opera. Causa autem est ipsa facultas animę naturalis: functio vero est actiuus motus à facultate profectus, vt sanguificatio, nutritio, procreatio: at opus est, quod iam completum est, post actionem facultatis, vt sanguis, caro. Proinde hęc tria ex se mutuo intelliguntur. Functiones autẽ illæ animæ vegetantis in corpore primæ tres sunt, totidemq; opera. Primum enim animatum corpus nutritur: deinde augetur: tertio aliud sibi simile gignit; quare tres primas facultates habebit, nimirum altricem siue nutricem, secundo auctricem, tertio generatricem siue procreatricem. Additur à Galen. *lib. de Diff. sympt.* facultas vitalis, fons caloris natiui, sine quo nulla fit vegetatio, quam alibi à naturali sedibus distinguit.

Tres facultates naturales.

Tria requisita ad

Ad has functiones perficiendas quælibet facultas tria necessario postulat, nimirum materiam, instrumen-

mentum, & facultates auxiliarias siue administras. *quamlibet functionẽ naturalẽ.*
Obiectum autem huius facultatis aut materia ex qua omnis vegetatio, est alimẽtum, quo & nutritur & augetur animatum corpus primo, & ex quo proxima generationis materia, vt infra latius dicemus. *1. Obiectum*

Deinde instrumentum, per quod functiones illas anima proxime exerit, est calor insitus, cuique parti proprie destinatus, & in qualibet parte determinatus, qui perpetuo calore à corde influente exsuscitatur & fouetur, vt alibi demonstratum est. *2. Instrumẽtum.*

Tertio subseruiunt, & ad has facultatum functiones perficiendas, actiones & opera sua conferunt, in singulis partibus quatuor auxiliariæ administræ facultates, quarum prima insito appetitu id, quod parti conveniens & familiare est, attrahit: attractrix. Altera, quod attractum est, retinet: retentrix. Tertia retẽto fruitur, & vi insita retentum perficit & immutat: concoctrix siue alteratrix. Quarta, id quod parti molestum & supervacaneum est, expellit: facultas expultrix. Eiusmodi facultates quatuor naturales, duplices in corpore deprehenduntur: aliæ enim cuique parti proprie addictæ sunt, quatenus sibi soli servit & nutritur: aliæ partibus illis tantum competunt, quæ cõmunes dicuntur, & publico munere funguntur, quales primum sunt ventriculus & iecur, quatenus alimẽtum toti corpori præparant: deinde quæ illis inserviunt, vt œsophagus, intestina, renes, vesicæ, vterus, quæ præter quatuor proprias functiones alias obtinent, quatenus toti inserviunt. Tot facultates auxiliarias omnibus partibus necessarias esse, hinc manifestũ euadit. Inest enim, auctore Galẽ 3. *de Natur. facult.* singulis partibus desiderium convenientis, & alieni odium, quod autem desiderant, attrahunt, quod auersantur, à se propellũt, nisi impediãtur. Quod si desiderium in omnibus partibus sit, erit fruitio. Nã nihil naturaliter attrahit, nisi eo aliquo saltẽ modo fruatur, & *3. Facultates auxiliares quatuor.*

nihil

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

nihil frui potest, nisi id retineat. Peculiari vero secretrice facultate hic opus nõ esse videtur, vt Auerrhoes arbitratur, sed secretio partim ab attractice, partim ab expultrice perficitur. Deinde appetendi facultas, quæ conuenientis desiderio excitatur, ab attractice diuersa non est. Perficiuntur facultates istæ quatuor potissimum in partibus, quæ publico munere funguntur, fibris siue villis quibusdam: nam attractio absoluitur fibris rectis per membri longitudinem extensis, retentio proprie fibris obliquis, quæ oblique, & ad impares angulos feruntur: excretio transuersis, quæ ad pares rectosque angulos incidunt: Concoctio vero licet omni staminum genere vti aliquando dicatur, proprie tamen à vi insita, mediante calore naturali absoluitur. Adiuuant has facultatum functiones qualitates quædam primæ. Nam caliditas instrumentum concoctionis, omnibus functionibus naturalibus per se inseruit, nisi immodice augeatur. Frigiditas vero ex accidente solum. At siccitas ad attractionem, retentionẽ & expulsionem conducit. Humiditas, licet his aduersa sit, concoctioni tamen & nutritioni accommodata videtur. Hæ auxiliariæ facultates omnib. tribus illis functionibus animæ vegetantis famulantur, sed in nutritione euidentissime conspiciuntur.

Instrumenta facultatum ministrantium.

Definitio vegetationis.

Ex his colligitur, quod vegetatio sit actio organorum naturalium in alimentum, à facultate vegetante, instrumento caloris natiui, vt mediante alimenti attractione, retentione, concoctione, ac superuacanei expulsione, quod è substãtia corporis animati defluit, reparetur, & ipsum corpus ad terminum, à natura præfixum, perducatur, ac aliud ei simile gignatur. Peripatetici principium facultatis vegetatricis, facultatis & vitalis cor esse statuerunt. Cum enim calor natiuus sit author omnium naturalium operationum, vt Gal. 8. *de Placitis c.* 7. & alibi testatur; consentaneum erit, cor fontem natiui caloris sedem, primumque instru-

men-

tum esse illarum functionũ, quæ à natiuo calore proficiscuntur. Verum vt alibi demonstratum fuit, ibi facultas proprie residet, vbi functiones eius exercentur & manifestantur. At sanguis primum in hepate elaboratur & generatur, ibique formam & nomen accipit, licet à corde vim concoctricem hepar suscipiat, aut sanguis vltimam absolutionem consequatur. Nam si omnes actiones, quæ à calore natiuo proficiscuntur, in ipso corde perficerentur, impedirent actiones eius primas & præstantiores. Quare sedem huius facultatis medici ventrem infimum esse arbitrantur, quod ibi iecur cæteraque membra continentur, quæ publico munere in alimenti concoctione & generatione funguntur, & sibi non tantum seruiunt. Hic venter totum illud spatium comprehendit, quod sub Diaphragmate ad ilia inguina & pubẽ porrigitur: cuius partes continentes ab anteriore parte potissimum ἐπιγάστριον Latinis Abdomen vocatur, latera vero Abdominis, quæ cartilaginibus costarum subiacent, hypochondria. A posteriore parte lumbi sunt, qui ab extremis costis ad sacri ossis extremum extenduntur.

Sedes facultatis naturalis eiusque partes

Componitur autem Abdomen ex cute primum: Deinde carnosa membrana cum multa pinguedine, præcipue in obesis, quibus subiacent quatuor musculorũ Abdominis coniugationes; ac tandem membrana firmissima, quæ quod vniuerso inferiori ventri circumtendatur, & totam interiorem eius cauitatem tegat, visceraq; omnia contineat, Peritonæum nominatur: cui ab anteriore parte adhæret, Omentum, imo ventriculo & superiori regioni intestinorum obtensum, vt insitum illorum calorum tueatur & foueat. Partes contentæ sunt viscera, quæ publico munere funguntur. Nam alia nutritioni, alia procreationi famulantur & inseruiunt. Nutritioni autem, quæ vel toti alimentum parant siue concoquunt, veluti primario iecur; Deinde ventriculus: vel deferunt vt venæ & œso-

phagus: vel ab inutilibus expurgant, vt intestina, lien, vesicæ, renes. Procreationi vero destinatur testes, vasa que spermatica & deferentia: Peculiariter in viris, penis; in feminis vterus. His præmissis consequens est, vt primum de nutritione agamus, deinde de procreatione.

DE NVTRITIONE ET *accretione.*

CAPVT VII.

COmmunissima animæ vegetantis functio est nutritio. Nam non solum cæteris functionibus substernitur, & in ipsa augmentatione & generatione requiritur, licet ab vtraq; reuera distinguatur, sed etiam omnibus animatis, quamdiu viuunt, necessaria est conseruationis gratia. Cum enim substantia corporis animati in continuo defluxu sit, nisi quod defluxu illo deperditum est, reparetur, diu subsistere non potest. Quare necessaria ante omnia erit nutritio, quæ id, quod deperditum est, restituit, & indiuiduum, quantum natura patitur, ab interitu conseruat.

Definitio nutritionis.

Est autem Nutritio proprie naturalis partium animati corporis defluxus restauratio, à facultate altrice, ex alimento in substantiam partium plane conuerso siue assimilato. Quare in nutritione tria primario cōcurrunt. Primo quod conuertitur, & quo fit nutritio, alimentum. Deinde in quod conuersio fit, siue quod nutritur, corpus animatum secundum omnes partes. Tertio quod conuertit animæ facultas altrix mediãte calore, & auxiliaribus facultatibus.

Quid alimentum.

Est autem alimentum per se primo corpus, & potentia animatum: nam actu ipso, initio dissimile, sed potentia simile est nutrito corpori, quæ similitudo non est tantum ratione temperamenti & materiæ, (nam siccis sicca, & duris dura, &c. conueniunt) sed potissimum ratione formæ & ipsius substantiæ, quæ

utritur. Quare vt quod dissimile est simile reddatur, utatione quadam indiget, qua in actum illa poten-a deducatur, & in substantiam nutriti absolute con-ertatur.

Hæc mutatio in animatis sanguine præditis tri-lici concoctione perficitur, vt post apparebit, quare limentũ non vno modo sumitur, sed secundum prius posterius dicitur; Nam Hipprocrati triplex est ali-entum vnum futurum alimentum, chylus, qui ex ibo potuque ab ore in ventriculum recepto genera-ur: Aliud quasi alimentum ex chylo in iecore elabo-atur, vt toti corpori ad omnes partes nutriendas ac-ommodatum reddatur, nimirum sanguis, qui eo omine ab Aristotele vltimum nutrimentum voca-ur: Tertium est verum alimentum, cuique parti roprium, non toti commune, nimirum portio san-uinis maxime familiaris, quam singulæ partes ex ve-is non solum attrahunt, sibique apponunt, & agglu-inant: sed etiã in suam substantiã alterant siue assimi-ant, quo vno absoluitur nutritio. Nam nutrimentum roprie est quod assimilatur, minus proprie & æqui-oce, quod agglutinatur tantũ & apponitur, & adhuc elut nutrimentũ est, multo minus chylus, nec quod n ventriculo conteritur, quanquam id etiam nutri-nentum dicitur, quod si probe cõcoquatur, fit nutri-nentũ. Hæc omnia à facultate altrice perficiũtur sub-sidio quatuor facultatum ministrantium, ad quarum functiones exercendas certa destinata sunt in corpore membra. Alia enim attractum alimentum alterando præparant, alia inutilia separant, alia suscipiunt, alia expellunt, nonnulla salubres succos in totum corpus transmittunt & distribuunt. Ac primum, cum ex ali-mento assumpto, nec sanguis nec ex sanguine statim nutritio fiat, nisi debitis interuenientib. mutationib. & concoctionibus: in animalibus sanguine præditis triplex naturalium facultatum series, & concoctio-

Alimentũ triplex.

num sibi mutuo succedentium, tres gradus erunt, pri-
ma χύλωσις, altera αἱμάτωσις, tertia ὁμοίωσις, har im-
prior posterioris gratia, semper requiritur, quare
vltima perfectissima erit, vnicuique partis propria,
quatenus sibi servit & nutritur, cæteræ vero actiones
sunt communes communium instrumentorum, vt
chylificatio ventriculi, sanguificatio jecoris; quæ to-
ti idoneum alimentum parant. Alimentum autem
perfecte elaboratum toti commune est sanguis, cuius
officina est hepar, vt infra apparebit. Ideo inter natu-
ralia instrumenta Medici principatum jecori merito
asscribunt; cui reliqua ministrant, ac ipse quoq; ven-
triculus, dum chylum parat, vt ex eo facilius san-
guis fieri queat. Quia vero nihil in contrariam quali-
tatem simul totum migrare potest, in qualibet conco-
ctione aliquid naturæ inutile & supervacaneum ne-
cessario redundabit, siue quælibet concoctio sua ex-
crementa habebit, quæ duplicia sunt: Vnum tenuius
alterum crassius: licet vtrumq; illius concoctionis ra-
tione, excrementitionem non semper habeat, sed ib
vbi manifestatur, ab vtilibus separatur, & excrement
efficitur, vt serum, quod secundæ concoctionis excr
mentū dicitur, quia post secundam concoctionē à sa
guine separatur, licet à prima initium suæ generatio
nis suscipiat. Hęc excrementa vi excretricis facultat
primum ab vtilibus separantur, deinde extra corp
per debitas vias rejiciuntur.

De conco-ctionib. in specie. Restat vt totam nutritionis seriem & concoctio
num sibi mutuo inservientium ordinem propon
mus. Ac primum in partibus solidis defluxus ille nat
ralis proprie existit, vnde ex defectu alimenti, sic
nimirum humido contemperati, appetitus natur
Causa naturalis sitis & famis. lis oritur. Quare ad illum defectum reparandum,
appetitum restinguendum, ex venis partes illæ alim
tum trahunt, & à ventriculo communi receptacu
venæ, vbi si humidi fuerit defectus, exsuctionis sen
excit

excitatur animalis appetitus humidi, qui sitis; sin defectus sicci fuerit, ex sensu suctionis oritur appetitus qui fames vocatur.

Imperfectissimus primusque omnium coctionum gradus in ventriculo est χύλωσις. Fit autem chylificatio, vbi alimentum per os assumptum, præparatum, & in ventriculum commune receptaculum, per œsophagum attractum, vi insita ipsius ventriculi se vndique constringentis, ac suo vicinorumque calore alterantis, in succum cremori ptisanæ non absimilem conuertitur. Peracta concoctione segregationem per inferiora molitur. Verum dum aperto pyloro in intestina protruditur, melior portio per venas mesaraicas attrahitur, impuriori parte, siue fecibus ad crassiora intestina dimissis, vbi tandem reseruantur, donec recluso musculo rectum intestinum ambiente vniuersim egeratur. Οἰσόφαγος Latinis gula & stomachus, per quem cibus dentibus effractus, & in ore præparatus in ventriculum recipitur. Exoritur à faucibus sub capite asperæ arteriæ, & secũdum thoracis vertebras descendens, & diaphragma penetrãs implantatur in superius & sinistrum os vẽtriculi; quod veteres Græci καρδίαν vocarunt, vbi ob exquisitum sensum sedes est animalis appetentiæ cibi & potus, siue famis & sitis. Ventriculus autem vt gula ex duabus propriis tunicis distendi contrahiq; idoneis in rotundam oblongam figurã formatus est, cum multis venis, arteriis & neruis intertextis, quibus accedit tertium inuolucrũ à peritonæo; situs est immediate sub diaphragmate, inter lienem & iecur secundum transuersum oblõgus, ac in sinistra superiorique parte amplior quam in dextra imaq; vbi à iecore tegitur; posterior pars tota spinæ incidit, in dextra parte, vbi sub iecore se abdidit, est infimũ orificium pylorus dictus, quod quasi ianitor alimenta prolabentia à ventriculo cohibeat; in quem vsum assistunt ei duo glandulosa corpora. Ab

1. Concoctio.

Instrumẽta primæ concoctionis.

οἰσόφαγος.

Ventriculus,

VII.

Intestina. hoc orificio incipiunt intestina corpora teretia constructa, ut ventriculus, ex duabus propiis tunicis, & tertia à peritonæo, quæ tortuoso ductu variisque gyris ad podicem vsque continuantur. Diuiduntur intestina primum in gracilia & crassa, & vtraque vicissim in tres partes. Nam vt à ventriculo oriuntur, primum ex gracilibus est duodenum duodecim digitis longum, secundum posteriora ventriculi ad dorsum reflexum, cui implantatur vas, quo bilis ex vesicula expurgatur. Huic continuatur ieiunũ ita dictum, quod ob bilis affluentis acrimoniam inane semper sit. Tertio Ileum omnium longissimum & tenuissimum est & multis variisq; gyris Ilia partemq; circa ventriculum implet. Ilio continuantur crassa intestina, & primum appendiculum quoddam vno ore donatum siu egressui introitum aduersum habens, vnde Cœcum dicitur. Deinde Colon, quod multis circumductionibus omnia fere tenuia intestina cingit. Nam à dext renis sede, ad iecoris caua ascendit, & hinc secundu ventriculi fundum ad lienis & sinistri renis sedem pro repens non longe ab ossis sacri initio deuoluitur, v incipit vltimum intestinum rectum, quod recta anum pergat, cuius inferior pars orbiculatim amb & claudit musculus sphincter dictus, ne nobis inu tis excrementa exeant. Intestina autem continent dc soque alligant duæ membranæ multa pinguedine glandulis refertæ, quæ Mesenteriũ constituunt, int quas præter arterias & neruos, confertæ sunt mul venæ ab intestinis ad iecur directæ, nimirum prop gines venæ portæ, quæ à cauo iecoris exoritur. Na vbi vena porta è substantia iecoris quatuor surcul emisit, truncus eius in duos ramos primum diuid tur, quorum propagines & surculi varie distribuu tur in ventriculum, intestina, lienẽ & omentum. Pr

Secunda concoctio siue san- pagines vero quæ ventriculo & intestinis tenuib implantantur, ex chylo id quod optimum est, & sa

gu

guini efficiendo idoneum exagunt, ac ad iecur deferunt: vnde oritur secunda concoctio, quæ αἱμάτωσις Latinis sanguificatio dicitur. Perficitur hæc concoctio in hepate, vbi illa optima chyli portio à ventriculo tenuibusque intestinis attracta & præparata, ad portæ truncum & hinc ad trunci radices per iecoris substantiam numerosa serie sparsas defertur, ibiq; elaboratur, & insita iecoris proprietate in sanguinem transmutatur: qui aut per diapedesin aut anastomosin primum in radices venæ cauæ attrahitur; Deinde in eius truncum, tandemque per ramos in totũ corpus singulasq; partes distribuitur gratia nutritionis vt alimentum elaboratum toti commune. Situm autem est hepar sub septo transuerso, cui validissimo vinculo alligatur in dextra abdominis sede, licet ventriculo magna ex parte incumbat: supra cauum, infra gibbum est; substantia eius Græcis παρέγχυμα dicitur, quia nil aliud videtur quã sanguis concretus cõpluribus venis, & nonnullis arteriis intertextus. Nam componitur ex multarum venarum implexu, quibus circumfusa est caro concreto sanguini similis. Contectum autem est tenuissima membrana, quæ neruulum à sexto pari suscipit. Venarũ autem illarum quæ per sustantiã iecoris dispersæ sunt, duplex est series; vna ad iecoris cauũ pertinet, quæ caudicem venæ portæ constituunt: altera ad gibbũ tendit; quæ radices sunt trunci ipsius venæ cauæ; ab hoc trunco in omnes partes corporis rami tanquam canales disseminãtur, vt sanguinẽ à iecore gratia nutritionis distribuant. In hac cõcoctione sanguinisq; generatione & distributione, tria excrementorum genera redundant, quæ à natura ad certa mẽbra religantur, vt sanguis eo purior relinquatur pro corpore alendo: Quorum duo in iecore ex sanguinis elaboratione proprie oriũtur, dũ materia ebullit, & concoquitur, non aliter fere quam in vino. Nam vnum leue tenueque est quasi flos vini,

[Sanguificatio, eiusque instrumenta.]

Hepar.

Venæ quæ radicãtur in iecore. vt vena portæ. Vena caua.

nimirum bilis flaua, quam vesicula fellis attrahit; Deinde ad duodenum intestinum transmittit, vbi feces suo colore tingit, & intestina ad excretionem stimulat: Alterum graue feculentumq; est, fecibus vini correspondens, quod melancholia dicitur, quam lien ex iecore per ramum venæ portæ allicit, vt concoquat eoque nutriatur, & partem, quam sibi aptare nequit, aut ad ventriculum transmittat pro appetitu excitando, aut ad intestina aliasq; vias expellat. Tertium excrementũ à prima concoctione initium aliquod suæ generationis suscipit, licet in tertia separetur, nimirũ serum vehiculum sanguinis, quod à renibus attrahitur, & excolatur, ac à quibus per vreteres in vesicã delabitur, ibiq; sensim colligitur, donec copia aut qualitate molestans, recluso musculo ceruicẽ vesicæ ambiente, foras excernatur, in maribus per penem; in feminis per ceruicem vteri. Vesicula illa fellis iecori adnata est, & à caua dexteraq; parte eius propendet, cõstat simplici tunica, ac duos meatus proprios habet; vnum à iecore, qui surculus est venæ portæ, quo bilem allicit; alterum ad duodenum intestinum, quo bilem redundantem detrudit. Deinde lien, qui fecem sanguinis redundantem suscipit, situs est in sinistro hypochondrio ex aduerso iecoris, oblongus linguæ crassioris imaginem referens, cuius pars caua ventriculum respicit. Constat vt iecur ex multis venis & arteriis, quibus melancholicum sanguinem allicit, quẽ ope arteriarum in suam substantiam conuertit, reliquum aut per easdẽ venas ad intestina & hemorrhoidas expellit, aut per vas breue ad ventriculi fundum, aut per arterias ad renes deducitur. Sanguis ab his duobus propriis excrementis repurgatus, vt à portæ venis in angustissimas cauæ radices deduceretur, aqueo siue seroso excremẽto vehiculi loco vtitur, quod postea quia naturæ vtile non est, à renibus attrahitur & excolatur: Renes autem vtrinq; singuli sunt in lumbis

[margin: ...icula ...ís. | ...n. | Renes.]

nis sub iecore, nothisque costis ad latera venæ cauæ, & arteriæ magnæ, quibus incumbunt musculi crura moventes, quos ψύας vocant. Horum figura Phaseoli speciem imitatur, ac versus spinam gibbi sunt, versus viscera cavi. Substantia renum dura densaque est cordis simillima, in cuius anteriore parte Vesalius ponit duos sinus membrana succinctos cum multis caruncul is, Laurentius vero in homine nullum sinum esse arbitratur, sed carunculam tantum mammilarum papillis simillimam, qua serum à sanguine excolatur.

Inseruntur vero renibus primum venæ & arteriæ emulgentes, quæ serosum sanguinem ad renes alliciunt. Deinde Vreteres vasa alba crassa, quæ à renibus deorsum progrediuntur, & lateribus vesicæ sinuoso reflexu implantantur; vt serum excolatum deferant. *Vreteres.* Vesica vero in abdominis sita est sub osse pectinis, in coxarum antro, in viris recto intestino affixa: figura eius rotunda oblonga; substantia nervosa crassa excepta cervice; quæ pene carnea est, simulque angusta, quam cingit musculus σφιγκτήρ dictus, qui vrinam continet, ne nobis invitis exeat. De ipsa massa sanguinis & humoribus tam alimentariis, quam excrementitiis sequenti capite dicetur. *Vesica.*

Supremus concoctionis gradus, cui communes illæ duæ, vt præparationes inserviunt, est in substantia solidarum partium, & ὁμοίωσις appellatur, ac nutritio quoque interdum dicitur. *Tertia concoctio.* Ea fit dum partes singulæ primum ex venis alimentum debitum attrahũt, & sub roris specie apponunt, deinde sibi agglutinant & vniunt, tandemque perfecte assimilant, siue in suam substantiam omnino alterant: Nam ad perfectã nutritionem tria necessaria sunt, 1. alimenti appositio, deinde agglutinatio, tertio assimilatio, sive alteratio alimenti in perfectã substantiam partis. *Tria requisita in nutritione.* Sub assimilatione ista comprehendi poterit, quæ tertia & quarta concoctio à Galen. 3. *de Symptom. causis*

capit.2. dicitur, nam tertia quæ fit in partibus, qua sanguis, qui apponitur, alteratur, gradus quidam aut via ad quartum putatur; nimirum ad perfectam alimenti assimilationem, quæ à nutritione re ipsa fine & opere non distinguitur. Quare assimilatio quæ fit alteratione alimenti in substantiam nutriti, dum omni ex parte nutrito affigitur, nutritio proprie vocatur, vt ex definitione nutritionis constat. Huius concoctionis excrementa propria sunt, insensibilis transpiratio, & quod sordium specie cuti extrinsecus adhærescit, minus propria & non necessaria, sudores. Quia vero calor cũctis partibus insitus calore à corde infuso perpetuo fovetur & exsuscitatur, in nutritione necessario cordis actio requiritur, nam cor cum calore præcipuum alimentum per arterias exhibet, quod sanguinem venarum in actum deducit. Proinde authore Averrhoe sanguis arteriarum ad sanguinem venarum formæ rationem habet; deinde cum venis arteriæ per totum corpus disperguntur, & continuantur, ac vtroque sanguine certa quadam proportione partes nutriri videntur.

De accretione. Quæ in corpore nutriuntur proprie sunt partes solidæ in quibus resident facultates & à quibus functio; Improprie vero spiritus & humores. Illæ si copiosiori alimento restauratæ fuerint, quam quod defluxu naturali deperditum est, non modo animatum nutritur, sed simul quoque augetur. In omni augmentatione nutritio requiritur, sed non contra, verum à nutritione, ratione & tempore discernitur. Nam nutritio per totam vitam fit, & substantiam numero vnam conseruat. Per accretionem vero auctis in omnem dimensioné primum similaribus, deinde dissimilaribus totum animatum augetur & ad determinatum vitæ tempus solum, quæ consistentia dicitur, perducitur.

Definitio accretionis. Quare erit accretio insitæ magnitudinis accessio, in singulis corporis animati partibus à facultate au-

ctric

ctrice, per extensionem ex alimento in substantiam conuerso, gratia termini à natura præfixi.

Accretionis tria requisita.

Igitur in accretione tria præcipue erunt, primum corpus animatum, vnum idemque numero manens, cui secundum omnes illius partes, sed primum spermaticas, fit accessio, deinde alimenti copiosioris in illis partibus restitutio, tertio facultas auctrix, quæ calorem insitum dirigit, & ad conuenientem illi animato corpori terminum & quantitatẽ, quæ ἀκμὴ & consistentia dicitur, promouet. Proinde accretio mutatione aliqua animæ altricis non existit, sed corporis tãtum animati ratione insiti caloris, humidum depascentis à quo progressu temporis cum humido subinde diminuitur, vnde corpus siccius, & ad extensionẽ ac incrementum ineptius efficitur. Nam prima ætate ob caloris natiui vehementiam, partes animati plurimum alimenti transmutant, & ob humidi copiam, quoquo versum extendendo in sui substantiam facilime conuertunt, & incrementum celerrime assumũt. Verum humido progressu temporis diminuto, vltra naturalis defluxus restitutionem, subinde minus minusque partibus ad ἀκμὴν vsque adjicitur, residuo alimenti aut in semen, aliaque eius generis transmutato, aut acri illius ætatis calore dissipato. Tandem vero paulatim ex defectu humidi tabescente calore, senium introducitur, vnde functionibus omnibus labefactatis, cum squalore partium omnium, mors naturalis necessario sequitur. Omnibus quidem animatis vita & mors communis est, propter duplicia contraria, nimirum ex quibus constant, elementa, & quę gignunt, excrementa. Omnium tamen similis ætatum decursus non est, nec vitæ ratio, sed ea longioris vitæ sunt, quæ calidum innatum, in quo vita consistit, quantitate copiosum, & qualitate temperatum magis habent; Deinde quæ excrementis paucioribus abundant, ac breuiter quibus calidum minus

De longitudine vitæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Cap. VIII.

κατὰ μάρανσιν diſſipatur, aut κατὰ σβέσιν opprimitur & ſuffocatur.

DE HVMORIBVS.

CAPVT VIII.

Humor communiter dictus.

HVmor Græcis ὑγρὸν, non vno eodemque modo ſemper accipitur: Communiter enim omne corpus liquidũ & perfluens, non ſua, ſed aliena ſuperficie contentũ, humor vocatur. Hac ſignificatione omnes ſucci & liquores humores dici poterunt, ac quoq; in humano corpore, præter ſolidas cõtinenteſq; partes, & ſpiritus impetum facientes, omnia liquida cauitatibus aut ſolidis partibus contenta. Talia vnius generis non ſunt, & non ſolum materia, ſed etiam efficiente & fine diſtinguuntur. Nam nonnulla contenta naturæ ſunt vtilia, nonnulla ſuperuacanea aut plane noxia: Deinde aliqua ex prima concoctione gignuntur in ventriculo, vt chylus & feces, cum viſcido humore oblinente inteſtina: Quædam ex ſecunda concoctione in iecore, vt chymus, maſſa ſcilicet ſanguinis cum tribus excrementorum generibus: aliqua ex tertia cõctione in partibus dum nutriuntur: pręterea præter humores illos nutritioni accommodatos & excremẽtitios, ſuperfluitates quædam in certis partibus gignuntur, aliis vſibus neceſſariæ, quales ſunt lac, ſemẽ &c. quæ omnia humores communiter dicuntur.

Humor medicis quid?

Humoris vocabulum ſecundum prius & poſterius à Medicis ſumitur; verum à numero humorum remouentur primum quæ in prima concoctione generantur, vt chylus & feces. Deinde vtiles nonnullæ ſuperfluitates quæ in partibus quibuſdam in tertia concoctione redundant, vt lac & ſemen. Ac communi nomine humores plerunq; vocantur corpora liquida, quæ in ſecunda concoctione ex chylo, in tertia ex ſanguine oriuntur: vnde diuidunt plerique humores in alimentarios & excrementitios. Alimentarios autẽ qui in cor-

in corporis substantiam transmutantur : in primos; corpora ex quibus massa sanguinis componitur : & secundarios, qui in partium nutritione ex primis generantur: Excrementitios vero qui separantur à sanguine & à corpore expelluntur, in naturales, qui instituto naturæ fiunt, & non naturales , qui à caussis præter naturam in corpore gignuntur.

Verum propriissime nomen humoris competit succis alimentariis ex quibus chymus siue massa sanguinis componitur , qui corpori alendo inseruit: secundario illis succis qui ex primis oriuntur, & in partium nutritione considerantur, licet humiditates potius quā humores dici mereantur: Deinde humoribus excrementitiis naturalibus, quatenus alimētariis primis correspondent: tandem excrementitiis non naturalibus. De singulis ordine dicemus , & primū de humoribus propriissime dictis, id est, alimētariis primis, deinde de alimentariis secūdis , tertio de generatione & alimentariorum & excrementitiorum, tandem de singulis humoribus, aut à naturæ modo recedunt. 4. *Humor propriissime dictus.*

Ac primum humores propriissime sunt corpora liquida in quæ chylus vi iecoris pro corpore alendo transmutatur. Dico corpus liquidum, nam necesse est alimentum fluxile esse & liquidum, si per meatus à natura destinatos ad partes nutriendas deferri debeat. Verum non omne liquidū tale est, nec omne in quod alimentum convertitur, sed quod corpori alendo & conseruando idoneum est. Nam alimentum , vbi primum ingeritur, in chylum primo permutatur; at chylus nisi in chymum & massam sanguinis convertatur, inutilibus separatis, idoneus non est, vt corpus nutriat. Quare nec excrementa , nec chylus humor propriie erit, sed chymus & succus, qui alendo & conservando corpore inseruit. Licet his omnibus vocabulum humoris tribui soleat. Quia autem corpus iisdem generatur, quibus conseruatur, Galenus humores proxima animali- *Definitio Humoris propriissime dicti.*

animalium ſanguine præditorum elementa vocauit; & Hippocrates ipſam naturam humani corporis. Nã ex humoribus corpus humanum proxime gignitur & nutritur. Deinde à συμμετρία humorum, ſanitas; ab ἀμετρία morbi dependent. Correſpondent enim quatuor humores quatuor elementis, vt poſt apparebit, ac ſinguli humores ex ſingulorum elementorum qualitate conſtant.

Opiniones de numero humorum alimentariorum.

Verum de numero humorum non conſentiunt artifices. Nam vt teſtatur Hippocrates *lib. de Nat. hum.* nonnulli ex vnico ſolum humore, corpus humanum fieri dixerunt, & cum Ariſtotele Auerrhoes ſtatuit, partes puro tantum ſanguine nutriri: cætera liquida excrementa ſolum eſſe. Plerique medici cum Hippocrate & Galeno quatuor humores alimentarios primos numerant, ſanguinem nimirum pituitam, bilem flauam & melancholiam, ac ex his maſſam ſanguinis oriri, quæ à potiori parte, ſanguis dicitur, & hos quatuor humores, quatuor elementis correſpondere, ex quibus generatur & nutritur corpus. Sunt nonnulli qui ſanguinem non materia, ſed forma à cæteris tribus diſtinguunt, ac tres ſolum diſtinctos humores eſſe putant, (vt in lacte eſt caſeus butyrum & ſerum) ſanguinis vero formam, illorum trium mixtioni ſupervenire. Aliqui quatuor illis humoribus quintum, ſerum nimirum, addunt. De Paracelſiſtarum opinionibus ſuo loco dicemus.

Examinãtur Opiniones de numero humorum.

Verum cum ſerum proprie non nutriat, humoribus proprie dictis, ſiue alimentariis ſuccis annumerari non poterit. Deinde ſi ex tribus diſtinctis humoribus, pituita ſcil. melancholia & cholera ſanguis proprie componitur, colore rubro non erit, nec qualitate temperatus, ſed frigidus: Nam frigus pituitæ & melancholiæ vnius choleræ calorem vinceret; præterea ex his tribus mixtio perfecta nunquam erit, nec tres humores quatuor Elementis correſpondere pote-

stunt. Quod si animalium sanguine præditorum partes ex solo sanguine constructæ forent, solus sanguis humor proprie dici mereretur, & ad nutriendum sufficeret; cum nihil nisi a simili proxime nutriatur. Nihilominus deprehensum est, secta vena non purum sanguinem, sed aliis tribus permixtum exire. Deinde ratio ostendit alias partes crassiore, alias tenuiore, alias frigidiore, aut calidiore alimento vti. Quare apparet 4 humores alimentarios esse, ex quibus massa sanguinis componitur. Alii contra ex solo sanguine corpus nutriri putãt, quod sanguis naturæ maxime familiaris sit, & omnium vltimo purgatione separetur. Deinde singulas partes similem earũ substantiis alimoniam attrahere, alias tenuiorem aut crassiorem, alias frigidiorem aut ficciorem sanguinis portionem. Quare horum sententiam ipse etiam *Gal. 2. de Elem. c. 5.* (vt qui rationabilia senserint) commendat; sed naturæ magis consentaneam esse dicit Hippocratis opinionem. Existimat enim Hippocrates, tantã in sanis secundum formam corporis varietatem contingere non potuisse, si vnus esset humor Elementaris omnium hominum. Deinde partium naturas longe differentes, in vno eodemq; homine neque initio ex eadẽ substantia fieri potuisse, neq; vno specie alimẽto vti: Quæ ratio necessaria videretur, si a sola materia generationis & nutritionis necessitas dependeret, & non ab efficiente quoque & fine.

Nihilominus rationi consentaneum est, massam illam sanguinis, qua nutriuntur omnia in corpore, partes discrepantes habere, quæ quatuor Elementis correspondent, vnde humores elementarii ac alimentarii dici poterunt. Nam bilis succus substantiæ tenuis, calidus siccus, igni correspondet; sanguis calidus humidus, aeri, pituita frigidus humidus, aquæ, melãcholia humor frigidus siccus substãtiæ crassæ, terræ. Verũ in illa massa humores, qualitates suas nõ plane *Quomodo sanguinis massa ex quatuor humoribus componatur?*

servan,

ſeruant, nec actu abſoluto permanent, ſed vt ex qualitatum elementarium proportione κρᾶσις oritur, ita ex iuſta temperie quatuor humorum, oritur qualitas naturæ conueniens, cuius ratione totus ſanguis in ſanis dicitur, temperatiſſimus, & nutritioni idoneus: Cæterum in maſſa ſanguinis hominis ſani plurimum eſt puri ſanguinis, minus pituitæ, minimum melancholiæ & bilis flauæ: In non ſanis plerumq; hæc proportio violatur. Serum autem pars maſſæ ſanguinis non eſt, ſed vehiculum & excrementum omnibus eius partibus commune. Nam tot ſpecies ſunt ſeroſi humoris, quot ſpecies ſuccorum in venis; & quilibet ſuccus ſuum ſerum habet, à quibus vrina varie coloratur. Nam à ſanguine prodit ſerum coloris rubri, à pituita albi, à cholera flaui, à melancholia ſubfuſci, vt docet Gal. *4. de Sanitate Tuend. c. 4. & com. 2. lib. 6. Epid. text. 38.* Diuidit Auicenna humores omnes, in primos & ſecundos: primi ſunt illi quatuor qui alimentarii dicuntur toti corpori communes, ex quibus maſſa ſanguinis, de quibus iam dictum eſt, & infra latius in ſpecie dicemus: ſecundi vero ſunt qui primos cõſequuntur & ex primis immediate oriuntur: hi ſingulis partibus proprie deſtinati ſunt nutritionis & conſeruationis gratia, quatenus alimentum ſuum præparant, & per gradus alterant, qui magis humiditates quam humores dici merentur.

Proportio humorum in maſſa ſanguinis.

Galen. *7. Meth. cap. 6.* quatuor ſiccitates partium enumerat, quibus totidem humiditates opponuntur. Prima humiditas in extremitatibus exilium venarum continetur; quæ à ſanguine parum aut nihil differt. Secunda ad roris ſpeciem ſparſa eſt, in ſpatiis ſimilarium intermediis, ex qua proxime nutriuntur, vnde ros aut rorida humiditas appellatur; tertia carnoſa aut adipoſa ſpecies & humiditas, quæ fibris circumfuſa eſt ex ſanguine agglutinato & aſſimilato: quarta fibroſa aut membranoſa partes ſpermaticas continens ex ſe

Humores ſecundarii ſecundum Auicennã.

ex semine genita in vtero ab ortu. Quare duæ posteriores humiditates absolute de substantia partium sunt, ac rorida humiditas media quædam dispositio videtur inter substantiam partium, & sanguinis ad naturam partium potissimum inclinans, vt quæ in extremitatibus exilium venarum continetur ad naturam sanguinis. Auicenna loco quatuor humiditatũ quatuor humores secundarios ponit. Verum Fernelius & alii nonnulli quatuor secundarios humores aut humiditates ad tertiam concoctionem siue ad nutritionem in partibus referunt. Prima autem humiditas omnium consensu est in extremitatibus exilium venarum & arteriarum, quæ singulis partibus appropriatæ sunt, easque irrigant. Ea oritur ex sanguine leuem aliquam mutationem suscipiente à partibus circumstantibus: hæc proprio nomine caret, sed sanguineus humor nonnullis dicitur. Altera ex priori gignitur, dum in vacua membrorum spacia roris modo diffunditur, & singulis membrorum partibus apponitur, vnde à similitudine ros appellatur. Nutrimentum vbi partibus appositum fuerit insito calore cogitur, & concoctione primum ipsis partibus agglutinatur & affigitur. Deinde absolute & vsquequaque assimilatur, siue in substantiam partis conuertitur. Ex hac duplici operatione, duas posteriores humiditates colligit Fernelius. Verum Auicennas secundam humiditatem, rorem nimirum, inseruire solum putat, vt in nutrimentum prompte conuertatur, quando corpus sufficienti nutrimento caret, & vt membra humectet, cum violens causa ea exsiccarit. Quod si corpus sufficienti alimento abundarit, ex primo humore tertium immediate fieri existimat: sin defecerit, à caussa aliqua exsiccante, tum demum ex secundo tertium gigni. Opinatur enim ex concoctione primi humoris in tertium, elici subtile quoddam & roridum, quod natura prouida indigentiæ caussa,

quasi promptuarium quoddam in membris simplicibus recondit. Tertius igitur humor Auicennæ est, verum nutrimentum, conuersum in substantiam membrorum, ex parte complexionis, sed nondum ex parte essentiæ completæ & similitudinis, atq; hunc humorem, quia parum congelatus est, Cambium interpretes vocarunt. Quartus humor, iuxta Auicennam, ex semine oritur, partibusque simplicibus innascitur in primo ortu, vt eas contineat, vniat & conseruet, vnde Gluten dicitur. Verum an hæ humiditates peculiares humorum species dici mereantur, dubitatur. Nam quod gluten vocatur, quia ad constitutionem partiū necessario requiritur, partis substantia est; sicut quoq; & Cambium: Nam nihil temperamentum membri habet, nisi pars eiusdem fuerit. Præterea vt Galenus 1. *de Semine* testatur, alimentum exhalationis modo in membra transit.

Humores secundarii Fernelio. Deinde qui à Fernelio humores secundarii vocantur, mediæ dispositiones videntur inter partes & sanguinem: sed quod partibus assimilatur, ad naturam partis proprie accedit: deinde quod agglutinatur; quod vero in capillaribus venis est, adhuc naturam sanguinis retinet.

Humores excrementitii. Superfluitates vero & excrementitii humores illi dicunturqui in corpore abundant, & à corpore expelli & separari debent. Hi multis modis variantur: alii enim partim naturæ vtiles sunt, vt fel ad aluum irritandam & detergendos humores crassos ab intestinis; melancholia ad excitandum appetitum: Alii inutiles vel simpliciter vt stercus, lotium, sudores, quæ improprie humores dicuntur: vel plane noxii qui præternaturales vocantur, quorum nonnulli solo nomine ob similitudinem interdum conueniunt, qui tota essentia differunt, vt ex causis & differentiis eorum apparebit, de quibus nunc ordine dicemus.

Manifestum primum est in prima concoctione ex alimen-

alimentis chylum in ventriculo oriri, quem Galenus recenti musto comparat, cuius dum in intestina protruditur, pars vtilissima ad iecur per venas mesaraicas deducitur, vbi formam sanguinis recipit, qui quatuor illos humores alimentarios continet. Nam vt ex musto, dum deferuescit, quatuor emergunt, ita ex chylo quodammodo, dum in iecore concoquitur, quatuor humores oriuntur, quorum vnus præcipuus est, & purissimo vino assimilatur, vt sanguis sincerus; alter fecibus, vt melancholia: tertius floribus comparatur, vt bilis flaua: quartus crudis & inconcoctis in vino partibus, vt pituita. Oriuntur hi quatuor in iecore naturaliter, ab vno eodemque calore, pro materiæ dispositione. Dum enim iecur calore insito in chylum agit, mediocres partes in sanguinem, tenuiores calidiores in bilem, sicciores frigidiores in melancholiam, frigidiores humidiores in pituitam commutat. Verum vt flores à vino, ita cholera & melancholia à sanguine non plane separatur, sed vtriusque pars vtilissima cum sanguine & pituita vi iecoris debite permiscetur, ac in massam sanguinis coit, quæ postea vehiculo serosi humoris pellente iecore, ac trahentibus primo partibus, deinde venis, in totum corpus distribuitur. Reliqua vero pars bilis & melancholiæ redundans, ad vesiculam fellis & lienem relegatur. Quare bilis illa, quæ in venis reperitur, sincera non est, nec cæteris permixta eas qualitates, in sanis potissimum, actu retinet, quas excrementitia in vesicula fellis. Eadem ratio est melancholiæ excrementitiæ.

Caussa humorum alimentariorum & excrementitiorum.

Hi humores omnes, & seorsim singuli in corpore, vel naturaliter se habent, vel à naturali constitutione discedunt. Ac primum sanguis ex quatuor humoribus commixtus naturaliter se habet, si ex debita proportione quatuor humorum cõponatur, deinde si temperatus sit, & substantiæ mediocris: verum ipse sanguis

Naturalis sanguinis nota.

guis purus & per se naturalis judicatur, si calidus & humidus, sapore dulcis, & extra vasa facilime concrescat vi fibrarum, quas à venoso genere accepit: nihilominus qui in arteriis continetur magis formæ rationem obtinet, cordis quia calore absoluitur, vnde calidior, subtilior, clarior & flavior efficitur. Qui vero in venis, coloris rubri & substantiæ crassioris est.

Sanguis nõ naturalis.

Non naturalis sanguis ab his naturæ legibus discedit, vel quantitate, si vires premat, aut vasa distendat, vnde oritur plenitudo quo ad vires & vasa: vel qualitate, si calidior, frigidior, siccior aut humidior reddatur, vel alieno humore copiose perfundatur, quæ cacochymia dicitur: aut corrumpatur & putrescat.

Bilis naturalis.

Secundo gignitur bilis ex calidissima & subtilissima chyli parte, vnde naturæ igneæ est, substantiæ tenuissimæ & subtilissimæ, ac per se saporis amari, coloris flavi, nisi seroso humore permisceatur, à quo pallida efficitur. Huius portio vtilissima vi iecoris cum sanguine permiscetur, vt cum sanguine membra calidiora alat, & humores frigidos calefaciat & extenuet. Reliqua pars ad vesiculam fellis, ac tandem ad duodenum relegatur, vt excretionem adiuvet, & intestina à crassis viscosis humoribus repurget.

Alimentaria.

Excrementitia.

Bilis non naturalis species quadruplex.

Non naturalis bilis quadruplex est: prima vitellina, ovi vitello similis, quam Avicenna ex commistione bilis flavæ & pituitæ fieri putauit, & bilem maioris famæ vocauit: sicut quæ ex melancholia bili permista, minoris famæ. Verum illa pituitæ permixtione, ad colorem vitellinum bilis peruenire non poterit, sed pallida potius erit. Oritur autem vitellina bilis ex flava bile, à calore præternaturali, tenues partes dissipante & incrassante, ad consistentiam & colorem vitellorum crudorum ovorum. Cæteræ tres species bilis non naturalis aliquo modo ad viridem colorem inclinant, ex calidiorum ciborum corruptione extra venas, aut à calido ventriculo potissimum gignuntur,

rarissi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ratiſſime inter venas ex bile vitellina. Veluti bilis πρασοειδὴς, porro ſimilis, deinde ἰώδης æruginem referens: poſtremo ἰσατώδης, glaſtea, Iſatidis colorem referens, ſub qua cærulea quoque continetur. Hæc ex vehementiori aduſtione oritur, quam æruginoſa: & æruginoſa quam porracea.

Melancholia naturalis alimentaria & excrementitia.

Melancholia naturalis ea eſt, quæ à Medicis plerumq; μελαγχολικὸς χυμὸς, id eſt, ater ſuccus vocatur, & non atra bilis. Hæc in jecore cum aliis humoribus gignitur, per reſidentiam quaſi, vt fex in vino, ex maxime terreſtri chyli portione, eiuſque pars vtiliſſima & benigniſſima cum ſanguine miſcetur, & per venas diſtribuitur, ad corporis nutritionem; inprimis vero partium craſſarum, ſiccarum, frigidarum. Supervacanea vero & inutiliſſima pars, quæ acerba magis & acida eſt, ad lienem propriam ſedem præcipue relegatur. Portio vero ad ventriculum mittitur, vt ventriculum conſtringat, famemque excitet. Nam quo iecur & ſanguis à redundanti melancholia expurgetur, inſervit lien: quare ſi lien minus quam oporteat, ad ſe trahat, corpus melancholico humore redundabit, & decolor erit. Attrahit autem lien melancholiam, vt ea mutata & confecta perfruatur, vnde quaſi alterum ſiue ſiniſtrum jecur ab Ariſtotele vocatur: quod vero in liene deinde redundat per ventrem naturaliter expurgatur. Præter naturam melancholiæ naturæ noxia & inutilis oritur, ex primis humoribus per aduſtionem, vel putredinem in cinerem quaſi conuerſis, & non tam acida quam acris eſt. Oritur hoc modo: Primum ex melancholico ſucco, deinde ex cholera aduſta. Nam bilis vitellina, quando aduritur, primum in porraceam, deinde in æruginoſam & glaſteam, tandemq; in atram conuertitur. Verum quæ ex cholera, acrior multo eſt, quam prior: tantoq; malignior, quanto bilis, ex qua gignitur, efficacior: Vnde bilis atra exquiſitiſſima dicitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Nam saporem aceto acerrimo similem habet, quæ partes rodit, & grauissime affligit, ac in ipsam etiam terram effusa, eam fermẽtat. Fit quidem melancholia ex sanguinis adustione, quando pars tenuior in flauã bilem; crassior, in melancholiam transit; sed hæc à superioribus diuersa non est. Ex pituita dulci, acida, vel vitrea melancholia immediate nõ oritur: ex salsa vero, quæ caloris non naturalis particeps est, fieri interdum iudicatur: sed an mediate, & prius in bilem conuertatur (vt Galen. 42. *Aph.* 7. innuere videtur) an immediate per adustionem aut putrefactionem tantum dubitatione aliqua carere non videtur.

Pituita naturalis alimẽtaria & excrementitia.

Restat quartus humor, qui aquæ comparatur, & à cæteris Græcis, excepto Prodico, phlegma vocatur, à Latinis omnibus pituita. Hæc naturaliter humor alimentarius est, & in massa sanguinis portio crudior, quæ sanguis ex dimidio coctus vocari solet, ac per venas in totum corpus distribuitur, vt partes frigidiores humidiores, qualis est cerebrum, alat. Per se separatim frigida & humida est, colore alba, saporis expers, sed si à calore naturali nonnihil alteretur, dulcis aliquo modo redditur. Verum pituita alimentaris non est proprie illa superfluitas primæ concoctionis in ventriculo redundans, aut viscosus humor, qui intestina oblinit: neq; etiam in ventriculo ex prima concoctione perfecte generatur, licet à ventriculo initium aliquo modo sumat. Nam chylus ad omnes humores dispositionem quandam habet, sed peculiariter ad pituitam, vnde Galen. *lib. de Atra bile* & alibi, pituitosum humorem in ventriculo fieri dicit: nihilominus vt alimentaris fiat, necesse erit vt in iecore prius concoquatur, perficiatur & absoluatur, qua concoctione pars in sanguinem mutatur, reliqua sanguini cæterisque humoribus miscetur. Quare pituita redundans nullum peculiare membrũ habet, quo à sanguine separetur, sed illa superfluitas primæ concoctionis,

ctionis, quæ inteſtina oblinit, à bile per duodenum inteſtinum expurgatur.

Non naturalis pituita.

Pituita non naturalis varie ſumitur. Nam quod ſcreatu reiicitur: Deinde tenuis ille humor, ac quoq; viſcoſus (mucus nimirum) qui à capite in nares & os defluit, pituita plerumque vocatur, ſed minus proprio nomine, vt Galenus 2. *de Natur. fac. cap. vlt.* ſtatuere videtur. Præterea in articulis, in oculorum palpebris & pulmonibus concreſcit interdum materia, quæ gypſea pituita nominatur, ſed ea tophus aut grando potius dicenda, quam pituita. Pituitæ autem excrementitiæ tres præcipuæ ſunt ſpecies. Vna acida pituita, naturali multo frigidior & crudior. Nam præter primam in ventriculo confectionem, in iecore & venis vix vllam alterationem & perfectionem accipit, vnde ob defectum coloris extreme aceſcit. Secunda quia vitro fuſo colore & ſubſtantia ſimilis eſt, à Praxagora vitrea pituita primum dicta fuit, ab aliquibus ſimpliciter crudus humor. Nam multo crudior, frigidior, viſcidior & craſſior eſt, quã acida & partibus adhæreſcens, vt inteſtinis, dolores colicos & cruciatus grauiſſimos excitare ſolet. Tertia ſalſa pituita vocatur, à cæteris viribus & materia diuerſa. Nã vt cæteræ, frigida non eſt, ſed calida & ſicca. Oritur hæc non ex pituita naturali permixta cum bile amara, vt Auicenna opinatur, ſed aut mixtione ſalſi ſeroſi excrementi, aut à putredine pituitæ naturalis. Hi ſunt humores alimentarii & excrementitii, ex quibus corpus humanum nutritur, in ſe varie diſponitur & afficitur, quæ varietas pro ſingulorum humorum diuerſitate, & conſtitutione euenire ſolet, quatenus in corpore vel augentur, vel minuuntur. Augentur autem vel minuuntur pro temperamento, natura & conſtitutione corporis, pro ætatę, diæta, anni tempore, regione & ſimilibus.

Paracelſiſtæ, vt alia pleraque veterum, ita humorũ

Refutatio Paracelsistarum.

doctrinam reiiciunt, & Dogmaticos inani titulo, vt ipsis videtur, cui res nulla subsit, humoristas appellāt negant enim non solum humores alimenta & nutrimenta corporis humani esse, sed etiam excrementa & morborum caussas, aliaque principia & caussas substituunt, vt ex eorum paradoxis apparet. Concedimus quidem in omnibus alimentis aliquid esse oportere nobis familiare, quod illi Balsamum fortasse appellant; sed primum à ratione alienum esse putamus in alimentis illa omnia actu esse quæ ex alimentis oriuntur, & non per transmutationem substantiæ gigni, sed tantum actione caloris natiui separari & manifestari; ita necesse erit cum Anaxagora confiteri, omnia in omnibus esse, & secretione res nasci, confusione interire, ac proinde nullam simplicem generationem aut corruptionem esse, quæ omnia non solum ab Aristotele aliisque abunde refutata sunt, sed etiam cum experientia & sensu manifeste pugnant. Nam vt alia omittam, si ista secretio locum haberet, necesse foret idem alimentum omnibus sine discrimine, nimirum pueris, iuuenibus, decrepitis, ægris & sanis eundem succum eademque excrementa suppeditare; at constat experientia eundem cibum aliis in bilem, aliis in piruitam aut melancholiam, aliis in bonum sanguinem conuerti, atque eundem cibum in eodem homine sano & ægro eundem succum & excrementa non gignere, ac multa dulcia nimia concoctione primum salsa, deinde amara reddi, &c. Deinde nituntur falsis & absurdis principiis; nam impossibile est illa naturæ opera vt caro, ossa & similia, ignis ministerio fieri: absurdum ex artis operibus naturæ principia & caussas æstimare: ridiculum hominem microcosmum vocare, quia actu in se omnia illa complectitur, quæ in tuto mundo continentur, omnesque illorum mutationes eodem modo sustineat. Concedimus quidem multas separationes Me-

dico,

pico vtiles arte perfici, & chymicos corpora dissolue-re, & vi ignis nonnulla homogenea in vnum cogere, quæ ab iis Sal, Sulphur, & Mercurius vocantur; verũ negamus has resolutiones naturales esse, aut quod in his oper bus ars naturam imitetur, aut natura artem, deinde ex omnibus alimentis artem Chymicam vnam guttam sanguinis aut particulam carnis elicere posse, vt Paracelsus statuit, proinde ars naturam non adæquat, sed simia tantum naturæ est, & in aliquibus naturæ subseruit, in plerisque ea efficit, quæ actionibus naturæ nullo modo correspondent. Quare cum generationis & nutritionis nostræ elementa excrementa sensibus sint manifesta, amentis erit ex vmbra illa artis naturæ opera & effectus æstimare, & manifestis relictis scrutari, quæ nemo vnquam actu in corporibus nostris ostendere potuit. Nam nemini obscurum est ex alimentis sanguinẽ gigni, eoq; corpus nutriri: deinde in sanguinis generatione, quæ ob copiam aut qualitatem apte cum eo commisceri nequeunt separari, & excrementa fieri: vnde ipse Paracelsus in Archidoxis & alibi concedit quatuor humores in humano corpore, & medicamenta præscribit, quibus vtraque bilis & pituita expurgari queat. Dicuntur quidem à Medicis humores nonnulli æruginosi, glastii, porracei, non quia actu æruginem, porrum aut Isatidem continent, sed quia colorem eorum referunt: Ita à sapore non à substantia humores salsi, amari, acidi &c. vocantur. Cætera de humoribus suo loco explicabuntur, & peculiariter in Pathologicis, qua ratione humores morborum caussæ dici debeant.

DE GENERATIONE HOMINIS, CAPVT IX.

CVm animata omnia connatas interitus sui causas habeant, vt *lib.1.de San.Tuen.* Galẽ, demonstrat,

&tamē diuino quasi instinctu esse perpetuo appetant: præter altricem & auctricem tertia aliqua facultas naturalis illis insita erit, nimirum generatrix, siue procreatrix, cuius beneficio quod ex se, & in indiuiduo habere nequeunt, aliud sibi simile reponendo in eadem specie consequuntur. Hæc omnium facultatum naturalium diuinissima, maximeq; naturalis est. Nam speciem ipsam & formam quæ natura magis, magisque diuina est, quam materia ab interitu vindicat, eamque perpetuitatem animatis quam consequi possunt, attribuit.

Definitio facultatis generatricis.

Est autem facultas procreatrix proprie ea vegetantis animæ vis, qua quodlibet animatum in suo genere vnum & perfectum, ex alimento redundante pro partium nutritione, quod semen vocatur, aliud sibi simile gignere potest. Dico vnum & perfectum. Nam imperfecta in suo genere & quæ ex variarum specierum commixtione (vt muli & similia) ac quoque quæ ex putredine oriuntur, ista facultate plerumq; destituuntur, & si quid gignunt, dissimilis naturæ, & sterile fere semper existit. Deinde dico, sibi simile gignere potest: quod generatio communiter duplex sit, vna propriissime dicta, vniuoca nimirum & homogenea, qua animatum aliud sibi simile iisdemque facultatibus præditum gignit, qualis est hominis generatio: alia æquiuoca qua dissimilis naturæ animatum, vel ex dissimilium specierum commixtione gignitur: vel ex putredine solum oritur. De illa, deque hominis generatione hic proprie agemus.

Generatio communiter quinq; actiones sub se continet.

Vocabulum generationis siue procreationis in homine interdum communiter, interdum proprie sumitur. Communiter autem procreatio sub se omnes illas actiones comprehendit, quæ requiruntur, vt infans non solum generetur; sed etiam in lucem naturaliter producatur, nimirum primum, coitum siue congressum maris & fominæ, qui perficitur seminis emissio-

missione & tractione in vterum. Secundo conceptionem, viuificationem fœcundi seminis vi vteri pro formatione fœtus. Tertio generationem propriissime dictam, ipsam nimirum fœtus formationem, quæ est functio facultatis generantis, residentis in spirituosa seminis portione, corpus seminis vna cum vtilissima sanguinis materni portione in vtero alterantis, & transformantis in substantiam partium & exactam formam totius corporis humani. Quarto perfectionem omnium partium fœtus necessariam ad robur & actiones, quæ post conformationem requiritur, vt fœtus moueri & extra vterum per os nutriri queat. Postremo partum siue infantis exclusionem ex vtero. De singulis ordine dicemus.

Definitio generationis propriissime dicta.

Ac primum generationis principia prima, quæ organa, instrumenta, materiam & facultates necessarias conferunt, sunt duo; quorum vnum formæ & propter δύναμιν efficiẽtis causæ rationem habet: mas, qui facultate sua in alio gignit: alterum subjecti & propter ἀδυναμίαν materiæ rationem magis sortitur, fœmina quæ in se ipsa gignit. Hæc duo subjecto in plantis plerumque distincta non sunt, sed quod vtriusque congressu in animalibus efficitur, in plantis plerumq; miscetur. Vt igitur mas in alio, fœmina in seipsa gignat, natura vtriq; membra & instrumenta ordinauit: mari testes, vasa seminaria præparantia & deferentia, ac colẽ: fœminæ vasa seminaria, testes & vterum: quæ hac re potissimum differunt, quod maris à natura disposita ita sint, vt semen proximum generationis instrumentum in aliud rite transfundant; fœminæ vero vt in se recipiant, foveant, & in actũ deducãt. Correspondet enim vterus, scroto; & in principio conformationis consentiunt, licet absoluto fœtu forma, magnitudine & situ differant. Nam membra illa genitalia quæ in maribus excluduntur, in fœminis intus conuersa reperiuntur. Vnde fœmina mas orbatus

Prima principia generationis mas & fœmina.

Organa generationis.

orbatus & occasionatus dicitur. Nam in procreatione est venereus complexus, quo concurrant, singulique suas partes impleant, nimirum vt mas semen prolificum transfundat, fœmina suscipiat, & ex suscepto semine concipiat, fœtumque in lucem producat. Quo vero, singuli partes suas impleant natura idonea instrumenta vnicuique attribuit. Nam in maribus primum vt semen prolificum elaboretur & conficiatur, requiruntur testes, deinde vasa præparantia, quæ materiam pro semine conficiendo ad testes deferunt; tertio vasa, quæ semen confectum suscipiunt, & ad penem deferunt, tandemque penis per quam in complexu venereo (vbi incitante appetitu à spiritu erigitur) ex vasis semen in ceruicem vteri transfunditur & detruditur. In fœminis vicissim vt ex suscepto maris semine in se gignant, æqualis fere partium numerus est. Nam & fœminæ quoque semen habent, sed imperfectum, crudumque, vt infra dicemus, & ad semen conficiendum testes exigunt. Deinde vasa præparantia, ac etiam in complexu venereo semen deferentia, sed non vt in viris extra corpus, sed in proprium vterum, vbi cum semine maris miscetur. Nam vt fœmina in se gignat necessarius est aruus fœcundus, siue locus semini excipiendo, fouendo & nutriendo idoneus; qualis est vterus, siue matrix, qui non tantum semen attractum suo sinu & complexu fouet, vnde conceptio oritur, sed etiam per venas & arterias in proprium sinum terminando, sanguinem suppeditat, quo fœtus ex parte formatur, ac toto tempore, quo in vtero est, nutritur & augetur. Deinde quia vterus intus reconditus est, requiritur via, per quā mas in complexu venereo semen detrudat, quæ sinus pudoris, aliquando ceruix vteri dicitur. Testes autem duos vterque sexus adipiscitur, qui in viris eminent, pendentque ab inguinibus, proprio inuolucro conclusi ex cute & neruosa membrana: In fœminis vnus

Organa generationis in viris.

vtrin-

trinque vtero assidet: substantia eorum mollis, ro-
unda, rara glandulis similis in viris potissimum,
 fœminis minores minusque rotundi & molliores
unt; pluribus tunicis integuntur, sed paucioribus
 fœminis illaque sola, quæ epididymis dicitur
um parte peritonæi. Vasa autem spermatica duplicia
unt, quorum alia præparantia, alia semen deferentia
c eiaculatoria vocantur. Præparantia quatuor sunt,
uæ venæ, totidemque arteriæ. Vena dextra à trun-
o venæ cauæ sub emulgente exoritur; sinistra ab e-
nulgente; Arteriæ ambæ à magnæ arteriæ trunco
ub emulgente: hæc vasa in viris primum ad latera
eflectuntur, deinde dum descendunt in scrotum
er peritonæi productionem comitante musculo cre-
nastere, dexrera vena dexteræ arteriæ, & sinistra
inistræ vnitur, tandemque mirabili implicatione
apreolorum vitis instar, in corpus varicosum ob-
ongum album degenerant, vbi materia præpara.
ur à testibus ac demum in semen transmutatur. Se-
nen elaboratum ab vtroque teste suscipiunt vasa de-
erentia siue eiaculatoria, quæ in exortu crassa & an-
ractuosa sunt, & ad posteriorem testis sedem reflexa.
Deinde in viris sursum ea via in abdominis cauitatem
scendunt, quo descenderunt vasa præparantia,
hinc reflectuntur, & sub vesica feruntur, amplifi-
antur, & dextrum vas sinistro vnitur, varieque con-
orquentur & complicantur donec in glandulosas
arastatas, quæ ad penis & vesicæ fines collocantur,
mplantantur, vbi communis meatus per penem
ro vrinæ seminisque excretione. Penis autem con-
tat ex duobus neruosis oblongis cauisque corpo-
ibus, ortis ab infima ossis pubis parte, in quorum me-
dio est meatus ille communis; substantia penis inte-
ior rara, fungosa, vt à spiritu replente erigi, rursum-
que flaccescere queat, ac in superiore parte, vbi ab illa
ute tegitur & retegitur, quæ præputium dicitur,
glan-

glandis modo tumet: accedunt his præter venas, arterias, & neruos, quatuor musculi, quorum duo erectioni penis, duo excretioni seminis seruire putantur. V-terus siue matrix, alterum instrumentū procreationis, intus reconditus est in ampla coxarum cauitate, medio loco inter vesicam & rectum intestinum, quibus alligatur: figura ēius rotunda oblonga est pyro similis in angustum os desinens, fundi forma anterius & posterius nonnihil depressa, superius obtusa angulos ostendens similis fronti vitulorum, quæ cornua productura est, potissimum in brutis, vnde cornua vocantur. Substātia vteri membranea est, vt ad fœtus incrementum dilatari rursusq; contrahi queat, ac proinde in virginibus & sterilibus vterus exiguus est. Constat simplici tunica satis crassa densaque, cui alia à peritonæo initium sumens obducitur. Vtero vtrinque accumbit vnus testis ad quos vasa præparantia, ac etiam semen deferentia eodem modo, vt in viris, pertingunt, sed breuiora, tenuioraque. Deinde vas semen deferens iuxta cornua in latus vteri inseritur, & per corpus vteri ad os eius vsque disseminatur. Via à pudendo ad os vteri, quæ cervix vteri & sinus pudoris vocatur, corpus oblongum est, canalis aut vaginæ instar, & etiam membranosum & rugosum; ab anteriore superioreque parte vesicæ insertionem excipit; supra hanc insertionem à lateribus sunt duo processus nervei, quos κλειτορίδα Fallopius appellat: infra quatuor carunculæ membranosæ, quas nonnulli nymphas vocant cęteræq; pudendi partes. Hæc sunt organa, quibus perficitur generatio, & in quibus gignuntur, & continētur proxima generationis nostræ principia, semen & menstruus sanguis. Semen autem vt ipse Gal. admonet *lib. 1. Prognost. com. vlt.* æquiuoce sumitur: & apud Aristotelem duo quoq; significare videtur: primo id quod Medici θορώδη ὑγρότητα vocant, Aristoteles σῶμα σπέρματος & ὄγκον ac περίττωμα σπερματικ

Organa generationis in fœminis

Materia proximaq; principia generationis.

ματικὸν, nimirum humorem illum qui ex vasis spermaticis excernitur. Hac significatione tam fœminis quã maribus semen tribuitur. Deinde proprie Aristoteli significat γόνον siue δύναμιν γονιμικὴν & λόγον σπερματικόν. Hæc generandi vis à generante procedit, participatione natiui caloris, & in illo seminis corpore continetur, proximumq; procreationis instrumentũ dicitur: ac ad corpus nascentis fætus se habet, vt ad domum faber, ac lac coagulum. Hac posteriori significatione semen ab Aristotele accipitur, & fœminis denegatur, vt post apparebit. Nam vis gignendi primo & propriissime semini maris, secundario fœminæ tribuitur, quatenus à maris semine mouetur. Itaq; ex vtroq; compositum corpus scilicet, quod à generante procedit, in quo vis generatrix continetur, semen proprie dicitur; secundario quod ex vasis spermaticis fœminarum excernitur. Præterea κύημα, quod ex vtroq; semine maris & fœminæ primum oritur, semen interdum vocatur, quod plantarum seminibus correspondet, in quibus sexus distinctus non est. Ad generationem seminis illius in homine quod attinet; Demonstrat Aristoteles *lib* 1. *de Gen. animalium cap.* 16. semen proprie non esse σύντηγμα, siue aliquid ex partium colliquatione; nec partem aliquam animati corporis, neq; etiam ipsum alimentum proprie, sed quidquam in partium nutritione redundans, siue περίττωμα χρησίμης τροφῆς καὶ τῆς ἐσχάτης inchoatum longa concoctione in capillaribus venis.

Semen quã varie sumatur & quid proprie sit.

Illa redundantia quia (authore Aristotele) est ὑπόλημμα τὸν πεφυκὸς προσιέναι πρὸς τὸ ἀπιὸν, & non quod à toto omnibusque partibus abscedit, ne partes colliquari dicamus; ad omnes partes proportionem quandam habebit. Vnde à toto corpore omnibusq; partib. decisum dicitur, non quidem secundum numerum, vt quidam voluerunt, sed secundum speciem & facultatem; præcipue vero materia seminis à trib. principiis, iecore,

Modus generationis seminis.

iecore, corde, & cerebro oritur, in quibus spirituum maxima copia coquitur. Hanc postea vt excrementũ non natura & qualitate, sed quantitate solum redundans, partes à se transmittunt, & testes vna cum vasis spermaticis attrahunt & perficiunt, ac spiritibus à toto corpore permistis in semen, (corpus album & spumosum) transmutant, adeo vt semen illius animati corporis omnibus viribus ornatum, aptum sit vt similis naturæ animatum producat.

Definitio seminis.

Quare semen erit corpus album & spumosum, calidum & humidum in testibus, elaboratum ex residuis vltimi alimenti pro partium nutritione permixtis spiritibus influentibus, vt animal perfectum in vtero generetur.

Menstruus sanguis.

Deinde menstruus sanguis non est omnis per muliebria effluens, sed naturæ superfluus, & ob defectum caloris non perfectè digerentis redundans, singulis pene mensibus à natura excretus, (nisi ætas aut morbus impediat) sine vllo symptomate. Hic sanguis licet crudus videatur, pestilens tamen & venenatus naturaliter non est, eoq; natura melioris gratia in generatione vtitur vt materia.

Facultas generatrix duas sub se continet.

His propositis restat, vt facultates, illas proponamus à quibus generatio, deinde vnde originem primo habeant. Ac primum ipsa generatio non est simplex actio, sed composita ab alteratione & formatione, cui etiam nutritio auctioque subseruit. Nam sub generatrice facultate duæ propriè continentur, alteratrix siue immutatrix, & διαπλαστικὴ formatrix.

Quid alteratrix facultas?

Alteratrix autem facultas materiam generationis immutat, & singula aptè commiscet ac substantiam omnium similarium partium constituit: proinde à Galeno tot dicuntur alteratrices facultates, quot similaria corpora.

Quid facultas formatrix?

Formatrix vero partes illas efformat, & inter se aptè componit, nimirum vnit, distinguit, separat, variisque modis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

modis disponit, & exornat, atque nihil otiosum & inutile in fœtus formatione relinquit.

Ipsa vis generatrix quæ ab Aristotele (communi nomine Plastica dicitur, nihil aliud est quam virtus diuina benedictione animatis insita, deinde semini proprio gignentiũ instrumento communicata, vt illa impressa motione, sine qua semen potentia tantũ est, simile animatum gignat & producat. Hæc actio dispensatur & promouetur vi cœlestium corporum, à quibus dependent generationes rerum naturalium, vnde illud Aristotelis, Sol & homo generant hominẽ. *Quid generatrix?*

Fit autem generatio, vt infra dicemus, quando à matrice facultas generatrix in semine exuscitatur, & ad materiã alterandam insurgit, quod sine instrumẽto fieri nequit. Instrumentum commune est calor plasticus, non igneus corrumpens, sed pro portione correspondens virtuti cœlesti, consistens in tenuiori seminis virilis portione, vnde spiritus dicitur, à quo prima operatio quæ ebullitio & spumificatio vocatur. Hæc vis si consisteret in semine mulieris, nihil prohiberet, quo minus hanc alterationem, ac proinde cõceptionem & procreationem ex seipsa efficere posset. Quare humor ille qui è fœminarum testibus defluit, γόνη per se proprie non est, vt ab Aristotele sumitur, nec eodem modo semen dicitur, vt maris. *Instrumẽtũ facult. generatricis, calor plasticus.*

Nam necesse est primum, aut vtrumque semen in conceptione efficientis rationem habere, aut alterum solum. Vtrumque probabile non videtur, neque enim aliud à virili semine, aliud à muliebri seorsim constituitur, cum vnum vitæ principium sit, & omnia in vno consistant, neque ab vtroque primum commixto & cõtemperato, & ad communem formam redacto, vis generandi primum oritur. Nam illa mutua contemperatione noua generandi facultas non excitatur, nec ex duabus vna oritur, sed potius materia præparatur, & idonea actioni vnius generatricis prin- *Vis generãs & calor plasticus in maris semine proprie cõtinetur.*

cipalis in semine efficitur. Quemadmodum enim (autore Galeno *lib. 2. de Nat. facult. c 3.*) Phydias ante facultates artis habuit, quam materiam attigit, vsus autem est ipsis in materia; nam sine materia competenti omnis facultas ociosa est: Ita maris semen facultates in seipso possidet; actionem non didicit à materia, sed circa hanc obit si competens sit, & nec plus nec minus quam indiget affluat. Quare consentaneum videtur, in ipsa conceptione primum, maris semen efficientis causæ vices implere: quod vero in fœminis semen dicitur, vna cum menstruo sanguine (quî ab Aristotele imperfectum quoq; semen vocatur) materiæ magis rationem habere, & causæ sine qua non. Peculiariter tamen inseruit semen fœmineum non solum ad recipiendum & distribuendū semen virile in vterum: sed etiam vt cum semine maris fœtum constituat, & quia natura humidius & frigidius est, vt sit quasi quoddam alimentum virili semini crassiori & calidiori accommodatum, ac redundantem calorem seminis virilis contemperet, quemadmodum Galenus *2. de Sem cap. 4.* statuit. Nam vbi fit conceptus, semen fœmina cum voluptate & magna vehementia eiaculatur (licet ob impuritatem matricis non semper sentiatur) vt cum semine maris permisceatur, ne alterutrum corrumpatur: cum alterum sine altero non subsistat, nec efficax sit, & maris scintillæ, fœminæ fomitis rationem habeat.

Quomodo vtrumque semen rationes habeat efficientis & materiæ.

In procreatione quidem maris semen efficientis vices implet, à quo prima operatio, quæ ebullitio dicitur, & fœmina materiam præcipue suppeditat, verum nihil impedit in cōpositione & formatione partium fœminam, fœmineumque semen, actione sua aliquid conferre, & semen maris aliquam materiæ rationem habere. Nam vt gallinæ per se facultatem habent gignendi oua subuentanea; ita fœmina facultatē producendi formas inferiores, alteri subordina-

tas

as & subseruientes, nimirum mixti alicuius similaris vel dissimilaris. Atque hæc efficacia in iis animalibus maxime elucet, quæ ex specierum diuersarum commixtione oriuntur. Deinde ingreditur semen maris ætus constitutionem, vt impressiuum motus principium, à quo authore Aristotele 2. *de Gener. animal. cap.* 4. anima sensitiua, per quam animal, sed producto fœtu non euanescit, licet plasticam vim non exerat; verum vtilissima eius pars in spiritus dissoluta materiæ embryonis commiscetur, omnibusque fœtus partibus innascitur; reliquum præter id quod vi caloris in auras euanescit, cum fœmineo semine aliis vsibus destinatur, & partium constitutionem ingreditur: sed magis virtute quam mole.

Ministrātes facultates.

Ex his manifestum est, quæ proprie requisita sunt in procreatione hominis, ac procreationem fieri in vtero à facultate generatrice per suam alteratricem & formatricem, ac residere potissimum in semine maris. His facultatibus ministrant proprie nonnullæ ante actum generationis aliquæ in actu & post conformationem partium. Ante generationem primum vis generandi seminis in testibus; & in maribus vis per coitum seminis, eiiciendi in vterum; In fæminis vis attrahendi seminis primum in vterum; Deinde comprehendendi, commiscendi & exsuscitandi, siue viuificandi, quæ actio conceptio dicitur, In ipso autem actu generationis, inseruiunt attractiua vis menstrui & expultrix sudoris & vrinæ, quæ etiam post conformationem requiruntur, quandiu fœtus in vtero est, ac præterea omnes facultates naturales ipsaq; vis altrix & auctrix. Ad formam modumque totius generationis quod attinet, In coitu maris & fœminæ, cum mas & fæmina simul semina effundunt, vterus naturali desiderio flagrans ea attrahit, & in sinus vteri recondit, vbi exquisite permiscentur, quibus permixtis vterus sese contrahens vim generatricem

latentē in semine suscitat, vnde conceptio proprie dicta oritur, quæ à Gal.1.*de Semin.* definitur viuificatio seminis ad formandum fœtū orta à proprietate vteri.

Quid conceptio, & quando incipiat?

Incipit igitur conceptus siue κύημα (vt testatur ipse Aristoteles 10. *de Histor.animal. c.7. & 9. & lib.2.de Gener. animal.c.4.*) quando vtrumque semen prolificum maris scilicet & fœminæ in vnum locum emissum, in vterum attrahitur, retinetur, & fouetur. Attractum autem & retentum esse constat, teste Hippocrate, si locus deinde exsiccetur, quod certissimum conceptus signū iudicatur; si horror aliquis ob vteri contractionē simul incutiatur: quē tamen ob impuritatē aliquam vteri nonnullæ minus experiuntur. Fouetur vero quando calore vteri ad munus suum obeundū exsuscitatur, & ad actionem deducitur. Exsuscitata facultate latente in semine incipit generatio proprie dicta, partiumque delineatio & conformatio, quę secundū nonnullos sub se comprehendit quinq; tēpora & gradus, nimirū ebullitionē siue spumificationē primā seminis actionē, 2. partiū delineationē, 3. delineationis repletionē, 4, carnificationē, tandem absolutā perfectamq; omnium conformationem Gal. vero 1.*de Semin.* hæc eadem opera generationis quatuor temporib. distinxit, sub quib. conceptionem simul cōprehendere videtur. Primū opus γονὴ ab eo vocatur, dum species seminis in vtero præpollet, tantumque semen nonnihil coagulatum apparet. Secundū κύημα, quādo nulla certa apparet delineatio, sed quasi massa informis. Tertium opus ἔμβρυον, in quo continetur delineatio. Quartum infans, in quo perfecta partium descriptio & conformatio animaduertitur, vnde dignoscimus an puer, an puella, &c. & quod fœtus tum vitalis sit.

Ordo modusq; generationis.

Munus autem primum facultatis generatricis i semine, est ebullitio, nimirum vt in illa seminis materia spiritus instrumentum facultatis alteratricis & for-

formatricis consocientur, deinde vt hoc instrumento vi alteratricis facultatis partes illius materiæ συγγενεῖς consocientur; crassiores & inutiliores extra ad membranarum, quibus fœtus inuoluitur, generationem, puriores vero & spiritus magis participes intra ad fœtus ipsius constitutionē, atq; hinc partium delineatio incipit. Membranæ tres sunt; vna quæ fœtum immediate inuoluit ἄμνιος; altera à mucronata cartilagine ad ilia vsq; cingit zonæ instar, quæ à farciminis figura ἀλλαντοειδὴς dicitur; tertia vasa vmbilicalia fulcit, eorumq; interuentu tota vtero adhæreſcit, quę quia circuli instar fœtum ambit, aut continet, χόριον vocatur. Dum autem ex puriore sanguine partes omnes adumbrantur, spiritus ille ad totius nurritionem & augmentationem, ac ad caloris contemperationem viam ad vterum, vterique vasa pro arteriis & venis vmbilicalibus facit; quibus formatis per venas illas alimentum ex sanguine materno attrahitur, quo partes aliæ nutriuntur & augentur, alię affuso sanguine inuestiuntur; per arterias vero calidus spiritus foras exit, & frigidus à matrice cum tenui sanguine & spiritu inspiratur. Nutritur enim & augetur fœtus maternus, sanguine ex acetabulis siue orificiis vasorū vteri, per venas & arterias vmbilicales quæ chorio fulciuntur. Quare cibum per os non capit, neque prima aut secunda concoctione indiget, nec etiam aluum reddit; lotium tamen vehiculum sanguinis per οὔραχον in ἀλλαντοειδῆ deponit, ne fœtus lædatur, aut vterus ad excretionem irritetur, sudorem vero amnios excipit. In procreatione autem non solum quatuor ministræ facultates subseruiunt, sed etiam altrix & auctrix. Ac sine his quod iam in vtero adumbratum facultate generatrice, perfici & conseruari nequit. Dum enim in conformatione omnium partium alteratrix & formatrix sedulo incumbunt, altrix & auctrix actiones & opera sua conferunt.

Tempora generationis. Ab initio conceptionis ad septimum vsque diem ebullitio spumificatioque absoluitur, deinde partes adumbrantur & efformantur. Sed quemadmodum pictores rudioribus lineamentis imagines primum adumbrant, deinde vario pigmentorum genere illustrant & absoluunt; ita generatrix facultas peracta spumificatione post sextum diem partes primũ delineat; hinc linamenta replet, & carnem gignit, tandemque perfecte singula efformat ad 30. aut 45. diem quod longissimum formationis tempus a nonnullis putatur, quo fœtus vim vitalem exerit, & infans esse incipit, vnde ad summũ spumificationi sex dies tribuunt; Delineatotioni 4; delineationis repletioni 8; carnis generationi 14; Conformationi 13; alii tamen longissimum tempus formationis assignant diem 50. Atque hæc tota fœtus fabrica, temporibus quatuor à Galeno 1. *de Semin. cap. 9.* diuiditur, vt supra dictum est. Post hanc partium formationem & constitutionem, reliquo tempore ad iustam magnitudinem fœtũ producit, dearticulata membra exsiccat & firmat, singulaq; ordine absoluit. Sensoriis autem perfectis sentire incipit, deinde firmatis ossibus moueri, mas citius, ob caloris copiam, & vt plurimum tertio mense, fœmina tardius mouetur, & plerumque quarto mense. Nam nec formationis nec motus certum & definitum tempus est.

Tempus motus infantis in vtero.

De Partu. Tamdiu vero fœtus in vtero nutritur & conseruatur, quousque robur acquirat, & per os nutriri queat ac maiori loco, maiorique aeris attractione indigeat & tum calcitrando membranas & inuolucra rumpit deinde suo impetu dilatante se vtero cum vicinis partibus, & matre viribus suis connitente, maxime naturaliter in caput deorsum ruit, & primum caput foras prodit; deinde cætera membra sine periculo facilime consequuntur. Aliæ figuræ partus periculo non carent; nam si pedibus primum exeat, periculum est, n

Modus pariendi.

brachi

brachia disrumpantur, vnde qui sic nascuntur à veteribus Agrippæ vocati sunt, quasi ægre pariantur. Similiter si in manus exeat, aut obliquus partus fiat, matri & infanti varia pericula minatur.

Tempus partus naturalis & vitalis eiusque diversitatis caussa.

Homini præ cæteris animalibus incertum pariendi tempus datum est: nihilominus certum videtur tempus vltra quod partus naturalis non est, & ante quod vitalis esse non iudicatur. Nam cum Hippocrate & Aristotele Galenus existimat, ante medietatē anni solaris, partum vitalem non esse. Si post hoc tempus fœtus satis robustus sit, septimo mense vitalem prodire; sin non, naturam in mensem nonum, aut decimum, aliquando ad initium vndecimi retinere: sin octauo nascatur mori, (nisi in Ægypto, aliisque paucis regionibus) quia septimo mense imbecillis redditur, ob conatum exeundi frustratum. Verum maximè naturale tempus partus humani videtur, à decimoquinto die noni mensis, ad decimum quintum decimi, quo tempore plures nascuntur. An vero duodecimo mense infans naturaliter in lucē prodeat, dubitatur. Nonnulli ex tempore formationis tēpus motus, & ex motus, tempus partus æstimant, vt scilicet tempus motus formationis sit duplum, & tempus partus, triplum motus, quod Hippocrates *6. Epidem.* innuere videtur. Verum hinc non intelligitur, cur ante medietatem anni partus vitalis non sit, deinde cur qui septimo mense prodit, sit vitalis, qui octauo, non. Quare aliqui huius rei rationem ab Astrologis petunt, qui primum mensem sub dominio Saturni, septimum sub Lunæ, nonum sub Iouis collocant, qui duo vires & vitam impertiunt. Præterea ex positu & motu Lunæ moram nati in vtero æstimant. Mulieres ex numero purgationum intermissarum mensium numerum plerumque colligunt, & veteres qui in hanc considerationem diligenter incubuerunt, mensibus lunaribus synodicis vsi sunt. Manifestum enim est, eundem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

mensem lunarem & purgationis muliebris, sed in partu, numerandi ratio à tempore conceptus inchoari debet quocunque die post purgationem ceperit. Nam aliæ pluribus, aliæ paucioribus diebus purgantur, & quædam citius, quædam tardius concipitur; at septimestris partus mulieribus plerumque videtur cum sex menstruis purgationibus cauerit, octimestris cum septem: nonimestris cum octo &c. Si igitur mulier conceperit in medio mensis pro 162. diebus, octo horis, sex retentiones menstruorum numerabit. Quare mulieri fœtus septimestris videbitur, sed si tum nascatur, vitalis non erit, aut partus septimestris: quia perfectionem assecutus non est, nec assequeretur, nisi edatur post medium mensis, in quo solebat mulier purgationes habere, exactis 20. diebus, complemento scilicet medietatis anni, & tamen reuera medietas illa anni est quintus dies septimi mẽsis cum paucis horis. Vt Hip. *lib. de Septimest.* voluit. Pari modo vbi mulier 15. die post purgationem concepit; 266. die à conceptu, tempus nouem purgationum præteriit, cum diebus 15. Quare si 280. die pariat, videbitur partus vndecimestris, cum sit reuera decimestris & 15. dies, 10. mensis. Vnde illud Hippocratis *libr. de Octimestr.* decimestris & vndecimestris partus ex septem quadragenariis eodem modo fiunt quo ex dimidio anno septimestres.

Accidentia consequẽtia generationẽ. Omnis partus secundum naturam est maris aut fœminæ generis & speciei eiusdem. At præter naturam, errore formatricis, quatenus inordinate mouetur, & materiæ non rite dominatur, aut ob materiæ excessum defectum vel motum, oritur monstrum, vel ex diuersis naturæ partibus, vel cum partium excessu aut defectu, vel denique cum non naturali forma, situ, & connexione.

Præternaturalia vt monstrum. Mola. Quod si post primam conceptionem non competens materia affluat, quæ primam delineationem perturbat,

…erbat, facultas licet debilitata, suo tamen munere aliquo modo fungens, cum nequit veram effigiem imprimere, præter naturam molam efformat.

Accidentia naturalia.

At non præter naturam ob copiam & diuisionem materiæ in vtero accidit plurimum eo tempore generatio; deinde ex peculiari vteri dispositione ad nouum conceptum recipiendum, interdum, sed rarissime superfœtatio.

I. generatio gemellorum.

II. Superfœtatio.

Postremo nati dissimilitudo triplex dicitur, in specie, sexu & effigie. Similitudo speciei à facultate generatrice in semine proprie oritur, quæ tamen pro dispositione materiæ effectus interdum variat, vt ex supra dictis constat.

III. Similitudo nati triplex.

I. speciei similitudo.

Deinde sexus à vi mouente ratione materiæ proueit. Est autem materia in generatione maris calidior sicciorque, & virtus mouendi efficacior. Nam quando principium mouens, vi caloris materiæ dominatur, partes exacte perficiens, membra genitalia foras excludit, vnde oritur mas: at si non dominetur, defectum quendam committit, & ad perfectionem illam fœtum non perducit, sed membra genitalia intus relinquit, ac necessitate finis fœminam gignit, cum facultate appropriata.

II. generatio maris & fœminæ.

Tertio ad effigiem quod attinet, insunt in semine facultates, & gignentium, & majorum, quibus nati non solum similes parentibus, sed etiam avis, proavis & atauis efficiuntur. Nam vbi motus facultatis illius, quæ conatur patri vel matri similem reddere natum, robustior est & prævalet, patrem, aut matrem refert; sin languidior, exsoluitur interdum, & motus alterius introducitur, nimirum aui, proaui, aut atavi. Eadem quoque ratio partium in toto. Nam insunt & motus quoque partium, vnde calui caluos gignunt, & ob defectum, ex mancis manca aliquando proveniunt. Verum si motus parentum aut maiorum obliterentur aut confundantur, fit vt nulli parentum

III. Causa similitudinis in effigie & externis lineamentis.

aut maiorum natus similis sit, sed alteri alicui interdum, quod à vigore imaginationis ipsius prægnantis euenire videtur, quæ spiritum & sanguinem quo nutritur fœtus, hac imaginatione signat, & mouet, ac talē effigiem fœtui imprimit. Cæteræ vero diuersitates in colore, duritie, mollitie, forma & similibus partim à materia & temperamento, partim à fœtus situ in vtero, aut externo errore, ac à causis etiam superioribus prouenuint; Nam communissima harum omnium vicissitudinum causa à cœlo dependet, vnde generationes rerum naturalium; quod pro diuersa siderum constitutione nascentium corpora varie afficit, tantamq; nascentium dissimilitudinem affert. Porro cum de matre fœtus in vtero viuat, non solum qua mater est valetudine, ea in vtero viuit, sed etiam partiū sanguinisque materni vitia in natum plerumq; transmittit, deinde quam à partium gignentium dispositione labem ipsum semen accepit, eam in fœtum quoq; deriuat. Vnde vt bonorum paternorum & maternorum, ita quoq; morborum hæredes nati fiunt.

DE FACVLTATE VITALI ET FVN-*ctionibus ei inseruientibus.*

CAPVT X.

Sedes facultatis vitalis thorax.

SVb facultate naturali, Gal. *lib. de Differen. Symptom* vitalem comprehendit, quæ θυμοειδὴς à Platone vocatur, cuius sedes est cor, fons caloris natiui: quod situm est in thorace, medio loco inter iecur & cerebrū quemadmodū ipsa facultas media est inter concupiscibilem, quæ beluinis voluptatibus delectatur, & rationalem, quæ diuinis honestisque studiis afficitur. Verum in corpore humano duos solum ventres numerarunt inferiorem & superiorem; *Hip. 7. Aph.* 38. & alibi teste Galeno: per ventrem superiorem thoracem intelligit, regionē vitalis facultatis, quæ à iugulis a[d]

dia

diaphragma & mucronatam cartilaginem extenditur. Hic venter vt inferior in partes continentes & contentas diuiditur. Continentes autem communes sunt, cutis & neruosa membrana, sub quibus continentur mammæ glandulosa corpora, quæ incumbunt musculis, qui ad anteriora brachia mouent; à posteriore parte sunt musculi, brachium retrorsum mouẽtes, & thoracem dilatantes: Sequuntur costæ, quæ ab anteriore parte per cartilagines ossi pectoris copulantur, à posteriore parte singulæ singulis vertebris thoracis. Intra costas sunt musculi, qui intercostales dicuntur, vt Laurentius arbitratur numero 64. quorum 32. pectoris dilatationi, totidem constrictioni inseruiunt; hi vna cum costis vtrinq; membrana teguntur. Interior autem membrana, quæ Pleura dicitur, totam interiorem pectoris regionem inuestit, & vbi ad medium thoracis deuenit, hinc inde duplicatur, & à spina ad sternum fertur inter iugulum & diaphragma, totum capacitatẽ thoracis in dextram & sinistrã partem dirimens: vnde Mediastinum dicitur. Ab inferiore parte thoracis est diaphragma, quod non solum quasi rotundum quoddam septum discernit thoracẽ ab inferiore ventre; verum etiam primarium instrumentum respirationis est, musculique naturam obtinens, Thoracem libere dilatans & constringens, ac etiam fecium expulsioni opitulans: cuius musculi caput in medio est, quo tendunt omnes fibræ, & in quod inseruntur nerui à spina. Partes contentæ in thorace sunt, primum cor, deinde pulmo cum aspera arteria cæterisque vasis & œsophago. Cor autem vitalis facultatis domicilium est, fons vitæ, calorisq; natiui, quo languescente aut deficiente omnia languescunt, aut deficiunt, cuius etiã gratia conditi sunt pulmones, qui tanquam flabellum sunt, quo cordis calor refrigerari, & in sua naturali tẽperie conseruari queat. Cor autem figuræ pyramidalis est instar nucis pineæ,

Partes thoracis cõtinentes.

Partes contentæ. Cor.

cuius

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

X. cuius basis medium fere thoracis occupat, mucro sen-
sim ad sinistrum latus infra leuam papillam. Deinde
membrana crassa nerueaque clauditur, quæ Pericar-
pium dicitur, à quo interuentu humoris aquei non-
nihil distat. Præterea summis pulmonum fibris cir-
cumplicatur. Substantia eius dura, densa, solidaq; est,
triplici genere fibrarum intertexta; rectis, vt in diasto-
le sanguis è caua in dextrum cordis ventriculum, &
aer per arteriam venalem ex pulmonibus in sinistrum
cordis ventriculum attraheretur: obliquis vt retine-
rentur: transuersis vt in systole vitalis spiritus in Aor-
tam; fuliginosa excrementa in arteriam venalem; &
sanguis per arteriam venalem in pulmones expellere-
tur. Nam cor duos sinus siue veutriculos habet, dextrũ
& sinistrum: in quorum singulis orificia duorum va-
sorum implantantur. Nam in dextro sanguineoque
ventriculo, est orificium venæ cauæ, cui tria ostiol
siue tres membranæ introrsum ductæ perficiuntur; &
venæ arterialis, quę tres habet membranas extrorsum
spectantes. In sinistro siue arterioso sinu est orificium
magnæ arteriæ cum tribus membranis extrorsum spe
ctantibus; & arteriæ venalis cum duabus membrani
introrsum vergentibus. In horum sinuum medio e
septum crassum, sed multis foraminibus peruium
per quod transudat sanguis ex dextro sinu in sini
strum, vbi cum spiritu attracto ex pulmonibus permi
scetur, & in spiritum vitalem conuertitur. Ad later
cuiusq; sinus appendices membranosæ sunt, quæ Au
riculæ vocantur, ne vasa disrumpantur, & promptuari
sint sanguinis & aeris derepente irruentis, ne cor su
focetur. Cordi annexus est pulmo gratia respirationi
Pulmo. qui reliquã thoracis cauitatem implet. Substantia eiu
rara spongiosa est prætenui membrana obducta, v
follium instar à spiritu attracto distendi, rursumq;
misso spiritu contrahi queat. Diuiditur à Mediastin
in partem dextram & sinistram, earumq; singulæ vici
sin

[...]m in duos lobos. Per pulmones tria vaſorum genera [d]iſſeminantur, aſpera arteria, arteria venalis, & vena [a]rterialis. Aſpera autem arteria, per quam ſpiritum [a]ttrahimus & emittimus à ſuperiore parte, vbi œſo[p]hago incumbit, cartilaginea eſt, vt voci famularetur [a]b inferiore parte membranea, vbi in dextram & ſi[n]iſtram partem pulmonis diuitur, deinde multiplici ramorum ſerie per ſubſtantiam pulmonis diſſeminatur. Pari ratione vena arterialis à dextro cordis ſinu; & arteria venalis à ſiniſtro per pulmonem diſtribuitur. Vena arterialis, vt ſanguis in pulmonem deferatur gratia nutritionis. Arteria venalis, vt aer in pulmone alteratus ad ſiniſtrum cordis ſinum deduceretur, & fuliginoſi vapores à corde ad pulmones per aſperam arteriam expellerentur. Nam pulmo fuliginoſos vapores per exſpirationem à corde expellit, & inſita ſubſtantiæ ſuæ proprietate aerem inſpiratione attractum cordis vſibus alterat & aptat, qui in ſiniſtrum cordis ventriculum deductus, & halituoſo ſanguinis vapori permixtus, vi inſita cordis in ſpiritum vitalem traſmutatur, qui deinde per arteriam magnam in totum corpus diſtribuitur, vt ſupra capite de Spiritibus dictum eſt. Quare reſpirationis & pulſus idem vſus eſt. His præmiſſis conſequens eſt, vt primum de ipſa facultate vitali, eiuſque functionibus, deinde de reſpiratione agamus. Definiri autem poterit facultas vitalis, vis animæ reſidens in cordis ſubſtantia, qua ex ſanguine vaporoſo cum aere in ſiniſtrum eius ſinum attracto ſpiritus vitalis, ſanguiſque ſpirituoſus generatur; qui deinde per arterias in totum corpus motu contractionis & diſtentionis diſtribuũtur, vt calor natiuus in ſua tẽperie cõſeruetur.

Definitio facultatis vitalis.

Functio huius facultatis prima & præcipua eſt vita, quę vt docuit Ariſt. *lib. de vita & morte*, eſt participatio animæ in calore natiuo. Nã vi caloris natiui facultates animę in corpore cõſeruantur, & functiones perficiun-

Functio eius præcipua vita.

ciuntur. Cum autem cor omnium maxime calido innato genio sit præditum, adeo vt fons & origo caloris natiui merito dicatur, in quo maxime viget, tum quoad substantiam tum quoad qualitatem & efficaciam, deinde omnes partes eius refocillatione indigeant, idcirco natura cordi indidit facultatem generatricē caloris cuiusdam natiui influentis. Nam cor calore insito per pulsum & respirationem in sinistro suo sinu, spiritum simili vi & æqualitate præditum gignit, & per arterias in omnes partes distribuit in eum finem, vt illarum insitus calor foueatur & conseruetur, ac partes singulæ ad actiones suas perficiendas aptæ & idoneæ reddantur. Deinde vt flamma conclusa & aere non ventilata marcescit; ita & calor noster natiuus, qui flammæ instar continenter mouetur, & depascit Nam teste Hippoc. *lib. de natura pueri*, calidum omne frigido moderato nutritur, fouetur & conseruatur. Quare pro euentilatione & conseruatione caloris natiui primum in corde, deinde in omnibus partibus necessaria est frigidi spiratio, quę in animalibus, quorum calor ingenti veluti flamma exardescit, duplex est, vna manifesta, qua spiritus siue aer per os, asperāque arteriam intro forasque fertur, quæ respiratio dicitur; altera insensibilis, qua aer per totū corpus trahitur, & emittitur pulsu siue contractione, & dilatatione arteriarum, quæ διαπνοὴ, Latinis perspiratio aut transpiratio appellatur; hæc ab insita facultate cordis primum promanat; illa cordi proprie quidem subseruit, sed à virtute animali perficitur. Functiones vitalis facultatis tres Galenus enumerat, totidemq; facultates vnde promanant, quarum prima & præcipua est spirituum vitaliū generatio à facultate vitali proprie dicta. Secunda priori tantum subseruit pulsuum effectio, à vi pulsifica cordis; tertia cæteras consequitur, nimirum affectuum concitatio à facultate irascibili. De generatione spirituum vitalium capite de Spiritibus

Functiones requisitæ ad vitam conseruandam.

Functiones vitalis facultatis tres.

itibus dictum est. Pulsus autem & respirationis vsus communis est, similique modo perficiuntur. Nam finis vtriusq; est conuersatio caloris natiui in sua temperie, & spirituum vitalium generatio. Deinde vtraq; functio ex motu dilatationis & contractionis componitur cum intermedia quiete. Præterea vt motus ill[e] perficiatur, tria requiruntur; facultas mouens; instrumenta, quæ mouentur, & vsus facultatum incitans. Verum pulsus functio naturalis est, omnibus communis, quæ cor habent; respiratio potius animalis, aut partim animalis, partim naturalis illis tantum communis, quæ pulmonem habent, & quorum calor ingenti velut flamma exardescit. Definitur autem pulsus functio cordis & arteriarum, quæ cordi continuantur composita ex systole & diastole cum vtriusque intermedia quiete, orta à facultate pulsifica cordis, vt spiritus vitalis generetur & distribuatur, & calor natiuus in sua temperie conseruetur. Facultas autem illa pulsifica comprehendit sub se vim attractricem, qua cor dilatatur & impletur, dum per fibras rectas attrahit, deinde expultricem, qua dum contrahitur per fibras transuersas à se expellit; vnde pulsus quoque componitur ex motu contractionis & dilatationis, siue ex systole & diastole cum vtriusque intermedia quiete, qualis inter contrarios motus interuenire solet, primum cordis, deinde arteriarum, quæ cordi continuantur. Per diastolen autem cor impletur, dum sanguinem ex vena caua in dextrum ventriculum attrahit, & aerem ex pulmonibus per arteriam venalem in sinistrum sinum deducit, vt spiritus vitalis generetur, & calor natiuus euentiletur: per motum contractionis, siue systolen ex sinistro suo sinu cor, per arteriam magnam spiritum elaboratum in totum corpus transmittit, simulque fuliginosas exspirationes, aerēque calidum ad pulmones per arteriam venalem expellit. Similiter ipsæ arteriæ per orificia, quæ in cute

Pulsus & respiratio in quibus conueniāt & differāt.

Definitio pulsus.

Partes pulsus & quomodo perficiantur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Perspiratio διάπνοη quomodo fit?

finiuntur motu illo dilatationis ex ambiente aere aliquid attrahunt, & vicissim motu contractionis fuliginosa excrementa expellunt, quæ actio διάπνοη vocatur, & respirationi correspondet, cuius ratione in animalibus totum corpus (teste Galeno *lib. de vsu pulsuum*) confluxile & conspirabile redditur. Verum illa animalia hac sola contenta sunt, quæ languidum & debilem calorem habent. Ad hos motus perficiendos tria, vt diximus, requiruntur: Primum facultas pulsifica mouens, quæ in corde primario residet, deinde instrumenta, quæ mouentur, nimirum primum cor, deinde arteriæ, quæ facultatis impetum sequuntur: non enim cor dilatatur, quia repletur à sanguine & spiritu (vt nonnulli Philosophorum arbitrati sunt) sed repletur, quia à facultate insita dilatatur; tertium est vsus, & necessitas facultatem ad agendum impellens; nimirum spirituum animalium generatio, calorisque natiui in sua temperie conseruatio. Igitur prout spiritus augetur aut deficit, quem cor pulsu resarcire conatur, siue calor natiuus à sua temperie recedit, aut à fuliginosis vaporibus & humoribus obruitur: Ita vis pulsifica incitatur, ac instrumenta mouet, ac illo vario motu varias pulsuum differentias excitat, de quibus in doctrina signorum dicetur. Tertia vis cordis Platoni & Galeno est irascibilis proprie dicta, vnde procedunt Pathemata non omnia (nam cupiditatum; quæ ex cibi potusque, & rei venereæ desiderio concitantur, vt cupediæ & libidinis, fons & fomes est iecur, sedes naturalis facultatis, cui inseruiunt ventriculi & testes) sed quæ consistunt in vindictæ, laudis, & similium desiderio, vt ira, gaudium &c. vel contra, in mali alicuius, vt infamiæ, indigentiæ & similium, auersione & fuga, vt metus, mœsticia &c. Vt enim in libidine testes afficiuntur, ita in ira, dum animus iniuria offensus, vltionis desiderio concitatur, spiritus in corde commouentur, & ad exteriora

Ad pulsũ tria requisita.

Differentia pulsus.

Vis irascibilis.

effun-

effunduntur: contra in metu auersione mali instantis ad interiora refugiunt. Verum quia affectus isti à cognitione oriuntur, & principia sunt motus voluntarii, de iis capite de facultate motiua dicemus. Respiratio licet vi facultatis animalis ope musculorum perficiatur, tamen exquisite animalis non est, sed partim etiã naturalis. Nam finis respirationis est gratia cordis, & initium aliquod motus ipsius est à corde & facultate quadam aeris attractrice & expultrice in pulmone, qui proximum instrumentum respirationis est, in quo perficitur aeris susceptio & emissio. Pulmo autem sua natura licet præditus sit facultate aliqua aeris attractrice & expultrice, tamen per se hunc motum absoluere non valet, sed ad motum tantum thoracis. Nam dum pulmo, qui cordi copulatur, vrgentem necessitatem in corde præsentit, statim ipsius attractrix excitatur, vt aerem frigidum attrahat, deinde expultrix, vt fuliginosa excrementa expellat, non aliter fere, quam in tussis generatione, sed cum hos motus perficere nequeat, facultas animalis incitata per musculos thoracem mouet, & cum thorace pulmonem follium instar, qui dum vna cum thorace dilatatur aerem inspirando attrahit, dum contrahitur exspirando emittit. Quare definiri poterit respiratio, functio partim animalis, partim naturalis ex inspiratione & exspiratione composita cum intermedia quiete, in qua pulmones à thorace dilatati aerẽ per os attrahunt, rursumque cum eodem constricti fuliginosos vapores excludunt gratia conseruationis caloris natiui in corde & generationis spirituum vitalium. Componitur enim respiratio vt pulsus ex duplici contrario motu exspiratione scilicet & inspiratione cum intermedia quiete. Inspiratio autem oritur dum dilatato thorace, pulmo vt vacuo succedat, vna dilatatur, extrinsecus per os nares & laringem aerem attrahens: Exspiratio vero dum depresso thorace pulmo

Respiratio.

Definitio respirationis.

Partes respirationis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

vna contrahitur, aerem calidum, ac fuliginosos vapores per easdem vias excludens. Hi duo motus perpetua vicissitudine continuantur, quamdiu homo viuit. Ex quibus apparet, ad respirationem tria cócurrere, quorum primum vis animalis est per musculos thoracem mouens, deinde instrumenta; quæ mouentur, tertio vsus & necessitas facultatem ad mouendum impellens. Instrumenta autem respirationis triplicia sunt, alia spiritum tantum vehunt, vt os, nares, aspera arteria, alia suscipiunt pulmones, cætera mouent, vt thorax & musculi thoracem mouentes, qui non semper eodem modo concurrunt ad respirationem. Nam respiratio duplex est; vna libera; alia coacta & violenta. Pro libera respiratione perficienda sufficit septum transuersum, cum quo concurrunt musculi abdominis, qui exspirationi potissimum seruiunt: ad coactā, quæ cum vehementia fit præter septum transuersum requiruntur musculi omnes intercostales, ac vrgente necessitate tandem musculi in simis scapularum.

Tria requisita in respiratione.

Instrumēta respirationis triplicia.

DE ANIMALI FACVLTATE ET de sensitiua in genere.

CAPVT XI.

TRes esse primas animæ humanæ facultates, quibus iuxta medicos totum animal regitur, & singulas sedes disiunctas habere, à quibus mediante spiritu vires in totum corpus distribuuntur in capitibus de anima & spiritibus demonstratum est. Cum autem de facultate naturali & vitali, omnibusque requisitis ad earum cognitionem superius dictum sit: restat nunc, vt de facultate animali agamus, qua animal constituitur, & à cæteris viuentibus distinguitur. Sub facultate animali medici non solum sentientem & mouentem comprehendunt, quæ communes homini cum brutis, sed etiam intellectiuam, quæ homini

mini propria est: nam intellectus in homine cum sine imaginatione functiones suas exercere nequeat, & circa phantasmata sensuum occupata sit, nullumq; proprium organum habeat, sed ibi subsistere intelligatur, vbi imaginatio: proinde Galenus facultatem sensitiuam cum intellectiua coniungit, & sedem totius animalis facultatis in cerebro constituit. Nam cerebrum teste Galeno *3. de Plac.* duplex munus obtinet, ac duplici modo agit: vno per se quatenus organum est principum facultatum, & animalē spiritum gignit; alio in relatione ad aliud, quatenus instrumento spiritus animalis vis sensus & motus per neruos cæteris partibus dispensatur & communicatur; atq; hæ actiones priorum respectu subseruientes dicuntur. Quarum tres veræ dicuntur, vt coronalis, sagittalis, lambdoides, duæ spuriæ, vt squammosæ siue temporales, quibus à nonnullis adduntur tres communes.

Definitio facultatis animalis. Quare facultas animalis secundum medicos est vis animæ residens primum in cerebro, quæ ab obiecto ad agendum excitata mediante spiritu animali quæ in cerebri ventriculis generatur, & per neruos in organa sensus & motus distribuitur, functiones principis facultatis, sensuum exteriorū, & motus voluntarii perficit gratia vitæ melioris, nimirum vt res obiectas cognoscamus, quæ bona videntur, persequamur & mala fugiamus. Sub functionibus principis facultatis comprehendit Galen. non solū functiones sensus interioris, quæ ab Aristot. & Philosophis brutis attribuuntur, sed etiam mentis: cum tamen functiones mentis non sint animalibus communes, sed soli homini propriæ. Deinde mens per se corporis organo non vtitur, sed phantasiæ adiuncta muneris sui functionem præstat, vt in capite de intellectiua facultate dicetur. Quare proprium domiciliū non habet, sed à medicis ibi domicilium eius statuitur, vbi sensus interioris. Functio

XI.

Cõmuniſs. functio animalis facultatis.

autem facultatis animalis nulla videtur communior quam cognitio, concitatio nimirum facultatis animalis in cerebro, & proprie perceptio, aut diiudicatio rerum externarum per ſuas ſpecies. Nam ſenſitiua facultas primum per ſpecies externarũ rerum repræſentatas, in inſtrumentis ſenſuum exteriorum, deinde in cerebro functiones ſuas exerit, & vis intellectiua ex phantaſmatibus illis notiones colligit, & per eaſdem ſpecies ſub ratione boni vel mali, iucundi vel triſtis, animal cum appetitu ad mouendum inſurgit. Nam ſenſus externi internos mouent, & interni mẽtem, vnde cognitionis noſtræ principium cõſtituunt ſenſus externi, interni medium, mens denique finem imponit. Id autem, quod vim animalem ad agendum excitat, eſt obiectum, ſiue cognoſcibile, & vt facultas animalis triplex eſt, ſenſitiua, intellectiua, appetitiua ſiue loco motiua: ita obiecta tria erunt αἰσθητὸν, νοητὸν & ἐπιθυμητικὸν, vt alibi latius dicemus.

Obiectum.

Sedes facultatis animalis.

Domiciliũ fons & origo facultatis animalis eſt cerebrum ſecundum ſubſtantiam, cui cæteræ partes inſeruiunt. Collocatum autem eſt cerebrum in ſuprema digniſſimaq; parte corporis formã cauitatis caluariæ, quam occupat, plane referens; niſi in ſuperficie, quæ multos gyros & anfractus obtinet. Deinde ab extremis iniuriis vndiq; circumſcriptum eſt oſſeo tegumento, caluaria, variiſq; membranis: Cõſtat cranium oſſibus octo, ſex propriis, duobus communibus, quæ omnia ſuturis diſcernuntur. Oſſa propria cranii ſunt duo ſincipitis, duo temporũ, vnum frontis, ſextum occipitis; Cõmunia vero ſunt os ſphænoides in baſi capitis valde inequale, & os ſamoides, id eſt, cribri forme in media frontis parte ad ſummam naſi radicem, narium cauitatem opprimens, niſi qua peruium eſt ad acrem inſpirationem & odores recipiendos ac cerebri expurgationem ab oſſe temporum & maxillæ ſuperioris; vtrinque enaſcitur apophyſis quæ os iugale conſtituunt

Partes capitis continentes.

stituunt ad temporalis musculi tutelam cranium ex-
rinsecus tegit membrana, quæ pericranium dicitur,
hanc membrana carnosa, tandem cutis, quæ magna
x parte pilis obtecta est. Intra cranium sunt partes
apitis, quæ continentes & internæ vocantur: ac pri-
num cerebrum obuelant & distinguunt duæ mem-
ranæ, quarum quæ cerebro proxime adhæreſcit, &
n omnes illius exteriores reuolutiones se implicat,
enuis Meninx vocatur, exterior vero crassa meninx; *Partes cerebri.*
ıæc caluariā attingit succingitq; & fibras per suturas
ius emittit, quæ caluariæ inuolucrum cuti capitis
ubiectum, quod Pericranium appellatur, constitu-
int. Deinde qua duplicatur, cerebrum diuidit, pri-
num in partem anteriorem, quæ totius nomen reti-
iet, & posteriorem decuplo fere priore minorem,
uod cerebellum nominatur; ac vtramque vicissim in
artem dextram & sinistram. Cerebrum 4. ventricu- *Ventriculi cerebri.*
is donatum est, quorum duo anteriores vnus in de-
tra, alter in sinistra parte amplissimi sunt, formam-
ue lunæ falcatæ referunt, ac superiori sede tenui
uadam substantiæ portione, quam septum appel- *Duo anteriores ventriculi.*
ınt, distinguuntur: hi duo vtrinque secundum longi-
udinem cerebri ab interiore parte ad mediam vsque
rocedunt; Deinde paululum reflexi ad imam sedem
etorquentur, vbi ab inuicem septo non distinguun-
ur, sed sub corpore camerato fornicis instar, in com-
nunem sinum coeunt, qui medius aut tertius ven-
riculus vocatur; ac etiam vno insigni meatu recta
eorsum per substantiam cerebri feruntur, in peluim
x tenui membrana instar infundibuli exstructā, qua
ituita à cerebro descendens glandi pituitariæ & ossi *Medius ventriculus.*
uniformi instillatur, & hinc per foramina ad na-
es & palatum defluit. Medius autem ventriculus per
erebri corpora natibus & testibus non absimilia, *Quartus ventriculus.*
rope glandulam, quam κωνάριον appellant, in quar-
um sinum omnium minimum contendit, qui com-

I 3 munis

munis est cerebello & initio spinalis medullæ, vbi processus vermiformis conspicitur. In cauitate duorum anteriorum ventriculorum plexus est, arteriarum & venarum extimo fœtus inuolucro similis ex ramis carotidarum conscendentibus suffultis conario & testibus. In hoc plexu spiritus vitalis primum præparatur, deinde in ventriculis cum aere per nares attracto permiscetur, & insita cerebri proprietate in spiritum animalem transmutatur; quo cerebrum partim vtitur ad proprias functiones perficiendas, partim transmittit per neruos, qui à basi cerebri & spinali medulla exoriuntur ad organa spiritu animali indigentia. Nam nerui duplices sunt; alii procedunt à base cerebri; alii à spinali medulla. Spinalis autē medulla cerebro continuatur, cerebrique naturam imitatur, vnde cerebrum oblongum cerebri appendix & pars vicaria à nonnullis vocatur, Constat enim vt ipsum cerebrum substantia medullari, Deinde duplici membrana à pia & dura matre: Eodem modo ipsi quoque nerui naturam principii sui referunt, & ex iisdem partibus componuntur; ac per paria à base cerebri & spinali medulla oriuntur. Verum qui à cerebro molliores, & ad sensum aptiores sunt, qui à spinali medulla, duriores, & ad validos motus magis idonei. Paria autem neruorum, quæ à base cerebri oriuntur, sunt septē, quorum primum in oculos deriuatur nerui optici; secundum in musculos oculorum tertium in linguæ superficiem; quartum in palatum quintum in organa auditus; sexti paris nerui multiplici ramorum serie ad viscera in medio imoque ventre distribuuntur, qui vbi aliquantulum in spatium thoracis processerunt, ramulos retorquent ad laryngis musculos, qui recurrentes ob id vocantur; septimi paris nerui in linguæ & laryngis musculos potissimum disseminantur. A spinali medulla per vertebras in cæteras corporis partes triginta coniugationes neruorum

Plexus choroides.

Generatio spirituum animaliū

Spinalis medulla.

Neruorū structura.

Paria neruorum cerebri.

Paria neruorum spi-

rum procedunt, nimirũ ſeptẽ ceruicis, duodecim thoracis, quinq; lumborum, ſex oſſis ſacri: qui diſtributi in muſculos motui voluntario ſeruiunt, in cutẽ ſenſum tactus communicant. Nam authore Galeno. 5. *de Vſu part.* in diſtributione neruorum, ipſi naturæ tres ſcopi extiterunt; primus quidem vt ſenſoriis organis ſenſum; deinde vt motoriis motum impertiret; tertio, vt omnibus aliis facultatem daret, qua ſibi infeſta dignoſcerent. Accommodat enim natura interioribus cerebri motionibus exteriora quædam ſubſeruientia organa, quibus facultas interior mediantibus neruis ſe adiungit, ipſaque viciſſim organa, pro varia ſua conſtitutione, varias functiones & ſeruitia præbent, & aut id exequuntur, quod interior facultas requirit, aut eius internuncii ſolum ſunt. Exequuntur autem inſtrumenta motus; muſculi & articuli. Internuncii vero ſunt quinq; ſenſus exteriores. De ſingulis in ſpecie agemus, & nunc de facultate ſenſitiua primum in genere, deinde in ſpecie de ſenſibus exterioribus, & ſenſu communi; ſiue primo ſecundum medicos. In ſequenti vero capite de cęteris functionib. animalibus.

nalis medulla.

Senſitiua facultas animal proprie conſtituit, & omnibus animalibus ſtatim ab ortu ineſt, licet ipſius actus non omnibus neque ſemper inſit: ſed tum demũ, quando ab obiecto excitatur, quo nomine à vegetatiua facultate diſtinguitur; nã facultas hęc ſe habet vt intellectiua & habitus ſcientiæ. Verum vt intellectiua ſine inſtrumento corporeo non operatur, nec vt habitus ſcientiæ quandocunque lubet in actum deducitur, ſed tum demum quando ab obiecto excitatur, & quod potentia ſenſus eſt, actu efficitur. Proinde ſenſitiua facultas definiri poterit. vis animæ reſidens primum in cerebro, deinde mediantibus neruis in organis quinque ſenſuum exteriorum à natura in eum vſum constructis, vt externarum rerum per medium delatarum cognitionem percipere queamus.

De facultate ſenſitiua.

Definitio ſenſitiuæ facultatis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Munus facultatis ſenſitiuæ. Senſatio 4. requirit.

Cognitio igitur illa proprium munus facultatis ſẽſitiuæ eſt, & αἴσθημα ſiue ſenſatio dicitur, quatuorque requirit. 1. αἰσθητικὸν ſentiendi, quæ quatenus eſt λόγος & potentia organum informans αἴσθησις ſenſus ſcilicet vocatur 2. αἰσθητήριον, organum bene diſpoſitum, in quo ſubſiſtit illa vis, & per quod fit ſenſatio. 3. αἰσθητὸν ſenſibile, obiectum ſcilicet ſiue res externa quæ ſentitur, & ipſum ſenſum in actum deducit. 4. Intermedium inter ſenſile, & organum, proprie in ſenſibus externis.

Facultas ſenſitiua & inſtrumentum ſenſitiuum duplex.

Vis ſentiendi vt ex dictis conſtat ab anima promanat, & à cerebro primario recipitur, vbi velut in propria ſede & domicilio ſubſiſtit, à quo beneficio ſpiritus animalis, per neruos delati, aliis partibus, vim ſenſus & motus impertit. Quare αἰσθητήριον commune erit cerebrum, particularia vero quinque ſunt, vt infra apparebit.

Senſibile.

Res externæ quæ ſentiuntur, quia corporeæ ſunt, naturam habentes à cognitione remotam, per ſe à facultate cognoſci nequeunt, ſed per ſpecies & imagines ſuas, quibus in ipſo ſenſus inſtrumẽto, quæ extra ſunt obiecta repræſentantur & recipiuntur, atque ita à facultate ſentiendi iudicantur.

Senſatio quomodo fiat?

Nam in ſenſatione duo ſunt; primum repræſentatio, qua ſpecies oblata in ſenſu recipitur & retinetur, deinde rei perceptio ſiue ſpeciei illius diiudicatio. Receptio autem fit perpeſſione aliqua organi ſenſitiui à ſpecie rei obiectæ. Perceptio ſiue diiudicatio ſpeciei fit in cerebro primo ſenſorio, licet à parte inſtrumentaria initium habeat, vnde Hippoc. qui parte aliqua dolent, & dolorem non ſentiunt, iis mens ſiue ſenſus interior & cerebrum laborat. Deferuntur autem ſpecies ſiue imagines ad organa ſenſuum exteriorum per medium, & vt ſenſatio rite fiat, quilibet ſenſus ſuum peculiare habet medium, externum aut internum, quo ad organum ſenſitiuum imagines deferuntur,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

runtur, vt in specie infra dicemus. Sensatio autem ceptione & perpessione aliqua organi sensitiui ab biecto fit, quæ quidem perpessio eiusmodi non est, t contrarium habitum tollat, sed vt facultatẽ in organo perficiat; nam facultas sentiendi ab obiecto in ctum semper deduci debet, alioquin potentia solum ensus erit.

Differentia sensibilium. Sensibilia siue obiecta quæ sentiuntur, vnius geneis non sunt, alia per se sensibilia sunt, alia per accilens. Per se sensibilia sunt, quæ nullo alio sensili interueniente percipiuntur: Horum alia propria vni ensui sunt, quæ vno sensu comprehenduntur, & n quibus percipiendis, sensum apte dispositum ad uum obiectum errare non contingit: qualia quinque sunt, color, sonus, odor, sapor, & tactiles qualiates; Alia communia sensilia dicuntur, quæ non vno olum sensu, sed aut pluribus, aut omnibus percipiunur, & circa quæ sentientem errare contingit. Eiusnodi sunt quinq; quoque: Motus, quies, numerus, nagnitudo, figura. Per accidens sensilia sunt, quæ nteruenientе aliquo per se sensili, sentiuntur, & vt cognoscantur interiori aliqua facultate, sensu nimirum communi, indigent, vbi recipiuntur & determinantur obiecta exteriorum sensuum. Nam sensus

Sensus duplex, interior communis. Et exteriores quinq. luplices sunt philosophis: Interiores & exteriores: nteriores causa exteriorum sunt, & resident in cerebro, vbi etiam finiuntur externi sensus, vt alibi dicemus. Sensus autem exteriores internuncii interiorum tot sunt, quot propria obiecta, quibus definiuntur nimirum quinque: Visus, auditus, olfactus, gustus, tactus.

Requisita in sensibus exterioribus. Nam ab obiectis sensus exteriores in actum deducuntur siue sentiunt, & vt perfecte sentiant quatuor illa supra dicta requiruntur. Præterea omnibus sensibus hæc communia sunt. Primo, vt obiecti speciem sine materia percipiãt: Deinde, vt sensatio nõ emissione,

sed receptione speciei solum fiat. Tertio cum sensus potentia & λόγος sit, sensorium informans, & ad sentiendum aptum reddens, vt inter sensile & sensum proportio quædam sit. Nam excellens obiectum, quod vehementius organum sensitiuum mouet, quam sensus ratio patitur, ipsum organum corrumpit, aut deprauatam sensationem siue dolorem in sensu efficit. His præmissis de singulis sensibus exterioribus ordine agemus.

DE SENSIBVS EXTERIORIBVS. CAPVT XII.

De sensu visus. *Quid visus & visio?* PErfectissimus sensuum est visus, vis animi residens primo in crystallino oculi, qua species rerum visibilium, nimirum coloris & lucis delatarum per medium diaphanum percipimus, in eum finem, vt varias rerum differentias cognoscamus. Igitur eius propria functio, nimirum visio aut inspectio, erit cognitio rerum visibilium delatarum per medium diaphanum ad crystallinum. *Organum visus.* Instrumentũ autem adæquatum visus est oculus, qui à cerebro facultatẽ per neruos opticos suscipit: pars instrumentaria humor crystallinus oculi, natura sua pellucidus, aptus ad colorem & lucẽ recipiendũ, cui inseruiunt cæteræ partes: primo duo humores, aqueus ab anteriore parte crystallini situs, vitreus à posteriore parte; Deinde tunicæ siue membranæ sex, quarum tres præcipuæ sunt, prima extremaq; est adnata, orta à Pericranio; secundo cornea à dura meninge; tertia vuea a tenui meninge; in cuius anteriori parte est iridis foramen, & pupillæ initium, cæteræ tres mẽbranæ humores continent & distinguunt. Præterea sex musculi oculum mouentes, quatuor in rectum, duo in obliquum, quibus inseritur neruus secundi paris; tandem quæ oculos ab externis iniuriis defendunt, vt palpebræ, cilia, supercilia &c.

Medi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Medium per quod fit visio est perspicuum siue diaphanon, quale est aer, aqua, cœlum, vitrum & similia, quæ omnia communi nomine diaphana dicuntur, quia à lumine illustrari possunt. Verum corpora quæ lumen recipiunt, & species triplicia sunt: alia pure proprieque diaphana, quæ species & lumen transmittunt. Alia proprie emphana, vt specula, quæ recipiunt & non transmittunt. Alia partim diaphana, partim emphana, quæ species aliquatenus transmittunt, refrangunt. Obiectum visus, est quicquid cerni potest. Cernitur autem color & lux, & quod colore & lumine non penitus vacat, qualia sunt, quæ in tenebris suo fulgore micant; sed interdiu obscurantur. Color autem, vt obiectum visus est, proprie in extremitate corporis opaci est, & sine lumine non cernitur, sed in perspicuo actu lumine illustrato, per quod ad oculos defertur. Est enim lumen actus perspicui, quatenus perspicuum, prouenniens à primo actu lucis: Et perspicuum vicissim est, quod vicissitudine luminis tenebrarum obnoxium est. Lux vero actu primo cœlestibus corporibus, igni & similibus inest, cuius in perspicuo præsentia lumen dicitur, absentia vero tenebræ. Illuminatio vero pellucidi, & coloris perceptio in momento fit, specie obiecti in oculos recepta. Quare lumen mediam sortitur naturam inter qualitates pure materiales, quales sunt sapores, & pure spirituales, vt sunt imagines colorum repræsentatæ in diaphano.

Medium.

Obiectum

Lumen in diaphano per se visibile non est, sed ratione terminationis in superficie corporis definiti, quæ nihil aliud videtur, quam color. Verum coloris nomen interdum late sumitur; interdum proprie; communiter enim omnia colorata vocantur quæcũq; aspectabilia. Sic diaphana licet interminata, & potissimum quæ variant speciem, colorata aliquando dicuntur, & multi colores oculis apparent, qui reuera in super-

De coloribus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

in superficie corporis definiri non sunt, sed ex refractione radiorum solis, aut luminis oriuntur, quales sunt colores iridis, & similium apparentium in cœlo, colores oculorum, maris &c. Proprie vero & reipsa color est in corpore definito, & ita ad corpus definitum quoddammodo se habet, vt lumen ad diaphanum. Nam lumen quasi color diaphani est, & color quasi lux aut fulgur per medium actu perspicuum ad oculos collustrans. Verum color non est qualitas vt cæteræ mixtorum, quæ immediate oriuntur ex temperamento quatuor primarum qualitatũ, sed proxime ex commistione lucidi siue diaphani & opaci, habens per se actum, sed incompletum, & ab externo lumine perficiendum, vt actu conspici queat. Quare color erit qualitas visibilis in superficie corporis definiti, qua ab actu pellucido tangitur, orta ex commistione lucis & opaci.

Differentiæ colorum.

Differentiæ autem colorum ex proportione mixtionis opaci & lucidi oriuntur, & extremi duo sunt, albus, qui habitui comparatur, in quo lucis plurimum, vnde visum disgregat, & niger, qui priuationis lucis aut tenebrarum rationem habet, quia in eo præualet opacum, cuius ratione visum vehementer congregat. Intermedii colores plurimi sunt, & quinque præcipui, quorum rubeus medius propemodum videtur ex æquali fere portione lucis & opaci: cæteri à medio ad alterum extremorum nonihil declinant, & ad album flauus, ad nigrum ceruleus, viridis & purpureus. Cum autem in omni sensatione non solum requiratur passio & repræsentatio, sed etiam perceptio, siue rei diiudicatio; in visione quatuor potissimum consideranda erunt. 1. An fiat receptione. 2. si receptione alicuius rei, quid illud sit quod recipitur. 3. quomodo recipiatur, id est, vbi & quando. Tandem post receptionem, qua ratione species recepta percipiatur & diiudicetur. De modo visionis triplex est

De modo visionis.

opi-

opinio, vna Platonis & opticorum, fieri emiſſione alicuius ab oculo ad rem viſibilem pertingentis, vt radiorum luminis &c. altera Ariſtotelis, nuda receptione ſpeciei in oculum. Tertia Galeni, *lib 6. de Placit. c. 6. & 7.* & alibi, partim receptione, partim emiſſione fieri. Statuit enim Galenus ad viſionem quatuor concurrere. 1. emiſſionem ſpiritus ſiue radii ad obiectum. 2. lumen externum. 3. coniunctionem luminis externi cum interno oculi, vt ſuſcipiat viſibile, nam arbitratur, aerem illuminatum fieri cognatum inſtrumentum oculi, ſi ſuperuenerit lux in ſpiritu animali; à ſpiritu autem partim exeunte, partim contento radium defluere, qui illuſtrat aerem ambientem, ſed aeri non commiſceatur, vnde concludit, aerem ambientem tale inſtrumentum fieri quo tempore videmus, quale in corpore eſt perpetuò neruus. Dicitur autem lux in ſpiritu ad differentiam radii & luminis, quæ paſſiones ſunt corporis lucidi, nam lux proprie eſt in corpore lucido, radius ab hoc emittitur, lumen in diaphano conſideratur. Verum qua ratione porrigatur viſus, vt ſuſcipiat viſibile nō demonſtratur à Galeno, tantum vult aerem illuſtratum vtroque lumine, quaſi partem oculi eſſe, & in aere ita continuatam ſpeciem recipi in oculum. Quare ſubiungit, aerem ab oculo ita procedere, vt neruus ab oculo, & ſimul laudat Ariſtotelem dicentem, ſpecies viſibiles ad oculum defluere. Hoc modo videtur Galeno Ariſtoteles cum Platonicis conciliari, verū nos rationibus edocti cum Ariſtotele credimus, ab oculo ad rem viſibilem nihil emitti, quod viſioni inſeruiat, non lumen aut radium, aut aliud quidquam, ſed ſola receptione ſpeciei viſionem fieri. Nam aer & oculus diaphana ſunt, & naturaliter lumen recipiunt, & à lumine mouentur, color autem aut lux non ſine lumine. Ergo vbi præſens fuerit color ipſi oculo, oculum mouebit. Id autem quod recipitur mouens oculū

eſt

est species aut imago recepta, primum in medio actu diaphano ob præsentiam corporis luminosi, deinde in oculo vbi repræsentatur: id est, dum recipitur, reflectitur & retinetur, vnde præsente corpore colorato & lumine, sine diaphani mutatione statim species recipitur & repræsentatur. De loco autem vbi recipitur non consentiunt authores, nec sibi ipsi Galen. Nam 10. *de vsu part. c.* 1. ponitur crystallinus humor, quoniam coloribus alteratur, quæ alteratio ad cerebrum vsq; pertingit. Verum 11. *de vsu part. c.* 14. arbitratur speciem recipi in incruciatione neruorum opticorum, & hanc causam esse cur duobus oculis vna species videatur. Aliqui in aranea tunica istam receptionem fieri volunt; Auerrhoes in aranea & crystallino. Verum cum in repræsentatione tria sint, receptio, refractio, & retentio, & triplicia illa corpora in oculo, quæ speciem recipiunt, erit receptio speciei in crystallino, retentio in aranea, quæ quasi superficies crystallini est, refractio in tunicis post crystallinum, vnde per spiritum animalem ad neruos opticos & cerebrum deducitur. In qua commotione facultatis oculi & spirituũ in cerebro fit perceptio, siue speciei diiudicatio, incruciatione neruorum opticorum, & in cerebro primo sensorio; atque hoc modo perficitur visio.

De auditu. Secundo, auditus est sensus, quo sonos per medium extrinsecum ad aures delatos percipimus, & auditio, cognitio sonorum delatorum per medium extrinsecũ ad auditorios meatus, facta à facultate audiendi, dum aer congenitus in auribus ab externo aere membranas feriente, triaq; officula impellẽte commotus, sonorum species recipit, & ad auditorios neruos, & hinc ad cerebrum transmittit. Vt in visione: ita in auditione tria requiruntur, obiectum, subiectum & medium.

Obiectum auditus sonus. Obiectum est sonus qualitas aeris refracti ex collisione corporum durorum, solidorumque, continua successione ad aures delati. Corpora sonum vehementissimum

ſimum excitantia ſunt ſolida, duraq;: excitant autem ſonum, quando inuicem colliſa aerem intermedium verberant, aut quia aer cum impetu ad ſolida illa corpora colliditur & verberatur: aer vero verberatus impulſiones ad vndarum ſpeciem patitur. Vt enim ſi in aquam lapidem inieceris, circuli oriuntur, quorum vnus alterum excitat; ita in ſono ex aeris percuſſione quaſi circulus in aere generatur, qui continua ſucceſſione ad aures defertur, vnde ſonus vnda vocalis ab Auicenna vocatur. Sonus autem iſte, dum hoc modo per medium fertur, ſi in ſolidum ſemel atq; iterum impegerit, & vltro citroq; commeauerit aut reſilierit, toties ſonum illum ingeminabit, quæ geminatio Echo proprie appellatur. Sonorum autem præcipuæ differentiæ ſumuntur à modo, quo auditu afficiunt, vnde ſonus omnis eſt magnus aut paruus; grauis aut acutus; aſper aut lenis, &c. Peculiariter ſonus, qui de inſtrumentis reſpirationis attollitur, vox appellatur; & vox articulata ex inſtituto aliquid ſignificans, ſermo ſiue loquela. Nam materia vocis eſt aer ſiue ſpiritus, quem ex pulmone per aſperam arteriam, & os emittimus non ſimplici exſpiratione, quando ſenſim ſpiritus effertur motu diaphragmatis; nec per ſimplicem exufflationem, quando affatim foris effertur per actionē muſculorum intercoſtalium, neq; per ſolam exufflationē ſtrepentem motu muſculorum in faucibus, ſed peculiariter motu muſculorum, laryngem claudentium & aperientium, quo ſpiritus affatim erumpens ad caput aſperæ arteriæ varie colliditur & verberatur: Nam quinq; ſunt, quæ ſeſe mutuo conſequūtur, exſpiratio ſimplex exufflatio, ſtrepens exufflatio, vox & loquela. Inſtrumentum igitur vocis erit larynx, ſiue caput aſperę arteriæ ex cartilaginibus compoſitum, quę aeri facile reſiſtunt, eumq; reuerberant, præcipue vero epiglottis, quæ rimæ laryngis incumbit, quia impetum aeris erumpentis moderatur, dum per muſcu-

De voce & loquela.

Inſtrumenta vocis.

los

los laryngem claudentes & aperientes via nunc latior, nunc angustior redditur; in quos musculos nerui recurrentes distribuuntur, qui facultatem à cerebro communicant. Proximum instrumentum loquelæ siue sermonis, est lingua, quæ vocem moderatur, & articulatim distinguit, cui muneri seruiunt quoque palatum, dentes, nares, gurgulio & labia. Natura autem linguam in varios vsus construxit; Nam proprium est tam gustatus, quam vocis articulatæ, siue sermonis organum; præterea masticationi & deglutioni ciborum inseruit: componitur enim ex carne molli, rara, spongiosa, membrana tenuissima tecta, quæ palato & ori communis est, per quam disseminantur nerui tertii & quarti paris, quibus saporum discrimina dignoscuntur: Deinde musculos nouem habet, qui neruos à septimo pari suscipiunt, quorum beneficio lingua in omnem partem mouetur, & ob varios motus vocem articulatim distinguit, ac etiam dum dentes cibum atterunt, ab vno latere in aliud voluit, & ad gulam tandem detrudit. Ex quibus apparet, aliam coloris quam soni rationem esse, nam color subiectiue est in corporibus coloratis, & in medio tantum repræsentatiue siue species & imago tantum coloris: At sonus non est subjectiue in corporibus illis sonoris, sed propriè in medio scilicet in aere vel in aqua, atque eodem modo recipitur species ipsius, quæ defertur ad aures, vt fiat auditus.

Instrumẽtum loquelæ. *Linguæ compositio & vsus.* *Medium*

Ad instrumentum auditus quod attinet, duæ sunt, aures, vt oculi in homine, ob sensus necessitatem & dignitatem, ex diuersis partibus, quarum aliæ externæ sunt, vt auriculæ, quæ irruentis aeris sonum excipiunt, aliæ internæ in osse petroso, vbi antri modo excauatur, quæ quatuor sinibus constat, quorum primus semper patet foris obuius, & à secundo membrana separatur, orta à dura meninge, quæ tympanum dicitur. In secundo sinu, qui peluis dicitur, contine-

Organa auditus.

tu

tur aer congenitus, in quo repræsentantur soni. Deinde tria officula pulsationi inseruientia, Malleus, Incus Stapes, quæ tympano implicantur chordæ beneficio, vna cum exiguis musculis. Hinc sequitur tertius meatus, labyrinthus dictus, ne soni repræsentati dissipẽtur, ac tandem vltimus extremæ cochleæ instar, intima auris pars, vbi neruus auditorius dilatatur, qui sonos ad cerebrum defert. Hanc extremitatem auris vbi dilatatur neruus, Galenus statuit partem instrumẽtariã siue primarium organum auditus, Aristoteles autẽ aerem illum congenitum in secunda cauitate.

Verum cum in auditione, sicut in visione duo sint, 1. specierum receptio. 2. diiudicatio, vt in oculis, ita in auribus pars primaria erit in qua species recipitur & repræsentatur, nimirum aer congenitus. Nam in auditione, dum aer externus soni qualitate imbutus per meatum foris obuium membranæ allidit ur, membrana percussa tria officula impellit, & similem soni speciem, aeri congenito imprimit. Deinde ad interiorem nervum species defertur, & neruum auditorium, & tandem ad cerebrum vbi diiudicatur.

De olfactu. Tertio, olfactus est sensus odores, per medium externum, ad suum instrumentum delatos percipiens. *Quid olfactus?* Et odoratio est cognitio odorum in rebus existentium per medium extrinsecum facta à facultate odorãdi, in ea cerebri parte, quæ ad nasi summa pertingit.

Obiectum odor. Obiectum olfactus proprie non est corpus, vt Auicenna aliique voluerunt, nec exhalatio fumosa, licet cum exhalatione aliqua à corporibus odoratis species per medium ad olfactum deferatur, sed qualitas realis in corporibus odoratis, ex sicco concocto per vim caloris in humido, siue affectio sicci sapidi in humido. Hæc qualitas per quandam quasi resolutionẽ aeri aut aquæ communicata, ad organum olfactus defertur, & quia est affectio quædã siccitatis in humido, proinde nominibus saporum, odo[illegible]ũ differentiæ plerumq;

K expri-

exprimuntur,(licet odor sit rei siccæ, sapor vero hu-
midæ) cum hic sensus in homine sit obtusissimus, &
nihil proprie olfaciat, sine sensu voluptatis & doloris.

Medium. Medium autem per quod defertur species in iis,
quę respirant, est aer, in piscibus aqua, quare instru-
mentum in omnibus eodem modo se non habet. Nā
in piscibus extra prominet, in iis qui attracto spiritu
olfaciunt, intra nares subsistit, nimirum vt opinatur
Gal. duo pocessus neruo non absimiles, qui ab inte-
rioribus cerebri ventriculis mammillarum ritu extu-
berant, quanquam ad alterandum aerem, & recipien
dam speciem conferat non tantum os spongiosum,
sed etiam imprimis anfractus nasi interioris, qui mē-
brana exquisiti sensus inuestiuntur, & vapores conti-
nent maxime idoneos ad odores suscipiēdos. Hi tres
iam dicti sensus per medium externum res obiectas
comprehendunt, ac obiecti species sine materia me-
De gustu. dium afficiunt: Verum in gustu & tactu secus euenit:
nam gustus quemadmodū & tactus sine medio exter-
no sentit, nā sapor proprie obiectum gustus linguam
non afficit, nec gustum mouet, nisi in humido sit, aut
cum humido permisceatur, vnde lingua arida sapores
Quid gustus? non recte percipit. Quare gustus erit sensus, quo sa-
pores mediante humido interno, instrumento linguæ
& cæterarum partium oris percipimus: & gustatio e-
ius functio, est cognitio saporum per facultatem gu-
standi, instrumento linguæ, & cæterarū partium oris,
vt nutrimenta vtilia ab inutilibus discernamus.

Organum gustus. Instrumentū autē prę cipuū gustus est lingua: bene-
ficio nerui a tertio pari, deinde cętera oris partes, vt
palatū, labia, fauces, q̄ à quarto pari neruos suscipiunt
ūde hic sensus nutritionis gratia animalib. potissimū
tributus est Nā in nutrimēto tria sunt, humor vehicu
Obiectum lum nutrimēti, deinde siccū quod nutrit, tertio sapor
condimentū, qualitas scilicet orta ex sicco terreo di-
Sapor quid? luto aqueo humore quæ gustum in actum perducit.

Sapo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Saporum species Aristoteles septē enumerat, quorū duo extremi ab eo dicuntur, dulcis scilicet, qui gustū iucunde afficit, & amarus, qui molestiam excitat, vnde dulcis sapor naturæ familiaris est, & quicquid nutrit, ex genere dulciū putatur, quod late patet, contraria ratio est amari. Reliqui sapores quinq; intermedii nuncupantur, nimirum salsus, acris, austerus, acidus, acerbus. Verum Platoni extremi sapores sunt austerus, qui linguam maxime contrahit, & amarus, qui maxime abstergit Addunt his medici saporem pinguem, qui sub dulci plerumque continetur, & nonnulli (propter differentias medicamentorum) insipidum, qui sapor non est, sed sapido opponitur. Oriuntur hi sapores in mixtione, per actionem primarum qualitatum, pro varia materię dispositione; proinde à medicis secundū qualitatis & materiæ modū distinguuntur, vt latius dicemus in capite de Facult. medicamēt. *Differētia saporum.*

Tandem omnium sensuū externorū cōmunissimus est tactus, omni animali cōmunis facultas, nimirū animæ per totū corpus diffusa, qua tactiliū qualitatum cognitionē, instrumēto ex neruis cōtexto percipimus vt rerū tēperamenta & similia, ex similib. discernamus. Obiectū huius facultatis sunt tactiles qualitates quæ nō vna cōtrarietate continērur, sed plurib.; quarū aliæ primæ sunt, vt caliditas & frigiditas, humiditas & siccitas; alię secundę ex primis ortæ, nimirū durities & mollities, asperitas, leuitas, crassities, tenuitas &c. de quib. agemus in capite de Facult. medicamentorū. *De tactu.* *Obiectum tactiles qualitates.*

Deinde tactus, vt cæteri sensus, in vna sola parte non residet, sed per totum corpus diffunditur, cuius αἰσθητήριον constituunt nerui à cerebro & spinali medulla in omnes partes dispersi, peculiariter in mēbranas: cutis autem membranis annumerari poterit externi tactus præcipuum organū, cuius adminiculo accurate & distincte qualitates tactiles percipimus. Medium, per quod exacte sentimus qualitates actiles est *Organum tactus.* *Medium.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

conatum ipsi cuti, nimirũ cuticula, & licet ablata cuticula cutis sentiat, & nerui denudati vehementissime doleant, tamen non naturaliter, sed deprauate à qualitatibus afficiuntur, easque distincte & accurate non percipiunt. Verum tactus ille, qui omnes qualitates tactiles accuratissime percipit, in organo temperatissimo esse debet, qualis in homine est cutis interior manuum, quæ exquisitissime tactiles qualitates iudicat. Proinde hoc sensu homo, quia temperatissimus, cætera animalia vincit. Tot sunt exteriores sensus, & non plures, quibus sensibilia propria & cõmunia primum percipiũtur, & iudicio sensus interioris submittuntur. Quemadmodum autem in ipsis animæ facultatibus perfectiores ab imperfectioribus non separãtur, sed contra imperfectiores sine perfectioribus reperiuntur, ita in his quinq; sensibus euenit: Nam primo solus tactus omnibus animalibus necessarius est, sed in iis quæ terræ affixa sunt, & ζωόφυτα dicuntur, sine cæteris sensibus reperitur. Quibusdã sensus gustus tactui adiunctus est: aliquibus olfactus sine visu & auditu: & nonnullis (vt talpis) auditus sine visu inest. Illa vero animalia, quæ plurib. sensibus prædita sunt, perfectiora semper iudicantur. Deinde quo sensus aliquis tenuior est, eo perfectior; quo vero crassior, eo imperfectior, minusque separabilis, sed magis necessarius; Omnium autẽ crassissimus est tactus, hinc gustus, post olfactus, tenuissimus vero est visus, deinde auditus. Corrumpit, tristemque sensationem siue dolorem in quouis sensu efficit excellens obiectum, vt supra dictum est, quatenus subito & affatim sensorium alterat & immutat, quæ mutatio in omnibus similis non est: nam tenuiores sensus quia cito dissipantur, minores cruciatus ferunt: Crassiores vero semper grauiores; quia alterationes sine omnimoda corruptione facilius sustinent. Quare tactui, sensui crassissimo, grauissimi dolores per se proprieque dicti,

acci-

accidunt. Hactenus de sensibus exterioribus, sequitur interior & communis. Ex supra dictis constat sensum fieri per alterationem & dignotionem: Alteratur autem sensus instrumentum, alteratio vero ipsa ab vna eademque facultate omnibus sensoriis communiter impartita à principio emanante dignoscitur, quod quidem principium (iuxta Galen. 7. *de Placit. cap. 8.*) siue sensum communem, siue primum sensorium appellaueris, nihil refert. Verum functionem istam sensus communis, id est, diiudicationem Galen. passim alibi phantasiæ tribuit. Sed de his plenius in sequenti capite agemus.

DE SENSIBVS INTERIORIBVS, DE *facultate principe secundum Medicos, de facultate intellectiua & loco motiua.*

CAPVT XIII.

DE animali facultate in genere, deque sensibus exterioribus in specie, superiori capite dictum est; restat, vt de cæteris facultatibus & functionib. in specie agamus, quæ sub animali facultate tam à Philosophis quam à Medicis comprehenduntur. Sub facultate autem animali ex opinione Galeni præter sentiētem princeps & loco motiua continetur, & sub facultate principe illæ vires animæ sensitiuæ, quæ à Philosophis sensus interiores vocantur, cōmunes homini & brutis, & præterea intellectiua animi facultas homini propria. Quare vt singula recte intelligi queant, ex sententia Aristotelis & Philosophorum, primum de interiorib. sensibus dicemus, deinde ex sententia Medicorum, de principe facultate: tertio de facultate intellectiua: tandem de loco motiua.

Constat ex iis, quæ de sensibus exterioribus dicta sunt, species rerum externarum receptas in instrumētis externorum sensuum, ibi non permanere, sed vlte- *De sensu interiori.*

rius vehente spiritu animale progredi, & primum ad sensum interiorem, principium & fontem, ad quem exteriores sensus tanquam internuncii sua obiecta omnia deferunt; primum, vt ibi diiudicentur, & ab inuicem discernantur; deinde vt conseruentur; tertio, vt absentium rerum species repræsententur, & ex his nouæ eliciantur. Hæ tres actiones ab vna facultate promanant; nam vna tantũ animi est sentientis potestas, quæ pro functionum varietate, nunc sensus cõmunis, nunc memoriæ, nunc imaginatricis facultatis nomẽ sortitur, & sensus interior proprie dicitur. Huius sedes secundum Arist. est cor, radix animæ & fons omnium facultatum. Verum cum sensus interior velut centrũ sit, in quo sensus exteriores velut lineæ, à circumferẽtia eductæ terminantur, & præterea ibi proprie sedem habeat, vnde promanat spiritus animalis, & oriuntur nerui, quo instrumenta exteriorum sensuum dispositasunt, & coeunt species delatæ à sensibus exterioribus: proinde proximum eius organum erit cerebrum, vt alibi demonstratum est. Quare sensus interior erit vis animæ residens in cerebro, quæ mediante spiritu animali exterioribus sensibus vim communicat, & ad quam species exteriorum sensuum deferuntur, vt ibi diiudicentur, conseruentur, & absentium imagines repræsententur, nouæq; effingantur.

Definitio sensus interioris.

Sensus interiores tres.

Deinde ex functionibus discrepantibus tres erunt vires sensus interioris, communes homini & brutis, nimirum sensus communis proprie dictus, phantasia, & memoria, de singulis ordine dicemus.

Primo de sensu communi.

Ac primum, cum non modo sensibus externis obiecta percipiamus, sed etiã nos illa percipere sentiamus, præter quinque exteriores sensus, necessario interior erit, qui non tantum sensiones exteriorum sensuum, eorumque obiecta percipit, sed etiam diuersa plurium sensuum inter se confert & diiudicat. Talis est sensus communis, qui definiri poterit; Vis animæ sentientis

qua

quæ exterioribus ſenſibus vim animalem per neruos communicat, & ad quam ſpecies repræſentatæ in ſenſibus exterioribus deferuntur, vt ibi diiudicentur & diſcernantur. Hic ſenſus communis licet reſpectu interiorum ſenſuum ſit primus, ratione tamen exteriorum vltimus & ſupremus iudicatur: in quo ſenſiones exteriorum velut in centro terminantur, & coeunt: vnde ratione termini vnus, ratione ſenſuum exteriorum, qui in eo finiuntur, multiplex eſſe iudicatur. Nam ſenſus communis quaſi centrum eſt in medio circuli, à quo quinque exteriores ſenſus tanquam lineæ ad circumferentiam exeunt, & vt centrum non eſt amplius punctum, vbi diſcedit à medio, ſed linea: ita ſenſus communis vt à centro exit, ad organa viſus, auditus &c. non eſt amplius ſenſus communis, ſed viſus, auditus &c. at contra ſi recedamus à circumferentia ad centrum, tum viſus, auditus, guſtus &c non amplius hoc nomine appellabuntur, ſed in centro coeuntes dicentur ſenſus communis. Quare facultas ſentiens vna erit ratione eſſentiæ, plures ratione organorum. Officium autem ſenſus communis plane regium eſt excipere, & iudicare quicquid ſenſus exteriores inſtar famulorum & internunciorum retulerunt. Verum duo præſtat: Primum vim ſentiendi per neruos ſenſibus exterioribus communicat: deinde exteriorum ſenſuum ſpecies diiudicat, & ab inuicem diſtinguit. Nam ſenſus communis exteriores omnes vnit, eorumq; actiones perficit, ac nos ſentire iudicat: deinde communia ſenſibilia diſcernit, & propria diuerſorum ſenſuũ obiecta inter ſe comparat, illorumque priuationes cognoſcit. Præterea phantaſiam excitat, eique ſenſibilia offert. Verum cum ſenſus ſit tantum rei ſenſibilis præſentis, & animalia de abſentibus etiam iudicent, alia requiritur facultas interior, qua abſentium rerum ſpecies repræſentantur, & æſtimantur, Hæc quia à ſpeciebus illis ſenſuum, quæ in

De phantaſia.

animo remanſerunt, vt à luce excitatur, ex quibus multa ſimulachra fingit, aliquid componit & indicat, phantaſia dicitur, & definitur, facultas, animæ ſenſitiuæ; quæ ſpecies à ſenſibus perceptas, repræſentat, & ex iis nouas imagines effingit, ſiue intentiones elicit, vt id, quod ſibi vtile eſt, proſequatur, aut noxium fugiat. Nam phantaſia à ſenſu communi mouetur, & vbi finitur ſenſus communis, ibi phantaſia incipit, deinde auxilio memoriæ illi iunctæ circa abſentia operatur: & in ſomno quoq; non quieſcit; præterea iudicando obiecta amica & aduerſa, ſubnotiones addit, & appetitum excitat, variaſque operationes in brutis naturæ inſtinctu, in homine mentis beneficio producit. Nã hæc facultas in homine media eſt inter ſenſum & intellectum, mentiq; proxime inſeruit: ac à mente vice verſa dirigitur, vt infra apparebit. In brutis vero præcipua eſt, ſub qua æſtimatiua continetur, quæ ſubnotiones addit, ſiue ex speciebus ſenſibilibus ſpecies quaſdã inſenſibiles amicas vel aduerſas colligit.

De memoria & reminiſcentia.

Quia autem non ſolum ſpecies à ſenſibus exterioribus diu abſentes: ſed & multis phantaſmatibus olim præſentes anima ſentiens conſeruat: tertia interior facultas erit, memoria nimirum, cuius adminiculo res ſenſibus perceptæ, velut picturam & veſtigium in anima ſentiente relinquunt: atque anima ſpecierum habitum acquirit: vnde definitur interna animæ ſentientis facultas conceptarum rerum imagines & notiones conſeruans, ac ex præterito prompte repetens. Hæc facultas in homine vna cum phantaſia menti inſeruit: ac mens quatenus ratiocinatione impreſſarum rerum imagines ordine mouet reminiſcentia dicitur.

De facultate principe ſecundũ Medicos.

Medici vero de facultate animi cognoſcente à Philoſophis diſſentiunt, & ſub animali facultate vt dicti ſenſitiuam, principem, & locomotiuam comprehendunt, & ſub principe non ſolum mentem, ſed etiam ſenſus interiores. Verum de principe non per omn

int

inter se consentiunt. Nam Gal. 8. *de Vsu partium & lib. de Symp. diff.* tres tantum facultates principes enumerat siue rectrices φανταστικὴν, διανοητικὴν & μνημονευτικὴν, & facultates ex functionum læsionibus iudicat. Læditur autem interdũ phantasia sola illæsa cogitatione, vt in Theophilo Medico: vel cogitatio sola vt in Lanificii puero, cuius meminit ibidem Gal: vel memoria vt testatur Thucydides in peste Attica.

Numerus facultatũ iuxta Galenum.

Verum *lib. 1. de Symp. causis c. 8.* cum Aristotele vigilias & somnum sensorio primo aut sensui communi tribuit, *& lib. 7. de Plac. c. vltimo,* statuit in sensatione duo concurrere, alterationem & dignotionem. Alterari autem sensus instrumentum, dignotionem vero alterationis fieri ab vna eademq; facultate omnibus sẽsibus exterioribus cõmuniter impertita, quę à principio scilicet à cerebro emanat & sensus communis aut primus dicitur. Verum functionem istam sensus communis i. e. dignotionem eorum, quæ sensibus obiiciuntur, *Galen. lib. de Symp. diff.* Phantasiæ tribuit, *& lib. 4. de Loc. adf. c. 3.* pro imaginatione sumit sensitiuam noticiam; & phreneticos nonnullos, de iis, quæ oculis offeruntur, quantum ad sensitiuam noticiam recte iudicare dicit, sed cogitando aberrare. Est autem phantasia Galeno, quæ species & formas ab exterioribus sensibus oblatas apprehendit, discernit & dignoscit. Ratiocinatio seu cogitatio, sub qua æstimatiua in brutis est, quæ ex speciebus iam cõceptis aliquid meditatur, & colligat, scilicet componendo & diuidendo, vt ab inutilibus vtilia discernat. Memoria vero, quæ conceptarum species & notiones conseruat, & ex præterito reuocat. Hęc opinio Gal. videtur de principe facultate, verum sensus communis siue dignotio sensitiua eorum, quæ sensibus externis obiiciuntur, à phantasia omnino distinguenda erit: nam sensui communi debetur somnus & vigilia; & in somno plane quiescit sensus communis & exteriores; non

ſemper phantaſia, & cæteræ interiores potentiæ: ſed in ſomno non nimis perfundo potiſſimum, quando inſomnia oriuntur: phantaſia libera aliqua ex parte eſt, ratiocinatrix confuſe agit, vt infra dicemus.

Numerus facultatũ iuxta Auicennam.

Quare Auicenna ex diuerſis operationibus quinque diuerſas facultates principes recenſet: nimirum ſenſum communem, imaginationem; rationem, quę æſtimatiua communiter, dicitur, memoriã, & reminiſcẽtiã: Deinde ſtatuit communem ſenſum, obiecta diuerſorum ſenſuum inter ſe comparare: deinde imaginationem, ex iis quæ ſentiuntur incipere, & componendo ad impoſſibilia procedere, multaq; aliena effingere, & tamen à ſpeciebus ſenſuum non recedere: tertio ratiocinationem ex ſpeciebus ſenſibiliũ, inſenſibilium ſpecies elicere, nimirum ſecundi aut aduerſi, & ſimilium, quæ ſub ſenſus non cadunt: Quarto memoriam ſpecies ſenſibiliũ retinere, & res abſentes recolere: tandem reminiſcentiam, ea quæ memoriæ exciderunt & ex iis quæ retinentur, colligendo & concludendo reuocare & reducere. Verum reminiſcentia non videtur aliqua facultas diſtincta à memoria; nam reminiſcemur memoria in ſe ipſam reflectente dum vi rationis rerum impreſſarum imagines ordine mouet, vt ſupra dictum eſt. Deinde fatetur Auicenna læſionem ſenſus communis comitari læſionem phantaſiæ, & memoriæ, ac proinde in explicandis ſymptomatum differentiis ſufficere Medico tres potentias illas Galeni adſignare. Nihilominus differt ſenſus proprie à phantaſia, quia ſenſus componit ſenſibilium ſpecies in præſentia obiectorum: phantaſia has eaſdem in abſentia, quas duas actiones eiuſdem potentiæ eſſe ſtatuit Valeſius. Nam vt reminiſcentia vlterior quidem motus eſt, quam memoria, & tamen nõ videtur diuerſa actio: ita imaginatio vlterior motus videtur, quam ſenſus, & tamen non diuerſa actio, ſed motus eiuſdem potentiæ cuius ſenſus & actus. Vnde

ſentiti-

sensitiuæ potentiæ actio, quando ex rebus præsentibus operatur; & vera componit, sensus dicitur: quando falsa effingit, & species rerum absentium repræsentat, phantasia. Verum cum in somno semper quiescat sensus communis, non autem phantasia, cæteræq; interiores facultates non erit vtriusq; vna actio, nec ita imaginatio ad sensum se habebit, vt reminiscentia ad memoriam. Quare sub imaginatione nequit comprehendi sensus communis, sed quatuor erunt interiores potentiæ. Attamen videtur Galen. 7. *de Placit. ca* 8. & *lib.* 1. *de Sympt. causis c. vltimo*, sensum communem à sensibus exterioribus non separare, & sub vna facultate comprehendere; ac proinde sensum communem à principe facultate discernere, licet ipsius functiones & potissimum dignotionem eorum, quæ sensibus obiiciuntur, phantasiæ interdum tribuat.

Ad sensum communem Galen. cum Aristot. *lib.* 1. *de Sympt. causis c. vltimo* reducit vigilias & somnum. Sub vigiliis autem comprehẽditur vtraq; functio sensus communis: scilicet distributio facultatis animalis à cerebro ad sensuum exteriorum organa, vt species recipere queant: Deinde ipsa perceptio siue diiudicatio specierum illarum receptarum. Somnus vero naturalis non est functio aliqua sensus, sed adfectus, qui secundum naturam functiones sensuum siue vigilias cõsequi & interpellare debet, quo vires defatigatæ vigiliis restaurentur. Nam per vigilias spiritus dissipantur, viresque corporis defatigantur, & dum defatigantur magna vtilis vaporis copia in cerebro colligitur cerebrum madefaciens, & functiones eius impediens: vnde retracto calore natiuo ad interiora, somnus oritur. In somno vero retracto calore cõcoctiones melius procedunt, & spiritus, homores, solidæq; partes laboribus exhaustæ, melius reficiuntur, & dum restaurantur, humor ille cerebrum madefaciens, per concoctiones dissipatur, vigiliæque redeunt. Quare *De vigiliis & somno.*

post

post somnum naturalem homines ad omnes actiones aptiores sunt. Igitur vigiliæ erunt functiones sensus primi secundum naturam agentis cum debita intermissione. Somnus vero est illa intermissio, quies aut vinculum sensus communis, & naturalis impotentia, functiones eius impediens, & potissimum influxum spiritus animalis in organa exteriorum sensuum, qui functionib. eorum inseruire debet. Verum in somno non omnis influxus spiritus per neruos impeditur, vt ex respiratione constat, & ex functionibus motus, quæ dormientes obeunt: sed tantus talisque fluxus in organa sensuum non est, quantus & qualis requiritur ad functiones eorum obeundas: nam in somno profundo minus influit: in minus profundo, quando sensus exiliter agunt, plus. Quare non omnis quies aut priuatio sensus somnus erit: nec omnis impotentia, sed naturalis, quæ primo sensui primo competit, quo ligato exteriores à suo munere necessario cessant. Ex quibus colligitur, quod somnus sit quies aut vinculum sensus primi, functiones eius impediens, ab vtili humore cerebrum madefaciēte cum retractione caloris natiui, eo vsque dum vapor ille per concoctionem dissipetur.

De insomniis. Vt somnus πάθος est sensus communis, ita insomnium quod dormientibus obuenit principis facultatis, præcipue phantasiæ. Nam in somno quiescit sensus communis, & proinde exteriores: sed non semper phantasia, cogitatio & memoria, nisi in somno admodum profundo, à copiosiore vapore in cerebrum elato. Nam in mediocri aut minus profundo somno, phantasia, vt supra diximus aliquo modo libera est & actio discretricis confusa. Quare ex speciebus relictis in sensibus, siue ex iis quæ vigilans senserit aut egerit, phantasia complura phantasmata componit, quæ ceu vera sint dormiens spectat: & quia ratiocinatrix cōfuse agit, iis fidem adhibet nesciens se dormire. At si (vt in le-

n leuiore somno euenire solet) discretrix libera sit, & imaginibus illis fidem non adhibeat, quia cognoscit e dormire: tum phantasmata illa, quæ imaginationi obiiciuntur, minus proprie insomnia erunt. Quare erunt insomnia phantasmata ex sensuum motu & reliquiis orta, quæ dormientibus ceu vera obueniunt. Esse autem somnia nonnulla dispositionum quarundam signa in corpore dubium non est. An vero cætera somnia sint futurorum indicia, & an ex iis aliqua prædictio esse possit, non sine causa dubitamus?

Sedes principum facultatum. Hactenus de functionibus facultatis principis, cuius instrumentum reste *Gal.* 8. *& 9 de Vsu part.* est cerebrum secundum substantiam. Habet enim cerebri substantia contentum spiritum innatũ, complantatũ, una cum spiritu animali permixtũ, tanquam organum conseruativum omnium facultatum principum: ut alibi dictum est. Atque hunc calorem congenitum iuuant spiritus animalis & vitalis, quibus refertum est cerebrum: quorum ratione cerebrum calidius esse dicitur à Galeno 7. *de Vsu part.* quocunque aere. An vero tres illæ facultates principes in cerebro sedibus distinguantur, & cum Aetio & Auicenna, imaginatio in anteriore parte cerebri sedem habeat; ratio in medio ventriculo: memoria in postremo, merito dubitari potest. Nam cum cerebrum totum secundum substantiam, & non ventriculos, sedes sit principum facultatum; cui subseruiunt ventriculi cæterәq; partes, Probabile non videtur, facultates sedibus distinctas esse secundum ventriculos, aut absolute secundum partes cerebri, ita vt in vna parte tantum vna facultas subsistat, sed potius vnam in vna parte magis vigere; vt phantasiam in anteriore parte, quæ mollior & ad species recipiendas aptior est; memoriam in posteriore, quæ durior & ad conseruandas species magis idonea: De hac quæstione latius agemus capite de causis symptomatum principis facultatis.

DE

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

DE FACVLTATE INTELLECTIVA.

CAPVT XIV.

De Facultate intellectiua.

CVm autem humana perfectio ad vitam diuinam quam proxime accedat, plures facultates, quam cætera animantia requirit. Nam, vt cuncta in hoc vniuerso modo sibi consentaneo cognoscat, Deoq; similis fiat, singulis facultatum gradib. instructus erit: quę perfectio ex principio, medio & fine consurgit. Principium nostræ cognitionis cõstituunt, sensus exteriores, mediũ interiores, de quibus dictum est: finẽ denique mens ipsa imponit, quæ nos cũ fine omnium postremo DEO scilicet vnit. Quare consequens est, vt de mente agamus. Mens quemadmodum cæteræ facultates animæ per se corporis organo non vtitur, nec à corporis informatione proxime dependet, sed vel in se conuersa: vel inferioribus animę facultatibus se accommodans muneris sui functionem præstat. Quare erit mens siue facultas intellectiua eã vis animæ humanæ, quæ sine interuentu organi corporei adminiculo phantasiæ, & sensuum essentiam cuiusque scibilis intelligit. Functio autem proprie mentis est intellectio: intelligere autem aliquo modo se habet vt sentire. Nam vt sensus nullam earum qualitatum actu habet, quam sentit: ita mens actu expers eorum est, quæ intelligit, sed potentia omniũ particeps. Vnde τόπος εἰδῶν à Platone dicitur. Quod si actu intelligit, εἶδος εἰδῶν existit. Deinde vt sensus ab eo quod sentit, afficitur, nimirum à sensili, ita mens ab eo quod intelligitur, sed non pari ratione. Nam sensus obiecta λόγῳ sibi correspondentia tantum percipit; & ab excellentibus læditur, quod facultas sentiendi instrumento temperato vtatur. At intellectus excellentissimo obiecto magis acuitur, vt minus excellentiæ facilius percipiat: & corpori, quatenus operatur, permixtu

Definitio mentis.

pos

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

non est: sed proprie simplex & immutabilis. Nam licet ecundum essentiam anima intellectiua corpus hu-manum informet: tamẽ ratione operationum in nul-la peculiari parte corporis vires suas exerit, nec in re-cipiendis speciebus intelligibilibus, organo corporeo ndiget: sed sine interuentu organi corporei species llas intelligit; quo potissimum à sensitiua facultate listinguitur, quæ recepta ab organo speciem iudicat.

Obiectum intellectus. Obiectum intellectus est omne, quod intelligitur, ut intelligi potest, νοητὸν, id est, scibile. Quæ autem ntelliguntur, duplicia sunt. Alia omni materia carẽt, t ἁπλῶς ὄντα, quorum ipsa, ac ipsorum esse non dif-erunt. Alia cum materia concreta sunt, in quibus emper aliud est res ipsa, aliud esse rei. Nam ipsæ res oncretæ, sunt diuiduæ, esse, quod mente percipitur, implex & indiuiduum numeri instar. Itaque res i-sæ, vt confusæ sunt, intelligibiles nõ sunt, sed illæ re-um species, quibus indiuiduum cuiusque esse expri-mitur, in quibus intelligendis, mens in corpore, διανοίᾳ quasi secunda mente à prima propagata vtitur, uæ se applicans sensuum functionibus & phantasiæ, omponendo & diuidendo λόγον cuiusque scibilis olligit. Simplicissima mentis apprehensio primi phi-osophi est, quæ ἁπλῶς ὄντα considerat: reliqua scibi-um genera nimirum ἐκ προσθέσεως ὄντα, quæ ad phy-icam, & ἐξ ἀφαιρέσεως ὄντα, quæ ad Mathematicam ertinet, διανοίᾳ apprehenduntur. Quemadmodum utem νοητὰ, actu νοητὰ non sunt priusquam à mate-ia abstracta mente percipiantur: ita mens ipsa poten-ia & non actu intelligit, priusquam abstractas species ecipiat, sed in ortu hominis instar rasæ tabulæ est. peciebus vero receptis, & alia & cõuersa ad suas spe-ies semet ipsam intelligit, quod aliis intelligibilibus enegatum est, cum esse mentis ab ipsa non differat, materiata proprie non sit Nihilominus ex simili-udine aliarum rerum, vt species illas mens recipit, materi-

Mens in agentem & patientem diuiditur.

materialis & quodammodo composita dicitur, & in mentem agentem & patientem diuiditur. Est autem mens patiens, quæ phantasiæ adiuncta νοητὰ in se recipit: mens vero agens, quæ facit vt species in phantasia potentia intelligibiles actu intelligantur: & patibili menti imprimantur. Hæc, vt lumen ad colores se habet. Vt enim colores in subiecto aliquo sunt, sed per lumen sine subiecto aerem adficiunt, ita mens agens efficit, vt species in phantasia traducantur sine materia in mentem patientem: & vt lumen à pellucido separatur: ita mens agens à phantasia & corpore, cum per se immortalis sit. Verum mens patiens cum sine phantasia & memoria non subsistat, mortalis iudicatur.

Operationes mentis ratione obiectorum tres.

Operationes mentis humanæ ratione obiectorum tres sunt, quarum prima est νόησις, simplicium apprehensio, nuda mente sine vlla compositione & diuisione, quæ aut omnino intelliguntur, aut prorsus nesciũtur. Secunda est compositio, siue adfirmatio: & diuisio νοημάτων, siue negatio, in quibus primo veritas aut falsitas spectatur, non solum causa rerum, vt in necessariis, sed etiam causa temporis nimirum in naturalibus & practicis. Tertia λογισμὸς est discursus & ratiocinatio ex veris notis ignota colligens: qua operatione scientiæ constituuntur.

Ratione finis aut theoretica aut practica.

Ratione autem finis mens ipsa aut est θεωρητικὴ aut πρακτικὴ. Illa circa necessaria versatur, & in nuda veritatis consideratione consistens, intra se vertitur: hæc circa contingentia, in quibus actio, & quæ in nostra potestate posita sunt, occupata est, ac veri consideratione contenta non est: sed boni alicuius gratia intelligit: nimirum in rebus agendis vim suam exerit consultando & deliberando, quid fugiendum quidque expetendum sit, demonstrans. Vtraque sine visis vel phantasmatibus in homine non est: sed contemplatiua phantasmata ex sensibus, non tanquam sensibilia

lia, sed νοητὰ consideret, & adfirmationem vel negationem visis adiungit, & an vera, an falsa sint, inquirit. Practica vero sensibilia vt sensibilia considerat. Nam deliberatio rerum singularium est: sed his sensibilibus bonum, siue expetendum & malum siue fugiendum adiungit; & comparando ex præteritis & præsentibus de futuris deliberat. In qua deliberatione prudens vere bona visis illis adiungit: Imprudens boni specie & cupiditate aliqua illectus apparentia bona pro veris habet, & cum visis illis comparat. Bruta vero sine deliberatione sensus communis iudicium visis illis adiungunt, & præsentibus sese accomodant, quæ si iucunda fuerint, persequuntur; sin tristia, fugiunt.

DE FACVLTATE VOLVNTArii Motus.

CAPVT XV.

De facultate locomotiua.

PRæter has iam dictas animæ facultates vna adhuc restat, qua de loco in locum animalia mouentur. Cuius functio à Galeno nunc motus animalis, nunc voluntarius & spontaneus dicitur, quia eum pro arbitrio animal sedare potest, & rursus quiescentem excitare & velociorem ac tardiorẽ reddere. Hęc facultas nutriens aut sentiens nõ est, siquidẽ multis conuenit, quæ loco adfixa sunt: nec intellectus theoreticus, imo ne practicus quidem. Nam sæpe mens iubet aliquid persequi, quod ob intemperantiam homines nõ persequuntur. Præterea nec per se appetitus existit, cum temperantes suis cupiditatibus non obsequantur. Verum motus localis duo sunt prima principia: vnum dirigens; alterũ motum exsequens; ac vt exequi queat additur tertium principium, quod ei famulatur, & inseruit. Id autem quod motum dirigit, expers cognitionis esse non debet, sed aptum vt de absentibus & præsentibus iudicare queat; quale est phantasia &

Principia motus voluntarii tria.

mens. Et quia directio fit per cognitionem, ideo quod exequitur mandata dirigentis, aptum erit, vt cognitionem sequatur, cuius generis est appetitus. Nam cognitio sub specie boni vel mali appetitum mouet; & obiectum appetitus est, excitans, vt id, quod bonũ est, prosequatur, quod malum, fugiat. Excitato appetitu spiritus animales à cerebro per neruos vna incitantur, & musculos proxima instrumenta voluntarii motus mouent: atque musculi articulos, totumque corpus. Quare facultas loco motiua composita erit ex intellectu vel ratione cum appetitu: Verum non omnis intellectus mouet: sed practicus alicuius finis gratia: & mouet ratio in homine, atque imaginatio in brutis, non per se, sed quia ad illam appetitus accedit. Itaque primaria & præcipua causa motus est appetitus, facultas animæ a sentiente minime secreta, quæ si rationi se adiunxerit, in mente voluntatem constituit, quæ intellectus promotus dicitur, adfectibus insidens: hac ii soli mouentur, qui ratione ducuntur, sin imaginationi copulatus fuerit appetitus, πάϑος siue adfectus vna orietur: quo non bruta solum, sed etiam pueri & incontinentes aguntur. Sub appetitu adfectus continetur, & adfectus appetitiones quædam sunt: sed differre aliquo modo videntur. Nam adfectus proprie est motus animi, ortus ex imaginatione iucundi vel tristis, nondum exiens in actum externum. Appetitus vero proprie motus est animæ exiens in actum externum, concitatus ex cognitione obiecti, sub ratione boni vel mali. Nam intendit appetitus finem illum solum, qui aliqua cognitione, id est, intellectu vel imaginatione comprehẽsus sub specie boni siue veri, siue apparentis est: proinde obiectum appetitus, id est, appetibile, quod appetitum ad agendum mouet, est bonum; vel reuera, vel apparens, finis ipsius appetitus. Vere autem bonum est, quod intellectus practicus præscribit: apparens v. bonum imaginatio

Præcipua causa motus localis appetitus.

Quid affectus & appetitus?

gınatio

ginatio sub ratione iucundi vel ingrati dictat. Nam ratio, quæ in vniuersalibus est semper recta: at imaginatio in particularibus interdum recta non est. id bonum ex adfectu aliquo (vt ex dolore, voluptate &c.) iudicans, quod reuera tale non est. Vnde mirum minime est, appetitus non tantum ratione contrarios esse, sed etiam inter se: nam cupiditas aliud sequitur, aliud ratione dictat: quia cupiditas præsentibus semper mouetur: ratio vero futura considerat: & quæ nunc iucunda sunt mala esse indicat,

Sedes appetitus cerebrũ, sed scaturigo affectuum ab aliis partibus.

Resident autem appetitus causa motus in cerebro proprie, vbi facultas sentiens sedem habet, ac vnde spiritus animalis prouenit. Verum adfectuum seminaria ab aliis partibus potius scaturiunt: Veluti libidinis seminaria à pudendis, cupediæ & ciborum ab orificio ventriculi, iracundiæ à corde quod proprie sedes est irascibilis facultatis, vt alibi dictũ est. Hi adfectus animi sunt, nondum exeuntis in actũ externum. Exeunt autẽ, si accedat appetitus & incitatio interni motus ad externam actionem. Nam inter adfectum vt irã, quæ est desiderium vltionis siue oppressionis, & ipsam actionẽ, scilicet oppressionem aut vltionem est appetitus, incitatio scilicet motus illius interni ad externam actionem: ita ex ira educitur actio ad opprimendum offensionis autorem, si iratus oppressionem illam prius appetiuerit. Quæcunque autem specie boni aut mali nobis obiiciuntur, si cum ratione ea sequimur aut fugimus, tum appetitus rationis particeps erit: si præter rationem incitamur, & voluptatis aut molestiæ vis maior fuerit, quam rationis, tum appetitus expers rationis erit, & proprie adfectus; at si turbido & violento motu ita insurgat, vt vires rationem statim cõturbẽt, πάθος proprie dicetur. Consistũt autem adfectus in persecutione aut fuga ex opinione alicuius sub specie boni aut mali: idque aut præsentis aut instantis & futuri. Ac primum

Differẽtiæ adfectuũ.

ex imaginatione boni præsentis recẽter obiecti, oritur voluptas aut delectatio: quæ vel est de rebus nostris secundis, vel alienis aduersis. De reb. nostris aut nostrorum secundis, si moderata & constans fuerit, gaudiũ; si profusa, lætitia: si inanis sese efferens, iactantia vocatur. Si de rebus alienis aduersis præcipue bonorum, maleuolentia & malitia dicitur. Contra ex opinione mali præsentis auersatio & animi ægritudo oritur, quę varia est. Nam ægritudo animũ premens, angor: crucians, dolor; quæ cum labore accidit, ærumna; cum vexatione corporis, adflictio: quæ cum molestia & cogitatione premit, sollicitudo; quæ sine meliorum expectatione accidit, desperatio: quæ cum fletu, lamentatio; cum eiulatu, mœror; quæ ex interitu alicuius, luctus dicitur; quæ ex aliena miseria oritur, cui subuenire cupimus, misericordia; quæ ex aliena prosperitate, si bonorum, liuor & inuidia dicitur, si malorũ, sub νεμέσει continetur, quæ mixtus adfectus est potissimũ ex ira & dolore. Tertio ex opinione boni futuri, spes boni illius expectatio & confidentia, ac desideriũ siue cupiditas oritur, quę varia est: alia enim cõsistit in cibi potusq; desiderio, cupediæ: alia in rei Venereæ, libido: aliqua in honoris & gloriæ, ambitio: nonnulla in diuitiarum, auaritia, quædã in vltionis siue vindictę, ira; quæ si subito desinat, excandescentia, si inueterata, odiũ, si tempus vltionis expectet, inimicitia dicitur, &c. Contra ex mali futuri opinione animũ prementis excitatur metus (spei & confidentiæ contrarius) mali futuri expectatio, quæ quando malum instans est, timor dicitur, si permaneat, formido, si corpus vehementer concutiat, terror, si mentẽ percellat, pauor: si vlterius procedat, cõsternatio & exanimatio: si ex laboris metu oriatur, pigritia vocatur &c. Mixtus autẽ adfectus ex spe & metu est verecundia. Atq; hi sunt adfectus, qui motus quidẽ animi sunt, sed corpus vna afficiunt; ac quo vehementiores fuerint, eo spiritũ cum sanguine magis

magis impellunt, quasi suppetias laturi ipsis instrumentis. Mouentur autem spiritus vel ad exteriora, vt in ira, gaudio & similibus, desiderio aut appetitu boni præsentis, vel futuri. Vel ad interiora fuga & auersatione mali, vt in tristitia, metu &c. Ex his quæ dicta sunt, apparet, tria requisita esse in motu animalium; quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur. Quod mouetur, proprie est animal; quo mouetur, sunt instrumẽta motus, qualia proxime sunt musculi. Quod mouet, duplex est, vnũ mouens immobile obiectum, ratione aut imaginatione comprehensum, sub specie boni aut mali: aliud mouens mobile appetitus. Nam bonũ siue verum, siue apparens, appetitũ mouet; & appetitus ipsos spiritus animales à cerebro per neruos, qui sua natura appetitui obtemperant, & spiritus à cerebro incitati musculos mouent, ac musculi articulos &c.

Quare quatuor erunt in motu animalium: primo finis motum excitans, obiectum: secundo principiũ dirigens cognitio: tertio medium exequens appetitus: quarto instrumentum absoluens, musculi, nerui, & cerebrum. Verum quia in cerebro residet vis motus & sensus: igitur cerebrum ea facultate motum imperat: deinde, vt eques habenis equum dirigit, ita vis à cerebro neruis (perfusis spiritu animali) quasi habenis musculos mouet, qui proxima sunt motus voluntarii instrumenta. Omnes musculi eius, cui inferuntur, partis voluntario motui seruiũt, Nam vnicuiq; motui partis peculiares destinati sunt musculi, & contrariis motib. oppositi musculi; vt musculis articulum flectentibus opponuntur extendentes; & musculis partẽ in dextrã mouentibus, opponuntur musculi in sinistrum mouẽtes; eademq; in cæteris ratio est. Verũ motus, qui nullum sui contrarium habet, oppositos non adipiscitur musculos. Agit musculus dum in se contrahitur contractis fibris, quæ dum musculus os mouet, in tendinẽ semper cõcrescunt. Quare quando partem flectimus,

Quatuor cõcurrunt in motu animalium.

contrahuntur musculi flectentes, & relaxantur oppositi partē extendentes, contrarium euenit, vbi partem extendimus, eademq; est in cæteris oppositis motib. ratio. Verum vbi omnes oppositi musculi simul agūt, siue contrahuntur, oritur motus musculorū tonicus, qui partē in eodem situ detinet, vt quando brachium extentum in eodē situ retinemus, cuius generis quoq; sunt, stare, sedere, erecto corpore iacere, & non ad pedes delabi &c. Horum respectu cæteri motus locales dici poterunt, quia vel situm partis in toto mutant in anteriora vel posteriora, dextrum vel sinistrū; sursum, deorsum &c. vel totum animal de loco in locū transferunt, vt ambulatio siue incessus, qui ex contrariis motibus componitur, nimirum crurum extensione & reflexione. Cum autē nihil moueri queat, nisi aliquo immobili firmetur, peculiariter in motu animalium de loco in locum, siue in deambulatione, duo immobilia erunt, vnum internum, requisitum in omni motu cuiuscunq; partis; aliud externum necessariū in motu totius à loco in locum. Nam primum, si vnum absolutum animal esset, non moueretur. Partes igitur diuersas habet: ac vt membrum aliquod moueatur, necesse est aliquid quiescere, à quo principiū illius motus & cui adfixi sunt musculi, cuius rei gratia animalib. articuli insunt, vt tanquam in centro flexibus vtantur. Immobile vero externum est, quod extrinsecus, obnixui illius, quod mouetur, resistit. Nam in ambulatione nisi aliquod sit extrinsecum, quod illi contentioni membrorum renitatur, omnis mouendi conatus inanis erit. Præterea functiones, quæ ope musculorum perficiuntur aliæ animales tantum sunt, vt ambulatio, apprehensio, loquutio, &c. aliæ partim naturales, partim animales, vt respiratio, tussis vrinæ, aluiq; deiectiones, motus vteri in partu, ac in summa, quæcunq; fiunt à facultate expultrice naturali adiuta motu musculorū.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

DE PATHOLOGIA

Siue

DE REBVS PRÆTERNATVRALIBVS

LIBER TERTIVS.

DE MORBIS ET MORBORUM differentiis.

Capvt I.

De rebus illis, quæ ſecundum naturam corpori humano inſunt, & quarum conſideratio ad Phyſiologiam proprie pertinet, hactenus dictum eſt: conſequens eſt vt Pathologiam explicemus, & de rebus quæ contra naturam inſunt, agamus. Vtriuſque enim eadem eſt ratio: cum in eodem virtus & vitium verſetur, ac eadem affectio alio modo ſecundum aut contra naturam dicatur.

Conſiderantur autem in humano corpore tria: Primo, ipſa conſtitutio corporis: ſecundo, cauſæ quæ conſtitutionem efficiunt: tertio, affectus & accidentia, quæ ex conſtitutione dependent. Circa hæc tria omnis Medici conſideratio, & operatio, Nam ſi ſecũdum naturam fuerint, conſeruari, ſin contra, ſubmoueri à corpore debent. *Tria in humano corpore ſecundum & præter naturam.*

Ac primum conſtitutio ea tantum eſt, quæ partib. viuentibus debetur, ac ſimilaribus & diſſimilaribus ineſſe iudicatur, aut pro naturæ modo, aut contra: Pro naturæ modo, ſi conſtitutio ſit expeditis animæ functionibus accommodata & idonea, contra vero, ſi inidonea & inepta. Nam, pro ſua conſtitutione, *I. Conſtitutio ſiue affectus partium.*

pars ad agendum bene maleue diſpoſita & affecta eſt: vnde conſtitutio à Medicis alio nomine plerunq; diſpoſitio & affectus dicitur; licet conſtitutio proprie dicatur de toto, ratione partium componentium, & cōſtituentium, Diſpoſitio vero, quatenus ad actionem producendam pars apta vel inepta eſt. Ratione conſtitutionis & diſpoſitionis, ſiue ea moderata fuerit & naturalis, ſiue immoderata & præter naturam pars viuens functiones ſuas edit: licet à facultatibus animæ functio omnis procedat. Nam facultas, quæ per ſe impaſſibilis eſt, pro conſtitutione organi ſui actiones variat: indiget enim miniſterio organi: Quare ſi fuerit organon naturaliter diſpoſitū, expedite agit: ſin præter naturam, vitioſe & impedite. Igitur conſtitutio ſiue diſpoſitio membri erit immediata cauſa functionis, tam expeditæ, quam impeditæ.

II. Cauſa conſtitutionis.

Secundo, cauſa eſt omne illud, quod ſua natura in conſtitutione illa partem generationis confert: confert autem per mutationem & motum. Atq; ipſa conſtitutio ſiue diſpoſitio proprie nihil aliud eſt, quam terminus illius motus. Aliud enim eſt, pati, & affici: aliud, affectum & diſpoſitum eſſe: deinde, aliud πάθος & πάθημα, paſſio ſcilicet & affectio; aliud διάθεσις, diſpoſitio ſcilicet & affectus. Nam ipſa diſpoſitio & affectus nihil aliud eſt, quam mutationis illius veſtigium, patiēti corpori impreſſum: aut forma ſiue qualitas quædā motum conſequens. Proinde ſublata cauſa tollitur quidem paſſio & patiētis corporis affectio: ſed non neceſſario vna affectus, ſiue diſpoſitio.

III. Accidentia conſequentia.

Tertio, omnem corporis conſtitutionem & diſpoſitionem neceſſaria quædam effecta, ſiue accidentia conſequuntur: præcipue vero, functiones ſiue actiones, pro modo diſpoſitionis.

Sub vno horum triū ſanitas & morbus erit: & proprie aut diſpoſitio viuentis corporis, aut illius diſpoſitionis cauſa, aut, quæ ex diſpoſitione ſequitur, actio.

Verum

Verum cum contrariorum idem ſubiectum eademq; ratio ſit, in eodem ſubiecto ſanitas & morbus erit, & ſub eodem genere: & vno cognito alterum ſtatim cognoſci poterit. Sani omnium conſenſu tum ſumus, quando, partium corporis adminiculo, muniis ad vitam neceſſariis fungi valemus: ſiue quando actiones pro naturæ modo edere poſſumus: ægri igitur, quando in vna aut pluribus partibus earũq; functionibus impedimentum ſentimus. Quilibet enim ſe ſanum iudicat, non ſolum quando functiones ſuas naturaliter exercet: ſed etiam quando eas exercere poteſt: ſiue, quando ſentit nullam corporis partem in munere ſuo impeditã. Quare ſanitas ipſa naturalis functio non erit, proinde nec morbus functionis læſio: aut functio impedita, alioqui omnes vincti & dormientes morbo laborarẽt ob functiones animales impeditas. Verum omnium iudicio vincti & dormientes ſani exiſtimantur, ſi conſtitutionem corporis ſecundum naturam habuerint, quæ functiones naturales exercere poteſt: ægri contra, ſi contra naturam habuerint, quæ impeditas actiones producit. Quare ſanitas erit ipſa conſtitutio viuentis corporis ſecundum naturam: morbus eiuſdem conſtitutio præter naturam. Actio vero læſa, & quæ actionem ſequuntur, accidentia tantum morbi ſunt, quæ à Medicis peculiari nomine Symptomata vocantur. Cauſa illius conſtitutionis contra naturam morbus cenſeri non debet: ſed quod immediate per ſe actionem lædit, quod non facit cauſa: quia ſæpe læditur actio cauſa non exiſtente. Quare cauſa diſpoſitionis ſecundum aut præter naturam ſanitas aut morbus non erit: ſed cauſa morbum antecedit, & morbum immediate ſequitur actio læſa, cæteraq; ſymptomata. Quando conſtitutionẽ & diſpoſitionẽ dico, qualitatatem primæ ſpeciei intelligo: licet illud quod ſubiectum diſponit, per ſe conſideratum, alterius ſpeciei aut generis ſit: veluti calor &

Sanitas & morbus nõ continentur ſub functione, ſed conſtitutione.

frigus per se sunt Patibiles qualitates: deinde magnitudo & numerus per se Quantitates: figura & forma sub quarto genere Qualitatis: Quatenus vero subiectum suum bene maleue afficiunt: & ad aliquid certo modo agendum, aut patiendum disponunt, dispositiones & affectus subiecti illius dicuntur: quod si secundum naturam & moderate afficiant, sub sanitate continentur: sin contra, morborum differentias constituunt, vt infra apparebit.

Morbi definitio.

Ex quibus colligitur, quod morbus sit constitutio viuentis corporis præter naturam, quæ per se primo actiones sensibiliter lædit. Dico præter naturam cum Galeno *lib. de Sympt. diff. c.* 1. in lata significatione, ad differentiam sanitatis, respiciendo ad formam cuiusque propriam, vnde actionis principium, quæ magis natura est, quam materia. Nam à Galeno id præter naturam dicitur, quod ex naturæ præscripto non est, siue per se naturæ vim inferat, vt morbus, & morbi causa; siue non inferat, vt symptomata: qua significatione hæc omnia tria, res præternaturales à medicis appellantur, ac à naturalibus, & non naturalibus distinguuntur. Verum proprie id præter naturam dicitur, quod quidem ex præscripto naturæ non est, sed per se ei nullam vim infert, vt symptomata; contra naturam, quod cum natura pugnat per se eiq; vim infert, actionesque eius lædit, vel primo vt morbus, vel alterius interuentu, vt causa morbi, vnde eodem sensu, quo prius, morbus definiri poterit constitutio viuentis corporis contra naturam primo actiones sensibiliter lædens. Additur *Viuentis Corporis*, proprium scilicet morbi & sanitatis subiectum. Cum enim morbus læsa actionis causa sit, in alio non erit, quam in ipsis actionum instrumentis: Instrumenta autem actionum non sunt humores, sed partes solidæ & continentes, à quibus spiritus non excluduntur, quatenus in membris determinantur, vt agentium mem-

brorum

borum partes & instrumenta communia. Quare morbus in humoribus non erit, sed in partibus continentibus, à quarum essentia spiritus non plane separatur, quatenus vt instrumenta considerantur conseruantia facultatem in membris: Humores enim ideo excludimus, quia non viuunt: deinde quia materia spirituum & membrorum sunt: nec aliter functionibus incommodant, quam si membra quantitate & qualitate sua offendant: Quare in contentis potius erunt morborum causæ. Neque tamen hæc tria ita absolute distinguuntur, vt scilicet causa sit in contentis solum, symptomata in solis spiritibus, & morbi in partibus cõtinentibus. Nam symptomata etiam in contentis apparent: & morbi in spiritibus sunt, quatenus à membris determinantur, membrorumque partes esse intelligũtur. Præterea causæ aliquando in continentibus considerantur, vt alibi demonstratur. Tertio, dico, *Actiones sensibiliter lædens*, vt separentur leues dispositiones. Nam si quæuis immoderata constitutio, quantumuis parua, morbus esset, omnes homines perpetuo morbis afficerentur, & ἀειπάθεια introduceretur. Nã sanitatis magna latitudo est: alia optima in medio omnis excessus, alia in habitu inculpata, quædã in habitudine vicina morbo, & quodammodo ambigua. Si igitur tota hæc latitudo sanitas dicatur, nullum medium inter sanitatem & morbum erit: sin ea, quæ in habitudine vicina morbo, à sanitate separetur, media quædã dispositio inter sanitatem & morbum erit, quę actiones neq; satis firmas neque sensibiliter læsas producit: vnde neutra vocatur. Hæc sua latitudine nõ destituitur: & non aliter quam sanitas & morbus, suas causas & accidentia habet. Illæ vero dispositiones leues, quæ actionibus manifeste non officiũt, licet morbi proprie non dicantur, à morbis tamen magis magnitudine, quã specie differunt: & ad aliud genus leuis inchoata intemperies, & absoluta referri nequeũt.

Præterea sub actione hic vsum cõprehendimus: cum non omnes partes actionem habeant, sed quædam vsum tantum. Tandem subiungitur, *Primo actiones lædens*; non solum vt morbi à causis morborum distinguantur, quæ constitutiones interdum sunt præter naturam & actiones lædunt, non primo, sed medianre alio scilicet morbo; verum etiam ad differentiam læsionis, quæ fit ex proprio partis affectu ab ea, quæ per consensum tantum.

Læditur partis functio per se vel per cõsensum. Læditur enim partis actio dupliciter: per se, proprio partis affectu, vnde procedit actio læsa, scilicet per ἰδιοπάθειαν, vel per consensum, i. e. συμπάθειαν: quod *Per consensum tribus modis.* tribus modis accidit; Primo, dum morbi causa aliunde communicatur: vt quando ex ventriculo affecto corrupti vapores in cerebrum ascendentes eius actiones lædunt, deinde vbi facultas influere prohibetur: veluti quando spina aut neruo affecto manus resolutio oritur. Tertio, quando ad partem materia actioni necessaria non peruenit: vt si vulnerata τραχεία vox impediatur. Vbi vero actio proprio partis affectu læditur, morbus proprie & absolute dicitur: non autem quando per consensum tantum: nisi, diuturna illa affectione per consensum, pars illa proprium affectum *Per se duobus modis.* contraxerit: quod in prima tantum specie euenit: ac tum posteriorẽ affectũ, δευτεροπάθειαν vocamus: priorẽ vero, ex cuius consensu nascitur, πρωτοπάθειαν. Fit autem morbus causa morbi bifariam; vel sua natura, veluti pleuritis natura sua febrim excitat vel conditione partium, sub qua continentur: primo, connexus & societas, qualis est inter ventriculum & cerebrum per neruos: Secundo, positus partium: tertio, robur & calor, vnde pars validior nobiliorque excrementa sua ad debiliorem ignobilioremque deponit.

De differentiis morborũ. His definitis consequens est, vt morborum differentias in specie cognoscamus. Differentię varię sunt, quarum præcipuæ sumuntur vel à morbo, vel à subiecto

ie&o, vel à causa morbifica. In morbo autem quatuor considerantur teste *Gal.1. de Cris.* Morbi essentia, magnitudo, motus, & mos siue modus morbi; quibus addi poterit exitus siue euentus. Ab Essentia morbi sumuntur differentiæ specificæ, quibus genera & species morborum constituuntur: A cæteris omnibus differentiæ tantum accidentales. Ac primum, cum morbus sit constitutio partis viuentis præter naturã, tot erunt prima morborum genera, quod sunt constitiones. Triplex autem constitutio aut compositio, tam non naturalis quam naturalis, in humano corpore consideratur: Prima, partium similarium, ex elemẽtis: secunda, dissimilarium & organicarum, ex similaribus: tertia, totius corporis, vtrisque, tam dissimilaribus quam similaribus communis, nimirum vnitas. Consistit enim naturalis constitutio siue sanitas partium similarium, in debita proportione quatuor elementorum, siue in iusta temperie quatuor primarum qualitatum, calidi, frigidi, humidi, & sicci; dissimilarium vero, ex similaribus, in debito numero ac iusta magnitudine in decentem formam coeuntibus, cum idoneo consensu & situ: At toti corpori omnibusq; partibus communis est vnitas. Quare vniuersi corporis sanitas si explicari debeat ita definiri debet, quod sit bona similarium temperies, & organorum integra fabrica, cum vtrarumque partium naturali vnitate: Hæ naturales constitutiones partiũ si immutentur, totidem morborum genera necessario oriuntur. Quare tria erunt prima & summa morborum genera: vnum, partium similarium discrasia siue intemperies: alterum, partium dissimilarium mala compositio: tertio, vtrisque communis, vnitatis siue continuitatis solutio.

Differẽtiæ essentiales quibus cõstituuntur genera morborũ.

Tria summa morborũ genera.

Tribuitur temperies & intemperies proprie similaribus & non dissimilaribus: sicut mala compositio tantum organicis: quia totius similaris (vt carnis to-

I. Intemperies proprie simi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

laribus debetur.

tius & omnium particularum) vna natura est: & eadem temperies in toto & singulis partibus inesse solet, quod in dissimilaribus euenire nequit: Deinde similaria quatenus similaria non requirunt certam figuram aut determinatā quantitatem : sed sub quauis figura & magnitudine suam naturam seruant : at pars organica certa figura, quantitate & partium positu indiget, sine quibus nec nomen nec naturam instrumenti acquirit. Incipiunt quidem actiones omnes à similaribus, sed à dissimilaribus perficiuntur. Deinde similarium intemperies per se consideratæ dispositiones ociosæ non sunt, quæ actiones tantum impediūt: sed quæ sensibiliter, pro natura superantium qualitatū corpus alterant, & mouent: quod nō faciunt morbi compositionis, qui impedimenta potius sunt actionū, vt in obstructionibus apparet : transferuntur enim humores de vno loco in alium, quia caua sunt. Si igitur cauitas est causa expediti transitus humorum, cauitatis illius occlusio siue obstructio erit causa impediti transitus. Eadem est ratio in cæteris morbis compositionis.

Species intemperie.

Oritur autem intemperies vbi Elementorum debita proportio non est nec ea qualitatum contrariarum temperies, quę functionibus naturalibus compe. tit: sed vel vna sola tres cæteras vincit & exuperat, vel duæ reliquas duas. Ergo octo erunt intemperies: quatuor simplices, vbi vna tantum qualitas exuperat, nimirum, calida, frigida, humida, vel sicca : quatuor compositæ siue cōiugatæ, quæ compositis morbis annumerantur: nimirum, calida humida, calida sicca, frigida humida, frigida sicca. Hæ intemperies vicissim multis modis distinguuntr; Primo, ratione antecedentis causæ. Sic alia intemperies cum materia dicitur, siue cū causa antecedente ex humorum affluxu & vitio, alia sine materia : Deinde ratione subiecti, alia intemperies est in habitu & confirmata, quæ diffi-

cul-

culter soluitur: alia in habitudine inchoata, quæ minus stabilis est: Præterea alia est æqualis in omnibus membri partibus similis, alia inæqualis, dissimilis & in vna intensior in alia remissior: aut quæ partes ipsas inæqualiter afficit. Verum in priori differētia morbus cum morbi causa confunditur: cæteræ differentiæ accidentales sunt: ac etiam pluribus specie differentibus inesse poterunt. Sub intemperie cum materia comprehenduntur à Galeno tumores, qui fiunt ex humore collecto in parte, de quorum differentiis infra, & capite de causis morborum dicemus.

Plures non sunt similarium morborum species, quam ex inęquali primarum qualitatū commixtione. Qui vero à Fernelio morbus materiæ dicitur (vt immoderata raritas, densitas, laxitas, astrictio actionem lædens) per se proprie similaris non est, sed parti organicæ debetur vt infra apparebit. Præterea similaris morbus à tota substātia aut forma nullus proprie est: Forma enim substantialis indiuisibilis est, nulli contraria, quæ intensionem & remissionem non suscipit: Sanitas vero & morbus magis & minus sustinent, & in indiuisibili consistere nequeunt. Quare ratione formæ substantialis morbus nullus erit, sed tantum constitutionis, quæ consequitur formam: nimirum temperamenti, structuræ, & vnitatis, quæ varie mutantur manente eadem membrorum substantia: nisi forte in his tantus fiat recessus, vt omnis dispositio & apparatus materiæ pro forma conseruanda planepereat. Nam corrupto prorsus naturali temperamento forma substantialis permanere nequit.

Non datur morbus similaris à materia aut forma.

Secundum genus morborum est mala compositio, vbi appropriata organi alicuius constitutio siue compositio per se labefactatur. Labefactatur autem quatuor modis: quia naturalis organi constitutio quatuor requirit, *vt in Physiolog capite 4. demonstratum est.* Ergo quatuor erunt genera morborum organicorum:

Secundum genus morborū, mala compositio.

vnum

I.
Morbus in compositione quadruplex.

vnum conformationis, alterum numeri, tertium magnitudinis, quartum consensus & situs.

Primũ genus vitiatæ conformationis tres species.

Conformatio, primum, ratione partium externarum, sub se comprehendit figuram & superficiem: ratione internarum, meatus per quos feruntur succi: & cauitates: quorum vnum si à naturali statu recedat morbus conformationis oritur.

I.
Morbus in figura.

Quare prima species morbi conformationis est vitiata figura, scilicet si membri alicuius naturalis figura ita immutetur, vt actiones illius impediat: id fit, vbi ea quæ recta sunt curuantur: aut quæ curua recta euadunt: quod nonnullis in vtero accidit, aliis à partu: vt apparet in varis, vaciis, claudis, simis, ac in iis, qui ex confractis ossibus male curati sunt, & in arthriticis nonnullis.

2.
Morbus in superficie.

Secunda species est vitiata superficies. Vitiatur autem superficies, si quæ læuis esse debet exasperetur, aut quæ aspera, læuigetur. Quare duæ erunt vitiatæ superficiei species: vna læuitas non naturalis: vt in lienteria: altera asperitas, qualis faucibus interdum accidit, quæ tussim excitat.

3.
Morbi in meatibus & cauitatibus duplices.

Tertia species malæ formationis est in meatibus & cauitatibus, quarum variæ sunt differentiæ; quæ tamen omnes ad duo communissima genera reducuntur, nimirum ad meatuum dilatationem & angustiam. Dilatatio est quando meatus nimis patent, vel ob

I.
Dilatatio

partium raritatem; vel immodicam apertionem. Sub hac igitur comprehendimus ἀναστόμωσιν, quando orificia vasorum nimis patent & aperiuntur, & διαπήδησιν quando tunicæ vasorum nimis relaxantur & rare fiunt, vt humores effluant.

2.
Angustia. quæ quinq; species habet.

Angustia vero multiplex est, vt à multiplici caus oritur: vnde etiam denominatur. Hæ causæ vel in vasis consistunt, vel extra vasa: Si in vasis, oritur subsidentia vel contractio; quando in se meatus arctiu coeunt: vel coalescentia, quando particulæ & tunicæ

vniuntur

vniuntur: vel constipatio, quando à carnis excrescentia, meatus imminuitur, qualis accidit orificio vesicæ ex vlcere: vel denique obstructio, vbi à materia non naturali occluditur. Si vero causa extra fuerit, meatũ comprimens, oritur cauitatis constrictio siue oppressio aut compressio. Præterea figura partis vitiata meatum aliquem interdum lædit: & tum morbus fit causa morbi.

Secundum genus morbi composit. in magnitudine, Cuius duæ species sunt.

Secundum genus morbi organici nascitur vitio magnitudinis, quando pars supra naturæ modum excrescit vel infra subsistit. Quare duæ huius species erunt, vna morbus auctæ magnitudinis, quando magnitudo partis ita præter naturã augetur, vt actionẽ eius impediat. Cuius generis est ἐγκανθὶς excrescentia carunculæ lacrymalis: sub hoc genere quoque continentur omnes tumores præter naturam, siue ortum habeant ab humore collecto in parte, vt phlegmone, œdema, Scirrus, &c. siue à parte decumbente, vt ἐντεροκήλη, ἐπιπλοκήνη, qui morbi sunt in magnitudine aucta cum vitiato situ & consensu, siue à carnis excrescentia, vt ὑπερσάρκωσις, σαρκοκήλη, &c. Altera species est morbus diminutæ magnitudinis, quando pars præter naturam imminuitur: vt in Atrophia, Phthisi, Rhœade, & similibus apparet.

Tertium genus morbi cõposit. in numero.

Tertium genus morbi organici numeri vitio euenit: & vel in exuperantia vel defectu alicuius præter naturam consistit. Exuperantia autem illa est tantum rerum non necessariarum, aut accrescentium iis, quæ naturalia habitu sunt, sub specie partis vt sextus digitus in manu; πτερύγιον in oculo; polypus in naribus: aut toto genere præter naturam; vt lumbrici in intestinis: calculi in renibus, & vesica: suffusio in oculo, contenta in abscessibus; itẽ verrucæ & calculi. Morbi hæc dicuntur non per se, sed in numero respectu mẽbri, cui insident & adhærent, tanquam partes præter naturam superadditæ, organi illius structuram

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

vitiantes, & sua præsentia eius functiones impedientes, alioqui calculus in renibus & vesica, quando meatus & vias claudit, angustiæ respectu morbi causa tãtum est. Defectus vero est substantiæ naturalis, non qualis in diminuta magnitudine, vbi ad numerũ pars integra manet, sed vbi vel ex toto membrum aliquod radicitus perit, vt manus, lingua, &c. vel de integritate membri particula aliqua decedit, vt digiti portio &c. quod in mutilatis sæpe videmus.

Quartum genus morbi compo-sit, praua connexio & situs.

Qartum genus morbi malæ compositionis consistit in deprauato situ, & connexione siue consensu: In situ, quando partes naturalem situm non habent, aut à loco naturali abeunt: cuius generis sunt, luxatio, ἐντεροκήλη, ἐπιπλοκήλη, procidentia vteri, &c. In connexione autem siue consensu, quando mutua partium societas violatur, & ea vniuntur, quæ vniri non debent: vt in coalescentia labiorum, & palpebrarum, in strabismo & similibus.

Tertiũ genus morborum. Solut. continui.

Vltimum & tertium genus morborum vtrisque, tam similaribus quam dissimilaribus commune est: vt solutio vnitatis. Nam tam similaribus quam dissimilaribus vnitas & partium cohærentia debetur: sed alio atque alio modo: vnde fit vt solutio vnitatis nunc per se parti similari tribuatur, ex accidenti toti organo, scilicet cum particulæ vnitas tantũ soluitur, vt in vlcere & carie; eaq; diuisio similaris à nonnullis continui solutio proprie dicitur: nunc per se toti organo conuenit: sed ex accidenti, particulæ: vt cum vna aut altera particula à toto organo separatur & auellitur; nimirum quando ἀποσπάσματα, fiunt: eaque diuisio dissimilaris, à nonnullis solutio contigui proprie vocatur: aliquando & toti organo & particulæ similari per se: vt si ligamenti alicuius vnitas in se soluatur, & simul membro non cohæreat.

Differentia solut. con-

Continet solutio vnitatis sub se varias differentias, pro partis subiectæ & causarum diuersitate. Nam ratione

tione subiecti partibus carnosis proprie vulnus & vlcus tribuitur: item carnosis & mollibus, ruptio & contusio: ossibus fissura, fractura, caries: neruis proprie conuulsio, & fibrarum diuulsio: organicis partibus, ἀποσπάσματα. Ratione vero causæ quadruplex est. Primo, ab acri erodente materia in carnoso genere est vlcus, in osse caries: secundo, à causa incidente, secante, pungente vulnus: tertio, à valido & duro corpore irruente, contusio & illisio in partibus mollibus; fractura in ossibus: quarto, à replentibus, contrahentibus, distrahentibus, distentio & disruptio. *In ratione subiecti.* *Ratione causæ.*

Hæc sunt prima & simplicissima morborum genera, eorumq; species, quibus corpus humanum contra naturam afficitur. Afficitur autem corpus humanum vel in vna parte, vel pluribus; idq; aut simplici aliquo morbo, aut composito. Componuntur autem morbi illi simplices multis modis: aut generis eiusdem, vt intemperies cum intemperie; vel generis diuersi vt intemperies cum mala compositione aut vnitatis solutione: Deinde componuntur, vel in vna particula exquisite, vt in tumoribus ex coaceruatione humoris in parte, qui intemperies sunt, cũ aucta magnitudine, & solutione vnitatis, vel in diuersis particulis vnius organi: veluti, si oculus simul suffusione, corneæ vlcere, & ophthalmia laboret. Compositæ autem intemperies, de quibus supradictum est, aut puræ sunt sine antecedente causa & affluxu humorum, aut cum affluxu: is humor est sanguis, pituita, bilis flaua & nigra, aut ex his commixta: qui humores in parte coaceruati si distentionem fecerint, oriuntur tumorũ præter naturam varia genera. Nam calida humida intemperies cum sanguine φλεγμονὴ dicitur: calida sicca cum bile, ἐρυσίπελας: frigida humida cum pituita οἴδημα: frigida sicca cum melancholia tumorem durum faciens σκίῤῥος vocatur. At si misti fuerint humores, à vincente humore tumores illi nomen præci- *De morbis compositis.*

pue ſumunt: veluti ſi vincat ſanguis, & adſit bilis, pituita aut melãcholia, φλεγμονὴ ἐρυσιπελατώδης οἰδηματώδης, aut σκιῤῥώδης dicitur, eadem in cæteris ratio. De quibus in cauſis morborum. Tandem vbi corpus in diuerſis partibus afficitur morbi oriuntur, vel plane diſiuncti, qui nullam communionem habent: id eſt, nec eaſdem actiones lædunt, nec vna alteri cauſa eſt: vel impliciti ſunt, qui vni eidemq; actioni officiunt: vel connexi & conſequentes, quando prior poſterioris cauſa eſt. Quomodo autẽ id fiat ſupra demõſtratũ eſt. Hæc ſunt genera & differentiæ morborum, deſumptæ à morbi eſſentia. Cæteræ differẽtiæ vel accidentales ſolũ ſunt: vel à certis diſtinctis que partib corporis oriuntur: quæ tamen ſub his continentur: licet ex appoſitione ſubiecti intelligantur & definiantur: Ac quoque vocabulis συνδεδυασμένοις fere ſempe exprimantur: veluti, pleuriſis & angina inflammatio nes quidem ſunt non ſimpliciter: Verum hæc fauci um; illa membranæ ſuccingentis coſtas.

Differentiæ morborum accidentales.

Hactenus de eſſentialibus morborum differentiis quibus genera & ſpecies morborum proprie conſti tuuntur. Verum præter has differentias, aliæ quãplu res apud medicos reperiuntur, quæ accidentariæ tan tum dici debent, quia genus aut ſpeciem morbi no proprie conſtituunt, ſed tantum ad conditiones proprietates nonnullas explicandas inſeruiunt, de ſumptæ non ab eſſentia morbi, ſed vel ab accidenti eſſentiam morbi conſequentibus, qualia ſunt morb magnitudo, motus, mos & euentus, vel à ſubiecto, v à cauſis, de quibus omnibus in ſpecie dicemus.

Differentia à magnitudine morbi.

Primum autem morbus omnis ratione magnit dinis, quæ nil aliud eſt, quam quantitas receſſus à n turali ſtatu, vel eſt magnus vel paruus, quibus ad poterit horum & ſimilium reſpectu intermedius. I dicatur autẽ morbi magnitudo ex magnitudine pr priorũ ſymptomatum: Proinde morbus in ſua ſpec magn

magnus est, qui magna adfert symptomata, paruus, qui parua: Attamen non vno modo à medicis morbus magnus dicitur, nā communiter magnus vocatur qui magnum periculum vitæ minatur, aut ad mortem ducit, vel per se simpliciter, vel ratione functionis læsæ vel virium ægri, vnde nonnulli morbi sua natura magni dicuntur; vt vulnus cordis, gangræna: Aliqui respectu aliorum, idq; vel in toto genere morborum, vt Pestis, Apoplexia, &c. Vel in sua specie, vt fortis Apoplexia: Nonnulli ratione partis affectæ, aut functionis læsæ ad vitam necessariæ; vt inflammatio iecoris, &c. Aliqui ob vires ægri debiles, licet morbus in sua specie magnus non sit, vnde euenit ratione functionis læsæ, aut virium ægri, vt morbus aliquis dicatur magnus, qui natura paruus est; vt leuis Apoplexia in senibus. Peculiariter vero morbus magnus appellatur, qui à magna causa fouetur, morbum fouente viresque ægri opprimente, vt febris acuta à plenitudine, quæ magnum remedium venæ nimirum sectionum proprie indicat.

Morbus quot modis magnus aut paruus dicatur?

2\. Secundo motus totaque duratio morbi, quæ definitur motione causarum morbificarum, diuiditur cōmuniter in quatuor tempora, principium, augmentū, statum & declinationem, quæ tempora vel vniuersalia sunt totius discursus morbi, omniumque causarum, vel particularia partis alicuius morbi. Principium autem morbi est, quando causæ illæ agere incipiunt, & natura nondum manifeste resistit, ac parua actionis læsio est. Augmentum vero quando causæ illæ vehementius agunt, & natura manifeste resistere incipit, aut morbificam causam aliquatenus immutat. Status morbi vocatur, quando vehementissima est lucta, naturæ & morbi, quo tempore concoctio & symptomata adhuc omnia vigent. Tandem declinatio est, quando natura superat morbū, & actio læsa imminuitur. Quod si vero in illa lucta morbus naturam plane

Motus & duratio morbi.

Tempora morborū.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

superat, aut saltem ea morbo resistere nequeat, mors necessario sequitur: quod non solum in statu fit, sed etiam in augmento & principio fieri potest, nunquam proprie in declinatione. Quare morbus lethalis hæc omnia quatuor non habet. Sola tempora vniuersalia considerantur in illis morbis, qui non habent periodos, sed cõtinenter à principio ad finem mouentur, sine vlla remissione. At in iis, qui remissiones aut intermissiones habent, præter quatuor vniuersalia in singulis paroxismis quatuor etiam tẽpora particularia considerantur. A motu siue duratione morbi duplices sumuntur differentiæ: Quædam à quantitate durationis: Aliæ à modo durationis. A quantitate autem omnis morbus, vel breuis vel diuturnus & longus dicitur. Breuis autem morbus est, qui velociter mouetur & ad terminum siue declinationem cito peruenit vt Ephemera. Diuturnus contra vt hydrops. Nam quicquid velociter aut tarde mouetur, cito aut tarde ad terminum peruenit. Quod si morbus breuis simul & magnus fuerit acutus proprie vocatur. Vt enim in voce acutum est, quod auditum celeriter & cum vehementia mouet, ita acutus morbus proprie est, qui celeriter & cum vehementia mouetur, aut subito ad statum peruenit, siue quatuor tẽpora vniuersalia morborum celeriter percurrit, ac proinde cum periculo agit. Acutorum autem morborum magna latitudo & multiplex varietas, prout mutatio magis vel minus vehemens & velox est: Quo enim mutatio maior & violentior, eo morbus acutior. Proinde morbus acutus à medicis diuiditur, in peracutũ, acutum simpliciter, & acutum ἐξ μεζαπτώσεως: Deinde peracutus in exquisite peracutum, & non exquisite. Exquisitissime peracutus est, qui vehementissime & velocissime ad salutem vel mortem mouetur, siue ad statum & crisin citissime tendit. Id fit tertio aut ad summum quarto die, qualis est Apoplexia & interdum Pes-

Differẽtia à quantitate durationis morbi.

Morbus breuis.

Longus.

Acutus morbus eiusque differentia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Non exquisite peracutus tardior paulo est, & ad septimum vsque diem producitur. Acutus vero simpliciter dictus, si exacte talis est, ad decimũquartum diẽ protrahitur; si non exacte, ad vigesi. tantum. At acutus ἐξ μεταπτώσεως, i.e. ex degeneratione, ad quadragesimũ diem peruenit. Post quadragesimum diem qui finiuntur morbi dicuntur longi & diuturni.

Deinde modus motus aut durationis morbi dependet à motione causarum morbificarum, aut consideratione partium morbi, cuius ratione alii morbi continui dicuntur, qui continuo affligunt, & in tota sua duratione ad intermissionem aliquam non deueniunt. Hi si vno eodemq; motu continenter moueantur sine omni remissione, non solum continui, sed etiã continentes vocantur, vt Febris illa, quæ Synochus dicitur: Sin intentiones & remissiones habeat, certasque periodos, continui simpliciter erunt vt tertiana continua, &c. Alii morbi intermittentes dicuntur, qui ad integritatem siue perfectam intermissionẽ deueniunt, quod morbifica causa in continuo motu nõ sit, sed certis quibusdã periodis quiescat, deinde moueatur. Proinde quot sunt periodi, tot erunt morbi particularia tempora. Diuiditur tamen tota periodus intermittentiũ in paroxismum, vbi causæ morbificæ mouentur, & intermissionem quando quiescunt, & morbus non affligit. Paroxismus vero omnis quatuor illa tempora particularia comprehendit. Itaq; in intermittentibus quinq; sunt tempora particularia.

Differentia à modo motus morbi. *Morbus continuus, continens.* *Simpliciter continuus.* *Intermittens.* *Tempora intermittentium.*

Morbi qui continenter non mouentur, sed cum intermissione & remissione, typos & periodos habẽt. Est autem proprie typus ordo intentionum & remissionum in morbis: Periodus vero tempus illius intẽtionis & remissionis. Differunt typi & periodi pro differentia morborum, nam quælibet species morbi, quæ intentionem & remissionẽ suscipit, suum typum & periodum habet. Verum à Galeno typi alii dicuntur

Quid typus & periodus morbi.

primi, qui paruam acceſſionem, longam intermiſſionem habent: Alii contra ſecundi: Ita nonnulli permanentes, quando paroxiſmi iiſdem horis redeunt; Alii mobiles quando tardius, &c. de quibus latius agemus in prognoſticis & de Febribus.

3. *Different. à more morbi benignus, malignus.*

Tertio ex more & modo morbi, qui colligitur ex ſuperuenientibus ſymptomatibus, morbi aliqui mites ſiue benigni vocantur: Alii ſæui & maligni; nonnulli mediam rationem habent. Maligni autem ſunt, qui ſæuiora & maiora inferunt ſymptomata, quam quæ pro ratione eſſentiæ propriæ illis conueniunt, benigni vero contra: Sic Febris parua aut vulnus ſi ſæua & vehementia inducat ſymptomata, malignus affectus vocatur, &c.

4. *Differ. ab euentu morbi ſalutaris, lethalis.*

Tandem terminatur morbus omnis, vel ad ſalutē vel ad mortem, idq; vel per ſe ſimpliciter, vel mediante alio: vnde omnis morbus vel ſalutaris ſiue curabilis; vel lethalis, incurabilis, & vterq; vel ſimpliciter talis, vel ſecundum quid. Simpliciter autem ſalutaris, qui cum certa laborantis ſalute & perfecta ſolutione definit: vt tertiana pura intermittens; Item Febris ardens, vbi ad perfectam criſin peruenerit: & contra ſimpliciter lethalis, qui vires valde poſteroit, & ſua natura ad mortem ducit. Secundum quid ſalutaris vel lethalis morbus eſt, qui immediate ad ſanitatem vel mortem non tendit, ſed in alium effectum permutatur, & morbum curabilem vel incurabilem poſt ſe relinquit: Veluti pleuriſis mutatur interdum in περιπνευμονίαν, aliquando in ἐμπύημα.

Differentia morbi à ſubiecto.

Hactenus de differentibus morbum conſequentibus. Cum autem morbus accidens ſit & eſſe habeat à ſubiecto, pro varietate ſubiecti & modo, quo in ſubiecto acquiritur, & ſubſiſtit complures erunt differentiæ. Vocabulo ſubiecti comprehenduntur natura, temperamentum, ſexus, ætas, partes affectæ, &c. Vnde

I. *A natura & tēperamēto ægri.*

ratione naturæ aut temperamenti ab *Hippoc.* 34. *Aphoriſ. ſect.*

ris sect 2. morbi alii dicuntur natura familiares & cognati, qui similes sunt: Alii minus cognati. Ita iuuenibus Febres biliosæ & acutæ familiares sunt, senibus non. Deinde ratione sexus alii morbi virorum sunt vt Priapismus: Alii fœminarum, vt affectus vteri. Tertio ratione ætatis ab *Hippoc. 3. Aphor.* morbi nonnulli vocantur puerorum, vt Epilepsiæ, &c. Aliqui iuuenim vt Febres ardentes, Phthisis: Quidam senum vt Apoplexia, &c.

2. A sexu. 3. Ab ætate

Quarto ratione partium affectarum alii morbi vniuersales dicuntur vt Febris, Marasmus, qui totum corpus afficiunt: Alii particulares, qui partem aliquã peculiarem, vt Ophthalmia, Angina. Præterea morbus omnis, quatenus acquiritur in subiecto aut dicitur in fieri tantum esse, aut in facto tantum, aut partim in fieri partim in facto. Item vel consistit in habitu vel in habitudine, & functionem lædit, vel per se, vel per cõsensum, de quibus differentiis supra dictum est.

4. A partibus affectis. 5. A modo quo in subiecto subsistit.

Tandem ex causis non paucæ oriuntur differentiæ medico necessariæ; Caussæ autem illæ, aut sunt internæ, aut sunt externæ, vt sequenti Cap. dicemus. A causis potissimum sumuntur illæ differentiæ quibus dicuntur morbi nonnulli exquisiti & legitimi, qui genuinam suam naturam in corpore obtinent à genuinis propriisque causis. Alii contra spurii & illegitimi. Deinde alii hæreditarii vitio seminis & materni sanguinis: Alii à natiuitate vitio conformationis in vtero. Pleriq; ascititii ab aliis causis post partum. Præterea ab humoribus alii morbi sanguinei vocantur vt Synochus, Plegmone; Alii; Biliosi vt Tertiana exquisita, Erysipelas: Quidam Pituitosi, vt Quotidiana, Oedema: nonnulli Melancholici, vt Quartana, Scirrhus. Hi omnes vel exquisite tales sunt ab vnica propria causa vt febres & tumores legitimi: Vel nothi ex commistione humorum, veluti ex redundantia bilis cum pituita, Tertiana notha, Erysipelas œdematodes &c.

Differentiæ à causis morborũ. 1. Morbi legitimi & nothi. 2. Hæreditarii à natiuitate. Ascititii. 3. Ab humoribus sanguinei. Biliosi. &c.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

I. Tandem respectu locorum & regionum in quibus
4. complures laborant à *Gal. comment. in* 1. *Epid.* quidam
A loco & regione Sporadici. morbi sporadici vocantur nim. morbi specie diuersi, qui eodem tempore grassantur: Alii πανδημιοὶ morbi speciei eiusdem, qui plures eodem tempore infestant.
Pandemii Endemii. Pandemii autem vel ἐνδημιοὶ sunt, qui vnam aliquã regionem vel locum semper tenent, & illius loci vitio potissimum eueniunt; Vnde vernaculi & patrii morbi dicuntur. Talis est scorbutus ad mare Balthicum, &c.
Epidemii. Vel ἐπιδημιοὶ, qui certo quodam tempore in vna vel pluribus regionibus grassantur, multosq; simul infestant: Hi aliquando benigni sunt, plerumq; maligni & perniciosi, qui pestes & pestilentes morbi proprie
Pestilentes morbi. vocantur. Hactenus de præcipuis morborum differentiis, cæteræ per se facile intelliguntur.

DE MORBORVM CAVSIS *in genere.*

CAPVT II.

Quanta sit necessitas cognitionis causarum in medicina. CVM nihil sine causa fiat, & teste Philosopho, tum demum cuiusq; rei effectusq; essentiam perfectã, cognitamq; habeamus vbi causas eius proprias perfecte cognouerimus, Medico imprimis causarum illarum cognitio necessaria erit, quibus sanitas humani corporis conseruatur & immutatur. Nam sine ea, (vt admonet *Galenus* 1. & 2. *Methodi*) impossibile Medico erit, morbos dextre curare, aut præcauere; ac sanitatem certa methodo conseruare. Requirit enim Medicina, vt effectus in suas causas proximas & adæquatas resoluamus, & demonstratione cognoscamus, quemadmodum alibi demonstratum est. Quare de causis illis in genere, nunc potissimum agemus.

Quid causa & quotuplex. Causa omnis in relatione ad effectum dicitur, omneque illud causa vocatur, quod ad effectum producendum concurrit: siue ei quod fit, partem generationis

tionis confert. Confert autem dupliciter, vel *per se*, suaque propria insita vi, quatenus effectum sibi similem gignit, vel *per accidens*, alterius interuentu, quatenus videlicet actione sua dissimilem vel contrarium sibi effectum producit, vt, si vomitus vomitu curetur, aut si tetanus in iuuene robusto, æstate media, tollatur subita affusione aquæ frigidæ: *Per se* autem causa Galeno est, quæ ex sua natura, ei quod fit, partem generationis confert. *Per accidens* causa contra, quæ non sua vi, sed alterius interuentu.

Quid sit causa per se & per accidens?

Quatuor sunt genera causæ, per se & per accidens.

Deinde in effectus cuiusque productione quatuor causæ per se necessario concurrunt: ac vt Aristoteles demonstrat, quatuor tantum sunt per se causarum genera, ad quæ etiam causæ per accidens reducuntur: nimirum quot quæstiones sunt quibus quæri posset, quæ ad rei naturalis constitutionem conferre valent: quæruntur enim quatuor, primo ex quo aliquid fit cum inexistat, & tum per materiam causamue materialem respondemus: deinde à quo fit, & à forma respondemus; tertio vnde principium motus & quietis, & efficientem nominamus: tandem cuius rei gratia aliquid fit & per finem aut finalem causam respondemus: Harum duæ *Interna* dicuntur, quia intrant constitutionem effectus, *materia*, subiectum scilicet mutationis in quo & ex quo fit aliquid: deinde *forma*, quæ mutatione aliqua introducitur in materiam: Duæ *Externa*. *Efficiens*, principium mutationis in alio, quatenus aliud, & *Finis*, causa illa, cuius gratia res aut effectus ab efficiente producitur. Verum finis duplex est, qui finit motum in subiecto, finis internus; qui in rebus naturalibus à forma reuera non differt, & Galeno *Scopus* vocatur; alius, qui formam sequitur, *finis* scilicet *externus*, vsus rei, vnde à Galeno *vtilitas* vocatur. Galenus *lib. de diff. Sympt.* recensens genera causarum ponit materiam vtilitatem instrumentum & inde principiũ motus, & post subiungens causam sine

qua

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

qua non. Verum vt nunc diximus ſcopus & vtilitas ſub fine comprehenduntur, deinde inſtrumenta & cauſa ſine qua non ſub efficiente vt media ad finem formamque producendam: Nam ſcribit Ariſtoteles inſtrumenta & opera mediare inter efficientem & finem, Proprie vero cauſæ ſine quibus non, ſunt opera aut inſtrumenta efficienti ad finem producendum requiſita. Hæ cauſæ Medico cognoſcendæ ſunt: Nam ſcopus artis medicæ autore Galeno, eſt ipſa ſanitas, forma motu acquiſita: finis & vtilitas, & ſanitatis poſſeſſio; ſcilicet, vt muniis ad vitam neceſſariis fungi valeamus; & vt moleſtiis careamus, meliuſq; viuamus. Subiectum, eſt corpus humanum, parteſq; viuentes. Cauſa efficiens, omne illud quò ſanitatem in corpore conſeruat & morbum depellit.

Morbi & ſanitatis cauſa.

Quare morbus ſanitati contrarius idem ſubiectū habebit, ſiue materiam in qua, non ex qua, cum accidens ſit. Nam humor, materia morbi non eſt, ſed proprie efficiens: Deinde vſum & finem naturalem morbus proprie non habet, ſed terminum, vſui ſanitatis contrarium, nimirum, *functionis læſionem*; & ſi augeatur, *mortem*. Gignitur autem morbus, quando pars à naturali termino & ſtatu, ad non naturalem mouetur: Reſtituitur ſanitas & curatio perficitur, quando à non naturali ad naturalem reducitur. Quia vero contrariorum contrariæ efficientes cauſæ ſunt; cauſæ morborum, contrariæ erunt cauſis ſanitatis, ac vice verſa: atq; ita ex ſe mutuo intelliguntur.

Quomodo à Medicis vox cauſa ſumatur?

De his ſolis efficientibus morborum cauſis, nunc præcipue dicemus: nam Medici cum Platone, pro eodem vocabulo *cauſa & efficientis* plerumque vtuntur, adeo, vt vbicunq; Galenus cauſæ mentionem ſimpliciter facit, effectricem ſolam intelligat. Per hanc, non ſolum morbus ex potentia materiæ educitur, ſiue in ſubiecto gignitur, ſed etiam, ſi immediata fuerit, morbum illum de ſuo ſubiecto primo demonſtrat, ac eodē plane

plane modo à morbis ſymptomata oriuntur, & per morbos vt cauſas efficientes cognoſcuntur.

Quare ea perfecta morbi alicuius definitio erit, quæ per cauſam propriam, affectum ad certum ſubiectum reſtringit, & quæ immediate ſequuntur, accidentia ptopria explicat. Veluti, Apoplexia; ſi pro morbo ſumatur, perfecte definitur, obſtructio ventriculorum cerebri; & carotidum, animales functiones repente tollẽs, ab humore craſſo, affatim irruente & occludente. Sin vt ſymptomata conſideretur, definitur, priuatio repentina functionis animalis ab obſtructione ventriculorũ cerebri, ex humore craſſo affatim irruẽte: ita, vel vna definitione natura morbi, & proprii ſymptomatis cognoſcitur, & ſimul per propriam cauſam, affectus ad certum ſubiectum reſtringitur.

Definitiones perfectæ morborum

Efficiens autẽ cauſa, quatenus effectus adhuc producitur, 1 *de locis Affectis*; definitur id, quo nos tangente, paſſio generatur, & quo diſcedente, quieſcit. Ex paſſione vero oritur affectus, vt alibi dictum eſt; ac proinde mediante paſſione aut mutatione aliqua ſubiecti, affectus omnis à cauſa efficiente producitur.

Definitio efficientis cauſa.

Verum effectrix cauſa per ſe, ſimpliciter, nec paſſionem, nec affectum vllum producit, *vt Gale. 2. de Cauſis morb. declarat.* niſi hæc tria concurrant; 1. Vis efficientis ſatis valida & magna. 2. Spacium temporis paſſioni debitum. 3. Aptitudo materiæ, quibus addi poterunt, ſitus conueniens efficientis & materiæ, vt ſcilicet materiã rite contingat, ſiue ex contractu agat Sub efficientis vi ſatis magna comprehendimus. I. genus & gradum qualitatis; à qua actio: alia enim qualitas magis, alia minus efficax in ſuo genere eſt, & quælibet qualitas quatuor gradus habet: Deinde comprehendimus iuſtam magnitudinem cauſæ efficientis; & debitum numerum: ac tandem, motum effectui congruentem. Quia vero partes temporis, partibus motus ſẽper correſpondere debent, in omni mutatione legitimum

Tria ſunt requiſita vt efficiens certũ effectum producat. *I.* *II.* *III.*

timum tempus necessario requiritur: Verum nulla fit mutatio, sine aptitudine materiæ: apta autem est materia, quæ efficienti causæ facile cedit, minimumque resistit: quæ vero difficile cedit, plurimumque resistit; ἀνεπιτήδειος Indisposita dicitur,

Diuisio causæ efficientis.

Omnis autem efficiens causa morborum, vel *Euidens & manifesta* est, vel *Occulta & latens.* Euidentes causæ, omnibus sensu notæ sunt, ad quarum cognitionem nulla coniectura opus est; Hæ à Galeno *Procatarctica.* id est *præincidentes*, item *recentes causæ*, dicuntur; A veteribus, *occasiones morborum*; à plerisq; *externæ causæ*; licet omnes extrinsecus tantum non aduenniant, nam nonnullæ intrinsecus proueniunt, siue à nobis excitantur, vt affectus animi, & exercitia: Sed externæ dicuntur, quia omnibus extrinsecus patent, & interea non numerantur, quæ corpus nostrum cōstituunt. *Occultæ* vero causæ sunt, quæ interius latent, & non sensibus, sed artificiosa coniectura cognoscūtur, vnde internæ causæ communiter dicuntur.

Euidens siue procatarctica causa.

Causa Occula.

Euidentes autem causæ duplices sunt, aliæ, quæ necessario nobis occurrunt, & sine quibus viuere non licet: Aliæ contra; quæ nulla necessitate obueniunt, & quas declinare possumus. Hæ omnes causæ, sua natura noxiæ non sunt, & secundum propriam rationē actiones nec lædunt nec iuuant, præcipue vero illæ, quæ necessario nobis occurrunt, vnde à reb. secundū naturā, & contra naturā, distinguuntur, & à Medicis peculiari nomine. *Res non naturales*, dicuntur, quia eorum moderato vsu sanitas conseruatur, immoderato vsu, morbi gignuntur: quare Causæ salubres, nunc insalubres, vocantur, in quibus moderandis pars artis medicæ, de Tuenda sanitate, consistit.

Euidentium causarum diuisio in necessarias & non necessarias.

Eiusmodi res non naturales sunt tantum sex; nimirum, 1. *Aer*, 2. *Cibus*, *potus*, 3. *Retenta*, *excreta* 4. *Somnus*, *vigilia*, 5. *Motus*, *quies*, 6. *Animi pathemata.* Cæteræ causæ procatarcticæ ad vitā necessariæ non sunt,

Res non naturales sex sunt.

sed

sed fortuito nobis obueniunt, vt casus, ictus lapidis, gladii & similia infinita, quæ arte medica præuideri semper nequeunt. Ex illis autem sex rebus non naturalibus, vt à mediocritate recedunt, duæ materiam & pabulum gignendis morbis præbent, nimirum, *alimẽta supra modum aucta, & excrementa immodice retenta.* Cæteræ magis sua qualitate subiectas corporis partes & contenta alterant. Primum autem Aer, qui nos ambit, & quem respirando attrahimus & emittimus, magnã vim habet in alterandis nostris corporibus. Nam cũ aere ne momento quidem carere possimus, fit vt nos continenter afficiat, & in suam qualitatem alteret. Consideratur in aere qualitas modusq; substantiæ. Aer autem qualitate temperatus, deinde in sua substantia tenuis, serenus, purus; corpus & contenta in bono statu conseruat; contra aer intemperatus, instabilis, pestilens, crassus, caliginosus, corruptus. Talis redditur aer, propter dispositionem vel tẽporum, vel locorum, vel regionum, vel cœli ex vario syderũ positu, aut maligno influxu, vel quia vapores noxios à terra aut aquis suscipit. Igitur sub aere hoc loco comprehendimus dispositiones temporum anni, locorum, & regionum, de quibus in Physiologicis capite de Temperamentis dictum est. Calida autem aeris constitutio, qualis accidere consueuit æstate sub cane circa meridiẽ in regionibus calidis flante austro, Humores partim extenuat & discutit, partim adurit, bilem auget & acuit, ac morbos acutos gignit, spiritus inflammat, & non solum calorem præter naturam in toto excitat, sed etiã corpora extenuando porosq; aperiendo calorem natiuum euocat & dissipat, &c. Contra frigida dispositio aeris, quæ hyeme potissimum euenit, noctu flante borea aut aquilone in regionibus frigidis per se humores incrassat, aut intra corpus coercet, partes exteriores densat, poros occludit, vnde destillationes &c. Verũ nisi ita augeatur, vt

1. Aer quibus modis corpora afficiat.

vio-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

violentia frigoris ad interiora pertingat, & calorem natiuum viscerum extinguat aut debilitet, per antiperistasin spiritum cum sanguine ad interiora reuocat; vnde melior appetentia, &c. Sicca aeris intemperies, qualis esse solet initio autumni, aut in sicca cœli constitutione, flante euro, in locis arenosis; corpora densa, dura solidaque efficit & extenuat, putredines quidem coercet, & superfluos humores absumit, sed simul eos, qui relinquuntur in corpore exiccat & incrassat, à quibus obstructiones fiunt, si caliditati coniuncta sit, humores adurit, atram bilem gignit, &c. Contra humida aeris dispositio qualis contingit in pluuiosa aeris constitutione, mane in locis humidis, circa initiũ veris, corpora mollia, laxa & debilia reddit, spiritus obfuscat; Humores superfluos accumulat caloremq; natiuũ obtundit; à quibus cruditates, destillationes, obstructiones, &c. oriuntur, potissimum si intemperies frigida sit coniuncta, sin cum calida putredines gignit, & putridos, pestilentesq; morbos excitat. Similis ratio est crassi & caliginosi, quæ est humidi, sed spiritus magis obfuscat: & calorem natiuum viresque corporis & animi degrauat. Præterea inæqualis aut instabilis aeris constitutio, vt quando eodem die modo frigus, modo calor fit, teste *Hipp.* 4 *Aph.* 3. autumnales, id est inæqualis, constantes mali que iudicii morbos expectare oportet. Tandem aer corruptus aut praua & pestilenti qualitate affectus cœli impressione, vel quia non perflatur, vel quia prauos halitus ex terra aut aquis suscipit, corpora nostra sua qualitate inquinat, & morbos epidemicos pestilentesque gignit. Post aerem sequitur cibus & potus quorum legitima administratione & vsu sanitas conseruatur; illegitima omnis generis morbi generantur. Consistit legitimus vsus, in debita alimentorum forma, & quantitate, qualitate, tempore & modo, vt in Therapeuticis capi. de Diæta demonstratur. Qua[...]

2. *Cibi & potus quomodo nos lædant.*

lædit[...]

læditur sanitas, primum vbi non seruatur idonea diætæ forma & quantitas, nimirum si aut plenior victus forma sit; maiorque alimenti copia exhibeatur, aut tenuior victus minorq; alimenti copia, quã necessitas exigit, viresq; requirunt. Nam à multis fomentis siue alimentis, calor natiuus debilis, qualis in senibus obruitur & extinguitur, perinde vt paruus ignis à multis lignis iniectis; contra defectu siue paucitate ciborum corpus consumitur, ipseq; calor natiuus elanguescit, vt docet *Hipp.* 14. *Aph.* 1. Eadem ratio est in modo cibandi, quæ est in quantitate, si sæpe plus cibi offeratur, quam natura postulat, vel raro minusque. Peculiariter vbi plus alimentorum ingeritur, quam modo naturæ conueniat, oritur teste *Gal. Com.* 17. *aph.* 2. πλησμονὴ quæ interdum pro omni repletione tam ciborum, quam humorum sumitur, *vt* 22. *Aph.* 2. Proprie pro repletione ciborum, quæ à Latinis satietas vocatur. Ex repletione cibi oritur in venis repletio humorum. plethora aut cacochymia multorum morborum causæ. Nam quando natura illam ciborũ copiam in bonum sanguinem conuertit, fit plethora; si nequeat, gignuntur cruditates, variæque cacochymiæ species. Contra, inedia aut vbi minus cibi assumitur, quam natura exigat, non solum humores in vasis, sed etiam substantia partium, spirituum, & caloris natiui consumitur, vires debilitantur. Deinde humores crudi concoquuntur, & euacuantur, sed corrupti & bilosi concitantur, & in furorem aguntur. Cibi potusque vt quantitate, ita quoq; qualitate aliqua alterando nos læduut. Proprium autem medicamenti est corpus nostrum alterare; alimenti vero quatenus alimentum à corpore nostro alterari, & in substantiam eius conuerti; attamen multi cibi potusq; vtramque vim habent, nimirum alendi ob similitudinem substantiæ; & alterandi ob qualitatem exuperantem, quæ in corpore sano similem intemperiem efficit in ægro

N con-

contrariam temperat; Cuius ratione dum cibi à natura concoquuntur, in similes qualitatis humores facile conuertuntur, vnde calidi cibi calidam intemperiem, calidosq; humores gignunt; frigidi frigidos, &c. Lædit quoq; cibus, si idoneo tempore non assumatur, nimirum hora non consueta, priore cibo non concocto, nec ventriculo exonerato. Nam tempus hoc anteuertere cruditatis, obstructionum, aliorumq; morborum causa est. Protrahere vero diuq; famem tolerare, ventriculum prauis humoribus replet. &c. Tandem varii cibi non debito ordine assumpti morbos quoq; efficiunt, vt si primo assumantur, qui longum tempus ad concoctionem in ventriculo requirunt, deinde qui cito conficiuntur, & in ventriculo diutius retenti in prauos succos corrumpuntur, &c. de quib. omnibus latius in capite De Diæta dicetur. Tertio

3. *Retenta & excreta qua ratione lædunt.*

ad vitam conseruandam *retenta & excreta* pertinent, Vbi enim, quæ accommodata sunt ad alendum secundum naturæ modum retinentur in corpore, deinde euacuationes naturales aut consuetæ, vtilesquè procedunt ac euacuantur, quale, quantum, quando, aut quomodo oporteat, sanitas corporis conseruatur; si aliter procedant, morbi generantur. Naturales euacuationes hic voco per aluum, vrinas, & habitum corporis, bilis ex vesicula fellis ad intestina, &c. Consuetas vtilesq; seminis in viris & fœminis iustæ ætatis, & peculiariter menstrui sanguinis in fœminis, in nonnullis sanguinis per hæmorrhoides, per nares, item muci è naribus, &c. Nam vbi retenta a naturæ modo recedunt, velut si sanguis copia in venis redundauerit, oritur plethora: sin qualitate peccauerint aut naturales vel consuetæ euacuationes supprimantur parciusue quam pro naturæ modo fluant; sequetur excrementorum inutilium corruptorumque humorum prouentus, cacochymia, cachexia, oppressio virium calorisque natiui, &c. Verum vbi expelluntur

vtilia,

vtilia, quæ retineri debent, vt ſanguis, aut vtilia cum inutilibus, aut inutilia intempeſtiue, immodica quantitate, non debito modo, aut per non naturales vias; calor natiuus vireſque omnes exhauriuntur & diſſoluuntur, corpus conſumitur, & ab his varii morbi generantur. Nam plurimum replere, aut euacuare naturæ inimicum eſt. Quarto loco inter res ad vitam neceſſarias collocantur *ſomnus & vigilia.* Nam vigiliæ per ſe ſunt functiones primi ſenſus; ſomnus vero functio non eſt, ſed functionis quies à natura inſtituta, vt vires defatigatæ vigiliis reficiantur. Deinde vigiliæ ad diſtributionem alimentorum per corpus & excrementorum expulſionem, ſomnus magis ad concoctionem confert: vtriuſque igitur moderatus vſus ſanitatem tuetur & conſeruat: immoderatus labefactat & corrumpit. Nam ſomnus immodicus ſpiritus caloremque natiuum obruit, & ſuffocat, vires eneruat, crudorum humorum & excrementorum copiam in corpore accumulat, &c. At vigiliæ diuturnæ ſupra naturæ modum, ſubſtantiam ſpirituum & caloris natiui diſſoluunt, vires corporis exhauriunt, concoctiones impediunt, bilem accendunt, ſenſus mentemque perturbant, corpora exiccant & extenuant, &c. Quinto ſimilis fere ratio eſt in *motu & quiete*, ſicut in ſomno & vigiliis. Motus autem ſiue exercitatiotiones corporis moderatæ, ante cibos concoctione, calorem natiuum excitant, ſpiritus agiliores reddunt. corpus roborant, vnde melior concoctio & excrementorum omnium euacuatio. Contra ocium & intempeſtiuæ exercitationes officiunt. Nam ocium & conſuetæ exercitationis remiſſio, calorem natiuum obruit, & obtundit, vires omnes eneruat, euacuationes impedit, ac excrementorum vitioſorumque humorum copiam auget, &c. At immodici labores & exercitationes calorem natiuum & ſpiritus exhauriunt, vires corporis diſſoluunt, humores diſſi-

4. *Somnus & vigilia quomodo ſanitatem lædant.*

5. *Motus & quies qua ratione nos afficiant.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

CAP. II.

Perturbationes animi quomodo lædant.

pant,aut commouent,concoctiones impediunt,vasa interdum disrumpunt,corpus gracile & biliosum reddunt,&c, Tandem vehementes animi perturbationes non minus, quam immodicæ corporis exercitationes nos lædunt, quatenus cum impetu spiritum & sanguinem vel ad cor reuocant;vel ad exteriora effundunt. Nam primum timor & tristitia,quia calorem ad interiora reuocant,partes externas refrigerant, calorem natium obruunt, cor premunt, vires omnes debilitant; vnde pulsus parui,rari, debiles,aliquando syncope,præcipue à timore,qui non sensim vt tristitia sed confertim spiritum ad cor reuocat, & vbi natura debilis est, tanto cum impetu nonnunquam, vt vires omnes resoluantur & suffocato calore natiuo in corde mors subsequatur. Deinde tristitia non minus quam timor totum corpus refrigerat & siccat, vigilias inducit,concoctiones vitiat,sanguinem melancholicum morbosq;melancholicos efficit. Gaudium autem profusum ita vehementer Spiritum à corde interdum effundit, vt dissipetur, & cor deserat, quare in iis, qui natura debiles sunt, syncopen, & repentinam mortem aliquando inducere solet. Ira vero repente spiritum effundit cum copia caloris efferuescentis ad huc circa cor:cuius ratione spiritus primum, deinde humores accenduntur & concitantur, totumq; corpus incalescit & pro dispositione corporis omnis generis febres calidæque intemperies generantur. Verecundia & Agonia mixti motus sunt, & inæquales; sed Agonia cum sit vehementior compositus ex ira & metu amborum pericula inducit. Cætera de legitimo & illegitimo vsu sex rerum non naturalium explicabuntur *in Therapeut. capite de Diæta.* Hæ causæ procatarcticæ ad vitam necessariæ sunt; cæteræ non necessariæ, sub quibus comprehenduntur contagium & venena.

Est autem **Contagium**, quod ab vno in alium transfertur,

fertur, vel mediate, per mutuum contactum, vt in scabiosis, vel immediate, per quædam μιάσματα siue seminaria, sub halitus & vaporis specie aeri communicata, aut corpori quod fomitis rationem habere potest; ita pestis grassatur, & phthisici aliorum pulmones, lippi aliorum oculos halitu inficere solent. *Quid contagium.*

Venena vero sunt corpora cordi inimica, & humanæ naturæ corruptiua: *Inimica* dico; quia temperamẽtum cordis & calorem natiuum principaliter dissoluunt, licet alias partes etiam lædant: talia vel à venenatis bestiis eiaculantur, vel assumũtur, aliquando etiam adhibentur; & lędunt, nunc qualitate prima, nunc secunda, aliquando proprietate substantiæ. *Quid venena?*

Omnes hæ causæ procatarcticæ tam necessariæ, quam non necessariæ, ad quatuor illa capita, quæ 1. *de Tuen Sanitat. à Galeno enumerantur*, reduci poterunt, scilicet, *ad assumenda, euacuanda, adhibenda, & agenda.* 1. Ad assumenda pertinet cibus & potus, item medicamenta, venena, & similia. 2. Ad vacuanda, ea quæ naturaliter excernuntur, & præter naturam retinentur; 3. Ad adhibenda, aer, & quæcunq; extrinsecus corpus alterant, contundunt, secant, diuellunt. &c. 4. Ad agenda, exercitia, motus, vigiliæ, quibus opponuntur quies, præterea animi affectus: *Omnes causæ procatarcticæ ad 4. capita à Galeno reducuntur.*

Occulta siue Interna causa originis suæ respectu, vel *Congenita & Natiua* est, vel *Ascititia.* Congenita, in vtero ab ipso ortu contrahitur: *Ascititia* vero post ortum. Contrahitur autem in ortu, vel ex ipsis generationis principiis, & vitio vteri, vel externo aliquo errore, in formatione partium. Ac primum naturali actione caloris natiui in humidum, corporis constitutio, sensim, decursu ætatis, ad mortem vsque immutatur, præter naturam, à praua partium gignentum dispositione vitia quædam semini & materno sanguini communicantur, quæ iisdem fœtus partib. innascuntur, vnde morbi hæreditarii, vt phthisis, calculus, lepra, *Internarũ causarum diuisio. Congenita causa, Ascititia.*

Origo morborum hæreditariorum.

& similia: atq; hę causæ occultæ, ipsi substantiæ partium insunt, vt seminarium morborum; vel aptitudo ægrotandi, propter quam à leui quacunque causa immutantur: aliquando fœtus in vtero ipsum morbum contrahit.

Alia diuisio internarum causarum.

Quid causa Antecedens?

Verum causæ omnes internæ, prout ad morbum producendum concurrunt, diuiduntur in προηγουμένας id est. *Antecedentes, &* συνεκτικὰς, id est, *Continentes. Antecedens* proprie causa est, quæ effectum antecedit & per se proprie tantisper durat, actuque mouet, donec effectus constituatur, siue continens morbi causa in actum deducatur: Constituto enim effectu desinit motus; & proprie causa antecedens actu adesse non dicitur. Nihilominus continens sub antecedente interdum contineri dicitur, vt plenitudo, & antecedens & continens causa à *Gal. lib. contra Iulianum*, vocatur; verum illa tantum antecedens fit continens, quæ cum morbo permanet, & imediata morbi causa est.

Quid causa Continens?

Nam *Continens* causa, est proprie immediata & adæquata ipsius morbi causa, quæ autore Galeno, in ipsa effectus generatione essentiam habet, siue, cum effectu esse incipit, effectumque perpetuo fouet, vt pars essentialis morbi, ac qua posita ponitur, sublata tollitur effectus. Quare continens est per se causa, quatenus morbi actu sunt, à quorum essentia separari nequit; similiter, morbi sunt continentes causæ suorum propriorum symptomatum, veluti humor crassus, infarctus ventriculis cerebri, continens causa est apoplexiæ, siue obstructionis ventriculorũ; & tamdiu, durat, quã diu ipsa obstructio: Similiter obstructio illa, est continens causa repentinæ priuationis functionis animalis. At antecedens & procatarctica, tantum sunt causæ rerum in potentia, vel adhuc motu nascentium, siue morborum in fieri: quare sublato motu & passione subiecti, permanet, plerumque morbus, sed proprie nec antecedens, nec procatar-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

catarctica causa. Ita ignis calidæ intemperiei causa esse potest; quatenus alteratione sua intemperiem gignit, non quidem intemperiem actu fouet; & crassus humor, causa antecedens obstructionis dicitur, quatenus obstructionẽ gignere potest & motu suo meatũ occludit, aut obstructionem adhuc gignit, & non quia ingenita permanet, & actu obstructionem continet, ita enim continens causa est. Nam proprie antecedẽs causa continentem in actum deducit, & antecedentem procatarctica.

Nõ omnes causæ necessariæ sũt ad cuiuslibet morbi productionem.

Quare in vniuersum tria erunt causarum genera: verum, ad cuiusq; morbi productionem omnes necessariæ non sunt, siquidem procatarctica causa aut extrinsecus corpori, aut contentis vim infert, ideo morbos excitat nunc per se sola, nunc per antecedentes causas, Deinde, causa antecedens cũ se actu mouet, (potest enim latere) aut per se morbũ facit, aut mediãte continente; & tũ tres causæ concurrere possunt: sed Continens causa cum morbo incipit, & vt pars essentiæ morborum continuo fouet: quare à Contentiua sumitur indicatio semper curatiua, à cæteris tantum præseruatiua.

Argenterii & Iouberti opinio de causa continente.

Sunt nonnulli, qui in morbis Continentem causam esse dicunt non debitam proportionem constituentium, siue excessum & defectum componentium, vt in temperie calida, calor auctus in parte, proportionem quam cum aliis qualitatibus habet, vitiat: Vitiata proportio qualitatũ, excessu caloris partis constitutionẽ lædit, siue intemperiem calidam introducit: Quare illam vitiatam proportionẽ, siue excessum caloris, continentem caussam intemperiei calidæ vocãt: Nam non tollitur illa intemperies, nisi proportio corrupta à contrario, ad mediocritatem reducatur. Verum eiusmodi proportio vitiata qualitatum excessu caloris in parte, ab ipsa constitutione intemperie calida proprie non differt, & formalis causa potius est.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Quibus morbis proprie tribuatur causa continens.

Proprie autem illis morbis tribuitur cõtinens causa: qui causam habent in parte permanentem & fouẽtem, quæ sibi similem in parte non generat, nec se multiplicat quod plerisq; morbis Organicis conuenit, & nonnullis in solutione continui; qui à materia distendẽte fiunt. Omnes autẽ morborum internæ causæ, vel in Continentibus sunt, id est in ipsis partibus solidis, vel in Contentis; quibus addi potuerunt spiritus. Ac primum, ab ortu vitio seminis & materni sanguinis ipsis partibus solidis causæ morborũ hæreditariorum innascuntur: vnde alii aliis morbis magis à natura obnoxii & opportuni sunt: ita, qui longo collo, & angusto pectore sunt Phthisi; qui angustas venas habent, obstructionibus; qui sicco & tenui corpore sunt hecticæ; qui calido & humido corpore, putridis morbis.

Qua ratione morbus fiat morbi causa.

Præterea figura partis vitiata; aut tumor comprimens, meatum aliquem simul offendere solet: atq: ita in parte morbus fit morbi causa. Verum, contentorũ vitia morbi esse nequeunt, sed vel causæ morborum, vt partis alicuius constitutionem lædunt vel symptomata, quatenus vitiatam constitutionem consequuntur.

Contenta duplicia sunt.
1. Naturalia.
2. Non naturalia.

Contenta autem duplicia sunt, alia naturalia, quæ naturaliter ex alimentis gignuntur, omnibusque insunt, qualia sunt, humores alimentarii, & excrementitii, veluti, chylus, sanguis, pituita, bilis vtraq; item feces, vrina, semen, lac; His addi poterunt vapores vtiles, ac etiam spiritus: Alia non naturalia sunt; quæ præter ordinem naturæ insunt, vt, pus, calculus, grando, vermis, flatus, fumosi vapores, & similia Hæc sua natura noxia sunt, & inter causas insalubres semper numerantur: illa vero natura sua noxia non sunt; sed vbi naturæ legibus tenentur causæ salubres, vbi à naturæ modo discedunt, insalubres & morborum effectrices vocantur: Discedunt autem à naturæ modo vel quantitate sola, vel vtraque.

Contenta trifariam à natura modo dis-

Ac primum qualitatis vitia, sunt vel in primis qualitatibus: excessus scilicet caloris vel frigoris, ac similia, &c. vel in secundis, vt lentor, crassities, acrimonia, malignitas, &c. veluti, si flaua bilis in vitellinam aut atram conuertatur, sanguis aduratur, & ex pituita naturali, falsa efficiatur. His addi poterunt putredo, inquinatio, & corruptio humorum. Præterea sub qualitate vitiosa cōprehenduntur substantiæ alienæ & non naturales in corpore, vt calculi, lumbrici, pus &c. *cedunt. Vitia contentorum in qualitate.*

Deinde, quantitatis vitia in contentis proprie duo sunt, *Exuperantia*, vbi supra naturæ modum augētur, & *Penuria*, quando infra naturæ modum deficiunt. Spiritibus vero vnicum vitium quātitatis ratione accidit, nimirum, penuria. Verum excrementorum immodica excretio, ac consuetarum vel temporariarum euacuationum, vt vrinæ, fecum, hæmorrhoidum, mēsium, & similium suppressiones, quia sensibus manifestæ sunt, euidentibus causis annumerantur; proprie vero, vt excrementa illa in corpore continentur & latent, morbosque redundantia sua excitant, antecedentes causæ vocantur. *In quantitate.*

Proprie autem & simpliciter solius sanguinis redundantia, deinde, omnium quatuor succorum æqualiter se habentium, *Plethora* dicitur: Improprie vero, redundantia bilis flauæ, atræ, aut pituitæ, plethora aliquando vocatur, sed cum adiectione tantum, nimirum, *plethora biliosa*, *plethora melancholica*, *plethora pituitosa*. Nam vbi humor alius a sanguine solus redundat *Cacochymia* proprie dicitur. Omnis plethora duplex est, aut quoad vasa, vasorumq; capacitatem, aut quoad vires. Plethora autem quoad vasa est, quando humores tanta copia redundant, vt vasa in tumorem attollant, & distendant. Atque hæc plethora, si boni sanguinis sit, cum totius corporis rubore & tumore & pulsus magnitudine coniuncta erit, ac corporibus sanis, præcipue vero iuuenibus bono & libe- *De Plethora eiusque differentiis.*

rali victu vtentibus, accidit. Plethora vero quo ad vires, siue quæ viribus confertur, est, vbi ea tantum copia humorum fuerit, quæ vires corporis grauat & premit, & non proprie, quæ vasa distendit: quod euenit, vbi virtus aliqua occasione debilis, nequit copiam illam gubernare, vnde à natura relicta, putrescit, & grauem Cacochymiam inducit. Fit non raro, vt vasa nimia copia distendantur, & simul vires premantur, & tum coniungitur plethora, quæ ad vasa, cum ea, quæ viribus confertur, vnde oritur composita plethoræ species. Cacochymia porprie est omnis vitiosi humoris in corpore redundantia siue vitio viscerum siue alimenti, quæ duplex primum est: vna cum humor alius à sanguine quantitate modum exuperat, scil. bilis flaua, melancholia, aut pituita, vnde cacochymia biliosa vel melancholica, vel pituitosa est, vel ex his composita. Altera quando qualitas humoris vitiatur quantitate conueniente seruata, veluti si sanguis, aut humor alius ita corrumpatur vel putrescat, vt à natura non regatur, hæc cacochymia cũ sensu grauitatis coniuncta est, & pulsu inæquali, proinde non minus, quam plethora quoad vires virtutem premit. Causæ autem omnis redũdantiæ humoris in corpore vel externæ vel internæ sunt; quæ vicissim ad tria genera reduci poterunt; aliæ enim proprie efficientes sunt; quædam materiam suppediant; cæteræ humorem genitum præter naturæ modum in corpore detinent. Efficiens autem causa sanguinis est calor moderatus, modiceq; humidus; bilis calor immoderatus siccus, magis adhuc immoderatus, vbi gignitur bilis atra; causa pituitæ est calor debilis humidusque, melancholiæ siccus.

Cacochymia quid & quotuplex.

Causæ omnis redũdantiæ sanguinis siue plethora.

Quare vt à plethora incipiamus, Causæ redundantiæ sanguinis in corpore efficientes ex internis sunt calida humida corporis constitutio, præcipue jecoris & cordis, adolescentia, deinde ætas iuuenilis; ex procatarcticis vernum tempus, regio aerisue consti-

Causa redundantiæ sanguinis siue plethora.

constitutio temperata, vita ineunda sine curis; materiam suppeditat, victus planior, & liberalior ex alimẽtis boni succi multi nutrimenti, qualitatis moderatæ, substantiæ mediæ, cuius generis sunt, carnes pullorũ gallinaceorum, perdicum, turturum, vituli, hœdi, Iuniorum animaliũ castratorũ, oua recentia, panis similagineus, fermentatus, bene coctus, pisces saxatiles, vinum dulce, rubrum, &c, Detinent aut colligunt sanguinem in corpore, ocium, & solita exercitatio intermissa, suppressio consuetæ alicuius euacuationis sanguinis per vterum, hæmorrhoides, nares, phlebotomia consueta omissa, &c. Cacochymiæ biliosæ causæ efficientes primum sunt viscerum intemperies calida siccca, quæ si augeatur, bilem flauam in vitellinam, hinc in atram conuertit, deinde ætas Iuuenilis, tempus æstiuum, aerisq; constitutio calida sicca, vigiliæ, ira, exercitationes & labores immodici: materiã suppeditant diæta ex alimentis calidæ siccæ qualitatis, tenuis substantiæ, quæ plerumque vel aeria sunt, vel dulcia & pinguia; detinent in corpore suppressio euacuationis bilis à iecore & vesicula fellis ad intestina, consueta purgatio bilis omissa, &c. Similiter cacochymiæ melancholicæ causæ sunt, sicca totius corporis, aut præcipuorum viscerum constitutio, ætas ingrauescens, tempus autumnale, aerisque status inęqualis, interdum calidus siccus, interdum frigidus siccus, vigiliæ, curæ, solicitudines, timor & tristitia, labores immodici; Materiam potissimum suppeditant alimenta crassi succi, terrenæ substantiæ, siccæ qualitatis, vt caro animalium seniorum non castratorum, caro ceruina, caprina, bubula, leporina, carnes & pisces fumo indurati, aut sale conditi, legumina, brassicæ, caseus vetus, panis furfuraceus, potus vini nigri crassi, &c. Colligunt & detinent in corpore suppressio consuetæ euacuationis melancholiæ per vterũ aut hæmorrhoides, aut lienis venarũq; obstructione, solita

Causæ cacochymiæ biliosæ.

Causæ redundantiæ melancholiæ.

solita purgatio melancholiæ permissa, &c. Quarto redundantiæ humoris pituitosi causæ sunt præcipuorum viscerum frigida humida intemperies, caloris natiui tanta debilitas; vt alimenta perfecte non concoquat, sed cruda relinquat, ætas decrepita, tempus hybernum, otium, animi tranquillitas, locus palustris, somnolentia, frequens balneatio à cibo: materiam suppeditant ebrietas, ingluuies, alimenta refrigerantia, humectantia vt caro agnina, & animalium ociose viuentium, pisces & volucres degentes in aquis palustribus, fructus, fungi, potus vini, aut cereuisiæ recentis, &c. Detinentur & coaceruantur pituitosi humores in corpore, suppressione consuetæ euacuationis pituitæ per vomitum aut alui deiectionem, per nares, vrinas siue sponte, siue auxilio artis, excitationes solitæ omissæ, &c. Tot modis peccant nimia copia quatuor humores in corpore, à sua natura degenerant, & prauam qualitatem siue corruptelam cõtrahunt; primum ob paruam viscerum intemperiem. vt in leprosis, &c. Vel quia aduruntur, veluti quando bilis flaua aut melancholia in atrã bilem transmutatur, &c. Deinde quia in corpore putrescunt; putrescunt autem siue calore eorũ natiuus à peregrino corrumpitur, Vbi vasorum natura per perspirationem, & ventilationem naturale temperamentum conseruare, & iuxta morem humoribus dominari nequit; propter obstructionem ipsorum vasorum, constipationem pororum cutis, & plenitudinem vires grauantẽ. Tertio prauitatẽ contrahunt humores, vbi ex alimentis corruptis, prauiq; succi & qualitatis generãtur: tandem quia cõtagione quadam ab aere vitiato, aliisque externis causis & inquinamentis corrumpuntur. His speciebus cacochymiæ adduntur à nonnullis redundantia serosi siue aquosi humoris & flatus. Serum autem peculiaris humoris species non est, pituita: Nam quot species succorum in venis continentur

Causa redundantiæ pituitosi humoris.

Causæ corruptionis humorum.

Causæ redundantiæ serosi humoris.

tot species quoq; serosi humoris sunt; & quilibet humor suum serum habet, copiosissime tamen prouenit in iis, quorum viscera frigida sunt, iecur aut lien obstructum, ex multo potu aquæ aut ceruisiæ tenuioris, ac ex cibis aquosæ substantiæ, vt sunt fructus horarii, &c. Detinent in corpore vis retentrix robusta, expultrix infirma, suppressio vrinæ & consuetæ euacuationis per sudores, &c. Flatus vero cruditatis soboles est. Nam generatur ab imbecillitate concoctricis ventriculi, materiam non perfecte transmutantis. Causa flatus est, debilitas caloris natiui in ventriculo contracta ex intemperie frigida, sine aut cum materia, vel per consensum ex obstructione lienis & venarum meseraicarum, &c. Materia ex qua fiunt flatus; est crassa frigida genita vel intra corpus, vt humores crudi, pituitosi & melancholici; vel extra, vt alimenta crassa cruda, aut sua natura flatulenta; qualia sunt fabæ, castanea, bulbi, rapæ, &c. De generatione flatuum latius capite de vitiis concoctionis dicetur.

Causa flatuum.

His modis humorum quantitas & qualitas vitiatur. Verum redundantia illa, aliquando in toto corpore omnibusq; vasis continetur, interdum in vna regione vel parte corporis. Regiones sunt. *Prima* complectitur ventriculum, intestina, venas mesaraicas, lienem, & simam partem iecoris. *Secunda*: Vasa corporis maiora, à sima iecoris, scilicet, venam cauam, & arteriam magnam. *Tertia*: Venas & arterias minores, in ambitu totius corporis, & meatus partium. In singulis regionibus certa alimenti concoctio perficitur, & prior posteriori semper alimentum præparat, vt alibi dictum est. Sed posterior vicissiim prioris vitia corrigere nequit, quare in singulis regionibus ac etiam regionis partibus, pro varia partium constitutione, varia etiam excrementa oriuntur; omnium interiorum morborum causæ. Nam in prima concoctione, vitio ventriculi aut alimentorũ, gignitur cruditas; &

Redundantia humorum secundum regiones corporis.

corruptio. Deinde in secunda concoctione, ex parua dispositione hepatis, & ministrantium, scilicet, lienis & vesiculæ fellis, aut vitio chyli, sanguis vitiatur: Vnde Cacochymia biliosa, pituitosa, vel melancholica in vasis maioribus relinquitur.

Dupliciter coaceruatur in parte materia vitiosa.

Præterea in tertia regione, eiusq; singulis partibus, varia excrementa coaceruantur, partium plerumque vitio, quæ alimentum suum non perfecte concoquũt & assimilant, nec excrementa sua discutiunt & aliena expellunt, Nam coaceruatur in parte materia vitiosa, vel per *Congestionem*, vel per *Fluxionem*. Per congestionem, quando in parte gignitur proprio illius partis vitio; scilicet, ob debilitatem virtutis concoctricis & expultricis. Per fluxionem vero; quia aliunde humorem suscipit, siue ab alia parte demandatur, & mittitur vel partis mittentis ratione, vel recipientis, vel vtriusque. Verum de his omnibus alibi latius agemus. Tandem ex tertia concoctione in partibus redũdant interdum nonnulla, quæ vel naturalia sunt, vt semen & lac, vel præternaturalia, vt pus & sanies, quæ diu detenta in corpore, morbum efficiunt. Nam semen præter naturam detentum corrumpitur, & interdum calorem natiuum strangulat, pessimaq; symptomata inducit, *vt docet Gal. 9. de Locis Affect. cap. 5.* Lac redundans in mammis non multo leuiora mala inducit: Pus & sanies in parte diu retenta exulcerat, & depascit, febremque excitat, &c. Redundantiæ vtilis succi, aut humorum opponitur Inanitio.

1. Per congestionem.
2. Per fluxionem.

Inanitionis causa.

Communiter Inanitio est absentia vel defectus cuiusque corporis necessario requisiti ad sanitatem cõseruandam: requiritur autem ad sanitatem debita quantitas substantiæ, partium solidarum, humorum & spirituum. Nam horum defectu sanitas labefactatur. Verum quia partes & spiritus reficiuntur & nutriuntur ex humoribus; Ideo per Inanitionem intelligimus hic potissimum defectum vtilium humorum, vnde no-

de non modo corpus extenuatur, sed etiam substantia caloris natiui & spirituum dissoluitur. Causa inanitionis est calida sicca corporis constitutio, rara textura, acribus tenuibusq; succis referta, vis retentrix debilis, expultrix valida, copiosæ euacuationes tam sensiles, quam insensiles, aer calidus siccus, inedia aut victus tenuis, vigiliæ exercitationes, aut labores immodici, curæ, solicitudines, ac in summa, quæcunque substantiam corporis humorum aut spirituum dissipant aut consumunt.

Est præterea causarum efficientium, vt ad effectum concurrunt, alia differentia, nimirum, quod alia sit *Primaria & principalis*, quæ propria ratione & per se sola vim agendi habet; Alia *Adiuuans*, quæ propria quidem ratione, sed non per se sola agere potest, nisi cum primaria coniungatur. Quædam causa est *sine qua non*, quæ nec propria ratione, nec per se sola agit, sed ab iis quæ agunt, seiungi nequit. De causis morborum in specie sequenti capite dicemus.

Causarum efficientiũ, alia est Primaria, alia adiuuans, alia sine qua non.

DE MORBORVM CAVSIS in specie.

CAPVT III.

De communissimis omnium morborum causis earumque differentiis supra egimus, consequens est, vt in specie singulorum morborum causas seorsim proponamus, initio facto à morbis *similariũ partium*, quarum constitutio læditur, vitiato temperamento siue proportione qualitatum primarum, excessu vnius aut duarum; vnde octo intemperies, quatuor simplices, quatuor compositæ, cũ vel sine materia, vt iam dictum est. Hic excessus à causis externis potissimum oritur, aut per se, aut quatenus contentis vim inferunt, causamq; antecedentem in actum deducũt, quæ ad quatuor communissima genera sc. adhibenda,

Causa morborum partium similarium.

assu-

assumenda, agenda, & excreta retentaque reduci poterunt.

Causæ intemperiei calidæ quinque.

Ac primum *discrasiæ calidæ* in parte aliqua corporis vel in toto *quinq; causæ* præcipuæ à Galeno numerantur, nimirum vicinia & contactus rei calidæ 2. Motus improbus. 3. Putredo. 4. Constipatio. 5. Assumpta, id est, alimenta & medicamenta calefacientia. Verum hæ omnes pari modo non calefaciunt, sed aliquæ tantum per se immediate; cæteræ, vt ad aliud reducuntur, quod actu suo vim calefaciendi obtinent.

1. Contactus & vicinia rei calidæ.

Per se autem *vicinia & contactus rei calidoris* per continuam alterationem, qualitatem sibi similẽ corpori paullatim imprimit, siue calidam intemperiem immediate gignit, veluti aer ambiens feruentior vi ignis & radiorum solarium: mora in balneis diuturnior: item phlegmone, bubo, & similia, à quibus continenter vicinis partibus calor distribuitur, & cordi interdum communicatur, vnde febres.

2. Motus improbus.

Deinde sub *motu* omnia ea continentur, quæ à nobis geruntur & proueniunt, vt sunt exercitia, labores, curæ, solicitudines, vigiliæ, & ex animi adfectibus inprimis ira. Excitat autem motus intemperiem calidã non per se immediate, sed vt calorem natiuum quasi sopitum, nimia agitatione suscitat & diffundit, ac primum spiritus & humores, deinde partes solidiores accendit. Vnde febres generantur, verum ille motus, qui calorem natiuum cum spiritib. non tam suscitat & diffundit, quam dissipat & dissoluit frigidam aliquando siccam intemperiem introducit.

3. Putredo.

Tertio *putredo* vel est humorũ in vasis, vnde febres putridæ, vel in habitu partiũ, vt quãdo tumor ad suppurationem deducitur, aut pars à septicis medicamẽtis corrumpitur. Putrescunt autem humores in vasis ob plenitudinem, aut obstructionem à crassis humoribus impactis. Quæcunque vero putrescunt teste *Arist. 4. Meteor.* à sua natura discedunt, & corrupto calore

natiuo

natiuo præter naturalem acquirunt. Deinde in rebus externis, vt in stercore columbino videmus putredinem tantam vim caloris gignere, vt flammam interdum excitet & comburat.

Quarto *constipatio* est *pororum cutis & meatuū obturatio* à frigore condensante, à balneis aluminosis frigidis & similibus. Hæc eatenus calorem non naturalē excitat & febres gignit, quatenus transpirationem impedit, siue fuliginosos vapores difflari non sinit. Vt enim hypocaustum calidū redditur, vbi accensi ignes, fores & fenestræ occluduntur, ita corpus nostrum incalescit obstructis poris & viis per quas calidi vapores exspirare debeant. Nam vestes & stragula non aliter nos calefaciunt, quam quod exspirationes calidas impediant, quæ alioquin exhalarent. *4. Constipatio meatuum.*

Tandem *assumpta* vt sunt cibus, potus & medicamenta nō vno modo calidos morbos procreant. Quędā enim per se qualitate acri calidaq; vt esus allii, potus vini adusti; alia ratione quantitatis aut erroris alicuius. Quantitas autem nimia alimentorum, quia pabulum calori suppeditat, aut quia obstructiones & constipationes facit, calidos morbos procreat: Eodē modo, quātitas exigua, & media; quod pabuli defectu, calor in solidas partes vehementius agat, aut quia in cholericis bilem accēdit: vnde febres biliosæ. Aliquādo errore victus, calidi adfectus excitantur, veluti, si quæ facile concoquuntur, post alios cibos ingerantur, longiori mora corrūpi & putrescere solent. Cum autem contrariorum effectuum contrariæ per se causæ sint teste *Arist. lib. de Ortu & Interitu*, cognitis causis per se discrasiæ calidæ, facile erit per se causas frigidæ colligere. Frigidam autem intemperiem per se inducit ꝙ frigidum est, & immediate siue contactu suo refrigerat. Verum quia multa refrigerant, quæ per se frigida non sunt, *omnia refrigerantia Galenus ad quinque capita præcipua reduxit*; vt sunt vicinia & contactus *2. Assumpta.* *Frigidæ intemperiei causæ quinque.*

rei frigidæ. 2. Aſſumptorum quantitas & qualitas. 3. Corporis raritas. 4. Conſtipatio. 5. Motus immodicus, & ocium.

1. Vicinia & contactus rei frigidæ.

Vicinia & contactus rei frigidæ, item aſſumptorum & humorum frigiditas, immediate intemperiem frigidam inducunt; cætera mediante alio aut quatenus calorem natiuum κατὰ μαραίνειν diſſoluunt & minuunt, aut κατὰ σβέσιν ſuffocant & opprimunt.

2. Aſſumtorũ nimis parua aut magna quantitas.

Deinde vt ignis marceſcit ſubtracto fomite; ita *calor natiuus minuitur ſubtracto caloris pabulo, id eſt, exigua alimentorum copia, inedia & euacuationibus copioſis*: & vt ignis pluribus admotis lignis opprimitur & extinguitur; ita *calor nat. nimia alimentorum etiam optimorum copia ſuffocatur*, ſiue vt *Hipp. 1. Aphor.* à multis fomentis exſtinguitur: Idem faciunt cruditas, ingluuies: alimenta ſi non actu ſaltem poteſtate frigida.

3. Corporis raritas.

Tertio, vt flamma marceſcit aere ambiente nimi[s] calefacto à calore externo vehementiori & validiori; ita *calor naturalis minuitur nimia raritate corporis, au[t] apertione pororum ab aere vel medicamentis calidis*. Nan[m] raritas illa calorem natiuum nimis exhalare & euolare ſinit.

4. Conſtipatio.

Præterea vt eadem flamma extinguitur obſtructi[s] fornacum foraminibus, aere circumfuſo nimis conſtipato; Ita *opprimitur calor nat. conſtipatione & condenſatione corporis*. Nam fuliginoſi vapores, qui per poro[s] iamdiu concluſos exſpirare non potuerunt, calore[m] natiuum interdum obruunt, aliquando calor ipſe intro coactus & concluſus primum efferueſcit, deind[e] abſumpto pabulo elangueſcit. Conſtipatio corpor[is] duplex eſt, vna pororum, & meatuum cutis, ab exter[nis] cauſis potiſſimum, vt aere frigido, balneis aſtringentibus, &c. Altera venarum & arteriarum à cauſ[is] internis præcipue, vt à plenitudine, vaſorum obſtructione & interceptione, quibus adduntur vincula pa[r]tibus iniecta diſtributionem caloris à corde impe-

dienti[a]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

dientia. Hæ causæ si nullam transspirandi viam relinquant, calorē nat. penitus obruunt, mortemq; inducunt. Si constipatio tanta non sit, exspiratione vaporum tam fuliginosorum & acrium acrib. humoribus, quam halituosorum & benignorum à bono sanguine impedit. Sed vbi benignorum vaporū à bono sanguine impedita transpiratio est, nisi accedat exercitatio, plethora oritur; vbi vero fuliginosorum magna copia est, calor nat. plerumq; opprimitur: sin parua sit, febris tantum excitatur. Tandem vt flamma ad sui incrementū euentilatione & motu indiget aduentitio, sed non immodico. Nam sine omni motu languescit, & exigua flamma, si flabello leniter ventiletur, crescit; sin immodice, dissipatur & dissoluitur: Ita *moderata exercitia natiuum calor. conseruant; immoderata dissipant & dissoluunt, & substantiam spirituum & virium exhauriunt*, atq; ea ratione refrigerant. *Ocium vero & somnus calorem & spiritus torpescere sinunt.* *5. Immodicus motus & quies.*

Tertio *Causa sicca discrasia alia per se exsiccant, alia tantum quia humores & humidates dissoluunt & minuunt.* Ac *primum* ex iis, quæ admouentur, exsiccant, aeris sicca constitutio, balnea sulphurea, salsa, aluminosa. *Deinde* ex assumptis medicamenta & alimenta siccantia, vt sunt salsa, acerba, item calefacientia, quæ humores dissoluunt, nimirum acria, prætereа sitis, & alimenti paucitas. *Tertio* nimia euacuatio siue manifesta, siue insensibilis, inprimis v. Venus immodica, ac siccorum quoque humorum scilicet bilis retentio, siccos morbos producit, item obstructiones & quæcunque distributionem sanguinis impediunt, vnde partes defectu alimenti marcescunt. *Tandem ex agendis*, longæ & vehementes exercitationes, curæ, solicitudines, dolores, vigiliæ, &c. exsiccant, quatenus spiritus exhauriunt ac fomitem caloris nat. dissoluunt & dissipant, ac in summa corpus sua natura siccū in siccam intemperiem facile incidit, non solum ni- *Sicca discrasiæ causa quatuor.*

mio vsu rerum exiccantium, sed etiam si plus è corpore transpiret, quam nutriatur, & præsertim si accesserint curæ, labores, vigiliæ immodicæ, &c.

Humidæ discrasiæ causa quæ sunt. *Humidæ discrasiæ causæ* primum in iis, quæ admouentur sunt, aer humidus ex pluuia, & vento austrino, balnea aquæ dulcis præcipue à cibo, frictiones molles. *Secundo* ex assumptis, alimenta & medicamenta humectantia, potus longior imprimis aquæ, ciborum copia, &c. *Tertio* excretio humorum siccorum, & retentio humidorum nimirum pituitæ. *Tandem* ex agendis, ocium, somnus, lætitia, animi tranquillitas, mollis educatio, motio mediocris post cibos.

Compositarum intemperierũ causa. His modis discrasiæ simplices oriuntur, *composita* vero *intemperies compositas habent causas*, & quot modis complicantur causæ, tot modis simplices discrasiæ. Quare si calida causa & sicca simul in eodem coeant, calidus siccusque morbus concitatur. Eadem in cæteris causis non contrariis ratio est, vnde intemperies composita calida humida, frigida sicca, frigida humida. Verum non raro contingit, vt contrariis e[x] causis corpus ex æquo lædatur & simul à calido & frigido, vel à sicco & humido afficiatur, vnde inæqualis intemperies oritur. Discrasiæ compositæ aut sine materia & antecedente causa sunt; aut cum materia: quæ sine materia, causas habent compositas de his, qua[s] retulimus: quæ vero cum materia, vnam habent causam immediatam, humorem aliquem, qui pro natura sua corpus alterat: & interdum cum tumore præter naturam complicantur, aliquando sine tumore sun[t]. Nam vbi humor præter naturam in parte coaceruatu[r] & impactus est cum distensione, oritur tumor præter naturam; vbi sine distensione in cauitate aut substantia partis tantum collectus est, pro sua natura in[-] temperiem cum materia producit: Veluti sangui[s] calidam humidam, pituita, frigidam humidam, bilis, calidam siccam, melancholia, frigidam si[c-]

can

cam; mixti humores mixtam & inæqualem intemperiem.

Tumores autem qui cum discrasiis compositis & inæqualibus sæpe complicantur, ab humoribus in parte coaceruatis distensionemq; facientibus gignuntur. Coaceruatur humor copiosus in parte duobus modis primo *congestione*, quando in ipsa parte gignitur & colligitur: deinde *fluxione*, quando aliunde in partem affectam confluit. Congeritur in parte humor, aut quia alimentum non rite concoquitur, nec in substantiam partis conuertitur; aut quia excrementa in concoctione redundantia non excernuntur & discutiuntur. Quod autem in substantiam partis non conuertatur, fit aut ex imbecillitate facultatis concoctricis, aut vitio alimenti attracti: quod vero pars non rite excrementa sua expellat, ob imbecillitatem excretricis facultatis euenit; aliquando ob obstructionem, aut constipationem meatuũ per quos excrementa euacuari solent.

Causa tumorũ præter naturam.

Congestio.

In fluxione autem, quæ nihil aliud est, quam motus materiæ ab vno membro in aliud, *quatuor considerantur. Primo* membrum mittens siue mandans, terminus à quo: *Secundo* membrum recipiens, terminus ad quem: *Tertio* materia ipsa quæ mouetur: *Quarto* spatium & via per quam.

In fluxione quatuor considerantur.

Materia per se non mouetur nisi tenuior sit, ac viæ patentes ac procliues, sed ab alio potissimum concitata, & vel à membro mandante per ὦσιν pulsionem, vel per ἕλξιν. A mandante vero pellitur vi facultatis expultricis irritatæ nimia copia aut qualitate materiæ. Naturaliter vero partes nobiliores & robustiores ad ignobiliores & imbecilliores materiam inutilem semper deponunt, nisi impediantur: proinde quod ab omnibus robustioribus partibus expellitur, & nullibi cõsistere queat, ad omnium imbecillimam & debilissimam partem cutem scilicet tandem peruenit,

1. Materia.

2. Pars mandans.

3. Pars recipiens.

A membro recipiente attrahitur humor, præcipue ob calorem non naturalem, minus proprie ob dolorem quatenus dolor fluxiones concitat, vicinasq; partes commouet, vt spiritum & sanguinem tanquam auxiliares copias ad partem dolentem transmittat. Suscipit vero in se pars humorem influentem ratione imbecillitatis siue illa natiua siue adscititia sit: deinde ratione laxitatis meatuum: tertio situs decliuioris & consensus cum parte mittente. Redundat quidem materia copiosa in membro mittente per congestionem, vel per attractionem aut transmissionem, sed in eo non retinetur; verum vbi molesta esse ceperit, vi & robore expultricis facultatis in partes imbecilliores extruditur, ac vt extrudi queat, conferunt materiæ tenuitas, viarum procliuitas & rectitudo, meatuum amplitudo. Quando autem in parte aliqua humor per congestionem vel affluxionem collectus fuerit, eique impactus, à sua natura necessario discedit, & aliquo modo corrumpitur aut putrescit: interdum malignitatem aliquam acquirit, ac simul proprium partis nutrimentum, aliquando etiam partem ipsam in suam naturam conuertit. Atque hinc intelligitur, quare morbi nonnulli ex intemperie cum materia intermissionem habeant, statisque periodis & temporibus recurrant, nimirum quia pars æquali tempore æqualia excrementa congerit aut aliunde suscipit.

Quatuor via.

Causæ tumorum in specie. Differentia tumorum.

Hoc modo per fluxionem vel congestionem tumores gignuntur. Tumores præter naturam hic tantum intelligo, qui fiunt ab humore parti impacto: Nam tumores dupliciter oriuntur, vno modo ex humore impacto, alio ex decubitu partis, vt ἐντεροκήλη, &c. Illi proprie sunt intemperies compositæ cum aucta magnitudine, & solutione continui. Differentiæ & species horum tumorum oriuntur ex differentiis humorum. Humores autem quatuor sunt: sanguis, cholera

...era, melancholia & pituita, quorum quilibet in par-te vel sincerus est, vel alteri permixtus, vel naturalis vel non naturalis.

Primum igitur omnes tumores quibus adest dolor & feruor, Græci φλεγμονὰς communiter appellant. Proprie tumor ex sanguine sincero calidus rubens, renitens cum dolore pulsatorio φλεγμονὴ vocatur. Deinde ex pituita sincera in toto corpore fit Anasarca in parte aliqua œdema tumor frigidus, laxus, mollis, indolens, albi coloris. Tertio ex bile flaua generatur erysipelas, ardor cum dolore pungente in summam cutem effusus; Ex humore melancholico naturali sincero generatur scirrhus exquisitus tumor, durus, concolor, doloris expers, ac etiam in cute maculæ nigræ, quæ Melasmata dicuntur & vitiligo nigra.

Tumores exquisiti. φλεγμονὴ. οἴδημα. ἐρυσίπελας. σκίρρος.

Ex humoribus naturalibus non sinceris, sed permixtis oriuntur illegitimæ species tumorum, veluti si sanguini redundanti misceatur bilis, aut pituita phlegmone erysipelatodes, aut œdematodes: si bili redundanti permisceatur sanguis, aut melancholia erysipelas phegmonodes, aut scirrhodes, eadem in cæteris ratio est.

Tumores illegitimi.

Ex his humoribus vt à naturæ modo recedunt, excitantur cæteræ species tumorum, veluti à sanguine crasso furunculus, tuberculum durum oui columbini magnitudine cum ingenti dolore, deinde ex crasso, adusto, corruptoque sanguine, qui plerumque venenatam qualitatem assecutus est, carbunculus, tumor feruentissimus cum vlcere crustaceo.

Furunculus.

Carbunculus.

Ex pituita non naturali variæ species tumorum excitantur: sub pituita non naturali comprehendimus hic aquosos & serosos humores, deinde flatus & flatulentos humores, tertio pituitam salsam, quarto crassam & mucilaginosam, tandem gypseam. A serosis humoribus fiunt tumores serosi, sub quibus continetur ascites, ex flatibus ἐμφυσήματα. Ex pituita salsa

Tumores ex pituita non naturali.

ἐμφυσήματα.

nitrosa scabies in corpore Achores tumores cũ paruis vlceribus ex crassa mucilaginosa corrupta, abscessus illi, in quib. aliquid melli, pulticulæ, aut seuo simile apparet, vnde melicerides Atheromata & steatomata vocantur, ex crassa falsa pituita vlcera fistulosa ; ex pituita gypsea genus Scirrhi minus exquisitum, sub quo continetur struma ex materia crassa collecta inter cutem & asperam arteriam; Deinde ganglion tumor durus circa articulos; & glandula circa adenes; item verrucæ & claui.

Achores. Melicerides. Atheromata. Steatomata. Scirrhꝰ nõ exquisitus. Struma. Ganglion. Glandula

Præterea bilis non naturalis crassa mordax cutem exedens, herpetem exedentem ; tenuis minus acris herpetem milliarem à pustulis exiguis frequentibus, quæ milio similes sunt: quibus cognatæ sunt φλυκταίναι pustulæ ex feruentissima bile, flaua bilis adusta, vlcera cancrosa & φαγέδαιναι excitat. Sed hi affectus ad atram bilem potius referuntur,

Tumores ex bile non naturali. Herpes φλυκταίναι. Vlcera cancrosa.

Melancholia autem non naturalis, siue atra bilis gignitur ex adustione vel melancholiæ naturalis, vel bilis flauæ, vel sanguinis, peculiariter sanguis dum aduritur pars tenuior in bilem flauam, pars crassior in atram transit, ex hac carbunculi fiunt, vt iam dictum est. Ex atra bile crassa corrupta in habitum totius corporis causa Elephantiasis; in parte cancer generatur; ex atra minus crassa & corrupta impetigo & psora Græcorum, atra ex adustione bilis flauæ, vlcera cancrosa & depascentia efficit,

Tumores ex melancholia non naturali. Carbunculos. Cancer. Impetigo.

Hæc sunt præcipua tumorum præter naturam genera, quæ pro partis ratione interdum denominãtur, Nam phlegmone oculi, ophthalmia; faucium, Angina; pulmonum, peripneumonia; pleuræ, pleuritis; glandularum post aures, parotis dicitur, &c. Item inflammatio adenum & proprie in inguine bubo ; quæ si ex puro sanguine sit, & ad suppurationem tendat Phyma ; si aliquid bilis permixtum habeat phlegethlon appellatur: similiter serosus tumor scroti, hydrocele;

Tumores partium. Bubo. Phyma. Phlegethlon.

cele; flatulentus tumor abdominis, tympanites nominatur. &c.

Consequens est vt ad causas *morborum organicarum partium* perueniamus; initio facto à morbis conformationis, qui vel sunt in figura, vel superficie, vel cauitatibus & meatibus. Oritur *figuræ vitium* multis modis. Primum, in ipso vtero & in prima conformatione partium, ob imbecillitatem facultatis formatricis siue motum naturalem spermatis impeditum, vel vitio materiæ inquantitate & qualitate, aliquando errore aliquo à causa externa comprimente. Deinde in ipso partu vitiatur figura, quando suscipitur, & ob infantis magnitudinem, & viarum angustiam, vbi cum difficultate extrahitur. Præterea à partu figura vitiatur, vel in tenellis adhuc, vel in iis qui firma ætate sunt: tenellis, quia membra adhuc mollia & flexibilia sunt, distorquentur facile, si alia à nutrice arctius deligentur aut inæqualiter tendantur; alia leuiora relinquantur, item si nimis cito ingredi permittantur, vel si crura intro distorqueantur, pedes extra, vt in vatiis & varis, aut contra, vt in valgis. Distorquentur membra, & figura naturalis partium tam in infantibus quam ætate prouectis mutatur, primum, à vi aliqua externa frangente, comprimente, collidente: secundo erroribus ipsius laborãtis, aut alterius, vt Medici, qui collisa, confracta & luxata vitiose reponit: tertio ob nimiam copiam & inopiam alimenti, sicut iis euenit, qui aut nimirum crassi facti sunt, aut iam contabuerunt, siue in vna corporis parte siue in toto, vt in phthisicis; item ob materiæ crassitatem & siccitatem, vt in Elephantiacis. Tandẽ ex accidenti propter alios morbos veluti ob distensionem, resolutionem, aut sectionem per transuersum, neruorum, tendinũ, & musculorum figura vitiatur. Resoluto enim & secto per transuersũ neruo aut tendine, pars à contrariis musculis illæsis attrahitur: distensio vero siue sit ex conuulsione siue

Morborum partium organicarum causæ.

Figuræ vitiatæ causæ.

ex inflammatione siue cicatrice dura, partem proximam tendit attrahitque, atq; ita figuram membri peruertit. Huc referuntur luxationes articulorum aliaq; structuræ vitia.

Causæ morborum conformationis. Secundus *morbus conformationis*, est superficiei asperitas vel læuitas non naturalis actionem lædens. Exasperatur autem pars præter naturam à materia acri abstergente & abradēte, superficiem inæqualem reddente. Ea materia interdum est cibus, potus, aut medicamentum, plerumq; humor aliquis, nimirum pituita salsa, flaua bilis, vel atra, corrupta, à quibus intestina non raro exasperantur & exulcerantur: quæ enim exasperant, si inualuerint exulcerare & corradere solent. Huc addi poterunt vapores acres, item pulueres & fumi, à quibus oculi & fauces nō raro exasperantur. Læuitas fit quando omnes superficiei particulæ æquantur, quod duobus modis contingit, vel cum aliquid iis adiicitur, quæ inter se dissident, vel quando detrahuntur particulæ, quæ præ cęteris eminent Hoc autem detergentibus fit, licet detergentia exasperandi vim habeant; illud ab humoribus pinguibus, lentis & humectantibus.

Causæ apertionis meatuum & cauitatum. Præterea *vitia in meatibus sunt dilatatio & angustia*, sub meatibus comprehendimus hic non solum venas & arterias, in quibus continetur sanguis, sed etiam omnes cauitates sinus canales, ac etiam parua foramina & poros. Apertionis autem & dilatationis meatuum causæ sunt plures. Nam laxantia emolliendo, & rarefacientia extenuando dilatant: amara & acria incidendo expurgandoq; orificia vasorum aperiunt: ac non raro expultrix vehementius concitata copia & qualitate contentorum, vasa nimium dilatat & orificia recludit; interdum retentrix imbecilla, orificia non bene claudit: aliquando non accedit, quod secūdum naturam vias claudere debet, vt si cerebrum non ascendant vapores à quibus somnus. Ex vase aperto

humor

humor contentus effluit; effluit autem sanguis ex vasis tribus modis, vno per ἀναστόμωσιν, id est, orificiorum vasorum apertionem à causis iam enumeratis, deinde per διαπήδησιν, dum per tunicas vasorum transcolatur ob humoris contenti tenuitatem & vasorum raritatem & laxitatem, tertio per διαίρεσιν, qualis est ruptio, sectio, erosio vasorum, quae species morbus conformationis non est, sed solutae vnitatis.

Angustiae & occlusionis meatuum plures sunt differentiae pro varietate causarum, vt alibi dictum est. Nam subsidentia oritur, quando latera meatuum cõtrahuntur vel coincidunt: contrahuntur ab adstringẽtibus, refrigerantibus, vel siccantibus; coincidunt ob euacuationem eorũ contentorum, quę in meatu contineri debent. Secundo coalescentia fit vlcere, vel vulnere quando interiores superficiei partes adhaerescũt & conglutinantur. Tertio, constipatio à quocunque tumore vel tuberculo in substantia partis, meatum interiorem occupante. Quarto obstructio ab humoribus viscosis & lentis meatui impactis: item à lapide, grumo & similibus. Postremo, compressio fit à quocunq; extrinsecus constringente & comprimente, vt sunt vincula, tumores comprimentes. His additur in vesica & similibus organis nimia distentio, vt inde meatus seu orificium eius occludatur, & corpus sese contrahere, aut à se expellere nequeat. Distentio ista oritur vel à tumore tendente & contrahente substantiam vasis, & potiss. ceruicem eiusdem, vel à copia humoris cauitatem replentis, quod illis accidit, qui vrinam diutius, quam par est, retinent. Oritur autem coarctatio vel meatus angustia aut occlusio aliquando in vtero errore formatricis; plerumque post.

Causa angustiae meatuum.

Secundum genus morborum organicorum est *magnitudo praeter naturam aucta, vel diminuta.* Aucta magnitudo partis ex rebus ipsi naturalibus seruata debita figura, à copia vtilis materiae & virium robore oritur;

Causa morborum in magnitudine.

oritur; at aucta magnitudo ex rebus non naturalibus, vt tumores præter naturam, ex aliis causis prouenit. Nam partes tumidæ redduntur siue præter naturam tumorem contrahunt, vel ob coaceruationẽ inutilis humoris in substantia partis, vt in inflammatione, œdemate &c. vel per decubitum partis vnius in alterius cauitatem, vt tumor scroti in Enterocele; inguinum in bubonocele, &c. Illud genus tumoris est aucta magnitudo cum intemperie, de cuius differentiis & causis supra dictum est. Decumbit vero pars in cauitatem alterius eam mole sua distendens, quia à loco suo excidit ruptis aut laxatis ligamentis aut membranis. Quare respectu partis, quæ intumescit eiusmodi morbi erunt in magnitudine aucta; respectu vero partis, quæ illabitur, morbi in situ. Minuunt vero magnitudinem virium imbecillitas; & penuria materiæ vtilis, scilicet vbi plus digeritur, quã apponitur, item sectio, vstio, putrefactio, frigus, &c.

Causa omnium tumorum.

Causa tumorum ex decubitu partis.

Causa morborum numeri.

Tertio *morbus numeri* in exuperantia & defectu rei alicuius præter naturam consistit ab ortu, vel post. Exuperantia autem morbifica non est rei naturalis, quæ actionem non lædit, sed non necessariarum rerum, vel adhærentium illis, quæ in naturali habitu sunt sub naturali specie, vt polypus, pterygium, &c vel toto genere præter naturam, vt calculi & simil. Omnis autem exsuperantia oritur à valida virtute expultrice & superfluitate materiæ. Verum quæ sub naturali specie partibus adhærent, ex reduntantia materiæ vtilis oriuntur; quæ toto genere præter naturam sunt, ex inutili materia. Defectus autem rei naturalis ex toto vel parte causæ sunt, putredo, sectio, vstio, nimia refrigeratio, &c.

Causa morborum in consensu & situ.

Tandem *vitiata structura in connexione siue consensu* est, quando ea vniuntur vel disiunguntur, quæ vni aut disiungi non debent: & in situ, quando è naturali loco pars abit. Abit autem pars à loco naturali, rupt

& lax

& laxatis vinculis quibus continetur: aut abrupto meatu, vt in ἐντεροκήλῃ, procidentia vteri, & simil. hĩc intentis & contractis ligamentis, vt in vteri ascensu & declinatione. Contrahuntur autem ligamenta, si nimio humore repleantur aut exsiccentur; laxantur autem ab emollientibus: rumpuntur ab iis, quæ vnitatem soluunt. Denique à vehementi motu, à casu & compressione partes à suis sedibus remouentur, & visceris alicuius fibra complicatur. Articulis vero luxatio accidit, nonnunquam à motu violento & contorsione, aliquando ab articulorum immodica humectatione, totam articulationem lubricam reddente & ligamenta laxante. Interdum articuli ipsi suis sedibus excidunt, vbi suscipientis cauitas debito angustior est ob tumorem vel callum circa articulũ, aut laxior debito, ob id quia sinuum supercilia circumfranguntur, ac cothylæ ab ortu minus capaces aut penitus in superficie factæ fuere. Connexio partiũ vitiatur, si, quibus continentur, ligamenta relaxentur, cõtrahantur, aut abrumpantur, &c. Coalescunt vero, quæ coalescere non debent, vlcere, vulnere, & similibus.

Causa solutionis continui.

Vltimum genus morborum tam similaribus, quam dissimilaribus commune est *vnitatis solutio*, cuius variæ sunt differentiæ pro causarum diuersitate. Causæ autem vel externæ, vel internæ sunt, quæ omnes ad quatuor genera reducuntur, scilicet 1. ad incidentia. 2. erodentia, 3. frangentia & contundentia, 4. distendentia & disrumpentia. Sub incidentibus continentur quæcunq; vulnerant & pungunt, siue cæsim vel punctim partẽ diuidunt, qualia sunt acuta corpora & tenuia, vt gladius, sica, &c. Item morsus ferarum, & similes causæ externæ. Erodunt & exulcerant proprie acria & mordacia, vt sunt medicamenta caustica septica & acria, ignis, &c. ex causis internis, humores corrupti acres & putridi, vt bilis flaua atra pituita salsa &c. Cõtundunt & frangunt causæ tantũ externæ, item

cor-

corpora grauia, obtusa & dura, diuersa tamen ratione. Nam dura, obtusa, proprie ea frangunt, quæ tactui cedunt; qualia sunt ossa. Contundunt vero & collidunt, quæ tactui & impressioni cedere possunt, vt sunt mollia. Huc referuntur casus ab alto, percussiones, saltus, lucta, &c. Tandē distendunt, disrumpunt, & conuellunt quæcunq; partem nimium replent, vt flatus aut humores impacti vnde tumores, deinde quę nimium euacuant & contrahunt. Fit autem conuulsio proprie dicta teste Hippocrate, à repletione; vel inanitione, Præterea quædam quoq; distrahendo & lacerando continuū dissoluunt & disrumpunt, vt violenta tractio partis fune aut laqueo, &c.

Causæ different. accidentalium. Hæ sunt simplicium morborum causæ primariæ: Compositorum vero morborum causæ ex his simplicibus componuntur & intelliguntur. Restant *causæ differentiarum accidentalium*, quæ morbum, morbi causas, & subiecta consequuntur.

Causæ morbi parui & magni. Ac primum, cum *Omnis morbus magnus aut paruus* dicatur ex affectus quantitate, cognita propria cuiusque affectus causa, facile erit intelligere causam magnam vel paruam, affectum absolute paruum vel magnum eius generis facere posse. At ratione loci & functionis læsæ interdum fieri solet, vt affectus magnus dicatur, qui sua natura paruus sit, causamq; debilem habeat, vt alibi dictum est.

Causæ morbi breuis & longi. Secundo, *morbus breuis* dicitur, qui celeriter ad terminum sanitatem vel mortem tendit, nimirum qui cito vincit, aut vincitur: contra *longus* qui tarde. Quod cito vel tarde à natura vincatur, aut naturam vincat causæ sunt, primo, ipsius morbi forma vel natura: secundo magnitudo morbi: tertio vehementia causæ morbificæ: quarto partis affectæ conditio & totius corporis dispositio: tandem robur virium & imbecillitas. Verum in salutaribus & lethalibus morbis eadem ratio non est, nam quo lethalis morbus maior est, eo

est, eo semper breuior, quo minor eo longior. In salutaribus contrarium non raro euenire solet. Deinde in lethalibus, quo virtus imbecillior, eo morbus breuior & quo robustior eo longior. In salubribus semper cōtrarium est Verum de his in Prognosticis dicetur.

Causa morborum acutorum, continentium, intermittentium.

Ex prædictis intelliguntur *causæ morborum acutorum.* qui simul breues & magni sunt, ac quatuor vniuersalia tempora celeriter & cum vehementia percurrunt. Ea vniuersalia tempora, vt alibi dictum est, à Galeno motiones causarum morbificarum dicuntur. nam ex motionibus causarum oriuntur & dependent. Hæ motiones si continuæ fuerint, *morbus* erit *continuus*: sin interruptæ, *morbus* erit *intermittens.* Nam vbi causa morbifica vnica est, & ex tota materia actu simul, continenter mouet, morbosque continuos facit sine vllis periodis. Sin materia tota simul non sit, nec tota simul se commoueat, sed certis quibusdā periodis ad partem affectam confluat, aut per congellionem in parte colligatur, similem motum efficit, nimirum non absolute vnum, sed pluribus periodis distinctum: vel sine intermedia quiete, vt in tertiana continua, vel cū intermedia quiete, vt in febribus intermittentibus, Epilepsia, Cephalea, & simil. Quomodo vero colligatur in parte humor, supra dictum est.

Causæ morborum malignorum & benignorum.

Tertio, *morbi mali moris siue maligni* a malignis causis; *benigni* à benignis oriuntur. Malignæ autem sunt causæ, quæ non solum natura sua vehementer agunt; sed etiam quæ latentem lædendi vim habent, vt venena, bilis atra, & flaua adusta, ac in summa omnes pene humores putredine corrupti. Nā quo humor à natura sua magis immutatur, eo malignior est. Fit tamen vt eadem causa ratione partium diuersarum, nunc benigna, nunc maligna dicatur, veluti punctio partis carnosæ benigna, partis neruosæ maligna iudicatur,

Causa morborum

Quarto, *absolute salutaris morbi causa* sunt, quæ naturę aut artis opera plane vincuntur; contra *absolute*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

III.

lethales, quæ naturam plane prosternunt. Prosternunt autē aut sua natura & facultate, vt venena & maligni humores: aut magnitudine, vt vehementissima refrigeratio: aut partis ratione quā afficiunt, vt apoplexia: Item leuis affectio in principe parte, & præcipue corde lethalis est; at magna, in parte ignobili absolute lethalis non est, vt podagra, elephantiasis: his adde virium robur & debilitatem. Morbus vero secundum quid salutaris vel lethalis causam habet materiā, quæ permutatione sua affectum alium curabilem vel incurabilem relinquit.

salutariū & lethalium.

Præterea, morbus factus nnllam antecedentē causam siue προκαταρκτικὴν actu coniunctam habet; sed ea præfuit morbumq; perfecit. At fientes morbi eiusmodi causam necessario requirunt. Deinde *morbi in habitu* à causa valida & durabili oriuntur, quæ morbum plane absoluunt; cōtra *morbus in habitudine*. Inæqualis morbus, qui inæqualiter partes afficit in quibus consistit, causas habet, quæ non ex æquo omnes, quas lædunt, membri partes afficiunt; vel quæ contrariis motibus infestant, cōtrariæq; sunt, qualis affectus est in comate vigilante. Causæ morborum æqualium omnes partes ex æquo afficiunt, & contrariæ non sunt. De causis morborū per se, & ex consensu, item primariorū & secundariorum in primo capite dictum fuit.

Causæ morborum in habitu, & habitudine, &c.

Tandem in morbis publice grassantibus aurea illa Hippocratis regula *libr. de Nat. Hum.* obseruanda est. Cum vna ægritudine plures eodem tempore homines sine discrimine corripiuntur, nimirum iuuenes, senes; fœminæ, mares; temperantes & intemperantes, & dissimili victu vtentes, causam ad id reiicere debemus, quod maxime commune est, & quo omnes vtuntur. Id autem est aer ambiens, quem accipimus reddimusque, interdum ipsa aqua, præcipue in Endemiis morbis. Quando vero eodem tempore plures diuersi morbi gignuntur, causa sine dubio est propria cuius

Causæ morborum communium.

victus ratio. Vitiatur autem aer in Endemiis, vitio ipsius loci à paruis vaporibus perpetuo exhalantibus ex terra vel aquis. At in morbis Epidemiis, qui certo tempore sæuiunt, inquinatur aer potissimum syderum maligno influxu, & perniciosa qualitate cœlitus demissa, ac praua temporum constitutione: interdum cæde hominum, sordibus & similibus inquinamentis ex terra & aqua. Cæterarum differentiarum causæ ex se facile intelliguntur.

DE SYMPTOMATIBVS ET SYMPTOtum differentiis.

CAPVT IV.

TErtium genus rerum præternaturalium est, quod morbum ritu consequitur, & à Medicis σύμπτωμα proprie vocatur. Sumitur autem vocabulum Symptomatis non vno modo: Nam si vocis significationem spectes, quæ Latinis est concasus, à συμπίπτω, i. simul cado, nihil aliud erit, quam συμβεβηκώς, à συμβαίνω, quod idem significat: quare quicquid alicui accidit, aut aliud consequitur, siue secundum, siue præter naturam ipsius σύμπτωμα dici poterit. Nihilominus vsus inualuit, vt à Medicis id solum latissima quoque significatione dicatur Symptoma, quod animato corpori præter naturam inest. Nam à *Galeno* 1. *de Sympt. diff. cap.* Symptoma bifariam accipitur. Vno communiter, vt omnia sine discrimine complectatur, quæcunq; animali præter naturam accidunt. Qua significatione non solum morborum accidentia, sed etiam omnes morbi, morborumque causæ symptomata dicuntur.

Symptoma large sumptum quid sit?

Alio proprie & speciatim accipitur, vt à morbis, morborumq; causis distinguitur, pro eo tantū, quod morbos proprie consequitur, aut à morbis prouenit: Vnde alio nomine ἐπιγέννημα, id est; superueniens & super-

Quid proprie symptoma.

supergenitum vocatur. Nam vt alibi dictum est, constitutio ipsa, quæ primum actionem lædit, morbus est; quod morbum producit, ipsius causa: quod morbum consequitur, symptoma proprie dicitur, à nonnullis ἐπιγέννημα.

Definitio symptomatis.

Quare σύμπτωμα proprie erit affectus corporis viuentis præter naturam, morbum vmbræ ritu consequens. Affectum dico, non propria significatione, vt in morbi definitione, sed communi, vt tam affectionem, quam affectum proprie dictum comprehendat, cum nullum magis accõmodatum genus dari queat. Nam nonnulla symptomata proprie effectus sunt; & permanentiam habent, vt qualitas mutata: alia affectiones tantum quæ in motu consistunt, vt delirium, tremor & similia. Deinde subiungitur, morbum immediate consequens, vt discernantur symptomata ab iis actionibus & operibus, quæ solius naturæ sunt non irritatæ à morbo, aut causa morbifica, vt sunt copiosæ excretiones, quæ fiunt virtutis robore. Nam vbi nullus est morbus in facto, aut fieri, ibi proprie symptoma non est. Nihilominus nonnulla symptomata opera dicuntur, vt criticæ euacuationes: alia morbi vt conuulsio, euacuationes symptomaticæ, &c. nonnulla vtriusque, vt tremor. Verum illa quæ naturæ opera dicuntur, licet naturæ conferant, & robur eiusdem arguant, eaque ratione secundum naturam dici queant: quia tamen fiunt vi naturæ, irritatæ à causa aliqua morbifica, merito symptomata vocãtur. Nam non fierent, nisi natura à causa illa cogeretur aliquid agere & mouere. Præterea vocabulo morbi intelligimus non solum morbos factos, sed etiam fientes aliquando, & ex consensu: vt si visus obscuretur ob vapores à ventriculo ascendentes, symptoma quidem est, non tam oculorum, quam ventriculi. Verum symptomatibus proprie dictis, naturales impotentias distinguimus, vt sunt frustrationes facultatum ab er-

ror

fore externo, siue ratione obiecti. Veluti si cruditas in ventriculo oriatur, siue concoctio aboleatur, ob nimiam alimenti ingesti copiam, aut alienam naturam, symptoma aliquando dicitur, licet proprie naturalis impotentia sit, & ratione obiecti tantum eueniat. Nã quando assumpta inconcocta in ventriculo permanent, non vitio ventriculi, sed ipsorum assumptorum, læditur quidem actio ventriculi, sed non præter naturam. Nam præter naturam non est vinacea, lapillos, &c. non concoqui in ventriculo, quia secundum naturam illis concoctio non competit. Quare actio hoc modo læsa præter naturam non erit, & proinde nec symptoma proprie. Deinde ratione rei obiectæ, & eorum quæ ad eam spectant, nulla actio symptoma proprie dici poterit, alioqui tremor ex graui onere, & concussio ex aspersione aquæ feruentis, vomitus immissis in os digitis, symptomata proprie essent: quare quæcunq; actiones fiunt à causa aliqua solum irritãte, si nihil morbi adhuc fecit, nõ sunt symptomata, sed opera naturæ: quod si cũ læsione fiant, sunt naturales impotentiæ. Verum vbi causa aliqua morbum fecit, non sunt amplius actiones naturales, sed præternaturales. Nam sæpe naturæ opera & symptomata ita similia inter se sunt, vt & symptoma videatur opus, & opus symptoma: quod in magnis euacuationib. manifeste apparet. Deinde euenit, vt eadem actio in vno impotentia quædam secundum naturam sit, in alio præter naturam & symptoma. Veluti tremor membrorum, in decrepito naturalis est, in iuuene præternaturalis & symptomaticus. Item profundior somnus & pigrities, in pituitoso naturalis est, in cholerico præter naturam, similis est ratio qualitatis corporis mutatæ. Quare illæ actiones & effecta proprie symptomata sunt, quæ præter naturam oriuntur, & morbum consequuntur. Verum per morbum intelligo non solum proprium affectum partis aut in facto esse, sed etiam

pet consensum, & in fieri. Consequuntur quidem morbum omnem symptomata quædam, sed certo tã-tum ordine & modo: Nam actione lęsa proxime, cęte-ra propter actionem læsam: Vnde actio læsa in defi-nitione morbi ponitur, vt differentia, quaà sanitate distinguitur. Oriuntur itaque symptomata omnia à morbis sed alia magis immediate, nonnullis interue-nientibus symptomatibus. Verum proprie symptoma-ta solius morbi sunt effectus, licet nonnulla aliorum symptomatum dicantur, quatenus cum morbo com-plicantur, sic atrophiam plura præcedunt symptoma-ta, vt alibi dicemus Accidit autem interdum; vt idem sit symptoma, & morbi causa, sed diuerso respectu, ve-luti catarrhus est symptoma cerebri, sed causa vario-rum morborum, vt phthisis, Asthmatis, & similium. Deinde vt morbus aliquis ex consensu, symptoma di-catur morbi per se, vt febris symptoma vocatur pleu-ritidis & peripneumoniæ: nihilominus idem propri morbus, & symptoma non est,

Differẽtiæ symptomatum.

Tria genera symptomatum.

His definitis restat vt ad differentias symptomatum peruenianius. Genera symptomatum tria præcipu sunt: quorum primũ facultatem facultatisq; functio-nem respicit, Actio læsa: Secundum in contentis con-sistit, excrementorum & humorum vitia: Tertium i solidis partibus, qualitas mutata, siue simplices cor-poris affectus, qui actionem per se non lædunt.

1. Genus actio læsa.

Præcipuum symptoma morbum immediate conse-quens, est actio læsa, quæ nobis morbum primum a-perit & demonstrat. Cum enim omnis actio fiat ab in-strumento, mediante constitutione: si functio aliqu fuerit expedita vel impedita partis, vnde procedit, cõ-stitutio secundum, aut præter naturam erit Quare co-gnitionum differentiis, & partibus actionem produ-centibus, ex actionibus facile erit colligere, quæ par morbo laborat.

Actiones omnes humani corporis à Galeno 1. *ca lib*

lib. de Diff. sympt in animales & naturales diuiduntur: Animales viciſſim in principiem ſiue gubernantem motiuã & ſenſitiuam. Princeps in Imaginationẽ, Cogitationem & Memoriam. Motiua vnica quidem genere eſt, & vnicum commune inſtrumentum habet, videlicet muſculos: prout tamen in variis particularibus inſtrumentis, varia munera producit, diuerſis nominibus donatur. Nam in manibus apprehenſio; in cruribus deambulatio; in thorace reſpiratio; in lingua locutio, dicitur; eademq; in cæteris ratio. Senſitiuæ actiones ſunt quinque, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus, quibus additur ſenſus communis. Sub naturalib. vero functionibus hoc loco à Galeno continentur, non ſolũ illæ, quæ naturales proprie dicuntur, vt ſunt nutritio, auctio, generatio, & quatuor miniſtrantes functiones, in ſingulis partibus: Attractio retẽtio, alteratio & expulſio: ſed etiam quę à cordę promanãt, pulſus, animi affectus & generatio ſpiritus vitalis. Nã propriè tres ſunt primæ functiones, totidemq; principales partes, cerebrum ſcilicet, cor & iecur, quibus cæteræ partes functioneſque ſubſeruiunt, vt alibi dictum eſt. Attamen 4. *cap. de Sympt. differ.* naturales actiones communes ſeptem enumerat, quibus quatuor miniſtrantes facultates ſubſeruiunt. 1. Appetentia cibi & potus. 2, χύλωσις concoctio in ventriculo. 3. ἀνάδοσις diſtributio chyli per venas meſeraicas. 4. αἱμάττωσις, ſecunda cõcoctio vi iecoris, cui ſubſeruiunt functiones lienis, veſiculæ fellis, renum & veſicæ, 5. Τρέψις, vltima concoctio in ſingulis partibus, ex nutrimento perfecte elaborato, 6. διάκρισις περιττωμάτων, expulſio & ſecretio excrementorum cuiuſcunque concoctionis, & ex quocunque loco. Tandem pulſus: motus ſcilicet cordis & arteriarum; compoſitus ex ſyſtole & diaſtole, cum intermedia quiete.

Cap. IV. Actionum differẽtia.

Ex his omnibus & ſingulis differentiæ ſymptomatum actionis læſæ primum ſumuntur: deinde ex ipſo læſio-

Differẽtia actionis

Læsa duplices.

1 Ex actionis differentia,

læsionis modo. Nam primum ex illa actionis differentia, alia symptomata dicuntur facultatis naturalis vt δυαπεψία mala sanguificatio: alia vitalis, vt deliquium animi: alia animalis. Deinde animalis alia sensus, vt cæcitas: alia motus, vt paralysis, conuulsio; nonnulla principis facultatis, vt delirium: atq; ita in cæteris, vt infra apparebit.

2. Ex modo læsionis triplex.

Ex læsionis vero modo tria oriuntur genera symptomatum in qualibet actione. Læditur enim omnis actio, vel quia non præstatur: vel quia praue: & praue vicissim, vel quia diminute & debiliter, vix aut longo tempore: vel quia deprauate, id est, non debito modo. Quare omnis læsa actio cuiuscunque generis aut speciei sit, aut erit abolita, aut diminuta, aut deprauata. Abolita autem actio est: quæ non fit, aut quãtum sensu iudicari poterit, prorsus periit. Diminuta: quæ vix aut tarde fit, aut ad perfectionem nunquam peruenit. Deprauata vero Galeno est, quæ non solum alio modo & ordine fit quam fieri debet, aut debitum tempus anticipat, sed etiam quæ maior vehementiorque est, quam natura postulat: quare duplex merito videri poterit: Vna proprie deprauata, quæ in qualitate peccat; siue ordinem, tempus, aut modum agendi non seruat: alia aucta actio, quæ maior est, quam natura requirit.

Symptomata sensus.

His intellectis, non difficile erit numerum symptomatum actionis læsæ colligere. Atque vt à principi facultate initium faciamus, Abolita functio omnium actionum animalium est in apoplexia, deinde in catalepsia: & epilepsia, diminuta imaginatio est λήθαργος. Abolita cogitatio ἄνοια, Latinis amentia & extrema fatuitas; diminuta cogitatio siue ratiocinatio μώρωσις, Latinis stultitia. Abolita memoria est extrema obliuio, qualis teste Thucydide in peste Attica nonnullis accidit, vt nõ alios solum, sed ipsos etiam ignorarint. Diminuta memoria est obliuio nõ exquisita, siue to-

P

por memoriæ. Deprauata functio totius principis facultatis est Delirium, sub quo continetur Phrenitis melancholia, Mania, &c. Nam delirat interdum sola imaginatio, interdum sola cogitatio, nonnunquam vtraque & simul ipsa memoria, quando alio ordine & modo meminit, quam debet. Deprauata quoque imaginatio est in vertigine & in cubo.

Post principem facultatem sequitur sensus primus & communis, cuius functio est vigilia, quam somnus naturalis interpellare debet: Læditur hæc functio tripliciter. Nam primum aufertur, quando grauis & inexplebilis sopor hominé plane opprimit, vt in lethargo caro & apoplexia. Deinde diminuitur, vbi magna est ad somnum propensio, quæ coma dicitur; tertio deprauatur, quãdo somno priuantur, quod symptoma ἀγρυπνία siue peruigilium vocatur. Symptomatibus sensus primi additur proprie Vertigo: Nam in vertigine sensuum exteriorum species à cerebro non naturali modo percipiuntur, sed cum motu, tenebris, &c. cuius functionis læsio magis ad sensum communem, quam imaginationem deprauatam referri debet. Sequũtur symptomata sensuum exteriorũ. Primum autẽ abolita functio visus est cæcitas. diminuta & hebes, ἀμβλυωπία: deprauata, hallucinatio: quibus tribus in auditu correspondet surditas, grauis auditus & tinnitus aurium. Eadem in olfactu & gustu ratio est, licet nominibus propriis plerumq; careant: at tactus abolitus est in paralysi; diminutus in stupore siue torpore; deprauatus in pruritu, dolore, lassitudine, vlceroso sensu & similibus. Omnibus autem sensibus dolor cõmunis est, à vehementi sensili proprio vel communi vt alibi apparebit, sed præcipue & peculiariter symptoma tactus est, ac cæterorum sensuum, aliarumque partium, quatenus tactu participant. Quare aurium est ὠταλγία, capitis κεφαλαλγία, oris stomachi καρδιαλγία, &c. Quo vero sensorii essentia crassior est, eo

dolore & voluptate maiori afficitur: at tactus organũ crassissimum est, proinde orificio ventriculi, quod exquisitissimo sensu præditum sit, grauissima symptomata accidere solent, tam sui respectu, quam ob consensum, quem habet cum corde & cerebro. Nam ex consensu cum corde accidit καρδιωγμὸς, συγκοπὴ, &c. Ex consensu cum cerebro, ἐπιληψία, delirium, κάρος, &c. Ex vtriusq; consensu ἄπνοια: at ipsi ventriculo ratione tactus, accidunt appetitus abolitus, diminutus, deprauatus; de quibus infra.

Symptomata motus. Tandem, motus voluntarius abolitus est paralysis; vel totius corporis cum resolutione principis facultatis, vt Apoplexia; vel partis alicuius, aut plurium qui paralysis dicitur. Deinde debilis functio est stupidus aut torpidus motus. *Tertio*, deprauatus & prauus motus *Galeno de sympt. Diff. c. 3* quadruplex est; Tremulus, conuulsiuus, vibrans & palpitans. Sub vibrante motu horror & rigor continentur: sub cõuulsiuo motu, Cõuulsio proprie dicta, vt τέτανος: & quasi conuulsio, vt γονόῤῥοια, singultus. Addunt nonnulli his tussim, oscitationem, pandiculationem, sternutationem; item expultrices motus ventriculi, vteri, vesicæ & similium. Verum hi omnes motus nec proprie, nec pari modo motus deprauati facultatis motricis sunt, sed propriissime conuulsio. Nam proprie conuulsio est inuita retractio musculorum & neruuorum, versus suam originem, & proinde deprauata actio motiuæ facultatis, quæ neruis & musculis perficitur. Ea retractio vel in toto corpore fit, cum principis partis læsione, & ἐπιληψία dicitur, quæ tamen conuulsio absolute non est, sed potius motus conuulsiuus. Vel in parte vna, aut pluribus. Vbi vero in omnibus partibus capitis subiectis tam prioribus, quam posterioribus euenit, τέτανος: vbi in prioribus tantum; ἐμπροσθότονος: vbi in posterioribus, ὀπισθότονος vocatur. At deprauatus motus in oculis στραβισμὸς, in dentibus σισμὸς dicitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

icitur. Sub motu voluntario continetur vox, loquela & respiratio, quatenus motu musculorum perficitur. Vocis autem symptomata sunt ἀφονία, priuatio vocis, deinde ἰσχνοφονία, quando vox ita gracilis & parua est, ut vix audiatur, aut cum difficultate proferatur, tertio μικροφονία, vox parua, sub qua continetur vox aspera, rauca, clangosa, flebilis, &c. Deinde loquelæ siue sermonis symptomata sunt, loquela abolita, obmutescentia & loquela debilis ac deprauata, vt μογιλαλία & ἀγκυλυγλώσσης ψελλότης, quando difficulter loquuntur, aut cum difficultate pronunciant R, L, K, aut in loquendo restitantes sermonem præcipitant, quos Galenus τραυλοὺς, Latini balbos aut blesos vocant. Respiratio abolita, vbi ad sensum perit, ἄπνοια appellatur, cui vicina est diminuta respiratio, quæ parua, tarda, rara est: deprauata vero respiratio proprie δύσπνοια vocatur, vbi respiratio est magna, velox, densa, sublimis aut inæqualis. Dyspnœa hæc triplex est, vna quando respiratio naturalem mediocritatem velocitate & frequentia non multum excedit, quæ generis nomine δύσπνοια simpliciter dicitur: altera vbi redditur valde frequens & velox cum sibilo & stertore, quæ Asthma nominatur: tertia vbi ad summum frequentiæ ascendit, & non nisi erecta ceruice perficitur, quæ ὀρθόπνοια inde appellatur, symptomatib. respirationis annumeratur tussis.

Symptomata vocis.

Symptomata loquelæ.

Symptomata respirationis.

Consequens est, vt symptomata facultatis vitalis & naturalis enumeremus. Conseruatur primo vitalis facultas in corde & cæteris partibus pulsu, cuius symptomata sunt, 1 ἀσφυξία, pulsus abolitus, vt in graui syncope. 2. Pulsus languidus siue debilis, quando imminuitur motus tam systoles, quam diastoles, vt in lypothymia. 3 κακοσφυξία, deprauatus pulsus, quando naturalem motum superat, & rhythmum ac ordinem non seruat. Sub his omnes differentiæ pulsuum continentur. Deinde ipsa virtus & substantia spiritus

Symptomata facultatis vitalis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

in corde aliquando dissoluitur vel sensim, vnde lenta mors: vel confertim, vnde grauis syncope & subita mors: aliquando tantum debilitatur, & lypothymia consequitur: deprauatus v. motus virtutis vitalis est cordis palpitatio. Præterea qualitas caloris qui à corde per arterias in totum corpus emanat, nonnunquã præter naturam augetur, vt in febribus: aliquando debilitatur & languescit, vt in hydrope aliisq; morbis frigidis: at salua vita extingui non potest.

Symptomata facultatis naturalis.

Ex naturalibus facultatibus proprie dictis, prima est appetentia. Inest autem omnibus membris naturalis appetitus restaurationis illius, quod perpetuo defluxu dissipatur: hic conuenientis desiderio excitatur, & cum attractione coniungitur: Verum in ventriculo, præter naturalem appetitum ex partium inanitione, appetentia quædam animalis inest, nimirum desiderium plenitudinis ex suctionis sensu, cũ venæ ex ventriculo attrahunt. Hic sensus si fuerit ex desiderio sicci, oritur fames: sin humidi, sitis.

Appetitus sympt.

Huius appetitus syptomata sunt, vt supra dictum est, primo ἀνορεξία, abolitus appetitus, quando nullum prorsus cibum potumque appetit, 2. debilis appetitus, quando languide. 3 deprauatus & inordinatus qui duplex est. Vnus δυσορεξία proprie dicta, vbi talia appetit, qualia secundum naturam appetere non debet, vt in pica. Alius immodicus appetitus, quando adest insatiabilis fames, vt in βουλιμία: aut inexplebilis sitis, vt in febribus colliquantibus interdum accidit, plerumq; in diabete. Expletur appetitus naturalis cõuenientis attractione, verum attractio duplex in corpore est: vna ab appetitu animali oritur ope musculorum, qualis attractio ventriculi non est, licet illi insit sensus indigentiæ, siue appetitus animalis: Alia sine musculis absoluitur, & excitatur non vno modo. Nã quædam oritur à familiaritate substantiæ, qua ob definitum à substantia alicuius partis calorem, certum

quiddam

quiddam pars illa appetit: Alia communis omnibus partibus est, & indeterminata ob indefinitum calorem trahentē spiritus & humores, vt in inflammationibus: Tertia fit metu vacui, & successione ad id, quod euacuatur: quarta efficacia spiritus mediantibus fibris, quæ propriissime attractio vocatur.

Attractricis ventriculi sympt.

Quemadmodum enim in musculis fibræ spiritu animali repletæ ad principium suum retrahuntur: ita in partibus naturalibus fibras habentibus euenit. Nā efficacia spiritus naturalis fibræ rectæ intentæ attrahunt, ac eodem modo fibræ transuersæ si intendantur expellunt obliquæ retinent: quod si fibræ plane relaxentur, à munere suo cessant. Quare attractio ventriculi conuenientis desiderio non excitatur, sed aboletur, si fibræ ventriculi & gulæ penitus relaxentur. Diminuitur, si vix longo tempore & imperfecte agant: deprauatur vbi inter trahēdum ventriculus quasi palpitat, tremit, conuellitur, aut concutitur.

Retentricis sympt.

Attrahit quidem ventriculus alimentum, vt eo fruatur: sed frui nequit, nisi commode retineat. Commode autem continet, si ita complectatur, vt inter vētriculum & cibos nullum spatiū relinquatur. Deinde si iusto tempore, & ad perfectam concoctionem contineat. Alterutrum, aut vtrumque si non euenerit, vitiatur retentio. Nam retentio abolita est, vbi nullos omnino cibos complectitur, sed inconcoctos defluere sinit, vnde lienteria: debilis si cōplectatur, vel leuiter, vel non iusto tempore: Si leuiter, consequuntur fluctuationes & inflationes: si non iusto tempore imperfecta concoctio, & vel celer exitus per aluum, vnde cœliaca passio excretiones humidæ: vel corruptio ciborum in ventriculo & intestinis, vnde excretiones fœtidæ. Deprauata retentio oritur, quando ventriculus cibos comprehendit, sed cum palpitatione, vibratione, (vt in febrium rigoribus) singultu, aut cum tremore.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Symptomata concoctricis vētriculi.

Retinet ventriculus cæteræq; partes alimenta ſua, vt fruantur & concoquant, ac in ſuam qualitatem alterent, cuius actionis in ventriculo, tria ſunt ſymptomata, 1. ἀπεψία, cruditas & abolita concoctio, quando cibus plane non mutatur. 2. βραδυπεψία, quando vix, tarde & imperfecte concoquitur. 3. δυσπεψία; quando alimenta immutantur quidem, verum non perficiuntur, ſed corrumpuntur, & qualitatem naturæ alienam aſſumunt. Pars chyli vtiliſſima à ventriculo & inteſtinis per venas meſeraicas ad iecur naturaliter deferri & diſtribui debet, verum hæc diſtributio aliquando tollitur, nihilq; de chylo venas ingreditur, vnde fluxus chyloſus: interdum diminuitur, quando non ſufficienter chylus in venas rapitur. Nonnunquã deprauatur, ſi citius, aut tardius diſtributio fiat, aut non eo modo, quo fieri debet.

Symptomata concoctricis iecoris.

Secunda concoctio alimenti ex chylo vi iecoris fit, & ſanguificatio dicitur. Cuius ſymptomata ſunt, 1. Abolita ſanguificatio, quando nihil omnino ſanguinis generatur. 2. diminuta, quando longo tempore parce, &c. 3. deprauata ſi prauus & vitioſus ſanguis gignatur, quo corpus pro nutrimento ſatis commode vti nequit. Ex abolita & diminuta ſanguificatione, ac etiam chylificatone oritur ἀτροφία, licet ſymptoma omnium naturalium facultatatum dici queat. Ex deprauata vero ſanguificatione magis κακοχυμία, καχεξία, ὕδρωψ & κακοτροφία, ſub cacotrophia continetur, Elephantiaſis Leuce, &c

Symptomata concoctricis partiũ nutritionis.

Nam actio naturalis ſingulis partibus neceſſaria, eſt nutritio ex ſanguine in ſubſtantiam partis conuerſo & aſſimilato. Cuius ſymptomata ſunt ἀτροφία & κακοτροφία, ſub qua καχεξία, &c. Fit autem ἀτροφία, quando partes nullo fruuntur alimento, vel quia non ſufficienter fruuntur, ſiue nutrimento fruſtrantur: non fruuntur, vel quia alimentum nõ rite attrahunt, vel attractum non rite retinent, vel non perfecte vniunt & aſſi-

& assimilant; aut non naturaliter expellunt. Quare atrophia multorum symptomatum symptoma commune esse solet. Κακοτροφία proprie est, quando partes nutriuntur quidem, sed praue, ex alimento conuerso in alienam qualitatem, quæ secundum naturam non est. Vnde pars paulatim à naturali forma & constitutione recedit. Hæc vt ἀτροφία, plurium symptomatum symptoma esse solet, proprie vero facultatis assimilatricis, ac cum ἀτροφία interdum complicatur. Vbi enim partes prauo nutrimento non satis sufficienter fruuntur, κακοτροφία & ἀτροφία coniunguntur,

Symptomata expultricis facultatis.

Quælibet concoctio siue ea toti communis sit, vt chylificatio & sanguificatio: siue singulis partibus propria, vt nutritio, sua excrementa habet, quæ vi excretricis facultatis secernuntur, & extra corpus naturaliter expelluntur. Præter naturam vero hæc actio tripliciter læditur: aliquando enim plane aboletur, nihilq; per debitas vias excernitur, aliquando diminute fit, id est, tarde & imperfecte: nonnunquam deprauate, nimirum non isto tempore & modo, aut quod vtile est expellitur, retento inutili, aut inutile cum vtili. Quare deiectionis alui symptomata sunt suppressio, astrictio, aluiq; profluuium, sub quo continetur lienteria, diarrhæa, dysenteria, tenesmus, &c. Deinde excretionis vrinæ, Ischuria, stranguria, dysuria, diabetes mictus inuolũtarius, &c. Excretionis flauæ bilis symptoma Icterus flauus: melancholiæ, Icterus niger, &c. Huc referuntur omnes illi motus, qui fiunt vi expultricis facultatis, irritatæ à causa morbifica, siue cum sensu aliquo tactus, siue sine sensu: quorum alii pluribus partibus communes sunt, vt tremor, horror, rigor, pandiculatio, palpitatio: alii partibus nonnullis proprii, veluti ventriculo, vomitus, nausea, singultus, ructus: Instrumẽtis respirationis, tussis capiti sternutatio: maxillæ oscitatio: intestinis colica & iliaca passio,

passio, crepitus ventris, &c. vasis spermaticis gonorrhæa, seminisq; excretio abolita vel diminuta, vtero mensium suppressio & profluuium, vteri strangulatus, ascensus, prolapsus, &c. De quorum omnium natura & causis suo loco agemus.

Numerus symptomatum functionis læsæ.

Ex his omnibus colligitur numerus symptomatum actionis læsæ. Nam pars quæuis similaris quatenus nutritur, quatuor prædita est facultatibus naturalib.: quarum quælibet trifariam læditur. Quare 12. symptomata ei accidere possunt. verum quæ publico munere naturali funguntur, quia duplices naturales functiones obtinent; cōmunes & proprias, illa omnia duplicia habebūt. Pars enim quatenus sentit, tria habet symptomata: quatenus mouetur totidē. Quare quæuis pars sentiens 15. pars mouens 18. recipit. Verum oculis, aliisque partibus, in quibus præter tactum alius sensus inest, duplicia accidunt sensus symptomata, quare oculis ratione visus tria, ratione tactus totidē accidunt symptomata, quibus adde tria ratione motus, & 12. quatenus nutriuntur. Verum ventriculus 27. symptomata recipit, nimirum 12. vt nutritur, totidem vt commune instrumentum, 3. ratione sensus siue animalis appetitus.

Secundum genus symptomatum eiusq; differentiæ.

Secundum genus symptomatum consideratur in habitu corporis, nimirum sensibilis qualitas, siue simplex affectus sub sensum aliquem cadens; qui actionem per se non lædit, Sensiles autem qualitates duplices sunt, aliæ communes, vt magnitudo, numerus, figura, motus, quies: aliæ propriæ, vt color, sonus, odor, sapor & tactiles qualitates. Ac primū, præter naturā oriuntur colores, vt cęteræ qualitates in morbis ex alterationibus & motionibus naturam lædentibus vel in toto: vt flauus color in icterico, niger in splenitico; vel in parte; vt lingua nigra in febribus ardentibus &c. Deinde sonus obiectum auditus, permanens qualitas non est: nihilominus vbi naturalis sonus, nimirum

vox immutatur, vel nouus sonus percipitur, vt strido-res dentium, crepitus & similia, sub hoc genere symptomatum interdum numerantur, licet proprie sint symptomata actionis læsæ. Tertio, odores non naturales ex graueolentia sese produnt, 1. in respiratione per os, & in transspiratione per poros cutis. Deinde in auribus, naribus, alis, & partibus putrescentibus. Itē in ructibus fumosis, acidis, nitrosis. Verum odor qui ab excrementis exhalat, ad tertium genus symptomatum potius referri debet. Quarto, gustu nullius partis saporem naturalem percipimus, nisi linguæ, quando imbuitur humore salso vel amaro, vt in febribus. Proprie vero contenta, quæ ad tertiū genus symptomatū reducuntur, quatenus in os defluunt, gustu prę-ter naturā, salsa, amara, acida & similia esse iudicātur. Præterea sub tactum in ægris, qualitates & primæ & secundæ cadunt, quæ secundum naturam non sunt, & tamen per se actionem non lædunt, vnde simplices affectus dicuntur, vt in febribus calor aut frigus extremarum partium, item cutis arida, dura, laxa, rugosa, intensa. Tandem ex communibus sensibilib. magnitudo, numerus & figura præter naturam, si nullam actionem per se manifeste lædant, simplicibus affectibus annumerari poterūt, vt sunt signa illa lethalia, 1. Prognosticorū. Nasus acutus, oculi concaui, collapsa tempora, aures contractæ, crura disiecta, &c.

Tertium genus symptomatū. Tertium genus symptomatum est contentorum vitium, siue eorum quæ à corpore excernūtur, aut præter naturā retinentur, quorum alia secundū naturam insunt, & necessario gignuntur, vt quatuor humores & naturalia excremēta: alia non necessario, sed præter naturā oriuntur, vt vermis, calculus, flatus, humores non naturales, pus, &c. Horum vitia si morbos antecedant, causa potius dicuntur: sin ratione morbi alicuius cōtingant, symptomata proprie vocātur Excreta & retenta immodice præter naturam, tribus potis-

Excreta et retenta præter naturam.

simum

simum modis dicuntur. 1. tota substantia. 2. qualita-
te. 3. quantitate. Quibus addi poterit, excretioni
modus & tempus. Excretio autem siue profusio san-
guinis præter naturam, & excrementorum suppressio
toto excretæ & retentæ substantiæ genere præter na-
turam sunt. Profunditur sanguis præter naturam va-
riis modis, nimirum vase rupto, vulnerato, eroso, au
oretenus recluso: item retentrice debilitata, & ex-
pultrice immodice concitata: præterea quando viti
sanguificationis totus sanguis tenuis & serosus red-
ditur. Deinde qualitatis vitia in excretis & retenti
sunt calor, frigus, lentor, acrimonia, putredo, &c.
Tertio quantitatis vitia sunt excretio & retentio im-
modica excrementorum, scilicet vrinæ, vt in diabet
& dysuria; fæcum alui, vt in lienteria, diarrhæa, colica
&c. sudoris, vbi nimis rara cutis, vel densa est. His ad-
ditur nimia mensium fluxio & suppressio. Nam vn
hæc sanguinis euacuatio sola quantitate peccat. Hu
referuntur omnium prauorum humorum euacuatio-
nes & suppressiones, vt vomitus, alui deiectiones, sp
ta, & horum suppressiones. Aliquando in modo ex-
cretionis vitium est, vt si non debita via, aut confer-
tim, aut cum dolore, vehementia, strepitu & simili-
bus, excrementa exeant: Item in tempore vitium es
si intempestiue & ante debitum tempus exeunt, qua-
les excretiones symptomaticæ dicuntur, ad differen-
tiam criticarum, quæ tempestiue fiunt. Quare in o-
mnibus excretionibus semper naturæ solius opera a
ipsis symptomatibus distinguere oportet. Nam po-
test vna eademque excretio alias symptoma dici, sci-
licet si vi morbificæ causæ oriatur; alias naturæ
opus: vt supra demonstra-
tum est.

De causis symptomatvm in genere.

Capvt V.

Cvm symptomata proprie morborum effecta definiantur, & morbos vmbræ ritu consequantur, necesse est omnium symptomatum causam morbos esse, & quoduis symptoma à morbo aliquo, vel immediate vel mediantibus aliis symptomatibus, oriri. Nam actio læsa præter naturam à morbo procedit, & actionem læsam excrementorum vitia, & plerique simplices affectus, cæteri morbos immediate consequuntur. Præsupponit enim actio præter naturã læsa necessario partis illius affectum, in qua residet actionis causa, siue facultas: Residet autem facultas in partibus solidis, & pro partis constitutione agit, vt alibi demonstratum est. Quare læsa actio à læsa constitutione, siue à morbo dependet, & non immediate à morborum causis: deinde ipsæ causæ siue internæ, vt contenta, siue externæ, nisi interueniente partis affectu, actionem præter naturam non lædunt. Igitur actionis præter naturã læsa causa erit morbus aliquis simplex vt intemperies, mala compositio, vnitatis solutio, vel ex his compositus affectus. *Causæ omnium sympt.*

Ad actionem aliquam perfecte edendam tria præcipue requiruntur, facultas, instrumentum & obiectum. Sub facultate & instrumento cõtinentur quæcunq; operantur: in quorum numero sunt spiritus & calor natiuus. Sub obiecto omne id in quod operantur, item tempus, locus & cætera sine quibus non fit operatio, præterea actionis vsus & necessitas. Obiectũ autem & quæcunq; sub eo continentur, vbi proportione nõ correspondent facultati; facultas frustatur, & functio satis commode fieri nequit, sed si alia nulla subsit causa propinquior, nullusue morbus, sym- *Requisita ad perfectã actionem.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ptoma proprie non erit, sed naturalis impotentia aut naturæ opus, quale in tremore ex graui onere & similibus apparet, vt alibi demonstratū ēst: nihilominus actiones tales symptomatibus plerumq; annumerātur, licet proprie nec præter naturam, nec secundum naturam dicantur. Verum vbi obiectum proportione correspondet facultati & functio satis commode non exercetur; in facultate, facultatisque instrumento, vitium necessario erit, eaque functio præter naturam læsa dicitur, & proprie symptoma: quemadmodum si vitium sit in obiecto & facultate. Nam nō raro obiecti vitium cum partis affectu præter naturam coniunctum est, vt in vitiato pulsu, & respiratione, propter necessitatem & vsum. Necessitas enim in vitiato pulsu ab affectu, aut affectione præter naturam oritur, quæ cum cordi infesta sit, eam protinus excutere conatur. Facultas partis temperamentū per se primo consequitur, temperamentum similaribus proprie inest, proinde facultas similaribus partibus primo debetur, & actio omnis à similarib. primo procedit, licet sine debita instrumenti structura non perficiatur. Conspirant autem cuiusque organi particulæ in vnius actionis famulatum, ac in quolibet organo perfecto vnica particula principalis est radix & domicilium facultatis à qua primo actio, & qua posita ponitur, læsa læditur facultas, facultatisque functio. Cæteræ partes huic subministrant, & in illius vnius actionis subsidium veniunt, vt in disputatione de differentiis partium dictum fuit. Quare ad actionem perfectam præter facultatem parti similari insitam, requiritur debita compositio omnium particularum instrumenti perfecti, quod facultati subseruit. Ea consistit in apta figura, iusta magnitudine, debito numero & idoneo consensu & situ, quorum vnū si desideretur, facultas etiā illæsa expedite agere nequit, & morbo organico impeditur. Quare læditur

Causa sympt. actionis læsa.

actio

ctio omnis, morbo similari, vel dissimilari, aut communi vt supra dictum fuit. Facultates in corpore duplices sunt, aliæ insitæ, quæ omnibus singulis partib. insunt proprii muneris gratia; hæ perficiuntur & cõseruantur in singulis partibus vi natiui caloris, quatenus determinatur partis temperamento, quo læso facultas necessario læditur: aliæ influentes dicuntur, quæ in principali parte sedem & domicilium habent, sic ab eius proprio temperamento oriuntur, à quo principio vt à fonte per debitas vias emanant; ita vis sentiens & mouens mediante spiritu animali per neruos, in motus sensusque instrumenta; ac vis vitalis à corde mediante spiritu vitali per arterias in omnes partes influit: à iecore vero alimentum per venas cunctis communicatur. Verum vis illa quæ à corde influit; scilicet conseruatio symmetriæ caloris innati, & quod per venas communicatur, insitas vires tãtum tuetur, & conseruat, nec alias inducit; at quod à cerebro defluit facultatem mouendi & sentiendi instrumentis sensus & motus tribuit. Nam in corpore nullius partis essentia permanens est, sed omnes nutrimento per venas; & conseruatione symmetriæ caloris innati, per arterias indigent. Quare instrumenta motus & sensus à naturalibus plurimum differunt; nam naturalia congenitam actionis vim habent, quæ non læditur illæsa parte aut sine proprio affectu; animalib vero vis sensus & motus à principio scilicet à cerebro quemadmodum radii à sole defluit. Vnde non raro accidit vt ipsis partibus haudquaquã affectis, aut proprio morbo laborantibus, actio eorum nihilominus pereat. Ex his omnibus colligitur, actionem sensus & motus tripliciter lædi, vel læsa facultate influente, vel primo actionis instrumento, vel aliquo ministrantium: facultas læditur, læsa parte principali à qua, & via per quam scilicet cerebro & neruis; spirituum vero vitia vel fonti ascribuntur

vnde oriuntur, vel membro in quo determinatur. Nā in membris illis ita determinatur spiritus animalis, vt proprius esse dicatur, & agentium membrorum quasi pars aliqua, vnde spiritus ocilis propriùs opticus dicitur. Magnitudo læsionis correspondet magnitudini affectus. Nam parui morbi paruam actionis noxam inducunt, maiores semper actioni ad proportionem nocēt. Eadem est ratio in cæteris duobus generibus symptomatum vt suo loco dicemus. Verū vbi natura symptomatis explicatur, duplex definitio locum habere solet, vna imperfecta, Galeno συνοπτική, Aristoteli ὀνοματώδης, descriptio rei; in qua modus læsionis locum generis, actio ipsa partis locum differentiæ obtinet. Ita conuulsio definitur deprauata siue inuita retractio musculi vel nerui versus suam originē; apoplexia priuatio repentina animalis functionis. Altera definitio essentialis causalis & scientifica dicitur, quæ illam priorem complet & causam proximam illius læsionis in subiecto explicat, de qua alibi dictū est. Illæ læsionum causæ sunt affectus partium præter naturam, vt supra demonstratum est. Abolent autem actiones magni affectus quatenus generationem & distributionē spirituum impediūt, calorem innatum, & robur partiū plane dissoluunt: debilitant vero, hæ eædem causæ plerumq; si minores fuerint: deprauant, quæcunq; facultatem vehementius vrgent, irritant, commouent, &c. His determinatis restat, vt causas symptomatū in specie cōsiderem⁹ initio facto à symptomatibus principis facultatis

Symptomatis definitio duplex.

DE CAVSIS SYMPTOMATVM CErebri, nimirum Principis facultatis & sensus communis.

CAPVT VI.

ETsi Anima cum omnibus suis facultatibus radicaliter in corde sit, vt in centro microcosmi, ta

men quia functiones illæ, quæ à Medicis principes vocantur, in corde non perficiuntur, nec manifestantur sed in cerebro: omnium fere Medicorum consensu, cerebrum domicilium & instrumentum principũ facultatum est, cui curatio adhibetur, quoties aliqua functionum principum læditur. Est enim cerebrum sensorium primum, siue sedes sensus communis, à quo dependent quinque sensus exteriores, & motus voluntarius. deinde à cerebro immediate perficiũtur functiones illæ tres, quæ à Medicis principes vocantur, nimirum imaginatio, cogitatio, & memoria, vt alibi dictum est. Hæ functiones puræ similares non sunt, quæ a sola temperie inchoantur & absoluuntur, sed mixtæ: quamuis enim ab idonea cerebri tempera-tura primum proficiscantur, absque tamen apparatu instrumentali non perfecte exercentur. Temperatura autem illa, est, primum substãtiæ cerebri, vnde actio; deinde spirituum animalium, sine quibus non; tertio, partium ministrantium, vt membranarum, &c. Apparatus vero instrumentalis, est omnium partium apta compositio, in magnitudine, numero, conformatione, consensu & situ.

Causæ communes symptom. principis facult.

Horum vnum si lædatur, pro modo læsionis functio cerebri vitiatur. quare læduntur functiones cerebri, vitiata temperie, vel labefactatis iis, quæ ad organi integritatem pertinẽt. Intemperies autem authore Galeno 3. de locis, vel simplices sunt, vel compositę, sine vel cum materia, humore scilicet aut vapore, sine flatu; quibus adduntur intemperies mixtæ, ex contrariis, qualis dispositio oritur, si bilis pituitæ, vel pituita sãguini in cerebro pmisceatur, aut sanguis, melancholiæ, vel atræ bili. Hi humores interdũ per arterias & venas defluentes & membranas aut cerebrum quasi alluentes intemperiem cum materia gignunt, aliquando vasa egressi in substantiam membranarũ, aut cerebri impacti, & absorpti tumorem præter na-

turam efficiũt, exquisitum, vt phlegmonem, erysipelas, scirrhum, aut œdema, vel minus exquisitũ, qualis est phlegmone erysipelatodes, &c. Intemperies illæ cerebri, non modo secundum magis, aut minus differunt, vnde magna symptomatum varietas, sed etiã quia totum cerebrum, omnesq; cerebri partes, pari modo non afficiunt. Nam aliquando his intemperãtiis ventriculi cerebri tantum afficiuntur, vel omnes vel aliqui tantum; interdum vniuersa vasa, aliquando humor per totũ corpus cerebri dispersus est; nõnunq̃ totum cerebri corpus intemperatum redditur. Prætereà laborat cerebrum, vel per se, propria affectione siue ea sit primogenia, siue secundaria; vel ex consensu partis alterius, item ex vaporibus, vel humoribus ad cerebrum ascendentibus. Tandem cerebrum v pars instrumentaria laborat tumore præter naturam & angustia aliqua, vt obstructione, compressione & subsidentia ventriculorum & cauitatum ac etiam continui solutione, vt vulnere, vlcere, contusione concussione, &c. Hi morbi sunt causæ præcipuę symptomatum facultatis principis, sensusque primi, sub nominibus symptomatum plerumq; describuntur. Nam omnes fere morbi capitis à symptomatibus denominantur. Quare de natura & causis symptomatum principis facultatis, sensusque communis ordine dicemus initio facto à desipientia.

De delirio siue desipientia.

Desipientia, authore Galeno 1. *Prorhet. Com.* 1. a nuda & simplex est; qualis accidit in febris vehemetis rigore, alia continua, cum febri acuta coniuncta q̃ Phrenitis dicitur, quædam sine febri, quæ à Galeno ibidem infantia vocatur, à recentioribus desipientia Melancholica. Nã vt ibidem Galenus μαίνεσθαι omnes homines dicunt eos, significatione tantum communi, qui desipiunt sine febri, φρενιτίζειν, qui cum febri continua patiuntur: quod vero in febris vehementis vigore accidit, appellant & παρακόψαι & παρ-

θαι

θυμίαι & παραλυρῆσαι, & παραφρονῆσαι. hæc deſipientia ſimplex a recentioribus dicitur.

Accidit autem deſipientia ſimplex, aliquando in febris vehemẽtis rigore, & ab expiratione calida, vel humore calido per cerebrum affuſo; aliquando ſine febri, à cauſa aliqua procatarctica, ſpiritus animales conturbante, ſcilicet ab ebrietate, nimia ſanguinis euacuatione, immodicis vigiliis, commotione cerebri & ſimilibus, *Deſipientia ſimplex.*

Phrenitis, à læſa mente, quam græci φρένας vocant, nomen habet, vnde à Hipp. pro quouis delirio interdum ſumitur. Phrenas vero veteres ſeptum tranſuerſum appellarunt, ibique mentem ſedem habere crediderunt, quod ex inflammatione τῶν φρενῶν, id eſt, ſepti tranſuerſi, delirium oriri viderunt, cerebro conſentiente ſepto tranſuerſo per neruos. verum eiuſmodi phrenitis notha eſt, ſiue παραφρενῆτις, & ex inæquali reſpiratione præcordiorum calore, & contractione cognoſcitur, ac à vera phrenitide diſtinguitur. *Phrenitis.* *Paraphrenitis.*

Vera autem phrenitis ex cerebri proprio affectu oritur ac definitur, delirium continuum cum febri acuta. orta ex calida cerebri intemperie, coniuncta cũ inflammatione membranarum, obuelantium cerebrum. *Definitio Phrenitidis.*

Neceſſe enim eſt in phrenitide læſam eſſe ſedem facultatis principis, nimirum cerebrum, vel primario vel ſecundario ex meningibus. affici autem membranas, oſtendit pulſus durus, quare à ratione alienum non eſt, incipere inflammationem à membranis, præcipue à tenui meninge, ac procedente morbo, humorem illum calidum interdum diffundi per totam ſubſtantiam cerebri, & phrenitidem hecticam inducere. *Pars affecta.*

Nam morbus cauſa immediata Phrenitidis eſt intemperies calida ſubſtantiæ cerebri coniuncta cum inflammatione meningum, ea inflammatio vel eryſipelas exquiſitũ eſt, vel eryſipelas phlegmonodes, vel phleg- *Cauſa.*

phlegmone erysipelatodes, intemperies autem cerebri, vel inæqualis est, occupans partem cerebri, aut in vna parte intensior, in altera remissior; vel æqualis, totum cerebrum occupans. Ex hac oritur phrenitis hectica, tremula & blanda, omnium pessima, in qua omnes functiones deprauantur: ex illa phrenitis tumultuosa, in qua omnes functiones non semper læduntur. Nam vt vult *Galen.* 1. *Prorhet. Com.* 37. si humor in aliqua cerebri parte firmetur, consequitur symptomatis species, quæ peculiaris & affinis est, tum naturæ partis, tum humoris. Materia, ex qua intemperies cerebri, & inflammatio oritur, est humor tenuis & calidus putrescens in meningibus, & circa cerebrum, nimirum aut bilis, aut biliosus sanguis, sed in quo bilis maxime dominatur. Bilis illa erit vel pallida, quæ omnium mitissima est, vel flaua, acrior & calidior, vel perassata, dum aduritur, vnde omniũ pessima phrenitis, verum bilis, quæ iam adusta est, non putrescit, nec proprie phrenitidem gignit, sed Maniam.

Differentiæ Phrenit. Ex his omnibus differentiæ phrenitidis colliguntur, quæ suis certis signis iudicantur. præcipuæ vero differentiæ sumuntur à causis & forma delirii. Nam à sanguine deliria tutiora sunt cum risu; à bile flaua cũ iracundia & iurgiis, ab atra cum sæuitia & rabie. Dignoscitur quoq; humor peccans ex habitu, temperamento, & colore corporis, excrementis, ætate, anni tẽpore, diæta, &c. vt in doctrina signorum. Deinde in delirio, vel deprauãtur omnes principes functiones, præcipue imaginatio & ratio, interdum imaginatio sola, aliquando ratio cæteris illæsis. Cur autem vna functio lædatur, altera illæsa, dubitant Medici.

An facultates principes sedibus distinguantur. Aëtius: Arabes, & ex recentioribbus non pauci, has fũctiones, functionũq; læsiones, sedibus distinxerunt, lædiq; imaginationem dicunt, læsa anteriori cerebri parte: cogitationem, læsa media: memoriam, læsa

æsa posteriori parte. Verum cum temperamentum cerebri, sit primum instrumentum omnium facultatum principum, siue cerebrum secundum propriam substantiam, omnesque partes, organum sit omnium facultatum principum, nulla necessitas exigere videtur, vt illas functiones læsas, earumque facultates, his sedibus tantum definiamus & circumscribamus. Licet alienum à ratione non sit, vim imaginatricem, sensumque communem in anteriori parte magis vigere, quæ mollior est, & ad recipiendum aptior, memoriam magis in posteriore, quæ durior, & ad cõseruandas species magis idonea. Probabile quidem videtur imaginationẽ solam lædi, à vaporibus ascendẽtibus, & à commotione humorum: imaginationem vero, cum ratione & memoria, à morbo valido & cõfirmato: nam in initio, cum malum leue est, à commotione humorum, & à vaporibus in cerebrum ascendentibus, non aliter cerebrum & imaginatio afficitur quam si ab externis obiectis afficeretur. ob trãsitum enim humorum & vaporum, species externorum sensibilium non clare figuntur, sed pro iis visa plurima obuersantur, iuxta humorum & vaporum naturam; at, si causa in motu non sit, nec quasi transitu vlterius offendat, sed temperamentũ cerebri lædat, cum rationem vitiat, non necessario imaginationem nisi intemperies magna sit, nam ex leuiori intemperie tollitur cogitatio, quæ præstantior actio est, quam imaginatio.

Desipientia melancholica, ab humore melancholico, duplex potissimum est, scilicet melãcholia proprie dicta, & Mania, quibus addunt nõnulli Lycanthropiam, Cynanthropiam, &c. Melancholia autem inter illos affectus à Galeno numeratur, qui à causis nomen habent, nam nomen tum effectui, tũ efficienti causæ conuenit. præterea interdum pro ipso affectu cerebri, genito à succo fœculẽto & nigro, sumitur. *Desipientia melãcholica eiusque species.* *Melancholia quid?*

interdum pro ipso delirio, siue symptomate, quod illum affectũ consequitur. Hoc modo definitur Melancholia, delirium sine febri cum metu & mœstitia, absq; manifesta causa, ab intemperie frigida, sicca, ex humore, vel vapore melancholico, cerebrum occupante, & spirituum in cerebro substantiam alterante.

Causa melancholiæ. Affectus ad quẽ consequitur Melancholia, est cerebri quatenus pars similaris & nõ dissimilaris, quia sẽsim fit. Deinde quia teste *Hipp. 6. Epid. sect. 7.* Melancholici magna ex parte Epileptici fiunt, & epileptici melancholici, prout in hanc, vel illam partẽ infirmitas, & humor Melancholicus repit. nã vbi in corpus, epilepsiam, vbi in mentẽ, melancholiam procreat; in corpus autem repit, authore Galeno 3. *de locis cap. 7.* si in cerebro obstructiones excitarit. in mentem vero, si cerebri & spirituum substantiam in suam naturam transmutauerit, siue ea intemperie affecerit, quæ tenebris correspondet, qualis temperies est frigida sicca, cum humore & vapore melancholico, quæ ex cõsensu quoq; cordi tandem communicatur.

Signa communia melanch. Communia omnibus melancholicis signa, sunt delirium cum timore sine euidenti causa, diffidentia, odium hominũ, cogitationes profundæ, & pro dispositione corporum & humorum, vitæque studio variæ fere vt in ebrietate; alii enim irascuntur, quidam flent, nonnulli rident, aliqui mortem expetunt, hi reges, diuinos vates, diuites se esse imaginantur, illi miseros pauperes, defunctos, bruta animalia, &c.

Species melancholiæ tres. Ratione materiæ huius, melancholia in tres species diuiditur, quarum vna primaria, siue per essentiam vocatur, altera ex consensu totius: tertia, hypochondriaca & flatulenta. Primaria autem quæ continua est, cum cogitationibus intentis, fit ab humore melancholico, cerebrũ duntaxat obsidẽte: melancholia ex consensu totius, fit ab humore & vapore melancholico, redũdante in toto corpore, & ambitu omnium

venarum

venarum, & propterea cerebrum ipsum afficiente: cuius notæ sunt, gracilis, niger, hirsutus corporis habitus ex toto melancholicus vel à natura, vel contractus ex curis, vigiliis, victu crasso, &c. Melancholia vero hypochondriaca, fit proprie à vapore melãcholico ex hypochõdriis, siue quibuscunq; partibus imi ventris in cerebrum sublato, Hi vapores in cerebrum ascendentes variis modis oriuntur, primo, ab efferuescentia quadam sanguinis, ex venis illis, quæ alimentum ad iecur deferunt, vt Diocles voluit. Secundo, magno pylori, & incumbentium partium ardore, chylum & sanguinem in primis venis adurente, non autem à vera inflammatione, vt ipsi Galeno videtur *3. de Locis cap. 7.* Tertio, vitio lienis, à seroso humore, è liene in ventriculum irruente, vt testatur Gal. *5. de Locis cap. 6.* vel à melancholico humore, circa viscera detento, qui à liene non expurgatur, tandem à putredine in vasis vteri & seminalibus, ex suppressis mensibus, & semine retento; quod viduis, & grandioribus virginibus accidit, vt vult *Galen. 6. de Locis cap. 5. Hipp. lib.* de Morbis virginalibus. In his omnibus pene, malum prius ventriculo, quam cerebro communicatur, & concoctio vitiatur, vnde æstus in præcordiis, fluctuatio, dolorq; ventriculi ad dorsum se extendens, & scapulas, compressio interdum diaphragmatis vt suffocari videãtur, anxietas, nausea, ructus acidi aliaq; circa ventriculum accidentia: nonnunquam, vbi efferuescentia in arteriis est, malum cordi quoq; communicatur, quæ omnia ructu, vomitu, alui deiectione mitigantur, refrigeratoque cibo, deinde per interualla recurrunt, præcipue post cruditates.

Melancholia si iutendatur, in maniam abire solet. *Mania.* Est autem Melancholia adeo maniæ cognata, vt mania pro melancholia, & melanch. pro mania, à Gal. & Hipp non raro sumatur. Verũ mania proprie dicta, à melãcholia, non tantũ symptomatum magnitudine,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Causa Maniæ.

vt Tralliano videtur, ſed etiam modo delirii, ac etiã cerebri affectu, & cauſis diſtinguitur. Nam in mania ægri timidi nullo modo ſunt, vt in melancholia, ſed audaces, & temerarii, quiq; iracundia, iurgiis, clamoribus, aliisque perturbationibus pro qualitate humorum, omnia agunt, ac interdum, vt feræ, obuios inuadunt. Deinde in Mania, vt in Melancholia, læditur cerebrũ, quatenus pars ſimilaris, vel per ſe, vel per conſenſum, ex toto, aut præcordiis; ſed mania, proprie ab intemperie vehementer calida, oritur, ſiue à feruente calore cerebri, ſpiritus animales in ſuã naturam alterante, id eſt, igneos reddente: ea intemperies calida, aliquando ſola eſt, plerumq; cũ materia ſcilicet cum ſuccis calidis & mordentibus, ſed ſine tumore, quales ſucci ſunt ſanguis feruens, vnde mitiſſima mania: vel ſuccus melancholicus aduſtus, vel bilis flaua peraſſata, vnde immaniſſimus furor. Quare erit Mania deprauata functio principum facultatũ, ſine febri continua cum excandeſcentia, à feruida cerebri intemperie, cum humore calido ſine tumore. Dico ſine febri & ſine tumore, ad differentiam phrenitidis, deinde dico cum excandeſcentia, & à feruida cerebri intemperie, ad differentiã Melancholiæ proprie dictæ. Ad hæc genera omnes deſipientiæ formæ reduci poterunt. Sunt autẽ variæ delirii formæ quæ omnes conſequuntur diſpoſitionem corporis, & naturam cauſæ lædentis, aut humoris peccantis, aliquando vitæ ſtudiũ & conditionem, vt ſunt Lycanthropia, à Melancholia aduſta; Cynanthropia à bile præaſſata; Hydrophobia inſania, ex morſu canis rabidi: item furor ex veſano amore,

De vertigine.

Eſt præterea deprauata imaginatio, cum læſione motus voluntarii in Incubo, ac quoq; in vertigine, verum in vertigine per ſe, eſt deprauata perceptio ſenſationũ primarum, præcipue ſpecierum viſibiliũ, ex accidente deprauata imaginatio, quatenus falſa

motus

motus species à sensibus ei offertur; nam in vertigine iudiciũ imaginationis non proprie peruertitur, quia motũ à quiete discernit, & illam motus speciem falsam esse intelligit: Cuius contrarium in delirio apparet, nam melancholici se falsa imaginari non putãt; at vertiginosi, visionem illam, in qua omnia circum aguntur, falsam esse non dubitant: nihilominus quia in vertigine, cum falsa motus specie, imaginatio sensationes apprehendit, deprauata functio imaginationis dici poterit.

Causa huius deprauatæ functionis, est inordinatus motus spiritus animalis, insigniti visibilibus speciebus: nã spiritus animales in cerebro, ministri imaginationis, non solum vim sentiendi externis sensibus tribuunt, sed etiam eorum obiecta deferunt ad interiorem sensum: proinde species visibiles ab imaginatione cum eo motu percipiuntur, quo mouentur spiritus animales. *Causa vertiginis.*

Quare erit vertigo falsa conuersionis imaginatio, affecta cernendi facultate, aliquando oculis caligine offusis, vna cum læsione motus voluntarii, ex inordinato motu spiritus animalis, insigniti specieb. visibilibus, à flatulẽto vapore permixto spiritibus: coarctante ventriculos cerebri. Concurrunt enim in vertigine cum falsa imaginatione conuersionis, ex inordinato motu spirituum, deprauata visio, & in graui vertigine, quæ σκοτωμία dicitur, oculorum obtenebratio, ac præterea, quia non habent, vbi gressum figant, cum omnia circumagi videantur, voluntarii motus læsio siue lapsus periculum. *Definitio.*

Circumaguntur autem spiritus animales in cerebro, ob angustiam aliquam anteriorũ ventriculorũ cum debilitate retentricis specierum in cerebro; ea angustia interdum est obstructio ab humore flatulẽto, aut crasso vapore spiritus animales commouente, & liberum transitum impediente; aliquando com- *Morbus.*

pressio

pressio à cranii fractura, aut depressione ex ictu, casu; &c. nonnunquam subsidentia à dolore ex acri maligno, aut venenato & flatulento humore, crassoue vapore expultricem cerebri irritante. Nam plerumque vertigo calidam causam includit aut inæqualem intemperiem, partim frigidam ratione materiæ, ex qua flatus, partim calidam ratione causæ materiam mouentis, cerebrumq; irritantis; sæpe enim tenuis calidusq; spiritus per arterias in cerebri ventriculos irruens vertiginem excitat, vnde teste *Gal.3.de Loc.aff.c.* 8. nonnulli sectione arteriarum pone aures ab hoc malo curati fuerunt,

Differētiæ vertiginis. Materia expultricem cerebri irritans, spiritusque commouens, aliquando in cerebro coaceruatur nōnunquā à ventriculo transmittitur, vtero, aliisq; partibus. Quare vertigo alia primaria erit aut ex proprio cerebri affectu, quam demonstrant dolor, grauitasq; capitis, tinnitus aurium, oblæsio olfactus, aut alicuius sensus; alia per consensum & potissimum ventriculi, quā arguit inappetentia, nausea, oris amaritudo, cardialgia, &c. Deinde alia leuis δῖνος qua omnia tantum circumagi videntur à leuiori spirituū commotione, ex tenuioribus vaporibus: alia grauis, quæ σκότωμα, & σκοτόδινος, dicitur, vbi dum circumaguntur, tenebræ oculis offunduntur, hæc à grauiori affectione oritur, spiritibus, qui ad oculos tendunt; ita transuersim motis, vt visum prorsus destruant, ex vapore crassiore & copiosiore: quare hæc species Epilepsiam, aut Apoplexiā præcedere plerumq; solet.

De Incubo Causa eius. Vertiginis & incubi magna cognatio est, vtrumque enim phantasma quoddam est, & à vaporibus, cerebri ventriculos obstruētibus, ac etiam præludiū Epilepsiæ, ant Apoplexiæ: sed vertigo vigilantibus obuenit; Incubus dormientibus, cū sensu grauitatis & suffocationis, à vapore magis crasso sursum ascendente, cerebri ventriculos aliquo modo obstruente

Quare

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Quare erit Incubus insomnium prauum, siue phantasma rei grauis & suffocantis, id est, vocem & respirationem intercipientis, à vapore crasso sursum ascẽdente, cerebriq; ventriculos implente, & liberam spirituum ad neruos penetrationem impediente. *Definitio incubi.*

Nam sedes affecta est cerebrum, cum phantasia læditur; & incubus sit nil nisi phantasia rei grauantis licet diaphragma quoque afficiatur. Morbus causa læsionis est leuis aliqua obstructio ventriculorum cerebri liberum transitum spirituum ad neruos impediens, cuius ratione ad instrumenta respirationis, quæ in somno non quiescunt, quia spiritus libere non descendit, ipsa respiratio impeditur, sensusque suffocationis & grauitatis percipitur. *Pars affecta.* *Morbus.*

Causa morbi est crassus vapor à præcordiis initio somni potissimum ascendens, cerebriq; ventricos implens, genitus ex crassa pituita, aut melancholia coaceruata potissimum in ventriculo primisq; venis; hic vapor dum ascendit, quia diaphragma comprimere solet, nonnulli recentiorum à sola illa compressione ex crassis vaporib. ascendentibus incubum fieri putant, cũ ea sola nõ sufficiat, nisi cerebrum quoq; afficiatur. Comitantur hunc affectũ motus difficilis, & in somno sensus torpidus, suffocationis imaginatio, & quasi ab aliquo super incũbente oppressio, ita vt exclamare nequeant, sed confusam vocem edant, &c. *Causa morbifica.*

Hactenus de deprauatis functionibus principum facultatum diximus, consequens est, vt de diminutis & abolitis agamus, vt sunt ἄνοια, μώρωσις, obliuio, soporiferæ affectiones. Ἄνοια Latinis Amentia & extrema fatuitas est, abolita functio mẽtis siue cogitationis: μωρία siue μώρωσις stultitia est debilitas tantũ rationis: Nã amentia definiri poterit defectus rationis, quem plerumq; comitatur defectus imaginationis & memoriæ, adueniens sine læsione sensus & motus ex defectu caloris natiui residentis in substantia *Amentia.* *Definitio amentia.*

tia

tia cerebri. Dico defectum rationis sine læsione sensus & motus ad differentiam apoplexiæ, cari & similium: vbi cum functionibus mentis perit sensus & motus. Nam in amentia illæso sensu & motu tantus est rationis defectus, vt nil omnino diiudicare & inter se conferre queant, sed stupidi ad brutorum modum omnia sine animaduersione negligant.

Causa. Causa proxima amentiæ est defectus natiui caloris residentis in substantia cerebri, qui vel priuatiuus est, ex defectu spirituum & substantiæ caloris natiui in cerebro, vel positiuus, vbi vis eius obtunditur à contrario frigore, grauique intemperie frigida humida plerumq; cũ materia pituitosa, quæ actiones omnes torpidas reddit. Deinde defectus ille vel est, ab vtero & in formatione fœtus ob non debitam quantitat[em] & formam cerebri, vel post ortum à vehementissimi[s] cerebri affectibus calorẽ natiuum debilitantibus, v[t] ex apoplexia, peste, graui epilepsia, &c. Ab iisdẽ caus[is] sed leuioribus oritur μωρεία diminuta functio ratio[ci]nis, orta à debilitate caloris natiui in cerebro ex intemperie frigida potissimum.

Obliuio. Ad amentiam plerumq; cõsequitur obliuio. Na[m] abolita ratione læditur vna imaginatio & memori[a] at contra læsa memoria non semper læditur vna ra[tio] aut imaginatio: memoria abolita & debilis com[mu]ni nomine obliuio dicitur, proprie vero & abs[o]lute memoria deperdita, vbi nil omnino præterito[rum] recordantur, obliuio: debilis vero aut diminuta m[e]moria vbi difficulter aut ex non longo tempore r[e]miniscuntur, stupor tantum memoriæ & minus a[b]solute obliuio. *Eius definitio.* Est igitur obliuio abolita aut depe[r]dita memoriç functio orta à debilitate aliqua calo[ris] natiui in cerebro ex defectu aliquo spirituum & su[b]stantiæ eiusdem, vel ex intemperie frigida, coniunc[ta] plerumq; cum siccitate aut humiditate, & materia p[i]tuitosa vel melançholica.

Sed

Sedes affecta est cerebrum, secundum substantiam: causa vero est debilitas quædã caloris natiui residentis in substantia cerebri, sed nõ tanta vt cum memoria imaginatio & ratiocinatio lædatur. Nã à potiori non obliuio, sed amentia aut stultitia tunc diceretur. Debilitas illa natiui caloris prouenit ex defectu aliquo spirituum & substantiæ caloris in cerebro ab vtero, vel graui morbo cerebri, vt Apoplexia, peste, vehementi ictu, senio, &c. Plerumq; à contrario frigore, frigidaq; intemperie: lædit autem memoriam intemperies frigida, aliquando per se sola, plerumq; cũ humiditate, aut siccitate coniuncta, vel cum materia pituitosa, aut melancholica in cerebro coaceruata: per se autem ipsa intemperies sicca cerebrum ineptũ reddere potest ad species suscipiendas, & humida ad conseruandas, vt in pueris. Ab iisdem causis, sed leuioribus oritur debilis memoria. Qualis sit intemperies, & ex quo humore, deprehendimus ex habitu corporis, excrementis, victus ratione, &c.

Pars affecta.

Morbus causa obliuionis.

Soporiferæ affectiones sunt, vt alibi dictum est, in quibus sensus communis aut primus, (cui debetur somnus & vigilia) proprie læditur, vel solus, vnde κῶμα, vel simul cum facultate motiua & principe, vt in apoplexia, caro, lethargo, & catalepsia, quib. addi poterit epilepsia. Horum symptomatum communis quædam ratio est, omnium enim sedes affecta est cerebrum, & causa frigida. Differunt tamen & modo læsionis, & varietate affectus lædentis. Nam coma proprie dictum symptoma est sensus communis, cæteræ affectiones, & sensus communis & principis facultatis. Deinde in comate & lethargo magis læditur substantia cerebri; in cæteris magis ventriculi, & in caro magis anteriores, in catalepsia posterior, In apoplexia & epilepsia omnes ventriculi.

Apoplexia ἀπὸ τοῦ ἀποπλήττειν nomen habet, quod ægri hoc malo correpti repente corruant, non aliter,

Apoplexia.

quam si grauissime percussi essent, vnde syderatio dicitur, quasi fulmine percussi: & morbus attonitus, quia stupet mens & corpus: item vniuersalis paralysis, quia resoluũtur omnes functiones animales. Discernitur autem vera apoplexia à cæteris symptomatib. primum quod ægri repente concidant cum priuatione omnium functionum animalium, excepta respiratione, quæ læsa aliquo modo permanet: deinde quod excitati partem corporis resolutam vt plurimum habeant. Causa immediata huius mali non est sola intemperies, quæ repente non fit, sed morbus instrumentalis, & potissimum angustia ventriculorum cerebri, licet sine valida intemperie substantiæ cerebr facultatẽ ipsius debilitante non oriatur, quo inprimi à caro & epilepsia distinguitur.

Diuersa opiniones circa causam Apoplexia.

Verum de causa no plane consentiunt Medici. Aliqui à sola obstruction ventriculorum & cauitatum cerebri apoplexiam immediate fieri arbitrantur, nonnulli non à sola obstru ctione, sed cum Galeno *com. 42. aph. 4.* à compre sione ventriculorum cerebri, & potissimũ ab effect inflammatorio, ex sanguine copioso irruente in ce rebrum, venas & arterias tendente, & ventriculos c rebri cõprimente: aliquando ab ipsa inflammatio aucta, cuius ratione phrenitis & lethargus in apopl xiam interdum terminatur. Aliqui ex *Hipp. 4. de Vi in acut. cont. 23.* apoplexiam quoq; fieri arbitrantur interceptione aut obstructione carotidũ, aut ven rum siue arteriarũ, per quas materia in cerebrum d fertur, & spiritus animalis generatur, à copia sangu nis irruente, in quam affectionẽ plethorici incid solent. Verum cum legitima apoplexia fit, in qua æ repente sine motu & sensu concidunt, & excitati p tem corporis resolutam habent, non erit à sola o structione aut interceptione iugularium. Nam his gatis & interceptis hominem non repente motũ s sumq; amittere sua experientia demonstrauit *Gal.*

de p

de placitis cap. 6. attamen rationi consentaneum est, si ista interceptio diu durauerit, nihilq; virtutis à corde in cerebrum influxerit actiones animales sensim debilitari, donec prorsus aboleantur; quare in hoc affectu cerebrum per consensum tantum afficitur non aliter, quã in graui syncope, vnde vera apoplexia dici nequit, sed notha. Deinde quando ob interceptionẽ vasorum in toto corpore à plenitudine suffocatur calor natiuus, præceps est omnium virium, non modo animalium, sed etiam vitalium lapsus, sed non vera apoplexia; nec etiam proprie, vbi sanguis tanta copia in cerebrum irruit, vt ventriculos plane repleat, & spiritus omnes elidat, caloremq; natiuum subito opprimat, sed tantum vbi vias spirituum intercipit, & substantiam cerebri constringit, vasaq; comprimit. Hæc affectio à *Gal. com.* 42. *Ap.* 2. dispositio inflammatoria dicitur, non vera inflammatio, quando sanguis in parte coaceruatus putrescit, verũ ista species apoplexiæ rara est, & iuuenibus plethoricis accidit, Plerumq; causa proxima veræ apoplexiæ est obstructio omnium ventriculorum cerebri effluxum spirituum impediens ex humore crasso repente influente ac ipsam etiam substantiam replente, vt turgescat.

Quare vera Apoplexia definiri poterit repentina privatio omnium functionum animaliũ, respiratione sola læsa manente, ab angustia ventriculorũ & cauitatum cerebri cum debilitate expultricis eiusdem ex crasso humore confertim irruente. Dico respiratione læsa manente, quia sublata omni respiratione animal viuere nequit. Mane quidem respiratio, sed læsa, & proinde ex læsione respirationis iudicamus periculi aut ipsius apoplexiæ magnitudinem. *Definitio Apoplexiæ.*

Causa proxima veræ apoplexiæ est augustia ventriculorũ cerebri cum intemperie debilitante facultatẽ cerebri, vt ad expulsionem causæ morbificæ statim insurgere nequeat; sicut in epilepsia fit, angustia *Causa Apoplexiæ.*

illa, vel obstructio, vel compressio ventriculorum & cauitatum cerebri est. Obstructio autem fit à crasso frigido humore confertim irruente, qualis est pituitosus, aut melancholicus, genitus ex praua crassaque victus ratione, crapula, &c. Quę dignoscitur ex causis euidentibus progressis propriisque effectis. Compressio vero fit ab affectu inflammatorio ex sanguine irruente in cerebrum, quæ plethoricis potissimũ accidit. Cuius signa sunt oculi, faciesq; rubicunda, pulsus magnus, tensio venarũ iugularium & capitis, &c. Irruunt isti humores in cerebrum incitati & cõmoti à causis plerumq; externis, vt immodico calore aut frigore, ab ebrietate, intẽpestiua venere, timore, fulmine, &c. Obstructis ventriculis & viis, spiritus animalis non descendit, vnde sensus & motus perit.

Epilepsia. Ἐπιληψία Latinis morbus caducus comitialis & lunaticus, grauis, & portentosa affectus species est, ad cuius nomen teste Plinio despui consuetum fuit. Cõtinetur à Galeno sub genere conuulsionis, licet conuulsio exquisita non sit σὺν τάσει, vt tetanus perpetua, sed ex temporum interuallis accidens cum sensuum mentisq; oblæsione; qualis motus conuulsioni similis est, siue conuulsiuus cum contractione membrorum voluntarii motus. Nam in Epilepsia concurrit motus conuulsiuus, siue concussio & conquassatio cũ neruorum contractione: vnde membra & contrahuntur versus initium suũ, & concutiuntur. Concutit autem se cerebrum principium neruorum, vt expellat id qnod noxium est, siue quod facultatem expultricem cerebri irritat, non aliter quam in sternutatione. Contrahunt autem se omnes nerui & musculi corporis ad cerebri contractionem, & simul mens sensusq; læduntur ob angustiam ventriculorum cerebri: Verum illa contractio perpetua non est, qualis in conuulsione proprie dicta accidit, sed cum relaxatione interpolata, vt in motu voluntario.

Quare erit Epilepsia motus conuulsiuus totius corporis vna cum sensus & principis functionis læsione, ortus à pituitoso melancholico, vel maligno humore, aut vapore cerebri ventriculos arctante, & expultricē cerebri irritante, vt sua contractione extrudat id, quod noxium est. Pars affecta, vbi resident facultates læsæ, est cerebrum. Deinde quia subito fit, & desinit, morbus causa immediata huius læsionis, non erit intemperies, nec quemadmodum in melancholia cerebrū secundum substantiam hic afficitur, sed secundum ventriculos tantum nō ob angustiam perfectam cum intemperie substantiæ cerebri, qualis est in apoplexia, vbi ad expellendum id, quod noxium est, facultas expultrix insurgere nequit. Nam in Epilepsia concurrit angustia venrriculorum cerebri cum motu facultatis expultricis, vt id, quod noxium est expellat; Ob angustiam ventriculorum mens sensusq; læduntur, & eo magis quo maior obstructio, dū vero ad expellendum id, quod noxium est, principium neruorum contrahitur & concutitur, omnes partes motum conuulsiuum patiuntur.

Definitio epilepsia. *Pars affecta.* *Morbus causa immediata.*

Angustia illa, est vel obstructio, vel subsidentia vētriculorum. Obstructio autem fit quidem à materia crassa, veluti pituita; aut melancholia, sed non sub propria forma, verū quia tenuior spumosiorq; facta, à crasso vapore obstruente raro aut leuis epilepsia fit. Subsidentia vero ventriculorum interdum fit ab humore, plerumque à vapore maligno irritante cerebrum & meninges, vt sese violenter concutiat; dum autem principium neruorum sese concutit, spiritus aut suffocantur, aut dissipantur, & extra ventriculos protruduntur, vnde ventriculi cerebri concidunt, & ægri sine motu & sensu iacent, donec spiritus in debita quantitate regenerentur. Ab obstructione ventriculorum epilepsiam fieri ostendit translatio materiæ morbificæ, interdum à ventriculis ad neruos.

Nam Epilepsia in paralysi linguæ, aut alterius lateris nonnunquam terminatur, & teste *Galen. Com.* 27 *lib.* 4. *de victus ratione*, Apoplexia per mediam Epilepsiam in paralysin quandoq; terminatur.

Epilepsia triplex. In omni Epilepsia afficitur cerebrum, aut per se primario affectu, aut per consensum alterius partis nimirum vel visceris alicuius potissimum ventriculi vel partis in ambitu corporis, vnde à Galeno triplex constituitur Epilepsia: vna primaria ex cerebri proprio affectu: alia ex consensu viscerum, imprimis orificii ventriculi, aliquando vteri, lienis, &c. tertia ex consensu partis alicuius in ambitu corporis: vt manus, pedis, &c. ab aura maligna ascendente in cerebrū; vel à venenata qualitate alteratis per continuationem partib. cerebrum non tam obstruente, quam irritante vt sese contrahat, & quod noxiū est, excutiat: huc refertur morsus venenatus, vbi nerueā substantiam venenum aggreditur. Affectus hic ex eorum numero est, qui accessiones intermissionesq; habet; incipiente paroxismo ægri repente concidunt, sæpe cum clamore conuelluntur, totoque corpore concutiuntur, &c. spuma ex ore erumpit, functiones omnes animales læduntur, &c. Epilepsiam ex primario affectu demonstrant sensuum mentisq; stupor, obliuio, capitis grauitas, & dolor, turbulenta somnia, & quod paroxismus subito inuadat: Ex consensu vētriculi cardialgia & palpitatio, difficilis inediæ tolerantia, nausea, vomitus præcipue instante paroxismo & præsente, &c. A parte in habitu corporis, vt à manu &c. quando instante paroxismo sensus auræ frigidioris per continuitatem in cerebrum ascendentis percipiatur, &c.

Lethargus Λήθαργος, Latinis iners obliuio & veternus, duplex deprehenditur: vnus illegitimus, somnus nimirum inexplebilis, à pituitoso vapore vel humore cō-putrescente in cerebro: alius legitimus, qui à Galeno

3. *Meth*

3. *Meth.* passio dicitur, secundum speciem phrenitidi contraria; vtriusq; enim causa est humor putrescens in cerebro, sed materia & loco differunt: Nam materia phrenitidis est bilis putrescens circa meninges potissimum: materia lethargi est pituita, putrescens magis in substantia cerebri, ac proinde in lethargo cum stupore principum facultatum & inexplebili sommo adest febris continua, lenta, & symptomatica, quæ simul principē facultatem aliquo modo deprauat: quod ex indecentibus ægri motibus apparet.

Definitio Lethargi.

Quare erit Lethargus inexplebilis somnus cū diminuta functione principum facultatum & febri continua, lenta, & symptomatica; orta ex pituita putrescente in cerebro. Putrescit autem pituita aliquādo nō impacta, sed diffusa circa cerebrum & meninges, interdum impacta cerebro aut meningibus: vnde in Lethargo inflammatio pituitosa cum febri lenta & continua, vt in phrenitide inflammatio biliosa cum febri ardente continua. Lethargicos comitatur febris lenta, altus sopor ex quo excitati & interpellati vix respondent, obliuiosi & amentes sunt, crebro oscitant, ac hiante ore aliquando persistunt, tanquam claudere id obliti, pulsus vndosi sunt, respiratio rara, debilis, vrina iumentorum similis, facies tumida, aliquando tremunt & desudant, &c.

Carus.

Carus exquisitus proprie dictus cum Lethargo & Apoplexia magnam cognationem habet: fiunt enim omnes ab intēperie frigida, & principes functiones pari ratione lædunt, sed differunt modo læsionis & causa. Nam in lethargo principes functiones tantum debilitantur, in cæteris abolentur. Peculiariter vero in Apoplexia sensus & motus plane abolетur, & respiratio læditur, & ægri excitati, vt dictū est, partē aliquam resolutam habent. Nā apoplexia, quæ curatur in paralysin desinit. Verū in Caro sensus tactus plane abolitus non est: nam puncti tantum, aliquo modo

Distinguitur carus ab aliis affectib. soporiferis.

ſentiunt, alias non; & reſpiratio non læditur, niſi affectus nimium augeatur, nec in paralypſin deſinit. Deinde Lethargus fit affecto cerebri corpore: Apoplexia & Carus, ſicut & Epilepſia, vẽtriculis: verum in Apoplexia cum obſtructione ventriculorum cerebri ipſum corpus cerebri intemperie quoq; afficitur, & facultatis tranſitus ſecundum poros omnes cerebri, impeditur; In caro tantum impeditur ſecundum vẽtriculos cerebri, præcipue anteriores, & medios.

Definitio cari. QuareCarus erit abolita functio animalis facultatis, reſpiratione manente, orta ab anguſtia aliqua vẽtriculorum cerebri impediente tranſitum ſpirituum animalium. *Cauſa.* Nam cauſa cari eſt anguſtia ventriculorum, quę tribus modis fit: 1. compreſſione à capitis ictu, tumore premente, vt colligitur ex 42. *Aphor. ſect.* 2. Deinde ſubſidentia ventriculorum cerebri à qualitate dolorifica, vt vult. *Gal. lib.* 4 *ca.* 2. *de Locis affectis*: vel à magna cerebri frigiditate, qualis iis euenit, qui per loca frigida iter faciunt, aut opium aliaque Narcotica ſumſerunt. Tertio obſtructione, ex humore frigido obſtruente ventriculos cerebri, ſed non adhærente parietibus ventriculorum, nec ita debilitãte temperiem cerebri, vt in apoplexia, vel à vapore craſſo, à toto corpore, ventriculo, hypochondriis, &c. quod accidit in rigore febrium. Huc referri poterit obſtructio aut interceptio carotidum, de qua ſupra.

Catalepſis. Catalepſis & Catochus vocabula ambigua ſunt. Nam catochos pro comate vigilante, & aliis ſimilibus affectionibus interdum ſumitur, & catalepſis ab Hipp. pro Aphonia ſc. pro apoplexia, aliiſque affectibus, in quibus ſubito vocis, ſenſus, & motus priuatio. Verum *auth. Galeno comm. in.* 3. *Aphor. ſect.* 2. idẽ proprie eſt catalepſis & catochos, ac vtroq; vocabulo eadem affectio denotatur, nimirum latinis detentio, occupatio, & congelatio, quod laborantes eo corporis habitu permaneãt, quo correpti primũ erant, ſta- *Signa.*

tuamq;

uamq; referant. Hæc passio, quo ad formam corpo-
s, tetano non absimilis est: in vtroq; enim corpus ri-
idum est, verum in tetano partes contrahuntur, à
eprauato musculorum motu, & nec sensus, nec i-
naginatio læditur: in catalepsi musculi plane quie-
cunt, immemores officii sui, & qua forma dispositæ
int partes, permanent, quasi congelatæ, deinde ægri
uncti punctionem non sentiunt, quod phantasia
bolita sit, licet, teste Galeno, aliquando audiant, &
ideant; præterea respiratio manet, interdum ita exi-
ua est, vt nulla appareat, pulsus debiles crebriq; sũt,
acies subtumida rubore tincta, vrina aluusque sup-
rimitur; qui minus grauiter afficiuntur liquorem ori
nfusum diglutiunt; si à malo victi sunt ad nares re-
urgitat. Quare læditur cerebrum potissimum, quo
d partem, vnde nerui mororii, scilicet posteriorem,
icut in caro anterior magis, in apoplexia vtraque
ars cerebri afficitur. Causa huius mali putatur intẽ-
peries cerebri frigida sicca, principium neruorum
quasi gelu constrictum detinens, & spiritus animales
mmobiles reddens; verum quia subito fit, subitoque
oluitur, non erit à sola intemperie: sed potius à ma-
eria cerebrum afficiente aut principium neruorum
obstruente, constringente, & tendente, vnde musculi
omnesque partes inflexiles redduntur, eademque
orma permanet. Materia illa plerũq; est humor me-
ancholicus omnium aptissimus ad tensionem illam
efficiendam, deinde pituitosus potissimum pitui-
a vitrea: non raro vapor crassus pituitosus aut me-
ancholicus, qualis in paroxismis febrium, in suffo-
atione vteri morboq; hypochondriaco aliquando
accidit. Nam initio paroxismorum interdum Ca-
alepsia oritur, quæ in declinatione febris desinit.
Aetius Catalepsiam fieri quoque dicit ob tensionem
vasorum ex repletione capitis, vt in adolescentello,
qui quarto die per hæmorrhagiam liberatus fuit.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

VI.

Definitio Catalepsis.

Quare erit Catalepsis abolita functio principum facultatum cum tactus voluntarii motus destructione, in qua ægri seruata respiratione eo corporis habitu permanent, quo correpti erant, orta quidem plerumq; ab intemperie sicca, sed proprie ex materia, humore aut vapore cerebri posteriora obstruente & tendente, spiritusque congelante.

Causa symptom. sensus communis.

Cerebro vt communi sensorio vigiliæ animalis functio, & somnus eius quies proprie & primo accidit. Nam vis vitalis hac quiete non indiget & naturalis vehementius in somno operatur, quando sensus omnino feriantur, siue quando parum aut nihil virium à cerebro influit. Quo autem minus virium influit, eo profundius dormit animal. Verum non omnis impotentia sensus somnus proprie dicitur: sed naturalis, instaurationis virium animalium gratia, ab vtili humore cerebrum madefaciente; vel quæ à naturali magnitudine parum differt; non toto genere præter naturam; quæ somnus non naturalis stupor & insensibilitas dicitur, qualis accidit in soporiferis affectibus.

Læduntur autem functiones sensus primi tribus modis, vt alibi dictum est. Somnum proprie excitant, quæ humectant. Vigilias nimium exiccant; stuporem vero inducunt & insensibilitatem, quæ nimiū refrigerant. Contra sensus irritant & perturbant, quæ nimium calefaciunt, mordent, erodunt, &c. Quare quæ cerebrum refrigerant, & simul humectant, vt sunt pituitosi morbi stuporem cum sopore gignunt & affectus omnes soporiferos. Quæ vero nimium calefaciunt & exiccant vigilias cum irritatione sensuum & delirio inducunt. Attamen in omnibus affectibus soporiferis frigida intemperies primas obtinet; in sensuum perturbationibus calida.

Coma & Cataphora.

Coma, & Cataphora, *Galen. & Hipp.* eadem passio est licet Cataphora 13. *Meth. med.* tanquam genus

omniu

omnium stuporum sine febri sumatur. Significat autem vterque nihil aliud, quam propensionem siue detationem in somnum, quod ægri vigilantium munia obire, & oculos apertos tenere nequeant, sed perpetuo vel vere dormiant, vel quod palpebras conniuentes; aut clausas more dormientium habeant, cum tamen re ipsa dorminant. Proinde comatis species duæ erunt, vna in qua ægri profunde & diu dormiunt, quæ Coma vel Cataphora simpliciter dicitur, plerumque cum adiectione, Coma somnolentum, symptoma non facultatis principis, sed sensus communis, *vt in 5. cap. path. dictum est.* Altera in qua ægri palpebras conniuentes, & clausas habent, spe somni cõciliandi, cum tamen raro dormiant, & plerumque multis phantasmatibus infestentur, quæ principem facultatem deprauant, ac verum somnium impediũt. Hæc, Coma aut Cataphora simpliciter nonnunquã dicitur, sed quia ex contrariis affectionibus componitur, cum adiectione coma vigilãs. veteres vero, ante Galenum, κατοχὸν appellarunt. Causa autem comatis somnolenti est intemperies frigida, vel humida vel frigida simul & humida, plerumq; cum materia, scilicet cũ humore pituitoso; vel vapore in cerebrum ascendente, primũ sensorium nimis humectante, & ligante, ac liberam spirituum animalium distributionem impediẽte, verũ vbi frigiditas dominatur, cum graui sopore, sensus mẽtisq; stupor semper coniungitur, vnde alii affectus soporiferi, vt supra demonstratum est. Quare erit Coma functio diminuta sensus communis aut somnus profundus & immodicus, ortus ab intemperie frigida humida plerumque cum vapore vel humore pituitoso cerebrũ afficiente. Cataphoræ vigilantis plures sunt species. Nam aliquando sine delirio esse potest, cuius generis est illa passio, qua ægri ob imbecillitatem virium, genas apertas tenere nequeunt, cum tamen parum, aut nihil dormi-

dormiant: plerumque cum delirio coniuncta est, vel simplici, vel phrenetico. Coma vigilans cum simplici delirio, in ebrietate interdum accidit, ob mixtos vapores acres & humidos in cerebrum ascendentes. Coma vigilans cũ delirio phrenitico, mixta affectio est, ex Lethargo & phrenitide, ac febrẽ symptomaticã coniunctã habet, sub hoc continetur Cataphora pigra, cuius meminit *Hipp. 3. Epid.* & illa affectio, quæ τυφομανία à nonnullis dicitur. Causa vero Comatis vigilantis, quæ ex infirmitate viriũ non oritur, est mixta intẽperies cerebri, orta ex bile, permixta cum pituita, vel ex sanguine copioso & pituitoso cũ bile, vel ex vaporibus biliosis & pituitosis. Bilis autẽ cũ pituita in cerebro coaceruata, si non putrescat siue inflãmationis expers sit, cataphorã vigilantem non phreniticã gignit: sin putrescat & inflãmetur cataphoram phreniticã producit, omnesq; mixtas ex Lethargo & Phrenitide passiones, quæ ex dominio siue exuperantia bilis aut pituitæ distinguuntur. Nã vbi exuperat pituita, ad somnolentiã ægri magis inclinãt; vbi bilis, ad vigilias & phrenisin; vbi vero vtraq; æqualiter dominatur, & ad finẽ vsque desipientia cũ somnolentia persistit, affectio plane media oritur, quam τυφομανίαν veteres nonnulli vocarunt.

De peruigilio.

Profundiori somno opposita est dormiendi impotentia, quam Græci ἀγρυπνίαν vocant, Latini peruigilium, immodicas aut superfluas vigilias. Hoc symptoma deprauata functio sensus primi est, non quod per immodicas vigilias aliter, quam secundum naturam sentiamus, sed quod diuturniori tempore, quã vires exigunt, & præter voluntatem nostram in ea functione perseueremus. Somnus naturalis, quies sensus primi fit, quia retracto calore natiuo ad interiora effluxus spiritus animalis in organa sensus, motusque prohibetur ab vtili vapore cerebrum madefaciente, viresque eius ligante.

Quare

Definitio peruigilii.

Quare peruigilium erit immodica functio facultatis, sentientis, orta à nimia effusione spiritus animalis, à cerebro in organa sensus & motus, ob defectũ vtilis vaporis cerebrum madefacientis cum irritatione sensus communis. Causa præcipua peruigilii est defectus vinculi illius sensus primi contra naturã irritato & excitato sensu communi. Deficiunt autẽ vapores vtiles in cerebro, quia non generantur in corpore, vel quia geniti absumuntur, aut à cerebro auocantur & euertũtur. Non generantur propter inediam aut vsum ciborum acrium flatulentorum & similium, qui nullos benignos vapores excitant, ac corruptione ciborum in ventriculo. Absumuntur & dissipantur vapores humidi, simulque sensus communis excitatur à calida sicca intemperie ipsius cerebri, aut totius corporis sine vel cum materia. Calida autem intemperies primas partes in cerebro irritando & vaporibus discutiendis obtinet; secundarias sicca, quæ vapores humidos exiccando absumit.

Causa.

Materia illa, quæ cum intemperie coniungitur, est humor aut vapor; & humor acris calidus vel siccus, vt bilis flaua adusta, melancholia, pituita salsa; vapor vero est calidus acris, aut malignus ex vino potenti, calidis succis genitus: ab his omnibus interdũ totum cerebrum afficitur, aliqaando ventriculi & vniuersa vasa, vt in febribus ardentibus accidere consueuit, nonnunquam materia per menynges & substantiam cerebri disseminata est, vt in phrenitide & Mania, vbi vigiliæ continuæ cũ delirio sunt. Vapores vtiles à cerebro auocant, simulq; discutiunt, sensum que primũ excitant, dolores vehementes non solum capitis, sed etiam cuiusque partis corporis, deinde vehementes animi perturbationes, vt ira, timor tristitia, curæ, itẽ fluxus sanguinis, euacuationes alui immodicæ, & quæcunque siccant, sensusq; irritant. De paralysi & conuulsione cæterisque symptoma-

De Catarrho.

tibus motus suo loco dicemus. Catarrhus symptoma quidem facultatis non animalis, sed naturalis cerebri est, aut exiens mutatum præter naturam, tamen cum multorum morborum causa sit vtile esse existimauimus eius considerationem cæteris cerebri symptomatibus subiungere.

Definitio catarrhi.

Est autem catarrhus proprie defluxus præter naturam humoris excrementitii, à capite in subiectas partes, geniti ob læsionem concoctionis cerebri vitio alteratricis eiusdem, vel alimenti. Nam vt in omni fluxu, ita in catarrho quatuor considerantur. 1. quod defluit, 2. terminus à quo, 3. terminus ad quem decumbit, 4 via per quam: Quod defluit, est humor excrementitius, siue excrementum cerebri præter natur modum redundans. Cerebri autem ampla medull est, quæ copioso alimento indiget, & copiosum excrementum gignit, sed copiosius quo vis concoctri cerebri debilior fuerit, & alimentum affluens magi copiosum, aut minus compotens.

Causa redundantiæ ecrementorũ cerebti.

Nam redundantiæ excrementorum in capite cau sa præcipua est, frustratio facultatis concoctricis, v tio vel alteratricis cerebi, vel alimenti: Læditur v alteratrix, quia in sua substantia debilitatur ex inte perie cerebri, præcipue frigida, humida, rarius calid aut sicca, & tantum cum materia; vel quia impedit morbo aliquo cerebri organico, aut communi. Vit alimenti siue humorum ascendentium in caput, sun nimia copia, & aliena qualitas. Nam nonnulli sun quibus caput aptissimum est, vt impleatur, & vniue co poris habitus, ad id implendum admodum ido neus; nimirum corpora composita ex membris co trarii temperamenti, quorum cerebrum frigidũ d bileq; est, & hepar calidum, in quibus sanguis vap rosus generatur. Humor excrementitius cerebri m gna ex parte tenuis pituitosusq; est, naturam cereb referens, & vel simpliciter talis, vel cum humore bi

[ip]so aut melancholico permixtus. Hoc excrementum, si moderatum fuerit, ex sinibus cerebri per palatum & nares sine noxa expurgatur: sin immodice redundauerit; aut qualitatem præter naturam contraxerit, partes ad quas decumbit, varie afficit, atque hic defluxus catarrhus proprie est.

Defluit humor coaceruatus in capite sua tenuitate & copia irritata expultrice plerumque externis causis, vt nimio frigore, aut calore, crapula, &c. Vnde qualis passio est diarrhæa ex mala concoctione ventris, talis catarrhus ex mala concoctione cerebri. Terminus à quo defluit humor & locus, vbi primo coaceruatur, est aut intra cranium maxime in ipsis, vẽtriculis cerebri, aut extra potissimum sub cute verticis, quo venarum in caput irrepentium extrema desinunt, quem demonstrat tumor mollis dolorque externus, qui contactu aut inuersis pilis exacuitur. *Causa destillationis.*

Ab his locis in subiectas partes plerumque defluit humor. Quare via per quam, & terminus ad quem duplex à Fernelio iudicatur, ac ipsa destillatio quoq; duplex: vna interna, altera externa. Nam primum è cerebri ventriculis, partibusq; sunt caluaria in partes internas prolabitur humor & pro natura partium ad quas decumbit varios morbos efficit, ac interdũ ipsa destillatio peculiare nomen accipit: vbi enim in superius os, aut capacitatem pectoris defluit, generis nomine catarrhus dicitur; vbi in nares, coriza; in fauces, branchus siue raucedo: si ad initium neruorum, paralysin, aut tremorem excitat; in sensuũ organa cæcitatem, surditatem, &c. sin ad pulmones, tussim, peripneumoniam, asthma, sputum sanginis &c. in ventriculum, & intestina, diarrhæam catarrhalem, &c. Deinde à parte capitis extra caluariam fertur humor non tantum inter cutem & carnem, vt Fernelius voluit, sed etiam per continuitatem musculorum membranarum, neruorum, ac per venas & arterias *Differẽtia catarrhi.* *Destillatio interna.* *Destillatio externa.*

terias in partes externas, vt in oculos, vnde epiphora catharrhalis: ad dentes, maxillam, ceruicē, vnde dolores & tumores; in scapulas, brachia, articulos, vnde arthritis, &c. His modis ferūtur plerumq; humores à capite; verum fluxiones omnes non semper ita cōcitantur. Nam natura irritata copia aut qualitate humorum ab interioribus partib. ad exteriores eos per venas & arterias aut continuitatem neruorum & mēbranarum interdum propellit. Quare ex dyssenteria aut diarrhæa intempestiue suppressa, ac ex colica cōuerso humoris impetu ad venas arthritis sæpe orta fuit, item ex suppressione cōsuetæ euacuationis sanguinis, ac in crisibus, &c. Quare vnus catarrhus multorum morborum causa est, licet omnium nec sola nec semper, vt infra apparebit.

DE CAVSIS SYMPTOMATVM QVINque sensuum externorum.

CAPVT VII.

Causæ symptomatum quinque sensuum.

LÆduntur singuli sensuum externorum trib. modis. Causa vero læsionis triplex est. Nam læditur sensus, sicut & motus, læsa facultate sentiendi; deinde affecto primo sensus instrumento; tertio aliqua illarum partium, quæ primo instrumento subseruiūt. Spiritus animalis siue facultas sentiens à cerebro vt à fonte promanat, & per neruos peculiares in organa singulorum sensuum distribuitur, vt in physiologicis demonstratum est.

Causæ læsionis facultatis vitio cerebri.

Quare læditur facultas sentiendi, vitio cerebri, vbi spiritus gignuntur, deinde neruorum per quos in organa sensuum distribuuntur: Cerebri autē, quia spiritus non generantur aut non debita quantitate, ob grauem intemperiem, pręcipue frigidam aut defecti spirituum vitaliū, vt in morituris, in graui syncope

& im

&c immodicis euacuationibus sanguinis, quibus etiã spiritus animales in ventriculis geniti resoluuntur. Deinde quia spiritus in cerebro distrahuntur & discutiuntur, quod in magnis vulneribus capitis, aliquando temporum accidit, vbi oppositæ partis paralysis oritur ob dolorem & calorem spiritus in partẽ læsam trahentem. Tertio quia spiritus in cerebri ventriculis obruuntur & eliduntur, à copioso humore confertim irruente; vel viæ spirituum intercipiuntur, propter angustiam omnium ventriculorum cerebri, vt in epilepsia, aut apoplexia: aut quarundam cauitatum, per quas spiritus ad neruos distribuuntur, qualis affectus apoplexiam interdum consequitur. Quarto quia cerebrum spiritus crassos, opacos aut humidos gignit, ex intemperie cerebri cum humore, aut vapore pituitoso vel melancholico, vel spiritus inficiuntur, & impuri redduntur à prauis terrisque vaporibus permixtis, vitio proprio cerebri, vt in phrenitide & vertigine & melancholia primaria; vel per consensum ex vaporibus ascendentibus à toto corpore, siue omnibus venis, vt in febribus ardentibus, vel à parte, & potissimum à ventriculo, iecore, liene, primis venis, vt in hypochondriacis, vel ab vtero vt in hystericis, &c.

Affectus neruorum impedientes influxũ spiritus animalis.

Per neruos non distribuuntur spiritus aut non debita quantitate, ob intemperiem frigidam humidam cum materia, aut angustiam nimirum obstructionem crassis humoribus infarctis; constipationem ex inflammatione aut tumore in substantia nerui; compressionem à tumore partis incumbentis, & subsidentiam à siccitate & tabe; tandem propter solutionem continui. vt sunt vulnus, contusio, &c. Ab his causis ipsi nerui, & quibus inseruntur organa paralysin, torporem, tremorem aut conuulsionem patiuntur, vnde sensus aut tollitur aut diminuitur, aut deprauato modo perficitur. Deinde pars instrumẽtaria

siue primum instrumentum in singulis sensibus est, cui cæteræ organi sensitiui partes subseruiunt, quemadmodum in Physiologicis demonstratum est.

De visione læsa. Quare vt à sensu visus incipiamus, cuius organum adæquatũ est oculus. Pars instrumentaria est humor crystallinus, cui subseruiunt cæteræ partes oculi, primum nerui optici, qui vim sensus communicant, deinde humor aqueus, & vitreus, sex tunicæ, ac gratia motus musculi, neruique motorii. Adduntur palpebræ, cilia, supercilia, cæteræq; partes, quę commoditatem aliquam visioni præstant.

Affectus neruorum opticorum. Affectus ergo sensum videndi lædens, vel est in cerebro, aut in neruis opticis, vel in humore crystallino primo visus instrumento, vel in aliqua partiũ ministrantiũ, vt in cæteris humoribus, tunicis, &c. quibus adduntur morbi toti oculo communes. Quomodo lædatur facultas vitio cerebri aut neruorum ex supra dictis constat. Lædi autem visum ex consensu cerebri dignoscitur, si cum visu alii quoque sensus afficiantur, & grauitas dolorque capitis percipiatur, aliaque circa caput accidentia.

Peculiariter neruorum opticorum morbi sunt, valida intemperies, solutio continui, & angustia, vt obstructio, compressio, subsidentia; his additur dissolutio incruciationis neruorum opticorũ, vbi vniuntur species, & absoluitur visus. Ab hac dissolutione oritur deprauata visio, quæ omnia, quæ videntur, duplicia apparere facit. A cæteris morbis aut spiritus influere prohibetur, vnde cæcitas; aut non debita quantitate, vnde debilis visio; veluti à perfecta angustia neruorum opticorum oritur ἀμαύρωσις, Latinis obfuscatio, à nonnullis gutta serena; quia nullo vitio in oculo apparente perit visus: ab imperfecta neruorum angustia fit ἀμβλυωπία visus debilis, siue hebes. Per neruum opticum spiritus descendere non indicatur si vno oculo clauso alterius pupilla non dilatetur

Cæcitas.

ἀμαύρωσις.

Nam

Nam confluit ſpiritus animalis in cryſtallinum & locum inter cryſtallinum & foramen rhagoidis complet & dilatat.

Deinde ſpiritus animalis in oculo, qui miniſtrat cryſtallino ſua natura, multus, purus, tenuis ſiue æthereus eſſe debet, non paucus, craſſus aut impurus: paucus autē redditur, vt iam dictū eſt, craſſus aut impurus vitio cerebri, vbi gignitur & vitioſis vaporibus permiſcetur, aliquando vitio oculorum, vbi determinatur. Paucus autem licet purus *μυωπίαν* gignit, ſiue luſcioſos facit, qui propinqua exacte diſcernunt non remota: At paucus ſimul impurus & humidus nec propinqua nec remota exacte diſcernit; multus, ſed craſſus & humidus remota & propinqua videt quidem, verum non exacte diſcernit; craſſities ſpirituum & tunicarum cum debilitate cerebri *νυκτάλωπας* facit, qui interdiu vident, noctu aut in obſcura luce nihil.

Affectiones ſpiritus animalis.

μυωπία.

νυκταλωπία.

Tertio affectus viſum lædentes in ipſo Cryſtallino humore præcipuo inſtrumenta viſus ſunt I. intemperies ſimplex & compoſita ſine & cum materia, vnde nimia tenuitas & raritas Cryſtallini ſpecierum retentionem impediens, aut nimia craſſities, quando ægri non vident, aut obſcure, aut quaſi per nebulam, quod malum proprie *γλαύκωμα* dicitur. Verum alia ſpecies *γλαυκώματος* ſecundum Aetium eſt ex prægreſſa ſuffuſione, humore circa pupillam vehementiſſime congelato. Deinde morbi compoſitionis cryſtallini vel in ſuperficie ſunt, ſi non ſatis polita ad ſpeculi morem eſt, ſed aſpera & obſcura, vt ſpecies recipere nequeat: Vel in quantitate, ſi nimium diminuatur: Vel in ſitu, ſi è ſede ſua transferatur. Nam quando ſurſum & deorſum transfertur, diſſoluitur incruciatio neruorum opticorum, eaq; ſpecies Strabiſmi oritur, quæ duplicia omnia, quæ videntur, apparere facit: Sin ad angulos, quia non diſſoluitur

Morbi humoris cryſtallini.

γλαύκωμα.

Hallucinatio viſus.

incruciatio, nulla quidem in ipsa obiecti perceptione apparebit noxa sed hallucinatio tantum ratione situs, scilicet, vt quod videtur magis dextrum vel sinistrum appareat, sicut de pupilla testatur, *Galen*. 10. *de Vsu part. cap.* 12. Tandem solutio vnitatis Crystallini, quando in partes diuiditur ab erodentibus, secantib. & similibus, visionem labefactat, quæ raro euenit sine totius oculi corruptione.

Morbi partiũ ministrantium. *Tunica aranea.*

Post crystallinum autem sequuntur tenuiores tunicæ, inter quas est ἀραχνοειδής; quæ crystallinnm cum vitreo coniungit. His tunicis eadem vitia accidunt, quę corneæ; Peculiariter dissecta aranea crystallinus à sua sede exit, & in foramine vueæ cum aqueo coincidit, qui crystallinum humectat, & à lucis splendore & cornea defendit.

Albuginei

Albuginei autem humoris vitia sunt augmentum & diminutio, crassities & coloris mutatio. Aucto autem humore albugineo non solum pupilla magis dilatatur, sed etiam crystallinus magis obumbratur, spiritusq; in transitu obtunduntur, vnde visus hebetatur. Contra diminuto aut euacuato hoc humore, tunicæ contrahuntur & corrugantur, ac simul pupilla contrahitur minorq; efficitur, deinde spatium inter tunicas & crystallinum, vbi externi splendores occurrunt, breuius redditum persimilem gignit affectum eorum, qui nictando solem intuentur.

Suffusio quid & quotuplex.

Crassities vero aquei humoris impediens transitum spirituum & specierum visibilium, visionem lædit, quæ dupliciter contingit. Vno modo dum humor aqueus in tota substantia patitur ab exiccatione potissimum: Alio dum humor aliquis præter naturã ei permiscetur, spirituum transitum impediens, siue tenuis aqueus humor à cerebro per neruum opticum, aut meninges inter tunicam rhagoidem & crystallinum humorẽ sensim defluens, concrescit, quæ propriissime suffusio dicitur. Verum suffusio duplex est: A-

est: Alia vero morbus proprius oculi ex humore aqueo concrescente inter corneam & crystallinum humorem: Alia spuria, per consensum, quando visa suffusorum similia ante oculos obuersantur ex vaporibula aut fumis à ventriculo, cerebro, toto corpore ad oculos delatis. Quod euenit interdum instante crisi, vomitu, hæmorrhagia, item vertigine & similibus. A vera suffusione pro modo materiæ oritur non solum abolita & diminuta visio, sed etiam deprauata. Nam si materia opplens pupillam stabilis fuerit crassa & copiosa cœcitatem, si pauca, rara, æquabilis diminutum visum excitabit. Sin vaga aut per partes raras crassasque diuisa, phantasmata & imagines ob oculos volantes. Verum si materia concreta centrum pupillæ occupauerit omnia fenestrata apparebunt. Sin circumferentiam tantum, visio noxa carebit. Coloris mutatio visum potissimum deprauat. Nam si in glaucum vel fuscum colorem vergat, per nebulam aut fumum se videre putabunt. Sin glaucus ille color oriatur ex prægressa suffusione, vehementique congelatione humoris circa pupillam, altera γλαυκώματ☉ species secundum Aetium orietur, quę cœcitatem inducit. Sin in alium colorem mutetur aqueus, eius phantasiam visibilibus impertit & simul consistentiam & figuram, si inæqualis fuerit. *Symptomata suffusorum.* *γλαύκωμα.* *παρόρασις.*

Deinde pupillæ (siue pro foramine Rhagoidis sumatur, seu pro spatio inter crystallinum & hoc foramen) affectus sunt nimia amplitudo & angustia. Nimia autem amplitudo & relaxatio pupillæ siue naturalis ab vtero; siue morbosa quæ proprie μυδρίασις dicitur, quia spiritus dissipare sinit & in conum non cohibet, visionem debilitat, vnde hoc modo affecti vt aliqnid exacte videant, genas contrahunt siue adductis & conniuentibus oculis acutius cernunt. Angustia vero siue constrictio pupillæ natiua spiritus cogit & auctam visionem efficit, præternaturalis *Pupillæ affectus.* *μυδρίασις.* *Angustia pupillæ.*

à morbo visum semper lædit. Dilatatur pupilla propter tensionem Rhagoidis vel propria ratione ab intemperie quidem humida, sed cum humoris aquei copia replente & distendente. Deinde ab exiccatione tunicam contrahente vt foramen dehiscat. Item ab inflammatione & disruptione tunicæ; Ex accidente ab humoribus distendentibus. Angustia vero pupillæ oritur ab humectatione dilatante & relaxante tunicam sine tensione, non aliter quam in cribri foraminibus accidit quando humectantur. Deinde contractione tunicæ ex diminutione & euacuatione humoris aquei. Ad angustiam pupillæ refertur obstructio foraminis ab humore & vapore, vt in suffusione, de quibus supra.

Affectus tunicæ Rhagoidis. Affectus autem ipsius tunicæ Rhagoidis potissimum sunt intemperies aliqua, solutio continui, vt vlcus & vulnus, disruptio, &c. quibus si tenuis humor effluat, coincidit vuea super crystallinum, aliquando totus spiritus à cerebro in pupillam non peruenit, sed per vlcus exit, atque hoc modo oritur vueæ procidentia. His accedit tensio vueæ facta à siccitate vel ab humore redundante, tumorem aliquem excitante: Item à copia contentorum humorum inter vueam & crystallinum.

Vueæ procidentia & tensio.

Corneæ affectus. Post vueam est cornea pupillæ obiecta sua natura dura & pellucida, vt partes contentas defendat, & lumen speciesque visibiles commode admittat, cuius vitia sunt: Crassities nimia, densitas, humiditas & rugositas, specierum transitum impediens. 2. Coloris mutatio. Tertium vitium accidit ob cohærentiam vicinarum partium affectarum scilicet adnatæ in ophthalmia, si augeatur affectus, vt corneam & pupillam obscuret. Verum proprii morbi sunt corneæ, 1. Intemperies sine, plerunque cum aliqua materia, corneam crassam, spissam, humidam, aut rugosam efficiente, aut alio colore tingente. Nimia crassities interdum

terdum à sola frigiditate oritur vel simplici, vt in decrepitis, vel à medicamentis opiatis, plerunque tamen cum affluxu materiæ, vnde cœcitas, aut obtusa visio, aut quasi per nebulam. Corrugatio vero corneæ fit à nimia siccitate, vt in senibus, aliquando diminutione pupillæ ab effluxu humoris aquei. Coloris mutatio fit, quia alieno humore colorato imbuitur, nimirum flauo, rubro, & similibus. Vnde hallucinatio visus, qualis accidit ictericis & in sugillatione, potissimum, si pars pupillæ obiecta tincta fuerit, & eundem colorum albugineus susceperit. Secundum genus morborum corneæ sunt pustulæ, & tubercula, ex affluxu humoris, cuius ratione distinguuntur: Nam pustulæ, aliæ à sanguine sunt, vt ἐξανθήματα, variolæ &c. aliæ à sanguine bilioso, vt φλυκταιναι: quædam ab humore aqueo, vt ὑδράκια, Deinde in oculo à melancholico & adusto humore, oritur cancer & carbunculus, grauissima mala, quæ cæteris partibus plerumque communicantur. Ruptis pustulis, & tumoribus vlcera caua oriuntur.

Tertium genus morborum corneæ est solutio continui, sub qua vlcus, vulnus, disruptio. Vlcus ex tumore, pustulis, aut erosione oritur. Vlceris autem sicut & rupturæ variæ sunt differentiæ. Nã alia exulceratio superficiaria dicitur; alia caua. Ex superficiariis vna caua est similis aeri caliginoso colore cœruleo prope, Caligo dicta. Altera profundior, minor, alba quodammodo, Nebula 3. In nigro oculi profundior colorem cinericium referens ἐπίκαυμα. Quod si exulceratio altius penetrauerit, cum crusta in nigro & albo oculi, ἔγκαυμα vocatur. Hæ exulcerationes ab Aetio superficiariæ dicuntur, licet duæ posteriores ita interdũ augeantur, vt ad vueã pertingant, & humores effluant. Vlcera caua iuxta Paulum quadruplicia sunt. Vnum cauum, angustum, purum

Vlcera corneæ. *Caligo.* *Nebula.* *ἐπίκαυμα.* *ἔγκαυμα.*

βότρυον. κοίλωμα. ἄργεμον.

βότρυον à fossula. Alterum latius sed minus profundũ κοίλωμα. Tertium in iridis circulo nascens, ita vt intra iride malbus, extra rubens color appareat, ἄργεμον. Quartum vlcus sordidum crusta obductum, quo repurgato humores oculi effluunt, quod ἐπίκαυμα à Paulo dicitur, sub quo continetur ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα Aetii.

ὑπόπυον. ὄνυξ. μυοκέφαλος. σταφύλωμα. μῆλον. ἧλος. λευκώματα.

Ex vlcere corneæ oritur ὑπόπυον collectio puris sub cornea translucens, quæ si determinata fuerit circulo iridis, à similitudine ὄνυξ vocatur. Ex erosione & ruptura corneæ oritur descensus vueæ & prolapsus pupillæ morb. in situ ad totum oculum pertinẽs. Rupturæ autem corneæ quatur species recenset Paulus, quarum vna quia exigua est adhuc μυοκέφαλος dicitur. Altera, quia amplius succreuit, vt acinum vuæ referat σταφύλωμα. 3. Quando ita augetur vt extra palpebras emineat μῆλον malum. 4. Vbi obducta cicatrice occalluit ἧλος clauus. Post curationem vlceris & vulneris corneæ oriuntur cicatrices visionem lædentes, quæ si tenuiores magisque superficiariæ fuerint, nebulæ: Sin crassiores λευκώματα appellantur.

Adnatæ affectus.

Adnata tunica quia pupillam nõ tegit, igitur morbi eius non per se primo sed ex acidenti videndi actionem lædunt, nimirum si ita augeantur, vt in consensum aliæ partes trahantur & pupillam obscurent ꝙ in πτερυγίῳ aliquando accidit & in ὀφθαλμίᾳ si in χύμωσιν degenerarit. Morbi adnatæ sunt intemperies, tumores, pustulæ, &c. vt in cornea. Peculiariter verè

πτερύγιον.

morbi adnatæ sunt, πτερύγιον & ὀφθαλμία. Pterygium est membranosa adnatæ tunicæ excrescentia ex affluxu crassi vitiosi sanguinis ibi concreti. Hæc à maiore angulo oculi plerumq; exoritur & motum palpebra interdum impedit, quæ si augeatur pupillam tegens visum obscurare solet. Sub hoc affectu continetur Sebel Arabum substantia venosa in superficie Cornea

Su

Sub ophthalmia communiter continetur, ταραξις, ξηροφθαλμία & χύμωσις. Verum proprie ophthalmia est inflammatio membranæ adnatæ ex affluxu materiæ vitiosæ, quæ duplex est: Alia humida propriissime dicta ex sanguine potiss. aut humore crassiore, tumor sc. cum dolore, rubore, lachrymis & materia crassa adhærente. Alia sicca ξηροφθαλμία ab humore tenuiore magisque bilioso, quæ vlcus magis inducit. χύμωσις est inflammatio magis profunda consequens vt plurimum ophthalmiam & non solum tunicæ adnatæ, sed etiam corneæ & palpebrarum. Nam oritur proprie, quando inflammatio ita augetur vt rubedo nigrum oculi occupet, albumque sublimius appareat, simulque palpebræ ita inuertantur, vt oculos contegere nequeant. At ταραξις conturbatio oculi leuis inflammatio, est aut principium inflammationis cum exiguo dolore & rubore à fumo, sole & a similibus causis externis.

Ophthalmia. *ξηροφθαλμία.* *Χύμωσις* *ταραξις.*

Hi morbi partes oculi proprie dictas primo obsident. Ad totum globum oculi referuntur nonnulli morbi, qui ab vna parte initium habent, vt pterygiũ, phymosis & procidentia pupillæ. Verum toti oculo communes affectus sunt, 1. ratione situs ἐκπιεσμὸς expressio seu prominentia oculi cui opponitur nimia cauitas & strabismus. Εκπιεσμὸς autem est mutatio situs oculi versus exteriora, vt à palpebris contegi nequeat, aliquando & malas contingat, proueniens à strãgulatione, plaga, graui fluxione, aliquando ex vlceribus tunicarum carbunculosis ruptis. Strabismus vero est oculorum conuulsio, qua in obliquum ita contorquentur vt amborũ vnus aspectus esse nequeat, Oritur similis affectus interdum ex parua consuetudine in pueris, proprie vero ex conuulsione musculorũ oculos mouentium. Huc referri potest paralysis oculi resolutis oculi musculis aut neruis, vt oculus nequaquam intendi queat nec consistere. Deinde

Morbi totius oculi. *ἐκπιεσμὸς.* *Strabism⁹.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ἀτροφία morbi totius oculi ratione magnitudinis sunt ἀτροφία oculi; extenuatio & diminutio eiusdem, quando minor redditur defectu alimenti, cui opponitur immodica oculi magnitudo ob redundantiam superfluæ materiæ, siue a tumore. Præterea ratione formæ accidit oculo confusio σύγχυσις, quando humores permixti sunt circa eruptionem, proueniens potiss. à vehementissima plaga, aliquando ab inflammatione tunicæ Rhagoidis ruptis in ipsa vasis.

σύγχυσις

Ad totum oculum eiusque ambitum refertur ἐπιφορὰ, latinis delachrymatio, licet nonnulli ad angulos eiusque carunculas lachrymales referant. Est autem ἐπιφορὰ fluxus tenuis humoris lachrymarum specie à capite ad oculos. Humor autem ille nunc frigidus est fluens sine ardore, nunc calidus, salsus, acris cum ardore palpebras exulcerans, fluitq; plerunque à pericranio, aliquando à vicinis venis ad angulos oculorum totumque oculum palpebrasq; afficiens & potiss. cilia. Ab epiphora differunt inuoluntariæ lachrymæ, quæ oriuntur ex rhyade morbo carunculæ lachrymalis in maiore angulo oculi. Nam morbi angulorum sunt, 1. ῥυάς diminutio carunculæ in maiore angulo oculi ab erodentibus, qua ipse angulus augetur & lachrymæ involuntarie fluunt. Deinde ἐγκανθὶς quæ Rhyadi opponitur, immodica carunculæ illius eminentia ex redundantia humorum. 3. αἰγίλωψ & ἀγχίλωψ, quæ duo sumuntur communiter pro inflammatione & abscessu inter maiorem oculi angulum & nares. Verum proprie iuxta Paulum abscessus priusquam in vlcus erumpat, Angilops; post eruptionem, si in fistulam dehiscat, αἰγίλωψ vocatur.

ἐπιφορὰ

Morbi angulorum. ῥυάς. ἐγκανθὶς

αἰγίλωψ

Morbi palpebrarum. Palpebrarum vitia per se visum non lædunt, nisi ad tantam deueniant magnitudinem, vt partes oculi in consensum trahant. Vitia palpebrarum, 1. ratione formæ sunt Τράχωμα asperitas interioris partis palpebrarum

τράχωμα.

[…]brarum ex defluxione acrium humorum & sca[…]e, quæ si ageatur palpebras distendens & incisuras […]ciens, σύκωσις, si callum contrahat, τύλωσις dicitur, […]uc refertur a nonnullis, scabies pruriginosa palpe[…]arum, ex salsis humoribus. 2. Ratione magnitudi[…]s sunt tumores palpebrarum, in quorum numero […]t ἐμφύσημα tumor laxus, mollis œdemati similis: in […]sis ciliis κρϑὴ, id est, hordeolum, tuberculum in […]scessum plerunque desinens: & χαλάζιον seu grādo […]berculum durum mobile. 3. Ratione situs & con[…]nsus morbi sunt σύμφυσις oculi, quando oculorum […]lpebræ ex vlcere vel viscosis humoribus ita gluti[…]antur vt aperiri nequeant. Item ἐκτρόπιον, si superior […]lpebra inuertatur ob cicatricē vel carnis excrescē[…]am. Huc referuntur μαδάρωσις defluuiū pilorum, & […]στριχίασις, generatio & inuersio pilorum cum pe[…]culis interdum.

σύκωσις. τύλωσις. ἐμφύσημα. κρϑὴ. χαλάζιον. σύμφυσις. ἐκτρόπιον. μαδάρωσις. δυστριχίασις.

Læsio cæterorum sensuum eodem pene modo fit, […]uo visus: pręcipue vero auditus. Nam facultas com[…]unis est, & extremitas auditorii meatus, vbi neruus […]latatus cum acie incluso coniungitur, crystallino […]orrespondet, similiter quæ circa anfractū auris sunt, […]apillæ, & cæteris quæ circa crystallinum. Quare læ[…]itur auditus læsa facultate audiendi à morbo nerui […]uditorii vel cerebri ipsius, qua parte hi nerui oriun[…]ur. Deinde primo auditus instrumento affecto sc. a[…]re congenito & extremitate auditorii meatus; tertio […]psis partibus ministrantibus, hoc est, affectis ipsis […]eatibus tympano, vicinisq; partibus Facultas lædi[…]ur ab iisdem causis, vt in visu: vitia aeris congeniti […]unt defectus, & impuritas, vt species sonorum non […]ebite repræsentet. Extremitatis auditorii meatus & […]ympani morbi sunt intemperies, solutiones conti[…]ui, inflammationes, aliique tumores præter naturā, […]uib. tria auditus ossicula à sua sede interdum remo[…]entur. Morbi meatuū sunt obturatio siue angustia.

Causæ symptom. auditus.

Quare

VII.

Surditatis causa.

Quare vt à surditate incipiamus, quæ à graui auditu sola magnitudine differt. Oritur ea primum læsa facultate vitio cerebri, vel nerui quinti paris, & peculiariter extremitatis auris, vbi neruus ille dilatatur. Deinde defectu aut impuritate aeris congeniti, qui sonos repræsentat. Defectus autem fit, quia aut egreditur ob vulnus, vlcus, aliamue solutionem continui: aut dissipatur ex ingenti sonitu, graui cõtusione capitis, vehementi cerebri affectu, &c. aut ipse meatus auditorius, vbi continetur aer, complanatus est, maleue conformatus; quod aliquibus ab ortu, & ex malo hæreditario euenit; aut ex parte vel toto repletus est vitiosis humoribus, aut crassis vaporibus, à quibus etiam ipse aer congenitus impurus redditur. Omnis autem humor collectus intra meatum internum auditorium, surditatem inducere poterit, & non solum humor crassus pituitosus, qui maxime sensus obtundit, sed etiam biliosus: quare in febribus acutis bile sursum delata, aut repressis biliosis alui deiectionibus surditas oritur, quæ teste *Hipp.* 28. *Aph.* 4. bilis deiectione sanatur. Tertio fit surditas obturatione, siue angustia meatus interni vel externi: ea angustia est, vel obstructio à crassis humoribus influentibus, à sordibus, & rebus externis illapsis; vel constipatio ex inflammatione alioue tumore præter naturam, aut tuberculo carnoso, aut callo, ex vlcere male curato: interdum compressio meatus ex ictu & fractura ossium. Præterea fit surditas nimia crassitie & densitate tympani, inflammatione aut tumore præter naturam. Tandem dislocatione, malaque conformatione trium ossiculorum auditus ex affluxu humoris, aut inflammatione, solutione continui, vt vlcere, vulnere, &c. Nam interiore auris parte & circa tympanum oritur nonnunquam inflammatio; quæ vehementi calore, dolore & pulsatione cum febricula se prodit, ea dum in pus conuertitur rupta

ıt exesa membrana, vlcus excitat, vnde multa sani-
emanat potissimum in iis, quorum cerebrum im-
ecillum est: solet etiam sanies ab ipso cerebro ma-
ıre ad aures, si in eo apostema disruptum fuerit. In
ıre, vlcere neglecto sæpe caro excrescit, quæ auris
eatum obturat. Hæ causæ si leuiores fuerint pro
rditate grauem auditum tantum excitant.

Παρακουσις Latinis obauditio est perceptio soni in- *Obauditionis definitio.*
a aures absq; externa causa, proueniens ex commo
one aeris congeniti præter naturam à flatulento
iritu, aut vapore in auribus. Habet quidem aer cō-
nitus, teste Aristotele, motum naturalem, cuius
tione ab acri subtiliq; sensu leues susurri noctu po-
ssimum audiuntur, sed hæc affectio opus naturę est.
bauditio Symptomatica oritur ex commotione ae- *Causa.*
s congeniti præter naturam: Cuius causa præci-
ıa est, vapor aut spiritus flatulentus aerem conge-
ıtum mouens. Hic vapor aut spiritus interdum in
sis auribus aut capite gignitur, aliquando ab infe-
oribus partibus sursum ad aures ascendit, vel ex
nbitu totius corporis, & ex arteriis potissimum
opter commotionem humorum in vasis, qualis in
bribus initio paroxismorum ac instante crisi per
emorrhagiam accidit; vel à parte aliqua, præcipue
ventriculo, liene, iecore, primis venis, vt in hypo-
ıondriacis, ab vtero in hystericis, &c. Vapores
ıtulenti sursum ascendentes, per venas & arterias,
l neruum auditorium, vel membranarum conti-
ıitatem in interiorem auris meatum feruntur, &
on aliter fere sensum auditus, quam falsa suffusio
sionem lædit. Plerumque ipsæ arteriæ circa au-
s spirituoso aut flatulento sanguine distentæ ex
ılida exspiratione sursum ascendente, dum vehe-
ıentius pulsant, multum calidi spiritus in caput &
ıres effundunt. Quare corporis & capitis reple-
o & agitatio, ictus aut percussio temporum, Paro-
tis

tis siue inflammatio post aures, vlcus auris male curatum obauditionem excitant. Differentiæ obauditionis oriuntur à tenuitate aut crassitie, quantitate, & motu vaporis flatulenti. Nam ex tenui vapore, minusque copioso exiliter labente sibilus; ex motu spirituum interrupto, vltro citroque impulso, tinnitus: ex crasso flatu plenius erumpente, sonitus: ex crassiore validius impulso, strepitus: ex magis adhuc crasso, fluctuatio in auribus percipitur.

Causæ symptomatum olfactus.

Tertio olfactus læsio consequitur morbos vel cerebri, vel primi instrumenti, nimirũ processuum ab anteriore cerebri parte prope meatus ossium colatoriorum desinentium: vel partium inseruientium. Inseruiunt autem meatus & membranæ internæ narium & ossium colatoriorum, ac sine his meatibus in homine non fit olfactus. Aufertur igitur aut diminuitur olfactus, quia facultas à cerebro non descendit: Deinde affectis processibus mammillaribus intemperie, vt plurimum frigida cũ materia pituitosa à cerebro defluente vt in grauedine, aut interdum ex naturali debilitate ab vtero aut vitio ætatis. Præterea ab inflãmatione, abscessu aut vlcere purulento circa anteriores cerebri ventriculos, à quo fœtidus halitus semper expirat. Vnde ex iis qui ozœna laborant aliqui nihil prorsus olfaciunt. Præterea obturatione foraminis ossis colatorii, aut meatus narium: angustia meatus est vel compressio à contusione & ictu, vel constipatio à carnis excrescentia aut intra nares persistens vel extra dependens, quæ polypus dicitur, aliquando ab inflammatione, quæ in abscessum & vlcus fœtidum interdum terminatur. Nam vlcus narium oritur ab inflammatione, vel ab erosione ex acrimonia humorum præterlabentium; quod in lue venerea sæpe accidit, interdum ab externis causis, vt vulnere, contusione: Vlcus diu neglectum si sordescat putridum & graueolens fiat, ozœna appellatur: Hoc v

c

cus late depaſcens tenera oſſa exedit, nariumque a-
as ac interdum ſerpendo palatum perforat, & lo-
quelam vitiat. Vlceribus recentibus neglectis caro
æpe excreſcit ὑπερσάρκωμα, quæ ſi in longitudinem
antum excreuerit, vt è naribus aut foraminibus pa-
ati prolabatur à veritate coloris polypus vocatur,
qui in cancrum abire ſolet. Deprauatus olfactus ori-
tur ab vlcere putrido à prauis & corruptis ſuccis in
naribus prauum odorem exhalantibus & ſuo halitu
nſtrumentum odoratus ita lædentibus, vt exter-
nos etiam odores non rite percipiat, ſed ſub aliena
pecie.

Cauſa ſymptomatum guſtus, aut eſt in cerebro aut n neruis, per quos deſcendit facultas, vel in lingua proprio guſtus inſtrumento; vel aliquo miniſtranti-um. Præcipua cauſa guſtum tollens eſt παράλυσις ſen-ſus tactus in lingua & palato, refrigeratis aut inciſis neruis guſtatoriis, tertii & quarti paris cerebri, ali-quando affecto cerebro graui morbo, vt in aliis ſenſi-bus. At deprauatus guſtus oritur, quia lingua humo-re ſapido præter naturã imbuta eſt, quæ per ſe guſtũ mouet, nimirũ humore ſalſo, amaro, &c. ſicut in fe-bribus ardentibus accidere ſolet. Nam quo ſapore lingua imbuta eſt, eodem obiecta omnia, quæ offe-runtur, prædita iudicantur. *Cauſa ſymptomatum guſtus.*

Tandem nullus tactus abolitus aut diminutus ex-cepta hæmodia, quæ dentium ſtupor eſt, ab acidis & acribus cibis propria appellatione exprimitur. Nam torpor ex diminuto ſenſu & motu compoſitus eſt, & paralyſis ex vtroq; abolito. Proprie tamen & ſimpli-citer, vt admonet *Galen. lib. 3. de Loc. aff. cap. vlt.* priua-tio motus paralyſis dicitur, non autem ſenſus; Vnde nonnulli priuationem ſenſus non abſolute, ſed cum adiectione paralyſin ſenſus vocant. *Cauſa ſymptomatũ tactus.*

Omnis autem affectus, qui facultatem à cerebro per neruos in totũ corpus vel partem aliquam influe- *Cauſa ſtuporis & pa-*

re plane

ralysis sensus tactus. re plane prohibet, sensum motumque tollit. Talis in apoplexia est obstructio ventriculorum cerebri & carotidum; in paralysi partium, obstructio, compressio, solutio continui, vt est sectio, immodica crassities, & refrigeratio spinæ vel neruorum. Nam in paralysi partium omnium infra caput, initium spinæ aliquo eiusmodi affectu laborat: in manus quinta vertebra, eiusq; nerui, &c. vt infra de paralysi motus latius dicemus. Hæ eædem causæ si minores fuerint, & transitum facultatis non omnino impedierint, & nerui spiritum eo pene modo transmiserint, quo aer caliginosus & fumidus, aut aqua limosa splendorem solis transmittere solet, pro paralysi stuporem tantum inducunt.

Cur sensus pereat illæso motu & contra. Accidit interdum vt partis alicuius motus aboleatur sensu illæso: sicut è conuerso vt sensus aboleatur seruato motu; Verum vbi idem neruus sensum motumq; suppeditat; motus quidem aboleri poterit seruato sensu, sed nunquam sensus aboletur motu illæso. Nam sensus patiendo, motus agendo exercetur. Ad agendum vero maior vis spirituum influentium quam ad patiendum requiritur, & sensus parua virtute perficitur. Vbi vero alius neruus sensum, alius motum suppeditat; poterit sensus aboleri seruato motu, & motus seruato sensu,

Causa voluptatis & doloris in sensibus. Omnibus sensibus voluptas, & tristis sensatio dolor communiter dictus accidit ab obiecto non proportionato. Verum dolor proprie dictus sensui tactus tantum accidit, cæterisq; sensoriis, quatenus tactu participant. In sensu autem tria concurrunt: 1. apprehensio obiecti sub ratione propria. 2. Apprehensio sub ratione iucundi vel molesti. 3. Persecutio iucundi, fuga molesti. Apprehensio autem obiecti sub ratione propria & sub ratione iucundi aut molesti ipsa & tempore non differunt, ac vna sensatione perficiuntur. Nam vbi obiectum est proportionatum, iucund-

cundam sensationem affert, vbi non proportionatũ, tristem & molestam, vt in gustu dulcis & amari manifestum est. In perfecta sensatione 2. requiruntur, 1. Perpessio ab obiecto seu receptio speciei in sensorio. 2. Receptionis perceptio seu dignotio vi facultatis internæ residentis in cerebro. Quare læso cerebro sensuque interiori, passio seu receptio in sensorio dignosci nequit. Vnde *Hipp.6 Aph.2.* Qui parte dolentes dolorẽ non sentiunt, id est, dolorificã causam, iis mens laborat. Ex quib. colligitur quod effectiue voluptas in sensu sit sensatio iucunda ab obiecto proportionato, Dolor cõmuniter dictus sensatio tristis ab obiecto nõ proportionato. Omne obiectũ, quod organon sensitiuum vehementius mouet quam sensus ratio patitur, siue omnis affectio præter naturam repente & affatim incidens ratione proprii obiecti sensorium lædit, vel tristem sensationem siue dolorẽ efficit; maxime vero in tactu vt alibi dictũ est: in cæteris & ratione proprii obiecti, & quoq; tactus, quo omnes participant, Nam sensui tactus & cæteris sensibus, partibusq; corporis, quatenus tactu participant, dolor evidentissimus & vehementissimus accidit; vnde tristis sensatio in tactu proprie dolor dicitur; in cæteris sensibus à proprio obiecto non proportionato, quale in sensu visus sunt illustrissimi splendores, in auditu vehementissimi fragores, in gustu sapor amarus &c. simpliciter molestia aut tristitia vocatur, non proprie dolor.

Quid voluptas & dolor in sensibus.

De Dolore proprie dicto.

Subiectũ doloris est pars sensu tactus prædita neruosa aut neruis non destituta. Quare quæ omni sensu carent, vt ossa, cartilagines, &c. propria ratione non dolent. Causa autem excitans dolorem est repentina alteratio partis sensitiuæ, aut solutio continui. Alteratio autem violenta & subita à calore & frigore primario dolorem excitat. A siccitate vero & humiditate quatenus calori & frigori iungũtur. Solutio

Subiectum causa doloris.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

vero continui scil. erosio, sectio, ruptio, tensio, quæ-
tenus fit, dolorem infert, non quatenus facta est, ni-
si ex accidente. Quare dolor erit tristis sensatio par-
tium neruosarum proueniens à repentina alteratio-
ne aut continui solutione. Solutionem vnitatis hic
intelligo euidentem & manifestam, quæ partem à
parte separat, & non abscuram, vt in dolore ab alte-
ratione. Nam caliditas dilatando, frigiditas con-
stringendo dolorem gignit. Verũ ea dilatatio & con-
strictio, quia euidens non est, solutio continui dici
non solet. Deinde quæ alterant etsi continuum sol-
uant, non tamen illa solutione dolorem per se faci-
unt, sed sua intemperie & alteratione vehementi. Cõ-
stat enim natura non minus temperamento quam
vnione. Quare vbi solutio manifeste sentitur, dolor à
solutione erit, vbi intemperies tantùm, ab alteratio-
ne vehementi. Sentitur vero solutio quando fit, siu
in motu est ex ipso motu per se & non mediante in-
temperie aliqua vt Auerrhoes arbitratur. Delectamu
autem in omni sensus genere, dum per idonea con-
traria, quæ per se immediate agunt, ad naturalem
statũ simul & celeriter reducimur & non paulatim.
Verum eadẽ doloris & delectationis ratio in omni-
bus partibus non est, sed maior semper in illis, qua
exquisito magis sensu tactus præditæ sunt. Exquisit
sensu prædita sunt membra genitalia, ac vis expultri
seminis in viris; attractrix vteri in fœminis vehemen
est, quam comitatur ingens voluptas: Verum dolor
qui ex retento semine oritur, quia paulatim fit il
voluptati non correspondet. Exquisitissime autem
sentit superius orificium ventriculi ob neruos maxi
me sensibiles & dolores grauissimos atq; symptoma-
ta plurima sustinet non solum per se, sed etiã ob con
sensum, quem habet cum cerebro & corde, vt alib
dictum est. Nam nullũ est membrum, quod vtrunq;
principium ita secum afficit, vt os ventriculi.

Definitio doloris.

Pe

Per se ventriculo naturaliter inest appetẽtia quæ-
am animalis ex defectu cibi vel potus gratia nutri-
onis. Hoc desiderium naturaliter vel est ex defectu
imenti sicci siue cibi, vnde fames, vel humidi, vnde
is. Symptomata vero appetentiæ huius sunt ἀνορε-
ξία, debilis appetentia, & deprauata, sub qua conti-
etur βούλιμος, canina appetentia, pica, malacia, sitis
mmodica. Hæc appetentia, primæ concoctioni ser-
t: quare de causis horũ symptomatum dicemus in
plicatione symptomatum ventriculi.

Symptoma ventriculi ratione appetentiæ animalis.

Deinde ventriculo ratione sensus tactus simpli-
ter cõsiderati, dolor accidit ex repentina alteratio-
e, vel continui solutione; proprie vero superiori eius
ificio, quod exquisitissimo sensu præditum est, &
b vehementiam symptomatum, quæ iis similia
int, quæ à corde proueniunt, veteres Græci καρδίαν
ocant, καρδιαλγία proprie dicta, & καρδιακή: καρδιαλ-
γία autem est dolor ventriculi ex acribus humoribus
iperius os ventriculi afficientibus siue mordentib.;
ualis biliosos vomitus & deiectiones plerumque
ntecedere solet; morsus autem orificii ventriculi à
alen. Com. 14. *Aph.* 4. καρδιωγμὸς vocatur, qua signi-
catione coincidit καρδιαλγία & καρδιωγμός, verum
roprie, vt notat *Gal. Com.* 65. *Aph.* 4 καρδιωγμὸς est
notus deprauatus cordis palpitationi similis, de
uo in symptomatibus cordis dicemus. Καρδιακὴ
roprie est vehemens oris ventriculi dolor, cor in
onsensum trahens, cum sudore immodico, anxieta-
e, & exolutione caloris natiui, λιποθυμία, &c. proue-
iens à virulentis & malignis humoribus os ventri-
uli infestantibus, hi humores vel orificio ventriculi
npacti sunt, vnde vehemens anxietas, vel in capaci-
ate ventriculi tantum continentur. Deinde gene-
itur aliquando ex cibis prauis, aut putredine humo-
um in vasis, à quibus in ventriculum confluunt, vt
n febribus malignis accidere consueuit.

Dolor ventriculi.

καρδιαλγία.

καρδιωγμός.

καρδιακή.

Quomodo dolores vētriculi cor aut cerebrum in consensum trahant.

Propter dolores orificii ventriculi trahuntur in con- sensum aliæ partes, potissimum autem cor, & cere- brum. Cor autem ob vicinitatem per arterias, vnde lypothymia, syncope cardiaca, pulsuum priuatio- nes, &c. Cerebrum vero per neruos, vnde Epilepsia, Melancholia, coma, &c. Cor simul & cerebrum, vn de apnæa, dyspnæa. In his grauissimis affectibus ex consensu quatuor concurrere solent, 1. vehemens af- fectus ventriculi, 2. sensus acer stomachi. 3. nerui & arteriæ debiles. 4. cor aut cerebrum infirmum. Ve- hementes autem affectus ventriculi sunt frigus va lidum orificii ventriculi ex pituita vitrea, alimen tis aut medicamentis refrigerantibus, item vitios humores, aut flatus distendentes. Præterea erosio & morsus ab acribus & mordacibus succis, vt bil flaua æruginosa, atra, pituita salsa, corruptione ci borũ in ventriculo, &c. quibus nõ modo stomachu ipse, sed etiam cum eo per neruos cerebrum; per ar teriam magnam, venamque cauam, cor in consen sum trahitur.

Dolores aliarum partium.

Secundo accidit etiam aliis partibus sensu præ ditis dolor propter neruos, membranas, & tendines ex repentina alteratione & continui solutione, vt ca piti propter membranas affectas, Cephalalgia, &c auribus ὠταλγία; dentibus ob neruos inserros ὀδονταλ- γία; intestinis, dolor colicus, & iliacus; articulis ar thritis; renibus ex calculo νεφρῖτις, &c.

Cephalalgia. Cephalæa Hemicrania. Clauus.

Dolor autem capitis recens cephalalgia, diutur nus & inueteratus leui occasione recurrens totius ca pitis, cephalæa & galea, partis dimidiæ cum tempor pulsatione Hemicrania dicitur; ad quam referri pe terit clauus & homonopogia, vbi in vna parte dolo alte infixus est. Est autem dolor capitis tristis sen satio partium neruosarum capitis orta ex subita al teratione aut continui diuisione. Nam in capit dolore partes affectæ sunt neruosæ sensu tactus præ

dit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tæ, vt meninges & pericranium, deinde cutis & Pars affe-
rui. Causa vero est alteratio subita ab intemperie, cta.
l continui solutione. Intemperies illa est sim- Causa.
ex, vel composita sine aut cum materia; simplex
temperies est primario calida & frigida, deinde
ca, tandem humida non per se sola, sed qua-
nus cum caliditate aut frigiditate coniuncta est.
erumque intemperies cum materia est humore aut
pore, qui sanguineus, biliosus, melancholicus, aut
uitosus, vel ex his mixtus, genitus aliquando in
ebro, plerumque ascendens à toto corpore, & am-
tu vasorum, vel à parte, vt à ventriculo, hepate,
ne, vtero, vnde dolor capitis alius primarius, alius
consensum. Nam plerisque eorum, qui cepha-
a aut hemicrania infestantur, caput debile est,
e aptum vt impleatur, & vniuersi corporis habitus
id implendum idoneus, in quibus sanguis calidus
vaporosus generatur, quo arteriæ turgescentes
hementius pulsant partesque neruosas concuti-
t. Materia autem dolorem excitat, aliquando sola
alitate, alterando, interdum soluendo continuum
atenus replet, grauat, & distendit, vel mordet &
dit membranas capitis. Adduntur his causis ex-
næ, vt vulnus aut ictus capitis, aeris vehemens in-
peries calida aut frigida, crapula, & ebrietas po-
imum ex vino, cibi flatulenti, aut qui caput facile
unt, venus intempestiua, vigiliæ immodicæ; ira,
titia, timor, &c.

Sola intemperies dolorem fixum facit sine vlla Differētia
uitate, aut tensione; sed intemperies calida cum doloris &
su caloris; frigida cum sensu frigoris: sicca cum Signa.
lore: humor aut vapor acris, aut biliosus mem-
nas erodens dolorem acrem excitat; humor craf-
frigidus, aut pituita aut melancholia partes præ-
ns dolorem grauantem debilemque: flatus aut
nores mitiores minus copiosi dum intra mem-

branas se insinuant, easque distendunt dolorem di-
stendentem. Deinde dolor intra cranium profundu
est ad radices oculorum pertingens: extra craniun
superficialis & ad cutis capitis contactum, leuemqu
compressionem exacerbatur.

ὠταλγία

Tertio ὠταλγία dolor auris oritur ab intemperi
aut solutione continui partium neruosarum auri
Intemperies raro sine affluxu materiæ est, nisi frig
da, quæ auribus aliisq; membranosis, osseisq; part
bus inimica est: nonnunqaam à calida intemperie
sed cum materia, præcipue sanguine acri & bilios
qui vel membranas alterat; vel diuellit, & erodit, v
de vlcus; vel replet & distendit, vnde inflammati
adduntur his vulnus, contusio auris, &c.

ὀδονταλγία

Quarto dentibus vehemens dolor accidit propt
affectos neruulos insertos, aut gingiuas. Affectus
intemperies nõ sola sine affluxu materiæ excepta f
gida, quæ peculiariter dentibus inimica est. Nã p
rumq; oritur dentiũ dolor à destillatione, ex hum
calido, vel frigido delato vel in dentium radices
neruulos; vel in ipsas gingiuas, qui eas alterat, vel
rodit & diuellit, vel replet & distendit, inflammat
nemq; inducit. Destillatio sæpe recurrens dentes e
dere & excauare solet. Excitatur quandoq; dentiũ d
lor à vermiculis genitis in cauitatibus dentium
materia excrementitia, aut cibis ibi relictis.

De Arthritide.

Quinto ἀρθρῖτις communiter pro quouis articu
rum dolore ex affluxu humoris sumitur, proprie
dolore, qui omnes aut plerosque articulos affi
Nam dolor, qui vnam partem eiusque articulos
fligit, ab ea interdum denominatur, veluti qui a
culos manus χειράγρα; qui pedum ποδάγρα; qui
nua γονάγρα; qui coxendicem ἰσχιὰς vocatur; cæ
dolores proprio nomine carent, vt homo platæ
meri, dorsi, &c.

χειράγρα. ποδάγρα. γονάγρα. ἰσχιάς.

Definiri poterit Arthritis communiter sum
do

[D]olor articulorum ex interuallis fere affligens ortus [e]x affluxu humoris ob debilitatem laxa, vacuaq; ar[ti]culorũ spatia implentis, partes neruosas diuellentis [c]omprimentis & alterantis: Pars affecta articulus di[c]itur, compositio ossium vna cum ligamantis, carti[l]aginibus, tendinibus, &c. gratia voluntarii motus. [V]erũ pars affecta proprie non est totus articulus, sed [t]antũ partes eius neruosæ sensu præditæ, vt tendines [m]usculorum, quibus adduntur nerui & ipsa cutis. *Definitio Arthritidis. Pars affecta.*

Morbus causa doloris non est sola intemperies, [s]ed potius continui solutio ex affluxu materiæ, qua[t]enus partes replet & distendit, vel à se mutuo diuel[l]it vel comprimit. Nam affluxu humoris ad articulũ [r]eplentur & tenduntur potissimum membranæ ac [e]tiam ligamenta, & simul teste Aetio permadescunt; [C]omprimuntur vero aut à vicinis partibus diuellũ[t]ur nerui & tendines. Nam si replerentur & distende[r]entur necesse erit arthriticos conuelli, & in interno[d]iis dolorem sentire. *Morbus causa doloris.*

Causa morbifica (*Gal. Com 25. Aph. 4.*) est imbecil[l]itas articulorũ & affluxus materiæ vitiosæ; quæ duo proprie in arthritide requiruntur, cũ vna sine altera efficax non sit Imbecillitas autem oritur ex debilitate caloris natiui in articulis, ex raritate & laxitate ligamentorum & tendinum; contrahitur ea imbecillitas nonnunquam à parentibus hæreditario malo, plerumque ab aduentitiis causis, vt vino, venere, inordinata victus ratione, &c. Deinde coaceruatur in parte superflua materia per congestionem & influxionem, verum cum arthritis nõ sensim fiat, sed confertim, nõ orietur per congestionẽ, sed influxionem quamquam circa articulos per congestionem materia superflua coaceruari soleat, vnde dolor periostii sine tumore excitatur, qui lue venerea laborantibus quandoque accidit, qui proprie arthritis non est. *Causa morbi.*

In fluxione quatuor considerantur; materia siue humor influens, deinde pars mandãs, tertio pars recipiens, quarto spatium siue vis per quam. Pars recipiens, vt diximus, est articulus & potissimum ligamenta & tẽdines. De cæteris dubitatur. Nam Fernelius materiam illam arbitratur excrementum cerebri, siue pituitosum aut serosum humorem: Deinde partem mandantem, vnde profluit, esse pericranium, ad occipitium potissimum: tertio defluere ab occipitio non per venas & arterias, non per continuitatem neruorum aut musculorum, sed solum inter carnem & cutem, & subsistere in articulorum ligamentis & membranis. Verum quod defluit, non est semper pituirosus aut serosus humor, sed etiam interdũ sanguineus, biliosus aut melancholicus, raro sincerus plerumque ex pluribus permixtus, ac interdum maligna qualitate affectus. Nam ingens dolor, calor rubor, febris aliaque symptomata, quæ iuvenibus natura cálidis & biliosis arthritide laborantibus æstate media contingunt humori pituitoso ascribi nequeunt. Quare materia causa arthitidis diuersa erit, plerumque humor pituitosus, serosus, aliquando sanguineus, aut biliosus, nunquam solus humor crassus aut melancholicus. Nam vt humores crassi fluant, tenuium vehiculo semper indigent. Deinde pars mandans non semper est pericranium, nec spatium per quod fluit humor inter cutem & carnem, sed plures sunt & fontes, & viæ fluxionis. Nam pars mandans plerumque est caput, interdum iecur, lien, venter, vterus, renes, omnia viscera aut totum corpus. Via vero, per quam fluit, est aut inter cutem & carnem, aut per continuitatem membranarum, musculorum, neruorum aut vasorum, aut per ipsas venas & arterias, plerumque enim à pericranio inter carnem & cutem humor in articulos defluit, quod arguunt præcedens capitis grauitas, tumor ac dolor

Opinio Fernelii de causis Arthritidis.

Causa materialis.

Pars mandans.

Via fluxionis.

r ad occipitium, qui contactu exacuitur.

Verum nullis eiusmodi signis præcedentibus, sæ- *Origo fluxionis.*
e arthritis oritur materia à toto corpore, vt in ple- thoricis, aut a iecore per venas in articulos dimissa, ui phlebotomia sæpe profuit: quod non eueniret, si materia per venas influeret. Deinde teste *Gal.* *om 6. Epid. sect.* 4. ex dysenteria aut diarrhæa intem- stiue suppressa; aut ex colica conuerso humoris npetu per venas ad articulos, arthritis orta fuit: i- mex nephritide, conuersa pituita a renibus ad ar- culos; ex suppressione hæmorrhoidum; & in mulie- bus menstruorum, aut consueta venæ sectione o- issa. Præterea suppressione euacuationis per habi- um corporis, materia in ambitu eius collecta, ad ar- culos interdum decumbit. Tandem per arthritidē bres criticè soluuntur, materia per venas ad arti- ulos transmissa, imo in ipso paroxismo arthritico artes fere omnes ad articulos sua excrementa transf- ittunt.

Concitatur fluxus humoris à membro mandante *Quomodo concitatur fluxio.* er expulsionem; aut à recipiente per attractionem. am pars mandans irritata qualitate, aut copia umoris, sua vi expultrice à se propellere conatur d partes magis debiles, & hæ vicissim ad debiliores: ttrahit pars recipiens, præcipue intemperie cali- a, deinde ratione doloris, quatenus vicinas com- oouet vt spiritum cum sanguine, in partem dolen- em transmittant. Adiuuant hunc motum ipsius umoris tenuitas, deinde viarum amplitudo & la- itas.

Coaceruatur humor ille superfluus ex praua visce- *Causæ redundantiæ humoris.* um constitutione & mala victus ratione, vt sunt epletio, crapula, vini & veneris immodicus vsus, uare poetæ podagram Bacchi & Veneris filiam fin- erunt, deinde ex suppressione cōsuetæ euacuationis x otio, vita delicata, vnde Podagra Dea μισόπτωχος voca-

vocatur, id est odio habens pauperes, &c. Colligitur in parte mandante humor per congestionē aut transmissionem, qui vt molestus esse cæperit, vi expultricis facultatis ad partes imbecilliores expellitur, tandemque ad articulos decumbit. Quare arthritis erit è numero affectuum, qui accessiones habent certisque periodis recurrunt. Nam vbi ad articulos materia defluit, dolor incipit, cessante influxu, & discussa omni materia tam diu remissiones habet, donec noua materia coaceruetur, vnde nouus fluxus recurrit. Verū post paroxismum aliquando crassus viscidus humor in articulis diu contentus, resolutis partibus tenuioribus à valide discutientibus, aut congelatis, à refrigerantibus, in tophum aut callum concrescit, qui ibi relictus motum articulorum impedit. De dolore iliaco colico nephritico, &c. in progressu dicetur. Prętei dolorem sunt aliæ species deprauati sensus, vt pruritus, sensus vlceris, lassitudinis, quæ cum motu complicantur, aut sine motu non perfecte intelliguntur de quorum causis dicetur in explicatione symptomatum motus.

DE CAVSIS SYMPTOMAtum motus.

CAPVT VIII.

SEnsum motumq; voluntarium ab vno fonte emanare, & lædi, vel læsa facultate influēte à cerebro neruos, vel primo instrumento, vel aliquo ministrantium, in singulis supra demonstratū fuit: Consequens nunc est, vt in motu voluntario idem ostendamus; primo causas symptomatū motus voluntarii; Deinde illorum motuum deprauatorum, qui licet animalis facultatis proprie nō sint, sed virtutis expultricis tamen quia sine animali virtute nec perficiuntur nec plane intelliguntur, voluntarii motus symptomatibus annumerantur.

Symptomata autem motus, quædam sunt naturæ siue facultatis opera, sed coactæ & irritatæ à causa præter naturam: alia morbos consequuntur, natura nihil conferente ad eorum generationem; nonnulla vtriusque opera sunt. Morbi autem solius opera sunt conuulsio, Paralysis & palpitatio. Symptomata quæ opera naturæ sunt irritatæ sensu rei molestantis ab vna eademque facultate immediate non fiunt, nec vno eodemque modo: nam nonnulla ab animali facultate, sed irritata ab expultrice naturali immediate perficiuntur, vt sternutatio, tussis, oscitatio & pandiculatio, ac motus conuulsiui vt in Epilepsia. Quædam à naturali producuntur quatenus cum animali virtute concurrit, vt ructus & singultus, quibus addi poterunt expultrices motus ventriculi, vteri, vesicæ, intestinorum, &c. qui immediate quidem ab expultrice naturali fiunt, sed adiuta motu musculorum. Nonnulla à vitali facultate violento motu caloris natiui à corde: vt timor, ira, aliæq; perturbationes animi: aliqua ab omnib. tribus, vt rigor & horror: Vtriusque opera morbi scilicet & naturæ, sunt tremor & torpentium motus, lassitudo spontanea; Motuum vero deprauatorum quatuor genera sunt vibrans, conuulsiuus, tremulus & palpitans: sub conuulsiuo continetur conuulsio, singultus, sternutatio, tussis, &c. De horum symptomatum causis ordine dicemus, initio facto à symptomatibus solius voluntarii motus. Functionis autem voluntariæ, quę musculis perficitur, symptomata proprie sunt, paralysis, stupor, conuulsio & tremor; quæ in particularibus instrumentis speciem & nomen interdum variant: his addi poterunt vertigo & incubus. Fit autem paralysis & torpentium motus in toto aut parte aliqua corporis ab iis affectibus, à quibus paralysis sensuum, & stupor: licet voluntarius motus, qui musculis absoluitur, plus virtutis & roboris requirat, & ner-

Differentiæ symptom. voluntarii motus eorumque causæ.

Paralysis.

& neruos duriores ficcioresque quam ſenſus. Quare à leuiori cauſa tollitur motus quam ſenſus.

Definitio paralyſis. Definiri autem poterit paralyſis, abolita functio voluntarii motus in partibus citra ablationem actionum principis facultatis à cauſa prohibente ſpiritus animales influere, in organa motus. Dico citra ablationem functionum principum, ad differentiam apoplexiæ. Cauſa immediata eſt omne quod influxum animalis ſpiritus per neruos in muſculos prohibet. Prohibetur affecto vel cerebro, vel ſpinali medulla, vnde nerui motorii, vel ipſis neruis, qui in muſculos diſtribuuntur. *Pars affecta.* Quare pars primario affecta erit aut cerebrum ipſum, aut ſpinalis medulla, aut neruus, adduntur muſculi ſecundum tendines, parteſq; neruoſas, quatenus vim per neruos ſuſcipiunt.

Cauſa Paralyſis vitio cerebri. Quomodo vero vitio cerebri ſpiritus per neruos non influit initio præcedentis capitis demonſtratum fuit. Proprie paralyſis oritur, quando diſtrahitur & diſſoluitur ſpiritus in cerebro, quod in magnis vulneribus capitis & temporum accidit, vbi oppoſitæ partis paralyſis oritur, ob inflammationem ſpiritus in partem læſam trahentem. Deinde quia intercipiuntur ſpiritus ob anguſtiam non omnium ventriculorum, vt in apoplexia, ſed ſinuum & cauitatum partis dextræ aut ſiniſtræ, vnde hemiplexia, vel læſo cerebro aut meningibus in exortu peculiarium neruorum.

Cauſa paralyſis vitio ſpinalis medullæ aut neruorum. Plerumque morbus cauſa paralyſis eſt in ſpinali medulla, vel ipſis neruis. A ſpinali medulla omnes ſub facie partes exceptis viſceribus & vocis organis neruos accipiũt. Deinde quo pars læſa ſuperior eſt, eo grauior. Morbi autem ſpinalis medullæ aut neruorum, qui influxum prohibent, ſunt intemperies, meatuũ anguſtia, & ſolutiones continui, intemperies autem eſt vehementer frigida, & plerumque vna humida, quæ ueruos relaxat, ſenſusq; obtundit craſſiores-

que

que reddit, qualis interdum sine materia est ex contactu torpedinis, piscis, vsu opiatorum, longa mora in aqua, aut aere frigido, &c. plerumq; cum materia frigida, vt humore pituitoso. Angustia meatuum spinæ & neruorum est potissimum obstructio, compressio, & constipatio Obstructio autem spinæ & neruorum est potissimum secundum medullarem substantiam vt plurimum ex humore pituitoso, deinde ex melancholico sanguineo, aut ex mixto non proprie à bile, licet ex colica biliosa, teste Paulo, & febri biliosa, teste Fernelio, paralysis interdum oriatur, sed quia bili multa pituita permixta est, aut febrilis calor pituitam in cerebro colliquat, & tempore rigoris ad neruos propellit. Compressio spinæ aut neruorum oritur ex contusione aut ictu, vel à luxatione vertebrarum, spinæ ad latus, vel à tumore extrinseco comprimente, vel à vinculis iniectis partibus neruosis, &c. Constipatio fit præcipue à tumore in substantia spinalis medullæ vel nerui. Additur his à nonnullis subsidentia meatus, spinæ & neruorum à siccitate substantiam cogente & contrahente, sed à tali affectu potius conuulsio fit & si augeatur, transitum spirituum impedit.

Differẽtia Paralysis.

Tertium genus morbi influxum spirituum impediens est solutio continui, præcipue vulnus & sectio spinæ vel partis neruosæ per transuersum contritio nerui à grauissima contusione, &c. Atque hæ causæ paralysis, si leuiores fuerint, pro paralysi stuporem aut motum torpentem inducunt coeuntibus in vnum morbo & facultate.

Signa loci affecti.

Differentiæ paralysis sumuntur à partę affecta. Nã affecto cerebro secundum dextram aut sinistrã partem, dextræ aut sinistræ partes corporis, & faciei resoluuntur, & vna vox impeditur; si morbus totum spinæ exortum afficiat omnes sub facie partes: sin dimidiam tantum nimirum dextram partem, dextra

pars

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

pars sensu motuq; priuatur. Verum si alibi morbus sit partes quæ inde neruos accipiunt, tantum resoluuntur; vt brachia & manus affectis vertebris ceruicis, pedes læsis vertebris lumborum, vbi vero vna pars sensum motumq; amittit, in illius neruo aut eius exortu affectus erit; veluti resoluto motu oculorum in secundo pari neruorum cerebri; resoluto motu linguæ in septimo pari eiusdem; ablata voce in neruis recurrentibus; resoluto diaphragmate in quarto pari ceruicis; &c.

Secundo conuulsio paralysi opponitur, vtraque partibus motui dicatis propre accidit: sed in resolutione pars affecta mollis & laxa redditur, & à sana attrahitur; in cõuulsione pars læsa dura, intenta & cõtracta sanã ad se trahit. Deinde in paralysi & conuulsione nerui quidẽ & musculi afficiuntur; sed in paralysi magis nerui, in conuulsione potius musculi: nam non contrahitur pars, nisi musculo cõtracto à neruo.

De conuulsione.

Σπασμὸς Latinis conuulsio non eodem modo semper sumitur. Nam aliquando tam late accipitur, vt omnem motum conuulsioni similem siue conuulsiuum comprehendat; plerumque magis proprie pro inuoluntaria contractione musculorum, quę duplici modo fit; vel ab expultrice facultate partium neruosarum irritata à causa dolorifica vt id, quod noxium est, expellat; vel à morbo abbreuiante, & violenter tendente partes neruosas. Hæc affectio, quia morbi solius opus est σύν πάσει conuulsio exquisita propriissimeque dicta est: illegitima tantum. Definitur autem legitima conuulsio contractio involuntaria & perpetua musculorum versus suum initium, orta ob breuitatem nervosarum partium ex inanitione & repletione. Dico contractionem perpetuam ad differentiam conuulsionis illegitimæ, quæ αὐδῶ πάσει est. Nam in vera conuulsione musculi, qui contrahuntur, à morbi initio ad finem rigidi & contracti permanent

Conuulsio legitima. Illegitima. Definitio conuulsionis legitimæ.

maneant. Contrahuntur autem musculi vt in motu voluntario ad suum initium, non secundum ventrẽ à facultate, sed præter voluntatem à neruo affecto siue contracto; qui musculos vna contrahit, & in eodem situ detinet.

Quare causa immediata veræ conuulsionis erit contractio siue breuitas neruorum deinde musculorum, quæ morbus est in magnitudine diminuta, cum quo plerumque coniuncta est solutio illa continui, quæ spasma siue diuulsio dicitur, ac ad quem consequitur totius membri vitiata figura. Pars primario affecta sunt nerui, aut initium aliquod neruorũ, nimirum cerebrum aut spinalis medulla. Deinde propter neruos musculi, ac propter musculos articuli. Nã dum principium neruorũ violenter contrahitur, contrahuntur vna nerui, & dum nerui ipsi etiam in quos distribuuntur musculi, quare membra in quæ tendines musculorum inseruntur, necessario contrahuntur, à sua naturali figura descíscunt ac vehementi dolore torquentur.

Morbus causa immediata veræ conuulsionis. Pars affecta.

Causæ autem omnes breuitatis siue contractionis partium neruosarum ab Hipp. ad inanitionem & repletionem reducuntur; quas *Gal. 2. de Sympt. caus. cap.* 2. exemplo chordarum in musicis instrumentis explicat; dum enim nerui replentur: eorum latitudo dilatatur, & proinde longitudo minuitur; dum exsiccantur siue euacuantur, longitudo cum latitudine contrahitur.

Causæ morbificæ inanitio & repletio.

Conuulsionis autem ex repletione causæ duæ sũt *Gal. lib. de Tremor. cap. vlt.* affluxus materiæ tendentis neruos sine inflammatione; deinde inflammatio neruosarum partium, præcipue cum in neruorum principio aut prope ipsum inflammatio excitatur: tum enim inflammatio neruos attrahens tendit prout artifices extrinsecus instrumentis chordas. Affluxus ille materiæ non est secundum medullarem neruorum

Causæ conuulsionis ex repletione duæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

rum substantiam meatus spirituum obstruens, neruosq; relaxans, vt in paralysi; sed potius secundum tunicas, siue dum inter tunicas colligitur, eas replēs & distendens, qualis materia præcipue est humor pituitosus, deinde melancholicus. Verum pituita non salsa, nec tenuis, sed magis crassa & viscida, quam in paralysi, & interdum flatulenta. Deinde oritur inflammatio in spina, aut circa exortum neruorum ab ictu, contusione, ex affluxu sanguinis, aliquando ex punctione nerui. Verum conuulsio vniuersalis ex pūctione nerui illegitima est. Inflammatio partis vicinæ neruos tendens conuulsionem excitat, vnde grauem anginam consequitur nonnunquam conuulsio. Ad eundem modum luxatio vertebrarum, quatenus neruos secum trahit tenditque, conuulsionis quandam speciem inducit. Deinde vbi ad latera luxatio fi[t] nonnunquam ægri in ea parte, qua vertebræ inclinatæ resoluuntur, ab altera conuelluntur, *teste Galen. 4 de locis aff. c. 3.*

Causæ conuulsionis ab inanitione.

Conuulsio ab inanitione oritur, quia nerui breuiores redduntur ob natiuæ humiditatis consumptionem. Consumitur autem ab exiccantibus non sensim, sed confertim magnaque violentia, quali[a] sunt, quæ euacuant, vel sensibiliter, vt immodicu[s] sanguinis, aut alui fluxus, sudores copiosi, vomitu[s] vehementiss. ex helleboro, &c. vel insensibiliter, qu[æ] vehementer calefaciunt & exiccant, vt febres arden[-]tes, phrenitides lethales, perpetuæ vigiliæ, curæ, labores, inedia, alimenta immodice calefacientia, v[t] vinum potens, &c. adduntur cauteria aut vesicato[-]ria neruosis partibus temere admota. Hæ causæ conuulsionem excitant, si nerui debiles & dispositi fuerint, & affectus neruosas partes inuaserit.

De conuulsione illegitima.

Conuulsio illegitima est ἄνευ πάθους & non solu[m] morbi opus, sed motus expultricis naturalis neruorum & musculorum. Deinde causa eius non est materi[a]

teriæ redundãtia aut defectus, sed affectio dolorifica stimulans neruosas partes, vt sese concutiant, quare n nonnullis conuulsio non proportionata, ad materiam dicitur, quod inter partem affectam & materiam nulla fit proportio. Definitur igitur ista conuulsio, depravatus motus instrumentorum voluntarii motus, ob facultatẽ expultricem partium neruosarum stimulatam ab effectu dolorifico, aut sua cõtractione & concussione, quod noxiũ est, extrudant. Pars primario affecta sunt partes neruosæ potissimum nerui & tendines musculorum. Causa proxima, est affectus dolorificus nimirum imtẽperies & solutio continui: ntemperies autem illa fit ex repentina altetatione sine, aut cũ materia, & vel à qualitate euidente potissimum calida vel frigida, vel venenata & maligna, vt ex ictu scorpii, &c. Materia vero est humor aut vapor, & vapor vel flatulentus, vel spiritus aut aura venenata, qualis oritur ex febre maligna, ex vlcere maligno, punctione nerui, &c. Cõtinui vero solutio est vel erosio & morsus ab acribus malignis humoribus, vel pũctio neruorum aut tendinum, vel distensio à flatibus aut flatulentis humoribus, &c. Hæ causæ conuulsionẽ efficiunt, vel per essentiam ex proprio partis neruosæ affectu, vel per consensũ, dum alteri membro nerui compatiuntur aut neruorum principiũ. Compatiuntur autem nonnunquam per nudam condolẽtiam, plerumque vel à praua qualitate alteratis per cõtinuitatem partibus, donec ad initium neruorum deueniat passio, vel à spiritu flatulento, aut aura maligna per partes neruosas transmissa, quando vero ad initium neruorum & ventriculos cerebri peruenit affectio, Epilepsia oritur. Fit autẽ conuulsio per consẽsum primum orificii ventriculi, vel ab acri & maligno humore, vt æruginosa bile aut à veneno aut vermibus os ventriculi mordentibus, aut potu aquæ vehementer frigidæ, vbi ventriculus valde sensilis est. Deinde

Definitio conuulsionus illegit:

Pars affecta.

Morbus.

inde per consensum vteri, vt in hystericis aut vasorum spermaticorum ex semine retento, &c. ac partis in habitu corporis ex vlceris putridi virulenta aura per neruosas partes transmissa, &c.

Differentia conuulsionis illegitimæ. Ex his patet, quid & quotuplex sit conuulsio, verum ratione loci affecti diuiditur conuulsio in vniuersalem & particularem: conuulsio illegitima vniuersalis cum sensus & mentis oblæsione est Epilepsia, sine sensus mentisq; læsione, conuulsio vniuersalis simpliciter vocatur: conuulsio illegitima particularis est spasmus flatulentus vulgo Gramphus ex flatulento spiritu replente musculos aut tendines, præcipue pedum, qui leui frictione sanatur, &c.

Differentia cõuulsionis legitimæ. Conuulsio legitima nulla tam vniuersalis est quam Epilepsia, sed ea proprie vniuersalis vocatur, vbi musculi caput & spinam mouentes, vel anteriores, vel posteriores, vel vtrinque conuelluntur, vnde triplex conuulsio, vna ἐμπροσθότονος, quando musculi anteriores partes flectentes contrahuntur, vt mentum annectatur pectori, corpusque carinam repræsentet: altera ὀπισθότονος, vbi musculi posteriores caput partesque extendentes conuelluntur: Tertio τέτανος motus compositus quando musculi tam anteriores, quam posteriores ita contrahuntur, vt caput totumque corpus erectum & rigidum maneat; malum peracutum quod cito interimit. Horum causa in exortu spinalis medullæ, nisi cum vniuerso corpore musculi faciei conuellantur: Nam tũ in cerebro erit. Particularis conuulsio legitima fit contractis musculis partis alicuius à neruo, quæ ab effectu interdum peculiare nomen sortitur. Nam conuulsio musculorum oculi στράβισμος, mandibularum & musculorũ temporum τρισμὸς: oris, contracto lato musculo ab vna parte conuulsio canina; ab vtraq; risus Sardonicus: item cõuulsio musculorũ penis, σατυρίασις vocatur. In cæteris similis ratio est, licet propriis nominibus careant.

Sign

Signa instantis conuulsionis generalis, sunt tremor dolorque circa ceruicem & iuncturas, frequens coloris mutatio, vrina viridis, partium faciei distorsio, anhelitus suspiriosus siue offendēs, &c. præsentis; partium inuoluntaria contractio, pulsus paruus, durus seu cordosus, vigiliæ, deliria, &c. Pars vero quæ conuellitur intenta dura, immobilis redditur, ac sanā oppositam ad se trahit. Particularis conuulsio, denotat morbum esse in exortu proprii nerui; totalis sub facie, in initio spinæ; si facies vna conuellatur in cerebro; si ab inanitione accidat, subito accessio non fit, sed paulatim cum membri diminutione, præcesseruntq; causæ exiccantes; contraria ratio est in conuulsione ex repletione, &c. *Signa.*

Tertio tremor naturæ & morbi opus, est motus deprauatus, compositus ex contrariis duobus motibus sibi inuicem succedentibus sine sensibili quiete, scilicet ex motu sursum ferente, aut in rectam lineam continente; & ex motu deorsum trahente. Sursum autem ducit aut in rectum continet facultas animalis: deorsum trahit insita partis grauitas. Oritur enim tremor non in quiete relaxatis omnibus membris, sed musculis agentibus vi facultatis animalis. Agunt autem musculi non solum quando partem aliquam extendunt & contrahunt, sed etiam quando extentā in rectum continent. Nam vt in ambulatione ita in statione aut manus extensione duo concurrunt facultas partem continens & mouēs mediantibus musculis, deinde naturalis partium grauitas dorsum deprimens. Quare si facultas valida fuerit, motus sine molestia erit, & quando pars mouetur non tremit: at si tam infirma fuerit, vt non vincat naturalem contentionem partis, quæ mouetur, sed facultas mouens & id quod mouetur pari virtute & robore simul certent, tremor oritur. Quare erit Tremor motus voluntarius deprauatus ex contrariis compositus *Trrmor.*

Tremoris definitio.

ſurſum deorſum aſſiduus ex pari mutuaq; contentione facultatis debilis mouere conantis, & ponderis membri deprimentis. Dico facultatis mouere conātis ad differentiam conuulſionis, rigoris & ſimilium. Nam dum quieſcit membrum non tremit: ſed dum erigitur, potiſſimum ſi facultas ponderi membrorū par non fuerit, vt enim valida virtus non omni oneri par eſt: ita nec debilis ponderi ſuorum membrorum vt in decrepitis apparet, qui ob virium debilitatem tremunt, quod corpus ipſis oneri ſit. Cauſa tremoris eſt debilitas facultatis neruorum, quæ duplici modo oritur, nimirum virium exſolutione & oppreſſione. Exoluuntur autem vires immodicis euacuationib. alui, ſudoris, ſanguinis & ſimilium, intempeſtiua venere, longo morbo, immodico gaudio, &c. quæ ſpiritus confertim euacuant. Huc adduntur, quæ calorē natiuum extinguunt, neruoſq; debilitant, vt frigida intemperies, vapor hydrargyri, &c. Oppreſſio vero oritur plerumq; à craſſis humoribus leuiter obſtruētibus neruos, aliquando à copia humorum in venis, à crapula, frigida potione &c. Item à timore, verecundia & ſimilibus. quibus calor natiuus ad interiora confertim reuocatur.

Palpitatio.

Palpitatio morbi ſolius opus, illis partibus tantum accidit, quæ dilatationem ſua natura admittere poſſunt: quare vt tremor partes à loco non transfert, ſed dilatare & ſubſidere in ſe alternatim cogit: Nam proprie palpitatio eſt deprauatus motus ex dilatatione & ſubſidentia compoſitus in partibus dilatationi idoneis, ortus à vapore multo, craſſo celeriter diſtendente, & per partem fluente & refluente. Dico vaporem craſſum & multum pro captu loci aut cauitatis in quo continetur: nam paucus & tenuis vapor facile diſcutitur, niſi pars frigore condenſetur & pori cōſtipentur. Quare duæ erunt palpitationis cauſæ; vna ſpirituum craſſities & copia, vt facile diſcuti nequeant;

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

queant; altera pororum & meatuum nimia constipa-
tio & condensatio. Verum cordi peculiaris quædam
accidit à cæterarum partium palpitatione diuersa, de
qua dicitur in explicatione sympromatum cordis.
Sequuntur symptomata motus deprauati, quæ soli-
us facultatis animalis non sunt, sed expultricis natu-
ralis stimulatæ sensu rei molestantis, cuius generis
sunt pandiculatio, oscitatio, rigor, horror, singultus,
vomitus, tussis, sternutatio, &c. Horum omnium
causa communis est irritatio facultatis expultricis
propter sensum rei molestantis, scilicet mordentis,
pungentis, erodentis aut grauantis. Nã omnib. parti-
bus inest alieni odium & auersatio; quod autem auer-
santur id facultate naturali expellunt, & eo magis
quo acriori sensu tactus præditæ sunt, magisque mo-
lestiæ sensu stimulantur. Deinde hi omnes motus
deprauati inter se quandam proportionem habent;
omnibusque commune est, expultricem vehementi-
us concitatã ea quæ contristant persequi, vnde qua-
lis motus ventriculi est in vomitu, talis pectoris &
pulmonis in tussi, &c. Differunt tamen modo agen-
di, ratione partium, facultatum & causæ mouentis.
Nam partes aliæ vt noxia expellant, sese violenter cõ-
trahunt, aut concutiunt, aliæ sese contrahere, aut
concutere nequeunt. Deinde omnes eiusdem facul-
tatis organa non sunt, nec eadem vi mouentur, sed
aliæ animalis facultatis sunt, aliæ vitalis, aliæ natu-
ralis. Præterea causa expultricem stimulans, aut cõ-
tinetur in cauitatibus, vt in vomitu, sternutatione,
tussi; aut in solida substantia, vt in pandiculatione,
singultu, rigore, &c. Et vel violenter mouet & irritat,
vt in rigore, vomitu, sternutatione, vel minus violẽ-
ter vt in horrore, nausea. Quare motus omnes eius-
dem formæ, magnitudinis, velocitatis & frequentiæ es-
se nequeunt. Nã primum partes, quæ contrahi pos-
sunt, nunc fibrarum contractione & compressione,

Causa symptomatum motuum deprauatorum expultricis facultatis.

nunc relaxatione, interdum particularum omnium concussione, quod noxium est expurgant. Peculiariter vero instrumenta naturalia ea, quæ cauitatibus continentur, compressione exprimunt & expellunt, vt ventriculus in vomitu: Vis vitalis impulsu caloris cordis cum spiritu & sanguine, vt in rigore, agonia, &c. Instrumenta animalia, neruorum & musculorum contractione & relaxatione, aut partium omnium concussione, vt in motu conuulsio, &c. Instrumenta vero, quæ contrahi & hoc modo agere nequeunt, vt sunt viæ respirationis, per os & nares spiritu vtuntur, qui incitatus cum impetu sibi vias aperit, vt noxia violenter expurget, quemadmodum in tussi & sternuratione apparet: nam tussis vehementissima spiritus efflatione, quæ in pectore pulmonibus & aspera arteria continentur expurgat: similiter sternutatio ea protrudit, quæ nasum & anteriores cerebri partes offendunt. Nihilominus tussis sine constrictione muscolorum pectoris & compressione pulmonis non fit, & sternutatio non sine concussione cerebri. Præterea vbi in ipsa substantia partium sensibilium aliquid erodens continetur, quod vehementius mouetur, facultas & animalis & naturalis violenter irritata cum calore natiuo refugit, & tamen id quocunque modo potest expellere festinat omnium partium concussione & vibratione, nimirum singulis particulis se constringentibus & contrahentibus, & vnaquaque particula portionem excrementi, quod in se continet protrudente. Hoc modo si omnes partes simul moueantur, Rigor proprie dicitur, concussio scilicet & vibratio totius corporis. At si sola cutis concutiatur, horror proprie vocatur. Vbi vero id quod in partis substantia continetur non mouetur nec vehementer irritat, sensum tantum inæqualitatis inducit, vnde varia symptomata, vt post apparebit. Quare prout facultas magis aut minu

minus aut frequentius irritatur, ita agit, & quo robustior est, eo vehementiores & validiores motus facit. Vehementes & validi motus expultrices sunt sternutatio, tussis, singultus rigor: his minores pandiculatio, oscitatio, horror, &c. At prutitus, lassitudo vlcerosa & similia, magis sunt sensus quam motus. Causa communis horum omnium symptomatum est, quod tristem sensationem siue dolorem excitat; præcipue vero intemperies inæqualis & in fieri, non æqualis & iam facta: nam dum natura mutatur à statu suo dolet, tantaque doloris & molestiæ est magnitudo, quanta intemperiei, vt in febribus ardentibus apparet, dum solidæ partes mutantur. At morbis incipientibus aut instantibus inæqualitas quædam plerumque sentitur, quæ duplex potissimum est; Vna rei alienæ dispersæ per corporis molem, quæ nomine caret: alia cum sensu lassitudinis, vnde lassitudo spontanea vocatur. Hactenus in genere de causis symptomatum deprauati motus expultricis, superest vt de singulis in specie agamus, & primum de symptomatibus, quæ fiunt ex vitiosis excrementis in habitu siue substantia corporis: Deinde in cauitatibus. Vitiosa autem excrementa, quæ intemperiem inæqualem, sensumque inæqualitatis excitant, vel vaporosa sunt, facileque discutiuntur, vel magis infixa, & simul acria & mordacia. Ob sensum autem inæqualitatis ex vaporosis excrementis in habitu corporis, ægri maxime pandiculantur, partesq; distendunt sese tuendi gratia, atq; etiam oscitant. Est autē pandiculatio proprie dilatatio musculorum irritatorum ob sensum euaporantium à carne per poros excrementorum vaporosorum, vt illa excrementa expurgentur. Oscitatio vero est motus musculorum facie maxillam inferiorem aperientium vt halituosa excrementa expellantur. Hæ affectiones à somno experrectis potissimum accidunt, cum in carne ha-

Pandiculatio.

Oscitatio.

lituosa excrementa sentiuntur, collecta ex concoctione alimenti & cessatione à motibus.

Lassitudo spontanea triplex.

Lassitudo autem spontanea, quæ labores non consequitur, est impotentia mouendi membra, ob sensũ quendam molestiæ in partibus. Sensus ille motum impediens triplex est, vnde triplex est lassitudo: Vna tensiua, qua intendi videtur corpus orta à plenitudine vel copia humorũ fibras distendente; Altera vlcerosa vbi ægri cum mouentur, vlceroso sensu afficiũtur, seseq; pungi aut multas quasi spinas infixas habere putant. Hæc ex humoribus acribus pungẽtibus & quasi vulnerantibus cutem & subiectam carnẽ excitatur; Tertia contundens vocatur, quando ægri mouentur: sibi omnia membra conquassata & contusa arbitrantur, & calorem cùm morsu & tensione sentiunt, talis oritur ab humore vitioso copioso trãsfuso in totam corporis molem, qui musculos excalefactos ita attollit, vt phlegmoni persimilis affectus videatur. In omni lassitudine spontanea, sensus molestus est, sed ad eam molestiam excutiendam, non semper facultas exsurgit. Nam qui lassitudine contundente tenentur, & quasi ossium fatigatione; pandiculationem concussionem omnemq; motũ reformidant, quod in cæteris æqualitatib. non semper fit nisi nimium augeantur; qui vero vlcerosa lassitudine afficiuntur, antequam moueantur, quasi inæqualiter afficiuntur, & quasi horrere videntur, magis vero horrent, quando mouentur: si vehementius exerceantur plane rigent, humoribus per sensiles partes delatis. Hæ omnes affectiones à mordacibus excrementis oriuntur, quemadmodum sensus pruritus, vlceris, scabiei atque inæqualitatis, sed differunt inter se excrementorum illorum multitudine & paucitate; motu & quiete; qualitate magis vel minus mordente: Præterea robore virtutis expultricis corporis & sensus acumine.

Nam

Nam primum sensum inæqualitatis, (quando a- *Causa sensus inæqualitatis magis minusq; euidentis.*
quid molestiæ in corpore percipitur, quod quale id
exprimere non possumus) causa est leuis altera-
o, aut intemperies inæqualis à materia acri minus
opiosa extenuata, aut in spiritum versa, per corpo-
s habitum dispersa; At causa sensus inæqualitatis
agis euidẽtis, erit grauior intemperies & alteratio
humore acri immoto vel immobili. Nam pruri- *Causa sẽs Pruritus.*
s sensus excremẽtorum salsorum nitrosorum, &c.
rca cutem consistentium oritur à succo salso, tenui
auco & immoto. Vlcerosus affectus à pauco qui- *Vlceris.*
em immoto, sed magis mordaci, longiusque pene-
ante: Scabies à succo salso immoto, vt pruritus: sed *Scabiei.*
assiore copiosiore longiusque penetrante. Horror
ro à pauco tenui mordaci cum exiguo motu, at si
em succus vehementius moueatur aut copiosior
ordaciorq; fuerit, rigorem inducit Ratione autem
biecti hi motus variant, nam corpus debile acuti
nsus facile irritatur & dolet: contra corpus robu-
um sensus hebetioris. Ipsa autem motus vehemen-
a augetur ex duabus causis, scilicet mobilitate cau-
facultatem irritantis, & robore expultricis parti-
m. Nam propter nobilitatem causæ fit, vt idem, qui
um quiescit inæqualitatem tantum sentiat, dum
ouetur horrorem, dum exercetur rigorem patia-
r, propter robur vero facultatis fit vt natura maio-
impetu & celerius moueatur, quo noxia facilius
xpellat.

Oritur autem horror & rigor à mordaci causa de- *De rigore & horrore.*
ta per partes sensiles. Insita est partibus omnibus
s, qua id quod noxium est pro naturæ modo, à
propellunt. Dum igitur per partes sensiles noxii a-
quid defertur naturali quodam instinctu ad excre-
onem expultrix insurgit, singulæque particulæ se-
colligentes, instrumento caloris natiui à corde,
npetu quodam vltro citroque, id quod noxium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

est à se propellunt. Hic motus si cuti omnibusq; musculis accidat concussio dicitur, sub quo continetur rigor & horror. Nam concussio cutis, potissimum horror vocatur; cõcussio totius corporis omniumq; musculorum, rigor, vehementior affectio à vehemẽtiori causa, quam horror; Qui enim rigore corripiuntur distendi & contrahi videntur, non aliter quam si nimio frigore detenti essent, simulque quasi contrahuntur, quia vibratis musculis tendines & nerui & simul articuli concutiuntur.

Modus generationis rigoris.

In rigore autem corpori aliquid occurrere debet, cuius vi partes sensiles tanto molestiæ sensu c afficiuntur, vt calor innatus cuius fons est cor, ad interiora repellatur & refugiat: repulso autem calore ad suum principium cum ibidem manere nequeat nisi suffocetur sese recolligens, & cum vehementia aduersus ea, quæ transitum eius impedierunt, iterum atq; iterum insurgit, & erumpit: quo erumpẽte membra sensitiua facultate sua expultrice causam illius molestiæ excutere conantur, seseque concutiunt, sed dolor rursum calorem refugere cogit: atque hæc vltro citroque celeriter fiunt donec vincente calore & depulsa causa noxia membra omnia incalescant & febris succedat: quod si vero causa vincat mors subsequitur. Succedit quidem rigori proprie dicto natura vincente febris, & non necessario rigori horrido qualis affectio iis accidit, qui in desidia nimium se repleuerunt, & à cibo sæpe lauarũt, sed ea magis horror, quam rigor dici debet. Oritur autem horror & rigor à causa mordaci mota per partes sensiles: Verum rigor proprie dictus, motus scilicet totum corpus vibrans, nunquam fit à solo frigido succo, sed à calido acri mordaci tantum. At horror ab iisdem causis fieri potest à quibus rigor, sed mitioribus, paucioribusque minusque motis, ac præterea à frigidis succis delatis per sensiles partes, vt in febribus pituitosis

Qua

Quare febres quartanæ ob vtrasque causas rigorem horridum proprie habent.

Definitio rigoris. Ex his omnibus colligitur quod rigor sit vibratio omnium musculorum totius corporis depēdens ab expultrice irritata à causa acri & mordaci per sensiles partes delata mediante reciproco caloris innati motu à corde. *Horroris.* Horror vero motus minor, quam rigor est concussio solius cutis, cum sensu frigiditatis & doloris, à causa mordente per sensiles partes delata, mediāte caloris innati motu. Dico mediante motu caloris natiui, quod calor nativus sit præcipuum instrumentum animæ, & peculiariter facultatis motricis in rigore & horrore, vnde rigor passio caloris natiui dicitur: nam naturalis caloris intro forasque delatio spiritum cum sanguine vna trahit, quod in affectib. animi apparet. *Motus deprauati cordis.* Quare dolor vehemens corporis cor in consensum trahens, animumq; afficiens intra ad cor & viscera calorem cum sanguine & spiritu refugere cogit: vnde ægris membra refrigerantur, rigentque, quo tempore si virtus ita debilis sit, vt ad ea profliganda, quæ offendunt, insurgere nequeat, aut in pugna deficiat; primum pulsus, priuatio, & syncode, demum mors subsequitur. At si pugnare queat, donec omnia excusserit, ex valido eius in ea, quæ offenduntur, impetu & collectione caloris in profundo corporis post rigorem cum tanta vehementia calor ad exteriora reuertitur, vt febris accendatur, quare excitatur motus ei similis, qui in verecundia. Correspondet autem dolor & delectatio in sensu tactus, affectibus animi; & dolor timori; delectatio, cupiditati, similique modo spiritum cum sanguine impellunt. In affectibus autem auersatio & fuga ex opinione mali instantis, aut præsentis, calorem cum spiritu ad interiora reuocat: contra cupiditas aut desiderium ex opinione boni præsentis, aut futuri ad interiora mouet, sed non eodem

modo

modo. Nam timor, auersatio mali instantis spiritum cum sanguine confertim, tristitia, ægritudo ex opinione mali præsentis paulatim contrahit, externis partibus refrigeratis: contra ira. Cupiditas vindictæ spiritum à corde valide effundit & exteriora calefacit. Gaudiũ vero vehementer quidem totũ spiritũ à corde diffundit, sed dissoluit & dissipat. At in agonia compositus est motus ex timore & ira. In verecundia vero, quæ metus aut conscientia turpitudinis est, calor ad interiora primum refugit: deinde rursus dictante anima nihil esse metuendum, confestim redit. His motibus pulsus quoq; correspondent: nam in ira pulsus magnus & vehemens est; in timiditate parui & debiles; in agonia inæquales.

Cupiditas *Gaudium* *Agonia.* *Verecundia.*

De singultu.

Ex his omnibus apparet, quomodo facultas expultrix irritata è corporis habitu noxia sensui molesta expellit. In horum quoque symptomatum numero singultus est, de cuius causis in ventriculi affectibus dicetur. Symptomata vero, quibus ea expelluntur, quæ in capacitate vasorum & cauitatum præter naturam continentur, sunt primum sternutatio & tussis, deinde vomitus, ructus, alui fluxus, &c. quæ omnia excepta tussi & sternutatione, symptomata sunt magis facultatis naturalis, quam animalis. Correspondet autem tussis & sternutatio, vt dictum est, sed sternutatio motus violentior est, quam tussis. Deinde tussis ea proprie expurgat, quæ in vitiis respirationis præter naturam continentur, verum sternutatio per se primum, quæ in naribus continentur & anterioribus cerebri partibus nisi adsit catarrhus: aliquando quæ asperæ arteriæ cõtumaciter adhærent, ex accidente gulam & ventriculum purgat ac singultui medetur. Quare si non adsit repletio capitis, sternutatio non parum cerebro prodest, interdũ vtero, pectori, ventriculo. Est autem sternutatio vehementissima efflatio cum sono, per nares erũpens,

De sternutatione.

orta

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

...rta à deprauato motu expultricis facultatis cerebri, ...ritata a re molestante nares, adiuta motu musculo... um capitis & thoracis, vt ea expellantur, quæ nari... ...us aut anterioribus cerebri partibus infesta sunt. ...oncurrunt enim ordine in sternutatione causa vel ...xterna vel interna, mordax, irritans primum nares, ... ex consensu anteriores cerebri partes: deinde con... ...ussio cerebri à vi expultrice vna cum vehementissi... ...na efflatione per nares, concurrente motu musculo... ...i capitis & thoracis: Nam aer in sternutatione per ...arium foramina erumpens, nares anterioresque ...erebri partes expurgat, cerebro seipsam contrahen... ..., vt id quod molestum est, excutiat, non aliter fere, ...uam in Epilepsia. vnde Auicen. sternutationem par... ...am Epilepsiam vocat: ergo proxima causa sternuta... ...onis est deprauatus motus cerebri: Deinde narium ...xcitatus à re aliqua stimulante nares primum, de... ...de cerebrum. Talis vel extrinsecus accedit, vt vsus ...harmacorum, rerumque acrium, vel intrinsecus per ...lefactionem attenuatis humoribus in cerebro vt ...d nares descendant easque irritent, aut repleto ce... ...bro humoribus mordacibus & vaporosis. De tussi ...cetur in sequenti capite. Cætera symptomata, quæ ... capacitate vasorum compressione aut fibrarum ...ontractione noxia expellant, vt ructus, vomitus, ...epitus ventris, fluxus alui, excretiones vteri, vesicę, ...otus vteri in partu, &c. proprie sunt motus expul... ...icis naturalis adiutæ motu musculorum. Proinde ... eorum causis infra dicemus.

...DE CAVSIS SYMPTOMATVM LOquelæ, vocis, & Respirationis.

Capvt IX.

ANtequam symptomata cordis accedamus, læsæ respirationi causas prius considerabimus: cum

respi-

respiratio functio maxima ex parte animalis sit, à natura instituta, vt cordi præstantissimo visceri inseruiret, & aeris frigidioris inspiratione, ac fuliginũ exspiratione calorem cordis in sua temperie conseruaret. Eadem instrumenta fere omnia, ex aere, quem reddimus dum exspiramus, ad vocẽ & loquelam quoq; formandam seruiunt. Demonstratum est in Physiologicis quinq; actiones esse, quæ inter se consequentia quadam conueniunt, nimirum exspirationem, exsuflationem sine strepitu, strepentem exsuflationem, vocem, & loquelam; quarũ prima si lædatur, cæteras omnes lædi necesse est; vltima læsa cæteræ eius causa haudquaquam læduntur. Verum cum loquela & vox sint functiones exquisitæ animales; respiratio vero partim animalis, partim naturalis, ordo postulat, vt primum de causis vitiatæ loquelæ & vocis, deinde respirationis agamus. Formatur vox ex percussione aeris, quẽ cum exsuflatione exspiramus ad laryngem: vocem vero, cum aere dum sursum fertur, lingua ad palatum & dentes allidens, adiuta motu labiorum articulatim distinguit, & loquelam perficit.

De vitiis loquelæ.

Læditur loquela 1. quando vox aufertur, aut potius quando sine omni dearticulatione profertur, vt in mutis; Nam rarissime muti voce destituuntur: aut vbi debiliter dearticulatur, vt in illis, qui submisse & tarde loquuntur, aut mutilas & mancas voces edunt aut initio tarde in sermonem prorumpunt, & nõ nisi linguam & labia multoties moueant, deinde citra obstaculum satis festinanter loquuntur; aut literas R, L, K, difficulter pronunciant: Vel deprauato modo dearticulatur, vbi vnam literam pro alia proferunt aut primam syllabam balbutiendo repetunt, quos Galenus τραυλοὺς, Latini balbos vocant. Causa læsionis est vitium vel vocis, vel facultatis linguam mouentis, vel ipsius linguæ, vel alicuius partium ministrantium, vt palati, dentium, narium, labiorum.

Pro

Proprie autem obmutescentia oritur ex ἀφονία, aut ex iis causis, à quibus vox aufertur, Deinde quia usus loquelæ periit & ignoratur, vt in surdis à natiuitate. Tertio læsa facultate animali, vel quia viæ spirituum intercipiuntur, vt in apoplexia aut dissoluuntur, vt in syncope, & in iis, qui vicini sunt morti; vel non transmittuntur per neruos septimi paris, qui per musculos linguæ disseminantur, vnde ipsi musculi paralysin patiuntur: fit quoque obtumescentia ex conuulsione linguæ propter contractionem neruorum septimi paris. Quarto proprio linguæ affectu nimirum ipsius linguæ defectu, aut amputatione; vel magnitudine supra modum aucta, siue ea sit ab ortu, siue post, ex affluxu humoris: deinde quia à vinculo ita cõtrahitur & ligatur, vt moueri nequeat, aut fauces vicinæque partes vehementer intumescunt, &c. *Causæ obmutescentia.*

Ab iisdem causis sed leuioribus oritur debilis loquela. Nam voces debiliter aut deprauato modo dearticulantur, quia ipsa vox debilis & deprauata est. Deinde quia spiritus animalis non iusta quantitate per neruos influit, vnde modus linguæ torpidus aut tremulus redditur; aut spiritus multi absumpti sunt, viresque debiles ex graui morbo: aut alio conuertuntur ex ira, timore, &c. aut linguæ pars dimidia eiusque nonnulli musculi resoluti sunt. Tertio quia lingua proprio affectu laborat, nimirũ nimia humiditate siue ab ortu, vt in pueris nonnullis qui balbutiunt: siue ascititia ex ebrietate, aut catarrho, deinde nimia linguæ siccitate aut scabritie, item crassitie & breuitate propter malam musculorum compositionem. Præterea quia lingua à vicinis partibus ita contracta est, vt libere moueri nequeat, quod euenit vel ab ortu propter ligamentorum sub lingua breuitatem & duritiem, vel post à dura cicatrice relicta ex vlcere sub lingua: qui tali affectu laborant ἀγκυλόγλωσσοι *Causæ loquelæ debilis & deprauata.*

λογλώσσοι proprie vocantur. Tandē vitiatur loquela, quando lingua partium ministrantium commodo subsidio destituitur, veluti quando palatum erosum & perforatum est, quod ex morbo gallico nonnullis accidit, qui obscure & quasi per nares quodammodo loquuntur, deinde quia nares coryza, polypo, aut crustis obturatæ sunt: aut dentes anteriores deciderunt: aut labia ab ortu, aut post ex vulnere, vel vlcere deformata sunt, vnde fit, vt literæ, quæ horum ministerio efformantur, deterius pronuncient. His additur tumor mollis, laxus, βάτραχος dictus sub lingua, è quo aperto exit mucus oui albo persimilis.

De vitiis vocis.

Formatur vox ex percussione aeris quem cum efflatu exspiramus motu musculorum làringis. Læditur itaque vox, quando non satis spiritus cum efflatu ad laringem additur perforato thorace, aut resolutis musculis thoracem mouentibus, &c. Secundo læsa facultate mouente musculos laringis, vitio cerebri, aut neruorum vocalium, præcipue recurrentium, vt in loquela dictum est; vnde musculi laringis paralysin, tremorem, aut stuporem patiuntur, & præterea vbi contrahuntur nerui, musculi vna conuelluntur. Ex cōuulsione aut paralysi omnium musculorum laringis vox tollitur; a cæteris, debili, aut deprauato modo perficitur. Tertio, affecta laringe, morbi laringis præcipui sunt, intemperies & angustia. Intemperies illa est membranæ succingentis guttur & fauces, eam aut nimium humectans, aut exiccans & exasperans. Humectantur autem & permadescunt guttur aut fauces à graui catarrho, maxime ex humore pituitoso, vnde primum raucedo oritur; deinde si affectus augeatur, vox obscura redditur aut tollitur. Exiccatio vero & exasperatio gutturis ex febri ardente, puluere, fumo, acribus vaporibus, de fluxu humoris biliosi, vocem asperam, acutam aut clangosam reddit. Deinde angustia gutturis interdum est con-

stipati

stipatio à tumore, intra tunicam laringis asperæque arteriæ, nonnunquam obstructio ex columella elongata, plerumque compressio à tumore aut inflammatione, vel ipsius laringis, vel vicinarum partium ministrantium, vt faucium; vel ob luxationem vertebrarum versus interiora, atque hæ affectiones sub angina continentur.

Indiget vox commodo columellæ & faucium ministerio ac etiam duarum glandularum, quæ tonsillæ & amigdalæ vocantur. Tonsillæ autem interdum frigida destillatione à capite tument sine ardore & tantum obstant, ne cibi potusque facile vorentur: Aliquando inflammatione tentantur siue tumore cum ardore, dolore, siti, qui auctus respirationis & deglutionis difficultatem inducere solet. Inflammatio autem ipsarum glandularum ἀντιάδες; partium vero inter glandulas, aut quæ glandulis contiguæ sunt παρίσθμια vocantur, Concocta inflammatione, disruptaq; cute, vlcus oritur grauem halitum exspirans. Exulcerantur etiam tonsillæ & fauces ex acri catarrho vt plurimum in lue venerea. *Morbi tonsillarum.*

Columella è palati extremo popendet, primum vt plectrum vocem modulans & sonoram reddens. Deinde vt frigidiorem aerem per inspirationem attractum temperet, &c. Læduntur hæ actiones primum vbi columella à multo humore defluente relaxatur, & ita elongatur, vt deglutionem aut respirationem aliquo modo impediat. Deinde quando inflammatur siue intumescit cum ardore, dolore, rubore, deglutiendi difficultate, &c. Per inflammationem pars ima crassa, rotunda; superior vero gracilis & nigra appareat à similitudine σταφυλὴ siue vuea appelletur. Præterea cum exulceratur aut eroditur, aut omnino desideratur siue excisa sit, siue putrefacta à morbo gallico alioue affectu. *Columellæ affectus.*

Tertio omnis affectus strangulandi vim habens

X nullo

IX.

De Angina.

Angina notha.

nullo exiſtente in pectore aut pulmonibus vitio κυνάγχη ab Hipp: communiter dicitur. Latinis angina, talis affectus eſt anguſtia gutturis, faucium, orta interdū à cauſa externa, vt fune aut laqueo, &c. Plerūque interna, vt à multa pituita madefaciente tunicā gutturis, aut ex defluxione humoris pituitoſi ad muſculos ceruicis tumorem ſine rubore dolore & febri excitante, ſed hi affectus acuti non ſunt nec veræ anginæ. Præterea ex luxatione vertebrarum ceruicis verſus interiora ex ictu, caſu, humoris defluxu ligamenta relaxante oritur anguſtia, quæ inter Anginoſorum affectus à Gal. & Hipp numeratur.

Definitio veræ Anginæ.

Verum angina exquiſita propriiſſime dicta, eſt difficultas reſpirationis & deglutionis cū febre continua, orta ex inflammatione muſculorum gutturis aut faucium. Pars primario affecta eſt guttur aut fauces, ſecundum muſculos interiores vel exteriores. Quare ratione partis affectæ, medici tempore Galeni quatuor anginæ ſpecies numerarunt, quarum prima eſt κυνάγχη in ſpecie dicta, orta ex inflammatione interiorum muſculorum gutturis; in hac nulla inflammationis indicia in faucibus & ceruice apparent, & tamen in gutture plurimus dolor ſentitur, tantaque reſpirationis anguſtia, vt ſtrangulari videantur, ac interdum cito extinguantur. Altera eſt συνάγχη quando inflammatio internos faucium muſculos apprehendit, & deglutitionem potiſſimum impedit: In hac aperto ore & depreſſa lingua, rubor & tumor introſpicientib. tantum apparet, & non in externis partib. Tertia παρακυνάγχη vbi externi muſculi & partes circa guttur inflāmatione laborant. Quarta παρασυνάγχη cū inflammatio externos faucium muſculos parteſq; afficit. In his duab. tumor ardorq; in externis partibus conſpicitur, ac minori anguſtia reſpirationis aut deglutitionis tentantur.

κυνάγχη

συνάγχη

παρακυνάγχη: παρασυνάγχη.

Cauſa anginæ primaria eſt morbus in via nimirum

angu-

gustia faucium vel gutturis , deinde magnitudo
cta siue inflammatio vias comprimens. Sub inflã-
atione comprehendimus omnem tumorem cali-
m dolorificum genitum ex affluxu humoris. Hu-
or autem ille præcipue calidus est sanguineus aut
liosus, raro sincerus plerumq; ex pluribus permix-
s, nunquam sola pituita nec melancholia; cum ve-
angina morbus acutus sit, cum febre, tumore cali-
& dolorifico, quare tumor gutturis & faucium à
gido humore inter nothas anginæ species recen-
tur. Morbus igitur causa exquisitæ anginæ erit ex
nere phlegmonis aut erysipelatis genit⁹ ex sangui-
a aut biliosa defluxione à vicinis iugularium ra-
s, propter plenitudinem vere potissimum , post
pulam, exercitia & balnea intempestiua, &c.

Consequens est vt de causis læsæ respirationis nũc *De vitiis respirationis.*
amus. Naturalis respiratio mediocritatẽ obtinet,
in medio omnis excessus & defectus est: non natu-
is à mediocritate ad alterum extremorum recedit
uiditur respiratio vt pulsus pluribus modis: 1. ex- *Differẽtiæ læsæ respirationis.*
antitate motus exspirationis & inspirationis , in
gnam, paruam & mediam: Deinde ex spatio tem-
ris quo absoluitur , in velocem, tardam, mediam:
rtio ex interuallo vtriusque quietis , in raram,
quentem siue densam & mediam, &c. vt in pulsu.
gna autem respiratio à Gal. dupliciter dicitur
pter dilatationis thoracis magnitudinem, vel ob
is inspirati magnam copiam: additur his respira-
sublimis dicta, quia à sublimioribus thoracis par.
us inspiratur, ad quam perficiendam concurrunt
n solum diaphragma & intercostales musculi, sed
am superiores , qui scapulas mouent. Respiratio
em naturalis media ordinata & æqualis est: At re-
ratio magna, velox, frequens, cum strepitu, inæ-
alis, inordinata, sublimis sub deprauata respirati-
e siue dyspnœa comprehenduntur, cuius tres spe-

IX. cies sunt, vt capite de different. symptomatum dictu

Dyspnœa tres species. dyspnæa in specie. Asthma, & orthopnœa. Sub debili aut diminuta resp ratione continentur parua, tarda, rara. Debilitas autem si ita augeatur vt respiratio ad sensum pereat, ἄπνοια vocatur. Ad deprauatam quoque respirationem reducitur tussis cum nil aliud sit quam vehementissima efflatio cum strepitu gratia respirationis à natura instututa, vt infra apparebit.

De causis læsæ respirationis. In respiratione naturali tria concurrunt; primo vsus, vt calor cordis actionibus proportionatus per calidarum fuliginum exspirationem, & aeris frigidi inspirationem in sua temperie conseruetur. Deinde facultas thoracem per musculos mouens sufficiens satisque robusta: tertio pulmonis cæterorumque instrumentorum spiritualium, quæ facultati obsequuntur, habilitas: quorum vnum si desideratur, respiratio à naturæ modo recidit. Quare læsæ respirationis tres

Tres respirationis læsæ causæ. causæ erunt, vsus naturalis mutatio; facultas læsa; & instrumentorum inhabilitas. Ac primum mutatur

1. Vsus mutatus. vsus, vbi calor cordis à sua temperie recedit, & vel nimium augetur, vel debilitatur & diminuitur: auctus color magnam fuliginosorum vaporum exspirationem, & aeris frigidi inspirationem requirit: contra debili calori exigua refrigeratio sufficit; proinde cum vsu ipsa respiratio augetur & minuitur.

2. Facultas læsa. Deinde facultas mouens læditur, si spiritus animalis à cerebro per neruos in diaphragma musculosque intercostales non influat; aut non iusta quantitate vitio vel cerebri, vel spinalis medullæ, vel neruorum præcipue quarti paris ceruices, qui diaphragmati implantantur, vt in præcedente capite dictum est, vnde motus musculorum resoluitur, aut debilis, torpidus vel tremulus redditur. Aliquãdo causa debilitati motus, est in ipsis musculis & pręcipue in septo trãsuerso ex intemperie, solutione continui, aut tumore interdum scirrhoso relicto, post inflammationem.

Tertio

Tertio læditur respiratio, quia instrumenta spiri-ia facultati non obsequuntur aut sufficienter con-hi aut dilatari nequeunt ex affectu proprio, aut per nsensum. Affectus proprius est angustia pulmonis eræque arteriæ potissimum ; additur gutturis & cium, vt in voce deperdita dictum est. Angustia tem pulmonis, vel est obstructio, orta interdum à sso vapore, plerumq; ab humore vel copioso con-tim defluẽte à capite, vnde catarrhus suffocatiuus l à crasso viscido humore infarcto branchiis pul-onis, qui tussim vehementissimam excitat, qua vix icquam extruditur, tantamque angustiam, vt ægri m magna velocitate & frequentia respirare cogũ-r, stertorem & sibilum emittant & anhelando re-rent, quæ dyspnœæ species asthma ob id dicitur, & ugeatur, vt non nisi erecta ceruice respirare que-t ὀρθόπνοια dicitur. Pituita viscida longo tempore pulmonibus retenta vi caloris in materiam gypse-, tandemque in grandinem & calculum concre-t. Deinde angustia fit per compressionem vaso-n, pulmonis, vel ex inflammatione, quæ peripneu-onia dicitur, vel ex tuberculo crudo, vnde Asthma, l cocto & in abscessũ desinente ex quo rupta vomi-empyema oritur, aliquando phthisis. Comprimi-r etiam pulmo vt sufficienter dilatari nequeat ob gustiam capacitatis ipsius thoracis ex luxatione rtebrarum versus interiora, aut fractura costarum, inflammatione membranæ succingentis costas, æ pleuritis dicitur vel à copia humoris aut puris llecti in capacitate thoracis. Tertio angustia vaso-n poterit esse constipatio à tumore intra tunicas a-ræ arteriæ, aliquando subsidentia, quando sub-ntia pulmonis vlcere ita consumpta est, aut exic-a, vt dilatari nequeat quod phthisicis ante mor-n accidere consueuit.

3. Affectus organorum spiritualiũ respirationem lædentes.

Angustiæ species.

Obstructio pulmonis.

Cõpressio.

Cõstipatio.

Subsidẽtia.

Per consensum impeditur dilatatio constrictio-

que pectoris à dolore aut oppressione diaphragmatis & thoracis. Nam dolor ipsius thoracis vt in pleuritide, aut vicinarum partium, quæ in respiratione agitantur & commouentur, respirationem mutare cogunt à magna, in paruam densamque. Depressio vero diaphragmata à tumore iecoris, ventriculi, lienis, aut materia copiosa collecta in abdomine, liberam thoracis dilatationem impedit, vnde qui hoc modo affecti sunt, respirationem paruam, velocem & frequentem plerumque habent, & per interualla interdum magnam. Complicantur sępe hęc tria causarum genera, & aucta necessitas cum angustia instrumentorum, vt in peripneumonia, aut cum debilitate facultatis vt in phthisi.

Morbi lædentes respirationē per consensum.

Ex his causis intelligitur forma modusque læsæ respiratianis. Nam vbi in corde calor accenditur citra debilitatem facultatis, aut instrumentorum angustiam ægri magna respiratione vtroq; modo agūt, nimirum pectus plurimum dilatant & multum aeris frigidi attrahunt. Deinde si calor flammeus reddatur, vt in febribus ardentibus magnitudini accedit primum velocitas, deinde frequentia, ac proinde cum magna velocitate & frequentia multum calidi spiritus exsuflando emittunt. Verum si non sufficiens sit facultas, nec membrorum habilitas pro magna succedit primum respiratio velox, deinde frequens. Prætætea quibus adest angustia spiritualium sine calore aucto, dilatatio thoracis maxima est, verum aer qui inspiratur, dilatationi non correspondet, & minus quam secundum naturam attrahitur, vnde qui hoc modo affecti sunt cum magna velocitate & frequentia respirare coguntur, aliquando cum stertore si adsit angustia magna. Vnde asthma, & si augeatur orthopnœa oritur, communiter asthma sicut & orthopnœa pro omni magna respirationis difficultate sumitur, non solum sine febre, sed etiā cum febre, vt in pe

Causæ læsæ respirationis in specie.

Causæ magnæ respirationis.

Velocis & frequentis.

n peripneumonia. Proprie Asthma est respiratio valde frequens cum anhelatione tussique vehementissima sine febre, orta ab humore crasso viscidoq; brōchiis pulmonis infarcto, aut à tuberculo in substantia pulmonis. Orthopnœa vero est tanta respirationis difficultas, vt nisi erecta ceruice respirent suffocari videantur, orta à pulmonis angustia ex eadē causa, vt in asthmate vehementer aucta. Signa obstructionis sunt catarrhus præcedens, difficultas respirationis subito oborta cum stertore, pulsus inæqualis, tussis grauissima, quia nonnihil humoris peccantis interdum educitur, accessiones graues tempore locoq; humido &c. quod si malum sit à tuberculo nullo antedente catarrho respirationis difficultas sensim augetur sine stertore cum tussi vehementi, sed plane sicca. *Definitio asthmatis.* *Orthopnœa.*

Tandem vbi vires valde debilitantur, respiratio sublimis euadit, nam præcipuum signum debilitatis virtutis, est respiratio sublimis, vbi ex naribus fit exsufflatio, ac dum ægri inspirant, pinnas narium & scapulas contrahunt, dum exspirant, contractio coacervata fit thoracis. Nā vbi vires debilitantur ad respirationem concurrunt præter diaphragma primum musculi intercostales, deinde scapulas mouentes, quos tamen valide magnaque celeritate mouere nequit, sed sensim tantum. *Causa sublimis respir.*

In debili & abolita respiratione contraria ratio est, quam in deprauata. Nam parua respiratio fit à necessitate diminuta, siue à debili calore cordis ex intēperie frigida, aut à facultate imbecilla; additur instrumentorum inhabilitas, quæ facultati non obsequuntur. Verum si necessitas & facultas adhuc minuatur, accedit primum tarditas, deinde raritas, & tandem abolita ad sensum respiratio, quæ ἄπνοια dicitur. Nam oritur ἄπνοια primū quando vsus pene tollitur, siue natiuus calor cordis ita refrigeratur, vt ab omni- *Causa debilis respi.* *Causa apnœæ.*

moda distinctione non distinguantur, quod accidit mulieribus, quæ grauissima vteri suffocatione tentantur, & ex graui syncope; interdum ex esu fungorum, cerussæ, ex lacte coagulato, &c. Deinde vbi facultas tollitur, vt in grauissima apoplexia; addunt nonnulli angustiam perfectam instrumentorum spiritalium, intercipientem omnem aeris attractionem & emissionem; verum ex tali affectu ægri subito suffocantur potius quam ἀπνοίᾳ corripiuntur. Qui ita afficiuntur, à mortuis tantum distinguuntur, quod in eorum visceribus exiguus calor adhuc conseruetur. Nam vt respiratio ita pulsus eorum adeo obscurus est vt sensum fugiat.

Tussis.

Symptomatibus respirationis annumeratur tussis non quæ simpliciter voluntaria est, sed coacta à morbifica causa. Nam ea proprie est deprauatus motus partim naturalis, partim animalis instrumentorum respirationis, à natura concitatus pro respirationis conseruatione, vt ea propellantur, quæ organa respirationis infestant.

Definitio tussis.

Quare definitur tussis vehementissima efflatio cum strepitu ex pulmone per laringem & fauces erumpens orta ab expultrice organorum respirationis irritata, quæ per velocem motũ musculorum pectus cõstringentium copioso spiritu celerrime effuso ea excludit, quæ pulmonem viasque respirationis infestant.

Tussis causa.

Causa efficiens proxima tussis est expultrix instrumentorum spiritalium ad expellendum irritata, adiuta veloci motu musculorum pectus constringentiũ. Materia quæ expellitur est spiritus copiosus, ac cũ spiritu non raro materia vias infestans. Irritat autẽ ad expellendum causa morbifica quatenus sensum molestiæ inducit, nimirum exasperat, mordet, vias intercipit & angustiores reddit. Partes autẽ thoracis respirationi seruientes plures sunt quarum vna non semper primario affecta est, attamen tussis quia à pulmone immediate perficitur, & noxi-

no

on ſolum per aſperam arteriam extrudit, ſed etiam t extrudere queat; à capacitate thoracis ſæpe attrait ſiue transſumit, ideo conſentaneum eſt in tuſſi ulmonem aut per ſe affici, aut in conſenſum trahi. bicunq; vero fuerit cauſa pectus, pulmoq; à ſenſu ei moleſtantis irritatus, ad expellendũ inſurgit, ſed um per ſe impotens ſit, auxilium à ſepto tranſuerſo & muſculis thoracem conſtringentibus mutuatur, qui veloci pectoris conſtrictione dum ſpiritum multum ex inſpiratione retentum celerrime foras effundunt, vehementiſſimam efflationem cum ſonitu efficiunt, & ſimul cum ſpiritu, quæ infeſta ſunt, propellere tentant; quod ſi per primam concuſſionem & efflationem perficere nequeant aliquoties eundem motum repetunt, donec id quod noxium eſt, prorſus expellatur, niſi aliter nobis viſum fuerit.

Cauſa tuſſim excitantes. Cauſa facultatem ſtimulans, tuſſimque excitans aliquando externa eſt, vt fumi & vapores acres, pulvis, acida, acerba, & acria alimenta aut medicamenta, ac quæ inter edendum & bibendum in guttur dilabuntur. &c. plerumq; interna, vt morbi inſtrumenta reſpirationis lædentes per ſe, aut per conſenſum. Per ſe autem intemperies interdum ſola & inæqualis præcipue frigida ex aere frigidiſſimo, vel calida, ſicca, guttur & tracheam arteriam exaſperans, vnde tuſſis arida concitatur. Plerumque intemperies eſt cum materia, quæ vel humor eſt, vel pus, vel vapor. Humores autem vel à partibus thoracis affectis confluunt, vel ex catarrho à capite defluunt, vel ab alia parte, aut toto ad pectus tranſmittuntur, cum totũ corpus confluxile & conſpirabile ſit. Ex inflammatione pulmonis, pleuræ, aut diaphragmatis, exſudat primũ tenuis ichor, humor, aut ſanguis in capacitatem thoracis, deinde pus, præcipue rupta vomica.

Differentia tuſſis pro ratione humoris. Humor autem vndequaq; ad pulmones confluat, triplex eſt, tenuis fluiduſque, aut craſſus viſcoſus,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

aut mediæ conſiſtentiæ; humor mediæ conſiſtentiæ à ſpiritu facile ſurſum euehitur, tuſſimque humidam facilemque præſtat: tenuis vero aquoſus humor cum impulſum aeris ſubterfugiat, & prius delabatur, quã ab aere ſurſum compelli queat, tuſſim ſiccam & difficilem reddit; magis difficilem & moleſtam tuſſim facit, humor craſſus viſcidus ſed diuerſo modo, quia bronchiis pulmonis ita tenaciter adhæret, vt maximo conatu vix auelli queat. Hic humor ſi copioſus valideque impactus fuerit, non ſolum vehementiſſimam tuſſim concitat, qua tamen parum aut nihil extruditur, ſed etiam magnam reſpirationis difficultatem cum anhelatione & ſtertore, vnde Aſthma; ex hac materia concreſcente oritur, vt diximus, ſubſtantia, grandinis aut calculi ſpeciem referens, quæ poſt vehementiſſimam tuſſim interdum expellitur. Materia tuſſim excitat non ſolum quando vias reſpirationis intercipit, ſed etiam quia exaſperat, erodit & exulcerat, aut venas arteriaſque pulmonis aperit, vnde ſanguis exit, qui tuſſi reiicitur. Deinde quãdo ex capacitate thoracis à pulmone, dum dilatatur, ſpongiæ ritu attrahitur & transmittitur, ac viciſſim dum contrahitur, in aſperam arteriam cogitur. Materia autem in capacitate thoracis collecta, eſt humor aliquis, aut ſanguis purulentus, aut pus ex vomica diſrupta, aut vlcere thoracis aut pulmonis, &c. præterea fit tuſſis vehemens, cum ex humore ſubſtantiæ pulmonis impacto inflammatio oritur, vt peripneumonia aut tuberculum crudum, quod concoctione in abſceſſum tranſmutatur, ex quo rupto in capacitate thoracis colligitur pus, vnde Empyema, deinde phthiſis. Inſuper concitatur tuſſicula arida ex prauis acribuſque vaporibus guttur tracheamque arteriam infeſtantibus & exaſperantibus vel à toto corpore, vt in febribus ardentibus & malignis, vel à ventriculo ob corruptionem humorum aut

vermium,

vermium, vel ab obstructione iecoris, lienis, &c. vt in hypochondriacis, &c. Tandem per nudum consensum oritur interdum tussis sicca ex depressione aut pondere grauante diaphragma, ex tumore iecoris, abdominis, &c aliquando propter condolescentiam ex affectu dolorifico partium neruosarum, nimirum aurium, quando vehementer scalpro aliaue re irritantur, item ventriculi, à vermibus mordentibus, vesicæ, ex inflammatione, &c.

Quo causæ hæ tussis, sicut & læsæ respirationis, plenius intelligātur, de morbis præcipuis pectoris & pulmonū in specie dicemus initio facto à pleuritide, quæ à parte affecta, costa & costas succingente mēbrana (vtraque enim πλευρὰ vocatur) nomen sortitur, à Latinis vero morbus aut dolor lateralis nuncupatur. Nam communiter pleuritis accipitur pro omni dolore cuiuscunque partis thoracis sub cute à materia distendente. Partes autem thoracis subcutaneæ sensu præditæ, quæ dolore affici possunt, sunt primario membrana succingens costas pectusque, cui additur à nonnullis periostium, deinde musculi intercostales, & qui extrinsecus costis incumbunt. Vera autem siue exquisita pleuritis est dolor pectoris ex inflammatione membranæ succingentis costas: Notha vero pleuritis pluribus modis euenit, primo ex catarrho à capite defluente ad musculos exteriores, vel interiores pectoris, deinde ab inflammatione ex humore calido influente à vicinis venis ob repletionem, ictum, casum &c. Tertio ex vapore flatulento membranas musculosque pectoris distendente. Ex his omnibus oritur dolor distendens cū diffcultate respirationis, sed si causa sit flatus, dolor vagus erit, qui calidis fomentis facile discutitur: sin inflammatio, dolor pulsatilis, febris acuta, pulsus frequens, non durus, nec dolor punctorius, nisi aucta inflammatione musculorum intercostalium membrana suc-

De pleuritide.

Nothæ pleuritidis species.

ſuccingens diſtendatur, & in conſenſum contrahatur. Præterea oritur, teſte Aetio dolor pleuritico ſimilis ſine febre cũ ſumma reſpirationis difficultate, & pulſa debili tardoque, ex craſſo viſcido humore collecto in capacitate thoracis & pulmonis membranis inhærente, aut copia ſua diſtendente, atq; hæ omnes affectiones ſub notha pleuritide comprehenduntur.

Definitio vera pleuritidis. Exquiſita vero pleuritis proprie definitur dolor lateris punctorius & diſtendens cum febre acuta, diſpnœa, pulſu duro inæquali frequenti, & tuſſi vehementi, orta ex inflammatione membranæ ſuccingẽtis coſtas pectusque diuidentis. Pars affecta eſt membrana, quæ coſtis adhæreſcit, & vbi duplicatur & mediaſtinum vocatur, pectoris capacitatem bifariã diuidit. Verũ tota nunquam afficitur, ſed plerumq; pars aliqua mẽbranæ, quæ coſtas ſuccingit, rarius mediaſtini, nimirũ vtriusq;, pars dextra vel ſiniſtra; anterior vel poſterior; ſuperior ad iugulum, vel inferior ad hypochondria pertingens. Ex quarum partium affectarum differentia diuiditur etiam pleuritis: vbi autem mẽbranæ exterioris pars dextra aut ſiniſtra afficitur in latere ſano facilior decubitus eſt; comprimitur enim ſi ſuper affecta parte cubent: contra vbi pars dextra mediaſtini laborat ſuper oppoſitum latus decũbentes magis dolebunt ſuſpenſa parte affecta.

Cauſa. Cauſa propria doloris cum febri acuta neceſſario eſt inflammatio, aut tumor calidus membranæ iſtius, ortus ex affluxu humoris potiſſimum à ramis venæ ἀζυγος, qui præcipue bilioſus eſt, aut ſanguis ſincerus, vel bilioſo humori permixtus, rarius ſanguis pituitoſus, rariſſime melancholicus, niſi atra bilis tenuior & maligna ex aduſtione, vt in peſte: Nam membrana humorem craſſum difficilime admittit. Vnde morbus cauſa doloris pleuritici erit eryſipelas phlegmone exquiſita, vel eryſipelatodes; deinde phle-

phlegmone œdematodes, raro carbunculus nisi in febri pestilentiali. Humor peccans, tumorq; non solum ex modo febris dolorisque, sed etiam ex sputo æstimatur, quod colorem & substantiam humoris peccantis semper præ se fert; rubrum enim sputum, sanguinem; flauum, bilem; spumosum, pituitam: liuidum aut nigrum omnium pessimum, atram bilẽ imprimis arguit. Nam in pleuritide, vt in ophthalmia ob naturam membranarum, vt plurimum statim ab initio aliquid effluit de natura inflammationis, & eo plus quo magis cõcoquitur, quod tussi postea euacuatur: Quod si nil effluat, materia aut nõ concoquitur, & pleuritis cruda vocatur; aut tota in membrana detenta suppuratur, & proinde nihil effatu dignum cum tussi euacuatur. Nam terminatur inflammatio rarissime per solam resolutionem, plerumque per suppurationem, idque dupliciter, nonnunquã enim vt suppuratur pars materiæ, ita per sputa euacuatur, simulque desinunt sputa purulenta & inflammatio: aliquando tota materia in abscessum desinit, ex quo rupta vomica pus in cauitatẽ thoracis colligitur, vnde Empyema, quod nisi intra dies 40. expurgetur eroso pulmone phthisis excitatur, aliquando tamen pus per vrinas aut ventrem excernitur, statimque ab omni molestia liberantur. Tertio permutatur inflãmatio rarissime in scirrhum; sæpius materia per hæmorrhagiam sudores aliumue modum critice euacuatur, aut ad alias partes, & in aliũ affectũ permutatur, vt in peripneumoniã. Postremo terminatur ad mortẽ ob malignitatem materiæ & suffocationem caloris natiui. Signum pathognomonicum pleuritidis colligitur ex concursu quinque symptomatum, quæ in definitione exquisitæ pleuritidis ponuntur, quib. additur à nonnullis capitis dolor: Ex his coniunctis pleuritis ab aliis cognatis affectibus, vt inflãmatione iecoris, peripneumonia, &c. discernitur. *Signa.*

Secun-

Peripneumonia.

Secundo περιπνευμονία à parte affecta nomen habet, & ab eadem causa fere oritur, vnde pleuritis nimirum ab inflammatione calidoque tumore, verum quia pulmo laxam substantiam habet, fluxioni recipiendæ idoneam, ideo peripneumonia à sanguine magis pituitoso, pleuritis à magis bilioso oriri dicitur, verum exquisita peripneumonia à quouis sanguine impacto & putrescente in substantiam pulmonis fieri poterit. Notha vero ex tenui acriq; catarrho à capite per asperam arteriam ad pulmones, magnam respirationis difficultatem, cum febre lenta, tussi vehementi, sine sputo cruento inducens. Exquisita autem peripneumonia est inflammatio pulmonis ex sanguine immodicam spirandi difficultatē sensumque grauitatis sine dolore febrem continuam, tussimque vehementissimam excitans, cum sputo spumoso cruento. Causa illius inflammationis est sanguis cuiuscunq; generis substantiæ pulmonis impactus ibiq; putrescens; coaceruatus in pulmonibus raro per congestionem, plerumq; per viam influxus ex vena arteriali à dextro sinu cordis; aut à capite aliisq; partibus per venas, interdum quia alteri morbo succedit, vt pleuritidi, aut Anginæ per translationē materiæ ad pulmones, quare ab eodē humore procreatur & inflammatio illa pulmonis aut erit phlegmone exquisita, aut notha, vt erysipelatodes, œdematodes, scirrhodes, interdum œdema, aut erysipelas, phlegmonides. Symptomata pulmonis inflammationem consequentia sunt magna respirandi difficultas, & maior quam in pleuritide, adeo vt ne suffocentur erecta ceruice spirare cogantur; Deinde dolor acutus non sentitur, quia pulmo sensu caret, sed tantum sensus ponderis aut grauitatis sternum & spinam dorsi contrahentis, nisi membranæ, quibus pectori sese secundum longitudinem connectitur, inflammatæ fuerint, & tum dolor distendens est: tertio febris conti-

Definitio exquisitæ peripneumoniæ.

Causa.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ontinua ob vicinitatem cordis, vt in pleuritide, quæ rdentior est à bilioso sanguine, debilior à pituitoso: uarto tussis vehementior, quam in pleuritide ac lerumq; cum sputo cruento aut colorato spumoso ro natura humoris peccantis. His additur pulsus ndosus, id est, mollis, velox, frequens, inæqualis, deıde malarum rubor ob euaporationem sanguinis. erminatur peripneumonia vt pleuritis.

De sputo cruento. Tertio cruentá expuitio aut sanguinis reiectio per s symptoma est in genere excretorum præter natuam. *Locus affectus.* Pars affecta vnica non est, quæ ex modo reiectionis, sanguinisque natura potissimum deprehenditur. Nā sanguis ab oris partibus simplici expuitione eiicitur; à faucibus, screatu; ex gula, ventriculo viciisq; partibus, vomitu; ex gutture, frequēti tussicula um dolore laringis; à pectore & pulmonibus, vehenenti tussi, verum vbi pectus afficitur, dolor aliquis n parte pectoris percipitur, & sanguis crassus nigrianſq; est: vbi pulmo multus floridus, calidus, spunosus confertim exit sine vllo dolore. *Causa sputi sanguinis.* Causa sputi anguinis cū tussi raro est διαπήδησις transcolatio san uinis per tunicas vasorū, plerumq; ἀναστόμωσις oriiciorum vasorum apertio, aut διαίρεσις solutio vniatis vasorum. Apertio orificiorum vasorum fit irriata expultrice à copia, acrimonia vel commotione umorum; aut debilitata retentrice ob relaxationem asorum ab humectantibus, &c: Soluitur vero coninuitas potissimum per ruptionem aut erosionem. Disrumpuntur vasa nimia humoris copia distenta, acilime ab ingenti tussi, magno clamore, cū ira, ictu, ercussione, magnaque frigiditate. Erodunt & exulcerāt humores tenues, acres aut salsi à capite ad pulnones defluentes, vnde sicca tussis. Disruptio aut e, ulceratio pulmonis nisi cito consolidetur, & inflānatio oboriatur vlc⁹ fere insanabile relinquitur. Nā b assiduum pulmonis motum, & laxitatem vlcera

eius

eius rarissime aut nunquam consolidantur. Quare ex vlcere sordido Empyema siue tussis purulenta, de inde phthisis oritur.

Empyema Sumitur autem Empyema communiter pro omni tumore ad abscessum vel suppurationem tendente. Deinde pro putrefactione humoris collecti in capacitate thoracis ex catarrho à capite, vel affluxu ab aliis partibus; verum ista affectio exquisitum empyema non est, licet eadem fere symptomata excitet & temporis progressu pulmonem exulceret. *Definitio.* Exquisitum vero Empyema est collectio puris in capacitate thoracis difficultatem respirationis cum tussi sputoque purulento inducens orta ex abscessu vel vomica disrupta & vlcere sordido. Pars vbi colligitur pus est capacitas thoracis, siue inter thoracem & pulmones, sed cum thorax per mediastinum in duas partes diuidatur, vel in vtraq; parte vel in altera solum puris collectio fieri poterit. *Pars affecta.* Pars affecta, vbi pus generatur vnica non est. Nam primũ fit Empyema ex peripneumonia, inflammatione in pus conuersa abscessuque disrupto. Deinde ex vomica siue exiguo abscessu rupto, *Causa.* qui dupliciter generatur. Nam primum in pulmone tuberculum crudum oritur, vnde Asthma, vt diximus, quod arteriis cordis adhærescens pulsum inæqualem & intercisum palpationem cordis & similia inducit, hoc tuberculum vbi concoquitur, in vomicam transmutatur. Deinde in phthisicis non raro ex vena aperta, rupta aut erosa portio sanguinis in particulam pulmonis secedens, in pus conuertitur & in summa siccescens cystim efformat. Tertio ex pleuritide oritur Empyema vbi abscessus in membrana succingente collectus subito rumpitur, vt dictum est. Præterea ex angina materia purulenta à faucibus ad pectus & pulmones conuersa. Oriuntur quoque sputa purulenta ex sordido vlcere, primum pulmonis, deinde thoracis, vel asperæ arteriæ ex apertione

rupt

ruptione aut erosione vasis, oborta inflammatione priusquam consolidari aut vlcus ad cicatricem perduci queat, vnde fit, quod scribit Hipp. ex sanguinis sputo puris sputum. Esse autem pus effusum in capacitatem thoracis, ex respirationis difficultate aucta, & sono fluctuationis in pectore dum ægri à latere in latus se conuertunt, deprehenditur. In quo vero latere ex calore, pondere eiusdem, & difficiliore decubitu in latere sano, quam affecto, quod pus ex sublimiori loco pendens, pulmoni incumbat: Pus vero in capacitate thoracis collectum, nisi intra 40. dies tussi expurgetur, eroso siue exulcerato pulmone φθίσις siue φθόη, Latinis Tabes oritur.

De phthisi. Definitio. Nomen φθίσεως interdum late sumitur pro omni consumptione sine aut cum febre, proprie pro consũptione totius corporis cum febre lenta, respirationis difficultate, tussi, sputoque purulento orta ex vlcere pulmonis potissimum, dico potissimum. Nam consequitur etiam phthisis quædam, sed minus exquisita exulcerationem thoracis aut asperæ arteriæ progressu tantum temporis, si vlcus augeatur & pulmo in consensũ trahatur. *Pars affecta.* Pars primario affecta in phthisi exquisita est pulmo & per consensum pulmonis, cor. Nam nequit totum corpus consumi, tabesq; oriri, nisi cor animantis principium afficiatur. *Causa phthisis.* Morbus causa consumptionis est vlcus pulmonis; exulcerato autem pulmone cor sensim exiccatur, & primum florida eius substantia, deinde fibrosa, tandem membranosa consumitur; ac cum corde totum corpus simili modo necessario contabescit. Vlcus autem pulmonis oritur affecto pulmone primario, vel secũdario, primario ex abscessu aut vomica pulmonis rupta; aut post sanguinis sputum vase aperto rupto aut eroso: secundario ex affluxu materiæ pulmonẽ progressu temporis erodente, vel à capite ex catarrho tenui acrique, vel ex pleuritide, aut angina, aut vlcere

gutturis, effuso pure in capacitatem thoracis, vt in Empyemate dictum est. Huic malo maxime opportuni sunt, qui ex tabida stirpe prognati sunt, & ab ortu vitiosos pulmones, depressum angustumque pectus, collumq; oblongum nacti sunt, vt scapulæ promineant, quos alatos Hipp. vocat, ac præterea qui catharris obnoxii sunt. Dignoscitur phthisis ex consumptione totius corporis coniuncta cum difficultate respirationis, & initio febricula, quæ noctu potissimũ affligit, tussi, sputoq; purulento, quod aquæ iniectum subsidet. Procedente vero morbo consumptio corporis febrisq; inualescit, color natiuus, vigor corporis sensim perit, capilli defluunt, vngues curuantur, tandemq; hypochondria sursum conuelluntur, viresq; omnes debilitantur, &c.

Signa.

DE LÆSA FACVLTATE VITALI siue vitiis cordis.

Capvt X.

COr fons vitæ & caloris natiui est præcipuũ præstantissimumque corporis membrum, quo languescente aut deficiente omnes totius corporis functiones & vires necessario languescunt aut deficiunt. Functio autẽ cordis primaria est participatio in calore natiuo, aut spiritus vitalis generatio & distributio siue cõmunicatio. Deinde propter spiritus istius generationem & distributionem perennis ille motus systoles & dyastoles, qui pulsus dicitur, quẽ arteriis quoq; impertit. Adduntur affectus animi, verũ cum animi perturbationes ex appetitu & imaginatione dependeant & temperiem corporis immutent, ideo inter causas morborum *cap. 2. libri huius* recensentur, ac interdum vt symptomata considerantur morbos nonnullos consequentia, vt ira furorem; timor & tristitia, melancholiam, &c. Vsus finisque functionis cordis

Functiones cordis.

cordis est perenni illo motu pulsus, calorem natiuũ in ipso fonte conseruare, spiritumq; generare, deinde mediante spiritu per arterias in totum corpus vim vitalem distribuere.

Læditur functio cordis aliarum instar maxime respirationis; si aboleatur, aut vitiose edatur. Abolitam autem functionem cordis hic intelligo, non absolute omniq; ex parte, sed vbi sensibus euidens non est, vt in syncope & ἀσφυξία ac etiam apœna; quando cum pulsu respiratio abolita videtur. Hæc symptomata ad valde imminutam cordis functionem potius, quã prorsus abolitam proprie refertur; cum actio cordis, dum viuimus, penitus cessare nequeat. Deinde vitiose editur functio cordis vbi à naturali mediocritate recedit, per remissionem aut deprauationem: per remissionem autem si functiones cordis diminuantur, vnde lipothymia siue leuiores animi defectiones ac pulsus exiles, tardi, rari. Deprauatio vero dupliciter accidit, vno modo quando pulsus quidem manet sed vel supra naturæ modum augetur, vt si vehementior, velocior, frequentior fiat, vel aliam differentiã à naturali alienam acquirat, qualis est inæqualis, inordinatus, intercurrens, caprizans, &c. Alio modo vbi præter differentiam pulsus, alia motus forma præter naturam cõcitatur, qualis est palpitatio, aut motus palpitationi aut tremori similis. *Symptomata cordis.*

Causa horum symptomatum est frustratio facultatis vitalis & pulsificæ cordis, frustratur autem aut ipsa facultate læsa aut propter externum errorẽ, facultas autem cordis læditur, quia vel labefactatur in sua substantia ab intemperie, vel impeditur morbo instrumentali, vel & labefactatur & impeditur à solutione continui. *Causa symptomatum cordis.*

Nam si structuram cordis respicias nil obstare videtur, quin omni morbi genere laborare queat, verũ quia pleriq; statim initio aut paulo post interimunt, *Morbi cordis.*

Intemperies cordis. ideo medici paucorum mentionem faciunt. Considerantur primum intemperies cordis secundum partes ipsius solidas continentes, humores contentos, & spiritus impetum facientes, qui vim vitalem caloremque à corde influentem deferunt. In partibus autem solidis residet calor innatus secundum substantiam ac facultas pulsifica generatrixque spiritus vitalis calorisque influentis; & pro modo substantiæ caloris illius innati, & qualitate eiusdem operatur functiones suas producit: Substantia autem caloris innati consistit in humido primogenio, quod à suo calore assidue consumitur & ex alimentario humida assidua refectione indiget; qualitas vero caloris & innati & influentis, moderata actionibusque proportionata esse debet. Quare quæ substantiam caloris præter naturam minuunt, aut qualitatem eius supra modum intendunt, aut debilitant, facultatem cordis in sua substantia labefectant; ea intemperies efficit. Laborare autem cor poterit intemperie omnis generis simplici, composita, sine vel cum materia humore scilicet aut vapore, καθ' ἕξιν aut κατὰ σχέσιν, ac etiam venenata. Intemperies autem in solidis cordis partibus firmata est καθ' ἕξιν: in humoribus aut spiritibus est tantum κατὰ σχέσιν.

Febres. Intemperies autem calida, febris dicitur, quæ calorem natiuum in corde accendit, & per arterias in totum corpus distribuit. Nam febris nil aliud est, quã calor natiuus in igneum conuersus, siue ad tantum excessum deductus, vt functionibus vitæ officiat: accẽso calore natiuo in corde siue in suo fonte necessario cum spiritu vitali per arterias in totum corpus distribuitur, nisi impediatur. Accenditur antem calor natiuus cordis, vel in spiritibus, vnde febris diaria, vel humoribus putrescentibus, vnde febris putrida; vel in solida cordis substantia, vnde hectica; febris diaria & putrida qualitatẽ caloris natiui augent, pulsusque

Febres Diariæ. Putridæ. Hecticæ.

que veloces frequentes ac etiam magnos efficiunt; ed si calor putridus vehemens sit & violenter con-ertimq; alteret, partes solidas colliquat, & substan-iam caloris natiui & virium breui tempore dissipat c dissoluit; febris vero hectica sensim substantiam aloris & virium consumit.

Contraria ratio est in intemperie frigida. Nā pri- *Frigida intemperies.* num qualitatem caloris natiui debilitat, pulsusque xiles, tardos, raros reddit; deinde si augeatur, ipsum alorem natiuum in substā ia cordis extinguit. Hu- *Humida intēperies.* nida cordis intemperies, quę cum materia fere semp st, vt in anasarca caloris natiui vim obtundit, pulsus-ue lāguidos & molles facit; vbi cum materia auge-ur, veluti ignis à multis viridibus lignis, ita calor atiuus obruitur & suffocatur. Contra siccitas per se aloris natiui vim acuit, pulsusq; duros, densosq; ef-cit; si intendatur, solidā cordis substantiam inuadit, umidumq; eius primogenium consumit, vnde Ma-asmus. Nam marasmus proprie est consumptio vi- *Marasmus.* entis corporis à siccitate. Subiectū autem marasmi st cor secundum partes solidas, vbi tanquā in fonte esidet calor natiuus secundū substantiā, consumpto ero humido radicali cordis, necesse est substantiam æterarum partium cum suo humido consumi. Con-umitur humidum hoc secundum ordinem naturæ, ecursu ætatis; vnde senectus & Marasmus naturalis; el præter ordinem naturæ, à morbo; morbus ille est cca intemperies, aut sola ex inedia defectu alimen-, immodicis euacuationibus, vigiliis, &c. vnde sim- *Marasmus simplex.* lex marasmus; aut cum intemperie calida, quæ he-ica Marasmodes dicitur: vel cum frigida, oriturq; *Hectica marasmodes.* viris aut iuuenibus marasmus naturali senectuti milis, quem Philippus Medicus teste Galeno sene-tutem ex morbo vocauit. Additur his marasmus *Senectus ex morbo.* yncoposus, quia ægros ad syncopen deducit ortus x siccitate cū magna inæqualitate caloris & frigoris. *Marasmus syncoposus.*

Oriuntur hæ intemperies cordis ex affectu primario vel secundario & per consensum alterius partis, quæ vel suam calidam intemperiem per continuam alterationem cordi communicant, vnde febres symptomaticæ vel transmisso humore aut prauo vapore, quod hypochondriacis & hystericis accidere cõsueuit. Aliquando intemperies venenosa est, orta à qualitate rei venenatæ tota substantia cordi & calori innato inimica, quæ substantiam caloris natiui & viriũ cordis corrumpit, interdum sine magna pulsus mutatione, subitamque virium deiectionem mortemq; inducit.

Intẽperies venosa.

Deinde cordi vt aliis partibus accidere poterit solutio continui, nimirum vlcera & vulnera: licet à vulnere superficiario vix quisquam diu superuiuere soleat, & si ad vẽtriculos peruenerit, subitam mortem necessario inducat.

Solutiones continui.

Morbi instrumentales, qui cordi accidere posse videntur, sunt primum in magnitudine, vel aucta vt tumores in substantia cordis vel pericardii, vel vasorũ vel in diminuta, vt ex marasmo accidit, deinde vasorum angustia & dilatatio; angustia autem vel est obstructio à crassis humoribus aut vaporibus; vel compressio aut constipatio à tumoribus ipsum cor aut vasa eius occũpantibus, vel subsidentia ex nimia inanitione vasorum; addunt nonnulli vermes, qui in ventriculis in peste interdum gignuntur, itẽ lapillos, flatus, succos collectos in pericardio. Hi morbi organici actiones cordis impediunt, & plerumque statim initio calorem natiuum plane obruunt, spiritusque intercipiunt, ac subitam mortem inducunt. Læduntur functiones cordis sæpe ab externo errore vitio obiecti, aut eorum, quæ ad obiectum pertinẽt nimirum quia sufficiens aut competens materia pro generatione spirituum cordi non suppeditatur; aut spiritus geniti euacuantur & dissipantur, aut obruuntu

Morbi instrumentales.

Læsio cordis ab errore externo.

tur & suffocantur, de quibus infra, vbi de causis syncopes agitur, dicemus.

Hactenus de causis læsionis vitalis facultatis in genere sequuntur causę symptomatum cordis in specie. De pulsuum differentiis & causis in doctrina signorũ dicetur. Deinde accidunt cordi motus inordinati, quos omnes sub nomine palpitationis Græci complexi sunt. Ex recentioribus nonnulli palpitationẽ à cordis tremore distinguunt, & vtrumq; cordi tribuunt; palpitationem autẽ quando instar vtrium à spiritu flatuiento exitum quærente, ac proinde influente & refluente cor dilatatur & deprimitur: tremorem vero motum sursum & deorsum assiduum, quia facultas mouens debilitatur aut grauatur: Alii hos motus inordinatos pulsatiuos esse putant palpitationi tremoriq; tantũ similes; palpitationi autẽ similes, quando motus inæquales sunt, nunc maiores nunc minores & quasi cum saltu; tremori vero vbi minores crebrioresq; qualis motus est cardiogmos, teste *Galeno Com. 4. aphor. 25.* De causa quoque dissentiunt medici: verum cũ tremor motus voluntatius sit, cordi proprie nõ competit. Deinde si præter pulsum in corde palpitatio eodem tempore sentiatur, vt Vidus & Donatus arbitrantur, & motus palpitationis arteriis non communicetur, non erit cordis palpitatio, idem quod deprauata pulsatio. Præterea si tanta palpitationis vis interdum sit, vt costas effringere & mammam è sua sede depellere queat, necesse erit cor non solum dilatari & contrahi, sed atiam à suo loco violenter eleuari & deprimi: quod in legitima palpitatione non accidit. Quare palpitatio cordis vnica non videtur, nec ab vna immediata causa, sed duplex, quarum vna legitima, altera illegitima dici poterit. Legitima autem est motus cordis inordinatus ex dilatatione & subsidentia compositus, ortus à vapore crasso flatulento, copioso influxu cor dilatante,

Palpitatio cordis.

Legitima Palpitatio.

deinde irritante, vt contractione sua vicissim depellat & discutiat. Nam cum palpitatio celeriter fiat & desinat, causa proxima eius non erit solida substantia, aut humor, sed vapor flatulentus, qui celeriter in additos cordis sinus ingredi rursumque egredi aut repelli queat; deinde crassus nebulosus & copiosus, qui non facile discutitur, genitus à debili calore ex materia crassa, viscida, frigidaque; aliquando sicca circa cor aut pericardiũ, pleruq; per arterias aut venas aliunde transmissus, nimirũ à ventriculo, liene, vtero, &c. quare hypochondriaci & mulieres hystericæ palpitationib cordis plerumq; infestantur. In hac palpitatione dilatatio cordis fit, quia vtriũ modo à spiritu flatulento repletur, verum contractio oritur non proprie, quia euacuatur, sed potius quia à facultate expultrice irritata cor contrahitur, vt quod noxiũ est depellatur, quo nomine differt palpitatio cordis ab aliarũ partium palpitatione. Illegitima vero palpitatio est motus cordis inordinatus palpitationi similis à pulsu magnitudine tantum differens, & proprie motus pulsatorius deprauatus ortus à facultate cor dilatante & constringente incitata ex vsu immodice aucto. Nam causa huius motus est facultas cordis pulsifica irritata, vt sese violenter contrahat & dilatet: ac pro inde cor non dilatatur, quia impletur, sed contra impletur, quia dilatatur folliũ instar, qui dilatati aerem attrahunt, compressi eundem vicissim expellunt.

Illegitima palpitatio.

Causa incitans facultatem triplex esse poterit, Primum, defectus spirituũ, quẽ cor inæquali & frequẽti pulsatione resarcire cõatur; qualis defectus oritur ex immodicis euacuationibus, dolore ingenti orificii ventriculi, inedia aliisq; supra enumeratis: secundo calor vehemẽs inæqualiter auctus in corde, vt in febribus acutis & malignis, vnde motus crebri, veloces, qui καρδιωγμὸς à Galeno dicitur; tertio ab aliena

sub

ubſtantia cor exſtimulante, vt violenta dilatatione
 contractione eam extrudat & depellat. Nam cor
t cauſam hanc expellat, modo dilatatur, modo cō-
rahitur, magnaque inæqualitate mouetur, ac vehe-
nenter ſurſum deorſumque ſalit. Subſtantia autem
liena ſtimulat vel qualitate, vel copia vel vtroq;, &
uo magis ſtimulat, eo violentius mouetur. Subſtā-
ia vero illa primū eſt prauus vapor, aut ſanguis ma-
igna qualitate affectus, potiſſimum atra bilis: dein-
e ſanguis magna vi cum ſpiritu in cor irruēs ex ve-
ementi timore: tertio aer peſtilens, venena aſſum-
ta, aut venenati humores; itē vermes cor mordētes.
reterea tuberculum in arteriis pulmonis prope cor
xortum, quod Antipatro Medico contigiſſe tradit
Galen. 4. de locis; vnde poſt pulſum inæqualem in
alpitationem & aſthma incidit, ex quo ſubito inte-
iit. Inſuper tuberculum pericardii, aut puſtulæ quæ
ydatides vocantur, lapilli ac magna ſeroſi humoris
ut flatus copia collecta in pericardio, &c. Palpitatio
 vires debiles ſint, & ſpiritus confertim euacuentur,
n ſyncopen tranſire ſolet.

Symptoma abolitæ aut valde diminutæ functio- *De ſynco-*
is vitalis eſt συγκοπὴ, ſicut debilis eſt λειποθυμία, *pe.*
ειποψυχία & ἔκλυσις, que tria pro eodem plerum-
ue ſumuntur, licet nonnulli levem animi defectio-
iem ἔκλυσιν; grauiorem vbi pulſus admodum parui,
ari, & tardi redduntur, λειποθυμίαν & λειποψυχίαν
ocent; grauiſſimam vbi pulſus ad vltimam debilita-
em perducitur, & exoluto calore ſudor frigidus e-
umpit, ſyncopen. Omnium horum ſymptomatum
adem cauſa eſſe poterit, ſed maior ſemper in ſyn-
ope, minor in lipothymia.

Συγκοπὴ à συγκόπτω, id eſt concido, nomen habet,
uod omnes corporis vires repente concidant. Nam *Definitio.*
roprie eſt præceps virium lapſus, facultate vitali
ropter magnam ſpirituum vitalium diminutionem

ita debilitata, vt nil influat à corde, sed quicquid spiritus calorisque adhuc in corpore superest, in cor repente contrahatur & confluat. Dico præcipitem virium lapsum ad differentiam illorum affectuum, qui sensim vires eousque debilitant, donec mors subsequatur. Pars affecta est cor. Nam non sit syncope, nec vllum animi deliquium, nisi cor & facultas vitalis lædatur; debilitata autem vel abolita functione vitali cæteras omnes corporis vires debilitari, vel perire necesse est. Igitur in syncope omnes vires corporis ad sensum pereunt; sed primario facultatis vitalis, deinde propter vitalem vires naturales & animales.

Pars affecta.

Causa.

Consistit essentia virium, quibus corpus regitur in spiritibus & temperamento solidarum partium, & tamdiu vires integræ manent, quamdiu substantia spirituum vna cum solidis partibus, tũ in qualitate, tum in quantitate naturaliter se habent. Quare vbi vires concidunt, aut spiritus, aut solidarũ substantia, aut vtrumque præter naturam afficitur. Vitia autem spirituum sunt defectus, siue imminutio. Cor vero omni fere genere morborum laborare poterit, vt supra dictum est, verum cum syncope sit pręceps virium lapsus, causa eius immediata proprie non erit vitium cordis, sed spirituum vitalium, licet in syncope & animi deliquio cordis substantia, omni ametria ñon careat: Nam morbi cordis per se mortem inducere solent, sed non syncopen nec vlla animi deliquia, nisi quatenus spiritus vitales imminuunt. Defectus autem spirituum vitalium causa immediata syncopes, non est plane totalis omnium spirituum (nam talis subitam mortem inducit) nec exiguus leuisque sed tantus, vt ne vires cordis exoluantur reliquum spiritus cum calore concentrari cogatur, & in cor confluere: quo vero defectus maior est, eo exiguus spiritus, qui adhuc superest, in cor magis aggregatur & contrahitur, adeo vt in graui syncope extra cor

nullu

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

nullus spiritus & calor reperiatur, quare pulsus & respiratio ita debilis efficitur, vt non percipiatur; membra quasi mortua videntur, & quia natiuo calore solidæ partes destituuntur, qui eas regit & continet, ideo humidum suum retinere non valent; sed foras effluere sinunt, vnde circa frontem & ceruicem potissimum ex propria solidarum humiditate siue dissolutione solidæ substantiæ sudor frigus erũpit, qui diaphoreticus & syncopticus ob id dicitur. *Causa sudoris syncoptici.*

Causa defectus spirituum vitalium est quia sufficienti copia non regenerantur; aut geniti foras euacuantur & dissipantur; vel intra corpus alterantur & corrumpuntur; vel obruuntur & suffocantur: & primum non regenerantur vitio facultatis generatricis spirituum; aut materiæ scilicet aeris & sanguinis ex quibus generantur: facultas generatrix læditur affectu propriò cordis aut per consensum. Morbi autem cordis sunt primum magna intemperies sine vel cum materia naturalem intemperiem cordis labefactans, aut substantiam partium & caloris natiui depascens & consumens, aut obruens, vt febres acutæ & malignæ aut colliquantes, hecticæ marasmodes, febres pestilentes ac syncopales, &c. his accedunt morbi cordis instrumentales & continui solutiones, quæ subito enecare solent. Per consensum plurium partium cor afficitur virtusque vitalis debilitatur primum orificii ventriculi ob magnam cũ corde cõmunitatem exquisitumque sensum, vnde syncope stomachica siue cardiaca. Deinde vteri & vasorum spermaticorum à tetris vaporibus in cor exhalantibus, ex corruptione sanguinis menstrui aut seminis; vnde non solum præfocatio vteri & syncope, sed etiam apnœa: aliquando per consensum septi transuersi, cerebri pulmonum, iecoris, &c. Vitia materiæ, ex qua generãtur spiritus, sunt defectus aut aliena qualitas: defectus autem sanguinis oritur ex atrophia, *Causa defectus spiritus vitalis.*

lon-

longis morbis, inedia, magnis euacuationibus, &c. aliena qualitas est magna cruditas & sanguinis corruptio, vt in febribus syncopalibus. Deficit vero aer, quia læsa respiratione aut transspiratione iusta quãtitate non attrahitur; alienam qualitatem contrahit, quando corrumpitur, pestilens redditur, tetro aut vitioso vapore inquinatur, &c. Deinde spiritus confertim foras euacuant & dissipant, primum immodicæ euacuationes, vel sensiles, vt fluxus sanguinis, vomitus, alui deiectiones, sudores immoderati, tumores aut abscessus magni, subita eruptio, vel introrsum, vt in Empyemate, vel extrorsum, vt in hydropicis: vel insensiles per habitum corporis ob nimiã raritatem substantiæ corporis & cutis, succorum in venis tenuitatem & acrimoniam, immodicos labores, magnum calorem aeris ambientis, sub cane aut in balneis & hypocaustis: Dissipant quoq; & foras spiritus euacuant profusum gaudium, vigiliæ immodicæ, vehementes exercitationes, addunt nonnulli dolores ingentes, quia à corde in partem affectam spiritum violenter attrahunt. Tertio in corpore alterant & corrumpunt spiritus, grauis intemperies cordis & præcipuorum vasorum (nam vna causa pluribus modis spiritus imminuere poterit) qualitas venenata ex aere pestilente, ex venenis assumptis, & admotis, aut humoribus venenatis intra corpus genitis ex corruptione & putredine. Tandem intra corpus, spiritus suffocant & obruunt, grauis timor & animi consternatio, ac ingens mœror, sed non ita confertim vt timor. Deinde vehementes dolores partium neruosarum potissimum orificii ventriculi ob exquisitum sensum, vnde syncope cardiaca. Nam vt de rigore dictum est, dolor ingens cor in consensum trahens, timori correspondet; & spiritum cum calore ad interiora refugere cogit: deinde spiritus, quia ad partem dolentẽ magna copia confluunt, suffocantur potius, quam

..quam foras euacuantur. Præterea obruunt spiritus, ..nterceptiones venarum & arteriarum à magna ple..itudine: Obstructiones magnorum vasorum à cras..s & crudis humoribus, vt in febri syncopali humo..osa, ac in initiis accessionum constipatio magna po..orum, cutis, &c. Ab his causis spiritus vitales minu..ntur; verũ suam vim in eos facilius imprimunt, qui ..d talem dissolutionem sunt propensi, eiusmodi sunt ..usillanimes & debiles à natura aut morbo, vt fœmi..æ potius, quam mares, pueri & senes, quam viri, qui ..ræ texturæ sunt potius, quam qui densum compa..umque corpus obtinent.

..E CAVSIS SYMPTOMATVM PRI*mæ concoctionis: seu morbis & symptomatis ventriculi & intestinorum.*

CAPVT XI.

NAturales actiones nobis cum brutis & stirpibus communes principales tres sunt: de quibus in..uiduum conseruatur & perficitur, Nutritio & Au..io: tertia, qua species ab interitu vindicatur, Gene..tio. Ministrantes functiones, quæ principalibus ..bseruiunt, sunt 4. Attractio, Retentio, Alteratio, ..pulsio; quibus nonnulli addunt Appetitionem & ..um Veneris. Generatio certis determinatis instru..entis, nimirum spermaticis perficitur. Nutritio au..oque omnib. membris communis est ex alimento ..substantiam partium conuerso. Quatuor ministrã..um functionum, quæ in elaborando alimento sub..ruiunt, triplex est series, & concoctionum sibi mu..o succedentium tres gradus sunt, I. in ventriculo, ..in iecore, 3. in singulis particulis, vt alibi dictũ est. ..est omnibus singulisq; partibus corporis desideriũ ..uenientis, & alieni odium. Quod autẽ desiderant,

vi na.

vi naturali attrahunt: quod auersantur, à se expellunt, nisi impediantur. Peculiariter vero ventriculo vasisq; spermaticis præter naturalem appetitum animalis appetitus inest. Attrahit pars id, quod conueniens est, vt eo fruatur. At frui nequit, nisi prius retineat, deinde concoquat & aliena expellat. Hæ omnes functiones calore perficiuntur, maxime vero concoctio nutritioq; à frigore vero omnes læduntur. Differunt tamen inter se, quod excepta concoctrice, cæteræ, quæ agibiles à Galeno dicuntur, cũ loci mutatione fiant, & robur requirant, ac instrumentum magis siccum. Nam mediantibus fibris potissimum agunt. Concoctio vero & Nutritio quiete perficiuntur & humiditate indigent. Proinde in pueris humida constitutione præditis, melior concoctio nutritioque est, quam in iuuenibus; Sed cæteræ functiones imbecilliores, præcipue Retentio. Senum corpora ad omnes actiones naturales male disposita sunt.

Causæ cōmunes symptom. Naturalium facultatum.

Hæ actiones quatuor naturales omnes & singulæ tripliciter læduntur, vt alibi dictum est. Causa communis lęsionis, est facultatis frustratio. Frustratur autẽ facultas, vel ipsa facultate læsa vitio partis, vel ab externo errore. Læditur facultas, aut, quia in suã substantia labefactatur per intemperiem, aut quia impeditur per morbum Organicum, aut quia partim impeditur, partim labefactatur per morbum communẽ. Error externus accidit ratione obiecti & eorum quæ ad obiectum spectant, & triplex est: vnus in alimentis, alius in excrementis, tertius in vitæ ratione. Sub errore in alimẽtis, continentur, immodica quantitas, aliena qualitas, additur in prima concoctione intempestiua assumtio & ordo præposterus. His præmissis de causis symptomatum functionum naturaliũ in specie nunc dicemus, initio facto à ventriculo cuius præcipua functio est alimenti prima concoctio, quæ chylificatio dicitur, in quem finem reliquæ

omnes

omnes ipsius functiones referuntur. Nam non alia causa ventriculus cibum appetit, & ab ore præparatum per gulam attrahit, & attractum amplexatur & continet, quam vt probe conficiat, siue pro sanguine gignendo concoquat; eodem quoque fine peracta concoctione superuacanea per inferius orificium ad intestina propellit. Læduntur singulæ harum quinq; functionum tribus modis.

Causæ symptomatum ventriculi. Causæ læsionis sunt morbi ventriculi & error externus, vt dictum est. Ventriculus sicut & gula, quæ ventriculo seruit, omni morborum genere laborare poterit, quorum primũ est intemperies, eaque simplex vel composita sine vel cum materia, humore scil. aut vapore. *Intemperies.* Simplex autem rarior est, & sola non diu durare solet. Singulæ intemperies non alias causas habent, quam quæ supra capite de causis morborum propositæ sunt. *Signa.* Si intemperies calida sit, aderit sitis inexplebilis cum sensu caloris, appetentia frigidorum, & leuamen à frigidis ructus nidorosus ex calidis cibis assumptis, &c. In frigida intemperie contraria sunt, vt nulla sitis maior appetentia, sed concoctio tarda, ructus acidus ex cibis frigidis, &c. Si intemperies humida sit nulla sitis, nec insignis fames, leuamen à siccis, multa expuitio & saliua, &c. Si sicca his contraria. Deinde quando intemperies est cum humore sentitur in ventriculo grauitas, anxietas, nausea: si cum flatu eructationes, fluctuationes, motus errabundi sine grauitate; humor autẽ si acris sit, adsunt fastidium ciborum, dolor erodens, maior anxietas, vomitus biliosi, &c. sin frigidus velut pituita, dolor grauans cum sensu frigoris; vomitus multaq; sputio pituitosa, &c.

Morbi cõpositionis ventriculi. Secundo morbi cõpositionis ventriculi sunt potissimum angustia & tumores præter naturam, quibus addit Auicenna paruitatem ventriculi. Angustia autem est vt plurimum orificii inferioris, transitum

chyli

chyli impediens; vnde vomitus; aliquando superioris orificii, ac etiam gulæ deglutitionem & attractionem ciborum intercipiens; ea vel est constipatio à timore in tunicis ventriculi, vel compressio à tumore partium incumbentium, vel obstructio à crassis viscidis humoribus tenaciter tunicis adhærentibus. Tumores vero ventriculi sunt ex sanguine simplici bilioso pituitoso aut melancholico substantiæ ventriculi impacto, ac proinde omni genere tumoris laborare poterit, imprimis phlegmone exquisita vel notho, vnde febris acuta, sitis dolos ingens cum tensione & grauitate; vomitus & deiectio frequens nisi pylorus inflammetur: nam tum nihil deiicitur, sed omnia sursum regurgitant.

Solutiones continui.

Tandem accedit ventriculo solutio continui, vulnus, quod incurabile fere est, deinde vlcus ab abscessu disrupto aut acri humore vel medicamento caustico erodente, vnde frequens vomitio & deiectio alui purulenta, febris lenta, consumptio coporis, &c. Afficitur quoq; ventriculus ex consensu aliarum partium, vt infra dicetur.

Nunc causas symptomatū ventriculi ordine considerabimus, initio facto à vitiis appetitus. Præter appetitum naturalem omnibus partibus communē, quo sibi conueniens attrahunt, ventriculo inest animalis quidam appetitus, qui concitatur ex tristi sensu defectus alimenti, dum venæ propter inanitionem corporis ex ventriculo sugunt. Quare appetitus iste animalis nil aliud est, quam desiderium repletionis ex tristi sensu in orificio ventriculi, dum venæ à ventriculo vacuo sugunt. Nā in animali appetentia ventriculi, hæc quinq; sese ordine consequuntur, 1. partium solidarum inanitio, 2. partium inanitarum naturalis appetitus, 3. suctio per venas à ventriculo, 4. suctionis sensus, ex defectu alimenti, 5. animalis appetitus desiderium illius alimenti. Huius appetitus ac etian

De appetētia ventriculi.

Definitio Appetentiæ ventriculi.

ac etiam sensus suctionis sedes est superius orificium ventriculi, quod exquisitissimo sensu præditum est. Nam in hoc orificio viget appetitus sicut in inferiori ventriculi parte concoctio. Nutrimur ex iis, vnde constamus; constamus autẽ ex mixtione sicci & humidi per actionem calidi & frigidi; proinde alimenti duæ partes sunt substantia sicca & humida, siue cibus & potus, & duplex appetitus, vnus substantiæ siccæ, famis; alius substantiæ humidæ, sitis. Quia vero defectu sicci alimenti corpus refrigeratur, siue calor obtunditur; defectu humidi acrior redditur (nam qui sicciori sunt corporis habitu calorem acriorẽ habent) ideo in fame est appetentia sicci & calidi; in siti appetentia humidi & frigidi. *Quid fames & sitis?*

Vtraque appetentia si naturæ modum seruauerit legitima, si à naturæ modo recedat, morbosa & non naturalis vocatur. Recedit à naturæ modo si aboleatur, diminuatur, aut deprauetur. Abolita cibi & potus appetentia vno nomine ἀνορεξία vocatur, abolita cibi appetentia aliquando sola famis absentia est, interdum cibi abominatio, & fastidium ita vt oblatos cibos sine molestia ægri aspicere nequeant, quos Hipp ἀποσίτους & ἀσίτους, teste Galeno, appellat. Diminuta fames est quando minus aut tardius cibus appetitur, quam naturæ ratio exigit. Deprauata ciborum appetentia duobus modis fit, vno quando intenditur, siue in quantitate modũ superat, quæ inexplera fames dicitur, sub qua continetur βούλιμος & canina appetentia proprie dicta. Alio quando in qualitate peccat, siue ægri ea appetunt, quæ præter naturam & rationem alimenti sunt, vt carbones, calcem, &c. hæc appetentia κίττα siue pica & μαλακία nuncupatur. *Symptomata appetitus cibi.*

Ad cibi proportionem potus quoque appetitus leditur, nimirum aufertur, diminuitur & deprauatur, tum vel intenditur & sitis immodica oritur; vel ægri liquores alienæ qualitatis & naturæ desiderant *Symptomata appetentiæ potus.*

vt vrinam, &c. quæ affectio sub pica continetur, d[e]
singulis ordine dicemus.

ἀνορεξία ciborum.

Causa.

Ac primum cib: ἀνορεξία est abolita appetentia ali[-]menti sicci, calidi, ex defectu sensus suctionis in ori[-]ficio ventriculi. Deficit autem sensus suctionis, ve[l] quia vis sentiendi in ventriculo perit, vel suctus pe[r] venas non fit: suctus autem non fit, quia ventriculu[s] non corrugatur; aut vis attractrix venarũ labefacta[] tur; aut substantia corporis non euacuatur. Perit au[-]tem vis sentiendi in ventriculo, vel ex proprio affe[-]ctu, nimirum graui morbo, qualis est vehemens in[-]temperies cum materia, inflammatio, &c. vel pe[r] consensum, vitio vel cerebri, à quo influit spiritus a[-]nimalis propter morbos, qui spirituum generatio[-]nem & distributionem impediunt, vt apoplexiã, &c[.] vel auertunt, vt sunt affectus, in quibus mens labo[-]rat; vel vitio neruorum sexti paris, per quos vis sen[-]sus orificio ventriculi communicatur, ex obstructio[-]ne, compressione & similibus. Suctus vero per vena[s] non fit primum quia ventriculus non corrugatur, o[b] grauem intemperiem mordentem, aut relaxante[m] ventriculum, aut materiam fundentem, item pro[-]pter redundantiam multorum crassorum crudorun[-]que humorum in ventriculo. Deinde læsa attractric[e] venarum ab intemperie, vel ob interceptionem via[-]rum ab obstructione, &c. aliquando vitio obiect[i] quia nulla adest indigentia siue penuria ex redundã[n-]tia alimenti in iecore, maiorib. venis totoq; corpor[e]. Tertio quia substantia corporis non euacuatur, v[el] ob constipationem pororum, cutisq; densitatem v[el] caloris natiui debilitatem, ex viscerum immodic[a] frigiditate, desidia, &c. Ab his iisdem causis sed debi[-]lioribus oritur diminuta appetentia, nimirum tri[-]bus illis actionibus nondum deperditis, sed prope v[t] pereant perductis.

Inexpleta fames, est immodica ciborum appeten[-]ti[a]

a, excitata à vehementi sensu suctionis in ore ventriculi; vehemens autem ille sensus suctionis oritur, quia sensus augetur ex proprio affectu corrugante os ventriculi; vel immodica suctio per venas fit, ob magnam venarum inanitionem, aut plurimam substantiæ corporis euacuationem. Incitatur & augetur suctionis sensus in ventriculo ab iis, quæ præter naturam os ventriculi constringunt & corrugant & similitudine famis naturalis contrahendo & vellicando appetentiam excitant; cuius generis est intemperies frigida sicca, aliquando sine materia, qualis, teste Aetio, nonnullis accidit, qui per niues iter fecerunt; sæpe cum materia acida, vt melancholia aut pituita acida orificio ventriculi impacta. Deinde suctio immodica per venas oritur, quia plurimum euacuantur ob retentricis imbecillitatem & expultricis motum deprauatum. Euacuatio autem illa vel sensibilis est, vt immodicus fluxus sanguinis, alui, vrinæ, sudoris, &c. vel insensibilis per habitum corporis ab immodico calore substantiam partium & humorum dissoluente & dissipante, propter succorum tenuitatem substantiæ corporis raritatem, & pororum laxitatem. Huc referri poterit fames à vermibus chylum depascentibus. Hæ omnes species sub fame canina aut bulimia communiter dicta continentur. Verum proprie appetentia canina est vehemens & assidua ciborum appetentia cum vomitu orta ab intemperie frigida cum materia acida os ventriculi corrugante; βούλιμος vero est fames magna, sed non diuturna orta ab intemperie frigida; in qua ægri initio auide cibos expetunt & non vomunt, deinde aucta intemperie sensim appetitus deiicitur, omnesq; vires. Trallianus statuit bulimũ fieri ab immodico oris ventriculi calore & imbecillitate, vnde nisi ægri immodice alimentum assumant, animo deficiunt, & cõcidunt, sed an hæc affectio vllam inexpletam famẽ excitare,

Inexpleta fames eiusque causa.

Canina appetentia.

βούλιμος.

imo an ægri valde copiosum alimentum ferre queā dubitatur? Accidit quidem ex vitioso humore in ventriculo debili tempore inediæ, morsus orificii ventriculi, qui nisi alimentis reficientibus statim contemperetur, ægri animo deficiunt; sed hoc symptom proprie nec βούλιμος nec canina appetentia est.

μαλακία & κίττα.

Μαλακία siue κίττα Latinis pica est, appetentia vitiosa alienæ substantiæ solidæ vel liquidæ præter naturam & rationem alimenti, orta ex tristi sensu suctionis ex vitioso excremento tunicis imbibito peculiari substantiæ proprietate os ventriculi infestante. In hoc malo laborat ventriculus semper affectu proprio ex humore prauo tunicis vētriculi impacto, qui pro natura speciei & qualitatis à tota substantia per corruptionem genitæ os ventriculi infestat, ac ob id dum alterat contrariarum rerum cupiditatem excitat, quas naturali instinctu omnes partes appetunt vt per eas affectus præter naturam tollatur. Nam vt in siti, ita in pica quamdiu ventriculus præter naturam alteratur, tamdiu id desiderat, quod hosti maxime contrarium est, sibiq; ad id vtile, fugiens id quod inimicum est, verum si succus post alterationem longa consuetudine ventriculo familiaris efficiatur tum non contraria, sed similia appetuntur. Hic succus vitiosus si fuerit frigidus oritur alieni cibi appetitus, si calidus alienæ potionis: Affectio ista grauidis sæpe accidit tribus primis mensibus; & viris, qui elephantiasi, aut simili affectu laborant.

Symptomata appetẽtiæ potus. Causæ inappetentiæ potus.

In appetentia potus oritur ex defectu sensus suctionis humidi alimenti in ventriculo. Deficit autem sensus suctionis vel quia vis sentiendi in ventriculo perit, vt supra de inappetentia cibi; vel quia suctio humidi alimenti per venas non fit ob magnam succorum humidorū in venis in totoq; corpore copiam, aut quia ventriculus frigidus multa pituita dulci perfunditur, &c.

Tandem

Tandem sitis inexplebilis est immodica potionis ...ue alimenti humidi frigidi cupiditas, orta à tristi ...nsu suctionis in ore ventriculi ex defectu & altera...one propriæ humiditatis. Pars affecta, vbi sensus ...ctionis perficitur est orificium vẽtriculi. Causa im...ediate tristis sensus est, subita alteratio & consum...tio propriæ humiditatis imprimis alimentariæ. Al...ratur autem consumiturque vel in ipso ventriculo ...t affectu proprio, vel in aliis partibus, quæ ob indi...entiam statim à venis humiditates attrahunt, & ve...æ vicissim à ventriculo; vnde per consensum ex ve...ementi suctione alimentarii humidi tristis sensatio ...n orificio ventriculi excitatur, simulque appetentia ...umidi, quæ sitis dicitur. Affectus humiditatem al...rans & exhauriens, est intemperies inæqualis pro...rie (Nam absolute æqualis tristem sensum non pa...t) quæ vel sicca est vel calida vel vtraque interdum ...ne, interdum cum materia, nimirum calido, acri, ...lso humore, aut vapore. Nam oritur, sitis primum ...opia aliqua propriæ humiditatis ventriculi à sicca ...ntemperie, Deinde ex efferuescentia ipsius humidi...atis ab intemperie vel calida, vel calida sicca, con...racta ex calidis acribus, salsisque alimentis, condi...ientis & medicamentis, &c. sæpe cum humore ca...do acri, vel salso aut putrido tunicis ventriculi im...acto, aut in cauitate ventriculi contento, vel cum ...apore acri calidoque ex putridis corruptisque hu...noribus genitis in ventriculo, vel aliunde transmis...s. Præterea oritur sitis ex consensu aliarũ partium, ut etiam totius corporis, alterato aut exhausto eo...um naturali humido, dum venæ à ventriculo sugũt, ...imirum ex intemperie calida sicca cordis; iecoris; ...otius corporis, vt in febribus ardẽtibus & colliquã...ibus, &c. renum, in diabete; intestinorum in magnis ...lui fluxionibus; non raro pulmonum partiumque ...ris ex calido attracto aut acribus fuliginosis vapo-

Sitis inexplebilis quid?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ribus à corde susceptis. His accedunt exercitia & labores immodici, æstus aeris, &c. quæ humiditates corporis alterant & exhauriunt.

Symptomata deglutitionis & attractionis ciborum.

Post appetentiam sequitur ciborum & in ore præparatorum deglutitio & per gulam ad fundum ventriculi attractio. Deglutitio ciborum, actio gulæ est, adiutæ motu linguæ, & musculi qui initio gulæ præest, gula autem & ventriculus mediantibus fibris rectis interioris tunicæ cibos ab ore attrahit, & fibris transuersis deorsum naturaliter detrudit. Abutitur quoq; natura fibris transuersis in vomitu ad ea sursum propellenda, quæ os superius ventriculi infestāt. Læditur autem deglutitio & attractio ciborum ad fundum ventriculi, si aboleatur debiliter aut deprauato modo gula aut ventriculus attrahat. Abolita deglutitio oritur vel labefactata facultate, propter resolutionem fibrarum rectarū̃ & transuersarum ab intemperie præcipue frigida humida cum materia pituitosa à capite defluente, aliquando extinctione caloris natiui, vt in iis, qui morti vicini sunt; vel impedita facultate propter angustiam gulæ, vt constipationem aut compressionem à tumore, &c. aut propter vlcus. Deinde læso musculo, qui initio gulæ præest motuque linguæ, ex resolutione aut conuulsione aut inflammatione gulæ vicinarumq; partium, vt in Angina dictum est. Quando inflammatio infestat cum angustia vorandi, adest dolor distendens, calor, sitis &c. Si vlcus, in affecta parte dolor sentitur potissimum assumpto acido, acri, salso cibo: affecta pars si gula dolor in dorso sentitur; si causa sit intemperies, difficultas deglutitionis sensim augetur sine dolore & tumore, aut angustia gulæ, &c. Debilis deglutitio & attractio ciborum ab iisdem causis fit, sed leuioribus ac etiam vitio obiecti, quando cibus ingratus, viscidus, asper durus, siccus, &c. De deprauata attractione in vomitu dicemus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Ventriculus concoquere nequit, nisi ita complectatur vt inter ventriculum & cibos spatium nullum intercedat, iustoque tempore retineat. Hæc actio perficitur fibris obliquis tunicæ interioris versus inferius orificium. Læditur autem tripliciter, si omnino nō complectatur, vel debiliter, vel deprauate. Abolitam retentionem fluctuationes cum sonitu; debilem flatus magis consequuntur. Fluctuationes autem, quas Græci κλύδωνας vocant, sunt inordinatus motus ventriculi, instar fluctuum in mari, quibus cibum, quē retinere nequit, à se propellit. Oriuntur tales motus cum sonitu, quia ventriculus vehementer refrigeratus est, aut immodica potius copia ita oppressus, vt nullum vaporem aut flatum excitare queat. Flatus vero fiunt, quādo ventriculus nec vehemēter frigidus, nec satis calidus, aut cibi sua natura flatulenti, vt infra latius dicemus. Oritur autem abolita comprehensio ab extrema imbecillitate retentricis, fibris obliquis plane resolutis, ex intemperie potissimum frigida humida, cum materia pituitosa, aut copioso potu fluctuante in ventriculo, vel quia impeditur à tumore, vt inflammatione; aut immodica pylori apertione ex relaxatione tunicarum, vt cibi statim effluant, aut vlcere. &c. accidit etiam ab errore, vitio cibi. Nam ob duritiem aliamue prauam qualitatem cibos non complectitur. Diminuta aut debilis retentio ab iis causis, sed minoribus fit. Deprauata comprehensio oritur, quando ventriculus in complectendo cibo, quasi tremit ob imbecillitatem à frigore plerumque cum materia: vel palpitat ex flatibus contentis; vel concutitur vt in rigore; vel quasi conuellitur vt in singultu. Abolitam ciborum retentionem in ventriculo consequitur cruditas & lienteria, debilem coliaca affectio, &c. de quibus in fluxionibus alui dicemus.

Causa symptomatum retentricis ventriculi.

Fluctuationes ventriculi.

Abolitæ retentionis causa.

Deprauata retentio.

Retinet ventriculus alimentum, vt eo fruatur &

Symptomata concoctionis.
Cruditas.

concoquat, ac in qualitatem sibi similem conuertat pro bono sanguine gignendo, quæ actio chylificatio dicitur. Læditur hęc vt cæteræ functiones tripliciter. Communiter omnis concoctio ventriculi vitiata cruditas vocatur, quæ triplex est; vna ἀπεψία, & proprie cruditas; quando cibi nihil omnino transmutatur à ventriculo: altera βραδυπεψία cōcoctionis imminutio & tarditas: tertia δυσπεψία praua concoctio aut corruptio ciborum. Ἀπεψία autem est abolita alimentorum concoctio in ventriculo eueniens ex frustratione facultatis alteratricis eiusdem: frustratur autem vel per se, vel ex accidente læsa retentrice, aut expultrice ventriculi: per se labefactata aut impedita alteratrice facultate, aut ab externo errore.

Ἀπεψία.

Causa abolita concoctionis.

Ac primum labefactatur vis alteratrix aut concoctrix ventriculi insigni intemperie actiuarum qualitatum, quæ breuiori tempore fieri solet, maxime vero ex intemperie frigida, aliquando ob intemperiem passiuarum: Verum intemperies humida, vt in Anasarca, aut sicca vt in marasmo & senectute, non nisi longiori tempore concoctionem labefactant. Intemperies illa frigida vel positiua est ab alimentis, medicamentis aut humoribus refrigerantibus, vel priuatiua ex defectu substantiæ caloris natiui à magnis euacuationibus, longo morbo, gracilitate o menti & musculorum abdominis; quæ cum intēperi sicca semper cōiuncta est. Intemperies istæ aliquādo nudæ sunt, plerumq; cum humore vel vapore vitioso. Deinde impeditur vis concoctrix à morbo instrumē tali, vel communi vt sunt tumores omnis generis, in flationes, abscessus, prauitas ventriculi, vlcera, &c. Tertio, frustatur concoctio debilitata aut abolita v retentrice ventriculi: vt cibos non complectatur, au non iusto tēpore, vt supra dictū est, vel irritata expul trice aut debitum tempus à causa mordente vel gra uante. Tandē ab errore externo frustratur cōcoctio

qu

qui tripliciter cõſideratur, vel in excrementis in ventriculo coaceruatis, vel in ipſis alimẽtis aſſumptis, vel in ſomni tempore cæteriſq; cauſis non naturalibus. Nam humores excrementitii maxima copia in ventriculo coaceruati concoctionem prorſus tollunt; minori copia aut debilitant aut deprauant. Secundo lædit concoctionem cibi potuſque maior quantitas, quam natura regere & ſuperare queat, deinde non competens qualitas, quæ vel manifeſta eſt, vt nimia frigiditas, craſſities, viſciditas, &c. vel oculta, maligna, venenata alimentis à natura inſita, aut ex putrefactione genita, tertio intempeſtiuus alimentorum vſus, quando nouus cibus ingeritur priore nondum confecto, quarto ordo incongruus, quando primo præmittuntur, quæ difficilis concoctionis, deinde quæ facile alterantur & putreſcunt, &c.

Tandem error in ſomno, quãdo ſufficienter comedunt, ſed parum dormiunt in cauſa eſt, vt concoctio lædatur; ſimiliter intempeſtiua exercitia, venus, balnea, animi perturbationes, &c. Nam concoctiones in ſomno magis vigent & quiete indigent. Hæ eædem cauſæ ſi leuiores fuerint pro ἀπεψία βραδυπεψίαν efficiunt, id eſt, tardam debilemque concoctionem, vbi cibus conuenientem mutationem non ſuſcipit vel longo tempore, &c. Βραδυπεψία.

Δυσπεψία eſt corruptio ciborum in qualitatem alienam, eueniens ex fruſtratione facultatis concoctricis ventriculi. Aliena illa qualitas eſt fumoſa, & nidoroſa, vel acida, vnde ructus nidoroſus vel acidus, Cauſa fruſtrationis eſt primo intemperies ventriculi; nam nidoroſa corruptio, caloris ſoboles eſt; acida, frigoris, niſi diuturnitate temporis humor acrimoniam contraxerit, vnde Trallianus ructum acidum à calore fieri voluit. Nullum autem alimentum ſupracalefactum in ventriculo imputre durare poteſt, corrumpitur vero quodlibet pro ſua

Δυσπεψία.

Cauſa.

natura, quare alia, quando corrumpuntur, virus olent, alia tanquam lutum, quædam crudos pisces aut indicibilem alienamue corruptionem. Peculiariter corruptionis nidorosæ causæ sunt affectus calidi, deinde redundantia biliosorum calidorumque humorum in ventriculo, tertio alimenta calida, quæ in calido ventriculo facile in bilem vertuntur, aut corrugãtur. Corruptionis vero acidæ causæ sunt, intemperies frigida, redundantia pituitosorum frigidorum humorum, & alimenta frigida. His adduntur ordo alimentorum præposterus, vt in debili ventriculo si assumantur primo loco cibi difficilis concoctionis, deinde facilis, item expultricis debilitas, vnde chylus & excrementa in ventriculo diutius detenta necessario corrumpuntur.

Flatuum causa. Ex debili concoctione ventriculi flatus, flatuosæque distensiones, ructus & similia gignuntur: Fit autem flatus à calore deficiente & improportionato, cibos flatulẽtos, & pituitosos aut melancholicos succos in ventriculo non prorsus conficiente, sed aliquo modo dissoluente, & in halitum conuertente. Nam intensa frigiditas, quia alimenta & humores non immutat, halitus non excitat; fortis vero calor, flatus non gignit, nisi materia sua natura flatulenta sit & rebellis. *Symptomata orta ex flatib.* Ex flatibus, quatenus expellũtur à corpore vel retinentur, varia symptomata proueniunt. Nam flatus per os cum strepitu erumpens, ructus vocatur; *Ructus.* per anum deorsum, flatus strepens, qui pro ipsius excrementi copia & quantitate, deinde viarum, per quas impellitur, angustia & amplitudine, varias sonorum species edit. *Crepitus ventris.* Flatus enim siccus tenuisq; magis acutum; humidus crassus, grauem paruumque sonũ excitat. Deinde quo via latior fuerit, eo grauiorem; quo augustior, eo tenuiorem. Quare ex crassis intestinis vacuis grauiores soni siue bombi erũpunt, ex tenuibus intestinis, tenuior, clarior, acutiorque sonus.

bonus. Verum si in intestinis humiditas fuerit, murmurillus excitatur, significãs futuri humidi deiectionem. Cum vero flatus in neutram partem erumpunt, ὑποδήματων gignunt, & peculiariter in colo intestino colicum affectum: sin intra capacitatem abdominis coerceantur, Tympanitidem, vt infra dicemus. *Inflationes.*

Tandem peracta concoctione ventriculus naturaliter mediantibus fibris obliquis excretionem per inferius orificium ad intestina molitur. Læditur ista quoque actio tripliciter si aboleatur, debili aut deprauato modo fiat. Abolita actio expultricis ventriculi, vbi nil per inferius orificiũ ad intestina detruditur, oritur primum labefactata expultrice ab intẽperie potissimum frigida humida resoluente fibras obliquas, quæ vt plurimum cum materia pituitosa est. Deinde impedita expultrice ab angustia pylori, quæ vel obstructio est ex crassis viscidis humoribus tenaciter tunicis & orificio ventriculi adhærentibus; vel compressio à tumore vicinarum partium; vel cõstipatio à tumore, vt inflammatione pylori; tertio frustrata expultrice copia, crassitie, viscidítate, & lẽtore excrementorum in ventriculo. Hæ causæ si minores fuerint, debilem siue diminutam expulsionem efficiunt, fiunt quoq; diminutæ euacuationes, si retentrix robusta sit, & expultrix infirma, sicut contra copiosæ euacuationes expultrice existente robusta & retentrice infirma. *Causa læsæ expultricis facultatis. Abolita.*

Deprauata expulsio est, vbi ventriculus expellit qualia, quantum, vel quomodo secundum naturam nõ oporteat, dependens à facultate expultrice irritata. Expelluntur autem, quæ qualia non oporteat in lienteria; quantũ, in diarrhæa; quomodo, in vomitu; quantum & quomodo, in cholera. Causa proxima est irritatio facultatis expultricis ventriculi. Irritatur aut per se, aut ex accidente debilitata expultrice, vt supra dictum est, vnde lienteria. Per se stimulat *Causa deprauatæ expulsionis.*

expul-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

expultricem causa dolorifica ventriculum contristans, siue grauans aut mordens, veluti primum intēperies ventriculi cum materia copiosa acri, aut mordaci: deinde inflammatio & vlcus ventriculi: Addit Auicen. paruitatem, vbi ventriculus magnam alimentorū copiam non sustinet. Tertio copia aut acrimonia excremētorū & humorum in ventriculo, aut alimentorum & medicamentorum assumptorum, vt infra de vomitu dicetur.

Quæ ventriculum contristant, & in cauitate eius contenta sunt, si ad superius os vergant expultrix per superiora reiicere conatur, oriturque ex materia humorosa aut sensili vomitus, & nausea; ex vaporosa siue flatibus, ructus; si ad pylorum descendant, per intestina propellit, vnde alui deiectiones crepitusq; vētris; sin ad vtrumq; os vergant, oriuntur & vomitus & alui deiectiones, vnde cholera. Quæ vero tunicis ventriculi infixa sunt, & os superius infestant, expultrix dum celeri fibrarum transuersarum cōtractione & relaxatione excutere nititur, singultum efficit. In singultu constringitur ventriculus secundum partem superiorem potiss. In vomitu & nausea contra: nam secundum partem inferiorē constringitur, secundum superiorem valde dilatatur, vnde motus hic à nonnullis ventriculi subuersio vocatur.

De Vomitu. Deinde post sanguinis excretionem nulla euacuatio magis præter naturam existimatur, quam vomitus. Nam venter cum pro naturæ læge se habet, trahit superius per stomachum, deorsum excernit; nihilominus quia motus hic naturæ instrumentis perficitur, scilicet villis transuersis tunicæ exterioris ventriculi, & naturæ interdum vtilis est: toto genere præter naturam non est, vt sanguinis euacuatio, sed quatenus vomitus oritur non cum tolerantia & con-

Vomitus naturalis. ferentia ægri, à causa morbifica expultricem irritante, & violenter cogente. Nam vomitus duplex est,

vnus

[a]lnus opus naturæ, per os superflua in ventriculo contenta expellens cum tolerantia & conferentia: [a]lter non naturalis & symptomaticus naturæ inuti[l]is, nimirum motus deprauatus ventriculi, depen[de]ns ab expultrice ipsius irritata, expellente præter naturam sensibiliter per os materiam in capacitate [u]entriculi contentam. Dico sensibiliter ad differen[t]iam ructus. Causa huius motus deprauati, licet [n]on accidat sine intemperie superius os ventriculi debilitante, & ad vomitum procliue reddente; tamen qui in vomitu semper requiritur materia expultricem irritans, quæ per os sensibiliter euacuatur; præcipua igitur causa vomitus erit materia illa in ventriculi contenta supernatans, vergens ad superius os facultatem expultricem ita stimulans, vt eam versus superiora expellat. Irritat autem expultricem materia, vel nimia copia, vel qualitate mordaci, vel substantiæ ratione: nam nimia cibi potusque copia in ventriculo supernatans, retentricem grauans sua natura expultricem cogit per superiora sese euacuare; supernatant alimenta pinguia leuiaque, aut vbi primo astringentia duraq; præmittuntur, deinde exhibentur multa pinguia dulciaque, vel quia ventriculus multis flatibus refertus est, vt in hypochondriacis. Secundo vomitum excitat qualitas acris, mordax alimentorum aut humorum in ventriculo, venena & medicamenta acria assumpta; alimentorũ autem qualitas vel naturalis est, vel acquisita, vitio concoctionis, veluti cum alimenta acida aut nidorosa redduntur, aut alio modo corrumpuntur: humores vero vitiosi expultricem irritantes potiss. sunt bilis flaua, vitellina, æruginosa, atra, aut pituita non naturalis, vt salsa, vel humor corruptus aut malignus; humor autẽ vitiosus aut in vẽtriculo genitus est, aut aliunde transmissus, nimirum vel à toto corpore, vt in febribus maliguis, initiis paroxismorum & in crisi-

Vomitus morbosus.

Causæ vomitus.

crisibus, vel à parte aliqua primaria, vt à iecore, cerebro, intestinis, vtero, renibus, &c. Nam ex catarrho à capite ad ventriculum vomitus interdũ oritur, deinde affecto iecore aut vesicula fellis sæpe portio vitiosæ materiæ in ventriculum irruens vomitũ excitat, similiter lõga inedia propter biliosos humores in ventriculum effusos: præterea vulnerato cerebro plerumq; biliosi vomitus superueniunt. Accidit etiã vomitus ex consensu læsis intestinis. Vnde Ileos, renibus in nephritide, vtero, &c. Tertio fit etiam vomitus à materia contenta in ventriculo facultatem stimulante non tam qualitate, aut quantitate, quam substantiæ ratione, quia aliena minimeque familiaris, aut vtilis ventriculo, licet sua natura praua non sit; ac proinde vt superuacanea à natura expellitur: ita sanguis in ventriculum effusus vomitum excitat, pus, pituita dulcis, &c. Præterea externæ nonnullæ causæ, quatenus corpus & humores conturbant, vomitum excitant, vt graues fœdique odores, horrenda spectacula, motus vehementes, agitatio corporis, præcipue nauigatio, &c. procliues vero magis sunt ad vomitum, natura, aut ex morbo debiles, quibus os ventriculi magis exquisito sensu præditum est. Nausea inanis vomendi conatus ab iisdem causis oritur, sed leuioribus, veluti si materia minus copiosa & acris sit, sed magis crassa, lenta & impacta aut vaporosa, deinde os superius ventriculi nõ ita debile. In nausea proprie nihil eiicitur, verum post conatum vt plurimum materia tenuis & aquea sponte ex ore profluit. Materia vomitum procreans dignoscitur, ex ructu, sapore, doloris proprietate, ac etiam substantia & colore eorum, quæ vomitu reiiciuntur: si in ventriculo genita sit, præcessit praua victus ratio grauitas aut dolor aliquis ventriculi, &c, sin ab aliis partibus confluxit, aderunt signa aliqua partis mandantis, &c.

Nausea.

Cholera.

Ab

Ab iisdem caussis totum ventriculum & vtrumq; os infestantibus oritur cholera, quæ ex Hipp. duplex constituitur; vna arida; vehemens dolor cum inflammatione totius ventriculi sine vomitu aluiq; deiectione ab acri flatulento spiritu. Hæc cholera notha videtur, & à nonnullis ad iliacam passionem aut colicam reducitur. Altera est humida veraque cholera, quæ proprie definitur motus deprauatus expultricis totius ventriculi materiam, quæ eam cõtristat & irritat per vtrumq; os expellentis. Pars primario affecta est vtrumque os ventriculi, deinde totus ventriculus. Causa, affectio dolorifica à materia vitiosa vtrumque os afficiente. Materia illa, quæ sensum molestiæ inducendo expultricem stimulat, est non solum bilis flaua, vitellina, &c. (vnde cholera à Gnidiis medicis nomen accepisse putatur, licet Trallianus potius ab intestinis dici malit, quæ cholades Homerus vocat) sed etiam quælibet corruptio humorum. Gignuntur autem & coaceruantur illi praui & corrupti humores, aut in ventriculo ex prauis alimentis, vt sunt fungi, carnes porcellorum, fructus horarii, pepones; vel ex corruptione ciborũ in ventriculo, aut circa primas venas, iecur, pancreas &c. vnde ad ventriculũ transmittuntur, aliquando assumpto valido medicamento, vt helleboro, &c. quod sua natura humores violenter ad ventriculum attrahit. Ab his humoribus ventriculus grauiter stimulatus ad excretionem insurgens humorem per vtrumq; os siue vomitu aluiq; deiectione cum vehementi perturbatione expellere nititur, vnde sitis, vehemens dolor, tandem animi defectio, aliaque symptomata grauissima.

Cholera arida.

Cholera humida veraque.

Singultus inter motus conuulsiuos numeratur, quia ex contractione & relaxatione compositus est, verum motus conuulsiuus proprie symptoma est instrumentorum facultatis animalis; singultus & vomitus

Singultus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

mitus naturalis : ac proinde singultus erit tantum motus quasi conuulsiuus ; vomitui genere similis. Nam oritur singultus irritata expultrice ventriculi à materia tunicis infixa, quam vt valentius excutere queat, primum refugiens, fibras tendit, deinde statim recollectis viribus easdem subito distringens, veluti arcus sagittas emittens ob collisionem aeris sonitum edit. Quare erit singultus motus, quasi conuulsiuus ventriculi cum sonitu, ortus ab expultrice irritata noxia tunicis ventriculi infixa celeri tensione & districtione fibrarum excludere nitente. Pars affecta ventriculus, sub quo œsophagus continetur, verum potissimum afficitur superius os affectu proprio, aut per consensum. Actio læsa est, primario expultrix irritata ; vnde fibræ omnes quidem violenter contrahuntur, sed præcipue transuersæ. Causa fibras tendẽs est inanitio, repletio aut qualitas rei mordacis tunicis infixæ. Inanitio oritur ex immodica euacuatione sanguinis, sudoris, alui, &c. Repletio vero à copia materiæ tunicas grauante, & distendente, &c. vt in conuulsione.

Definitio.

Pars affecta.

Causa.

Humor vero mordax tunicis impactus, vel sola qualitate expultricem stimulans singultũ edit, similiter venena acria assumpta, medicamenta aut alimẽta acria, vt piper, &c. si fibris ingerantur: vnde *Galen. Com. 39. Aph. 6.* singultum oriri dicit, si quis aere aliquid (vt piper) deglutiat, mox vinum bibat aqua temperatum, deuehens acria ad interiores fibras ventriculi. Excitatur etiam ex consensu aliarum partium vt ex inflammatione iecoris, affectibus cerebri, vteri febribus malignis, translato humore ad os ventriculi, aut tetro vapore os ventriculi feriente qualis oritur à vermibus, & in lethali vulnulo. Excitatur etiam singultus ab affectione ventriculum distendente, vt ex hernia intestinali in sensibus, qui non curatur, nisi reposito in suum locum intestino, quod si vio-
lenter

enter reponatur ſubitam mortem introducit : huc refertur compreſſio orificii ventriculi à coſta contorta, cuius meminit Fernelius.

De inteſtinis.

Poſt ventriculum ſequuntur inteſtina; quæ licet aliarum concoctionũ excrementa ſuſcipiant & quaſi communis ſentina totius corporis videantur; tamen primæ concoctioni peculiariter inſeruiunt. Nam vẽtriculus cibum potumq; aſſumptum in chylum conuertit, deinde à ventriculo chylum inteſtina tenuia ſuſcipiunt, diſtribuunt, & tamdiu continent, donec portio vtilis pro ſanguine gignendo per venas portæ à iecore exugatur; qua ſuſcepta partem craſſam & inutilem, quæ feces dicuntur, inteſtina craſſa ſuſcipiunt, & per anum foras extrudunt. Quare inteſtinorũ duo præcipua officia ſunt, chylum diſtribuere, & excrementa alui detrudere; quibus additur vtriuſq; muneris gratia vis quædam ſentiens; quæ in tenuibus inteſtinis magis exquiſita eſt, quam in craſſis Læduntur hæ functiones, vt aliæ omnes tribus modis.

Vſus inteſtinorum.

Symptomata inteſtinorum.

Ac primum vitiatur chyli diſtributio ſi inteſtina nihil aut parum à ventriculo ſuſcipiant abolita vel debilitata expultrice ventriculi, vel attractrice inteſtinorum: vel ſi chylum ſuſceptum à ventriculo inteſtina iuſto tempore non retineant, ſed prius per aluum ad craſſa inteſtina deſcendant, quam venæ ſuo officio fungi queant; vnde fluxus alui chyloſus; aut ſurſum violenter propellantur, vt in Ilio. Secundo expulſio inteſtinorum aufertur. vbi nihil excrementi per anum foras detruditur, quæ omnimoda alui ſuppreſſio dicitur; vel diminuitur quando pro aſſumptorum ratione pauca excernuntur tarde, raro & ægre, vnde alui aſtrictio: vel excretio deprauatur cum aliter fit, quam ſecundum naturæ legem, nimirum, quando ea expelluntur, quæ expelli non debent, vt in lienteria, fluxu alui chyloſo aut ſanguinolento aut qualia nõ conueniunt, ſcilicet corrupta, fœtida, pu-

rulenta; aut quantum, id est, plus quam pro assum-ptorum ratione, vt in diarrhæa, aut alieno tempore, veluti frequenter & assidue, vt in omnibus magnis alui fluxionibus, aut modo non naturali, nimirum per aluum cum dolore & torminibus, &c. vt in dysenteria aut motu peristaltico sursum violenter, vt in Ilio & graui colica. Tandem sensus, quo intestina prædita sunt, interdum penitus tollitur ex paralysi grauique apoplexia; vel diminuitur ex torpore neruorum aut vsu narcoticorum; vel deprauatur, vt in dolore intestinorum, qui pluribus modis fit peculiariter vehemens dolor tenuium intestinorum præcipue Ilii Iliacus, crassorum intestinorum, vt coli, dolor colicus vocatur.

Morbi intestinorum Oriuntur hæc symptomata intestinorum ex affectu proprio, aut per consensum; aliquando ab errore externo vitio assumptorum & humorum, vt in ventriculo dictum est. Morbi proprii ventriculi sunt intemperies, morbi instrumentales & communes. *Intemperies.* Intemperies intestinorum cuiuscunq; generis esse poterit simplex, composita sine vel cum materia alluente intestina, vel impacta & in tumorem attollente quæ dignoscitur, vt in ventriculo.

Morbi conformationis intest. Morbi compositionis primum in conformatione sunt ratione cauitatis, vel superficiei: ratione cauitatis, nimia dilatatio, à relaxantibus, aperientibus, &c. aut angustia, quæ vel constipatio, ab aliquo tumore; vt inflammatione in ipsis intestinorū tunicis: vel compressio à tumore vicinarum partium incumbentium; vel obstructio à fecibus crassis, siccis, induratis longoque tempore retentis ex alui astrictione; aut crasso, viscido, lento humore (qualis est pituita crassa, vitrea, &c.) adhærescente tunicis intestinorum totam cauitatem, aut maximā eius partem sensim implente. Humor ille interdum in ipso ventriculo & intestinis gignitur & coaceruatur, debilitata concoction

ᵭoctione ex alimentis crassæ viscidæ substantiæ; ali-
quando ab aliis partib. potissimum à capite defluit.
Crassus vero humor diu coercitus in cellulis coli in-
testini, vi caloris primum in materiam gypseam, de-
inde in calculos concrescere interdum solet. Morbi
ratione superficiei, sunt asperitas & leuitas. Exaspe-
rantur autem intestina acribus mordacibus humo-
ribus defluentibus, & ab alimentis aut medicamen-
tis detergentibus. Leuigantur à viscida pituita inte-
riorem superficiem oblinente, vnde chylus & excre-
menta cito dilabuntur. Secundum genus morbi cō-
positionis est in magnitudine vel diminuta cum in-
testina valde extenuantur, quod ex marasmo acci-
dit; vel aucta, vt tumor præter naturam.

Accidunt autem intestinis tumores omnis gene- *Tumores intestin.*
ris, vt ventriculo, præcipue inflationes à multis cras-
sis flatulentis vaporibus, tunicis infarctis: deinde in-
flammatio, tumor calidus dolorificus adueniens cū
febre continua, &c. Verum inflammatio crassa inte-
stina frequentius infestat, quæ multa carne prædita
sunt, vt rectum, vnde inanis desidendi cupiditas, &c.

Tertio obnoxia sunt intestina morbis in numero
præcipue aucto, vt vermibus, deinde calculis, vt iam
dictum est.

Lumbrici autem siue vermes in compluribus par- *Lumbrici.*
tibus corporis gignuntur, sæpe in vlceribus sordidis
proueniunt, sed nuspiam plures & frequentiores, quā
in intestinis. Considerantur diuersi modi nonnun-
quam vt symptomata vitiatæ concoctionis, vel in
genere excretorum & retentorum præter naturam;
nonnunquam, vt causæ morbificæ, quatenus intesti-
na obstruūt, mordent, prauas exhalationes suscitār,
chylum absumunt, vnde varii morbi. A Galeno aliis-
que compluribus grauiorib, authoribus, vt morbi in
numero aucto toto genere præter naturā. In numero
aucto id, quod partem præsentia sua disponit, speciei

conſtitutionem ingreditur vicemque formæ gerit, ac cauſæ continentis rationem habet; qua poſita ponitur, ſublata tollitur morbus.

Definitio lumbric. Quare lumbrici ſunt animalia toto genere præter naturam in inteſtinis genita ex craſſo lento excrementitio humore putreſcente à calore viuido; functiones inteſtinorum impedientia.

Differentia Ariſtoteles 5. *de Hiſtoria Ani. cap.* 19 vermes qui in animalibus gignuntur ἑλμίνθες appellat, eorumque tria genera ponit; quorum vnum eſt latorum, alterum rotundorum, quos *Galenus* 14. *Methodi* ἑλμίνθες proprie vocat; tertium paruorum rotundorumque in extremitate craſſi inteſtini, qui ἀσκαρίδες nominantur. Deinde ſubiungit latos illos vermes, qui inteſtinis adhæreſcunt, parere quid ſimile cucumeris ſeminibus; quo indicio medici id genus lumbrici eſſe intelligunt; vnde nonnulli exiſtimarunt latos longosque illos gignere vermes paruos latosque; quos à ſimilitudine cucurbitinos nominarunt. Verum Fernelius aliique non pauci, longos latosque non parere, ſed ex paruis illis cucurbitinis vnitis aut mira ſerie inter ſe cohærentibus longum latumque vermem faſciæ inſtar oriri, & interdum tam longe ſe extendere vt per omnia præcipue craſſiora inteſtina extendatur.

Locus generationis. Locus generationis vermium, vt demonſtrat Ariſtoteles, non eſt ventriculus, vbi viget ciborum cōcoctio; licet à ventriculo iuterdum ſurſum repant, ſed inteſtina vbi fit ſegregatio: verum rotundi in te-inteſtinis magis gignuntur, vnde in ventriculum aſcendunt: Aſcarides in recto inteſtino: Lati longique in vtriſque inteſtinis, ſed præcipue craſſis interdum in cæco & cellulis coli.

Materia ex qua generantur, non eſt bilioſa aut melancholica, (nam amara & acrida vermes necant,) ſed humor pituitoſus craſſus lentus & excrementitius, qui dum à natura non regitur ob humiditatem facile

le putrescit. Suppeditant hanc materiam crudita-
s, crapula, nimia satietas, cibi qui facile putrescũt,
ccumq; crassum, lentum gignunt vt caseus, lac, le-
umina, fructus horarii, dulcesq;, &c. Causa efficiēs
on est simplex putredo humoris excrementitii, vbi
externo calore humidum substantificum in quo
onsistit calor connatus dissoluitur, & cum suo calo-
euocatur; sed in putrefactione, viuifica quædam
ακεσις. Nam dum humor putrescit, & calor nati-
us in exitu est, ne deserto proprio subiecto plane
tereat, superueniēte vi quadam plastica & viuifica,
uicquid benignioris materiæ adhuc superest; segre-
it, & ad nouam generationem promouet, ac pro
ualitate & quantitate materiæ nouũ animal effor-
at. Materia autem illa si fuerit pituita mucilagino-
intestina oblinens, oriuntur κειρίας siue longi lati-
ue lumbrici; si fuerit in recto intestino vermiculi iis
niles, qui in caseo putrido conspiciuntur, & quia
idue fere rectum intestinum pungunt & irritant,
ασκαρίδες vocantur: sin materia crassa viscida, purtes-
ns collecta fuerit in cauitate intestinorum præci-
e tenuium, oriuntur vermes rotundi longitudine
plurimum vnius, raro duorum aut trium palmo-
m. Hi sæpe ad ventriculum ascendunt, & à ventri-
lo ad os sursum & nares interdum repunt & prosi-
unt, puerosque præcipue infestant. Paulus & Aeti-
latos lumbricos fieri volunt ex permutatione pel-
ulæ intrinsecus intestinis adnatæ in corpus quod-
m viuum, sed per membranam illam adnatam
n videntur intelligere propriam tunicam intesti-
rum, quæ ad vermium generationem plane ine-
a est, & lethalia symptomata induceret, sed humo-
m oblinentem intestina, membranæ ritu. Quo au-
m materia magis corrupta vitiosaque est, eo deteri-
es censentur. Præterea nascuntur vermes & in fe-
ibus & citra febres, differētes multitudine, magni-

 tudine,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tudine, calore, & temporibus morborum. Nam qui nascuntur in initiis morborum substantiam capiunt ex subiecta corruptione; circa statum ex malitia morbi; in declinatione ex permutatione morbi in melius, natura illos cum reliquis excrementis propellente; quod bonum indicium est: meliores censentur, minores, maioribus; pauci, multis; albi rubris. Vermes vbi excitantur, varia prauissimaque symptomata excitant, quieti nullam conspicuam læsionem afferũt.

Symptomata vermiũ. Symptomata vermium sunt somnus inquietus cum saltu, tremore, dentium stridore; deinde pruritus narium, sicca tussis, pallor faciei, ventris distentio ad instar hydropicorum cum murmure, tensione, erosione potissimum tempore inediæ, interdum fluxus alui, vertigines, anhelitus fœtidus, &c. Peculiariter latorum vermium symptomata sunt, inexplebilis ciborum appetentia, gracilitas corporis & atrophia, cum excrementis excernuntur nonnulla semini cucurbitæ similia. Rotundorum morsus vehemens vẽtris, tussicula valde sicca frequensque, febris inordinata cum extremorum perfrictione, vbi in ventriculum ascendunt cardialgia, singultus, nausea, vomitus; ex consensu cordis, syncope cardiaca, &c. E consensu cerebri vertigines, epilepsiæ, tremores, deliria, & dum dormiunt sæpe exiliunt cum clamore a mox in somnum feruntur, &c. Ascaridum propriun est pruritus podicis molestissimus cum grauitate i dorso, stercoris graveolentia, &c.

Morbi intestinorum in situ. ἐντεροκήλη. βουβωνοκήλη ἐξόμφαλοι. Quarto laborant intestina quandoque morbo i consensu & situ, quando è suo loco exeunt, rupto au laxato peritoneo, & vel in scrotum prolabuntur, vnc ἐντεροκήλη; vel ad inguina vnde βουβωνοκήλη; vel disru pto peritoneo circa vmbilicum sub cutem prorun punt, quod mulieribus nonnunquam in difficili pa tu contingit, &c.

Vulnera Tandem morbi communes intestinorũ sunt vu

nen

Vlcera intestinorũ.

...era, deinde vlcera genita, vel ex abſceſſu inteſtino-
...m diſrupto, vel ex materia acri mordaci, quæ vel
...atim erodit vel primũ detergendo exaſperat, deinde
...nſim exulcerat: cuius generis ſunt interdum acria
...imenta, ſed præcipue medicamenta valide deter-
...entia & purgantia, aut colocynthis, ſcammonium,
...c. Item affluxus bilis flauæ vitellinæ atræ, aut pitui-
...ſalſæ, aut humoris corrupti, acriſque &c. Ex vlcere
...teſtinorum oritur dyſſenteria & teneſmus.

Morbi per cõſenſum.

Hi ſunt proprie inteſtinorum morbi: cum inteſti-
...is cohæret anus de cuius affectibus paulo poſt dice-
...ur. Per conſenſum læditur functio inteſtinorum, v-
...i vim ſentiendi per neruos ſexti paris non accipiunt
...el bilem (qua ad excretionem irritantur) à veſicula
...llis; aut ventriculus grauiter affectus eſt; vel ſeptum
...anſuerſum muſculique abdominis ad excrementa
...etrudenda non concurrant, &c.

Differentia colicæ, & Iliacæ.

Reſtat nunc vt cauſas ſymptomatum inteſtino-
...um in ſpecie conſideremus initio facto à colica & I-
...aca. Vtraque paſſio proprie dolores ſunt inteſtino-
...um, ſed differunt parte affecta, modo doloris & ſym-
...tomatum. Nam εἰλεὸς dolor eſt tenuium inteſtino-
...um & potiſſ. Ilei: Colica, craſſorum potiſſimum coli.
...einde dolores Iliaci multo perículoſiores ſunt coli-
...is: Præterea in colica non ita frequens vomitus eſt,
...ec fœdus, prauusque, vt in Iliaca, à qua deprauatur
...c attractrix & expultrix, vnde ob violentum motum
...nteſtinorum verſus ſuperiora magnamq; anguſtiam,
...ihil per inferiora deſcendit, aut multo minus mul-
...oq; difficilius, quam in Colica.

Colicæ cauſa & differẽtia.

Eſt autem Colica proprie dolor inteſtinorum craſ-
...orum, prouenienſ à cauſa dolorifica. Cauſa autem
...olorifica eſt intemperies & continui ſolutio; verum
...nuda intemperie colica fieri non videtur, ſed potius
...continui ſolutione, aut intemperie cum materia re-
...lente, diſtendente, mordente, &c. Cauſa vero conti-

nuum soluens iuxta Paulum quadruplex est; vna crassus pituitosus humor intra tunicas intestini coli receptus, eas distendens, diuellens, vnde dolor terebrans, grauans cum vomitu interdum pituitoso. 2. crassus flatulentusq; spiritus, impactus exitũ non habens, vnde dolor tensiuus, errabundus sine grauitate. 3 Inflammatio intestini, vnde omniũ grauissima colicæ species, quæ in Ileum transitionem minatur, quæ dignoscitur dolore pulsante, suppressione vrinæ & fecum, febre acuta, siti, nausea, vomitu bilis, quæ ægrum non leuant. 4. Acres humores & mordaces, intestina erodentes; vnde dolor pungens, sitis, ardor, febris, biliosæ deiectiones, &c. Huc refertur Colica ex assumpto veneno aut medicamento acri, vt Scammonio, Colocynthide, &c. Additur his 4. speciebus, obstructio à fecibus duris, aut à copia viscosæ materiæ, vt pituitæ vitreæ, vnde dolor grauans & distedẽs.

Colica Notha. Accidunt ventri dolores colico consimiles ex flatulento spiritu vel acribus humoribus peritoneo, & membranis conclusis, sæpe post febres, materia per crisin imperfectam eo translata, qui nullis medicamentis assumptis aut iniectis expurgatur, nec vt colici dolores fomentis digerentibus, & Anodynis mitigantur. Eiusmodi tormina & dolores, sicca hydrops cōsequi solet. 11 *Aph.* 4

Passionis Iliacæ causa. Εἰλεὸς Latinis Voluulus nomen habet ab Ileo intestino, aut quia accidit cum dolore, torminibus, vomitu & tumore ventris ad similitudinem chordæ inuolutæ, vnde χορδάψος vocatur. Vomitus autem tam fœdus & vehemens est, vt nonnulli in fine stercus & clysteres per superiora reiiciant. Est autem εἰλεὸς dolor intestinorum cum vehementi fœdoque vomitu & tumore ventris ad similitudinem chordæ inuolutæ procedẽs ab affectu dolorifico intestina ad expellendum irritante, quæ cum deorsum mouere nequeant contractione fibrarum versus superiora humo-

umores & excrementa contenta retrudere, aut sur-
m violenter propellere coguntur. Contractis vero
oris intestinorum versus superiora, partes quo ano
opiores sunt magis coarctantur, vnde morituris
it in graui Ileo podex ita astrictus est, vt neq; specil-
extremum suscipere possit. Pars affecta sunt plerū-
ue intestina tenuia, præcipue Ileum, vnde nomen
utuatur. aliquando crassa etiā intestina. Causa do-
orem excitans & expultricem intestinorum stimu-
ans est affectio dolorifica, vt morsus, erosio, disten-
io, &c. Deorsum vero expultrix mouere non valet,
uia pars dolens, pondus & acrimoniam humorum,
ut excremenrorum præterlabentium non sustinet,
ut quia viæ ad anum obstructæ sunt, quare facultas
ritata per contractionem fibrarum versus superiora
otu peristaltico sursum primum noxia protrudit,
einde ob violentiam motus quæcunque intestinis
ontinentur. Plerumq; ileos fit ob inflammationem
enuis intestini ex contusione, plaga, vulnere, acer-
ata potione frigida, sudante adhuc corpore, &c.
)einde ab intestino in scrotum cum stercore deuo-
uto, indeq; violenter retruso vt inflāmetur. Præterea
veneni potione aut acribus & corruptis humoribus
ı tenuibus intestinis, ob feces induratas in crassis, &
irca tenuia impactas, vnde durities admota manu
ercipitur. Oriuntur corrupti humores ex continua
iborum corruptione, præcipue si accipiantur multi
ariique & pingues, ad quos non consueuimus, &c.
amiliaris affectio pueris est: senes si in eam inci-
ant, fere nunquam conualescunt, Multi ex dolore
nitio intereunt, aliquibus inflammatio suppuratur,
c intestinum putrescit, eoque modo pereunt. Initio
st dolor circumuolutus, stomachi exolutio, ructus
nanes, nil alleuantes, cohibitio fecum, & flatuum, si
ugeatur affectio, omnia sursum feruntur primum
ituita & bilis cum spirandi difficultate, tandem

feces vomitu reiiciuntur, anus astrictus est, lotium supprimitur, syncope subsequitur.

Symptoma. 1. Deiectionis alui.

Quemadmodum ea, quæ ventriculum contristāt, & ad superius os vergunt vomitus per superiora: ita quæ ad πύλωρον descendunt, & in intestinis continentur, deiectio alui per inferiora expurgat. Verum deiectio magis naturalis euacuatio est, & citra deiectionem nemo vitam transigere potest. Symptomata autem deiectionis sunt, vt diximus, *alui suppressio, astrictio, & profluuium*. Considerantur autem in deiectione primo tempus, an cito aut tarde: deinde modus excernendi, an raro aut frequenter, an assidue aut cum longa intermissione: tertio quantitas deiectionis, an pauca aut copiosa: tandem qualitas & substātia illius, quod excernitur, an vtile vel inutile. Deiectiones tardæ, raræ, paucæ, & cum longa intermissione, sub alui astrictione; citæ, copiosæ frequentes, assiduæ, & cum vtile excernitur, sub alui profluuio.

Causa citæ deiectionis.

Peculiariter citæ deiectionis, quæ debitum tempus anticipat, causæ sunt assumptorum copia, supra ventriculi vel capacitatem vel vires, vel vtramque, ipsum ventriculum grauans, & ad expulsionem excitans: deinde punctio & morsus ab acribus alimentis vel excrementis: item irritatio à re aliena minusque familiari: Pręterea assumptio alimentorum prompte delabentium per intestina, scilicet humidorum, grauiumque, leui ambulatione subsequente, cum expultricis robore.

Causa deiectionis tardæ.

Tardæ deiectiones à contrariis causis fiunt: verū cum ad alui deiectionem quatuor requisita sint: 1. vt excrementa qualitate, & copia expultricem stimulent. 2. vt stimulus ille sentiatur. 3. vt expultrix intestinorum ad feces expellendas insurgat. 4. vt concurrat motus musculorum, cum abdominis tum pectoris: quorum vnum si desideretur, tardior fit deiectio, quam pro naturæ modo: Igitur 4. erunt causæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tardæ deiectionis, vna in excrementis, quia pauca sunt parum grauantia expultricem, ex cibis paucis, minimeque excrementosis, aut quia per se acria & mordacia nō sunt, aut quia stimulus, bilis flaua, à vesicula fellis ad intestina non descendit, quod ictericis euenit: deinde tardæ deiectiones fiunt, quia intestina non sentiunt stimulum; vel propter obtusum sensum ex medicamentis stupefacientibus; aut in morbis soporiferis; aut propter longam secum retentionem; aut quia spiritus abducuntur grauissimis cogitationibus; aut vis sopita iacet somno, otio, &c, aut quia vehemētior stimulus antecessit scilicet magna purgatio, acrius enema, &c. Tertio fiunt etiam, tardæ deiectiones potiss. quia intestina ad expulsionem non insurgunt, facultate expultrice intestinorum valde debilitata intemperie frigida sicca, vel impedita angustia viarum, nimirum obstructione à fecibus duris, aut excrementis crassis, lentisque adhærentibus, constipatione, compressione, aut tumoribus intestinorum, aut vicinarum partium, item refrigeratione recti intestini, musculos ani coarctante: vel frustrata facultate expultrice, quia excrementa non prompte delabuntur in intestina, ob ipsorum excrementorum duritiem, tenacitatem, præposterumque ciborum ordinem, scilicet quando astringentia humidis præmittuntur: deinde ob retentricis robur: nam excrementa diutius retenta, ficciora redduntur, & ad excretionem minus fiunt apta: Præterea ob immodicam vim attractricis iecoris & venarum, ob caliditatem, violentas motiones corporis: tandem ob nimiam euacuationem per vrinas, & per sudores, aut quia per habitum corporis excrementa nimium distribuuntur, & exhalant ob caliditatem & raritatem cutis & habitus corporis, vnde *Hipp. 6. Epid.* cutis raritas, ventris densitas. Vltima causa tardæ deiectionis est, quia musculi abdominis & pectoris

ctoris expulsioné naturalem non adiuuant, aut quia debiles sunt, ex longo morbo, aut euacuatione, aut quia vis non influit à cerebro, vt in apoplecticis: aut quia in ipsis, aut subiectis partibus est inflammatio, aut alius affectus dolorificus.

Causæ paucæ deiectionis.

3 Paucæ & copiosæ deiectiones in comparatione ad ipsa assumpta alimenta dicuntur. Nam paucæ vocãtur, quę minores sunt, quam pro multitudine assumptorum: copiosæ, contra. Paucæ deiectionis causa præcipua est vehemens distributio & digestio alimẽti in corpus: qua non solum excrementa sicciora redduntur, sed etiam pauciora, quam pro alimentorum copia. Huic adde alimenta pauca, parumq; excremẽtosa. Excitant vehementem digestionem & distributionem immodici labores, exercitia, immodica perspiratio, nimiaque corporis raritas & similia.

Causæ copiosæ deiectionis.

Copiosæ deiectionis duæ sunt causæ: vna defectus degestionis & distributionis alimenti in corpus: altera confluxus humorum à supernis partibus in ventrem. Deficit autem digesti[illegible] alimenti in corpus ab omnibus causis, à quibus perspiratio, & venarum suctus impeditur. Confluunt vero excrementa à supernis partibus iecore, cerebro, &c. in ventrem, propter facultatis retentricis imbecillitatem, vel expultricis validum motum: item ob alimenti excrementosi copiam.

Causæ assiduæ deiectionis.

Assiduæ deiectionis causæ tres potissimum sunt: 1. Imbecillitas retentricis ventriculi & intestinorum. 2. facultas expultrix intestinorum præter naturam irritata. 3. Resolutio musculorum sedis. Retentricis imbecillitas ex intemperie frigida humida potiss. oritur. Expultrix irritatur duobus modis: primum propter vehementem ventriculi & intestinorum sensum, siue naturalem, siue præter naturam ex vlcere: deinde propter punctionem & morsum à rebus acribus, mordacibus, contentis in ventriculo. Ea contenta

enta vel sunt alimenta in ventriculo corrupta, vel a-
ria medicamenta; vel excrementa genita in ipsis in-
stinis, aut ex toto corpore, aut ex parte aliqua, vt
fra apparebit. Deiiciuntur naturaliter per aluũ ex-
ementa primæ concoctionis, nimirum feces, cum
arte illa excrementorum secundæ concoctionis,
uæ ad ventrem relegatur: præter naturam, læsa retē-
ice facultate intestinorum alimenta & humores
udi, aut corrupti per se, vel cum naturalibus excre-
entis & flatibus. Oriuntur autem hi humores vitio
testinorum, ventriculi, iecoris, lienis, aut totius
orporis: vnde diarrhæa, lienteria, cœliaca, dysente-
a, Tenesmus, &c.

Ac primum diarrhęa pro omni profluuio alui com-
uniter sumitur. Est autem profluuium alui celer
ateriæ liquidæ per aluum exitus, propter deprauata-
m expultricem aut retentricem intestinorum. Ma-
ria illa aut est cibus, vnde lienteria & cœliaca: aut
ylus, vnde fluxus chylosus: aut feces: vnde fluxus
ercoralis: aut sanguis simplex, vel cum pure, vnde
ysenteria: aut aliquid de substantia partium per col-
quationem, vnde fluxus colliquatiuus: aut humo-
s excrementitii, nimirum biliosi, melancholici, pi-
itosi, sinceri aut corrupti, vnde diarrhæa propriissi-
e dicta. *Profluuiũ alui eiusque differentiæ.*

Quare diarrhæa proprie erit frequēs alui deiectio
umorũ excrementitiorum, proueniens à debilitate
tentricis. aut expultrice irritata copia, aut qualita-
humoris defluentis in aluũ. Causa autem prima
uxus alui est, aut natura sola, aut natura irritata
coacta violenter à morbo: vnde communiter di-
rhæa, alia naturæ opus dicitur, alia symptomati-
, opus morbi. In illa talia euacuantur, qualia eua-
ari oportet, id est, humores cocti & superati à na-
ra, cum tolerantia & conferentia: In hac non eua-
antur qualia oportet, sed cruda, vitiosaque, cum
mole- *Diarrhæa.*

molestia, perturbatione, viriumque deiectione. Sub illa continetur non solum critica fluxio in ægris, à natura vincente morbum, sed etiam spontaneæ euacuationes in sanis, natura sese exonerante à superfluis humoribus. In symptomatica diarrhæa propriissime dicta læditur vis expultrix aut retetrix intestinorum per se, aut vitio humorum prauorum affluentium: Et in ea considerantur primum materia ipsa quæ fluit, deinde pars mandans, à qua descendit ad intestina. Materia autem potissimum sunt humores excrementitii, biliosi, melancholici, aut pituitosi, aliquando corrupti aut maligna qualitate affecti: vnde diarrhæa alia biliosa, melancholica, pituitosa, &c. Defluunt vero humores ad intestina aliquando à ventriculo, ex corruptione ciborum, interdum à toto corpore, quod non solum in crisibus febrium acutarum euenit, sed etiam in epidemicis diarrhæis: plerumque à parte aliqua peculiari, vt à capite vnde fluxus catarrhalis & pituitosus; vel à iecore, & vesicula fellis, vnde diarrhæa biliosa: vel à liene, vnde diarrhæa melancholica. Sub diarrhæa cõtinetur à nonnullis profluuium alui stercorale, à redundantia excrementorum, aut cibis excrementitiis, & corruptis in ventriculo: deinde fluxus alui colliquatiuus, qua diarrhæa συντηκτική dicitur, orta ex colliquatione substantiæ corporis & humorum in venis, à valida intemperie solidarum partiũ calida: cum debilitate retentricis, qualis accidit in hectica, & pestilentialibus febribus, vbi materia pinguis, quasi adipe perfusa, per aluum deiicitur. Deinde lienteria & cæliaca, affectiones sunt stomachicæ: verum lienteria duplex est: vna legitima, altera notha, sub qua continetur cæliaca & fluxus chylosus. Lienteria proprie nomen habet à læuitate intestinorum, verum fluxus iste à sola læuitate non fit, sed quia ventriculus non continet cibos concoquẽdos, vnde non transmutat

Diarrhæa. συντηκτική.

Lienteria

deii

leiiciuntur: Proinde erit lienteria proprie dicta celer ciborum non transmutatorum per aluum transitus, orta à facultate retentrice ventriculi abolita. Causa præcipua est abolita functio retentricis, cibos non retinentis & complectentis, cuius ratione impeditur concoctio. Non complectitur ventriculus cibos, læsa retentrice per se intemperie frigida, humida, plerumque cum materia pituitosa in ventriculo genita, vel à cerebro transmissa, ventriculum relaxante, aliquando per accidens, expultrice ventriculi deprauata, atque ita irritata, vt statim cibos assumtos deorsum propellat. Irritatur expultrix vlcere ventriculi & tenuium intestinorum: interdum à mordacibus humoribus in ventriculo, aut à maligna qualitate ventriculum afficiente, ex veneno assumpto, aut putredine humorum. Addit Paulus & Aetius tertiam causam, scilicet cicatricem intestinorum tenuium post dysenteriæ curationem, vnde non vera lienteria, sed fluxus tantum chylosus.

Cæliaca à lienteria magnitudine differre videtur, leuior enim est affectio, à leuiori causa, in qua deiiciuntur humida excrementa, & alimenta aliquomodo transmutata, ventriculo ob imbecillitatem retentricis non perfecte concoquente: Quare erit cæliaca assumptorum aliquomodo transmutatorum per aluum transitus, proueniens ex debilitate retentricis ventriculi. Debilitatur retentrix ab iisdem causis, vt in lienteria, sed leuioribus. Fernelius profluuium chyli cæliacam vocat, quod non vitio ventriculi, sed intestinorum tenuium potissimum euenit, aut ob cicatricem relictam post dysenteriæ curationem, aut impedita chyli distributione propter obstructionem venarum mesaraicarum, & debilitatem attractricis venarum. *Cæliaca.* *Fluxus chylosus.*

Dysenteria commmuniter pro omni sanguinolento fluxu alui sumitur: sanguinolentus autem fluxus *Dysenteria com-*

triplex

muniter sumpta. triplex est: vnus ab vlceratione intestinorum, quę dy-senteria vera dicitur: cæteri tres fluxus hepatici sunt & dysenteriæ nothæ. Dysenteria autem proprie est

Dysenteria proprie dicta. deiectio cruenta cum torminib. ventris, orta ab exulceratione intestinorum. Exulcerantur intestina, vt supra dictum est, præcipue à materia acri abradente & erodente, qualis primum est bilis flaua, vitellina adusta, pituita salsa melancholica potiss. adusta, item humores corrupti aut praua qualitate inquinati aliquando à contagio vnde dysenteria Epidemica. Hi humores vel in ventriculo & intestinis gignuntur ex corruptione ciborum; sæpe ab aliis partibus transmittuntur, vt biliosi humores, à iecore & vesicula fellis, melancholici à liene; pituita salsa à capite ex catarrho; interdum à toto corpore, omnibusque venis, vt in febribus malignis, &c. Ab his humoribus abraditur primum pinguedo intestinis adnata, vnde exiguus sanguis exit; deinde superficies; tandem interiorem substantiam tunicæ inuadit. Præterea exulcerantur intestina à medicamentis vehementer detergentibus, & purgantibus assumptis, vel clystere iniectis qualia sunt colocynthis, elaterium, &c. ac ab alimentis acribus & corruptis.

Differentiæ dysenteriæ. Differentiæ dysenteriæ sumuntur à parte affecta, & magnitudine exulcerationis. Pertinet dysenteria propriissime dicta ad omnia intestina supra rectum: tenesmus ad rectum tantum. Proinde in dysenteria exulceratio, aut est in intestinis tenuibus, & cum cruor cum excrementis perfecte miscetur: aut in crassis intestinis est, præcipue in colo, & tum cruor & feces seorsum descendunt. Deinde pro magnitudine exulcerationis dysenteriæ tres gradus assignantur. 1. quando exulceratio in superficie tantum intestinorum incipit, & pinguia exigue admodum cruore perfusa deiiciuntur: 2. quando abrasio altius nonnihil penetrat, ac fibræ ac ramenta cum copiosiori sanguine exeunt. 3. Quando frustula

substan

substantiæ carnosæ intestinorum, vi vlceris depascenus, egeruntur.

Tenesmus & dysenteria ab eodem affectu oriuntur, scilicet ab vlcere intestinorum: Differunt tamen sede affecta, vt supra dictum est: Deinde quod dysenteria sit fluxus alui, cum ventris torminibus, & materia magis tenui & acri: Tenesmus egerendi cupiditas cum tensione & pondere recti intestini, qua tamen præter mucosum & subcruentum nihil magnopere excernitur, orta ex vlcere recti intestini, materia magis crassa, lenta, quæ difficulter excernitur & plurimum irritat. *τεινεσμός.*

Discernitur vera dysenteria à cæteris cruentis dejectionibus, quod excretiones minutim & crebro fiant, alias veri sanguinis, alias grumosi cum pinguedine, pure, fibris, aut ramentis intestinorum, semperque cum torminibus siue vehementi dolore ventris. Nam in aliis cruentis deiectionibus confertim per longiora interualla multus sanguis sine torminibus & abrasionibus perfunditur; Has omnes Medici dysenterias nothas vocant, & communi nomine hepaticos fluxus: Nam magna copia sanguinis per aluum reiecta ab epate promanat. Igitur sub dysenteria notha continetur hepatica fluxio propriissime dicta, & cruenta deiectio propter magnam sanguinis copiam: hi fluxus ad iecur se habent, vt vomitus ad ventriculum, quia per easdem vias sanguis regurgitat, vnde susceptus est. *Quomodo distinguitur vera dysenteria à notha.*

In dysenteria notha deiectio est, vel sanguinis sincerioris rubentis, vel nigrioris quasi splendentis, vel tenuioris & aquosi: Quare tres erunt species dysenteriæ nothæ. Vna excretio sanguinis sincerioris rubentis, vi & prouidentia naturæ separantis id, quod superfluum est: Nam natura robore virtutis expultricis sanguinem, aliis per hæmorrhoidas, aliis per nares, mulieribus per vterum euacuat. His consuetis *Notha dysenteria tres species. 1. Fluxus sanguinis purioris.*

euacuationibus ſuppreſſis, deinde plethoricis, intermiſſis exercitiis, ac quoque iis, quibus membrum aliquod inſigne mutilatũ eſt, per circuitus deiectiones ſanguinis per aluum contingere ſolent, præcipue vero ob redundantiam tantam ſanguis grauantis hepar & vaſa: Profunditur ſæpe ſanguinis apertis internis hæmorrhoidibus, ſed ſanguis ille ita copioſus non eſt, nec cum excrementis permiſcetur.

Fluxus hepaticus duplex.

Deinde fluxus hepaticus proprie dictus eſt deiectio alui cruenta, orta à facultate expultrice deprauata aut attractrice & retentrice debilitata, cuius duæ ſpecies numerantur: vna deiectio ſanguinis nigrioris & ſplendentis, expultricem iecoris ſtimulantis, qui ita quodammodo ad iecur ſe habet, ſicut fluxus chyloſus ad ventriculum: oritur itaque talis deiectio, quia ſanguis in iecore poſt ſufficientem delectationem nõ diſtributus peraſſatur, aut putreſcit, peraſſatus ſanguis iecur mordens, grauansq; vi expultricis iecoris & venarum, ad inteſtina detruditur.

1. Fluxus ſanguinis nigrioris.

2. Fluxus ſanguinis à debilitate iecoris.

Altera ſpecies hepatici fluxus eſt deiectio ſanguinis aquoſi, ad formam loturæ carnis recens mactatæ, orta ab inſigni intemperie ſubſtantiæ iecoris vires eius labefactante & debilitante: hæc affectio ita ſe habet ad iecur, ſicut ſtomachica affectio aut cæliaca ad ventriculum. Debilitatur autem interdum attractrix & tum deiectiones magis chyloſæ ſunt, aliquando retentrix, quando chylus per venas attractus à iecore iuſto tempore non retinetur, nec à vena caua attrahitur, ſed ante perfectam concoctionem ſanguinis nondum elaboratus per eaſdem vias, vnde chylus ſuſceptus eſt, ad inteſtina delabitur, aut ab expultrice irritata vitio retentricis propellitur. Oritur imbecillitas alteratricis iecoris à quauis intemperie valida, vim & robur ſubſtantiæ iecoris labefactante, primario ab intemperie frigida humida, quæ ſua natura alteratricem debilitat, crudumque ſanguinem gignit

-gnit, vnde assiduæ deiectiones ad similitudinem
-turæ carnis recens mactatæ, sine siti, morsu & do-
-re vetris: Deinde ab intemperie calida cum putre-
-ine humorum, febrique lenta; aut à iecoris inflam-
-atione, substantiam eius debilitante & colliquāte,
-de sanguis primum tenuis corruptus, hinc bilio-
-s, acris, aliquando adustus gignitur, qui ad ven-
-em relegatus, deiectiones cruentas tenues, biliosas,
-rauiter olentes, interdum melancholicas excitat,
-m inappetentia, siti, aliquando morsu ventris: di-
- intemperiem debilitantem iecur, quia hepate exi-
-ente calidiore, excrementa fiunt dura, nisi adsit
-sius visceris & retentricis debilitas. Complicantur
-terdum hi affectus, teste *Galen. 5. de Locis affect. c. 7.*
-t sese mutuo consequuntur, & initio nonnunquam
- frigidam intemperiem, tenuis, crudusque sanguis
-cernitur; deinde tractu temporis, ex putrefactione,
-bris lenta oritur, vnde sanguis melancholicus, tan-
-em que bilis atra; sincera deiicitur.

Ad dysenteriam notham reduci poterit fluxus al- *Fluxus al-*
- purulentus sine torminibus, qualis accidit inter- *ui purulē-*
-m in empyemate & suppuratione pectoris materia *tus.*
-rulenta à pectore ad aluum transmissa, deinde ex
-scessu ventriculi, iecoris, lien & etiam mesenterii.
In mesenterium eiusq; glandulas humores ex ve-
-s confluentes, varios tumores excitare solent; qui
-lore vacant, quod pars sensu careat, & tam alte se-
-lti sunt, vt non nisi pressu animaduertantur: Ex
-more autem frigido initio mollis laxusq; tumor
-itur, qui progressu temporis in scirrhū induratur.
Ex humore calido inflammatio, quæ ex febricula
-nta, siti cum grauitate deprehenditur; ac in absces-
-m plerumq; terminatur, ex quo primum sanies ru-
-a, hinc pus album per venas ad intestina relegatur,
-agnaque copia sine torminibus per aluum euacua-
-. De causis flatuum & symptomatibus flatuum

retentionem & expulsionem consequentibus supr[a]
dictum est.

De Ani vitiis.

Terminantur intestina in ano, per quem excre[-]
menta deiiciuntur, ideo de ani vitiis hic quoque di[-]
cemus. Componitur anus ex intestini extrema parte
deinde tribus musculis quorum duo in egerendi co[-]
natu anum foras impulsum in propriam sedem retra[-]
hunt, tertius σφιγκτὴς exitum intestini claudit, ad tem[-]
pus opportunum nobis desidendi, ne feces nobis in[-]
uitis exeant. His adduntur venæ duplices, interiore[s]
à ramo splenico venæ portæ, exteriores à vena caua[,]
quibus permiscentur nonnulli ramuli à vena port[æ.]

Symptomata Ani.

Officium ani est feces in intestinis pro libitu con[-]
tinere & foras extrudere. Læditur igitur hæc actio[,]
nobis inuitis quocunq; tempore profluant, ac anu[s]
procidat, ob resolutionē; vel foras extrudi nequean[t]
ob conuulsionem, aut angustiam ani, à tumore; v[el]
difficulter cum dolore & molestia feces per anum ex[-]
eant propter inflammationem, vlcus, rhagades, tu[-]
bercula, vt condylomata, thymi, ficus, hæmorrho[i-]
des cæcas, &c.

Resolutio musculorum ani. *Conuulsio.*

Resolutio autem si accidat musculo claudente a[-]
nū, feces nobis inuitis exeunt, si cæteris duobus mu[-]
sculis, ani procidentia oritur. Conuulsio vero sphin[-]
cteris alui deiectionem impedit; aliorum duorū mu[-]
sculorum anum ita sursum retrahit, vt in egerend[i]
conatu foras impelli nequeat. Resoluuntur muscu[li]
ani aliquando ex affectu proprio scilicet valida in[-]
temperie frigida humida cum materia pituitosa, in[-]
terdum per consensum affectis neruis, qui ad musc[u-]
los ani surculos mittunt.

Inflammatio ani.

Inflammatio ani oritur ex influxu humoris calid[i]
concitati à multa dura equitatione, & non raro co[n-]
sequitur alios ani affectus, vt hæmorrhoidas clausa[s,]
rimas, &c. In his dolor acerbus est febrisque, & a[l-]
uus difficulter aut summo cum dolore deiicitur, a[c]
plan[e]

ane supprimitur, & ob vicinitatem vesica in con-
sum trahitur; Inflammatio si ad suppurationem *Vlcus ani.*
ndat, vlcus purulentum relinquitur, vnde sæpe fi-
ula, quæ interdum rectum intestinum perforat, &
vesicam penetrat,

Sub genere vlcerum continentur rhagades, fissu- *Rhagades*
in extremitate ani. Nam vlcuscula sunt oblonga
m ardore & dolore orta ab humore erodente aut
cante, aliquando à fecibus duris & propter con-
lomatum inflammationem; si partes circumsitæ
mpantur.

Condylomata autem proprie sunt tubercula ru- *Condylomata.*
rũ ani ad similitudinem eminentiarũ in articulis,
m manus clauduntur, quæ κόνδυλοι vocantur, orta
confluentibus vitiosis humoribus, hæc tubercula
terdum mollia sunt sine inflammatione, aliquan-
dura dolorifica cum inflammatione.

Thymi vero siue mariscæ, sunt tubercula carnosa, *Thymi.*
oblõga quasi verrucæ, ad cutẽ tenuia supra lata, sub-
bra, aspera, florem thymi referentia, vnde nomen
rtiuntur, quæ cum vulnerantur amplius, quã pro
agnitudine sanguinem profundunt, genita à melã-
holico sanguine, cui aliquid acris humoris permix-
est, aut ex melancholia adusta; plerumque propter
tritionem sedis, verum thymi alii parui simpliciter
cti, alii magni, qui ex similitudine ficus proprie ap- *Ficus.*
llatur. Deinde thymi alii benigni sunt, nimirum
runculæ paruæ, asperæ albicantis aut subrubri co-
ris sine dolore; alii maligni qui duriores, asperio-
s, maiores sunt, coloris subnigri aut liuidi cum do-
re pungente, naturam cancri referentes.

Tandem ratione venarum ani non solũ ipse anus
hementissimis doloribus tentatur, dum repletæ di-
enduntur, inflammantur, aut exulcerantur, sed et-
m vires omnes corporis eneruantur variiq; morbi
igidi oriuntur ex earum nimia apertione, quia im-

modica sanguinis copia profunditur. Quæ omnes affectiones sub nomine hæmorrhoidũ continentur.

Hæmorrhoides. Nam communiter hæmorrhoides sunt fluxus sanguinis per venas ani, aut tumor in illis ex affluxu crassi sanguinis. Verum proprie hæmorrhoides sunt fluxus sanguinis ex apertione venarum ani; Pars affecta sunt venæ ani, quæ duplices sunt, vt diximus, exteriores à vena caua, interiores à ramo splenico venæ portæ, vnde hæmorrhoides, aliæ externæ, quæ foris conspiciuntur; aliæ internæ, quæ intus latent.

Differentia hæmorrhoidum. Causa est vasorum apertio & intumescentia; quare hæmorrhoides aliæ apertæ sunt, quæ sanguinẽ fundunt, aliæ cœcæ, quæ tument, sæpeque dolent, ac nihil sanguinis emittunt. Fluxus sanguinis quidem est symptoma excretorum toto genere præter naturam, attamen hæc euacuatio sanguinis, quia in multis salutaris est, nimirum quando oportune fit, siue sponte à natura per vices iecur & venosum genus à melancholico sanguine, & plenitudine euacuatur, cum tolerantia & conferentia; ideo tum opus naturæ est, & non symptoma, vt fluxus menstruorũ. Nam hoc modo natura multos morbos præsentes ex melancholia & plenitudine curat, & ab imminentibus tuetur: euacuant enim internæ hæmorrhoides melancholicum, fæculentum sanguinem à iecore, liene, venis mesaraicis, &c. Externæ vero sæpius plenitudinem totius corporis ex vena caua, vnde sanguis magis purus coctusque exit, non raro melancholicum sanguinem à liene, &c. per exiguos ramulos venæ portæ, qui permiscẽtur ramulis à vena caua deriuatis. Quare qui assueti sunt his oportunis euacuationibus per hæmorrhoides, læduntur non solum si modum excedant, sed etiam si præter consuetudinẽ parcius fluant & supprimantur aut intumescant. Igitur symptomata hæmorrhoidum sunt immodica sanguinis profusio, deinde præter consuetudinem suppressio,

arciorque fluxus ac etiam intumescentia, &c. In rofluxu sanguinis tria considerantur facultas fluxionem concitans, deinde materia profluens, tertio nstrumenta, à quibus & per quæ fluunt. Quare causæ æmorrhoidum erunt, vel in facultate præcipue expultrice & retentrice, vel in sanguine, vel in instrumentis: itaque immoderati fluxus hæmorrhoidum ausæ sunt, expultrix non modo venarum, sed etiam coris aliorumq; viscerum vehementer irritata; aut tentrix debilitata, deinde sanguinis copia, tenuis & acrimonia; tertio venarum laxitas, raritas, imodica apertio, erosio, disruptio. Nam sæpe iecur sceraque affecta, ad hæmorrhoides, venas maxime nobiles, debilesque vitiosos suos humores depount, potissimum si lienis tanta sit debilitas vt fæcuntum sanguinem ad se non alliciat. Irritant autem olenter expultricem nimia sanguinis copia aut aimonia, commotio humorum, vsus medicamenrum acrium valide purgantium aut aperientium. ebilitatur retentrix venarum propter relaxationē ificiorum ab humectantibus, &c. vel erosionem acribus humoribus aut vlcere ani, vel vulnus & agam, &c. Accidit vt natura etiam inuita sanguis fluat ob tenuitatem, quando serosus, aquosus aut iosus est & vasa rara laxaque. A contrariis causis fit mmorrhoidum suppressio, nimirum à debilitate fa ltatis expultricis iecoris plerumque viscerum & narum. Deinde sanguinis paucitate, crassitie, viscitate ac etiam auersione ad alias partes, vt ad nares, erum, &c. tertio constipatione ac angustia orificiom venarum ani, ab astringentibus, refrigerantibus, iccantibus, &c. Propter angustiam autem non son fluxus supprimitur, sed etiam ipsæ venæ dum à guine crasso impacto dilatantur, in tumorem atlluntur, interdum cum inflammatione, vnde cœcæ morrhoides gignuntur.

De cavsis læsæ sangvificationis & nutritionis.

Capvt XII.

CHyli vtiliorem partē, iecur per ramos venæ portæ à ventriculo tenuibusque intestinis exugit, & in sanguinem, alimentum toti commune transmutat. Est autem iecur sedes animæ vegetantis principium venarum, officina sanguinis. Nam in substantia eius valde sanguinea radicatio est venæ portæ & cauæ, sanguinisq; elaboratio. Ad sanguinis vero elaborationem & distributionem, quatuor ministrantibus facultatibus vtitur. Nam per venas portæ chylum attrahit, & attractum tamdiu continet, donec insita proprietate in perfectum sanguinem transmutauerit, quo tempore separato excremento bilioso ad vesiculam fellis; melancholico ad lienem; purum sanguinem cum vehiculo sero in venam cauam detrudit, vbi à renibus percolatur.

Vsus Vesiculæ fellis.

Quare ad actiones inculpatas perficiēdas indiget iecur vtili ministerio non solum venę portæ, quę chylum ab intestinis & ventriculo exugit; & venæ cauæ quæ sāguinem elaboratum in totum corpus distribuit, sed etiam vesiculæ fellis, quæ excrementum biliosum allicit, & ad duodenum intestinum expellit; lienis qui sanguinem feculentum attrahit, digerit, conficit, quod superfluum est, expellit, &c. Præcipue autem functio iecoris est sanguificatio: Nam cæter gratia sanguificationis sunt, quib. læsis sanguis suff ciens, aut competēs pro naturæ modo nō generatu

Lienis.

Symptomata iecoris.

Quarre læditur sanguificatio non solum læsa fa cultate alteratrice, sed etiam attractrice, retētrice, v expultrice iecoris & venarum; singulæ harum funct onum tripliciter læduntur, semperque vitia secunc concoctionis vitiis primæ correspondent, vt tert

vit

vitiis secundæ & à similibus causis fiunt. Primum autem abolita sanguificatio, est vbi sanguis non generatur, aut loco sanguinis aquosus humor qualis in ascite, deinde diminuta quando aut parum boni sanguinis gignitur, vnde atrophia, aut qui generatur semicoctꝰ est, qualis est in cachexia, anasarca, fluxu hepatico à frigida causa, &c. Tertio deprauata sanguificatio, vbi gignitur sanguis impurus, vitiosus, vt biliosus, melancholicus adustus, &c. qui coaceruatus circa viscera primasq; venas, hypochondriacam affectionem, &c. in venis, cacochymiæ varias species facit, vnde cacotrophia, &c. *Symptomata alteratricis.*

Accidunt hæc eadẽ symptomata secundario vitio cæterarum trium facultatum, quæ alteratrici ministrant. Læditur autem attractrix facultas & ἀνάδοσις, vbi iecur pro sanguinis generatione nihil per venas mesaraicas attrahit, aut non iusta quãtitate, vnde facultas concoctrix frustrata nihil, vel parum sanguinis gignit: aut deprauate siue immodice attrahit, ita vt humiditatem quoque secum exugat, ex qua gignitur sanguis vitiosus. *Sympt. attractricis.* Deinde facultas retentrix læditur, quando materiam attractam non continet, aut non debito tempore, vnde sanguis crudus, aquosus, &c. qualis in fluxu hepatico; aut deprauate & vltra iustum tempus ita vt aduratur, &c. *Retẽtricis.* Tandem expultrix læditur si biliosum aut melancholicum excrementum à sanguine non secernat, siue vesicula fellis biliosum, lien melancholicum non suscipiat & attrahat, vnde cacochymia, icterus, &c. vel si sanguinem post concoctionem & sufficientem delectationem in venam cauam non detrudat, & vena caua non attrahat, quare in iecore vltra tempus permanens aduritur aut putrescit, deinde ad intestina sæpe propellitur vt in fluxu hepatico dictum est. Qui magna debilitate iecoris laborant, hepatici vocantur. *Sympt. expultricis,*

Ob principatum læsiones iecoris toti corpori communi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

municantur, & vitio ſanguinis nutritio quoq; læditur. quæ omnium naturalium maxime neceſſaria eſt; cui cæteræ ſubſeruiunt. Sub nutritione comprehendimus nutrimenti appoſitionem ſub halitus ſpecie, deinde agglutinationem, tertio aſſimilationem, quæ reipſa à nutritione non differt.

Symptom. nutritionis.

Quare ſi vna harum trium deſideretur, læſa erit nutritio, veluti vbi parum, aut nihil ſanguinis partibus apponitur & agglutinatur, atrophia oritur, quãdo ſanguis appoſitus & agglutinatus non perfecte aſſimilatur, cacotrophia. Nam nutrititio, quæ prorſus non fit, aut infra iuſtum modum Atrophia; quæ deprauate & vitioſe, cacotrophia appellatur, ſub qua continetur vitiligo, Elephantiaſis, ſcabies, &c.

Huc etiam referri poterunt omnes affectus, qui fiunt ab humore vitioſo effuſo in habitum corporis, qui aut ſub vaporis ſpecie nõ apponitur, aut nõ perfecte agglutinatur & aſſimilatur, vt cachexia, hydrops, icterus, &c. Nam excrementa & humores vitioſi collecti in venis pro ſua qualitate cacochymiam gignunt, in corporis habitu varia ſymptomata & morbos excitant, veluti bilis flaua non expurgata, ſed effuſa in habitum corporis icterum proprie dictum; in parte coaceruata Eryſipelas: melancholicus ſuccus in habitum corporis offuſus icterum nigrum; in parte ſcirrhum exquiſitum, melancholia aduſta in toto Elephantiaſin, in parte cancrum vlceraque cancroſa; pituita naturalis in toto, Anaſarcam, in parte œdema; pituita ſalſa ſcabiem, ſeroſus humor in cãpacitate abdominis aſcitem, in parte phlyctenas. Mixti humores inter ſe & cum ſanguine mixtas affectiones producunt.

Cauſæ ſymptom. iecoris.

Cauſa læſæ ſanguificationis ac ſymptomatum omniũ iecoris, eſt fruſtratio facultatis ex affectu proprio, aut ab externo errore vitio chyli, vel quia deſtituitur vtili miniſterio venarum, lienis, veſiculæ fellis,

lis, &c. Iecur omni fere morborum genere laborare poterit, quorum præcipui sunt intemperies, quæ facultates in sua substantia labefactāt, Deinde obstructiones, tumores, vt inflammationes; scirrhi, abscessus, ac vlcera, quæ functiones proprie impediunt. Nā debilitas iecoris, à qua ægri hepatici proprie dicuntur, oritur ab intemperie citra tumorem, continui solutionem aliumue manifestum affectum: hepatica vero affectio ita ad iecur se habet, vt stomachica & cœliaca ad ventriculum. *Morbi iecoris.* *Intēperies.*

Intemperies autem iecoris est simplex vel composita sine vel cum humore intemperiē fouente, aliquādo cum vapore, simplex sola diu non subsistit nec sine materia. Verum non omnis intemperies iecoris hepaticos efficit, sed quæ harmoniam & naturalem temperiem substantiæ hepatis dissoluit. Quare intēperies aliæ iecur & humores cōtentos pro sua qualitate tantum alterant, aliæ simul harmoniam substantiæ eiusdem dissoluunt: Illa si calida fuerit, calidos adustos humores gignit, inappetentiam ciborū, sitim, febres, vomitus biliosus, extremorum calorem, &c. efficit frigida contraria nempe pituitosum crudumque sanguinem, &c. In sicca intemperie humores & excrementa sicciora redduntur, corpus aridum ægrique magis sitiunt, &c. In humida contraria, &c.

Intemperies istæ si inualuerint & harmoniam substantiæ siue naturalem eius temperiem dissoluere cœperint; imbecillitas hepatis, siue hepatica affectio oritur. Est autem imbecillitas hepatis defectus in propriis ipsius functionibus proueniens à quauis insigni intemperie naturalem substantiæ iecoris temperiem labefactante & dissoluēte: Causa proxima est insignis intemperies substantiæ iecoris. Nam vt naturalis temperies robur substantiæ & vires integras conseruat, ita intemperies illam naturalem temperiem corrumpēs, imbecillitatem virium efficit. Intemperies *Debilitas iecoris.*

periesista est cuiuscunque generis maxime in qualitatibus actiuis & frequentius cũ prauo humore aut tetro vapore substantiam iecoris contaminante.

Debilitatis omnium & singularum facultatum causa.

Facultates jecoris propriæ sunt quatuor, vt diximus, quæ si maximus sit recessus à naturali statu, ita vt proportio temperamenti destruatur & amittatur, omnes ex æquo debilitantur, sin tantus non sit pro varia transmutatione ab intẽperie, vna facultas magis labefactatur, & nunc concoctrrx, nunc attractrix, aut retentrix, aliquando expultrix. Attractrix autem si debilis sit, iecur per venas meseraicas parum, aut nihil chyli attrahit, & aluus liquida chylosa deiicit, nullo existente vitio in ventriculo & intestinis, aut obstructione in venis portæ: vbi retentrix infirma est per aluum quandoque aquosus sanguis aut liquida loturæ carnis recens mactatæ similia reiiciuntur, in progressu sæpe sanguis liquidus sponte exit per nares, vterum, hæmorrhoides, sputa, interdum ex venis in extrema cute. Excretrix si infirma sit, excrementitios humores à sanguine non secernit, vt dictum est, vnde cachexia, &c.

Debilitas alteratricis.

Sin alteratrix vis languet, & ob intemperiem in concoquendo aberrat, cruditates corruptionesque fiunt, & irritata expultrice, initio sanguinolenta, tenuia & diluta deiiciuntur, deinde crassiora; color naturalis mutatur, pedes intumescunt, &c. Ab intemperie calida colliquationes fiunt primum humorũ, deinde carnis ipsius iecoris, ex qua initio tenuia biliosa acria, post fœtida, crassa satis colorata, aliquando nigra deiiciuntur, febris intensa adest, vomitus sæpe biliosus, virulentus; color faciei & corporis flauus est vrina rufa, pulsus celer, sitis in appetentia ciborum, &c. Ab intemperie frigida deiectiones, nec ita multæ, nec assiduæ fiunt, vt in calida & sæpe aluus cum suppressa videtur repente copiosa profundit, initio liquida aquosa, deinde varii colores, interdum crassa

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

quasi fecem sanguinis, sed nec actia, nec grauiter olentia, nisi iam humor putrescere cœperit: In hac, febris nulla aut languida, color faciei pallidus aut albus, vrina alba tenuis, pulsus tardus, sitis nulla, appetentia ciborũ maior. Ab intẽperie humida facies non concidit, oculi tumidi sunt, excrementa liquidiora & copiosiora, sitis nulla, &c In sicca contraria omnia.

Secundo accidit iecori, vasorum angustia, distributionem alimenti impediens, quæ vel obstructio est à materia cauitatem occupante, vel constipatio aut compressio à tumore coarctante aut cõprimente. Frequentissime obstructione tentatur, quod exilibus & angustissimis radicibus venæ portæ & cauæ intertextum sit per quas sanguis defertur. *Angustia iecoris.*

Obstructio autem est angustia venarum iecoris, distributionem alimenti impediens, orta à materia cauitatem earum occupante. Pars affecta est hepar, secundum vasa, quæ vel sunt venæ portæ in caua parte iecoris præcipue, vel venæ cauæ in gibba parte, vnde obstructio alia in gibba, alia in caua. *Obstructio.*

Causa obstruens interdum est vapor crassus flatulentus, qui facile non discutitur; plerumque humor crassus, vel calidus, qualis est bilis flaua, quæ propter obstructionẽ vesicæ fellis in iecore diuderenta crassescit; vnde periculosissimæ obstructiones; vel frigidus, crassus, viscidus, vt crudus pituitosus, aut melancholicus, ortus ex alimentis viscidi crassi succi, qualia sunt, carnes & pisces salsi & fumo indurati, lac, caseus, legumina, crassa vina & cereuisiæ crudæ, &c. interdum vitio ventriculi, qui crudum aut vitiosum chylum gignit, aut ex catarrho à capite ad ventriculum, aut ex liene vel vtero affecto humorem suscipit, aut suppressione consuetæ euacuationis, vel ex toto corpore feruntur humores vitiosi ad iecur, quia debile est, aut vi caloris & doloris attrahit, aut ob externum errorem in victu, quando à cibo statim, exercitiis, *Causa obstruct.*

bal-

balneis aliisque vtuntur quæ crudos succos in venas rapiunt. Accedit hic vsus intempestiuus alimentorum aut medicamentorum astringentium. Ad obstructiones iecoris procliues sunt, qui angustas venas habent, si crassa victus ratione vtantur.

Signa obstruct. Signa obstructionis sunt sensus tensionis aut grauitatis in dextro hypochondrio, præcipue cum spiritus magna sit attractio, aut cum à cibo exercentur, quod si à vapore flatulento orta sit, maior intensio, & dolor percipitur; si ab humore maior sensus grauitatis; sine febre humorem frigidum arguit, nisi iam putrescere inceperit. Obstructio insignis si conuexam partem occupauerit, tensio exterius sentitur, dum contrectatur & difficultas respirationis maior dum loca sublimia scandunt. Ex diuturna obstructione inflammatio aut tumor aliquis sæpe exoritur.

Tumores iecoris. Infestatur iecur variis tumoribus pro varietate humoris, qui ex venis in meatus substantiæ iecoris effusus, eos implet, & impactus distendit; sanguis enim, phlegmonem; bilis, erysipelas; melancholia, scirrhum non exquisitum, &c. Verum *Galenus* 4. *de præs.* ex pulsibus in iecore œdemata fieri non arbitratur, quod ab ipsius calore tenuis pituita facile digeratur.

Tumor in membrana iecoris. Adduntur his primum hydatides, id est, vesiculæ aquæ plenę in membrana iecur ambiente quibus ruptis hydrops oritur. Deinde tumor magnus ex materia collecta intra membranas iecur ambientes, quæ interdum est vapor crassus, flatulentus genitus ex cruditatibus, &c. vnde magna distentio & dolor sine grauitate, deinde cito incipit, facile discutitur, aliquando humor vitiosus à substantia iecoris excussus, & intra membranas eius coercitus, qui non facile discutitur, ex quo maior grauitatis sensus, &c.

Inflammatio. Iecur inflammatione & scirrho frequentius tentatur, quam alio tumore. Veteres vt eos, qui inflam-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

matione pulmonis laborant peripneumoniacos, ita qui inflammatione iecoris hepaticos vocarunt: Verum nunc illi hepatici proprie appellantur, qui imbecillitate iecoris afficiuntur, & ipsa inflammatio iecoris à nonnullis hepatites. Est autem inflammatio iecoris tumor calidus, ortus ex sanguine impacto, & putrescente in substantia iecoris, adueniens cũ febre continua dolor ac sensu magni ponderis & grauitatis in dextro hypochondrio &c. Sub calido tumore comprehendimus hic phlegmonem exquisitam ex puro sanguine, vel nothã, vt erysipilatodes, œdematodes, scirrhodes ex sanguine redundante, cum bile vel pituita, vel melancholia, item Erysipelas phlegmonides ex bile redundante cum sanguine.

Causa inflammationis. Inflammatio iecoris oritur non aliter, quam in aliis partibus. Pręcipua enim causa est influeus sanguinis maior quam pars exigit, vbi humor è vasis in spatia iecoris inania effusus ea implet; sanguis vero impactus dũ putrescit & inflammatur, substantiã iecoris labefactat & corrumpit. Causa excitans fluxiones, est sanguinis copia aut tenuitas & acrimonia, ac commotio humorum in venis, plerumque ab externis causis, deinde quia ratione doloris aut caloris iecur attrahit, vel imbecillitatis fluxiones à toto vel parte concitatas facile suscipit. Ab his inflammatur raro totum iecur, plerumque pars gibba, aut caua.

Signa. Dignoscitur inflammatio iecoris primum ex febre continua, quæ noctu potissimum affligit, rarius accessiones habet, & eo semper ardentior, quo inflammatio Erysipelatis magis particeps; remissior à sanguine pituitoso aut melãcholico: Quare ratione caloris & febris lingua rubra, aut nigra, asperaq; redditur, sitis, fastidium ciborum, nausea, vomitus, pulsus celer, frequens ac etiam densus & aliquo modo durus oritur &c. Deinde tumor & renitentia in dextro hypochondrio percipitur cum dolore,

sen-

sensuque grauis ponderis hepatis deorsum inclinantis, diaphragma præcordia retrahentis, qualis dolor ad iugulum interdum pertingit propter pleuram, quæ cum diaphragmate diuellitur, aut venam cauam, quæ violentius intenditur, oriturque respiratio parua, crebra, ac per interualla magna; tussis sicca, & inanis, his additur coloris corporis mutatio, &c. Vbi pars caua inflammatur dolor magis grauans est, & ventriculus in consensum trahitur, & nausea, vomitus, sitis, singultus magis affligit, si virtus debilis sit, fluxus hepatis consequitur. Sin gibba iecoris afficiatur, ob ligamenta, quibus diaphragmati & dorso alligatur, pectus magis in consensum trahitur, & dolor magis punctorius est, ac ad dorsum acutior, respiratio difficilior, tussis grauior, tumor iecoris contactu facilius deprehenditur, vrinæ rufa sunt, &c.

Quomodo distinguatur inflammatio iecoris & musculorum abdominis.

Accidit nonnunquam, vt musculi iecori incumbentes inflammentur, quare nonnulli decepti eam iecoris inflammationem esse putant; distinguuntur tamen, quia iecoris tumor rotundus & circumscriptus ad figuram iecoris est, & maior apparet corpore ad sinistrum latus inclinato; minor rursus ad dextrum deuoluto; & cutis incumbens naturali modo conspicitur. At musculorum tumor oblongus est iuxta musculi longitudinem magisque eminet, cutis incumbens circumtenditur, dolor quidem vehementior, sed febris minor cæteraque symptomata.

Quomodo distinguatur à pleuritide?

Deinde ob symptomatum similitudinem à pleuritide iecoris inflammatio non facile interdum discernitur, verum in pleuritide dolor magis punctorius est sine sensu magni ponderis in dextro hypochondrio, respiratio difficilior, tussis vehementior non semper sicca, sed vt plurimum cum sputo colorato pulsusque durior, magisque serratilis, coloris cor-

pori

poris nulla mutatio, supra oppositum latus facilis decubitus, &c.

Inflammatio iecoris malum grauissimum & periculosissimum, vnicaque spes salutis, virium robur. Terminatur autem sæpe immediate ad mortem aut in tabem, hydropem, &c. aliquando post concoctionem critice ad salutem per hæmorrhagiam dextræ naris, sudores, &c. rarius tota inflammatio discutitur, sæpius decussa aut expressa parte tenuiore materiæ, in scirrhum teminatur, vt mox dicetur. Non raro inflammatio in abscessum aut suppurationem vertitur; ex quo disrupto pus exit. Suppuratio autem quando fit, febres & dolores augentur, rigores nullo ordine fiunt, &c. quæ confecto pure se remittunt; sed vires multo debiliores relinquuntur. Disrupto abscessu pus confertim effluens, vbi vires valde debiles sunt, subitam mortem affert, sin non ita debiles & abscessus in caua iecoris ruptus sit, per aluum & vomitum pus magis profunditur, in gibba per vrinas potius, ac post ruptum abscellum vlcus insanabile fere relinquitur.

Quomodo terminetur inflãmatio?

Abscessus iecoris.

Oritur etiam iecoris exulceratio interdum citra abscessum ex erosione & colliquatione substantiæ iecoris ab humore acri bilioso, corrupto aut venenato. Hanc affectionem Archigenes teste Aetio colliquationẽ hepatis vocauit, in qua venter cruenta & saniosa excernit, his similia, quæ ex hepatis abscessib. promanant, aut ex mortuorum cadaueribus, quare quidam inexperti hanc passionem dysenteriam suspicati sunt, verum dolor circa loca vlcerosus est, ad clauiculam pertingens: Periculosa affectio est, sanguis vitiosus generatur, vires deiiciuntur, corpus atrophia laborat, siue nõ alitur aut colliquatur, aut vere contabescit, aliquãdo hydrops insanabilis subsequitur.

Vlcus iecoris.

Tandem post lienem nullum viscus magis scirrho infestatur, quã iecur, quod quasi sanguinem lutosum con-

Scirrhus hepatis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

contineat; scirrhus autem duplex est, vnus exquisitus, tumor durus renitens doloris expers, ortus à melancholico succo impacto & concreto in substantia iecoris; alius minus exquisitus tumor durus quidem, sed nec plane renitens, nec sensus expers, genitus sæpe à pituita crassa, viscida, interdum ab alio humore impacto, & concrescente in substantia iecoris. Gignitur autem scirrhus aliquando sponte post validas obstructiones ex humore crasso, qui interdum sensim coaceruatur in iecore, plerumque confertim à venis influit in vacua iecoris spatia, vbi exiccatur absumptaque tenuiori parte concrescit & induratur. Deinde vt diximus, relinquitur scirrhus ex inflammatione dupliciter, vno modo dum discussis partibus tenuioribus à flammeo calore inflammationis, vel errore medici ab exiccantibus & degerentibus, pars crassa relinquitur, siue sanguis impactus exiccatur & crassescit, naturamque melancholiæ acquirit. Deinde errore medici, quando vrgente inflammatione immodice refrigerantibus & repellentibus utitur, à quibus non modo per expressionem humores veluti concrescunt, sed etiam calor natiuus ita labefactatur, vt alimentum proprium digerere nequeat, & humores quasi congelatos relinquat. Consistit scirrhus vt inflammatio in parte gibba vel caua. Verum scirrhi sponte aut initio orientes frequentiores fiunt in caua, quæ iniuriis crassorum alimentorum magis patet, & sanguinem magis crassum continet. Scirrhi vero per transmutationem inflammationis, in gibba parte potius oriuntur, quod ea pars exposita sit magis externis refrigerantium & exiccantium iniuriis.

Signa Scirrhi. Scirrhus vt inflammatio situ & figura visceris circumscribitur, sed scirrhus cum febre non accedit nec euidenti dolore, tumor tamen multo durior quam in inflammatione tangenti se prodit, corpore erecto

te erecto & in dextrum latus inclinato, præcipue si non adsit hydrops, decubitus dexter facilior, quam sinister, coloris mutatio ad nigredinem pallore permixtam corpus consumitur, superiores partes graciles redduntur, pedes intumescunt. Diuturnus hic morbus est, qui tandem ad hydropem insanabilem ægros deducit, verum nonnulli quasi tabescentes diutius viuunt, aliqui citius intereunt, illique præcipue quibus per aluum liquida copiose fluunt, ob angustiam vasorum in cauo iecoris.

Atq; hi sunt præcipue morbi iecoris, quibus vires eius labefactantur, aut impediuntur. Læduntur etiam functiones iecoris per consensum aliarũ partiũ, vt cordis, quia calor influens deficit, vel immodice augetur. &c. Præcipue vero quia destituitur vtili ministerio ventriculi, tenuium intestinorum, & venarum meseraicarum, ex defectu aut praua qualitate chyli ex quo in iecore sanguis generatur, vel vesiculæ fellis, lienis, renum, ob suppressam euacuationem excrementorum ipsius hepatis.

Vitia partium ministrantium iecori.

Ex defectu autem siue inopia chyli cuius pars vtilior per venas meseraicas à iecore attrahitur, sanguis debita quantitate non generatur. Deinde à vitioso chylo, prauusque vitiosusque sanguis oritur. Nam secunda concoctio non perfecte emendat primam, sicut nec tertia secundam. Defectus chyli siue materiæ sanguinis in iecore fit, quando in ventriculo non iusta quantitate gignitur, vel ad intestina tenuia descendit, vt in præcedente capite dictum est, vel quia per venas meseraicas non distribuitur attractrice ipsarum, vel labefactata à graui intemperie potissimum frigida humida, vel impedita, ab obstructione, à crassis humoribus infarctis, aut compressione à tumore mesenterii vicinarumque partium, vel frustrata, vitio chyli, quando ita crassus & viscidus est, vt attrahi, &

Læsio sanguificationis ex consensu ventriculi vitio chyli.

Vitia venarum meseraicarum.

per venas ad iecur distribui nequeat. Deinde chylus paruus redditur interdum à parua ipsorum ciborum assumptorum qualitate, plerumque quando in ventriculo corrumpuntur, &c. vt in præcedente capite dictum est.

Symptomata cystis fellis. Secundo functio cystis fellis est à bilioso excremento iecur sanguinemque euacuare siue bilem attrahere debito modo & retinere, & ad duodenum intestinum expellere. Læditur hæc actio, vbi nihil aut parum bilis à iecore attrahit & suscipit, vel ad duodenum expellit, aut deprauato modo euacuat.

Morbi cystis fellis causaque symptomatum. Abolitæ & debilis functionis causa est insignis intemperies vesiculæ & vasorum vim attractricem à iecore, & expultricẽ ad intestina labefactans, deinde angustia ductus vel à iecore, & tum vesicula vacua est, vel ad duodenum, & tum plena est; orta à crasso viscido humore infarcto, vel calculis in vesicula genitis ex crassa bile concrescentibus; vel à magna bilis copia vesicam distendente, vt sese contrahere, & expellere nequeat, aliquando ob compressionem ex tumore iecoris vicinarumque partium incumbentium. Suppressa hac euacuatione per aluum, bilis cum sanguine in totum corpus distribuitur, & icterus oritur, vrinæ flauæ, rufæ crassæque redduntur, adeo vt nigrescant, aluus pigrior est, feces albicant, &c. Deprauata siue immodica bilis euacuatio, fit ab expultrice cystis fellis proritata à copia aut magna acrimonia bilis. Vesicula autem vehemẽtius stimulata interdum omnem fere bilem violenter propellit ad intestina, aut ventriculum, & biliosas diarrhæas, dysenterias, vomitus, &c. concitat, aliquando in iecur & venas eructat, ac icterum quoque efficit, vt infra latius dicetur.

Officium Lienis. Tertio correspondent iecoris & lienis symptomata, & similibus morbis infestantur. Munus autem lienis est fœculentum sanguinem à iecore attrahere

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

elaborare & concoquere, vt meliori parte nutriatur, tandemque reliquum ad ventriculum & intestina expellere. Læduntur hæ functiones, vt aliæ omnes, tripliciter, morbi Lienis, causæ læsionis, sunt intemperies, quæ vires labefactant ac morbi compositionis, qui functiones impediunt nimirum obstructiones, tumores, vt inflammationes, scirrhi, &c. tandem vlcera; adduntur excrementorum vitia crassities, viscitas, copia, acrimonia, &c.

Symptomata & morbi.

Excrementum autem melancholicum in iecore relinquitur siue à sanguine non segregatur, si lien nihil aut minus quam par est attrahat, ipsa attractrice ienis debilitata, ab insigni intemperie potissimum frigida, humida, aut impedita, angustia meatuum & venarum, aut ob tumorem lienis ac ipsius excremeni crassitiem, tenuitatem. Aliquando deprauate siue naiorem sanguinis copiam, quam par est, attrahit, ob calorem, aut dolorem, humorumq; tenuitatem, vnde lienis inflammatio, &c.

Caussa symptomatum.

Humor vero melancholicus in iecore detentus, alorem eius natiuum debilitans hydropem gignit; per venas distributus, febres quartanas, melancholiam, &c. in habitu corporis, scirrhos exquisitos; in cuem effusus, Icterum nigrum; si aduratur scabiem, lepram, cancros, &c. Deinde læditur concoctrix lienis, bi succus melancholicus à iecore attractus non sufficienter elaboratur, & concoquitur, ob debilitaem alteratricis ex intemperie frigida, &c. aut corumpitur & aduritur ab intemperie calida, inflammaione, &c. Tertio vitiosus humor in ipso liene præter aturam retinetur, expultrice vel debilitata ab inempetie, vel impedita ab angustia meatuum alioue morbo instrumentali. Humor vero in liene diu retẽus vasa eius obstruit, vnde melancholia hypochonlriaca, plerumque è vasis in substantiam eius effusus umorẽ gignit, à quo facultates lienis debilitantur,

Symptomata consequentia læsionem functionũ Lienis.

corpus melancholico humore repletur, &c. Quare apud veteres vulgatum adagium fuit, vt ait *Galen. 2. de Nat. Fac* quibus lien florescit, id est, intumescit, his corpus tabescit, prauisue humoribus inquinatur, sicut vice versa, quibus corpus florescit, lien tabescit, siue imminuitur. Præterea humor vitiosus à liene quandoque deprauato modo expellitur, aut ad non propria loca, vt cum in venas meseraicas, & loca circa ventriculum effunditur, vbi detentus corrũpitur, & per ebullitionem euaporans, ventriculum subuertit, flatulentos ac tetros vapores sursum ad cerebrũ mittit, deliria melancholica siue hypochondriacam melancholiam producit, aliquando humor vitiosus magna copia in ipsum ventriculum protruditur, qui si acidus fuerit caninam appetentiam, si adustus vomitus perniciosos humoris atri excitat, interdum in intestina propellitur, qui si adustus fuerit, dysenteriam lethalem, siue cancrum intestinorum incurabilem efficit.

Morbi lienis Intẽperies. Affectus proprii lienis, qui functiones eius lædunt, sunt; vt diximus, primũ intemperies omnis generis, quamuis simplices, & sine materia nõ animaduertantur, nisi ita increuerint, vt functiones manifeste labefactent: quæ dignoscuntur, vt iecoris intemperies, frequentissime lien frigida humida intemperie laborat, ex consimili diæta, vsu aquarum palustrium & stagnantium, &c. Nam lien magis frigidis morbis obnoxium est, quam hepar, ac sæpius obstructione & scirrho infestatur: ob melancholicum succum quo nutritur, & qui difficulter purgatur, ac substantiam laxam fungosam, quæ humiditates facile imbibit. Ex intemperie vires lienis labefactante, melancholici humores in primis venis & in toto corpore coaceruantur, obstructiones, tumoresque lienis oriuntur, corpus colore nigro & plumbeo inficitur, &c.

Deinc

Deinde accidit lieni vasorum angustia præcipue obstructio, ex melancholico humore venis aut arteriis infarcto, qui à liene non expurgatur, adveniens cum leui tensione & grauitate sinistri hypochondrii, &c. Oritur etiam angustia per compressionem vasorum à tumore lienis, aut constrictionem ab astringentibus, &c. *Angustia lienis.*

Præterea infestatur lien variis tumoribus, quorum vnus laxus non remittens est œdemati similis situ & figura visceris circumscriptus, ortus proprie ab humore crudo aquoso substantiæ eius impacto, fit etiam tumor initio quidem laxus ab humore melancholico, sed qui sensim induratur. *Tumores lienis.*

Secundo inflatio lienis est tumor ex vapore flatulento lieni incluso, genito ob debilitatem caloris, & succos aut cibos flatulentos, vel in ipso liene, vel in ventriculo, à quo in lienem postea transferuntur. Hinc tensio magis, quam grauitas vt durities vlla percipitur, dolor maior & acutior, quam in obstructione & scirrho. Nam vbi dolor vehemẽs excitatur, aut erit à flatulento spiritu in angusto loco intercepto, aut ab inflammatione, sed hæc duo febris distinguit. *Inflatio lienis.*

Tertio inflammatio lienis est tumor calidus dolorificus ex sanguine impacto & putrescente in substãtia lienis. Causæ eædem fere, quæ in iecoris inflammatione; verum sanguis qui influit rarissime aut nũquã purus est plerumq; crassus melancholicus, aliquando biliosus aut adustus; igitur inflammatio lienis raro, aut nunquam est phlegmone exquisita, plerumque notha, vt phlegmone scirrhodes aut scirrhus phlegmonides, interdum erysipelatodes, &c. dignoscitur ex tumore duro, situ, figura lienis, circumscripto, tensione, grauitate sinistri hypochõdrii, dolore vehementi & febre continua, quæ per quartum diem plerumq; accessiones habet & aliis signis *Inflammatio.*

vt in inflammatione hepatis. Terminatur quoque vt iecoris inflammatio, aliquando critice per hæmorrhagiam siuistræ naris; aliquando in abscessum ex quo disrupto, pus magna copia profluit, vlcusque relinquitur; sæpius vero, quam iecur in scirrhum desinit.

Scirrhus lienis.

Qui scirrho lienis laborant ab Hipp. σπληνώδεις vocantur, oritur autem scirrhus lienis, vt iecoris dupliciter; vno modo sponte ex humore melancholico è venis effuso & concreto in substantia lienis, verum plerumque à tumore laxo minusque duro incipit, qui sensim concrescit & in scirrhum obdurescit. Deinde oritur non raro ex inflammatione lienis, tenuiorib. partibus discussis, aut expressis, vt in scirrho iecoris dictum est. In hoc affectu ipse tumor situm & figuram lienis retinet, prorsusque durus est, cum tensione & magna grauitate comprimente diaphragma, vnde difficultas aliqua respirationis præcipue cum accliuia loca scandunt, dolor ad sinistrum iugulum interdum pertingens, corpus subliuido aut plumbeo colore inquinatur, concoctio ventriculi vitiatur, flatus copiosi gignuntur sursum deorsumque cum murmure erumpentes, In progressu vires debilitantur, metus, mœstitia & ignauia oboritur, sæpeque hydrops, gingiuæ interdum corrumpuntur, vlcera praua in tibiis nascuntur, &c.

De vitiis renum & vesica sequenti capite dicetur. Consequens nunc est vt causas nonnullorum præcipuorum symptomatum explicemus, quæ morbos iecoris partiumque ministrantium consequuntur: Ac primum cachexia late sumpta & εὐεξίᾳ opponuntur, ac vt bonus habitus omnibus partibus sanis communis est, ita malus habitus ab omnibus malis propagatur. Verum cachexia proprie dicta est vniuersi habitus corporis praua dispositio seu inflatio & subtumiditas malusque color corporis, procedens ex

Cachexia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Causa cachexiæ.

errore nutritionis vitio sanguinis potissimum. Nam causa primaria, est cacochymia siue sanguis vitiosus, qui sub halitus specie partibus perfecte agglutinari & assimilari nequit, qualis sanguis in cachexia est frigidus crudus, pituitosus aut aquosus, non proprie biliosus aut melancholicus ex quo icterus & cacotrophia potius, quam cachexia oritur, licet sæpe aliquid melancholici aut biliosi succi affluat; secundaria causa est intemperies totius habitus corporis frigida humida contraria à longo morbo, & proprie ex redundantia frigidi pituitosi, aut aquosi sanguinis, quem partes solidæ elaborare & digerere nequeunt; sed eas potius alterat & copia inflat. Sanguis autem crudus generatur, ob debilitatem caloris natiui, primum iecoris, deinde ventriculi, aliorumque viscerum, ac vitio quoque ciborum, ob debilitatem caloris ventriculi, & cibos frigidos difficilis concoctionis. Vnde chylus crudus, ex chylo crudo sanguis quoque crudus generatur. Nam secunda concoctio primam perfecte non emendat. Debilitatur calor natiuus, primum à frigida intemperie, deinde quia vehementer dissipatur immodicis euacuationibus, longo morbo, &c. aut opprimitur consueta aliqua euacuatione omissa, nimia repletione, tumore, obstructione, &c. Quare consequitur cachexia febres lõgas & pituitosas, obstructiones, & scirrhos iecoris & lienis, morbum gallicum male curatum, vel diuturnos fluxus alui, immodicos fluxus sanguinis per vterum, hæmorrhoidas, vulnera, &c. suppressionem menstruorum, vrinæ, ac in summa omnes affectus, qui calorem natiuum iecoris debilitant, ita vt pro sanguine bono pituitosus, serosus, multis excrementis permixtus generetur. Affluunt excrementa interdum biliosa melancholica corrupta ex impuritate viscerum, præcipue iecoris & lienis à scirrho, obstructione, aut corruptione substantiæ visceris

Morbi ex quibus oritur cachexia.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Signa cachexiæ.

ris aut humorum, cuius perpetua affusione sanguis vitiosis excrementis redundat. Sanguis vitiosus in habitu corporis, quia non digeritur, partes solidas sua copia inflat, siue in tumorem œdematosum attollit, easque relaxat, emollit, colorem natiuum corporis in eum mutat, qui cum virore albescit, pallescit, aut liuescit, interdum si affluat, bilis flauescit: in progressu membra inualida redduntur, cibi fastidium oritur, respiratio rara & debilis euadit, pedes vespere intumescunt, & palpebræ à somno, vrina & sudores pauci sunt ob aquosam humiditatem retentam, &c.

Vt imbecillitas iecoris via ad cachexiam est, ita cachexia ad hydropem,

Hydrops.

ὕδρωψ & ὕδερος Latinis aqua intercus sumitur aliquando pro symptomate excrementi præter naturam in habitu corporis, ortum habẽtis ex sanguificatione debilitata vel prostrata, cuius vitio succus, quo partes alendæ sunt, in materiam nutritioni ineptam, vt sanguinem pituitosum, aut serosum humorem aut flatus degenerat, quæ partibus sub halitus specie agglutinari & assimilari nequit, sed ob debilitatem expultricis detenta eas in tumorem attollit: sæpe pro morbo sumitur, & tum definitur tumor totius habitus corporis aut ventris, procedens à labefactata virtute sanguifica ob debilitatem caloris natiui iecoris venosique generis ex materia nutritioni inepta, quæ partibus affluens non agglutinatur, nec expellitur. Dico tumorẽ totius corporis aut ventris, quia in omni hydrope non intumescit totius corporis habitus, sed in anasarca tantum, in tympanitide solum venter, ac etiam in ascite; vbi vero in ascite ad fœmora & pedes tumor interdum producitur, tum vt statuit Aetius hydrops componitur ex ascite & sarcitide siue anasarca, alii tamen sub Ascite propriè comprehendunt. Deinde dico, labefactata vi sangui-

Definitio hydropis.

fica, &c. quia primaria causa hydropis sicut cachexię, est sanguis vitiosus nutritioni ineptus, scil. pituitosus, aquosus aut flatulentus, genitus ex debilitate cōcoctricis iecoris, vt mox dicetur, quem ob alienam qualitatem & copiam partes non agglutinant, nec digerunt, neq; etiam à se expellunt. Oritur quidem hydrops vt vult Paulus, ac etiam *Gal. 3. de Sympt. caus. cap. 2.* ex colliquatione corporis aut succorum in serosam saniem, sed hæc species rarissime accidit, & notha hydrops videtur.

Species hydropis tres pręcipuæ sunt materia differentes, quarum vna ἀνασάρκα; ὑποσάρκα, σαρκίτης & λευκοφλεγματία vocatur, quæ proprie est tumor totius habitus corporis & ventris, ortus ob errorem facultatis nutrientis, à debilitate sanguificationis siue alterarricis iecoris, ex sanguine pituitoso, qui partibus non agglutinatur, nec assimilatur. In hoc malo pituita alba copiosa per corporis habitum disseminatur, interdum intra carnem & cutem, aut circa carnem colligitur, vt instar spongiarum vniuersa caro perhumida prorsus appareat. *Species hydropis tres præcipuæ.* *1. Anasarca.*

Altera ἀσκίτης vocatur, quod totus venter ab aquoso humore repletus vtrem aqua plenum repræsentat, hæc proprie est tumor totius ventris aliquando scroti & fœmorum, pedumque ex seroso humore defluente plerumque inter peritoneum & intestina, rarius intra peritoneum & externam abdominis cutem. *2. Ascites.*

Tertia τυμπανίτης dicitur, quod ventre manibus percusso tympani percussi sonum imitetur, aliquando sicca hydrops vocatur, hæc tumor ventris est à flatibus intra peritoneum & intestina collectis. Initio sola inflatio esse videtur, deinde flatus inspissatur & quasi nubilus redditur, atque ita cum flatu, quasi nebulosus humor congregatur; aliquando serosus humor affluit mixtaque affectio oritur. *3. Tympanitis.*

Addi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

XII. Additur, vt diximus, hydrops ex colliquatione corporis & ſuccorum in venis, quando multa ſanies ſub cute colligitur. Nam in colliquatione id quod colligitur, interdum tenue eſt, & per ſudores excernitur, aliquando craſſum, & ad ventrem relegatur, vnde diarrhæa συντηκτική, ſæpe ſeroſa ſanies eſt, quæ à renibus, ſi ſani ſunt, attrahitur: ſi non attrahatur, oritur hydropis ſpecies, quæ à Paulo ſub anaſarca continetur.

Hydrops ex colliquatione.

Cauſa hydropis.

Illarum trium cauſa primaria eſt, vt diximus, error ſanguificationis ob debilitatũ caloris natiui iecoris. Debilitatur calor natiuus à contrario frigore, frigidoq; morbo, deinde quando cum ſpiritu calor natiuus diſſipatur, & diſſoluitur immodica ſanguinis euacuatione per hæmorrhoides, vterum, nares, vulnera, diuturno alui profluuio, item inflãmatione iecoris, febri valida, ſubſtantiam virium exhauriente, longo morbo, &c. Tertio ſi ſuffocetur, aut opprimatur nimia humoris copia virtutem iecoris obruente, coaceruata ex pleniore & inordinata victus ratione, ſuppreſſione conſuetæ alicuius euacuationis per vterum, aluum, vrinas, ſudores, hæmorrhoides, &c.

Morbi iecoris.

Morbi hepatis, vnde hydrops immediate & præcipue oritur, ſunt intemperies frigida, obſtructiones, ſcirrhus & abſceſſus, vlcera. Intemperies autem frigida interdum primaria, ſæpe ſecundaria eſt. Nam origo mali non ſemper incipit à iecore, ſed plerumq; ab aliis partibus vehementer refrigeratis, quæ hepar in eandem diſpoſitionem deducere valent: afficitur enim ſæpe iecur liene refrigerato, ſcirrho obſtructionibus affecto, aliquando ventriculo affecto, & inteſtinis, præcipue tenuibus, in lienteria, cæliaca affectione, dyſenteria, &c. pulmonibus ex orthopnæa, phthiſi: renibus refrigeratis, & ita debilitatis, vt ſerum non ſufficienter attrahant, ſimiliter ſepto tranſuerſo, vtero ex ſcirrho, immodico fluxu, aut ſuppreſ-

ſione menſtruorum, &c. In his omnibus ex ſola iecoris refrigeratione incipere ſolet hydrops; poſt plerumque obſtruitur, tumorem præter naturam contrahit. Accidit etiam hydrops ex aceruata frigida potione ſudante corpore, & ab omnibus morbis, à quibus cachexia. Debilitato calore natiuo iecoris venoſique generis ſanguis pituitoſus, ſeroſus aut flatulentus gignitur.

Particulatim in Anaſarca iecur per ſe initio minus afficitur, ipſumq; malum plerumq; originem ſumit ex copia humoris pituitoſi in venis, quam ob ſuam debilitatem, aut materiæ vitioſæ copiam emendare nequeunt: vnde partes, quia id, quod attrahunt, non agglutinant, nec euacuant, totius corporis habitus in tumorem mollem, laxum aſſurgit, corpuſq; colore pallido aut ſubalbido emortui inſtar apparet. *Anaſarca cauſa.*

In Aſcite plerumq; malum incipit à iecore & venoſo genere ex debilitate non tantum concoctricis, ſed etiam virtutis expultricis, quæ ſeroſum humorẽ à ſanguine non ſecernit ob debilitatem caloris natiui, aliquando ex imbecillitate vaſorum emulgentium, & renum, vnde ſanguis ſeroſus, impurus redditur, & ad membra alenda inidoneus; repletis ſeroſo ſanguine primis venis, aliquid inſtar roris ſenſim in peritoneum fluit, aliquando per cœcas vias ipſæ venæ ſeroſum humorem in capacitatem ventris transfundũt, vnde totum abdomen paulatim intumeſcit, ſæpe ſcrotum, pedes, omneſque inferiores partes. Ex ſeroſo humore circa iecur & intra peritoneum, interdum hydatides ſiue veſiculæ, aqua plenæ oriuntur, ex quibus aſcites, quæ per fluctuationes quaſdem inæquales deprehenduntur, & certo loco quaſi circumſcriptæ ſunt. Fernelius ſeroſum humorem defluere in capacitatem abdominis arbitratur, ſoluta continuitate iecoris aut vaſorum. Verum tum vna cum ſeroſo humore aliquid ſanguinis vna influeret, *Aſcitis cauſa.*

quod

quod fieri non solet. Colligitur serosus humor potissimum inter peritoneum & intestina: aliquando inter peritoneum & externam abdominis tunicam; deinde ad inferiora decumbit: interdum in pectus portio aliqua erumpit.

Causa Tympanitidis. In tympanitide a ventre & intestinis magis incipit malum, & desinit in iecore: vnde *Gal. 3 de sympt. caus. & 11. Aphor. sect. 5.* videtur tympanitidis causam ventriculo asscribere. Nam consequitur plerumque inflationem, aut tormina ventris, quæ nec natura, nec medicamentis soluuntur: flatus vero debilitatẽ ventriculi & intestinorum, vt supra demonstratum est. Colliguntur autem flatus inter peritoneum & intestina, totumque abdomen distendunt sine grauitate: aliquando cum flatibus aliquid serosi humoris intra capacitatem abdominis coaceruatur, mixtaque affectio oritur.

Signa. Signa communia hydropis sunt tumor ventris, viciatus color, ciborum fastidium, potionis appetitus, maxime in ascite ob salsum serosum humorem putrefactum, ex quo febris lenta, quæ hydropem sæpe cõsequitur. In anasarca tota corporis moles intumescit, vt diximus, pulsus magis vndosi sunt; in cæteris ventre intumescente, superiores partes magis extenuantur: In ascite tumor ventris variato corporis situ mutatur; in tympanitide non, &c.

De Ictero eiusque causis & differentiis. Icterus Latinis Arquatus & morbus Regius, symptoma est facultatis excretricis, ac etiam qualitatis corporis mutatæ, & duplex constituitur à medicis: vnus proprie dictus symptoma excretricis biliosi humoris: alter improprie dictus, & cum adiectione Icterus niger, symptoma excretricis melancholici humoris. Icterus proprie dictus, est fœdus corporis color, citrinus, pallidus, &c. productus ex effusione biliosi humoris per summa cutis; ex debilitate interdum attractricis, plerumq; expultricis non segregantis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tis, aut non propellentis bilem per debitas vias, aut transmutatione alimenti in bilem.

Causa immediata coloris vitiati est humor biliosus per summas cutis partes diffusus, qui plerumque citrinus, aut pallidus est, rarissime porraceus &c. Diffunditur autem in cutem præcipue quando à sanguine non segregatur, aut propellitur propter nimiam biliosi humoris copiam, aut quia vis expultrix iecoris infirma est, aut attractrix vesiculæ fellis à iecore, & expultrix ad duodenum intestinum debilitatur aut deprauatur, id est, non naturali modo, aut per alienas vias expellit irritata facultate. *Causa Icteri.*

Ac primum oritur Icterus, vbi maior bilis copia generatur, quam cystis fellis attrahere & suscipere queat, I. ob calidam intemperiem iecoris & alimenta calida, quæ in biliosos humores facile conuertuntur, aut obferuentem iecoris inflammationem, cuius vi sanguis in bilem mutatus per venas in totum corpus distribuitur. Deinde fit etiam interdum Icterus ex calida solidarum partiū intemperie, dum id quod ratione alimenti iis offertur, in bilem transmutant. Tertio ex morsu venenatæ bestiæ, vt viperæ, aut veneno assumpto, sanguinem alterante & substantiam corporis transmutante in colorem porraceum, citrinum, &c. IV. oritur Icterus, quando iecur bilem à sanguine non segregat, & separat; aut ad cystin fellis non expellit, ob intemperiem substantiæ vim secretricem & expultricem debilitantem, aut ob angustiam meatuum & ductuum ex iecoris substantia in vesiculam fellis, quæ vel obstructio est à crassis humoribus infarctis, vel compressio à scirrho alioue tumore iecoris. V. fit etiam arquatus ex debilitate virtutis vesiculæ fellis bilem à iecore non attrahentis aut à se ad duodenum expellentis, ob intemperiem substantiæ eiusdem, deinde ob angustiam ductus, seu meatus ad duodenum, quæ plerumq; obstructio

est

est à crasso humore, calculo, &c. aut compressio à tumore partium incumbentium, vt supra dictum est. Tandem gignitur repente Icterus bile ab interioribus partibus in cutem effusa, facultate expultrice cōcitata vel à natura, vt in crisibus febrium biliosarum potissimum: vel symptomatice vesicula fellis ad expellendum concitata à copia, magnaq; acrimonia bilis, dum eam in iecur & venas eructat, vt supra de affectibus vesiculæ fellis dictum est.

Icterus niger. Deinde Icterus niger est subliuidus, aut niger totius corporis color procedēs ab effusione melancholici humoris in summam cutem. Humor iste melancholicus est, qui à liene naturaliter attrahitur & expurgatur, eiusque tenuior portio, interdum etiā melancholia adusta. Diffunditur autem in cutem, vt

Causa. flaua bilis, quando facultas iecoris à sanguine segregare, & per venas ad lienem eum expellere nequit. Deinde quia ipsa facultas attractrix & expultrix lienis debilis est, ob intemperiē, aut impedita, propter obstructionem, scirrhum, aliumue tumorem, aut via & venæ obstructæ sunt, per quas à iecore attrahitur aut à liene propellitur: aliquando quia melancholicus humor in habitum corporis, irritata natura, copia aut qualitate humoris propellitur.

Signa causarum. Signa communia icterorum, coloris corporis mutatio, album oculorum, malæque pallorem, aut liuorem ostendunt, venæ sub lingua replentur, difficultas motus & pigritia, ac pruritus corporis comitatur, cibos dulces magis, quam acidos & amaros auersantur, multis imaginationibus mouentur. Particulatim in Ictero flauo, vrinæ flauæ, rubræ, turbatæ sunt, quibus autem ratione bonæ crisis in febribus oritur, iis feces & vrinæ naturali modo se habere videntur, ac eo adueniente cessat febris, quibus vero cum febre & biliosis deiectionibus alui, inuadit, si in dextro hypochondrio sit grauitas & dolor, caus[illegible]

Icte[illegible]

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Icteri erit iecoris inflammatio, si sine grauitate, calida iecoris intemperies, copia bilis, &c. quando paulatim oritur; fecesque naturali modo se habent, intemperies calida solidarum partium; quibus citra febrim alba excremēta deiiciuntur, si nulla adest grauitas, aut tensio dextri hypochondrii existimandum vires secretrices iecoris infirmas esse, aut attractricis & expultricis cystis fellis ab intemperie: sin cum sensu grauitatis & tensionis, angustiam aliquam vesicæ fellis, & meatuum esse &c. In Ictero nigro, vt in citrino dignoscitur causa ex excrementis, febre, grauitate sinistri hypochōdrii, &c: vrina magis nigra, aut subliuida est; &c. si humor sit adustus grauius afficiuntur, mordacitas circa ventrē oritur, difficultas respirationis, cibos auersantur, tristitia multisq; imaginationibus infestantur, feces colorem chalcanthi referunt, &c.

Ictero nigro affinis est affectio locis nonnullis & nautis imprimis familiaris, quam Plinius Sceletyrbā & stomacacen vocauit, recentiores scorbutum, aliqui gingipedium à gingiuis & pedibus corrupto sanguine infectis, & ad magnos lienes Hipp. referunt, eorumque symptoma videtur. *Scorbutus.*

Nam proprie videtur scorbutus praua quædam nutritio, aut vitiosus corporis habitus, sæpe cum crurum debilitate & maculis, gingiuis tumidis & sanguinolentis, nautis populisque nonnullis maritimis familiaris, prouenienss à melancholicis corruptis humorib ex vitiosis alimentis in iecore genitis, qui à liene affecto nō attrahuntur & expurgantur, sed in corpus distribuuntur. Afficitur autem lien in hoc malo plerumque obstructione aut tumore aliquo: Lien obstructus aut ex crassis humoribus intumescens à iecore fœculentum excrementum attrahere nequit, quare cum sanguine per venas distributus, corporis habitum labefactat, tabida quadam corruptione *Descriptio Scorbuti.*

Symptoma. inquinat &c. Nam ex hoc corrupto humore crura cũ dolore debilitantur, vt vix ægri interdum consistere queant, multisq; maculis rubris purpureis nigris variegatis inficiuntur, aliquando etiam brachia, aliæque partes, gingiuarum tumor & corrosio, dentium laxitas, oris graueolentia, difficultas respirationis, aliquando febris lenta, tabida, &c. consequitur. Humor iste vitiosus prauam qualitatem magna ex parte contrahit ex praua qualitate alimentorum, quam iecur aut ventriculus non corrigit, sed viscera potius inquinat, cuius generis sunt primum, aquæ corruptæ stagnantes palustres crudæ, defectus aquarum dulcium, deinde pisces, & carnes salsæ fumo induratæ, rancidæ, crassi succi, legumina, panis submucidus, aut ex mucidis & corruptis frugibus, &c. His additur aeris constitutio calida humida, regio palustris vigiliæ, curæ, &c.

Atrophia. Atrophia, cui opponitur plethoricus corporis habitus, sumitur interdum pro ipso defectu nutritionis sæpe pro macie aut attenuatione corporis. Macies autem corporis tribus modis oritur, 1. Ob defectum alimenti in venis, ex inedia, immodicis euacuationibus, longo morbo, &c. 2. Ob consumptionem substantiæ corporis, vel subito à calore colliquante vt in febribus ardentibus & malignis, vel lente à siccitate humidum natiuum depascente, quæ affectio marasmus dicitur. Tertio à debilitata aut deperdita nutricione, quando partes alimento non fruuntur hoc modo atrophia proprie dicta oritur, à cæteris non nisi improprie. Itaque vera Atrophia est macies aut attenuatio corporis, orta à facultate nutriente labefactata non valente frui debito alimento. Attenuatur autem sæpe totum corpus, interdum pars vna, vt manus, pes, &c. vnde Atrophia alia totius corporis, alia partis; Causa immediata est, quod partes debito alimento non fruantur, vitio proprio facul-

Atrophia quid & quotuplex?

Causa.

tat

tatis nutrientis, ob grauem intemperiem, calorem natiuum debilitantem aut extinguentem: vel vitio alimenti siue sanguinis, quia per venas non distribuitur, propter intemperiem aut angustiam vasorum, aut ad nutritionem aptus non est. Atrophia autem, quæ vnam partem obsidet, causa est ipsius partis peculiare vitium, nimirum intemperies calorem natiuum debilitans, vel sanguinis vel spirituum defectus, ex interceptione, obstructione, compressione venarum, arteriarum, ac etiam neruorum, vt in paralysi, nam partes resolutæ attenuantur, &c.

Atrophiæ totius corporis causa. Atrophiæ vero totius corporis, causa prima videtur affectus alicuius præcipui visceris, (vt cordis, iecoris, cerebri, ventriculi) calorem natiuum cum spiritibus debilitans obtundens, & extinguens. Facultas autem nutriens in toto corpore, & quæ ei subministrant, læduntur plerumque ab intemperie potiss. frigida, sicca, aliquando à morbo instrumentali, vt angustia vasorum. Nam ob validam intemperiem, calorem natiuum debilitantem, vis alteratrix partiũ alimentũ attractum non agglutinat, nec in substantiam corporis conuertit, interdum attractrix debitam sanguinis copiam non attrahit; vel retentrix tamdiu nõ retinet, donec agglutinetur; aliquando simul expultrix irritata copia, aut aliena qualitate materiæ, vehementius insurgens vtilia cum inutilibus expellit, vt in hepatico fluxu. Ratione sanguinis Atrophia nascitur, si ἀνάδοσις siue distributio alimenti per corpus impediatur ex validis venarum meseraicarum, & iecoris obstructionibus & c. quales hypochondriacis superuenire solent. Deinde ob paruam qualitatem alimenti, ut partes eo non fruantur, veluti si sanguis in venis, licet copiosus substantiæ bonitate & fibris careat, & biliosus adustus corruptusque sit, & proinde partibus perfecte apponi & assimilari nequit. Oritur quidem Atrophia vi alteratrice infirma, sed non

ſemper, nec vno eodemque modo. Nam vbi attractrix ſuo munere fungitur, & plus ſucci attrahit, quã vis alteratrix conficere queat, excrementa copioſa gignit: ac interdum cacotrophiam cum Atrophia, plerumque cachexiam, pro ratione excrementi redundantis inducit: a etiam hydropem, maxime ſi excretrix facultas imbecillior ſit. Nam excretrice infirma caro ſemper humidior magiſque excrementoſa redditur.

Cacotrophiæ cauſa & differentia.

Cacotrophia, ſeu deprauata nutritio propriè eſt alimenti conuerſio in alienam ſubſtantiam à qualitate, ſiue naturali proprietate humani corporis, proueniens vitio facultatis alteratricis, aut ipſius alimenti. Vitio autem facultatis alteratricis viſcerũ partiumq; corporis ex intemperie cum ſubſtantiæ corruptione in lepra, elephantiaſi & ſimilibus facit, vt cibi boni in prauum ſuccum & ſubſtantiam conuertantur.

Verum præcipua cauſa prauæ nutritionis eſt vitiũ alimenti. Vocabulo autem alimenti intelligo hic non vere alimentum, quod partibus apponitur & agglutinatur, ſed primum quaſi alimentum ſcil. ſanguinem; deinde futurum alimentũ, cibum, qui ab ore in ventriculum recipitur. Nam ſanguis vitiatus pro ſua natura varias corruptelas corporiſque affectiones excitat. Deinde immutat quidem corpus noſtrum cibum & alimentum in ſuam naturam; verum ipſi cibi quandoque ob qualitatem alienam, quæ à natura vinci nequit, magnam vim habent ad carnem immutandam, ſæpeque, vt in brutis videmus, mutatione locorum & pabuli, corporis habitus imitatur colorem, aliaque accidentia ipſius alimenti, vnde cibi alii pituitoſi, alii bilioſi, alii melancholici dicuntur, quia in talem ſanguinem facile permutantur, qui pro ſua natura carnem immutant.

Nam ſanguis pituitoſus carnem in album colorem tranſmutat, ad ſimilitudinem carnis teſtaceorũ

si leuis error sit alteratricis, & humor cutem tantum occupauerit, excitantur in eius superficie maculæ albæ non continuæ ad sqammarum similitudinē, quæ ἀλφοὶ vocantur & λεύκην præcedunt: Sin error magnus sit in toto corpore & pituita crassa lenta cutem & subiectam carnem occupauerit, oritur λεύκη: in qua pili eodem colore tinguntur, caro ita transmutatur, vt acu puncta non sentiat, nec sanguinem perfectum emittat, sed aut aquosum, aut loco sanguinis lacteam humiditatem, & tunc insanabilis est, & à nonnullis lepra alba vocatur. ἀλφοί. λεύκη.

Sanguis melancholicus corpus in nigrum colorem transformat; si leuis error sit alteratricis, in cute tantum maculas nigras excitat, quæ à Græcis μέλας, à nonnullis alphi nigri appellantur. Si magnus sit & humor adustus, acris euadat, cutemq; erodat, scabies simplex, si altius depascat ψωρὰ ἀγρία & lepra à Græcis nominatur: sin maior multo sit alteratricis error & humor adustus maligna qualitate affectus, in toto, elephantiasis; in parte, cancer oritur. Biliosus humor in cutem effusus ἐξανθήματα maculasque rubeas, aut purpureas efficit, &c. Humor acris, serosus, tenuis, paucus pruritum, cum crassis permixtus λειχῆνα seu impetiginem proprie dictam, verum sub impetigine communiter dicta comprehendunt nonnulli pruritum, scabiem, & lepram, quæ inter se magnitudine, forma, & causis distinguuntur. Nā vt alphi viæ sunt ad leucen; ita pruritus, ad impetiginem; impetigo, ad scabiem; scabies, ad lepram; lepra interdum, ad elephantiasin. *Lepra alba.* μέλας.

Est autem pruritus proprie tristis sensatio desideriū scalpendi excitans, sine cutis asperitate & exulceratione, ex tēui, salso, acri, pauco, immoto excremēto sub cute collecto. Deinde lichen seu impetigo est asperitas cum leui pruritu, ex tenuibus salsis acribus succis cum crassis permixtis, impetigo vbi faciem *Pruritus.* *Impetigo.*

& mentum occupat fœdatque, mentagra dicitur.

Scabies. Tertio scabies est maior cutis asperitas cum pruritu, in qua corpus colliquatur & consumitur, originem trahens ab acri humore melancholico; aliquando à sanguine bilioso salso, crasso, corrupto, cutem varie depascente, vt furfuracea remittat.

Lepra. IV. Lepra est magna cutis asperitas cum graui pruritu ex multo crasso acri melancholico humore cutem orbiculatim altius depascente, sæpe exulcerante & in squamas resoluente. Huius duas species recenset Celsus, quarum vna sicca est, cum maiori pruritu, altera humida est cum pustulis multaque sanie: quidam quatuor ponunt sola magnitudine differentes, quarum pessima est crassa, dura, subalbida recenti cicatrici similis, alte depascens, &c.

Elephantiasis. Ab his omnibus specie & magnitudine differt Elephantiasis, quæ morbus est magnus contagiosus ab atra bile maligna qualitate inquinata, totius corporis substantiam immutante; seu est tumor totius corporis cancrosus, valde contagiosus, genitus ex atra bile venenata qualitate prædita à iecore & liene in totum corporis habitum effusa.

Causa. Venenatam & contagiosam illam qualitatem contrahunt partes & humores, interdum ab vtero malo hæreditario ex semine parentum eodem morbo laborantium, aut vt arbitratur Auicenna ex materno sanguine vitiato, si concipiantur fluentibus aut instantibus mensibus. Deinde contagione ex concubitu, contactu aut cõuersatione cum elephantiacis, &c. Tertio proprio vitio ex suppressione consuetæ euacuationis per hæmorrhoides, vterũ, &c. varicibus cohibitis, interdũ ex lue gallica, vsu alimentorum crassi succi ac etiam exiccantium, dum obstructo liene humores in atram bilem aduruntur, & per adustionem venenatam qualitatem ascisscunt, ac primum viscera inquinant, deinde corporis habitum, Nam cum totum affici nequeat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

queat, nisi viscus aliquod; initiũ mali huius à viscere aliquo erit, præcipue à labe contracta in iecore aut liene, vbi succus melancholicus naturaliter generatur, aut elaboratur, & expurgatur. Deinde quia sensim humidum radicale inuadit, & occupat, à corde quoq; erit, cæterisq; partibus. Quare viscera hac labe inquinata similis qualitatis succos gignunt.

Differentia Elephant. Atra bilis, ex qua Elephantiasis, duplex proprie est quare Elephantiasis quoq; duplex à Paulo statuitur, vna minus maligna subrubicunda ex humore melancholico adusto, altera magis maligna ex bile flaua adusta, in qua corpus prauis vlceribus fœdatur, extremæ partes decidunt, vt cutis digitorum, nasi, &c. membra ad ossa vsque eroduntur. Additur tertia species subalbida ex adustione melancholici humoris cum pituita salsa crassa commixti.

Signa Elephant. An Elephantiasis sit lepra illa Arabum, quæ tantũ describitur tumor pedum cum varicibus, dubitatur. Nam hæc in totum corpus spargitur, & quia cutis hispida, crassa, dura & decolor redditur, facies informis cum tuberculis, vt elephas, elephantiasis vocatur, ob rugarum frontis similitudinem cum leonibus Leontiasis: ob libidinem & faciem satyris similem, quos Poetæ fingunt naso simo, labris crassis, auriculis extenuatis, ossib. iuxta aures prominentibus, satyriasis. *Nomina ex effectibus indita.* Initio cutis decoloratior est; hinc durior, asperior in facie, manibus, pedibusq; potissimum; torpet sensus, extrema frigent, maxime pedes, capilli defluunt, tenuesque regenerantur, fœtet corpus, musculi pollicis consumuntur, adest cutis spissitudo instar implumis anseris, extuberationes rotundæ duræ sub lingua, circa aures & palpebras, sanguis trombosus, niger, liuens, alui adstrictio, respiratio difficilis, vox rauca, ructus continui, vehemens ad coitũ alacritas: &c.

Elephantiasi cognatus est morbus contagiosus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Lues Venerea. veteribus aut ignotus, aut non satis accurate descriptus, qui lues Venerea appellatur, quod in coitu contagium plerumque communicetur, & quia in Gallorum exercitu Neapoli, Anno 1495. primum sæuire cœpit, ab Italis morbus gallicus vocatur; à Gallis, Neapolitanus; interdum Hispanicus, quod ex Hispanis ex America, vbi Endemius est, credatur, in Europam primum delatus: sunt tamen nonnulli, qui arbitrantur Gallos hac lue omnium primos correptos fuisse ex potione vini ab Hispanis infecti, admixtione sanguinis Elephantiacorum.

Definitio Luis. Est autem lues venerea morbus cõtagiosus defluuio capillorum, maculis, tuberculis, vlceribus, & dolore sæuiens, genitus ex putrido lento excremento, qualitate virulenta maligna & venenata prædito, aliũde susceptο, plerumq; ex impuro concubitu. *Causa Luis.* Causa prima labis huius est putridum excrementum tota substantia nobis infensum qualitate virulenta maligna & venenata præditum, quod non modo spiritus & humores inquinat, sed etiam partes solidas inuadit & corrumpit, ac primum partes, quibus insidet, contaminat, deinde sensim continuatione quadam etiã per arterias & venas in totum corpus spargitur. Materia autem huius labis secundum speciem esse poterit quiuis humor; aut excrementum lentum facile adhærens, sed putridum & in qualitatem nostra naturæ inimicam corruptum.

Subiectũ. Subiectum luis est totum corpus omnesq; partes omnes enim tandem afficiuntur: subiectum vbi fomes mali tanquam in domicilio residet, pars vnica non videtur; attamen cum hoc malum ab vsu veneri frequentius oriatur, & ex sanguine vitiato vlcera tubercula, maculæ, &c. oriantur; credibile est ex omnibus visceribus iecur primum inquinari, & ex iecore affecto crudum aut corruptum vitiosum sanguinem in corpus spargi. Sæpius alias partes venenata qualita

peti

petit, præcipue caput & artus, quia caput membrum pituitosum est, & in coitu maxime afficitur. Contrahitur ista pernitiosa labes non ex proprio corporis affectu, sed aliunde per infectionem contagionem aut excrementi putridi & venenati communicationem, cuius merito vnius affectus alteri communicatur. Contrahitur labes interdum in vtero, sæpius post ortum: In vtero vel in conceptione ex semine parentum infectorum & imprimis eorum, qui gonorrhæa gallica laborant, ex qua lues maligna; vel in vtero post conceptum, quando nutritur fœtus sanguine materno infecto. Extra vterum contagione oritur plerumque ex impuro concubitu, aut viri cum muliere infecta aut mulieris non infectæ cum viro infecto. Nã in concubitu dum partes incalescunt, poriq; & meatus aperiuntur, excrementum virulentum facilius in corpus spargitur. Communicatur etiam iis, qui cum infectis dormiunt per sudores; aliquibus per lintea sudore & sanie inquinata, pueris si ex nutrice infecta sugant, & nutrici non infectæ à puero infecto; aliquando per osculum effusius, si saliuam inquinatæ ab ore exceperit. Nam huius veneni vis hebetior est, & ægri solo halitu vt elephantiaci, non inficiunt; deinde virulenta labes, vt diximus, crassiori vehiculo indiget, & partes nisi nudatas, aut valde laxas, rarasque non peruadit.

Quatuor gradus aut species luis.

Initio virus, spiritus, & ichores inuadere solet, deinde humores, hinc carnosas partes, tandem solidas; Quare quatuor gradus, & species luis sunt, vna leuissima est ex veneno consistente in spiritibus aut ichoribus, quando pili capitis & barbæ defluunt tantum; Altera in sanguine tenuiori virus habet, qua cutis fere tota multis maculis non exuberantibus conspergitur, nunc paruis lentiginis instar, nunc latioribus & vtrisq; flauis rubris, &c. Tertia multo deterior est vbi virtute iecoris debilitata, sanguis vitiosus prauiq;

humores generantur, & in corpus distribuuntur, ex quibus pustulæ rubræ flauæ & siccæ, circa frontem, tempora, in capite, pone aures, per totum corpus erũpunt, tubercula vlceraque oriuntur, tenellæ partes præcipue ad nares, & fauces exulcerantur. Quarta omnium pessima in qua virulenta corruptio non solũ carnes, sed etiam spermaticas partes inuadit, membranas, neruos, tendines corrodit, ingentesq; dolores excitat, ossa diuellit, exedit, carie consumit gummositates tophosque parit, &c.

Symptomata luis.

Ex his signis dignoscitur etiam lues gallica. Præter hæc symptomata comitantur morbum hunc dolores intensi, fixi noctu & interluniis, ingrauescentes in capite; & in mediis articulorum partibus, ex materia collecta intra periostium, ardor vrinæ, & si malum sit ex coitu, statim initio gonorrhæa, bubo in inguine, vlcus penis. In progressu vlcera & pustulæ per totum corpus extuberantes, coloris naturalis mutatio in liuidum, &c. Hic morbus omnes non æque affligit, & initio cum oriretur grauior multo fuit, quare nonnulli eum indies inclinari & consenescere arbitrantur.

DE CAVSIS SYMPTOMATVM, QVÆ *circa vrinæ segregationem & excretionem contingunt, seu de morbis & symptomatibus Renum & vesicæ.*

CAPVT XIII.

Munus renum & vesicæ.

A Natura duo renes constituti sunt, ad latera venæ cauæ, & arteriæ magnæ, quorum munus est, vt sanguis ad alendum corpus aptior reddatur, per venas & arterias emulgentes serosum excrementum allicere, percolare, & a sanguinis massa segregare, & per vreteres in vesicam transfundere: vesicæ vero est, serosas humiditates paulatim collectas ad cõ-

modum

modum tempus excretionis continere, aut vbi copia& acrimonia irritant, locus tempusq; oportunum sit, in maribus per colem, in fœminis per vteri ceruicem foras detrudere. Quare vrinæ retentio & excretio, siue mictus, propium vesicæ munus est, & in seri segregatione ac excretione, concurrunt actiones, & naturales & voluntariæ: Nam seri attractio à renibus, & defluxus per vreteres in vesicam, ac ipsius vesicæ à sero influente dilatatio; Deinde dum copia aut acrimonia ad expellendum irritatur constrictio, functiones naturales sunt. Quia vero ad libitum vrinam sistere & excernere possumus, actio voluntaria erit, musculo ex arbitrio os vesicæ aperiente & claudente concurrentibus musculis abdominis.

Symptomata Renum & vesicæ.

Singulæ harum functionum, vt aliæ omnes tripliciter læduntur, & sub mictus læsione continentur. Mictus autem vt naturalis functio, symptomata sunt 1. abolita vrinæ excretio, quæ accidit vesica vel vacua existente, & tum abolita est attractio, & defluxio per vreteres, oriturque Ischuria notha; vel plena, & tunc deperdita est functio excretrix vesicæ, quæ Ischuria vera dicitur. 2. diminuta vrinæ excretio siue mictus pro ratione assumptorum paucus rarusque accidit debilitatis functionibus renum aut vesicæ. 3. deprauata excretio vrinæ multiplex est, vna ratione quantitatis, immodica vrinæ excretio, quæ diabetes dicitur, Symptoma renum, consequens immodicam seri attractionem, & abolitam retentionem in renibus: altera ratione qualitatis non naturalis eorum, quæ excernuntur, vt mictus cruentus, purulentus, pilaris, &c. Tertio ratione modi non naturalis, qui vel est, quando guttatim exit, vnde stranguria: aut cum dolore, ardore, multo conatu, vt in dysuria: Additur his vnum symptoma, quatenus mictus est opus animale ratione musculi claudentis orificium vesicæ nimirum involuntarius exitus vrinæ.

Causæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Causæ sympt. Causæ præcipuę horum symptomatum, sunt morbi renum, vreterum, & vesicæ. *Morbi renum.* Morbi autem renum, sunt primum intemperies omnis generis genitæ à causis eiusdem generis internis aut externis temperiem naturalē alterantibus, præcipue calida intēperies, ex qua sensus ardoris in lumbis, sitis, vrinæ copiosæ, diabetes, &c. *Intemperies.* Deinde frigida, quæ vim attractricem seri debilitat, &c. Intemperies, si cum humore substantiæ renum impacto fuerit, tumorem præter naturam excitat. *Tumores.* Tumores quibus renes potissimum infestantur, sunt inflammationes & scirrhi.

Inflammatio renum. Inflammatio autem est tumor præter naturā calidus ex sanguine substantiæ renis impacto; sanguis ille vel biliosus, pituitosus, aut melancholicus esse poterit, sed plerumq; tenuis, quod substantia renum densa & compacta sit, quare inflammatio erit phlegmone exquisita, vel notha, sæpius erysipelatis magis quā œdematis aut scirrhi particeps. Causa est fluxus sanguinis in vacua renum spacia, eos distendens; influit à Venis emulgentibus præcipue ob calorem & dolorem renum attrahentem, pharmacorum calidorum potionem, contusionem à calculo, ab ictu, plaga, continua & vehemnnti equitatione, &c. vbi renes debiles sunt. *Symptomata inflammat.* Consequitur inflammationem febris continua, quæ in biliosa inflammatione maior est, cum vehementi siti, ardore, &c. in pituitosa minor dolor circa primam lumborum vertebram, si substantia renis tantum inflammetur, grauans, si simul tunica renis, acutus & tensiuus: Dolor vero supra ad iecur vel lienem, infra ad vesicam, lumbos & coxendicem extenditur; & coxa quoque dolore, crus vero stupore afficitur, extrema frigent, maxime pedes, laboriose & assidue mingunt initio aquosa alba, in quibus nil subsidet; aucta inflammatione symptomata vehementiora redduntur, ventriculus, iecur, intestina cerebrum in consensum contrahuntur, vnde ru-

ctus;

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ctus, vomitus, primum pituitæ, deinde bilis, cardialgia, deliquia animi, alui suppressio, ventris inflatio, delitia, &c. post primos dies si vrina in colore substantia & hypostasi in melius mutetur aut signum est inflammationem ad resolutionem vergere, si nõ mutetur, & vires validæ sint in scirrhum aut abscessum tendere, si infirmæ ad mortem.

Abscessus renum. Abscessus autem dum fit, febres doloresque augẽtur, quæ facta suppuratione se remittunt, manet tamen grauitas, pondusque sentitur vbi supra sanum latus inclinant, vbi pus iam eruptum est, rigores & accessiones inæquales fiunt, hinc pus copiosum erumpit, plerumque cum vrina; interdum per aluum, eruptio fit versus emulgentia vasa, & renes obstructi sint, aliquando rupta tunica renum in ilia & lumborum spatia defluit. Post abscessus ruptionem relinquitur vlcus insanabile: sin inflammatio in schirrhũ conuertatur, ardor febrilis & dolor mitigatur, sed manet grauitas.

Scirrhus renum. Scirrhus siue tumor renum durus, indolens, oritur vt scirrhus iecoris, vel sponte & per se ex crassis, lentis succis, impactis, & condensatis in substantia renum, genitis ex alimentis crassi, viscidi succi, vel ex inflammatione oritur, tenuioribus partibus à calore exiccatis, aut expressis. *Signa.* Signa eius sunt grauitas lumborum citra dolorem, ardorem & febrem, nisi inflãmationis reliquiæ aliquæ supersint, stupor coxæ partis affectæ cum imbecillitate cruris, vrina pauca redditur, aliquando supprimitur, corpus inflatur, vt in cachexia, vnde hydrops, &c.

Vlcus renis. Vlcus siue exulceratio renum oritur, vel propter abscessum disruptum, vt iam dictum est, vel ob ruptionem vasis à plenitudine, & contusione ex ictu, plaga, vehementi equitatione, &c. vel propter erosionem, ab acri mordaci humore, vt bilioso, salso, corrupto per renes delato: vt plurimum ab aspero

calculo

Symptomata vlceris. calculo ibidem genito exedente & conterente. Symptoma vlceris est puris mictus. Pus autem cum vrina augetur, non solum ex vlcere renum, sed etiam vesicæ vreterum ac etiam exabscessu in iecore, pulmonibus, &c. Verum in vlcere renum vrina purulenta cruenta, aliquando fœtida redditur, cum fibris & caruncculis rubris ex substantia renum separatis, dolor in regione renum percipitur; præcessit vel abscessus renum, vel ruptio quæ ex causis præcedentibus dignoscitur & mictu copiosi sanguinis; vel erosio, & tum euidens erosionis dolor in renibus præcessit à calculo vel humore erodente, &c. Vlcus si initio non curetur, sordidum & incurabile efficitur, vnde pus modo album, modo mucosum per vrinas defluit, & vrina turbida sero lactis similis redditur, quæ postea quiete sedimentum purulentum & mucosum deponit.

Morbi conformationis renum. Prætetea accidunt renibus morbi in conformatione, nimirum vasorum aut meatuum dilatatio & angustia. Ob nimiam etenim vasorum dilatationem sine vlla percolatione vrina cum sanguine in vesicam descendit: contra, angustia, seri percolationem & descensum impedit. *Vasorum dilatatio.* Dilatatio autem & apertio vasorum oritur à facultate expultrice irritata copia aut acrimonia & tenuitate materiæ, vel tunicis rarefactis, & relaxatis, vel ruptione à copia humorum, aut flatuum distendentium à plaga, contusione vel erosione ab acri humore plerumque à calculo conterente, vt infra dicetur.

Angustia renum. Angustia meatuum & vasorum renis, est interdum astrictio & compressio à causis aut externis, veluti sunt medicamenta astringentia, balnea aluminis, ferri, &c, cingulum arctius renes cõstringens: aut internæ, vt renum tumor præter naturam meatus comprimens, præcipue scirrhus & inflammatio: plerumque angustia est obstructio à materia cauitatibus renum

num impacta, quæ vel humor crassus, lentus, copiosus vitio concoctricis ex alimentis crassi, lenti succi, difficilis concoctionis genitus; interdum pus crassum ex abscessu disrupto in renibus, aut aliis partib. vel grumus sanguinis ex apertione, ruptione aut erosione vasis, vel lumbrici in renibus producti ex putredine humorum, sæpissime arena, aut calculus in renibus concretus, aut in meatus & cauitates renum expulsus.

Calculi renum. Generantur calculi in aliis quoque partibus, vt in intestinis, pulmonibus, &c. in abscessibus, sed nullibi frequentius, quam in renibus & vesica, quorum omnium eadem fere generationis ratio est. Calculus autem renum νεφρῖτις proprie dicitur, quod renes grauissime exerceat. *νεφρῖτις.* Sumitur, vt alibi dictum est, aliquando pro morbi causa, quatenus renes obstruit, continuum soluit, vnde dolores ingentes, &c. à Galeno pro morbo in numero aucto toto genere præter naturam; est enim corpus tophaceum, aut lapideum præter naturam in renibus, ex materia crassa, lenta, per exsiccationem à calore præcipue genitum actiones eorum impediens.

Causa materialis. Causa materialis ex qua gignuntur calculi, est humor crassus, glutinosus terrenæ substantiæ, qualis primario est pituita crassa, lenta in renibus, plerumq; cum sanguine commixta aliquando cum alio humore vel pure crasso lentoque. In hac materia, aut par ratio crassi & glutinosi est, aut maior copia crassi, quam glutinosi, aut contra: materia autem quo glutinosior fuerit, & calor exiccans vehementior, eo duriores calculi producuntur, coloris magis cinerei subrufi; alioquin renum colorem succique exuperantis imitantur. Generatur humor ille crassus lentus ex cruditatibus & alimentis crassi succi, difficilisque concoctionis, vt caseus, lac caseosum, oriza panis azymus non bene coctus, carnes veterum

anima-

animalium pisces cartilaginei, & testacei, anguillæ, pisces, carnesque salsæ fumo induratæ, aquæ crudæ stagnantes, &c. vina crassa, rubra & cereuisia recens non defæcata cruda, &c. confluunt humores crassi ex venis in renes concitati interdum à calidis diureticis intempestiue exhibitis, & omnibus quæ dorsum renesque calefaciunt. Opitulatur angustia meatuum & vasorum. Nam in illis, qui latiores habent meatus, licet calidi sint, & in victu peccent, rarius nascuntur calculi, quod facilius effluat crassus humor, & non retinetur, donec siccescens cõcrescat. Causa efficiens immediata concretionis & generationis lapidum est humidi redundantis exiccatio, siue consumptio, quę duobus modis accidere putatur, vno à dolore tenues humidasque partes resoluente, absumente & discutiente, alio, à frigore, vel per se quatenus calorem natiuum mixti foras exprimit, nam calor natiuus expressus humidum suum vna educit: vel ex accidente, quando in liquidis id, quod à calore assatum est toti que permixtum, post caloris & spiritus euaporationem refrigescens, concrescit, hoc modo vrina in matulis relicta crustam lapideam gignit, ac in vasis vinariis tartarus, quare Paracelsistæ generationem lapidum fieri arbitrantur, ex materia tartarea à spiritu salis coagulata; verum cum præter rationem sit in humano corpore, frigoris tantam vim esse, vt per solam expressionem caloris natiui cum suo humido humor in calculos concrescere queat, consentaneũ magis videtur, generationem lapidum fieri, vel à calore renum humorem crassum, lentum exsiccante & per exsiccationem incrassante & condensante, vel ex materia à calore in iecore, & venis perassata, quæ refrigescens concrescit, & ob debilitatem expultricis & angustiam meatuũ renibus adhæréscit, non aliter fere, quam tartarus in vasis vinariis, aut crusta in matulis vrinariis, ac ibi detenta progressu temporis à calore

Causa efficiens calculi.

calore induratur. Igitur præcipua causa generationis lapidum, est calor vel intensus, & breui tempore calculos producit, vel debilis, qui longiori tempore ad generationem indiget, aut materiam magis dispositam, siue valde crassam lentam requirit.

Materia autem vbi in cauitate renum concrescit, si expultrix renum ita valida sit, vt priusquam à lento humore glutinetur, expellat, arena cum vrina excernitur. Sin debilis sit citoque expellere nequeat, & materia viscida, crassa in eundem locum assidue confluat priori adhærescens, & quasi crusta obducens calculus vnus interdum plures nascuntur, ex materia crassa minus glutinosa calculi friabiles siue tophi, ex crassa valde glutinosa à valido calore, calculi duri magisque saxei oriuntur, qui à nonnullis proprie lapides appellantur. Omnes figuram à situ siue loco vbi generantur accipiunt, colorem à parte & materia potissimum mutuantur, quantitatem à copia materiæ & loci capacitate, vnde calculi duri, vel friabiles sunt, magni vel parui, rotundi oblongi, vel asperi, in renibus vt plurimum colore russi, raro albi, flaui aut nigri; in vesica subalbi cineritii. In renibus minores magisque asperi & friabiles gignuntur, quã in vesica. Oritur quidem & excernitur, vt diximus, arena antequam in calculum coalescere queat, non raro tamẽ ex ipsis calculis contritis fractis, aut comminutis in renibus, & vesica, arena & materia sabulosa expellitur, quæ tenuis & quasi puluis apparet, si calculus durus sit, crassior, aut frusta lapidum, si friabilis.

Causa arenæ.

Calculi.

Differentia calculorum eorumque causa.

In generatione calculi opitulantur siccitas angustia, & debilitas expultricis renum, quæ vel ascititia est, vel natiua & hæreditaria contracta à parentibus, nam nephritici nephriticos vt plurimum gignunt, maxime si in victu peccent.

Calculus morbus hæreditarius.

Senibus calculus renum familiarior est, pueris cal-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Cur senes calculo renum, pueri vesicæ magis infestentur.

culus vesicæ. Nam pueri licet ex voracitate multos crassos succos congerant, eaque de causa eorum vrinæ crassiores & turbulentiores sunt, tamen quia eorum calor validus est, & meatus renum laxi & patentes, ac expultrix valida, ideo materia crassa in renib. non retinetur, sed liquata in vesicam effunditur, vbi ob crassitiem & viscidicatem diutius detenta resolutis partibus tenuioribus in lapidem sensim concrescit, & accessione nouæ materiæ obducta noua crusta augetur. In senibus ob contrarias causas accidit, vt materia crassa cum vrina ad renes delata non expellatur, sed retenta in calculũ induretur. Calculi in renib. magnitudine numero, colore, forma, duritie & asperitate inter se differũt, vt ex supra dictis cõstat. Deinde aut in renis substãtia, aut cauitatib. nascũtur,

Signa calculi.

Calculi quiescentis signa, sunt sensus grauitatis seu ponderis in lumbis affecti renis sine tumore, dolor grauans, cum cibo replentur, stupor coxæ lateris affecti ob compressionem neruorum à lumbis, aut renum cum vena caua & arteria magna coniunctionẽ, spina difficulter flectitur, &c. cum autem spinam vehementius flectunt intempestiuis exercitiis, vehemẽti equitatione, praua victus ratione vtuntur, calculi pondere & molestia sua, naturam ad expellendũ stimulantes paroxismum nephriticum excitant. Nã

Paroxismus nephritici.

in expellendo dum calculus, vel per membranas in cauitatem renum penetrans, vel in vreterem se inferens, deorsumque procidens, partes sensiles conterit vulnerat aut diuellit, grauissimi & acutissimi dolores, qui nephritici dicuntur, oriuntur, meatus obturantur; calculi parui, rotundi, leues facilius excernũtur; magni, duri & asperi difficulter; circa initium paroxismi & obturationis, vrinæ paucæ, aquosæ minguntur, postea, si vterque ren afficiatur, plerumque supprimitur lotium, aliquando ob violentiam calculorum præcipue asperiorũ vrina cruenta excernitur,

tur testis affecti lateris contrahitur, & ex consensu ventriculi & intestinorum, ructus vomitusq; oriuntur primum pituitosi, post biliosi humoris, aluus supprimitur, venter inflatur, singultus, dispnæa, coma interdum oritur, &c. Tandem vbi calculus à renibus in vesicam defertur, sensus calculi transeuntis percipitur, quo tempore vrina multa exit, arenosam substantiam habens, & aluus simul vt plurimũ large egerit. Si calculus in renum cauitate resideat, facilius excutitur, & cum arenis nulla sanies per vrinas erumpit: sin in ipsa substantia renis concretus sit, antequam in cauum protrudatur, nullæ arenæ in vrinis conspiciuntur, & præcessit suppuratio, febrisque; dum è substantia in cauitatem propellitur, partẽ disrumpens pus elicit, quod pariter cum vrinis excernitur. Dolores colici nephriticis valde similes sunt, verum colici magis vagi sunt, & supra renum regionem, faciliusque mitigantur, & in colica vrina non supprimitur, nec cruenta, aut arenosa redditur, vomitus tamẽ vehementior, aluusq; magis astricta; &c.

Morbi vreterum. Morbi vreterum præcipui sunt angustia transitum seri à renibus impediens, & continui solutio: *Angustia.* Angustia interdum est compressio à tumore partium incumbentium, vt plurimum obturatio ex calculo grandiori à renibus emoto, & cauitati vreterum impacto, qui ex sensu calculi transeuntis & inhærentis dignoscitur, obstruuntur etiam, sed raro ex humore valde crasso, lento aut grumo sanguinis. *Exulceratio.* Continui solutio est vulnus aut exulceratio plerumque à calculo asperiore conterente, diuellente, vulnerante, aut acri seroso humore abradente. Notæ vlceris vreterum, sunt dolor inter renes & pubem initio subcruenta, deinde in vrinis pus natat capillorum specie, &c.

Tertio afficitur vesica vrinaria aut per se, aut per consensum; per se omni fere genere morborum, præ-

Morbi vesicæ.

cipue intemperie, inflammatione, scirrho, abscessu, angustia calculo ex vlceratione. Per consensum vero, quando à renibus serum, quantũ & quale non oporteat, suscipit, item calculos, pus, sanguinem; Deinde cerebri, & spinæ, quando vis animalis in corpus vesicæ, aut musculum ceruicem claudentem non distribuitur ob paralysin, &c. interdum ex intemperie, dolore aut tumore partium vicinarum, nimirum vteri, recti intestini, &c. Intemperies vesicæ sunt simplices vel compositæ sine vel cum materia, quæ causas habent externas vel internas simili præditas, de quibus latius capite de causis morborum dictum est. Præcipuam autem vim in labefactandis actionibus vesicæ habet frigida intemperies (quod pars ipsa frigida & exanguis interdum simplex contracta ex alimentis & medicamentis frigidis, & narcoticis assumptis aut admotis, ex aere frigido, longa mora in aqua gelida, &c. vel cum materia frigida in vesica coaceruata. Cæteræ intemperies magis sunt cum materia, quæ partẽ alterat, & intemperiem fouet. Materia autem illa vel alluit tantum & in cauitate vesicæ præcipue continetur, vel in vacua substantiæ spatia effusa & impacta est, eam distendens, tumoremq; præter naturam excitans nimirum inflammationem scirrhum, &c.

Intẽperies.

Inflammatio vesicæ.

Inflammatio autem vesicæ est, tumor calidus, dolorificus ex sanguine: corpus vesicæ, cum exangue & frigidum sit, rarius ea tentatur, sæpius ceruix vesicæ & musculus ceruicem claudens plerumque in ceruice incipit, deinde toti corpori vesicæ communicatur. Sanguis ex quo gignitur vel sincerus est, vel biliosus pituitosus aut melãcholicus, quare inflammatio, vel est phlegmone exquisita, vel notha erysipelatis, œdematis, aut scirrhi particeps. Effluit sanguis ille è vicinis venis in substantiæ spatia ob dolorem aut calorem attrahentem contusionem à plaga, ictu, calculo, vehementi equitatione, &c.

Sympto-

Symptomata inflammationis sunt dolor vehemẽs cum grauitate & pondere, ardore & rubore circa pubem & inguina; febris continua eo magis acuta, quo inflammatio erysipelatis magis particeps est, cum ingenti siti, nigredine linguæ, &c. Si ceruix magis afficiatur, vrina supprimitur cum summo meiendi desiderio, & vbi redditur, guttatim, & paulatim exit cum dolore. Deinde quia vesica pars neruosa sensibilisque est, aliæ partes neruosæ, ac ipsum etiam cerebrum in consensum trahitur, vnde vomitus biliosorum, singultus, deliria, vigilia, &c. & ob compressionem recti intestini egerendi desiderio laborant, vt in tenesmo fieri solet, aliquando aluus astricta est, & inflationes sequuntur, &c. *Signa & sympt. inflammat.*

Morbus iste grauissimus & periculosissimus est, ob magnitudinem symptomatum. Si inflammatio magna sit, non raro in gangrænam abit, & quia vix vlis restituitur; rarius discutitur, nisi parua sit, aliquādo remisso dolore & febre, manente grauitate, in scirrhum transit, licet etiam scirrhus vesicæ sponte fieri queat, vt renum: sæpius non sine periculo in abscessum abit; Nam dum suppuratio fit, febris, dolor cæteraque symptomata augentur, vt in renum inflammatione, deinde rupto abscessu pus copiosum, cum multa vrina excernitur, tandemque vlcus incurabile relinquitur. *Scirrhus vesicæ.* *Abscessus vesicæ.*

Angustia orificii vesicæ varias causas habet, diuersasq; species, vt infra de causis ischuriæ dicetur. *Angustia vesicæ.*

Calculi vesicæ puerili ætati imprimis accidunt, senibus non nisi prius assuerint. De causis & differentiis calculi supra in renum affectibus dictum est Fernelius in vesica calidum nullum generari arbitratur, sed à renibus radicem rudimentum aut nucleum adhære, aut vesicam calculos accipere, qui deinde ea temporis progressu ex allatarum sordium ad fusu coagmentantur & in perfectam lapidem con- *Calculi vesicæ.* *Opinio Fernelii de calculis vesicæ.*

firmantur. Verum à renibus licet rudimẽtum quodam calculi, vesica accipere interdum queat, vt in adultis potissimum; tamen cum calculi renum & vesicæ, nec eadem figura, & substantia sint, nec eadem ætate eueniant; Probabile non videtur eundem generationis locum, causamque semper esse. Nam calculi vesicæ non solum maiores vt plurimum sunt, calculis renum, sed etiam duriores minusque asperi & friabiles, coloris subalbi, aut cineritii: Deinde in pueris vesicæ calculum raro præcedunt dolores nephritici, & eorum calculus si frangatur, nucleum diuersi coloris à toto habere non videtur. Quare consentaneum potius est calculos vesicæ generationis suæ initium & incrementum in ipsa vesica fere semper obtinere, vbi ob loci capacitatem & materiæ affluentis copiam maiores, quam in renibus gignuntur, interdum vnus solum magnus, aliquando plures minores, qui vel fundo vesicæ adhærescunt, & pondere suo premunt, ac cum ægri vehementius agitantur, saltant, equitant, ac dum sedentes alteram pedem vehementius concutiunt, circa anum imamque pudendi partem dolorem grauantem sentiunt, vel vni loco affixi non sunt, sed hinc inde mouentur, motuq; suo non solum sensum grauitatis, sed etiam vagam titillationẽ circa pubem & peritonæũ effici unt, variaq; symptomata. Nam calculi notæ, sunt vrina cruda, aquosa, in pueris sero lactis similis cum sedimento arenoso, si calculus magnus sit, cum sedimento mucori simili, pruriunt laborantes sæpequ pudenda scalpunt, virga intenditur, dysuria & stranguria nonnunquam oritur, crebroque ad vrinã reddendam irritantur, & subcruenta nonnunquam c magno dolore excernunt, præcipue in fine mictionis, non raro lotium plane supprimitur Facilis ver excretio vrinæ redditur, remotione calculi à meat vrinario, immisso cathetere, vel corpore supino f gur

Modus generationis calculi vesicæ.

Signa calculi vesicæ.

gurato, vt crura sublimiora sint, deinde sæpius concusso. In pueris imprimis tactu dignoscitur immisso per anum digito medio, &c. Mulieres minus calculis infestantur, quam viri, ob menstrua, & viarum laxitatem, rarissime vesicæ calculis, quia earum vesica ad pubem collocata est, & breuiorem latioremque virili ceruicem obtinet.

Exulceratio vesicæ. Tandem exulceratio vesicæ, vel ex abscessu rupto oritur, vel consequitur contusionem; rupturam, aut vulnus, casu, vel minus periti chirurgi opera inflictum in calculi sectione; catheteris immissione, &c. vel ex erosione prouenit ex materia acuta, vel acri abradente, quæ vel interna, vt calculi asperiores potissimum, deinde vrinæ acres ex permistione biliosorum salsorum, aut corruptorum humorum, vel externa, vt vsus alimentorum calidorum, vini potentis, medicamentorum erodentium præcipue cantharidum, quæ specifica proprietate vesicam lædunt & exulcerant, adeo vt in tenellis corporibus pro vesicatoriis admotæ dysuriam interdum pariant. Consistit exulceratio interdum in fundo vesicæ aliquando in ceruice, parteque maxime carnosa intra capacitatem vesicæ vel extra, vbi in maribus incipit meatus vrinarius, in fœminis versus ceruicem vteri. *Signa.* Notæ vlcerum vesicæ sunt vrina crassa initio modico cũ sanguine aut pure. Hinc excernuntur squammulæ non carnosæ, quales vlcus renum consequuntur, sed membranosæ furfuris crassioris speciem referentes: si vlcus sordidum mucosa graueolentia, interdum subcruenta & saniosa, potissimum quando late depascit; dolor acutus ægros mictionis tempore maxime excrutiat, & si exulceratio intra capacitatem vesicæ sit, citra mictionem omni tempore dolor sentitur, ob lotium ulcus mordicans, quare expultrix sæpe irritatur, & ægri vrinam diu retinere nequeunt, assiduaque meiendi cupiditate stranguria & dysuria

infestantur, erecti diu consistere non possunt, penis multum erigitur, &c. sin vlcus sit in ceruicis parte exteriore, dolor tantũ mictionis tempore sentitur circa radicem penis, & maxime vbi mingere inceperint & desierint; pus initio mictionis exit, aliquando sine vrina. Quia autem vesica pars neruosa est, & vrina sua natura acris non sinit vlcera consolidari, ideo vesicæ vlcera aut insanabilia sunt, aut curatu difficillima. Pereunt autem ægri assiduo dolore, vigiliis, &c. alii citius, alii tardius.

Morbi fistulæ vrinariæ. Ceruicem vesicæ excipit in maribus fistula vrinaria, seu meatus penis, lotio & semini communis, qui iisdem morbis infestatur, quibus ceruix vesicæ, præcipue inflammatione aliove tumore, deinde meatus angustia vrinæ excretionem impediens, ex humore crasso lento, aut calculo impacto, vel caruncula, aut tuberculo innato, &c. tertio exulceratione ex abscessu disrupto, calculo asperiore, vel acri corrupto humore abradente, sæpe ex impuro concubitu cum muliere lue venerea infecta. Morbi penis exterius patent, facileque dignoscuntur. In exulceratione dolor tempore mictionis sentitur, præcipue cum fluere incipit & desinit, non circa radicem penis, sed in ipso pene pus initio mictionis exit, sæpeque citra vllam mictionem.

Symptomata mictionis. His præmissis, superest vt de causis præcipuorum symptomatum, quæ contingunt in mictione in specie agimus. Correspondent symptomata, quæ contingunt circa excretionem vrinæ, symptomatib. dejectionum alui. Nam suppressioni alui, Ischuria; lienteriæ, diabetes; diarrhϾ, incontinentia vrinæ; dysenteriæ, dysuria, mictus cruentus & purulentus; tenesmo, stranguria respondent. Ischuria autem diuiditur in veram, proprie dictam vitio vesicæ, & notham, vitio renum, vreterum. Mictio autem functio cõposita est ex expultrice naturali irritata copia, au

qua

qualitate vrinæ, corpus vesicæ contrahente, lotiumque exprimente, & ex animali per musculum ad libitum orificium vesicæ aperiente, quare vrinæ suppressio oritur, quando in vesica nō coaceruatur, vel coaceruata nō sentitur, nec stimulat, vel si sentiatur & irritet, non tamen vesica ad expellendum insurgere, & sese contrahere queat vel licet ad expellendum insurgat, ob angustiam tamen vesicæ, quia impeditur, nihil exprimat. Verum quando vrina in vesica non coaceruatur, Ischuria vera non appellatur, sed quando suppressio accidit vesica plena existente.

Quare Ischuria proprie erit abolita mictio vesica plena existente, procedens ab expultrice labefactata ob sensus torporem, aut intemperiem corporis vesicæ, aut impedita ab angustia ceruicis eiusdem. Pars affecta est vesica, interdum secundum corpus, aliquando secundum ceruicem. Causa triplex est, prima quia vesica se grauari non sentit à copia vrinæ ob torporem corporis vesicæ, seu paralysin neruorum, qui per substantiam vesicæ disseminantur; non autem ob paralysin musculi claudentis ceruicem vesicæ. Nam ex paralysi illius musculi vrinæ suppressio non excitatur, sed inuoluntarius exitus. Accidit quoque à graui sopore, & quocunque affectu soporifero, vt vesica se grauari non sentiat, & lotium supprimatur, ac etiam in iis affectibus, in quibus mens laborat, vt in phrenitide. Secunda causa est intemperies frigida substantiæ vesicæ expultricem debilitans, vt sese contrahere & lotium contentum, facultatem stimulans exprimere nequeat; contracta ex intemperie vesicæ frigida ab externis vel internis causis, de quibus supra dictum est. *Ischuria vera.* *Causæ Ischuriæ.*

Tertia est angustia orificii aut ceruicis vesicæ excretionē vrinæ impediens, cuius variæ sunt species & causæ; vna obstructio ex materia crassa meatui infarcta, nimirum ex crasso lento humore, vel pure vel *Angustia vesicæ.*

grumo sanguinis, vel calculo. II. Constipatio & obstructio à caruncula carnisue excrescentia innata, ab vlcere ceruicis vesicæ, vel callo siue cicatrice dura ex vlcere relicta, aliquando à tuberculo. III. Nimia distentio vesicæ præcipue ceruicis eiusdem, vt inde meatus occludatur, à tumore, inflammatione, scirrho, abscessu, &c. IV. Compressio ceruicis à tumore partium vicinarum incumbētium, nimirum vteri ex fœtu grandiore, recti intestini, aliquando ani ob hæmorrhoides valde intumescentes. V. Subsidentia & conniuentia meatus ob conuulsionem musculi claudentis ceruicem ex immodica siccitate & inanitione inprimis, qualis accidit interdum in febribus ardentibus & colliquantibus. His addi poterit vitium ratione subiecti ab errore externo, nimirum immodica tensio totius corporis vesicæ, à nimia vrinæ copia diutius, quam par est, retentæ, quod sanis accidit in conuiuiis, foro, &c. quando vrgente necessitate ob loci temporisque importunitatem vrinam reddere nolunt. Nam ob nimiam tensionem corpus vesicæ in expellendo sese contrahere nequit, ac etiam meatus contrahitur & obturatur. Hæc species angustiæ ad secundam referri aliquo modo poterit. Ab his omnibus causis vrinæ excretio impeditur, aut supprimitur ipsa vesica plena existente.

Ischuria notha.

Ischuria notha est vrinæ suppressio, in qua nihil seri in vesicam defluit & descendit; non descendit, quia renes non alliciunt, deorsumque mittunt, aut vreteres non suscipiunt. Non attrahunt renes deorsumque mittunt, quia labefactantur à valida intemperie potissimum frigida, aut impediuntur à tumore, angustia renum, &c. A renibus per vreteres nihil defluit in vesicam propter vreterum obstructionem à calculo impacto, à crasso lento humore, grumo sanguinis, &c. vel ob compressionem à tumore partium vicinarum, verum ab vno rene vel vretere affecto lo-

tium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

tium in totum non supprimitur, per alterum enim defluit, sed vtroque.

In vera Ischuria vesica plena est, & manifeste secũdum circumscriptionem intenta cum grauitate in imo ventre & immisso cathetere, aut compresso pube vrina effluit. In notha vesica inanis est, & immmisso cathetere nihil exit. In vera Ischuria causæ angustia vesicæ non solum ex præsentibus accidentibus, sed etiam ex iis omnibus, quæ præterierunt, iudicare oportet, & considerare an adsint, aut præcesserint certa indicia inflammationis vlceris, calculi, &c. vt docet *Gal. lib. 5. de loc. Affect. cap. 1. & lib. 6. cap 3.* Peculiariter torporem sensus arguunt nullum mingendi desiderium: intemperiem frigidam, causæ refrigerantes, præcedentes, &c. obstructionem à grumo sanguinis, crasso humore, vel calculo si vrina repente supprimatur, & præcesserint excretio sanguinis, crassi humoris, vel calculi, &c. sæpe immissa fistula, & educta secum aliquid peccantis materiæ extrahit; Carunculæ signa sunt, quæ vlcus designant, & cathetere immisso nisi fracta carne, cũ dolore vrina non exit, & mox sanguis consequitur. Calculus, inflammatio, scirrhus propriis signis, vt supra, dignoscuntur; sicut & compressio vesicæ à tumore vteri, intestini recti, cætera ex relaxatione ægri. *Signa Ischuriæ.*

Deinde diabetis communiter pro omni copioso vrinæ profluuio sumitur: & diuiditur à nonnullis in diabetem proprie dictam, & notham. Diabetis proprie dicta est symptoma renũ, lienteriæ simile, quo ad transitus velocitatem, sed caninæ appetentiæ, quo ad symptomatis modum, quia ob violentam renum attractionem, potus cupiditate perpetuo torquentur, quem nõ transmutatum renes statim motu attractricis deprauato vehementer alliciunt, & ob copiam retentricem grauantem in vesicam defluere sinunt, vnde excernitur. Quare erit diabetis celerrima, & copiosa *Diabetis.*

piosa mictio potus non transmutati, cum valida siti: orta ab attractrice renum deprauata, ab intemperie calida sicca, vna cum retentricis debilitate. Pars affecta sunt renes. De causa discrepant medici, quidam volunt ab intemperie frigida fieri facultatem retentricem debilitante: verum cum diabeti adiuncta sint sitis, æstus hypochondriorum, &c. magis probabile videtur causam esse deprauatam seu immoderatam functionem attractricis aquosi serosi humoris ex venis, quem retentrix renum debilis ob copiam non retinet. Deprauatur autem attractrix renum ab intemperie calida, vel sicca, vel vtraque, quæ raro sine materia est, plerumque cum materia calida impacta, aut imbibita substantiæ renum, scilicet bilioso humore, aut pituita salsa, vnde ob immodicum calorem renes aquosos & serosos humores ex venis violenter ad se alliciunt, quos ob copiam retentrix debilis grauata non sustinet, sed per vreteres in vesicam defluere permittit. Adiuuant hanc intemperiem renum immodica iecoris caliditas, & materia acris, maligna in venis; quod accidit in febribus pestilentialibus: item retentricis ventriculi debilitas: & qualitas eorum, quæ assumuntur, vt vicini calidioris & atomatum. Fit etiam teste *Gal. 6. de Loc. aff* diabetes à morsu dipsadis serpentis. Rara affectio & in ardorib. nascens, vbi vrina aquosa redditur, &c.

Causa diabetis.

Diabetis notha.

Diabetis notha est profluuium vrinæ syntecticum id est, colliquatiuum, dum succi in venis, aut ipsa substantia corporis à vehementi calore, in serosam saniē transmutantur: hæc diarrhϾ syntecticæ correspondet; sed differt modo colliquationis, & excretionis, vnde alia plura symptomata: nam succi aliquando ex colliquatione in serosam saniem transmutantur, quę à renibus, si sani sunt, attrahitur, & ad vesicam descēdit, vnde mictio συντηκτική: sin vero à renibus non attrahatur, manet in corporis habitu, & oritur hydropis quarta species, de qua supra. Ter-

Tertio mictus inuoluntarius est excretio vrinæ præter voluntatem, ex resolutione musculi claudentis ceruicem vesicæ. Resoluitur autem musculus iste per se valida intemperie frigida, humida & solutione continui vt vulnere, vlcere, contusione, & aut resolutis neruis, qui sensum & motum ei communicant, in paralysi vel vniuersali, vel particulari, affecta parte spinæ, vnde exoriuntur nerui, qui musculo vesicæ implantantur: verum vbi resoluitur musculus, vnica illa actio perit tantum, vbi nerui aut exortus neruorum, plures. Causæ iis signis dignoscuntur, quæ cuiq; affectui supra adscripta sunt. *Mictus involuntarius.*

Sub mictu involuntario continetur illa incontinentia vrinæ, qua nonnulli noctu in somno sæpe permingunt, cuius causa est non paralysis, sed stupor aliquis, aut debilitas musculi claudentis orificiũ vesicę, ob nimiam laxitatẽ & mollitiem, ex intẽperie frigida, humida, sæpe cũ humore piruitoso. Hoc vitium pueris valde familiare est, ob corporis mollitiem & laxitatem, & in somnis accidit, quo tempore, quia vires animales sopitæ sunt, & musculus claudens ceruicem vesicæ obscuram actionem obtinet, ideo vrinam copiosam minus, quam interdiu retinet. *Causa incontinentiæ vrinæ in somno.*

Quarto veteres stranguriam à dysuria sæpe nõ distinguunt, & pro eodem communiter sumunt. Proprie tamẽ stranguria ob assiduum conatum tenesmo magis correspondet, & quia ante tempus euacuat, lienteriæ: dysuria vero magis, dysenteriæ. Est autem stranguria assiduus mingendi conatus, sine aut cum vehementi dolore, in quo vrina aut guttatim effluit, siue pauca & frequenter, proueniens ab expultrice vesicæ assidue stimulata, ex affectu dolorifico & acrimonia vrinæ, vel ob debilitatem retentricis, quæ minimo onere, seu copia vrinæ grauatur. Pars affecta est ipsa tota vesica, præcipue orificium. Causa assiduum conatum mingendi excitans, est facultas expul- *Stranguria & dysuria.* *Causa stranguriæ.*

trix

Differẽtiæ.

trix stimulata : stimulatur autem duobus modis : quare stranguria duplex est, vna simpliciter dicta excretio vrinæ guttatim cum conatu sine dolore; Altera à nonnullis stranguriosa dysuria vocatur excretio vrinæ guttatim cum conatu, vehementi dolore & ardore vesicam ad expulsionem assidue irritante. Illius causa præcipua est expultrix irritata ob debilitatem retentricis vesicæ, quæ minimo onere grauatur, vt vel exiguam vrinæ copiam non sustineat. Debilitatur autem retentrix vesicæ & musculi claudentis ceruicem eiusdem, à quacunque intemperie præcipue frigida vt plurimum cum materia pituitosa; aliquando ob angustiam cauitatis vesicæ, veluti quando à tumore vicinarum partium comprimitur, quod grauidis interdum accidit, quæ hac stranguriæ specie potissimum infestantur. Ex paralysi musculi claudentis ceruicem vesicæ vrina guttatim sæpe effluit, sed sine conatu, qualis affectio decrepitis interdum accidit, sed ea non ad stranguriam, sed mictum inuoluntarium proprie refertur.

Strangu-ria simplicis causa.

Stranguria dolorifica causa.

Stranguriæ vero dolorificæ causa est expultrix vesicæ, præter naturam stimulata ab acrimonia vrinæ, stimulatur autem, vel quia ipsa vrina mordacior acriorq; reddita est, quam vt vesica secundum naturã affecta eam ferre queat, vel quia vesica affecta vrinã quamcumque non sustinet. Acrimoniam autem acquirit vrina, aliquando ex permistione biliosorum, salsorum, corruptorum humorum, aut materiæ purulentæ ab vlceribus non solum vesicæ, ad renum aliarumque partium, interdum ex vsu alimentorum aut medicamentorum acrium & diureticorum, &c. Afficitur vero vesica per se, interdum ab intemperie inæquali, plerumque à continui solutione, vt exulceratione, vesicæ distensione à flatulento spiritu; item abscessu, inflammatione non solum vesicæ, sed etiam vicinarum partium, vt recti intestini, vteri, vasorum sper-

ſpermaticorum in gonorrhæa gallica inueterata, &c.

Dyſuria vero eſt proprie mictio dolorifica, aut difficilis ex interuallis accidens ſine aſſiduo conatu, in qua vrina interdum affatim, interdũ guttatim exit. Huius quoq; duæ ſpecies ſunt, vna mictio dolorifica in qua tempore mictionis dolor vehemens ſentitur, & præcipue quando vrina effluere incipit & deſinit, ob triſtem ſenſum ab vrina excitatum non intra veſicam, ſed extra in ceruice, aut fiſtula vrinaria dum effluit. Quare hæc ſpecies dyſuriæ non modo affectus & cauſa, ſed parte affecta à ſtranguriosa dyſuria diſtinguitur. Nam ab iiſdem cauſis oritur, rarius tamen ab vrinæ magna acrimonia, plerumque proprio affectu, & vlcere in ceruice veſicæ, & fiſtula vrinaria, aut vaſis ſpermaticis & glandulis ad radicem penis, vt in gonorrhæa gallica, interdum ex inflammatione, abſceſſu, &c.

Dyſuria.

Species dyſuriæ.

Altera ſpecies dyſuriæ, eſt mictio difficilis & laborioſa, interdum cum dolore, ita vt ægri niſi diu magnoque conatu enitantur, vrina libere perfluere nequeat, orta ob debilitatem expultricis veſicæ. Hæc affectio ab Iſchuria ſola magnitudine differre videtur, & à cauſis leuioribus oritur, nimirum intẽperie, præcipue frigida veſicæ & plerumque cum materia craſſa viſcida adhærente, aut infarcta, vel vrinæ permixta, deinde anguſtia orificii veſicæ, vt in Iſchuria, ſed imperfecta, &c. Cauſæ dyſuriæ & ſtranguriæ, eodem modo, vt Iſchuriæ dignoſcuntur, ac ex iis ſignis, quæ ſingulis affectibus renum & veſicæ aſſcripta ſunt.

Præterea deprauata mictio ratione excretorum eſt cruenta, purulenta, & pilaris. Mictio cruenta eſt, quando vrina ſanguine perfuſa excernitur. Cauſa eſt venæ in vaſis vrinariis apertio, à copia & tenuitate ſãguinis, &c. vel ruptio & eroſio à calculo, acribus humoribus, ictu, plaga, &c. Pars primario affecta poterunt

Mictio cruenta.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

runt esse, renes, vreteres, vesica, ceruix vesicæ, meatus penis: A renib. affectis maxime copiosus sanguis emanat, qui initio toti vrinæ permiscetur. Deinde liquidus non concretus subsidet; minus copiosus ex ceruice vesicæ, qui vrinæ acurate non miscetur, & in grumos facile in vesica concrescit, vnde Ischuria, deliquia animi, &c. Paucus ex vesica; paucissimus ex vreteribus. Ex intimo penis meatu sæpe sine vrina exit; & qui cum vrina effluit, concretus statim subsidet. Accidit nonnullis, teste Aetio, vt per circuitus sanguinem ex apertione venæ in renibus excernant simili modo, vt ex hæmorrhoidibus, vnde in principio quidem nihil periculi metuendum est, nisi diuturnior fuerit affectio, aut prẹter consuetudinem cohibeatur, ex quo illa mala, quæ ex suppressis hæmorrhoidibus contingunt.

Mictio purulenta. Mictio purulenta fit, vbi vrina pure permixta mingitur; pus autem prodit ex renibus, cæterisq; vasis diureticis. aut etiam spermaticis exulceratis in gonorrhæa gallica, &c. si pus per venas ad renes & vesicam transfiu[illegible]tant. A renibus superioribusq; partibus pus sæpe a[illegible]iosum vrinæ accurate permixtum mingitur. Ab vreteribus paucum capillorum specie innatans. A vesica minus permixtum cum squammulis furfuraceis. A meatu vrinario vasisq; spermaticis & parastatis exulceratis initio mictionis pus exit, aliquando citra mictionem. Cætera signa partis exulceratæ suo loco descripta sunt.

Mictio pilaris. Præterea *Hipp. Gal.* & Aetius mictionis pilaris mẽtionem faciunt, vbi cum vrina materia mucosa nunc tenuibus foliis, nunc pilis aut capillis similis excernitur longitudine quandoq; vnius aut duorum palmorum, quorum causa est crassus viscidus humor in venis à calore exiccatus & coactus, qui in transitu per angustas renum venas, in tantam longitudinẽ extenditur, &c.

DE

DE PARTIVM GENITALIVM *affectibus.*

CAPVT XIV.

AD procreationem maris & fœminæ coniunctione necessario opus est; quod mas vim generandi in alio habeat & semen, vnde principium motus, præbeat, fœmina vero in seipsa gignat, & agrũ ac materiã potissimum conferat. Instrumẽta generationis alia in vtroque sexu eadem sunt, vt testes vasaq; spermatica; alia diuersa, & proportione sibi inuicem respondentia; in maribus penis & scrotum; in fœminis ceruix vteri, & vterus: in maribus autem prominent aut ita conformata sunt, vt in muliebres partes penetrantia, quasi sementem faciant; in fœminis v. vt semen aliunde recipiant, & quasi in agro fœcundo foueant, fructumque producant. Munus autem testium vtriusque sexus est sanguinem & spiritus à vasis præparantibus suscipere, & in semen prolificum transmutare, deinde elaboratum & redundans in vasa eiaculatoria distribuere, quæ tempore complexus venerei semen fœmineũ in vterum effundunt; virile in penem impellunt, ac penis vicissim intenta rigidaq; partim ex spiritu flatulento per arterias concitato, desiderio rei venereæ, partim vi copiosi seminis ad expellendum stimulantis, ope quatuor musculorum, in ceruicem vteri detrudit. Vteri vero munus est naturali desiderio semen virile attrahere, cum proprio semine miscere, latentemque vim plasticam in semine suscitare, siue concipere. Deinde conceptum fouere, & vt nutriatur, augeatur, singulaque conformentur, per vasa vmbilicalia sanguinem & spiritum communicare; tertio ad debitum tempus pariendi fœtum continere; tandem commode in lucem edere; atque ita procreationẽ absoluere; sub qua

Partes genitales in vtroq; sexu earũq; officia.

Modus procreationis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

continetur conceptio, fœtus formatio, & partus legitimus. Ex quibus apparet, quæ actiones requisitæ sunt, primum ad actum venereum, deinde ad procreationem, quarum vna læsa, impeditur actus venereus, aut sobolis procreatio.

Menstrua. Præterea vterus non solum generationi destinatus est, sed etiam in fœminis toti corpori inseruit, quatenus menstruum sanguinem statutis temporibus expurgat. Nam in fœminis iustæ ætatis ob defectum caloris natiui non digerentis alimentum, vt in maribus, redundant menstrua; excrementa vtilia, quæ in prægnantibus retinentur, vt materia pro nutritione fœtus; in cæteris nisi impediat peculiaris corporis dispositio, defectus alimenti, ex magna euacuatione, inedia, longo morbo, &c. naturaliter singulis fere mensibus per vterum expurgantur. To[t] sunt functiones partium genitalium, quarum singul[æ] tribus modis læduntur.

Initium autem sumemus à vitiis testium, vasorum[que] que spermaticorum, ac penis, deinde de vteri dice[mus], quatenus menstruorum expurgationi & pro[creationi] creationi inseruit.

Tres actiones viriles earumque læsiones. Ad procreationem & complexum venereum tre[s] functiones viriles requiruntur, vt diximus, quarum priores duæ etiam fœminis certo modo tribuuntur, nimirum seminis prolifici in testibus productio siu[e] elaboratio, deinde eiaculatio, tertio gratia eiaculationis penis erectio, quæ se mutuo ita consequuntur, vt præcedat seminis elaboratio, sequatur in complexu venereo penis erectio, tandemque seminis in vterum eiaculatio: ac primum seminis productio in

Symptoma facultatis generatricis seminis & causa. testibus læditur, si nil omnino generetur, aut generetur, sed paucum, vel imperfectum crudumque, aut acre, corruptum, minusque prolificum, additur nonnullis nimis copiosa seminis productio, quæ sæpe in iuuenibus plethoricis accidit, qui pollutione[m] noctu

nocturnas patiuntur, vel grauiter offenduntur, si à venere prorsus abstineant. Causa læsionis, vt in aliis concoctionibus est frustratio facultatis alteratricis, seu concoctricis intestibus, ex affectu proprio, aut per consensum ac vitio obiecti, siue materiæ, ex qua semen elaboratur.

Morbi testium. Affectus proprii testium sunt primum excessus primarum qualitatum, seu intemperies cuiuscunque generis productæ à causis externis, vel internis eandem vim habentibus, aliquando per consensum ob intemperiem præcipuorum viscerum. *Intemperies testium.* Signa intemperiei frigidæ, sunt antecedens victus frigidus, causæ refrigerantes, coitus intempestiuus & immodicus, ætate immatura, nulla fere libido, & si concũbant, semen tenue aquosum & infœcundum emittunt, cum exigua aut nulla voluptate, iuuantur calidis, &c. Calidæ intemperiei signa contraria sunt, magna ad venerem propensio, semen acre, calidum, &c. Humida intemperies coniicitur ex laxitate & mollitie partium, & quod celerrime semen emittant, quam primum penem intentum habeant, in coitu non ita facile offendantur, &c. Siccæ intemperiei contraria est ratio, &c. Morbi compositionis testium, sunt primum meatuum & vasorum nimia dilatatio retentionem vitians, de qua in gonorrhæa dicetur, ac angustia attractionem & distributionem impediens, quæ *Angustia.* plerumque est obstructio à crasso lento humore infarcto vasis aut testibus, aut à semine crasso retento & incrassato ob intermissum veneris vsum; aliquando constipatio aut compressio à tumore præter naturam, validisq; astringentibus.

Deinde accidunt testibus morbi in magnitudine vel diminuta ex defectu vtilis alimenti siccaq; intemperie, &c. vel aucta veluti tumores præter naturã testium & scroti, quorum alii pluribus partibus communes sunt, vt inflammationes, ex calido san- *Tumores testium & scroti.*

guine influente, quæ ſenſibus patent, &c. ſcirrhi, & c
alii his partibus magis proprii ſunt, aut paucis alii
qui herniæ & ramices appellantur.

Hernia.

Hernia autem Græcis κήλη eſt tumor ſcroti, ingui
nis, vel vmbilici ex materia quadam illapſa; quam
ratione loci affecti harmonia triplex eſt; vna ſcroti
ὀσχεοκήλη; altera inguinis βουβωνοκήλη; tertia vmbilici
ὀμφαλοκήλη, additur his ob ſimilitudinem tantum
βρογχοκήλη tumor colli foras prominens ex craſſ
lenta pituita ad colli extimas partes confluente; hæ
nonnullis populis Alpinis ex vſu vitioſarum aqua
rum valde familiaris eſt: per ſimilitudinem quoque
tumor varicoſus & aquoſus circa pudendi muliebr
alas conſiſtens, ab Aetio *libr. 16. cap.* 100. *&* 10
hernia mulierum varicoſa & aquoſa appellatur. D
hernia inguinis & vmbilici ſupra de affectibus int
ſtinorum dictum eſt Oſcheocele pro diuerſitate ma
teriæ, quæ in ſcrotum dilabitur, varia eſt, dilabitu
autem inteſtinum aliquod præcipue ileum aut co
cum, quæ valde laxa ſunt, nec ita ligata vt cætera, (
riturque ἐντεροκήλη; vel omentum, vnde ἐπιπλο
κήλη; vel aqua, plerumque ex ſuperioribus partibu
defluens ſcrotum vtri modo implens, naſciturqu
ὑδροκήλη, qualis affectio aſciten plerumque conſ
quitur, vel flatus ex debili concoctione, vnde πνευ
ματοκήλη. Præterea à carne dura teſtibus, vel ſcro
adnata, aut vt ſtatuit Galen. à tumore ſcirrhoſo
craſſis lentis humoribus concreto, qui carnoſus v
detur, fit σαρκοκήλη. Tandem cum venæ teſticulu
ſeu potius tunicas eius nutrientes craſſo melanch
lico ſanguine refertæ intumeſcunt, generatur κιρσ
κήλη, id eſt, varicoſus ramex.

Differentia herniæ ſcroti. *ἐντεροκήλη. ἐπιπλοκήλη. ὑδροκήλη. πνευματοκήλη. σαρκοκήλη.*

Cauſa illapſus inteſtini, &c. in ſcrotum.

Cauſa illapſus inteſtini, aut omenti, ac aquæ i
ſcrotum eſt relaxatio aut diſruptio vnius aut vtriu
que foraminis, ſeu potius productionis illius perit
nei, per quam vaſa ſpermatica, muſculique crem
ſter

teres ad testes & à testibus feruntur. Fernelius in omni enterocele ac epiplocele existimat interiorem peritonei tunicam disrumpi, externam vero duntaxat relaxari, sed si interior rumpatur sine exterioris relaxatione, bubonocelen tantum nasci. Hæc ratio in fœminis locum habere non videtur, quæ non minus, quam viri, bubonecele infestantur. Relaxant autem meatus & tunicas peritonei humectantia & mollientia, vt intempestiua balnea, potationes, destillationes, &c. Disrumpunt ictus, casus ex alto, saltus, vehemens anhelitus compressio, in vociferatione, tibiarum inflatione; tussi vehementi; item grauioris oneris gestatio, aut dimotio, immodicus coitus pleno ventre, flatuum copia, &c. Quando vterque meatus seu productio peritonei afficitur, in vtramq; scroti partem materia illabitur, altera tantum affecta alterius partis hernia oritur.

Signa. In enterocele tumor mollis est repente natus cum fluctuatione & murmure, qui ex satietate, crapula, flatulentis cibis facile augetur, iterumque minuitur, aluus sæpe cum magno dolore supprimitur, vt in ileo dictum est In epiplocele tumor minor, magisq; inæqualis & lubricus est, quam in enterocele, digitisque difficilius cedens sine rugitu siue fluctuatione, sæpe in pube potius, quam in scroto. Aquosa ac flatulenta hernia opposito lumine perspicuæ apparent, sed aquosa obscurior grauiorque est, quam flatulenta. Sarcoceles tumor durus grauis, sibique similis, & sedentim longiori tempore creuit. In scirrhocele sentitur magna tumoris diuersitas, vasaque quasi intorta ac agglomerata. Omnium periculosiss. est enterocele, potissimum si intestinum reduci nequeat, aut si violenter reponatur; à sinistra parte grauior semper est, quam à dextra.

Morbus in numero. Præterea ex defectu vnius, aut vtriusque testis, vt in Eunuchis, oritur morbus in numero, veneris

vsum prohibens, virilitatem tollens, qui accidit, si excisi fuerint, aut ex affluxu vitiosi humoris corrupti, aut contusi & contriti computruerint, vel contabuerint. Euenit quoque interdum, vt testes situm mutent, & vnus aut ambo sursum contractus sit, ob breuitatem seu contractionem ligamentorum aut partium, quibus suspenduntur, vel ab ortu, vitio conformationis, vel post inflammationem, exiccationem, & repletionem seu distentionem, &c. Adduntur his solutiones continui, vt vulnus, contritio testis, exulceratio ex acri & erodente humore, sæpe praua qualitate inquinato, ex lue venerea, vnde gonorrhæa gallica, &c.

Morbus testium in situ.

Solutio continui.

Læduntur testium functiones, per consensum errore obiecti, quando per vasa spermatica deferentia à venis & arteriis sanginem quantitate, aut qualitate minus idoneum ad nutritionem, & seminis prolifici generationem non suscipiunt; sed aut ita copiosum, vt testes conficere nequeant, viresque eorum obruat; aut ita paucum, vt ad semen generandum non sufficiat, & vix ad testes nutriendos; aut qualitate prauum & vitiosum, aut in ipsis vasis spermaticis non rite præparatum, quorum omnium causa, est vitium vel vasorum spermaticorum, vel ipsius sanguinis. Vasorum autem læsa ipsorum attractrice, retentrice, alteratrice aut expultrice, præcipue ab insigni intemperie, cauitatum nimia dilatatione, vel angustia, vnitatis solutione, exulceratione, &c. Nam non solum in testibus, sed etiam in vasis spermaticis attractrice vasorum debilitata ab intemperie frigida præcipue, aut impedita ab angustia vasorum, testes defectu sanguinis & spirituum semen non generant. Deinde concoctrice vasorũ debilitata aut retentrice exoluta, ab intemperie, nimia dilatatione aut exulceratione sanguis crudus non præparatus ad testes confluit, quem conficere nequeunt, vnde profluuium semin

Morbi per consensum.

Affectus vasorum præparantium.

seminis crudi oritur, præcipue expultrice vasorum & testium irritata copia, aut acrimonia materiæ.

Vitia materia ex qua semen Materia ex qua semen generatur, est residuum vtilis alimēti siue sanguinis in corpore vltra nutritionem redundans, vt alibi dictum est. Vitia eius sunt aliena quantitas vel qualitas, quantitas autē aliena, est excessus aut defectus, verum vbi magna sanguinis copia in venis redundat, vt in plethoricis aut iuuenib' qui liberaliori victu & otio, fructibus & alimentis copiosum semen gignentibus, vtuntur, si testes vasaq; spermatica naturaliter disposita sint, viresq; robustæ plus non attrahunt, quam conficiunt, & copiosū semen generant, vnde nocturnæ pollutiones, vt infra dicetur. Nam reliquum vtilis excrementi in venis *Redundantia.* manens corpus alit. Sin præter naturam ad testes plus confluat, vel attrahatur, quam conficere, & ob retentricis debilitatem retinere queant, semen crudum aut prauum gignitur, &c. Ob defectum sanguinis & spirituum in testibus seminis defectus oritur. Deficit autem vel secundum naturam, vt in decrepi- *Defectus materia seminis.* tis ob siccitatem frigiditatemq;, & pueris, ob corporis incrementum; vel præter naturam, primum ob inopiam vtilis alimenti in venis, aut ob corporis exsiccationem & consumptionem ex inedia, vigiliis, laboribus, curis, atrophia, magnis euacuationibus, diuturno morbo, medicamentis semen extinguentibus, corporis raritate, sicca intemperie cordis, cerebri iecorisque, defectuque spirituum, sectione Venarum post aures, &c. Deinde quia in alias partes validius attrahitur & in corporis augmentum absumitur, vt in pinguibus, obesis magnisq; corporibus: tā viri, quam mulieres corpore obeso vastoque minus fœcundi sunt. Qualitas aliena sanguinis est intem- *Aliena qualitas materia seminis.* perantia vel in primis qualitatibus, vt frigiditas, caliditas, &c. vel secundis, vt crassities, visciditas, acrimonia tenuitas, corruptio, &c. orta ex praua visce-

rum constitutione, vitiosis alimentis, & in corporibus cacochymicis, quæ vitiosis humoribus referta sunt, quę omnia ex dispositione corporis & præcipuorum viscerum facile dignoscuntur. His modis læduntur functiones testium seminisque generatio.

De seminis emissione seu eiaculatione.

Præterea læditur expultrix testium seminisq; eiaculatio per vasa & penem, affectis aut testibus, aut vasis eiaculatoriis, aut pene. Eiaculatio siue expulsio seminis, est actio propria testium vasorumque, dum à copia aut acrimonia seminis turgescunt, & desiderio expellendi feruent, ad quem penis actio tantum concurrit, quatenus via est per quam semen in vterum detruditur ob cuius attritionem in coitu factam expultrix testium vasorumque incalescens, maiori vi ad expellendum incitatur, simulque adiuuatur à duobus musculis penis.

Morbi vasorum semen deferentium.

Morbi vasorum semen deferentium, eiaculationem lædentes, sunt intemperies omnis generis, quæ dignoscuntur, vt testium; deinde inflãmatio & affectus inflammatorii: Tertio nimia dilatatio, aut angustia, vt obstructio à crassis lentis humoribus, aut semine crasso diu retento; aliquando constipatio aut compressio à tumore; coalescentia, ab vlcere. Præterea continui solutio, præcipue exulceratio ab acribus mordacibus humoribus, & corrupto semine, ex impuro concubitu, lueque venerea; plerumq; afficiuntur glandulosæ prostratæ ad ceruicẽ vesicæ & initium penis positæ, quæ semen asseruant, vnde tensio dolorque circa radicem penis, &c. De Affectibus penis præcedenti capite dictum est.

Symptomata accidentia circa emissionem seminis.

Læditur autem seminis eiaculatio tribus modis, quorũ primus est abolita seminis emissio, vbi ex vasis nihil expelli queat; alter diminuta emissio, vbi paucum nec effatu dignum expellitur; tertius deprauata expulsio, quæ multiplex, vna quando in & circa actum venereum ex emissione seminis corpus præte-

natu

naturam afficitur, scilicet conuellitur, vel cum semine feces, aliaque expelluntur, vt in nonnullis prostratæ mentis ac epilepticis, &c. altera quando citra actum venereum effunditur, vel in somno tantum, quæ pollutio nocturna dicitur; vel quocunq; tempore & præter volentatem citraque imaginationem, quæ Gonorrhæa appellatur. Gonorrhæa vero alia simplex est, sine penis erectione, alia cum priapismo coniuncta penisque tensione.

Symptoma circa penis erectionem.

Similiter penis tensio seu erectio tripliciter læditur. Nam aut prorsus tollitur, tendique nulla ratione poterit, aut debilitatur, minusq; prompte, rarius quam oportet, & cum difficultate erigitur; aut depravatur, seu immodice ac præter voluntatem circa Veneris desiderium & imaginationem cum dolore tenditur, quod posterius symptoma, à Priapo Satyro, quem ob lasciuiam cum tali membro genitali veteres finxerunt, Priapismus & Satyriasis quoque à Galeno dicitur: Qui vero ob impotentiam & ignauiam membrorum genitalium re venerea vti nequeunt, quamuis maxime cupiant, impotentes vocantur; sicut qui vitiosum semen, aut non prolificum aut non debito modo emittunt, infæcundi.

Impotentia quid?

Communiter impotentia est deprauata functio virilis facultatis, quę consistit in seminis generatione & emissione: primario tamen & proprie illi impotentes dicuntur, quorum membrum genitale ad coitum insurgere nequit: deinde qui semen emittere non valent. Quare pars primario affecta est penis cuius proprium munus est desiderio libidinis, ad coitum insurgere, & semen ex testibus vasisque spermaticis attritione sua allicere, & in vterum detrudere; secundario testes vasaq; spermatica. Nam in coitu requiritur penis erectio & seminis eiaculatio, ob vtramque actionem absolute, aut ad tempus deperditam viros impotentes appellare solemus. Ad

Causa.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

penis erectionem concurrunt tria, quorum primum non semper necessarium est seminis copia in vasis expultricem stimulans; alterum ex libidinis deside-rio spiritus fistulosum penis neruum implens, tertiū actio musculorum penem attollentium, quare penis non erigitur triplici de causa, nimirum defectu seminis in vasis, vel spiritus in fistuloso penis neruo, vel à paralysi musculorum penis. De causis paralysis & defectus seminis supra dictum est. Deficit autem spiritus in fistuloso penis neruo, quia paucus in corpore procreatur, aut à pene auocatur, aut non recipitur. Non procreatur defectu caloris natiui vtilisque alimenti in corpore, vt in senibus & valetudinariis, & ab omnibus, quæ spirituum robur dissoluunt. A pene spiritum auocant, venerisque stimulos coercent, vehementiores cogitationes, & curæ, labores, contemplationes, &c. (*Otia enim si tollas periere cupidinis arcus*) ac in ipso actu venereo, aut ante, nimia lætitia, timor, indignatio, &c. vt penem erigere, & voluntatem explere nequeant. Præterea quia de re venerea cogitationem nullam admittunt, & venereis illecebris assueti non sunt. Verum quibus spiritus auocantur impotentes absolute censeri non debent. Tertio spiritus à veneris desiderio concitatus à pene non suscipitur, quia frigidus, siccus, exanguis, breuis, exilis, vt in decrepitis & in iis, qui partibus genitalibus nunquam vsi sunt. Nam ignauia vires exoluit; proprii muneris exercitatio robur membrorum auget, vel quod graui morbo affectus est, vt à tumore, vlcere, partis amputatione, &c. Accidit interdum ob nimiam penis longitudinem aggrauantem, vt ab exiguo spiritu impleri, extendi & attolli nequeat; & si erigatur pondere suo statim concidat. Ad vitium in spiritibus potissimum eorumque euocationem subtractionemq; referri poterit extincta virilitas ex maleficorum incantamētis. Nam qui proprie maleficiati

Causa cur penis erigi nequit.

vocan-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

vocantur, membra genitalia pro naturæ modo habere videntur, illisque citra vllum affectum repente virilitas extinguitur. Interdũ cum alia coire possunt, sed non cum propria coniuge.

Quæ requiruntur ad seminis eiaculationem.

Ad emissionem seu eiaculationem seminis in coitu tria cõcurrere debent. I. semen naturaliter dispositum expultricem stimulans, non crassum, viscidum, tenue, &c. II. vis expultrix testium, vasorumque deferentium satis robusta; III. viæ patentes & naturaliter ad hoc opus dispositæ exquisito sensu prædicæ, penis rigidus, bene conformatus non nimis breuis aut longus indirectus aut tortuosus, &c. stimulatur autem facultas expultrix seminis copia & acrimonia ac etiam in coitu ex nimia attritione, dum incalescens efferuescit; expulsionẽ adiuuat motus duorum musculorum penis, qui tempore eiaculationis prostatas comprimunt, semenque exprimunt, & alliciunt.

Causa deperdita eiaculationis seminis

Igitur deperdita seminis eiaculatio oritur vitio vel seminis ex defectu potissimum, interdum si facultas expultrix valde debilis sit ex crassitie aut visciditate eiusdem, vel vitio expultricis testium, vasorumque deferentium, vel penis. De causis defectus seminis iam dictum est. Expultrix vero testium vasorumque labefactatur ab intemperie præcipue frigida sicca, qualis decrepitis accidit: impeditur ob angustiam quandam cauitatum scilicet obstructionem, constipationem, &c. Vitio penis seminis eiaculatio læditur, quia erigi nequit, vt iam diximus, aut meatus semini & vrinæ communis interceptus est, obstructione, constipatione aut coalescentia; vel à glande deorsum vehementer retracto, tortuosus & obliquus redditur, vt semen in colis flexibus hæreat, & directe in ceruicom vteri emitti nequeat, quos ita affectos Gal. ὑποσπαδιαίους vocat: distorquetur vero glans à ligamento duro tortuoso sæpe vitio conformationis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

mationis, interdum post ortum ob tumorem ligamenti, qui pertractanti intra penem, glandulæ speciem refert & penis nodus vocatur. His additur nimia penis breuitas, & longitudo, resolutio musculorum penis. Verum excepta meatus angustia cæteri affectus omnem seminis emissionem nō impediunt, sed eiaculationem in vterum, ac coitum. Nam ob breuitatem coitus imminuitur, & semen procul non propellitur; ob nimiam longitudinem cum tenuitate, spiritus, & vis seminis prolifici euanescit. Verum qui hoc modo afficiuntur, ac quicunque coire quidem possunt, sed paucum minusq; prolificum semen emittunt, frigidum, aquosum, tenue, vel calidum, acre, corruptum, non proprie impotentes, sed infœcundi tantum appellantur, vt infra de sterilitate mulierum dicetur.

De priapismo & Satyriasi.

Priapismus & Satyriasis ab Aetio & Gal. pro eodē sumuntur: quidam sola palpitatione satyriasin à priapismo distinguunt. Paulus satyriasin mulierib. quoque accidere dicit, sed rarius, quam viris; & definit, palpitationem pudendi consequentem affectionem inflammatoriam vasorum spermaticorum, cum tensione; quare parte primario affecta, causa, modoque affectus à priapismo distinguitur. Nam pars primario affecta, ponuntur à Paulo vasa spermatica; causa, affectus inflammatorius, qualis etiā ceruici vteri in mulierib. accidit teste Aetio, ex salsis acrib. humorib. ingentem pruritum cum dolore excitantibus, vnde satyriasis, ardensq; coeundi desiderium. Palpitationem vero istam Trineauella arbitratur in viris, nil aliud esse, quam penitus motum palpitationi similem, compositum ex erectione & residentia; Morbus hic acutus est, palpitatio vero nisi breui finiatur, in paralysin aut conuulsionem terminari solet; deinde conuulsio celeriter cum ventris inflatione & sudore frigido ad mortem.

Quid satyriasis.

Pria

Priapismus proprie dictus est, tensio seu erectio pudendi præter naturam citra veneris desiderium, orta à flatulento spiritu, replēte fistulosum penis neruum. Pars affecta est penis, primario neruus fistulosus deinde musculi penem attollentes plerumq; duo, qui seminis expulsioni seruiunt. Causa est distentio fistulosi illius nerui, & musculorum conuulsio à repletione ex spiritu: repletur interdum ob vaporosum spiritum in ipso neruo genitum, ab intemperie frigida, &c. plerumque ob ora arteriarum immodice dilatata, & patentia, copiosum spiritum effundentia, vel quia calefactis lumbis renibusq; multa equitatione, decubitu super dorsum; &c. arteriæ penis calidiores reddūtur, vel quia multo spiritu implentur, quod accidit iis, qui copioso semine abundant, liberaliori victu vtuntur, & præter consuetudinem à coitu abstinent, & nulla exercitatione sanguinis copiam dissipant, ac etiam iis, qui sermonibus & spectaculis Venerem stimulantibus delectantur, cibisque acribus flatulentis semen generantibus vtuntur. Impletur quoq; fistulosus neruus à flatuoso spiritu in pene vel vasis genito, ex crasso crudo humore à calore non proportionato, vt voluit. *Gal.* 14 Methodi Quia priapismo corripiuntur non aliter, quam qui tetano tentantur, dolent, pudendum distentum habent, ac conuulsionis modo interdum pereunt cum ventris inflatione sudoreque frigido.

Priapism⁹. proprie dictus.

Causa.

Gonorrhæa. vt supra diximus alia simplex est, alia cum penis tensione coniuncta. Illa mixtioni involuntariæ correspondet, & mulieribus quoque accidit, sed rarius, quā viris; hæc tantum viris. Gonorrhęa autem vera est inuoluntaria seminis emissio sine tensione pudendi venerisque desiderio, orta à debilitate retētricis vasorum spermaticorum. Dico sine veneris desiderio. Nam vbi ex attenta rei venereę cogitatione semen copiose excernitur, gonorhæa non est, sed

Gonorrhæa.

opus

Causa opus quoddam naturæ. Causa proxima est imbecillitas functionis retentricis testium, vasorumque seminalium, vt semen debito tempore non retineant, aut tamdiu, donec concoquatur. Contrahitur ista debilitas ex affectu proprio testium vasorumque spermaticorum, præcipue ex intemperie frigida humida, vasa relaxante & patentiora reddente, producta ex intempestiuo coitu ætate adhuc immatura, crebro vsu alimentorum frigidorum humidorum, balneorũ, affluxu humorum pituitosorum, &c. Læditur etiam retentrix exulceratione vasorum, ac etiam vitio obiecti, ob redundantiam seminis præcipue frigidi, tenuis, aquosi, crudi, aliquando corrupti, quod Cacochymicis sæpe accidit, vnde semen diuersorum colorum exit, nunc viride puri fere simile; nunc lotuлram carnis referens, aliquando cum dolore, vrinæ ardore, si viæ exulceratæ sint. Verum vbi semen nimia copia, aut acrimonia expultricem stimulans tensionem pudendi efficit, tum non oritur vere gonorrhæa, sed si tensio perpetua sit, priapismus, affectio rara & acuta, sin tempore tantum emissionis seminis, Notha quædam Gonorrhæa quæ à pollutione nocturna non distinguitur, nisi quod interdiu quoque accidat, & pollutionem nocturnam inueteratam consequatur, ob expultricem testium, vasorumque spermaticorum stimulatam acrimonia seminis, vt infra in causis pollutionis dicetur.

Gonorrhæa gallica. Adduntur his species aliæ nonnullæ, & primum gonorrhæa gallica contracta à lue venerea, ex acri corrupto virulento semine vasa spermatica plerumq; exulcerante: *Gonorrhæa ex conuulsione.* Deinde iuxta Auicennam duæ species, quarum prima est seminis emissio, ex conuulsione musculorum genitalium, qualis Epilepticis accidit, & in aliis corporis conuulsionibus, &c. *Gonorrhæa ex colliquatione renum.* altera est frequens excretio non seminis, sed pinguedinis cuiusdam post mictionem & vrinas ex phthisi siue colliqua-

quatione renum, ob nimis frequentem & immodicum coitum in iuuenibus potissimum. Huc refertur profluuium seminis in tabe dorsali, quæ vt ab *Hipp. lib.2.* de morbis describitur, nouos maritos & libidinosos corripit ex nimia venere, & cum stercus aut vrinam reddunt, semen genitale copiosum & liquidum emittunt, noctuque veneris ludibria patiuntur, colliquantur anhelosi & imbecilli euadunt, &c.

Gonorrhæa in tabe dorsali.

Tandem pollutio nocturna, est seminis in somno emissio, plerumque cum tensione pudendi, & veneris insomniis. Dico plerumque, nam aliquibus, teste Aetio, nulla fere præcedente imaginatione, ac etiam citra sensum profluit semen, ob retentricis debilitatem, non aliter fere, quam in vera gonorrhæa, hæc nonnullis ob mæstitiam aut inediam etiam accidit. Plerumque seminis emissio est cum veneris insomniis & tensione pudendi ob expultricem irritatam copia aut acrimonia seminis. Nam duæ huius species sunt, vna orta ob robur partium genitalium, & seminis copiam expultricem irritantem, quæ nisi modum excedat, opus naturæ est potius, quam symptoma; altera fit ob acrimoniam seminis expultricem vasorum stimulantem vitio vasorum aut seminis. Nam interdum ipsa vasa præter naturam affecta (nimirum calida intemperie, inflammatione, exulceratione, &c. copiam ac etiam qualitatem naturalē seminis non sustinent: non raro ipsum semen vitiosum est magis calidum acre & mordax quam vt vasa naturaliter disposita ferre queant. Cuius ratione semen cum dolore sæpe effluit, si adsit lues gallica, in transitu vias statim exulcerat. Hoc profluuium iis plerumque accidit, qui vitioso sanguine abundant, illosq; grauissime affligit, qui semen multum acre calidum gignunt, ad excretionem vehementer vrgens. Nam hi per coitum exolutionem oris ventriculi totiusque corporis patiuntur, squallidi

Pollutio nocturna.

palli-

pallidiq; redduntur, oculosq; cauos habent, nec tamen ex continentia, aut absentia coitus magnopere iuuantur. sed grauedine capitis, æstu & fastidio ventriculi anguntur, & in somno etiam semen copiosum profundunt.

De morbis mulierum.

Viris & mulieribus affectus nonnulli communes sunt; in quibus vero à mulierib. viri dissident, & mulieres à viris, sua propria & peculiaria patiuntur vitia. Mulieres vtero donatæ sunt, ad procreationem & menstrui sanguinis statutis temporibus expurgationem, sub vtero hic intelligimus ceruicem vteri, & vuluam; ad quorum inculpatas actiones perficiendas requiritur apta constitutio tam per consensum, cum aliis partibus, quam per essentiam; quæ consistit in temperie primarum qualitatum, debita compositione, & vtriusque vnitate: quorum vno vitiato læduntur functiones vteri. Læduntur autem singulæ functiones, tam priuatæ, quæ nutritioni seruiunt, quam publicæ, nimirum procreatio (sub qua continetur conceptio, fœtus gestatio & partus) deinde menstrui sanguinis statutis temporibus expurgatio, trib. modis, vt infra latius dicetur.

Affectus vteri.

Causæ læsionis, affectus sunt vteri proprii, aut per consensum. Morbi autem, qui mulieribus ratione vteri accidunt, acuti, magni, periculosi & intellectu difficiles sunt quod ægrotare nesciant priusquam morbus inualescat, aut narrare præ pudore vereantur nisi vi morbi cogantur, quo tempore sæpe incurabiles sunt. Laborare autem vterus solet omni fere genere morborum, quorum primum est intemperies, quæ natiuam temperiẽ euertit, & functiones omnes vteri in sua substantia labefactat, ex qua vteri debilitas. Intemperies est, vel simplex, vel composita, sine, vel cum materia, orta à causis eandem vim habentib. vt supra capite *de morborum causis*: & plerumq; cum simili temperie præcipuorum viscerum.

Pecu-

Peculiariter intemperies frigida vel à causis refrigerantibus, vel ob spiritus & caloris natiui resolutionem, à laborioso partu, frequẽti abortu, graui morbo, &c. Propter frigidam intemperiem, quia vterus alimentum non conficit, neć superuacanea expellit, ideo crudis frigidisq; humoribus abundat, vnde obstetrix contactu oris vteri, pudenda multo mucore repleta percipit, os vteri quasi solidum est sine sensu, torpent inguina, difficulter mouentur; flatibus abundant, & quia spissior frigidiorque vterus est, non concipiunt; & menstrua supprimuntur, aut aquosa fluunt, venerem fastidiunt, omnesque actiones debiles, aut deperditas obtinent. *Intẽperies.*

Calidæ intemperiei contraria ratio est. Nam partes pudendi calidæ sunt, menstrua pauca exeunt, aut acria, rubicunda, nigra; cum dolore vt viæ interdum exulcerentur, & ob acrimoniam nullũ ordinem quoq; seruent, magna ad coitum appetẽtia est, &c. Quæ humida vteri intemperie laborant, laxas madidasque vteri partes habent, menses copiosos, aquosos aut decolores, coitum non appetunt; nec eo delectantur, neque semen retinenti, ob id non concipiunt, & si concipiant, cito abortiunt, ad motum impotentes sunt, & desides. In sicca intemperie contraria omnia sunt, pudendum contactu squalidum, siccum sentitur, ligamenta contrahuntur, menses paucissimi crassique sunt, initio coitu non delectantur, nisi calida intemperies coniuncta sit, deinde non facile satiantur, iuuantur humidis, læduntur siccis, &c. Compositæ intemperies ex his notis inter se complicatis dignoscuntur, si materia accesserit, intemperiem fouens, cognoscitur partim ex causis præcedentibus, partim ex affectis, vt excrementis, colore corporis, & imprimis papillarum, quæ vtero maxime consentiunt. Debilitantur functiones vteri nimis, ab intemperie calida humida; maxime frigida

ficca. Deinde ex ea, quæ à frigido humido ſucco or-
tum habet, vbi acetabula vteri muco replentur, cu-
ius ratione ſemen viri iniectum non detinetur, ſed
vel à concubitu, vel aliquandiu poſt effluit, menſes
exuberant, & inordinate interdū bis aut ter in menſe
defluunt, aquoſi, decolores, tempore menſtruorum
ſæpe pectinis, lumborum, crurumque grauitas adeſt
ſtomachus afficitur, & à vaporibus ſurſum eleuati
dolores, ſuffocationes vteri, &c. conſequuntur.

Morbi conformationis vteri. Secundo morbi conformationis vteri in ſuperfi-
cie interna ſunt, nimia aſperitas, attractionem ſemi-
nis impediens, ab exulceratione, exſiccatione, au
defluxu acrium humorum, vel immodica leuitas re-
tentionem ſeminis & conceptus prohibens, cuiu
cauſæ ſunt humor pituitoſus, craſſus, viſcidus tuni-
cis tenaciter adhærens, eaſque oblinens, &c.

Immodica dilatatio cauitatum vteri. Deinde morbi in meatibus & cauitatibus mem-
bri genitalis, ſunt immodica dilatatio & anguſtia
Nam hæc vim attracticem ſeminis in vterum, ac ex-
pultricem menſtruorum & partum prohibet, illa re-
tentionem ſeminis, conceptus & menſtruorum im-
pedit. Immodica autem dilatatio cauitatum & mea-
tuum fit, plerumque à relaxantibus, vt defluxu pitui-
toſorum humorum ex venis, aut ſeminis crudi, a-
quoſi ex vaſis ſpermaticis, aut à balneis humectanti-
bus, &c. aliquando à copia tenuium acrium humo-
rum ex apertione venarum vteri, &c. vt in profluuio
menſtruorum latius dicetur,

Anguſtia vteri. φίμωσις. Anguſtia vero ſeu contractio, & obturatio parti
genitalis mulieris communiter φίμ☉ & φίμωσις ap-
pellatur. Anguſtia vel eſt in pudendo aliſque vulua
vel in ipſo orificio vteri, vel in intermedio loco ſcili-
cet ceruice vteri proprie dicta. Oritur vel in vtero vi-
tio facultatis formatricis ex membrana aut carne in-
nata, foramen intercludente, ac etiam vt ſcribit Aui-
cenna & *Ariſtot.* 4 *de gener. Anim. cap.* 1. ex coaleſcen-
ti

tia & coniunctione labiorum oris vteri, vel post ortum, primo ex crasso viscido humore coaceruato intra vterum, qui interdum acetabula, siue orificia vasorum vteri oblinit, clauditque, aliquando os vteri & ceruicem occupat obstruitque, vt semen recipere nequeat. Deinde vsu medicamentorum valide astringentium intra os pubis, quod interdum ab imperitis obstetricibus fit à partu, ut fluxum immoderatum supprimant, aliquando à meretricibus, vt strictiores reddantur, virginesque habeantur. Tertio à corpore cauitati & foramini membri genitalis innato viã intercludente seu constipante, quale est tumor aliquis præter naturam, vt inflammatio, scirrhus, &c. carnis excrescentia ex vlcere pudendi, cicatrix callosa, aut membrana innata, quæ interdum meatum plane obturat, aliquando propendet, qualis affectus est, qui nympha & cauda vocatur. Præterea coalescentia oris vteri ex vlcere tunicas conglutinante, item compressio à multa omenti pinguedine, vt in obesis, quæ raro concipiunt, aut à tumore partium vicinarum & intestini recti, vesicæ, &c. Tandem conniuentia oris vteri à multitudine materiæ substantiam vteri ita distendente, vt os eius concludatur, quod in vteri hydrope & inflatione accidit. Proprie autem φίμωσις à Paulo & Celso vocatur obturatio seu interclusio foraminis membri genitalis à membrana aut carne innata, additur à nonnullis inflammatio indurata, seu tumor, scirrhus, coalescentia ab vlcere glutinante tunicas meatuum, & callosa durities.

Quæ vero vitio formatricis ex natiuitate obturantur, ab Aetio non perforatæ proprie appellantur. Dignoscitur affectus ex relatione ægri & contactu aut visu, adhibito speculo matricis. Quibus pudendi labia obturantur, nec coire nec menstrua emittere possunt. Si in ceruice sit obturatio coire quidem solent, sed semen à viro eiaculatũ cito decidit, *Signa loci affecti.*

menstruaque non habent. Sin in vteri orificio vitium sit, menstruis non carent, viroque vti possunt, sed non concipiunt: accidit tamen vt semen intra vteri angustum orificium admissum, conceptus caussit, verum ob angustiam loci fœtus prægnanti mortem accersit.

Morbi vteri in magnitudine.

Accidunt vtero morbi in magnitudine diminuta vel aucta. Diminuta autem magnitudo, seu paruitas vteri, vt plurimum ab ortu iis euenit, quæ concipere quidem solent, sed fœtum alere, & ad perfectionem deducere nequeunt. Sub aucta magnitudine continentur tumores omnes vteri præter naturam. Intumescit autem vterus duobus modis, vno à materia substantia vteri impacta, vnde tumor proprie dictus: alio ex materia præter naturam in cauitate collecta, quæ replet & non raro ad similitudinem prægnantium vterum extendit: sub hac specie continentur, mola, hydrops vteri, falsa ingrauidatio, &c. Tumor autem vteri proprie dictus, est magnitudo aucta cum intemperie orta ex materia impacta substantiæ vteri. Materia illa est humor aliquis, aut vapor flatulentus. Humor autem cuiuscunque generis esse poterit simplex, aut ex pluribus permixtus, aut non naturalis. Ex sanguine enim substantiæ vteri impacto oritur phlegmone exquisita, ex bile naturali, erysipelas; ex crassa acri, herpes; ex pituita naturali œdema: ex crassa lenta, scirrhus non exquisitus; huc referri poterit scirrhus ex Inflammatione indurata; ex melancholia naturali impacta & indurata, scirrhus exquisitus; ex adusta minus feruida, cancer; ex feruida carbunculus; ex flatulento humore impacto inflatio oritur. Adduntur his in ceruice vteri & pudendo condylomata, thymi, hæmorrhoides cœcæ, &c. in ano. Quare omni fere genere tumorum vterus affici solet, frequentissime inflammatione à sanguine ex venis in substantiam vteri effuso, ibique putrescente

Tumores vteri.

Species tumorum vteri.

Causa inflammationis vteri.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

rescente ; effunditur autem ob plagam & contri-ionem vteri, nimium coitum, abortum, exulcera-ionem, menstruorum suppressionem, longam & nolestam ambulationem, flatus, immodicus frigus, &c. Tumor autem vel totum occupat, vel partem nimirum anteriorem aut posteriorem, dextram vel sinistram superiorem seu fundum, aut partem inferiorem siue os; non raro ceruix vteri tantum afficiur, quod facile contactu, ac per dioptram dignosciur.

Signa tumorum. Vbi intumescit vterus ex conclusa materia intra auitatem, dum ægra ab vno latere in aliud se mouet, luctuationem & fragorem percipit, tumor vt plurinum maior est, magisq; æqualis, sed minus dolorifius, quam in tumoribus substantiæ vteri. Tumor veo vteri contactu deprehenditur, & ex tēsione aliqua n media abdominis parte cum læsis functionibus veri; si magnus sit, & in anteriori parte, vrina supprinitur, aut cum difficultate exit, dolor maior in pube ercipitur; si in posteriore parte, feces alui cū difficulate, egeruntur, dolor lūbos infestat: si fundus afficiaur, dolor & tumor ad vmbilicum pertingunt: sin laera, inguina tenduntur, ac crura grauantur.

Signa tumoris flatulenti. Tumor autem mollis cum dolore pungente & ditendente sine grauitate & febre, est à flatibus; tumor um grauitate ab humore, humor si pituita tenuis sit, umor mollis erit, tactui cedens, seseque rursum pau- *Oedematis.* atim attollens sine euidente dolore aut febre. In scir- *Scirrhi.* ho vero, tumor durus grauis percipitur sine doloe, nisi spurius sit, diffculter mouentur & in progresu color corporis mutatur; quod in cancro vteri non xulcerato quoque euenit, sed cancer vehementi *Signa cancri.* lolore pungente non sine calore affligit, præsertim circa summum ventrem, inguina & lumbos, & medicamentis facile exacerbatur, ipseq; tumor durus inæqualis colore fæculentus, aut subliuidus reperitur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

&c. si cancer exulceratus sit, excernitur sanies tenuis aquosa, nigra graueolens, aliquando sanguis, prædicta symptomata sæuiora redduntur, &c. si materia calida sit, & tumor sub genere inflammationis ex dolore febreq; deprehenditur. Nam omni inflammationi vteri coniuncta est febris continua, dolor acris pulsatilis, tensio grauitasq; imi ventris, oris vteri cōniuentia, &c. Dolor autem eo vehementior est, & febris ardentior, quo materia calidior fuerit, & inflammatio maior. Nam vbi inflammatio erysipelatis particeps est, tumor minor quidem percipitur, sed dolor & febris ardentior, sitis & vigiliæ pertinaciores, symptomata omnia vehementiora: inflammatio enim magna vterum stomachum cerebrum & cor in consensum trahit, vnde vomitus, anxietas, dolor capitis præcipue sincipitis, deorsum retractio tendinum colli, basis oculorum; pulsus parui cerebri, deliquia animi, &c. qualia vteri carbunculum potissimum comitantur, qui maxime lethalis est, ac ingenti ardore vehementissimisque symptomatibus sæuit. Omnis autem vteri inflammatio periculosa est. Terminatur interdum in abscessum, vt inflammationes aliarū partium, & dum pus fit, dolores & febres nullo ordine augentur, quæ confecto pure mitescunt, rursumque dum rumpitur abscessus, redeunt. Post abscessum disruptum, vlcus relinquitur.

Signa inflammationis.

Abscessus vteri.

Hydrops vteri.

Hydrops vteri sæpe sumitur pro intumescentia præter naturam inferioris ventris, à tumore vteri ex aquoso humore, aut flatibus conclusis; proprie vero tumor, qui ex humore aquoso, seroso, tenui oritur hydrops vteri proprie appellatur, qui à flatibus inclusis inflatio ac tympanites vteri. In hydrope colligitur tenuis serosus, aut aqueus humor, præcipue in spatio seu cauitate vteri, non raro in ipsius substantia ὑδατίδες erumpunt, seu vesiculæ aqua plenæ. Humor inclusus sæpe frigidus aquosusque est, inter-

dum

lum acris, qui cum expurgatur subcruentus sanio-sus effluit, quasi muria pudenda mordens & erodens. Causa est debilitas caloris natiui vteri, contracta ex frequenti abortu, difficili partu, suppressione menstruorum, vsu refrigerantium, vna cum angustia aliqua orificii ipsius vteri. Colligitur autem humor intra vterum, rarius per solam congestionem ob debilitatem facultatis alteratricis & expultricis, sæpissime per transmissionem aliunde, veluti ex vero hydrope abdominis, materia per cœcas vias in vterum prolabente; aliquando à vena caua serosum sanguinem in vterum instillante principium sumit: aut ex iecore & liene, vt verus hydrops, post longam menstruorum suppressionem & conceptum impeditum. Concluditur & detinetur humor intra capacitatem vteri ob angustiam aliquam ceruicis eiusdem, vt obstructionem à crasso lento humore, grumo sanguinis, &c constipationem à tumore, plerumque ob conniuentiam oris à copia humoris replentis & distendentis corpus vteri.

Signa hydropis. Mulieres quæ hydrope vteri laborant, sæpissime prægnantes existimantur. Consequitur hydropem vteri tumor, circa imum ventrem amplus laxus, & dum de latere in latus se conuertunt, strepitus aut murmur aliquis auditur, in ambulando grauitas, & respirandi difficultas, conceptus mensesque impediuntur, aut pauci praui cruenti fœtidi nullo ordine exeunt, os vteri ad contactum gracile & humidũ sentitur, excrementa alui graue olent, mammæ turgidæ laxæque fiunt, & si lac in mammis sit, vitiatur & aqueum euadit, &c.

Inflatio seu tympanites vteri. Inflatio seu tympanites vteri, est tumor ex flatulento vapore in vtero collecto & incluso. Concluditur flatus præcipue intra cauitatem vteri, aliquando poros vteri & vasa subit & distendit, Causa est debilitas caloris natiui vteri cũ angustia aliqua ori-

ficii eiusdem, vt in hydrope vteri; flatus autem interdum in ipso vtero gignuntur ob debilitatem caloris, vitiumq; sanguinis affluentis, sæpius ab aliis partibus ad vterum transmittuntur, nimirum à capacitate abdominis in vera tympanitide, ab intestinis, &c. Concluduntur & detinentur in vtero propter angustiam aliquam orificii, vt supra in hydrope vteri.

Signa. Comitantur inflationem vteri imi ventris tumor, qualis in vera tympanitide, qui ad digitorũ pulsationem sonum tympani æmulatur, dolor pungens, plerumque ad ventriculum & septũ transuersum ascendens, respirationis difficultas, dolor capitis, ciborũ fastidium, & quando bibunt, affliguntur, menses supprimuntur, conceptus impeditur, pedes & cauæ partes faciei intumescunt. Dolores autem vehementiores sunt, & curatu difficiliores, vbi flatus in substantia vteri & vasis continetur; leuiores si in sola cauitate conclusus sit, & tum sonus præcipue auditur, qualis in intestinis, quæ torminibus vexantur, &c. De falsa grauidatione & mola suo loco dicetur.

Tubercula vteri. Præterea in orificio, aut ceruice vteri, vel pudendo innascuntur varia tubercula coitum & conceptũ impedientia; quæ contactu, aut per dioptram deprehenduntur, vt condylomata, verrucæ, thymi, cœcæ hæmorrhoides, &c. quemadmodum in ano; deinde eminentiæ quædam miliares; præterea scabræ pruriginosæ quædã pustulæ, furfuraceas squammas reiicientes, productæ ab acribus salsis corruptis succis, in iis plerumque, quæ lue venerea inquinantur ex virorum infectorum consortio, eiusmodi pustulæ pruriginosæ maligna sordida & depascentia vlcera præcedere solent.

Nympha. Sub morbis in magnitudine aucta comprehenditur affectus, qui à Paulo & Aetio nympha appellatur, cui similis est morbus ille, quæ κέρκωσις, Latinis cauda vocatur. Verum cauda morbus est non in magni-

magnitudine, sed numero aucto, ac etiã in via. Nympha autem est substantia quædam carnosa supra alarum pudendi commissuram sita, quæ interdum ad tantam magnitudinem excrescit, vt deformitatem & pudorem pariat, notaq; sit insignis impudicitiæ. Nam vestimentorum attritu arrigitur, & similiter vt in viris ad venerem & coitum incitat.

Cauda. Cauda vero est carnosa quædam substantia, quæ ab orificio vteri exoritur, & pudendum muliebre implet, coitumque impedit, aliquando extra progreditur instar caudæ, vnde nomen habet. Hi affectus oriuntur ex redundantia sanguinis à natura nimiam carnem generante, quare æstate maxime augentur, quo tempore à calore partes dilatantur, hyeme minuuntur.

Morbi in numero. Afficitur vterus quandoque morbis in numero præter naturam aucto, cum in eo substantia aliqua contineatur, quæ ex vsu non sit, & functiones impediat; sub hoc genere continẽtur mola, falsa grauidatio, monstrũ, quæ propriè symptomata sunt facultatis generatricis; deinde Nympha, vt diximus, lapides & vermes vteri, fœtus mortui, secundina post partũ diu retenta; adduntur à nonnullis semen in vtero concretum, sanguinis grumus, pus exiccatum, &c. De mola, falsa ingrauidatione, monstro, secundina retenta, &c. infra de vitiis procreationis dicetur.

Calculi vteri. In vtero calculos generari, præter Aetium testis est *Hipp. 5. Epid. Sect.* 7. qui soluti non sunt, sed tunicis vteri aut collo ipsius affixi. Deinde tophacei, concreti ex crasso lento humore, & ab excrementis augmentum suscipiunt, ac mole sua partes premunt, conceptum prohibent, plerumque fluxum menstruorum.

Vermes vteri. Vermes ex vtero excretos se vidisse grauissimi authores scribunt, verum an ibi generentur, aut aliunde in vterum permeent, dubitatur? credibile est; vt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

in aliis compluribus partibus, ita in vtero generari, maxime in ceruice ob copiam excrementitiæ pituitę rugis adhærenté, sed paruos vt in recto intestino; maiores fortasse ex intestinis in vterũ migrare, vt voluit Priscianus & Cleopatra. Dignoscuntur ex prurітu partis, cum dolore, ac redundantia pituitæ in pudendo, tumultuoso somno, &c. aliquando cum menstruo exeunt.

Morbi in situ.

Præterea vterus à sua sede variis modis dimouetur, morbosque in situ patitur. Situs vteri est in hypogastrio intra vesicam & rectum intestinum, & vndiquaq; vinculis quibusdam laxioribus alligatur. Nam per fibras complures recto intestino, & vesicæ connectitur, per ligamenta propria ossi sacro & pubis per tunicam peritonæi cæteris; hepati, per vasa spermatica & venas hypogastricas; cordi, per vasa spermatica & arterias; cerebro & spinali medullæ, per neruos; quare maximus est consensus vteri cum vniuerso corpore, vt mox dicetur,

Mouetur autem vterus præter naturam à sua sede in omnem dimensionem, deorsum quidem in vteri procidentia, quando extra prominet: sursum vt in ascensu vteri, antrorsum retrorsum aut ad latera in contortione, seu reclinatione, auersione & recursu ad alias partes. Plato vterũ arbitratur esse quasi animal vorax, gignendi cupidum, si eo priuetur, ægre moram ferre, passimque per corpus oberrare, & ad semen excipiendum deorsum ferri, sursum deorsumque desiderio fugaque bene maleque olentium. Medici plerique vterum in coitu ad semen amplexandum hiare, & quodammodo distendi, deinde constringi volunt, sed à sua sede non prolabi nisi vincula relaxentur aut rumpantur, nec sursum moueri aut contorqueri nisi à vinculis & vasis contractis attrahatur aut infletur.

Prociden-tia vteri.

Procidentia autem vteri est, dimotio ipsius ex suo natu-

naturali loco à proprio pondere decumbente ob relaxationem aut disruptionem vinculorum, quibus sustinetur & continetur; Vincula illa sunt, quibus ossi sacro & pubis alligatur, item vasa & tunica peritonæi. Causa præcipua cur pondere suo deorsum delabatur, est solutio aliqua illorum ligamentorum, nimirum relaxatio proprie dicta, quando longiora redduntur, aut disruptio: relaxant autem & resoluunt humectantia, refrigerantia, emollientia, vt intemperies frigida humida, defluxus pituitosorum humorum, victus balneaque humida, frigiditas pedum & lumborum, animi consternatio, sessio in loco frigido, &c. Disrumpunt casus ab alto, plaga, oneris grauioris eleuatio; partus difficilis, vbi vterus vehementi conatu fœtum, aut secundinas expellens consequitur, aut vna cum fœtu mortuo vel secundinis, ab imperita obstetrice extrahitur & inuertitur; item vehemens sternutatio & vociferatio, cursus ad accliuem aut decliuem locum, saltatio, &c. Fernelius vteri descensum à prolapsu distinguit, & descensum appellat, vbi ad inferiores partes vterus prouoluitur; prolapsum vero affectum longe grauiorem, quod euersus vterus procedat, fundusq; eius oui anserini magnitudine promineat.

Differẽtia procidentia vteri.

Mercatus aliiq; nonnulli tres procidentiæ species ponunt, quarum vna est, quando vteri ceruix in vuluã procidit, altera vbi fundus totumque corpus in ceruicem excidit; & videtur quasi glans viri rubens in ore pudendi cum conspicuo foramine: tertia cum membrana eius interna procidit, & rugosa extra prominet. In omnibus prominet tumor mollis, quasi virili scrotum, maior aut minor pro magnitudine affectus, cum sensu ponderis pudendo incumbentis, quando erectæ consistunt; aut recto intestino quando sedent aluumque exonerant; si extra multum promineat, magnus dolor ardorq; in imo ventre & pudendo

dendo percipitur, vrina paulatim exit, & pudendum mordet, &c. Signa causarum ex causis præcedentibus & effectis suis dignoscuntur.

Ascensio vteri & reclinatio. Dimotio vteri à suo loco directe sursum, vt in Ascensu vteri, vel ad latera, vt in contorsione reclinatione siue auersione, oritur præcipue à contractione, siue breuitate vasorum & vinculorum vteri, perinde fere in conuulsione. Nam contractis vasis & ligamentis vterus è suo loco necessario dimouetur & detrahitur, & ad partem vehementius trahentem inclinat. Quare vbi vndiquaque vterus à vinculis æqualiter trahitur recta sursum ascendere videtur, sine inclinatione: sin contractio inæqualis sit ad vnam partem magis, quam aliam ad eam vehemmentius trahit, declinabit. Causa istius contractionis præcipua, est repletio vasorum & ligamentorum, plerumque ex menstruis retentis & suppressis, quando sanguis per venas ad interna vteri non descendit, vel quia orificia vasorum obstructa sunt, vel sanguis ita crassus, vt permanere nequeat, ac proinde in vasis retentus ea distendit, ac etiam vicinas vteri appendices replet & extendit. Deinde replentur & tenduntur vincula & appendices vteri ob tumorem aliquē, vt inflammationem, scirrhum, abscessum, &c. item ob spiritum flatulentum vtero conclusum, quod in suffocatione vteri præcipue accidit, quæ à plerisq; sub ascensu vteri cōprehenditur, licet simplex ascensus non sit, sed symptoma potius, vt suo loco dicetur. Præterea accidit breuitas & contractio quædam vinculorum vteri ex vehementi siccitate ipsorum, humidum natiuum depascente, ac ex frigiditate substantiam densante & cogente, sed rarius.

Opinio Fernelii de commotione vteri. Fernelius his causis commotionis vteri, addit ingenitam quādam vteri proprietatem, quia vt id quod noxium & iniucundum fugiat, iucundum & amicum amplexetur & fruatur, sursum deorsum ac quoquo

versum

versum exstimulatur & mouetur. Nam vterus odoribus non minus, quam cerebrum & cor afficitur, gratos enim & iucundos odores sectatur, & vt tetros refugiat in contrarium mouetur siue naribus, siue orificio pudendi admoueantur. Verum consentaneum non est hoc qualicunque motu vterum vlterius tendere quam à ligamentis aut propria ceruice permittatur, nec à suo loco proprio recedere, vt in commotione vteri à relaxatione & contractione ligamentorum.

Signa commotionis. In quam partem vterus inclinat ab obstetrice digitorum admotione deprehenditur, ac etiam partis illius tumore, tensione & dolore, Nam parti in quam inclinat dolores incumbunt, & vterus durus veluti pila insidet. Quare vbi ad superiora recta trahitur siue ascendit, ventriculus, & organa respirationis læduntur, dolor in præcordiis affligit, difficultas respirationis, animi deliquia, aliaque complura symptomata, prçcipue si adsit vera suffocatio: si ad latus inclinet, propinqui fœmoris distentio, dolor, stupor & refrigeratio, motusque eius difficilis indicio erit: si retro, vtriusque coxæ & cruris dolor, stupor, difficultas motus, alui suppressio: sin ad pubem peruertatur, ibidem dolores percipiuntur & lotium supprimitur. Retractio vero vteri sursum, si ad latus dextrum denotat venas hepaticas, ad sinistrum spleneticas copia sanguinis distentas à sua parte vterum rtrahere.

Solutio continui. Tandem accidunt vtero morbi in solutione continui, vt vulnus, deinde dilaceratio & disruptio vasorum & membranarum ex difficili partu, fœtus aut secundinæ violēta extractione, effreni concubitu, casu ab alto, &c. Tertio exulceratio siue vlcus vteri. Oriuntur autem vlcera multiplici de causa. 1. ex vulnere. 2. ex disruptione ac dilaceratione vteri 3. ex inflammatione in abscessum suppurata ruptaque ex cancro eroso, alioque tumore, 4. ex putrefactione *Vlcera vteri.*

fœtus

fœtus mortui aut ſecundinæ retentæ, vel menſtrui ſanguinis ſuppreſſi & retenti in vtero. 5. ab acri bilioſo aut ſalſo humore erodente & defluxu vias abradēte, quod accidit vitio proprio vteri, vel ab expultrice partium irritata, per hanc partem purgante vitioſa excrementa, vt in muliebri profluuio latius dicetur. Præterea vlcera pudendi ceruicis ac ipſius etiam vteri frequentiſſimi ortum habent à lue gallica, ex excrementis inquinatis & putrefactis circa locellos & rugas. His additur eroſio vteri ab acribus medicamentis.

Differētia & ſigna vlceris.

Vlceris variæ differentiæ ſunt, Nam vel ſimplex purumque eſt inflammatum, vel ſordidum, vel depaſcens, vel fiſtuloſum & calloſum, item cancroſum, vel carbunculoſum. Deinde obſidet vlcus interdum vterum aut eius orificium; nonnunquam ceruicem, non raro pudendum. Exulceratio ipſius uteri, vt abſceſſus eſt in ſinu ſeu cauitate, eſt quandoque in ſuperficie parteque conuexa. Nam nonnunquam abſceſſus vteri erumpit inter peritoneum & inteſtina, ita vt in imo ventris tumor appareat, qui iudex eſt abſceſſum in eam partem dum ſuppuratur inclinare; interdum inteſtinum rectum aut veſica vlceris quoque particeps eſt, vnde aluus vel vrina cum difficultate enacuatur. Facti vlceris indicia ſunt pus per genitalia deſtillans, vellicatio & punctio vteri, dolor punctorius in parte affecta, præcipue dū contrectatur, qui ad coxas imumq; ventrem, quandoque ad iugulum ſurſum pertingit, vnde febris lenta, dolor ſincipitis & radicum oculorum ad manum digitos ſe extendens, vt inflammatione vteri. Vlcus in pudendo, aut ceruice, contactu, aut per vſum dioptræ deprehenditur; altum & reconditum intra ſinum vteri, per ſubſtantiam & colorem eorum, quæ cernuntur. Vlcus purum coniectabis, cum humor paucus albus æqualis craſſus minimeque

que fœtidus exierit; inflammatum vbi saniosa pauca cruenta cum magno dolore: sordidum si copiosa minus cruenta cum minore dolore: sin depascens fuerit, euacuabuntur saniosa magis fœtida nigra corrupta, acria interdum cruenta, & grumosa, cum ingenti dolore ad coxas & iugulum sæpe pertingente. Fistulosum vlcus dignosces ex callo forma fistulari obducto, ex tenui virulenta sanie cum exiguo dolore.

Vlceris cancrosi signa supra enumerata sunt. Inueterata vlcera vteri maligna depascentia & periculosa redduntur: si sanentur, cicatricem relinquunt ægrasque steriles reddere solent. Sub genere vlcerum continentur Rhagades vteri, quæ eodem modo oriuntur, vt in ano.

Hactenus de morbis, qui vtero proprie & per essentiam accidunt, læduntur functiones, quæ ope vteri perficiuntur, ab errore externo vitio obiecti siue seminis & sanguinis menstrui ac per consensum aliarum partium. Nam primum vbi semen & sanguis menstruus à naturæ modo recedunt, & in quantitate & qualitate peccant, functiones vteri læduntur, ac aliæ partes in consensum sæpe trahuntur. De vitiis seminis, quæ viris & mulieribus communia sunt, supra dictum est. Vitia sanguinis penes quantitatem sunt sanguis ex venis affluens, nimis copiosus, aut paucus, nullusque. Deinde ratione qualitatis, calidus vel frigidus, acris, tenuis, vel crassus lentus, corruptus, aut ita vitiatus, vt nō modo ad fœtus procreationem & nutritionem ineptus sit, sed etiā ipsi vtero infestus, vnde varii morbi & symptomata. Menstruum sanguinem vterus non attrahit & expellit, sed natura totius corporis id quod redundat in venis, & superest vltra nutritionem, per vterum expurgat, & parsimonia affecta id totum sui gratia asseruat: ac proinde vterus vsum tantum commodum susce-

Læsiones vitio obiecti.

ptioni

ptioni menstruorum præstat, sicut & generationi.
Nimis copiosum sanguinem natura irritata immo-
dica copia & acrimonia ad vterum transmittit, vt in
profluuio menstruorum dicetur. Paucum aut nul-
lum suscipit ob defectum sanguinis superflui in cor-
pore, aut quia per alias partes expellitur; vt per na-
res, os, hæmorrhoides, &c. prauus seu vitiosus san-
guis in venis coaceruatur læsa concoctrice iecoris &
ventriculi ac affectis præcipuis visceribus; ad vterum
vero partem debilem, maximeque oportunam robo-
re facultatis cæterarum partium relegatur, vt in pro-
fluuio muliebri mox dicetur.

Affectus vteri per consensum. Trahitur vterus in consensum à vicinis partibus affectis, vt à recto intestino, visica, &c. Deinde à ventriculo prauis succis referto, ac ab aliis neruosis partibus affectis, item à capite ex catarrho, ac ab omnibus partibus, quæ à natura mutuum consensum cum vtero adeptæ sunt, ita vt suos proprios affectus vtero facile communicent, & vterus illis viciffim suos; ex quo consensu in hystericis tanta symptomatum diuersitas.

Restat vt de symptomatibus in specie dicamus, quæ fœminis accidunt circa menstrui sanguinis expurgationem & procreationem.

Symptomata quæ contingunt circa euacuationem menstruorum. Purgatio autem menstruorum tripliciter læditur. I. quando plane tollitur, & menstruorum suppressio vocatur, II. quando imminuitur seu non iusta quantitate, aut rarius, quam oportet menstrua expurgantur. III. vbi deprauate exeunt. Deprauata vero expulsio intelligitur, vel ratione quantitatis immodicæ sanguinis, quæ profluuium menstruorum vocatur, vel qualitatis, quando menses decolorati, vel humor alius à sanguine excernitur, vt in profluuio muliebri seu vterino; vel ratione modi, si cum dolore guttatim exeant, quæ affectio stillicidium vteri proprie appellatur. Nam vbi sine dolore menstrua gut-

tatim

tatim, siue parce & difficulter egrediuntur, certisque temporibus, sub diminuto profluuio menstruorum potius, quam deprauato continetur.

Carere menstrua purgatione aliquibus mulieribus naturale est, aliquibus præter naturam: naturale tantum iis est, quæ nulla molestia totius corporis & vteri afficiuntur. Aetas idonea purgationi menstruorũ, debita quantitas, & tempus vnum certum determinatũque non est, sed euariant hæc omnia pro dispositione & temperamento corporum, victusq; ratione, vtplurimum post 14 ætatis annum incipiunt, & ante 50. desinunt. In temperatis, beneq; constitutis corporibus non prægnantibus, nec lactantibus singulis fere mensibus duobus aut tribus diebus, à natura sanguis rubens, animalis recenter mactati similis per venas in sinum aut ceruicem vteri terminantes expurgatur, mensura duarum heminarum Atticarum aut paulo plus, vt voluit Hipp. Aliquæ tamen parum purgantur, & nonnullæ citra omnem menstruorum purgationem innoxie viuunt.

De suppressione menstruorum.

Vterus, vt supra diximus, menstruum sanguinem non attrahit & euacuat, sed natura corporis seu expultrix præcipuorum viscerum & venosi generis, id quod redundat vltra nutritionem, & molestũ est per venas vteri statis temporibus expurgat. Quare suppressio menstruorũ est abolita menstrui purgatio in fœminis iustæ ætatis, orta ex frustratione facultatis expultricis. Frustratur vel ob debilitatem ipsius facultatis, vel vitium sanguinis, qui expelli debet, vel angustiam vasorum vteri & ceruicis per quæ expurgatur. Sub debilitate expultricis facultatis comprehendimus sensus hebitudinem seu torporem, vt causam sine qua non. Nam expultrix vt irritetur & expellat, pondus aut acrimoniam sanguinis præsentiscere debet: igitur quanto minus senserit ea; quæ noxia sunt, eo minus aut tardius ad expellẽdũ insurgit. Debilita-

tur expultrix viscerum venosique generis & totius corporis, ac sensus quoq; obtunditur ob intemperiē frigidam, deinde ob prauum quemcunq; affectū calorem natiuum debilitantē, vt validas obstructiones scirrūq; iecoris, lienis, vētriculi, in cachexia, hydrope, &c. cerebri in lethargo, epilepsia, &c. pulmonū in asthmate. Vitia autem sanguinis sunt defectus, crassities & viscidiras ac prauus motus, quando ab vtero auocatur, & ad alias partes decumbit & euacuatur.

Suppressio ex defectu superflui sanguinis.

Deficit autem sanguis superfluus in fœminis nonnullis iustæ ætatis à natura, quæ suum alimentū perfecte digerunt, nihilq; superflui relinquūt, cuiusmodi sunt viragines, quæ coloris fusci sunt & corpora neruosa, cōpacta, robusta, hirsura obtinent, pectus & humeros latos, lumbos amplos, mammas solidas, vocem grauē, &c. Deinde quæ validis exercitiis, quicquid in ipsis superfluū est, consumunt, vt saltatrices, aliæque fortibus exercitiis vtentes. Tertio in grauidis & in lactantibus. Nam sanguis superfluus in grauidis, in fœtus nutritionem conuertitur; in lactantibus vero ad māmas transfertur pro lactis generatione. Hæ omnes citra vllum affectum totius corporis aut vteri menstrua purgatione carere solent. His addūtur ab Aetio fœminæ obesæ, quæ præ cæteris exangues sunt, angustasq; venas obtinent, & sanguis qui in illis est fere in pinguedinem trāsit, cuius inditium est, quod rarissime concipiant. Deinde graciles ob diuturnū morbum attenuatæ, quæ nihil penitus superflui sanguinis habent. Verum ista gracilitas nisi connaturalis sit, & foueatur à debilitate viscerum, aut atrophia, non semper, sed ad tēpus defectū mēstruorum efficit. Deficit quoq; sanguis ex medio tenui victu, defectu vtilis alimenti, vigiliis, curis. Deinde deficit fluxus menstruorū, ab immodica sanguinis copia, ac nimia crassitie & viscositate, quæ plerumq; vias quoq; intercipiunt, suppressionem gignunt. Terti-

aue-

uertunt ſanguinem ſuperfluum ab vtero, & ad alias artes tranſmittunt immodicæ euacuationes per alias vias, vt fluxus ſanguinis per nares, os, hæmorrhoides, vulnera, phlebotomia per ſuperiores venas ysenteria, cæterique alui fluxus, vomitus, immodici ſudores, &c. præterea ingens timor & mœror non olum ſanguinem ab vtero auocant, ſed etiam refrigerant; connatum calorem extinguunt, &c. His modis citra affectum vteri deficiunt menſtrua.

Suppreſſio menſtruorum ob anguſtiam vteri.

Defectus autem menſtruorum, qui citra affectum teri oritur, à nonnullis ſuppreſſio notha impropriè ue dicta vocatur; quę ex affectu vteri, vera ſuppreſſio menſtruorum. Affectus omnes vteri menſtruorũ urgationem impedientes ad anguſtiam vaſorum & auitatum reduci poterunt. Cauſa anguſtiæ vel ab ortu accidit vitio conformationis, vel poſt natiuitatē, aduentitia eſt. Nam ſupra dictum eſt, anguſtia vaas ſpecies cauſaſq; habet, quarum vna eſt ſubſidena ex ſubſtantiæ vteri condenſatione, duritie & ſiccitate, ac ipſorum vaſorum contractione & aſtrictio ab intemperie frigida vel ſicca, vel vtraq;, aliquan ſicca calida, item ex vſu medicamentorum immoce aſtringentium, & exſiccantium; fit etiam ſubſientia oris & ceruicis vteri ex peruerſione ſeu diſtorone eiuſdem. Secundo obſtructio vaſorum & viam à copioſo ſanguine craſſoque infarcto, & à quonque craſſo lento humore. Tertio conſtipatio & turatio meatus ab innata membrana ſeu pellicula, in non perforatis, vel carne aut callo ex vlcere, vel catrice oſcula vaſorum exſiccante, vel tumore alio, vt inflammatione, ſcirrho, &c. Compreſſio varum & cauitatum à tumore partium incumbentiũ, in obeſis & hydropicis, vt ſupra dictum eſt. His ad tur coaleſcentia & conglutinatio ex vlcere, &c.

Diminutæ euacuationis cauſa.

Hæ omnes cauſæ ſi leuiores fuerint, pro ſuppreſſione diminutam menſtruorum euacuationem & tar

dam, interdum ad formam stillicidii paucam sine do… loie efficiunt. Nam tardæ euacuationis, quæ debiti… tempus remoratur, & diminutæ, causæ præcipu… sunt expultricis debilitas, sensusq; hebitudo & ma… teriæ defectus vel crassities, viscidi tas, &c. ac semian… gustia vasorum, vteri.

Signa suppressionis. Vtrum menses plane suppressi aut diminuti sunt… cognoscemus ex relatione patientis. Si mulier qu… non concepit aut peperit, lac in mammis habet, men… strua ei defecerunt. Prægnantes vero propriis signi… distinguuntur ab illis, quæ menstrua suppressione la… borant nimirum contactu orificii vteri, si citra durit… em clausum inueniatur, &c. Nā quæ suppressione la… borant, occlusio semper est cum duritie. Suppressio… nis, quę ex defectu sanguinis non oritur, symptoma… ta sunt cibi fastidium, nausea, horrores inæquale… totius corporis grauitas, præcipue lumborum & sca… pularum, dolor lumborum, colli & syncipitis ad ra… dices oculorum pertingens, lassitudo tensiua: in pro… gressu febris lenta, vrinæ crassæ turbidæ rubicund… sæpe nigræ cum quodam sanioso humore, dysuri… stranguria, tandemq; alia grauissima symptomata… morbi. Causarum diuersitas partim ex victus ration… habitu corporis & excrementis partim ex relatio… patientis deprehenditur: si vitium naturale sit, me… sium beneficio à primis annis destituuntur, sin a… uentitium ex iis, quæ supra cuique affectui asscrip… sunt dignoscitur.

Nota moderatæ purgationis. Purgatio menstruorum statis temporibus mode… ta mulieres à variis morbis defendit. Moderata æs… matur non ex multitudine, sed ex tollerantia & cō… rentia, Nam copiosa euacuatio citra omnem viriu… iacturam immodica non est, nec profluuium me…

Profluuium menstruorum. struorum. Sub profluuio menstruorum continetur… mnis purgatio sanguinis per vterum, supra naturę… res & modum, quando menses aut copiosius profl… un…

...nt, aut diutius, quã pro sanguinis multitudine, aut ...requentius, & non statis temporibus. Menstruorum ...rofluuium est immodica sanguinis per vterum euacuatio, orta ab expultrice totius corporis, vel præcipuorum viscerum stimulata à copia, vel qualitate sãguinis, aut retentrice vteri & ceruicis eiusdem debilitata ob apertionem, ruptionem, aut erosionem vasorum. Causa huius mali vel extra vterum est facultas expultrix totius corporis, viscerum aut venosi generis stimulata, vel in vtero retentricis vasorum debilitas. Expultricem autem stimulat primum sanguinis nimia copia supra vasa aut vires, vt in plethoricis, quę tanta interdum est, vt non solum expultricem irritet, & orificia vasorum aperiat, sed etiam ipsas venas vteri disrumpat. Deinde sanguinis vitiosa qualitas, quãdo calid⁹, acris, tenuis, seu bilios⁹, serosus, aquosus salsus melãcholicus, corruptus, ratione cacochymiæ, contractæ ex praua victus ratione, & vitiosa viscerum constitutione, &c. vnde menses decolorati, ...am cũ sanguis vitiosus in toto aut iecore venosoq; genere ob retentricis debilitatem contineri nequeat, natura vi exultricis ad vasa vteri protruditur, tanquam ad partem debilem maximeq; oportunam; & ... magis quo partes ipseque vterus magis exquisito sensu præditus est. In crisibus accidit quoq; vt natura sanguinem vitiosum ad vterum transmittat, sed hæc euacuatio est plerumq; cum tollerantia & conferẽtia.

Retentrix vteri debilitatur proprie ob apertionẽ, ruptionem aut erosionem vasorum, per accidens robore expultricis stimulatæ. Ἀναστόμωσις seu apertio orificiorum vasorum vteri aut ceruicis eiusdem fit à copioso sanguine facultatem expultricem exstimulante, item ab intẽperie frigida humida, & à balneis, ...mentis orificia relaxantibus, emollientibus, &c. ...uptio quoq; oritur ex sanguinis copia irruente, vt ...m dictum est, à causis quibuscunq; disrumpẽtibus

& vulnerantibus, quales sunt laboriosus partus, cum fœtus vel grandior est, vel vitiose situs, vel violento conatu excluditur, item fœtus, & secundinæ violenta extractio, effrenis coitus, casus ab alto, plaga, &c. Erosio fit ex acribus salsis corruptis humoribus, ab vlcere vicinarum partium, ac à medicamentis acribus extrinsecus admotis quæ menses prouocant.

Anticipatio menstruarum.

Ab his causis menses immodica quantitate profluunt, debitum vero tempus anteuertunt ob easdem causas, & proprie ob expultricem ante tempus irritatam, & retentricem debilitatam, quibus additur sensus acrimonia; nam quanto partes exquisitiori sensu præditæ sunt; eo citius afficiuntur & irritantur, vt noxia expellant.

Signa.

Immodica menstrui sanguinis euacuatio æstimatur, ex virium debilitate, malaque tollerantia, eamque comitantur symptomata, quæ ex virium calorisque natiui debilitate consequi solent, vt in appetentia cruditates, fœdus corperis color, sæpe tumor pedum & totius corporis œdematosus. Deinde ex viscerum totiusque affectu fluor copiosior est, ex solius vteri parcior; si causa sit sanguinis copia adsunt signa plethoræ ad vasa vel vires: sin à qualitate sanguinis; eiusdem generis egreditur acris biliosus, serosus corruptus, &c. mensesque magis decolores sunt.

Menses decolores.

Menses decolores hic voco, vbi excernitur sanguis cum aliis humoribus permixtus, ita tamen vt sanguis prædominetur. Nam vbi alius humor prædominatur, & serosa, alba pallida viridia nigra, saniosa, nullo ordine & circuitu prodeunt, Fluor vterinus peculiariter vocatur.

Præterea considerandа est sanguinis erumpentis multitudo, & delationis modus. Nam ex amplioribus venis apertis aut ruptis, magna sanguinis copia confertim profluit, à minoribus vero vice versa. V rum ob vasorum apertionem sanguis non statim

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

in progressu copiosus sine dolore profunditur ob dis- ruptionem statim initio copiosus cum dolore, & præ- cesserunt causæ rumpentes: ob erosionem initio pau- latim, aut in forma stillicidii sensim cum dolore e- rumpit interdum sanguis purus, interdum serosus saniei specie, assidue aut ex breuibus interuallis.

Vbi sanguis paucus ex breuibus interuallis, aut guttatim forma stillicidii exit, stillicidium vteri no- minatur & stillicidio vesicæ seu vrinæ correspondet, vt Ischuria menstruorum suppressioni. Verum vbi sanguis guttatim ex rarioribus interuallis non mul- tus sine dolore prodit, ad diminutum fluxum men- struorum refertur, vt iam diximus: sin breuioribus interuallis & cum dolore, ab Aetio stillicidium vteri proprie appellatur. Huius causæ sunt meatus angu- stia non perfecta, diuersimode contingens, & reten- tricis debilitas, ac distentio à sanguine copioso, aut humore crasso ad vterum detruso, qui non facile nec cito foras euacuatur, interdum erosio, &c. *Stillicidiū vteri.*

Fluxus muliebris & vterinus sumuntur indifferen- ter pro omni humiditatum euacuatione ab vtero, quæ nec seminis est, nec sanguinis menstrui: aliqui tamen vterinum fluxum à muliebri distinguunt e- umq; esse volunt, euacuationem humoris non à to- to, sed solum ab vtero, seu illius solum qui in vtero generatur, & per congestionem colligitur ex affectu proprio. Profluuium muliebre proprie est vitiosorum humorum ex toto corpore per vterum expurgatio, ab expultrice viscerum irritata plerumque cum de- bilitate vasorum vteri. In fluxu considerantur pars mandans & recipiens & materia. Pars mandans, quæ per vterum expellit, sunt præcipua viscera, aut totum corpus, venosumque genus præter naturam affecta à vitiosis humoribus. Pars recipiens est v- terus, ob debilitatem retentricis venarum, aut quia ad fluxiones recipiendas maxime oportunus *Profluuiū muliebre & vterinum.*

eſt. Materia quæ ab expultrice euacuatur, tenuis & ichoroſa magis, quam craſſa, eſt interdum corrupta, putrida, fœtidaq; aliquando non; ſæpiſſime alba, ex tenuis pituitæ defluxu, non raro ſeroſa à ſeri ſuperfluitate, nonnunquam pallida aut citrina ex affluxu bilis, quandoq; rubra quaſi ſanies, aut ichor ſanguinis, rariſſime nigra ex melancholia, ſæpe varia ex variis humoribus. Purus ſanguis non eſt, niſi in vtero eroſio, aut diſruptio excitata ſit.

Cauſa profluuii muliebris.

Cauſa vitioſum humorem gignens in profluuio muliebri proprie dicto in viſceribus conſiſtit, aut à praua victus ratione oritur, ſicut in vterino fluxu in ipſo vtero. Viſcera autem affecta aut inquinata vitioſos humores aſſidue gignunt; vt materiam pituitoſam ventriculi, iecoriſque refrigeratio, in iis, quæ laxiore humidiore corpore ſunt, & in otio viuunt, & frigido humido victu vtuntur; ſeroſa & aquoſa humiditas fit à læſa ſanguificatione, ſerique ſegregatione; birioſa ob intemperiem viſcerum calidam, &c. Corruptio humorum ex putredine in vaſis paruiſque alimentis, &c. Profluuium vteri ex ſolo vtero affecto rariſſime oritur imprimis ob debilitatem caloris natiui ab intemperie frigida, ſcirrho, frequenti abortu, difficili partu, contuſione, interdum ob eroſionem, &c.

Signa.

Signa fluxus muliebris ſunt, pudenda aſſidue madent humoribus varii coloris, facies, totumque corpus decolor eſt, oculi prætumidi, difficulter ſpirant, pedes tument, inferiora torpent, ſi ex vtero ſit fluxus parcior eſt, colorque corporis non ita ſubito mutatur, &c. Cauſarum diuerſitas ex colore & conſiſtentia excretorum dignoſcitur, color vero in pannis quibus deterguntur hæ ſordes exſiccatis.

Gonorrhæa.

Albo fluxui vterino ſimilis eſt in mulieribus gonorrhæa, inuoluntaria ſeminis euacuatio ex vaſis ſpermaticis per ceruicem vteri & pudendum ob debilitatem facul-

facultatis retentricis non aliter, quam in viris supra dictum est. Discernitur hæc ab albo profluuio, quod materia alba, pauca, crassa ex longioribus interuallis, ac etiam tempore menstruorum exeat, quod in fluore vterino non fit.

Præterea vterus affectus ex semine & menstruo retento & corrupto, principes partes in consensum trahere solet; vnde varia symptomata hysterica, quæ sub nomine vnius præcipui & grauissimi symptomatis, nimirum suffocationis seu præfocationis ab vtero continentur, quæ à Græcis πνὶξ ὑστερικὴ, & si grauissima fit cum respiratione & pulsu insensili ἄπνοια ὑστερικὴ nuncupatur. Nam huius mali vnum maxime commune symptoma est respirationis debilitas, quæ omnium primo & grauissime afficitur, adeo vt prorsus cohibita & sublata videatur. Quare strangulatio symptoma proprium vteri non est, sed organorum respirationis, deinde cordis, cerebri, ventriculi, aliarumque principalium supernarumque partium, quæ ab vtero læduntur; quarum læsionum causa in vtero consistit. Hæc passio quia cito fit, desinit, & per interualla subito recurrit, atque interdum intra paucas horas interimit, à sola intemperie frigida ortum habere non videtur, sed à vapore tetro, maligno & venenato ex semine, aut sanguine in vtero retẽto & corrupto. Nam constat mulieres salaces viduasque, quæ à complexu venereo abstinent, aut quibus menstrua suppressa sunt, hoc malo maxime infestari. Deinde in paroxismo vterum vtplurimum se commouere sursumque recurrere.

Præfocatiõ vteri.

Itaque præfocatio ab vtero est magna respirationis debilitas repente ex interuallis fere repetens, vna cum læsione functionum cordis, cerebri, aliarumq; principalium superarumque partium; orta ex tetro maligno vapore, ex semine, aut sanguine menstruo retento & corrupto in vtero, qui ipsum vterum inflat,

Definitio suffocationis vteri.

irritat & commouet, & ex vtero sursum sublatus supernas principesq; partes afficit. Corruptio autem seminis & menstrui sanguinis præcipue est intra sinum seu cauitatem uteri, licet semen intra vasa spermatica, & sanguis in venis uteri retentus computrescere queat, non aliter quam in febribus putridis, verum ea putredo non ita maligna est, ac febres diuturnas & hystericas virginum passiones magis excitat. Vapor malignus ex corruptione in utero genitus, uterum inflat, & ad expellendum stimulat, ut sursum recurrere & contorqueri plerumq; percipiatur: vnde primum intestina, hinc diaphragma & ventriculus comprimitur; ac ipse vapor ex vtero sublatus in diaphragma thoracisque partes, respirationem tam exiguam efficit, ut insensilis sæpe appareat; ac per arterias in cor irruens spiritus caloremque natiuum debilitat, leues animi defectiones, totius corporis refrigerationem, pulsus interdum validiores, interdum adeo paruos facit, vt non percipiantur; ad ventriculum delatus, eructationes, ciborum fastidium, nauseam, &c. In cerebrum alias stuporem grauem omniũ sensuum excepto auditu, altum soporem, alias desipientiam, furorem, interdum conuulsionem, &c. Quare hæc affectio omnes eadem forma non inuadit: Deinde vt epilepsia, diuturna est, & per circuitus crebriores aut rariores repetit, singulisque accessionibus præceps periculum affert.

Causa varietatis symptomatum. Causa varietatis & diuersitatis symptomatum cõsistit in putredinis qualitate, deinde copia, ac etiam in debilitate membrorum, quæ vtero consentiunt & compatiuntur. Nam quo substantia præstantior est, eo deteriori putredine corrumpitur, magisque perniciosam qualitatem contrahit, quare ex coruptione seminis putredo omnium pernitiosissima oritur, ex sanguine magis pernitiosa, quam ex aliis humorib. Vnde Stephanus Atheniensis teste Galen. apnæam hyste-

hystericam fieri tantum putauit, ex tetris vaporibus in cor sublatis ex semine corrupto. Quæuis putredo pro maioris minorisque ratione, maiora aut minora producit symptomata. Nec mirum videri debet, vel ex minima seminis mole in venenatam naturam corrupta, tanta accidentia consequi: nam exiguum virus scorpii per angustissimum foramen iniectum, lõge sæuiora producit, & saliua canis rabidi si corpus tetigerit confestim, interdum ex longiori temporis interuallo rabiem excitat.

Differentiæ præfocationis vteri. Huius affectus tres gradus, aut species à nonnullis statuuntur, quarũ vna vehementissima est, apnæa hysterica, vbi pulsus & respiratio non percipitur, totumque corpus refrigeratur; altera in qua ægre spirant, pulsumque debilem habent, sensu non omnino priuantur; tertia quando brachia & crura conuelluntur, &c.

Signa. Vbi paroxismus in propinquo est, præcedunt hæc signa torpor mentis, pigritia corporis, crurum debilitas, aspectus mæstus, &c. cum iam incipit repente oritur respirationis debilitas, obmutescentia, altus sopor, stupor mentis & sensuum, crurum retractio, aliaque supra proposita: & vbi accessio remittit, humiditas quædam ex locis mulieribus tactu excurrere percipitur, vterus paulatim laxatur, intestina murmurant, malæ rubescere incipiunt sensus motusque redeunt, &c. Superuenit hoc mali genus, præcipue autumno & hyeme, & iuniores ad Venerem procliues, steriles; & viduas maxime corripit. Distinguitur à cognatis affectibus uteri commotione, & quod præcesserit suppressio menstruorum aut seminis, & affectus uteri: à syncope, quod pulsus aliquis utplurimum sentiatur, sudor frigidus non erumpat, nec facies pallida sit, neque odoratis iuuentur, nisi inferioribus admoueantur. Ab apoplexia, quod sentiant si pungentur; ab epilepsia, quod vocatæ audiant, &

post

post paroxismum plerumque recordentur, ac facies tumida magisq; rubicunda sit, &c. In apnæa hysterica, an viuæ sint sternutatoriis cognoscendum; experiri floccis naribus admotis, aut vase aqua pleno imposito regioni stomachi, iuditium fallax est.

De vitiis procreationis. Superest, vt de symptomatibus ad procreationem pertinentibus dicamus. Procreatio autem quantum ad vterum absoluitur conceptu fœtus formatione & gestatione, vsque dum fœtus absoluatur, tandem partu legitimo. Ad has actiones perficiendas necessaria sunt, primo ager fertilis siue vterus bene temperatus & conformatus, qui vires omnes quatuor naturales robustas obtinet, licet omnibus pariter non agat, sed peculiariter attractrice, vt semen genitale suscipiat, retentrice & alteratrice; vt ex suscepto semine concipiat, fœtumque absoluat, expultrice in partu, vt legitimo tempore fœtum perfectum in lucem edat, vna cum secundinis. Deinde requiritur semen fœcundum vtriusque sexus permixtum & in vterum attractum, ex quo fit primum conceptio, deinde fœtus adumbratio: ac etiam sanguis menstruus per vteri acetabula, quo fœtus nutriatur & augeatur, & partes nonnullæ generentur. Quare vniuscuiusq; horum defectu operationes facultatis generatricis vitiantur & impediuntur.

Symptomata procreationis. Læsio autem cuiusque actionis tribus modis accidit. Nam primum mulier ex viro aut omnino non concipit & generat, quæ læsio sterilitas proprie dicitur; aut concipit quidem, sed raro vt semel tantum, &c. & hæc quoq; sterilitas vocatur, vel deprauate & perperā sub qua contineri poterit inanis conceptus, ac etiam numerosus, quando vno tempore plures concipiunt, quam alere & ad perfectionem perducere queant. Secundo vitia formatricis facultatis in vtero sunt mola, falsa grauidatio, deinde debiles & morbosi fœtus, tertio monstrum, ac etiā fœtus immodica

magnitudo,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

magnitudo, quæ gestationem, partumque difficilem reddit. Gestatio læsa consideratur, vel ratione temporis, si fœtus immaturus & ante tempus in lucem edatur, & abortus proprie nũcupatur; vel ratione modi, vbi gestatio molesta & grauis est cum variis symptomatibus, vt nausea, fastidio ciborum, pica, ventris grauitate, strangulatione vteri, &c. Tandem partus læditur cum citius fit, seu ante tempus legitimũ fœtus exit, & dum abortus est, vt diximus; vel tardius fit quam oporteat, vt cum fœtus in vtero debiles aut mortui non egrediuntur: vel cum magno dolore aut labore exeunt, aut modo non naturali, vt primo pedibus aut brachiis; aut secundina relicta, &c. & tum partus difficilis appellatur.

Conceptus quid? Initium procreationis est à conceptu. Conceptus autem est fœcundi seminis vtriusq; sexus in vterum attracti in perfectum actum traductio, ab insita facultate residente in semine maris, vt in physiologicis demonstratum est. Nam ad conceptionem requisita sunt, primo vt per coitum semen viri prolificum in interiorem vteri ceruicem eiaculetur; Deinde vt mulier cum voluptate rite suscipiat, & pariter suum semen in vteri orificium emittat. Præterea vt vterus bene temperatus semen in interiorem sinum attrahat, postea clauso orificio arcte contineat, foueat, & in actum deducat: cuiusque horum defectu conceptio impeditur, sterilitasq; oritur.

Symptomata. In seminis generatione & omissione eadem fere symptomata mulieribus, quæ viris accidunt. Deinde appetentia Veneris vel extincta vel ignaua est, vel immodica: sub immodica continetur Satyriasis, furor vterinus, ac etiam nympha, de qua supra. *Satyriasis.* Satyriasis & tentigo mulieribus euenit, qualem in viris fere supra retulimus, quæ nihil aliud est, quam ardens coeundi desiderium, cum ingenti pruritu & dolore pudendi, ab inflammatoria affectione ex salsis acribus humoribus

ribus impactis : In hoc malo fœminæ intollerabili Veneris desiderio contabescunt, ipsumque desiderium sæuiorem affectionem reddit, quod partes inflammatæ seminis excretionem impediant. Deinde ob salsos humores impactos vehementem pruritum pudendi cum dolore, tensione & palpitatione sentiunt, ita vt manus assidue admoueant.

Furor vterinus. Furor vterinus est vesana coeundi cupiditas cum pruritu pudendi, orta ab ingenti feruore vteri cerebrum in consensum trahente, seu tetros halitus in cerebrũ mittente. Accidit hæc affectio præcipue naturis calidis, & libidinosis, ætate vigente, quæ in deliciis viuunt, & præter consuetudinem à Venere abstinent. Desipientia tota in Venere versatur, nihilque aliud cogitant & loquuntur, quam de coitu, deinde pruriens pudendum habent, eiusque contactu mire delectantur. Satyriasis & furor vterinus tales affectus sunt pudendorum, qualis immodica sitis est orificii ventriculi; verum in furore vteri adiungitur error principis facultatis, à vaporibus in cerebrum ascendentibus ex semine aut sanguine adusto.

Sterilitas. Sterilitas mulieribus primario tribuitur, quatenus viris vtuntur, licet causa sterilitatis non semper accidat vitio mulieris, sed interdum viri, & sæpe vtriusq;. Est autem sterilitas impotentia mulieris iustæ ætatis viro vtentis, ad concipiendum, prouenions primario vitio vteri aut seminis. Dico viro vtentis, Nam quæ coire seu pudendum virile moderatum intra ceruicem vteri admittere non valent, nec semen virile in vterum recipere, minus proprie steriles, sed ad coeundum impotentes tantum dicendæ sunt. Nã terra priusquam semen in eam proiiciatur, nec sterilis, nec ferax proprie vocatur, attamen quæ nec coire nec semen virile admittere possunt, sterilibus annumerantur, quia non concipiunt. Mulieres ad coeundum impotentes redduntur ob angustiam ali-

Causa impotentia.

quam

quam vuluæ & ceruicis vteri, vt obturationem à mẽbrana innata in non perforatis, aut caruncula aut tumore innato, compreſſione, obſtructione; aſtrictione; labiorum vuluæ & laterum ceruicis conglutinatione, &c. Item vlcere aut affecto dolorifico. *in mulieribus.*

Sterilitatis quatuor ſunt differentiæ, vna natiua & abſoluta ex ingenito vitio; altera aduentitia ex morbo poſt ortum, qui induſtria medici aut decurſu ætatis ſæpe curatur: tertia earum quæ pepererunt, ſed à primo aut ſecundo partu non concipiunt, quarta eſt per collationem fœminæ ad virum proprium ſeu vnicum. Hæc mulieribus accidit vel ratione viri aut vtriuſque ex defectu & praua qualitate ſeminis; cæteræ ſpecies propria ratione, vitio vteri vel ſeminis. *Quatuor ſpecies ſterilitatis.*

Ratione vteri cauſa ſterilitatis, eſt omnis affectus attractionem, retentionem & viuificationem ſeminis in vtero labefactans, & debilitans ac genituram extinguens vel corrumpens, ut quæuis inſignis intemperies; vel impediens, vt mala conformatio, conſtrictioque vteri, vnitatiſque ſolutio. Hęc vitia vel ingenita ſunt ex natiuo defectũ à prima conſtitutionẽ, vel aduentitia. Nam nõnullæ natura ſteriles ſunt, ex natiua intemperie prauaque vteri vaſorumque ſpermaticorum conformatione, præcipue frigidæ, quæ vteros frigidos denſos habent, ventrem ſtrictum coxarum oſſa multum contracta, & non pubeſcunt. Nam natura fœcundæ exiſtimantur, quæ proceritatem corporis mediocrem obtinent, bonamque temperiem præcipuarum partium, ſuperiorem ventrem, & lumbos latos, nates eminentes, pectus anguſtum, mammas amplas, quæ his maxime oppoſitæ ſunt, ſteriles præcipue iudicantur. Deinde ſteriles plerumque ſunt viragines, & quæ nihil ſuperflui ſanguinis gignunt, aut in corpore relinquunt, item obeſæ, nimiſque graciles, quæ menſtruis carent. Præterea ſterilibus annumerantur impuberes, & ſenio confectæ, *Sterilitas ratione vteri.* *Natura ſteriles & fœcundæ.*

ac quæ acuto ac diuturno morbo consumuntur, verum non absolute, sed ad tempus. Quemadmodum in terra cui semina cerealia committuntur, ita in vtero quæuis intemperies simplex aut composita sterilitatem inducere poterit. Maximas vires obtinet frigida. Nam ut *Hipp. ait 5. Aph. 62.* quæ frigidos densos uteros habent, non concipiunt, extinguitur enim in illis genitura. Deinde in nimis humidis vteris suffocatur & obruitur, non aliter quam semina cerealia in terra palustri. Præterea ignei vel aridi & squallentes vteri genituram ob defectum alimenti corrumpunt, taleque quid accidit, quale ubi arenis & petris mandantur semina.

Intemperies vteri.

Morbi cōpositionis sterilitatē inducentes

Morbi compositionis vteri sunt nimia amplitudo seu dilatatio orificii, aut ceruicis uteri, ut semine genitale non retineat, vel vasorum, ut sanguis præter naturam effluat, deinde angustia orificii uteri, ut semen intra sinum non recipiat, aut vasorum sanguinis & seminis defluxum in uterum prohibens. Angustia autem vasorum easdem causas habet, quas vere menstruorum suppressio; nimirum obturationem à cicatrice orificia vasorum excæcante, obstructionem ab humore crasso infarcto, compressionem, &c. Angustia vero orificii uteri est obstructio, astrictio, constipatio, aut obturatio à membrana, carne, aut tumore innato, compressio à tumore abdominis vel omenti vt in obæsis; coalescentia ab vlcere; subsidentia ex contorsione & peruersione colli vteri, situsque mutatione. His adduntur vermes & calculi uteri, scirrhus, inflammatio, inflatio, alii tumores. Tandem solutio continui, ut vulnus exulceratio, vasorum disruptio & erosio, unde sanguinis profluuium. Nam durante profluuio menstruorum aut muliebri vel suppressione mulieres non concipiunt.

Sterilitas vitio seminis.

Ratione seminis tam virilis, quam muliebris sterilitas oritur. In semine quatenus proximum generationi

tionis instrumentũ, consideratur generatio, in testib. vasisque spermaticis; deinde eiaculatio seu emissio ex vasis in vterum: Nam sterilitas fit primum, quia semen in testibus vasisque spermaticis non generatur, ob defectum aut debilitatem testium vasorumq; aut vitio materiæ. Deinde quia semen genitum prolificum non est, scilicet nimis frigidum, aquosum, tenue aut crassum, aut corruptum, ut in iis, qui gonorrhæa gallica laborant; aut minus fœcundum & torrefactum, ac ad generationem inefficax & languidum. Tertio quia non eiaculatur & emittitur, aut non debito modo & tempore. Non eiaculatur, nec in vterum recipitur ob expultricem testium vasorumque debilitatam ex intemperie; aut impeditam ex angustia vasorum, vt supra dictum est. Non iusto modo eiaculatur in viris & mulieribus ob gonorrhæam; in viris ob nimiam grauitatem, aut immodicam longitudinem penis; aut quia non erigitur. De causis vitiorum seminis vtriusque sexus & impotentiæ ac infœcunditatis in viris latius supra dictum est.

Quare mulieres non concipiunt, defectu aut prauà qualitate seminis, vel proprii tantum, & tum steriles per se sunt; aut vnius solius viri; aut vtriusque, & tum steriles in comparatione ad virum proprium dicuntur. Vtriusque enim ratione sterilitas accidit, quando vnius semen alterius corrumpit, aut fœminæ calidius, vel minime proportionatum, vt cum maris semine commisceatur & consocietur; nec sese mutuo contemperent; aut quia vtriusque seminis emissio vno tempore non perficitur, sed virile multo ante, aut post, vt cum muliebri coire simulque in interiorem vteri sinum attrahi & recipi nequeant. Adduntur his causis errores externi, primo concubitus inuiti; amor enim genituram conciliat, & fœminæ amantes creberrime pariunt, *Sterilitas in comparatione ad virum*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

riunt, ideo inviti concubitus steriles magna ex parte sunt: deinde motus importunus, saltatio sternutatio, nes frequentes statim à coitu, &c.

Signa sterilitatis. Sterilitas ex morbo vteri dignoscitur iis sæpius, quæcunque affectui vteri asscripta sunt; sterilitas vitio seminis, vt supra in viris dictum est; cætera ex iis effectis & causis, quæ sensibus obuiæ sunt. Mulierum fœcunditatis probatio, vt docet *Arist. 2. de gener. ani. c. 5.* fit suffitu vt odores subeuntes vterum efferantur ad vias respirationis & afficiant anhelitum. Deinde illitu, si colores vt crocus, &c. oculis, eorumque angulis illiti saliuam oris inficiant; vnde *Hipp 5 Aph. 59.* si mulier non concipit veste obuolutam subtus suffito thure, styrace, &c. & si odor corpus ad os & nares peruadere videatur, non sua culpa sterilem esse scito; sua vero culpa si non peruadat. Deinde *libr. de steril.* caput alii derasum & purgatum subiiciatur si per os postridie odorem eius senserit, concipere poterit, &c. Nonnulli hordeum in vrina maceratum sepeliunt, si decimo die germinet, fœcunditatem, sin minus sterilitatem arguere putant, alii aliis probationibus vtuntur.

Signa conceptus. Mulieres concepisse seu grauidas aut prægnantes esse coniiciendum, si mulier eodem tempore ferè quo vir in coitu semen emiserit, & pudendum ac glā à coitu non humectetur, item si os vteri exquisitè clausum, sursumque progressum citra duritiem sit in actu venereo, vt paulo post horrorem senserit. His adduntur signa, quæ primis mensibus contingunt, vt modicus dolor circa pudendum & vm bilicum, venus languida, menses nulla morbosa præcedente causa supprimuntur, aut magna ex parte; Nam vt Hipp 5 aph. 61. Si menstruæ purgationes non procedant nec febre neque horrore illas supprimente, cibique fastidium accidat, prægnantem esse putato: præterea venæ pectoris ipsæq; mammæ sensim intumescunt

nescunt, & in progressu lac habent, papillarum color mutatur: aqua mulsa dormituræ data tormina facit; oculorum ambitus liuescit, ipsique oculi caui fiunt, aliquibus in facie maculæ erumpunt, quibusdam os nimio humore madescit, aspectus languidus, color faciei mutatur, torpor & segnities insueta oritur.

Circa secundum mensem valetudinariæ cacochymicæ potissimum, ob redundantiam superflui sanguinis ex suppressis mensibus, quam fœtus non consumit, præter consuetudinem acida salsa & aliena appetunt, quæ deprauata appetentia pica vocatur, vt in affectibus ventriculi dictum est, item nauseam, vomitus, fastidium ciborũ, dolores capitis, anxietatem, vertigines, animi deliquia, sopores graues, tumores pedum, aliaque similia symptomata pariuntur, quæ vbi fœtus grandior plus sanguinis absumit, paulatim vt plurimum desinunt, attamen circa consueta menstruorum purgationum tempora grauantur, mammæq; magis tument, dolentque, lumbi difficulter mouentur, vesica rubens calidum lotium cũ dolore excernit. Vrinæ non satis certum præbent indicium. Nam progressu temporis mutantur, & pro varia dispositione corporum, vt plurimum in vrina subsidet quid carminatæ lanæ simile & concussa varios atomos, paruasque bullas à summo dimittit, & coronaroris, nebulosi aut lapidis stellati colorem præ se fert. Mense tertio aut quarto, vbi fœtus mouere incœperit, à mola distinguitur imposita manu, et leui, blando, moderato impulsu, aut quasi muscæ volatu, &c. *Causa difficilis gestationis eius, que symptomata.*

An mas an fœmella gestetur *Hipp. 5. Aph.* 42. ex colore prægnantis colligit: Mulier enim si marem concipit, bene colerata est, si fœmellam, male colorata. Deinde vt idem. *Hipp. 5. Aph.* 48. quia mares in dextra, fœminæ in sinistra parte magis gestantur: ideo si marem gestet, tumor dextræ partis maior est, mam- *Nota masculi & fœmellæ.*

ma dextra magis tumet, oculus dexter amplior. & dextro crure & brachio frequentius, quam sinistro nituntur, pulsusq; dexter maior, pleniorque sinistro, papillæ & venæ rubicundioris coloris sunt, lac crassius magisque lucens & supra vitrum mulctum coit, vt margarita, &c. In fœmellæ conceptu contraria apparent.

Modus procreationis & errores.

Absoluitur conceptus seminisque ebullitio intra septimum diem: deinde incipit partium singularum adumbratio, seu formatio. In formatione totaque procreatione scopus naturæ est, quod in ea specie absolutissimum & perfectissimum producere: si aberret, vt in monstro, mola, &c. naturæ culpa non est: sed potius monstrorum scilicet caloris & spiritus plastici, in quo residet facultas: aut materiæ, seminis & sanguinis: aut vteri loci, in quo fit generatio. Nam facultas formatrix spiritum caloremque viuificum satis robustum si nacta fuerit, materiam competentem vterumque bene dispositum sine externo errore perfectum fœtum in suo genere efformat. Ex aduerso si in his defectus accedat, necesse est procreationem eatenus mancam aut vitiosam esse, quatenus defectus vitiosus est: Hinc euenit, vt nunc aliquid vita præditum gignatur, veluti fœtus morbosus aut monstrum: nunc vitæ expers, vel propius ad fœtus naturam accedens, vt caro informis, quæ mola proprie dicitur, vel longius recedens, vt in falsa ingrauidatione. Nam naturæ, quæ in continua indiuidui successione continuatur, melius est, aliquid noui producere quam nihil.

Monstrum

Monstri nomen late sumitur, & monstrosus fœtus omnis nuncupatur, qui à naturali plurimum recedit, vel in magnitudine numero, vel figura & specie. Nam primum monstrosi dicuntur, qui à naturali mediocritate in humana specie multum deficiunt, vt pigmæi, aut eam longe excedunt, vt gigantes.

Dein-

Deinde quibus pars aliqua deficit, vt mancis, &c. vel
edundat, veluti digitus, manus, membra genitalia
triusque sexus, vt in hermophroditis Tertio in qui- *Differẽtia monstorũ.*
bus aliquid continetur, quod diuersæ speciei est, vt
pars alterius animalis. Quarto cum partus alterius
speciei est, vt serpentis, ranarum, aut ex diuersorum
nimalium partibus, cuiusmodi fœtus monstrum
roprijssime appellatur. Superfluæ autẽ partes in fœ-
u, ac fœtus iusto maior generatur ex immodica vti-
s materiæ redundantia, vi caloris plastici; quæ tan-
i interdum est, vt distincta ad plures fœtus sufficiat,
on distincta, nec rite in vtero disposita, monstro-
os fœtus aut connexos proferat. Ex aduerso ob de-
ctum vtilis materiæ pars aliquà deficit: aut partes
ræter naturam minores procreantur. Acciduntet-
m hæc vitio parentis. Nam manci mancos inter-
um procreant: &c. Aliena forma ab humana specie
tiri poterit ob abominabiles coitus, & seminis di-
ersorum animalium commixtionem, vel errore for-
atricis ob inordinatum motum, concitatum ex
rtissima imaginatione mulieris in coitu, conceptu
ut toto formationis tempore, quæ spiritum & san-
uinem signat, similemque effigiem fœtui imprimit,
ut ob iram diuinam, &c. His causis adduntur con-
ibitus tempore menstruorum, vitiosa materiæ qua
as & virtutis formatricis debilitas. Monstrosi con- *Nota monstrosi fœtus.*
ptus paucæ notæ sunt, præcipuæ matrem nouo a-
quo symptomate affici, quæ vel admirationem in-
rat, aut causam occultam habeat.

Ad molam nonnulli falsam grauidationem seu
nceptũ referunt; licet mola potius sub falsa graui-
itione comprehendi queat. Est autem inanis con-
ptus, falsaque grauidatio late sumpta omnis affe-
us imprægnationi similis, seu ventris tumor in mu-
rib. quæ viris vtuntur cum menstruorum defectu
similitudinem prægnantium, ex materia sensim

Mola. collecta intra cauitatem vteri. Materia illa vel flatus est, vel humor, vel carnosa substantia. Proprie per molam intelligimus hic tumorem vteri ab humore, aut flatibus, non carnosum tumorem seu carnis excrescentiam ab vlcere vteri, vt Aetius statuere videtur, sed cum Galeno carnem quandam informem in cauitate vteri genitam, quæ nomen inde sortitur, quod mole & pondere vterum premat. Hoc symptoma est facultatis procreatricis, licet ratione vteri morbus sit in numero aucto, non toto genere præter naturam; Est enim mola caro inutilis & informis pluribus venis plerumq; referta, in cauitate vteri genita instar veri conceptus, ob frustrationem facultatis formatricis.

Causa molæ. Auicenna aliique nonnulli molam fieri putant ex solo mulieris semine, cum menstruo sanguine: vel ex immodico menstrui calore detenti in vtero; ac proinde virginibus quoque accidere, perinde fere vt gallinis sine maribus oua subuentanea. Verum vt Galenus *lib.* 14. *de vsu part. cap.* 17. *scribit*, non vt gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulieres sine viris molam, aut quid aliud concipiunt. Deinde nusquam visa est fœmina molam sine mare concepisse. Causa molæ est frustratio facultatis formatricis, quando (*vt ait Hipp.*) menstrua multa exiguum vitiosum semen accipiunt, aut post primam concoctionem sanguis nimis copiosus, aut non competens affluit, ita tamen vt facultas procreatrix, licet debilitata suo munere aliquo modo fungatur, sed cum nequeat perfectum animal efformare, carnem tantum informem producat: Vitiosum siue languidum semen dicitur propter debilitatem caloris & defectum spirituum, in quibus residet vis generatrix. Vterus vero semen vitiosum vel à testibus vasisque suscipit, vel sua intemperie alterat & vitiat. Quare in generatione molæ opificis vires gerit spiritus ille genera-

tri

trix, materia est semen languidum cum copioso crasso sanguine menstruo; nutritur per vteri venas, & more plantarum augmentum suscipit, quibus adhæ-rescit, nunc leuius, vt facile excidat, nunc firmissime, vt tarde aut nunquam auellatur, & ad immodicam quantitatem perducatur. Deinde modo vna sola est, modo plures, sine aut cum fœtu vitali. Præterea interdum rudimentum formæ cuiusdam fœtus obtinet, sæpe mola prorsus informis est, vel proprie carnosa multis venis referta, varijque caloris: vel membranea multis bullis aquosis & fœtida sanie plena. *Differentiæ molarum.*

Falsa grauidatio proprie dicta est cum fœminis, quæ viris vtuntur ex concepto semine venter intumescit, & accidentia grauidationis similia accidunt, ita vt se concepisse putent; cum tamen nihil in vtero contineatur, nisi flatus humor aquosus, pituitosus, &c. Causa huius mali non est vlla actio spiritus generatricis, seu facultatis procreatricis, vt in mola, sed ante absolutam conceptionem spirituum seminis morbosi intra vterum conclusi extinctio, seminisque in vtero corruptio, ob intemperiem vteri accedente affluxu vitiosi humoris, præcipue aquosi aut pituitosi, qui vna cum semine vel in flatus dissoluitur, vel concrescit, vel in pus corrumpitur, &c. Hæc passio sæpe iis accidit, quæ decolores menses habent. *Falsa grauidatio.*

In mola falsaque grauidatione vterus sensim intumescit, menstrua deficiunt, aliaque accidentia veræ grauidationis accidunt. Verum in mola motus nō percipitur blandus tertio aut quarto mense, quo tempore fœtus moueri solet, sed instar lapidis dum a latere in latus se conuertunt, ventris tumor, tensio & grauitas plerumque maior est, color corporis fœdior, appetentia magis deiecta, &c. Certius his signum est, si mammæ tumeant sine lacte, & si tempus legitimi partus excesserit. In falsa grauidatione ven- *Signa molæ & falsæ grauidationis.*

ter celerius intumescit, quam in vera mola & ita durus non est, si tumor sit à flatib. venter percussus tympani sonum imitatur, si ab aquoso humore grauitas & fluctuatio in ventre sentitur, pedes sæpe intumescunt, & cætera, vt in hydrope vteri.

Abortus.

Ob debilitatem retentricis vteri procreatio duobus modis vitiatur, primo effusione seu effluxu seminis ante absolutam conceptionem, quod intra septimum diem euenit. Deinde emissione embryonis seu fœtus post conceptionem, quæ abortus proprie dicitur. Est autē abortus symptoma facultatis retentricis vteri, quæ fœtum ad tempus legitimum continere debet; & proprie fœtus imperfecti emissio ob retentricem vteri debilitatam. Læditur autem retentrix ab omnibus causis, quæ eam ab officio proprio desistere, & expultricem ad expellendum insurgere cogunt. Vterus autem vt clauso orificio ad legitimum tempus fœtum contineat, requiruntur, primum bona ipsius vteri constitutio, deinde vt fœtus se recte habeant in magnitudine & numero sanique sint, & membranis debite contineantur, tertio vt per acetabula seu venas & arterias vteri sanguinem iustæ quantitatis & bonæ qualitatis suscipiant, cuiusque horum defectu seu vitio retentrix vteri debilitatur aut expultrix ante tempus ad fœtus expellendum insurgere cogitur. Proinde oritur abortus vitio vel vteri, vel fœtus, vel sanguinis materni. Nam omnes fere morbi vteri proprii aut per consensum separatim vel coniunctim vim retentricem vteri offendere, aut expultricem exstimulare possunt, de quibus supra dictum est. Deinde vitia fœtus sunt immodica magnitudo vterum distendens, numerus maior quam ad perfectionem perduci queant: fœtus mortuus aut languidus: item membranarum quibus inuoluitur & continetur fætus disruptio, ab inordinato motu ipsius fœtus, affluxu humorum, casu ab alto

Causa abortus.

..lto, ictu, vehementi motu animi vel corporis, saltu, grauioris ponderis eleuatione, vsu medicamentorum, quæ abortum prouocant & fœtus expellendi aut corrumpendi vim habent. Vitia sanguinis menstrui sunt, primo immodica quantitas fœtũ suffocans & extinguens, proueniens ex plethora & redundantia sanguinis in vasis, vel concitatione ad vasa vteri ob vsum medicamentorum, quæ menses vehementer mouent, simulque fœtum expellunt, &c. Deinde sanguinis necessarii ad fœtus nutritionem & perfectionem defectus ex inedia, immodicis euacuationibus præcipue sanguinis per nares, hæmorrhoides, ceruicem vteri, vulnus, venam sectam, &c. item ex alui profluuio, extenuatione corporis ab acuto vel diuturno morbo, &c. Preterea deficit sanguis obstructis vteri acetabulis per quæ fœtus alimentum attrahit, ex multo crasso mucoso humore, aut disruptis à casu, saltu, motu importuno, &c. Tandem sanguis qualitate interdum vitiosus est fœtui inutilis, ortus ex cacochymia, cruditatibus, corruptione, humorum, ex praua viscerum constitutione, victusque ratione, &c.

Causæ irritantes expultricem vteri. Ab his causis retentrix vteri debilitatur & expultrix ante tempus ad fœtus expulsionem insurgere cogitur. Insurgit expultrix ob tristem sensum seu dolorem, qui tripliciter concitatur à mole vterum distendente, pondere grauante, & morsu. Mole & magnitudine vterum distendunt fœtus iusto maiores aut numerosiores: Deinde cum fœtu mola, flatus aut humor præter naturam retentus in vtero: præterea tumores substantiæ vteri vt inflammationes scirrhi, &c. Pondere retentricem vteri grauant, ac proinde expultricem stimulant fœtus grandiores, debiles, præcipue membranis, aut acetabulis vteri laxatis, à multo mucore, aut ruptis importuno fœtus motu, casu, &c. item copia humorum in cauitate vteri,

mola. Morſu expultricem vteri irritant fœtus mortui & corrupti, humor vitioſus effuſus in cauitatem vteri ex membranis diruptis, quibus inuoluitur fœtus; aut ex vaſis vteri apertis, ruptis, eroſis: interdum vſu medicamentorum, quæ menſes mouent, fœtuſque excutiunt. Præterea omnes affectus dolorifici vteri, partiumque vicinarum ſcilicet veſicæ recti inteſtini, vt intemperies inæquales, inflammationes, vlcera, &c. Nam in teneſmo ob conatum egerendi, ſæpe fœtus excutitur, &c. facile obortiunt valetudinariæ, & quæ cito extenuantur, aut obeſæ ſunt: & quibus vterus non bene clauditur, & acetabula multo mucore referta ſunt, aut quæ immodico coitu vtuntur. Maximum vero abortus periculum eſt à menſe primo ad quartum & à ſeptimo ad nonum.

Signa abortus.

Signa autem futuri abortus ſunt, lac ſponte ex mammillis fluens, fœdus papillarum color, repentina mammarum extenuatio; nam quæ gemellos parit ſi altera mamma extenuetur, alterum eorum abortu edit, marem ſi dextra: fœmellam ſi ſiniſtra: adduntur inordinatus menſtruorum fluxus, & ſi fœtus moueri cœperit, rarior languidiorque motus poſt priores menſes, fœmorum & lumborum grauitas, &c. Inſtante abortu præcedit euacuatio aquoſa, deinde ſanioſa aut cruenta quaſi lotura carnium, hinc ſanguis purus exit, poſt grumus, tandem ipſe fœtus formatus, aut informis. Compluribus accidunt lumborum & coxarum grauitas, ventriculi, capitis & oculorum dolor, aliquando deliquium animi aut conuulſiones præcipue, quæ per medicamenta abortum procurarunt.

Signa fœtus mortui.

Fœtus mortui inditia ſunt, fœmorum lumborum & ventris grauitas & frigiditas, ceruix vteri cõtactu frigida ſentitur, dum à latere in latus ſe conuertit, motus quaſi lapidis decumbentis percipitur, venter concidit, exſpiratio fœtida, ac infeſtatur ſæpe cardialgia horrore febrili & animi deliquiis, capitis &

ocu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

musculorum dolore, interdum conuulsione: Instante partu oculos cauos habet, pedes & faciem tumidam, nares & auriculæ albicant, labia liuent, &c.

Tandem partus naturalis conditiones sunt, vt debito tempore conuenienti modo, citoque fiat, cum non magno dolore, leuibusq; accidentibus citra offensionem matricis aut fœtus. Deinde ut statim aut paulo post membranæ, quæ secundæ aut secundus partus vocantur, expellantur, tertio ut sanguis vitiosus toto gestationis tempore in utero vicinisq; venis collectus, cum in partu, tum etiam multis sequentib. diebus sufficienter euacuetur. Cuiusque horum defectu partus non naturalis dici poterit; propriè tamē partus difficultas est ipsius fœtus vitiosa exclusio, nimirum quando cum maximis doloribus fit, longo tempore, non debito modo, aut cum grauitate offensionis matricis, vel fœtus. Vbi fœtus involucra non expelluntur, secundæ relictæ, & vbi sanguis menstruus non euacuatur, suppressa puerperia vocantur. Partus autem difficultas est, fœtus maturi vitiosa exclusio, ob læsionem facultatis expultricis uteri. Nam partus difficultas primario est symptoma expultricis vteri, aut functio expultricis debilis aut diminuta seu aliquo modo impedita, cū tactu deprauato, aliisque symptomatibus. Ad fœtum naturalem edendum concurrunt, primum vires animi, corporisque ipsius matris satis robustæ, & primario expultrix vteri valida adiuta motu septi transuersi & musculorum abdominis, impulsu spirituū calorisq; natiui. Deinde locus seu viæ, per quas fœtus permeare debet, patentes lubricæ beneque affectæ: tertio ut fœtus, si recte habeat, robustus sit, & membranas disrumpat, ac parturienti aliquid opis afferat.

Conditiones partus naturalis.

Partus difficultas.

Secundæ relictæ.

Suppressa puerperia.

Definitio difficultatis partus.

Quare causæ difficultatis partus primario erunt vel vitium in facultate expultrice, vel in fœtu qui excluditur, vel in viis (ut orificio & ceruice uteri, ac pudendo)

Causæ difficultatis partus tres.

pudendo) per quas fit exclusio. Expellit fœtum naturaliter vterus adiutus motu septi & musculorum abdominis concurrente facultate & naturali & animali vi, & adminiculo spirituum sanguinis & caloris natiui. Læditur ergo expultrix vteri, & musculorum inopia spirituum & caloris natiui, quia vel in toto corpore deficiunt, vel ad partes fœtum expellentes sufficienti quantitate non transmittuntur, sed alio reuocantur aut impelluntur. Deficiunt autem spiritus calorque natiuus in toto corpore, à diuturno aut acuto morbo, raritate aut laxitate corporis, magnis euacuationibus, inædia, vigiliis, immodico aeris calore, & ab omnibus, quæ vires dissoluunt. Spiritus vero & ab vtero & musculis auocant vehementes animi perturbationes, præcipue metus & pusillanimitas, qualis puellis, & ætate prouectioribus accidit. Deinde mæstitia, ira, verecundia, item dolores ingentes, &c. His adduntur vteri intemperies frigidæ, quæ vim expultricem debilitant, &c.

2. Vitia in viis. Deinde in viis per quas fœtus excludi debet, vitia, fœtus emissionem impedientia, sunt potissimum angustia & viarum siccitas & asperitas, quæ lubricæ esse debent, vt facilem transitum fœtui exhibeant. Angustia autem interdum naturalis est ex membrana innata, aut ob ossa pubis, vel coxigis male conformata, aut arctis vinculis ita compacta, vt in partu dilatari aut retrahi nequeant. Plerumq; aduentitia est, obturatio aut constipatio à carne, callo, aut tuberculo innato, à rhagidibus, item inflammatione, abscessu, &c. Deinde compressio ob tumorem vicinarum partium, vt vesicæ inflammationem, aut calculum; recti intestini tumores, cœcas hæmorrhoides; feces duriores, nimiam pinguedinem omenti, vt in obesis; item magnam lumborum cauitatem, aut luxationem vterum comprimentem, &c. Præterea subsidentia, ob ceruicis vteri obliquitatem & distortio-

ionem; item contractio & nimia densitas oris & cervicis vteri, vt dilatari nequeat, ab exiccantibus, vsu immodice astringentium, à frigore immodico; vnde hyeme & flante borea partus difficiliores utplurimū sunt. Viæ in partu lubricæ non sunt, quod rupta ante tempus membrana citius, quam par est humor aquosus descendit, & in partu loci sicci manent, quo tempore maxime opus est humore ut humectentur, & facilem transitum fœtui præbeant.

3. Vitia fœtus.

Tandem accidit etiam difficultas partus vitio fœtus, primum si vel mortuus est, aut ita debilis, ut nihil opis parturienti præstet, nec membranas disrumpere valeat; mas autem cum robustior sit fœmella, adeo fœmellæ partes difficiliores utplurimum sunt, difficultatem quoque afferunt fœtus nimis parui, quia facultatem parum stimulant; ac inusitatæ magnitudinis vel magni capitis, ventris, &c. vel monstrosi, ut bicipites. Deinde si gemelli aut plures sint, & repente omnes simul in ceruicem vteri decumbant, vel uno mortuo, alter in utero superstit, qui viuus in lucem editus vopiscus inde vocatur, vel in utero mola contineatur exclusionem impediens. Præterea difficultas partus oritur, si fœtus forma aut figura naturali ex utero non procedat. Maxime naturalis figura est, cum in caput recta ad os vteri fertur, manibus secundum latera adductis; proxima, in pedes directo manibus super fœmoribus porrectis. Cæteræ figuræ præternaturales semper sunt, ut cum caput in dextrū aut sinistrum inclinat, aut manibus extensis, in pedes fertur, qui partus à veteribus Agrippæ dicebantur, quod ægre pariantur; aut altero pede prodit, altero intus retento, aut intus reductis à se inuicem cruribus manum alteram aut vtramque exerit, aut obliquus prodit in alterum latus, vel ventrem; aut duplicatus exit, ut quando capite & cruribus orificio uteri incumbit; vel ventri, vel coxarum vertebris.

Ob

Ob secundas seu membranas, quibus continetur fœtus, partus difficilis interdum redditur, si non auellantur ob crassitiem, aut citius, quam opus sit, abrumpantur, ut humor vias lubricans ante tempus partus excernatur.

Signa instantis partus facilis & difficilis.

Signa instantis partus sunt frequens respiratio, dolor lumborum, qui si ad anteriores partes vergat partum facilem arguit, si ad dorsum, difficilem, difficilem quoque prænunciant, consuetudo difficulter pariendi, ætas immatura aut senilis fere, virium debilitas; dolores languidiores ex longioribus interuallis recurrentes; humor aquosus diu ante tempus effluens, aut sanguis copiosus, fortiter incalescere sine manifestata causa, &c. Si mulier quatuor diebus in partu laboret, vt ait Auicenna necessario fœtus moritur. Causæ difficultatis partus externæ ex patiẽtis & assidentium sermonibus cognoscuntur; Morbi uteri propriis signis, ut supra: Virium parientis debilitas ex habitu corporis & morbis, causisque præcedentibus; fœtus magnitudo ex ventris mole; debilitas ex debili tardaque motione, &c.

FINIS LIBRI TERTII.

DE SIGNORVM DOCTRINA, QVÆ σημειωτικὴ dicitur;

LIBER QVARTVS.

DE SIGNIS ET DIFFERENTIIS Signorum.

Capvt Primvm.

Cvm nil arte tractari, nec recta ratione curari queat, nisi prius cognoscatur, aut si occultum sit, & intra corpus reconditum certis inditiis, & euidentibus signis manifestetur, & in lucem proferatur; instituti nostri ratio exigere videtur, ut σημειωτικὴν proponamus, ac fundamenta doctrinæ signorum seorsim explicemus. Scopus autem doctrinæ signorum est ex infallibilibus notis & euidentibus signis, omnem corporis constitutionem, omnesque affectus, affectuum sedes & causas patefacere & manifestare. *Signorum dignitas.* Hæc pars Medicinæ omnium propemodum dignissima & Medico maxime necessaria est: Dum enim latentes morbos præsentes per signa dignoscimus, & quæ præterita sunt, tanquam præsentia commemoramus, quæque ventura sunt prædicimus; & non solum quid in curatione faciendum, quidue omittendum sit cognoscimus: sed etiam auctoritatem nostram apud ægros conseruamus, ac præterea diuinam quandam artem profiteri putamur.

Nam artis medicæ proprium est omnem partem affectam, omnemque affectum & affectus causam in humano corpore dignoscere: deinde, quæ ventura sunt præuidere & prædicere: tandem, si affectus sit *Medici [...]ficium.*

sanabi-

ſanabilis, curare. Quare dignotio & prænotio à medicis curationis cauſa inſtituitur.

Simpliciter ſignum quid?

Eſt autem σημειωτικὴ, vt vox ipſa ſonat, nihil aliud quam doctrina ſignorum: Signum, alias nota, ſiue indicium, eſt alicuius rei ſignificatiuum & ad rem ſignificatam, ſiue ad ſignatum proprie refertur. Nam rem aliquam ignotam ſemper ſignat, id eſt, declarat & demonſtrat. Proinde ſignum omnium Philoſophorum conſenſu, eſt quod ex ſenſuum notis ducit ad ignoti cognitionem: & ſignare aut ſignificare nihil aliud eſt, quam vnum ex alio manifeſtare. Verum hoc modo ſignum generaliter ſumimus, ſub quo comprehendimus ſigna neceſſaria, quæ τεκμήρια, & non neceſſaria, quæ ſimpliciter ſigna ab Ariſtotele 2. priorum dicuntur.

Signum medicum.

Medicis vero ſignum, eſt propoſitio in mente producta à certis ſenſuum obiectis, vel ex rebus manifeſtis demonſtrans ignotum aliquod in arte medica. Cognoſcitur enim ſignatum ex ſigno demonſtratione ὅτι ab effectu, vel à cauſa remota. Quare omne ſignum nobis notum erit, & ſemper petendum vel ab effectu, qui conſequitur ſignatum: Vel à cauſa ceidenti, quæ præcedit. Nam cum notum ſit effectus à ſuis cauſis oriri, non mirum videbitur, ſi ex vno noto alterum protinus mens concipiat & concludat, licet expreſſa aliqua ratiocinatio non ſit. Sub cauſis comprehendimus plerumque cauſas externas ſcilicet aerem, victus rationem, conſuetudinem, &c. Interdum cauſas internas, ſcilicet, humores, ſexum, ætatem, temperamentum, &c. præterea quæ eſſentiam cuiuſque cauſæ & effectus conſequuntur, ac quoque iuuantia & lædentia. Sub effectis vero continentur accidentia ſanorum & ſymptomata ægrorum: Item memoria præteritorum affectuum & conſiderationi morborum publice graſſantium: vnde ex ſimilitudine de aliis morbis iudicamus.

Fontes ſignorum.

Signatum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

Diuisio signorum. I.

Signatum, quod signo cognoscitur & manifesta-ur, est corporis constitutio, & quæ in ea constitu-ione eueniunt. Constitutio autem triplex est: Sana, gra, & neutra. Proinde omnia signa, aut salubria, ut insalubria, aut neutra erunt. Salubria autem quæ anam; insalubria quæ morbidam; neutra quæ me-iam constitutionem corporisq; conditionem osten-unt & manifestant.

Diuisio signorum. 2.

Deinde omnis conditio corporis, vel præsens est, el futura, vel præterita. Quare signa omnia tripli-ia erunt: 1. διαγνωστικὰ, quibus præsentem constitu-onem intelligimus: 2. προγνωστικὰ quibus futurum orporis statum, & ea quæ post euentura sunt præco-noscimus: 3. ἀναμνηστικὰ, quibus præterita percipi-ius & commemoramus. Signorum diagnostico-um & prognosticorum maximus planeque necessa-us in medicina vsus est: Commemoratiuorum non em. His præmissis, de signis insalubribus nunc tan-um agemus.

Signa insalubria duplicia.

Signa παθογνωμονικά.

Omnia signa insalubria, vel communia sunt vel opria. Deinde vel separabilia vel inseparabilia. Pro-ia & inseparabilia signa, παθογνωμονικὰ dicuntur: ommunia & separabilia signa in morbis, communi omine συνεδρεύοντα dici poterunt. Sunt autem παθο-ομονικὰ signa quę cum morbo incipiunt & desinunt, pro magnitudine morbi augentur & minuuntur, opriamque morbi essentiam declarant. Talis in euritide est dolor in latere pungens extensiuus m tussi, difficultate anhelitus, febri acuta & pulsu uro serratili.

συνεδρεύοντα.

Συνεδρεύοντα siue assidentia signa sunt, quæ neces-rio morbis non cohærent, nec ex morbi essentia mediate procedunt, sed vel ad magnitudinem, vel rationem & motum, vel morem, aut euentũ mor-declarant. Proinde sub assidentibus comprehen-mus signa critica; deinde signa lethalia & non le-

 thalia,

thalia, quæ euentum morbi demõſtrant, tertio ſigna cruditatis & concoctionis; quæ diuturnitatem morbi: in ſumma, omnia ſigna ἐπιγινόμενα & ἐπιφαινόμενα. Sunt autem ἐπιφαινόμενα, ſigna quæ morem, motum & euentum morbi declarant. proinde triplicia erunt: 1. quæ concoctionem & cruditatem: 2. quæ ſalutem & mortem: 3. quæ modum ſalutis vel mortis declarant. Hæc eadem ſigna communiter ἐπιγινόμενα dicuntur. Verum proprie ἐπιγινόμενα vocantur ſigna maligna in morbis, vt delirium in pleuritide, aut quando morbus in deteriorem degenerat. Pathognomonica ſigna proprie diagnoſtica dicuntur; aſſidentia vero magna ex parte, præcipue vero ἐπιφαινόμενα, prognoſtica. Quare de ſignis diagnoſticis primum dicemus, deinde de prognoſticis.

Signa ἐπιφαινόμενα.

ἐπιγινόμενα.

Signa διαγνωστικὰ triplicia.

Demonſtrant ſigna διαγνωστικὰ præſentem ſtatum ægri. Conſiderantur in ægro quatuor; 1. ipſe affectus aut morbi ſpecies: 2. pars affecta: 3. cauſa affectus: 4. actio læſa, cæteraque ſymptomata. Verum ſymptomata quia ſenſibus manifeſta ſunt, ſignis non indigent, ſed ex ſymptomatibus cætera tria quando ignota ſunt manifeſtantur. Quare ſigna omnia aut affectum aut partem affectam in corpore aut cauſam affectus oſtendunt: licet plerumque communia quædam ſigna ſunt, quibus ſemel affectum aut partem affectam & cauſam deprehendimus: imo pauca ſunt ſigna affectuum, quæ non ſimul locum & cauſam demonſtrant, vt *Galenus* 1. *de Locis admonet.*

DE SIGNIS QVIBVS INVESTIGA- *tur pars affecta.*

CAP. II.

Affectæ partis dignotio.

PArs affecta ſi in ſuperficie ſita ſit, vna cum affectus ſpecie ſenſibus facile deprehenditur. Sin in imo corpore lateat, exercitatione opus erit, tam in partium

partium singularum actionibus & vsibus, quam in corporum dissectionibus: Vnde partis cuiusque substantia, situs & formatio æstimatur. Requiritur, auctore, *Gal. 1. de Loc. affect.* vt læsæ actionis instrumentum primo cognoscamus: deinde vt à parte læsa incipientes, quis noxæ modus sit quæramus, & an dispositio sit in facto aut in fieri, aut in habitu, aut habitudine: deinde an per se laboret an ex consensu tantum afficiatur: præterea si laboret, an primario vel secundario. Affici autem dico ex consensu partem quando motum ab alio præter naturam tantum suscipit: Laborare vero siue ægrotare, quando propriā dispositionem præter naturam sustinet. Nulla autem actio in corpore humano læditur, nisi pars actionis afficiatur aut laboret. Symptomata sua natura affectus; & affectuum sedes demonstrant. Sunt autem tria genera symptomatum, vt alibi dictum est: & in quolibet genere plura reperiuntur, quæ signi rationem habent: nihilominus *Galenus* 1. & 2. *de Loc. affect.* præcipua signa, quibus sedes affecta dignoscitur ad quinq; capita reducit. Nam dignoscimus partem affectam, 1. ab actione læsa: 2. ab Excretis: 3. à situ: 4. à doloris proprietate: 5. à propriis accidentibus. quibus addi poterit colligantia siue consensus partium.

Quinque signa sedis affectæ.

Ac primum cum nulla actio lædatur, nisi pars actionis causa afficiatur aut laboret, ex actione læsa pars affecta præcipue deprehenditur. Nam læsa parte, actio illius propria necessario læditur. Deinde, teste *Gal. 3. de loc.* cum nulla alia signa apparent, actio læsa sufficit ad affectarum partium inuentionem. Sub actione læsa hic vsum comprehendimus; (licet actio proprie sit motus partium factiuus; vsus vero partibus vel nihil agentibus tribuatur) Nam vsus ad affectorum locorum indagationem plurimum conducit. Actio autem læsa est partis vel similaris vel instrumētalis. Similaris actio læditur læso temperamento:

1. Ex actione læsa.

organica, vitiata instrumenti structura, vel parte similari principali à qua fit actio, vel similaribus ei cōmodantibus: Item, partibus annexis. Nam non semper vna actione læsa, vna aliqua pars peculiaris tantum afficitur, sed sæpe plures & diuersæ, vt in voce & respiratione læsa apparet, quæ plurium partium adminiculo indigent; neque pluribus actionibus læsis statim plures partes læduntur, vt in tactu & motu abolito: Quare in his omnibus artificiosa coniectura vtendum est. Peculiariter vitales functiones ex pulsu dignoscuntur: naturales ex concoctione & cruditate: animales ex sensu & motu. Vbi actionem læsam perspexeris partemque affectam, ad modum actionis accedendum est, an abolita, an debilis, an deprauata sit. Item an pars proprio affectu laboret, an per consensum tantum afficiatur, quæ suis signis dignoscuntur. Nam modus læsæ actionis ipsum morbum, aliquando morbi causam nobis aperit.

2. *Ab excrementis.* Secundo partem affectam demonstrant excreta. Considerantur autem in excretis primo substantia siue species excrementi: secundo magnitudo: tertio modus excernendi. Substantia excrementi triplex esse potest: vel de essentia partis alicuius, siue particulæ solutæ à membris: vel ex rebus naturaliter contentis in partibus, vt sunt feces in intestinis, vrina in vesica, &c. Vel ex rebus præter naturam contentis, siue quæ morbificas dispositiones consequuntur, vt sunt calculi in renibus & vesica, lumbrici in aluo, &c. Sub substantia continetur qualitas excreti; nam sanguis arteriarum flauior, tenuior, calidiorque est quàm venarum, & qui ex pulmone tussi eiicitur spumosus est, &c. Hæc omnia adiuncto semper positu & regione, vnde exernuntur, locum affectum demonstrant. Nam vbi tussiendo caro spongiosa exspuitur, in pulmone vlcus dignoscitur: si cum torminibus deiiciatur tunica vel ramenta tunicæ, vlcus

in intestinis, &c. Deinde ex rebus naturaliter contentis: si per vulnus vrina exeat, vesicam aut vreteres: si stercus, intestinum aliquod: si cibus, ventriculum vulneratum ostendunt. Tertio ex rebus præter naturam contentis, veluti si cum vrina lapis excernatur, renes aut vesicam; si tussi pus, thoracem; si grando, pulmones; si alui deiectione lumbrici, aluum demonstrant. præterea ex magnitudine illius quod eiicitur: si cum torminibus deiiciatur crassa tunica, vlcus in crassis intestinis significatur; si tenuis, in tenuibus intestinis. Si sine torminibus deiiciantur ad formam loturæ carnis, recens mactatæ, iecur affectum esse: Similiter vbi cum vrina excernuntur frusta carunculis similia, renes affectos esse demonstrant: vbi lamularum speciem referunt, vesicam. Insuper à modo excernendi: si sanguis saliendo exierit, indicat arteriã læsam esse: sin aliter exeat, venam. Tandem ab iis, quæ parti alicui peculiariter adnascuntur: veluti si capiti fracto fungus adnascatur, indicat membranam affectam esse: si crustulæ exeant, quæ pars vlceris sunt, vlcus in ea parte, vnde excernuntur, ostendunt, his adduntur locus & via per quam. Nam si cum vrina crustulæ exeant, vlcus in instrumentis vesicæ, si tussi, in instrumentis spiritualibus; si vomitu, in gula aut ventriculo. Deinde ordo tempusque excretionis: Nam vbi ramenta cum sanguine statim per anum emittuntur, in infimis intestinis vlcus esse videtur, sin postea, in superiorib. intestinis, & si pus mingatur ante vrinam, in ipso pene vlcus esse, si post, in vesica, aut superioribus partibus.

Tertio positus & situs affectam partem sufficienter demonstrare potest, vel adiunctis aliis signis scilicet, dolore, excretis & propriis accidentibus, vel sine his ex duritie, tumore & tensione partis. Nam durus in dextro hypochondrio tumor non sublimis & lunari figura iecoris affecti nota est: in sinistro hy- 3. *A situ.*

Kk 3 pochon-

pochondrio, lienis: at si sublimior fuerit, musculorũ abdominis. Vbi vero similia sunt excreta, positus & regio vnde excernuntur, affectam partem commonstrant, ut ex supra dictis constat. Eadẽ ratio in dolore est veluti ubi per vomitum vlceris notæ apparent, si dolor sit in anteriore parte magis, & circa hypochondria, ventriculum affectum esse demonstrat: Si in posteriori parte circa dorsum, gulam. Ita dolor in imo ventre & perinæo cum vrinæ difficultate, vesicam demonstrat.

4. *Ex doloris proprietate. Distinctio doloris.*

Quarto non solum ex doloris situ, sed etiam ex dolorum specie siue proprietate dignotio partis affectæ sumitur. Cum autem dolor sit tristis sensatio partium sensibilium, à subita mutatione, distinctio necessaria doloris sumi debet vel à subiecto, vel à causa efficiente, vel ab utroque. Subiectum est pars sensu exquisito, vel minus exquisito prædita, in superficie vel profundo corporis. Quo autem magis exquisito sensu prædita est, facilius & vehementius dolet. Causa doloris est intemperies subito alterans, & humor, vapor & similia, quatenus continuum soluunt: quorum singula in subiecto pro sua qualitate, qnantitate, motu & quiete varias dolorũ species excitant. Nam ab intemperie calida fit dolor mordens cum sensu caloris: ab intemperie frigida, ubi pars resistit, dolor quoque mordicans, sed cum sensu frigoris; ubi pars non resistit, potius stupor, qui improprie stupidus dolor vocatur: ab intemperie sicca dolor exasperans & tendens: ab humiditate per se sola dolor proprie non fit. Deinde materia pro sua qualitate, quantitate & motu agit. Nam ab acri mordaci materia, fit dolor mordax & stimulans: mordaci tenui immota materia, dolor ulcerosus: salsa tenui immota pruriginosus, à re acuta, infixa & penetrante, dolor punctorius. Eadem in cæteris ratio est; si materia quiescat, dolor fixus oritur: moueatur, errans & turgidus, qui celeriter in vicin

partes defertur: à materiæ copia partem distendente, dolor distendens. Ea materia si pondere suo partem premat, aut aliquid sit, quod partem deprimat vel incumbat, dolor grauans excitatur. Deinde ratione subiecti, partibus neruosis & exquisiti sensus dolor magis acutus accidit: minus sensibilibus dolor stupidus: membranis dolor punctorius, vt in phrenitide & pleuritide: arteriis, quatenus afficiuntur, vel ab inflammatione comprimuntur, dolor pulsatorius: venis ex repletione dolor extensiuus, stupidus: neruis & tendinibus, dolor conuulsiuus: carni laxatiuus & diuulsiuus; visceribus minus exquisiti sensus dolor grauans obtusus: Periostio dolor contundens, profundus: partibus in superficie sitis, dolor sublimis; in alio positis, dolor profundus.

5. Dignotio ex propriis accidentibus.

Postremo sedes affecta ex propriis accidentibus deprehenditur, veluti deiectio similis loturæ carnium animalis recens mactati, hepatis debilitatem denotat: citrinus color totius corporis, obstructionem iecoris aut vesicæ fellis; niger color, obstructionem lienis: maxillæ rubræ, inflammationem pulmonis: fastidium cibi, os ventriculi. Eadem in cæteris ratio est. Verum non vnius symptomatis, sed plurium aut omnium si fieri poterit, habenda ratio est, vt in pleuritide 1. de Loc. Galenus facit.

Signa sumpta ex consensu partium.

His addi poterit colligantia siue consensus partium quarundam, qui ad affectorum locorum notitiam non parum conducit. Nam læsis meningibus, biliosi vomitus subsequuntur: & læso ventriculo ex consensu cerebri deliria, vertigines, & similia. His adduntur signa nonnulla, quæ minus principalia dici merentur, quia coniecturam tantum confirmant, sumpta à sexu, ætate, parentum constitutione, consuetudine, iuuantibus & lædentibus & similibus. Nam in fœmina, vbi sedes affecta latet, sępe fomes mali in vtero residet, proinde vterus considerandus est: de-

Signa minus principalia.

est: deinde in omnibus ratio ætatis habenda. Nam alii morbi, aliis ætatibus magis, minusque familiares sunt, & pueri calculo vesicæ, senes magis calculo renum afficiuntur, &c. Præterea coniecturam non parum confirmat parentum constitutio, potissimum in morbis hæreditariis, nam ex Nephriticis & Phthisicis sæpe Nephritici & Phthisici nascuntur. Deinde consuetudo ægrotandi ex aliqua parte: iuuantia ac lædentia; nam si parti alicui adhibeantur, quæ morbum augent, vel minuunt, id est offendunt, vel iuuant illum, non leuis suspicio erit partem illam proprie affectam esse. adduntur à nonnullis signa sumpta à similitudine, & proportione, veluti si homine mortuo dissecto, noueris quænam fuerit sedes affecta; colligere licet, vbi consistat affectus in aliis, qui simili modo laborant.

DE SIGNIS MORBORVM ET CAVsarum internarum,

CAPVT III.

COgnita parte affecta plerumque vna morbus & causa interna morbi manifesta erit. Nam pauca sunt signa, quæ non simul affectum vna cum parte affecta ostēdūt: nihilominus accidit, vt cognita parte affecta, ignoretur, quomodo lædatur, an proprio affectu an ex consensu: Deinde qua specie morbi laboret, & an morbus in fieri sit, an factus: præterea si plures morbi, an vnus alterius sit causa, siue an vnus sit primarius, alius secundarius: Quæ omnia in curatione plane necessaria sunt.

Quæ ex consensu laborant, aut propria parte affecta.

Ac primum proprio affectu pars semper laborare iudicatur, quando in parte aliquis permanens affectus conspicitur: Ex consensu tantum afficitur, quando alia parte irritata, ipsa vehementius molestatur, remissa omni irritatione, quiescit. Quare sublata omni

[o]mni proprio affectu, tollitur per consensum. Affi[ci]untur autem per consensum peculiariter instrumē[ta] motus & sensus, quæ vim à cerebro per neruos sus[ci]piunt: vnde accidit, vt ipsis haud quaquam affectis, [ac]tio eorum lædatur ob defectum tantum alicuius [q]uod secundum naturam ad actionem iis adesse de[be]t. primogenio affectu pars aliqua laborare puta[tu]r, cum ipsa primo affecta sit sine alterius consensu: [se]cundario vero, quando ante eam alia pars laboret, [a] qua afficiatur, per materiæ aut qualitatis com[m]unicationem.

Affectus siue morbi species, auctore Galeno 3. *de [c]risib cap.*4. ex propriis symptomatibus siue Patho[gn]omonicis signis, quæ vna cum morbo inuadunt, [a]curatissime dignoscitur: Nihilominus 1. *de Loc. [a]ffect. c.* 5. præcipua affectuum signa ad quatuor ge[ne]ra reducit Gal. quorum. 1. sumitur ab excretis: 2. loci [na]tura: 3. à doloris proprietate: 4. ex propriis acci[de]ntibus. *Morborum notæ.* 4.

Primo quidem ab excretis affectus species digno[sc]itur, vt in signis locorum affectuum diximus. nam [ra]mentum excretum, signum est vlceris: sabulosa v[ri]na, lapidis: deiectio alui similis seminibus cucurbi[tæ], latorum vermium: cibi non mutati deiectio, lien[te]riæ: potus non mutati mictus, diabetis nota est. [Pr]æterea ex consideratione vrinæ non solum conco[cti]o & cruditas, sed etiam multi affectus dignoscun[tu]r. 1. *Ab Excretis.*

Secundo à loci natura dignoscuntur affectus, quia [al]iqui morbi quibusdam partibus proprii sunt, aut [pa]rte non alieni; alii, alienissimi. Nam suffusio solis [o]culis tribuitur: lumbrici in aluo præcipue gignun[tu]r, &c. Contra cor abscessum non patitur: pulmo & [pa]rtes expertes sensus non proprie dolent. Sub par[tis] natura comprehendimus actionem propriam si[tu]m & consensum. Nam actio læsa partem affectam 2. *A loci natura.*

proprie demonstrat: modus vero læsionis, ut supra dictum est, morbum, aliquando morbi causam. Veluti læsa concoquendi actio ventriculum affectum significat, at modus læsionis, scilicet corruptela ad nidorem, calidam intemperiem ventriculi arguit, ad acorem frigidam; deinde ex situ, tumor in pube circumscriptus per ischuriam, obstructionem meatus vrinarii.

3. Ex doloris proprietate. Tertio ex doloris proprietate sumuntur signa affectuum & causarum, ut ex supra dictis abunde constat. Nam inflammatio partis carnosæ, ex dolore pulsatorio; inflammatio membranarum, ex pungenti dolore dignoscitur; plenitudo extensiuo dolore, &c. ut supra demonstratum est.

4. Ex morbi accidentibus. Quarto ex propriis morbi accidentibus morbus dignoscitur, veluti ex colore corporis flauo, icterus: ex lingua nigricante cum ingenti calore, febris ardens: ex unguib. aduncis cum sputu purulento graueolenti, tabes: ex horrore intempestiuo cum febre phlegmonis suppuratio, &c. Sub propriis accidentibus comprehendimus etiam tempora morborum universalia & particularia periodos, & typos: Nã morbus omnis, vel continenter affligit, vel certas intermissiones, vel remissiones habet, quotidie, alternis diebus, &c. quorum omnium consideratio utilis est in dignotione morborum, ut in febribus apparet.

Signa minus principalia. His addi poterunt alia signa, quæ minus principalia dici merentur, quæ cõiecturam confirmant, sumpta à promptitudine ægrotandi, seu ab habilitate & inclinatione ad morbum aliquẽ. Nam aliqui in morbum, aut aliquam morbi speciem facile incidunt, aliqui non facile: promptitudo & inclinatio illa æstimatur ex causis, primum internis ut intemperie totius corporis, aut præcipuorum viscerum, ætate, sexu, parentum constitutione, ac etiam recordatione præteritorum morborum, quibus conflicta-

æg

ger ſolitus fuit. Secundo ex cauſis procatarcticis, ut ex aere ambiente (ſub quo continetur tempus anni, cœli conſtitutio, regio, &c.) item conſuetudine in cibo, potu, motu, & quiete, ſomno, vigiliis, &c. Tertio, ex affectis & accidentibus inclinationem conſequentibus. Vt ſunt functiones animi & corporis velut mores, animique pathemata, pulſus, concoctiones insomnia, &c. Deinde excreta ut Vrinæ, deiectiones, sudores, ſputa, ſuppreſſio conſuetæ euacuationis, item figura colorque corporis & faciei, habitus corporis, cæteraq; accidentia. His adduntur ſigna ſumta à iuuantibus & lædentibus, & morbis publice graſſantibus.

Nam primum inclinationem & habilitatem ad morbum aliquẽ demonſtrat ſimilis temperatura totius corporis aut præcipuorum viſcerum, ætas & sexus ei congruens, maxime ſi eodem affectu conflictari ſoliti ſint, aut ipſorum parentes, quo tempore eos genuerunt; Inhabilitatem contraria ſigna. Quare iuuenis, aut vir in temperamento calidus, aſſuetus laborare calidis morbis, facile iis corripitur; difficulter frigidis; contra ſenex aut temperamento frigidus aſſuetus frigidis morbis, &c. In cauſis externis eadem ratio eſt. Nam naturarum quædam ad æſtatem, quædam ad hyemem bene aut male habent, & diuerſa temporis conſtitutio diuerſos morbos portendit; unde alii morbi vernales, æſtiuales, autumnales & hyemales ſunt, & alios hyems ſicca & Ver pluuioſum, quam hyems auſtralis, pluuioſa, ver ſiccum aquilonium affert. Præterea quibusdam regionibus nonnulli morbi ſunt familiares (vt ſcorbutus ad mare Balticum) qui in aliis regionibus raro, aut nunquam reperiuntur; proinde cuiuſque regionis proprietas obſeruanda erit, morbique inquilini. Non parum coniecturam confirmat conſideratio victus, vitæque anteactæ, cæterarumque rerum non naturaliũ, quarum

quarum effectus in corpore ex iis intelliguntur, qua in præcedente libr. cap.3. dicta sunt, deinde morbo rum publice grassantium, ut pestis, variolæ, morbilli interdum dysenteriæ, &c. In accidentibus & effecti inclinationem consequentibus, similis fere ratio est ut in causis. Nam iracundi, macilenti cum latis veni vigiles, coloris citrini, qui multos humores calido gignunt, pulsus veloces urinas aureas habent; calidi morbis maxime oportuni sunt; contra pusillanime somnolenti, pigri, obesi, qui angustas venas haben pulsus tardos, urinas albas, &c. morbis frigidis: Ad duntur his signa sumpta à iuuantibus & lædentibu Nam quicquid iuuat & nocet signum est, quia in cludit commodum & incommodum, & hoc illu quod dixit *Hipp*.17. *Aph*.2. manifestat sanatio, hom enim sanus gaudet similibus, læditur contrariis, a ger gaudet iis, quæ morbo contraria sunt, læditur si milibus,

Differentiæ signorum morborum.

Quare signa morborum, quædam tantum sign sunt, ut symptomata consequentia morbos: quæda signa simul & causæ, quæ morbos præcedunt seu pro ducunt, de quibus in cap. 3. libri præcedentis dictu

Delectus signorum.

est. Horum omnium signorum eadem ratio non e nam aliquando unum signum pathognomonicu sufficit, ut in apoplexia, repentina priuatio motus sensus; plerumque plurium signorum concursus r

Syndrome signorum.

quiritur: ubi enim morbus, aut pars affecta nequit no proprio signo dignosci, utendum multorum co cursu, quæ, si singula fidem non faciunt, unita tam testimonia firma sunt: ad hunc modum dignoscim pleuritidem, ut dictum est, & alios plerosque aff ctus. Deinde obseruandum est, signa aliquando si mutuo contraria esse, aut minus manifesta: aliqua do morbos eorumque symptomata ita similia, ut, n si à medico exercitatissimo, facile discerni nequea ut in colica & Nephritide apparet. Præterea morb

on raro complicari, ac singulos seorsim propter al-
rius admistionem non facile deprehendi. Insuper,
uemadmodum plantæ erumpentes, ita morbos sta-
m vt incipiunt, difficilime dignosci ob signorum
ucitatem, aut quia causæ satis firmatæ non sunt.
uare in dignoscendis affectibus accurato iudicio
endum erit, & in initio, vbi omnia minus manife-
sunt, de specie morbi non temere pronuncian-
m.

Ex his omnibus in parte affecta dignoscere licet
orbi speciem, nimirum an intemperies aliqua sit,
t morbus compositionis: aut solutio vnitatis. Ve-
m vt diximus pauca sunt signa, quæ non simul af-
ctum cum parte affecta demonstrant. Intemperies
dæ subito non gignuntur, nec repente & confer-
n actiones tollunt; vt morbi ex affluxu humorum;
inde sine tensione, tumore & grauitate partis affe-
æ accidunt: celerius tamen corpus calefit, quam
frigeratur; & refrigeratur quam humectatur,
t exiccatur. Calidum morbum demonstrant cau
prægressæ corpus calefacientes, vt aeris ambien-
intensa caliditas, alimentorum & medicamento-
m calefacientium vsus, motus importuni, vigiliæ,
; affluxus biliosorum humorum &c. Deinde effe-
vt sensus caliditatis, rubor in parte affecta, sensus
ordicans: si viscera affecta sint, pulsus magis velo-
, vrina ruffa, sitis, inappetentia ciborum, vigilæ,
itationes sensuum, &c. Iuuantur frigidis, lædun-
r calidis. Frigidæ intemperiei opposita sunt indi-
, nimirum pars contactu frigida sentitur, & pallida
, pulsus parui, tardi, vrinæ albæ, concoctiones
bilitantur, stupet mens & sensus; sitis nulla, iuuan.
r calidis, &c. Humidam intemperiem demon-
rant causæ præcedentes humectantes, corporis ni-
a mollities & laxitas, somnolētia, functiones lan-
ent, sensus hebitantur, dolor nō sentitur, nec sitis,
pul-

Signa singulorum morborū.

Signa propria morbi calidi.

Signa frigidæ intemperiei.

Signa Humidæ & siccæ intemperiei.

pulsus molles sunt, excrementa multa gignuntur & coaceruantur, iuuantur siccis, læduntur humidis. In sicca intemperie contraria omnia sunt, nimirum causæ prægressæ exiccantes, pars affecta squallida dura contracta, pulsus duri, dolor asper, mentis sensuum que acrimonia & irritatio, sitis, vigiliæ, excrementa pauca. Iuuantur humidis, &c. Si intemperies composita sit complicata habebit inditia: si cum materia, in parte affecta sentitur sensus grauitatis, tensio aut tumor. Materia quibus signis dignosci debeat infra dicetur.

Signa propria morborum organicorū. Vt temperies ita morbos compositionis demonstrant causæ prægressæ, deinde effecta & symptomata, quæ simpliciter signa sunt non causæ, & variant pro varietate partis affectæ. Causæ cuiusque morbi in specie, in capite tertio præcedentis libri proposita sunt. *Signa apertionis & angustiæ meatuum.* In genere effecta signaque nimiæ apertioni meatuum & vasorum, sunt retentrix debilitata, & expultrix proritata, ac contentorum præter naturam euacuatio. Iuuantur obstruentibus, astringentibus, læduntur aperientibus. Angustiæ vasorum contraria signa aut symptomata sunt. Nam angustia functiones facultatis attractricis & expultricis partium impedit, consuetas euacuationes excrementorum supprimit, vt angustia renum & vesicæ, vrinæ excretionem; intestinorum, deiectiones; vteri, menstrua; item distributiones alimenti & spirituum in corpus prohibet, vt angustia venarum & iecoris, sanguinis; arteriarum, spiritus vitalis; neruorum, spiritus animalis, &c. tandem leuamen sentiunt ab aperientibus, læduntur obstruentibus, &c. *Signa asperitatis & leuitatis.* Superficiei asperitatem demonstrant, sensus inæqualitatis in parte affecta, & quæ per eam expelli solent, si diutius retinentur, aut cum difficultate expelluntur, iuuantur lenientibus, læduntur ab exasperantibus. Leuitatis superficiei contraria signa sunt. Figura vitiata partis e

tern

ternæ sensibus patet; internæ vt vteri, &c. recordatio
e causarum præteritarum, & ex actione læsa partis
hale figuratæ, & mutatione naturalis figuræ cutis in
o loco vbi sita est. Secundo morbus in magnitudine
ucta partis externæ visu tactuque dignoscitur; in-
ernæ ex dolore grauante, aut distendente, situ tumo-
s sub cute mollis aut duri cum calore, frigore, colo-
s mutatione iuxta naturam materiæ magnitudi-
em augentis. Iuuantur medicamentis, quæ magni-
dinem minuunt, &c. Diminutæ magis opposita
gna sunt. Tertio morb. in numero aucto aut dimi-
uto partium externarum, sensibus euidens est; in-
rnarum multa exercitatione indiget, præcipue re-
undantia partis aut defectus vitio conformationis
vtero, quæ non alia ratione dignoscuntur, quam
actione læsa partis, & figura non naturali cutis in
loco vbi residet; si vitium aduentitium sit, colli-
tur fere vt magnitudo aucta & diminuta. Quarto
us partis internæ mutatio à naturali sede, vt vteri
rsum aut deorsum, intestini, &c. deprehenditur
on solum ex causis prægressis, quæ partem à sua se-
dimouent, sed etiam ex grauitate dolore disten-
nte, tumore, in eo loco ad quem pars decumbit,
etiam ex tumoris forma, duritie, mollitie, æquali-
te, aut inæqualitate, &c. Tandem continui solutio
rtis externæ, aut ab externa causa, vt vulnus, con-
sio, collisio, fractura ita manifesta est, vt nullis in-
tiis opus habeat. Vlcus internum demonstrant sæ-
causæ prægressæ & dolor, sed maxime excreta ni-
irum sanguis, sanies, pus, crusta, portio partis, &c.
am substantia eorum, quæ excernuntur, locus &
odus excretionis partem affectam vna cum affectu
dicant. Compositi morbi complicata habent indi-
. In his omnibus dignoscendis requiritur diligens
ercitatio in corporum dissectionibus, & in singu-
rum partium vsu & actionibus.

Signa figuræ vitiatæ.

Signa morborum in magnitudine.

Signa morborum in numero.

Signa morborum in situ.

Signa solutionis continui.

Hacte-

III. *Signa causarum.* Hactenus de dignotione præsentium in morbis, qua affectus & affecta pars innuitur, dictum est: superest ut de dignotione præteritorum agamus, scilicet de inuentione causarum latentium, quæ affectiones faciunt aut præcedunt. Cognoscuntur quidem uno interdum indicio morbus & morbi causa proxima: aliquando locus affectus una cum causa. Verum accidit non raro, ut cognito affectu & parte affecta causa affectus ignoretur, cuius cognitio medico plane necessaria est. Nam in curatione requiritur, vt sciamus, an causa adhuc agat, an desiit agere: si agit, an per partem dundaxat transeat, an in parte contineatur, quæ omnia ex supra dictis facile intelliguntur. Nam si per partem tantum transeat, permanens dispositio non oritur, sed velut affectionis umbra, quæ sublata actione tollitur: at si in parte contineatur & firmetur, permanentem dispositionem gignit & confirmat: quæ post actionem relinquitur & ex effectis, scilicet, ex symptomatum magnitudine æstimatur. Continetur autem causa, si morbus similaris sit in propria partis substantia temperamentum immutans; si morbus compositionis, in parte affecta tanquam in organo, eius structuram lædens. Omnis causa vel externa & euidens est, vel interna & occulta, ut alibi dictum est. Externa cum euidens sit signis non indiget, sed signi rationem potius habet. Internæ & occultæ causæ, scilicet contenta præter naturam in corpore & contentorum dispositione, Plethora & Cacochymia, ac quæ repletioni opponitur inanitio, certis signis dignoscuntur & manifestantur. Signa illa vel tantum signa sunt & consequuntur causas, vel pariter signa & causæ, quæ sua natura præcedunt affectus.

Signa simul & causa. Signa quæ causæ simul rationem habent, sunt temperamentum totius corporis, ac potissimum partium principalium: deinde ætas, sexus, consuetudo, pare-

ti

[..]um vitia: Item, morbi præteriti: præterea ex sex re[..]us non naturalib. exercitatio, vitæ studium, euacu[..]io naturalis suppressa, aer & quæ sub aere continen[..]ur, regio, status cœli, tempus anni, balnea & similia, [..]e quibus omnibus in genere & specie dictum est in [..]apite secundo libri precedentis: ab his causis humo[..]es redundantes gignuntur, & geniti ac redundantes [..]n corpore dignoscuntur.

Simpliciter signa sunt, corporis habitus scilicet [..]besus, crassus, carnosus, hirsutus: deinde color & [..]uæcunque in corpore erumpunt, tactiles qualitates [..]cilicet durities, mollities, &c. Item, functiones, o[..]nes præcipue pulsus, somnus, vigiliæ, insomnia, [..]ores, &c. præterea contenta, scilicet, urina, feces, [..]dores, sputa, &c. quibus omnibus addi poterunt iu[..]antia, lædentia & similia. Hi fontes signorum sunt [..]nde omnis redundantia humorum dignoscitur. *Simpliciter signa.*

Redundantium humorum in corpore duplex est [..]ispositio, Plethora & Cacochymia. Plethora, redun[..]antia sanguinis vel omnium humorum æqualiter se [..]abentium, duplex vicissim est, quoad vasa, vel quo[..]d vires, ut alibi dictum est. *πληθωρα.*

Ac primum Plethoræ quoad vasa, signa, quæ cau[..]e rationem habent, sunt corporis temperatura cali[..]a humida; præcipue vero iecoris & cordis: adole[..]entia; tempus vernum: victus plenior & liberalior: [..]ta iucunda: exercitatio solita omissa: balneatio à [..]ibo: suppressa aliqua euacuatio sanguinis, &c. Sim[..]iciter signa quibus sanguinis redundantia digno[..]itur, sunt color totius corporis & faciei potissimũ, [..]oseus & floridus ex albo & rubro mixtus: habitus [..]arnosus cum halituoso calore: vrina copiosa sub[..]antia, & contentis mediocris: mores animi iucundi [..]: sedati: somnus placidus, cum insomniis iucundis: [..]ulsus validi magni: sudor copiosus, dulcis, maxime [..] habitum corporis occupauit: inflammationes & *Plethora signa.*

 morbi

morbi consueti à sanguine: facile euacuationem sanguinis sustinere & lædi à calidis humidis, &c. Vbi vero Plethora aut redundantia aliqua humorum vires premit: aderunt grauitas corporis, pulsus imbecillis inæqualis, putredines, cruditates & similia.

κακοχυμία.

Cacochymia proprie est, cuiuscunq; alterius humoris, à sanguine redundantia: ac proinde triplex potissimum, biliosa, melancholica, vel pituitosa, ut alibi dictum est.

Bilis redund. signa.

Bilem redundare ostendunt, primum causæ antecedentes bilem gignentes, scilicet constitutio corporis calida & sicca, præcipue vero iecoris & cordis: ætas iuuenilis: tempus æstiuum, victus tenuis: alimenta calida, sicca, acria, inedia, nimia exercitatio, suppressa bilis euacuatio, &c. His aliisque causis ubi redundauerit bilis flaua, hæc signa apparebunt: nimirum color corporis, præcipue faciei & oculorum citrinus & flauus, qualis in Ictericis. habitus corporis siccus, macer: venæ amplæ, distentæ: pulsus velox, frequens, durus: urina flammea, sedimenta pauca, excrementa biliosa: pustulæ in corpore biliosæ: calor corporis acris, mordax: iracundia, vigiliæ, aut somnus inquietus cum insomniis iracundis: frigidorum appetentia & similia. Vbi vero bilis peculiariter in cerebro redeundarit, aderunt deliria, iracundia cum vigiliis: si ad os ventriculi confluat, sitis, nausea, &c. ad intestina, diarrhæa biliosa, &c.

Melancholiæ signa.

Redundat Melancholia in corporibus siccis, constitutionis melancholicæ & in tristibus curis & molestiis implicitis, autumno potissimum, aut statu corporis inæquali, in locis siccis frigidis, ex alimentis crassis siccis: aliquando suppressa euacuatione melancholiæ ab obstructione Lienis, &c. Adesse redundantiã illã demonstrant color corporis obscurus, fuscus, præcipue faciei: fœda scabies: maculæ nigræ: habitus macilentus; aspectus mœstus fixus; pulsus paruus

tard

ardus, rarus: metus & tristicia sine manifesta causa: somnus turbulentus cum in somniis horridis & terribilibus: urina tenuis alba interdum crassa, liuida; excrementa melancholica erumpentia: leuamen ab iis, quæ melancholiam purgant & bonum succum gignunt: Verum si bilis nigra adusta fuerit, quæ mediā quandam naturam inter melancholiā & bilem flauam sortitur, mixta magna ex parte signa aderūt.

Signa pituitæ. Redundantia pituitæ aut aquosi humoris euenit corporibus frigidis humidis, senibus, otiosis, bibulis, voracibus, somnolētis & similibus, hyeme aut in aere & locis humidis frigidis, ex alimentis pituitosis, et victus ratione humectante, qualis est à cibo frequens balneatio, ingluuies, &c. His addi poterit suppressio consuetæ excretionis urinæ. Redundantiam pituitæ demonstrant, color corporis albus, liuidus, habitus obesus, tumidus, œdemata, morbique pituitosi: deiectiones pituitosæ, saliua copiosa & mucus per nares: urina alba aut pallida, nunc tenuis, nunc crassa turbida: segnities, somni profundi cum insomniis aquosis: leuamen à calidis siccis, &c. Aliquando ratione caloris pituita salsa efficitur, quæ mixtis ex bile & pituita signis diiudicatur.

Flatus. Flatus immodici, soboles cruditatis, iis naturis incidunt, qui cruditatibus, obstructionibus lienis, &c. obnoxii sunt, aut frigido humido vētriculo præditi, ac cibis flatulentis utuntur, crapula, ingluuie & similibus. Adesse flatuum copiam demonstrant fluctuationes, rugitus, flatuum eructiones & suppressiones; ut in colica: dolor vagus, tensiuus; palpitationes, aurium tinnitus: insomnia rerum celeriter mouentium, violenterque impellentium, &c.

Inanitio. Inanitio, quæ nihil aliud est, quam absentia eorū, quæ ad sanitatem requiruntur, ut sunt humorum, spirituum aut substantiæ solidæ, eodem modo, quo repletio dignoscitur. Nam signa quæ causæ rationē

habent, sunt constitutio corporis calida sicca, rara, ... cribus & tenuibus succis prædita: vis retentrix deb... lis: copiosæ euacuationes: aer siccus calidus: vigili... inediæ & cæteræ causæ manifestæ, quæ corpus & h... mores exhauriunt ac spiritus dissoluunt. Simplici... signa sunt habitus corporis squallidus extenuatu... color non naturalis pallidus: pulsus languidus; ... ctionum omnium debilitas & similia. His accedu... leuamen à reficientibus, offensio ab euacuantibu... Hæ sunt notæ communissimæ præcipuarum caus... rum latentium in corpore, an vero in parte aliqua p... culiari redundet materia morbifica; propriis illi... partis notis diiudicatur & æstimatur.

DE PVLSIBVS.

Cap. IV.

Vsus considerationis pulsus & vrinæ.

Signa, quæ ex consideratione pulsuum & vrinaru... sumuntur, in numero eorum sunt, quæ non solu... futurum morbi euentum denunciant, sed etiam p... sentem statum ægri, seu morbum, morbi causam, ... partem affectam demonstrant. Nam pulsus, prima... vitalis facultatis & totius corporis robur, deinde c... dis corporisque statum indicat; at vrina proprie h... patis viscerum venosiq; generis constitutionem, h... morumq; conditionem; obscurius paulo virium r... bur arguit. Quare vrinæ contemplatio magis dign... tionem, pulsus ad præsagitionem ac morbi futuru... euentum prædicendum inseruit. De vtrisque breui... tantum, prout compendii ratio exigit, dicemus.

Pulsus definitio.

Pulsus ut alibi definiuimus, est functio cordis... arteriarũ ex diastole & systole composita, cum vtri... que intermedia quiete, orta à facultate pulsifica c... dis, vt calor natiuus in sua temperie conseruetur, s... ritusq; generentur & distribuantur. Nam per dias... lem seu cordis arteriæque eleuationem, ambien... ac...

ris aliquid intro attrahitur, quo calor natiuus re-
geretur, spiritusque vitales generentur; per systo-
n seu submissionem & contractionem, quicquid
st fuliginosi vaporis, expurgatur. Arteriæ autem à
rde originem trahunt, & omnes eodem pulsandi
odo, & inter se, & cum corde conueniunt: quare
vna omnium motum ex æquo percipere poteris,
mptius tamen ex iis, quæ per carnes proreptant,
n unque commodissime quæ per brachiale ex-
eunt, admotis superne arteriæ carpi tribus aut
tuor digitis medio modo inter arctam compressi-
m & lenem palpitationem: diastole enim pulpam
torum ascensu comprimit, systole in descensu e-
recurrere facit. Verum systolis notitia difficilior
to est, & nisi in magno, vehementi duro pulsu
percipitur, sicut etiam quies interna.

ifferentias pulsuum Paulus ex Gal. aliique decem *Pulsuum*
erant, aliqui nouem, nonnulli octo tantum. Pri- *differentiæ.*
sumitur ex tempore motus tam in eleuatione, *Prima dif-*
m submissione, cuius species sunt tres, nimirum *ferentia*
r siue velox, qui breui tempore multum spatii ab- *celer tard•*
it: tardus contra; mediocris, qui medio modo se *mediocris.*
t. Secunda à quantitate ipsius motus in omnes *2. Lõgus la-*
ensiones, cuius species sunt pulsus longus, qui *tus, altus.*
ralem in longitudinem excedit, latus in latitu- *Breuis, ar-*
altus in altitudine: quibus contrarii sunt pulsus *ctus, humi-*
is, arctus, humilis: concursu pulsus longi, lati, al- *lis.*
magnus; contra concursu breuis arcti humilis, *Magnus,*
r paruus: in horum medio est mediocris seu mo- *paruus.*
tus. Tertia differentia à facultatis robore desu- *3. Differen-*
r, cuius species sunt pulsus vehemens seu vali- *tia.*
qui tangentis manũ valide ferit; debilis siue lan- *Vehemens*
us, qui inualide, adeo vt arcta digitorum com- *languidus*
ione euanescere videatur; mediocris in horum *mediocris.*
io. Quarta differentia oritur ex arteriæ substan- *4. Durus*
qualitate, vt pulsus durus, quando arteria dura *mollis.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

intenta in occursu percipitur; mollis contra, vbi lax[...] mollis; mediocris in horum medio. Quinta ex con[...] tentis seu arteriæ perfusione consideratur, scilice[...] pulsus plenus, vbi arteria digitorum impressioni hu[...] more plena turgidaque occurrit; vacuus contra qu[...] do bullæ modo sublationem efficit; mediocris v[...] medio modo se habet. Sexta à temperamento arter[...] & contentorum dependet, vt pulsus calidus, frigidu[...] temperatus. Hæc differentia à pluribus omitti sole[...] ac à nonnullis prior quoque, quæ sumitur ab arter[...] perfusione. Septima differentia est ab ictuum inte[...] uallo & quiete, quæ duplex est, vna interna, altera e[...] terna, huius species sunt pulsus frequens seu creb[...] & densus, cui breue quietis tempus est; deinde rar[...] cui longum: in quorum medio est mediocris. Oc[...] ua dependet ex rythmo, id est, proportione tempo[...] motus ad tempus quietis, & temporis systolis ad [...] pus diastolis, &c. huius species sunt, pulsus εὔρυθ[...] consonus, qui cuique ætati naturalis est, eiusq; p[...] portionem seruat. Nam suus cuiq; ætati certus ry[...] mus est. Deinde ἄῤῥυθμος non est, qui nullum ry[...] mum seruat, sed qui malo præditus est, aut natural[...] corrumpit; huius tres species seu gradus sunt, I.[...] ἑτερόρυθμος, qui mediocrem boni rythmi peruersion[...] obtinet; II. ὑπερόρυθμος qui longius à bono rece[...] & alterius ætatis mutuatur: III. ἔκρυθμος, qui bo[...] tatem rythmi plane corrumpit.

5. Plenus vacuus.

6. Calidus frigidus.

7. Frequens rarus.

8. Differentia. εὔρυθμος. ἄῤῥυθμος.

Nona differentia sumitur ab æqualitate & inæq[...] litate in omnibus prædictis differẽtiis. Spectatur [...] tem æqualitas vel in vno pulsu, vel in pluribus, [...] in pluribus συστηματική, id est, collectiua vocatur. [...] qualis autem pulsus est, qui in omnibus præd[...] pulsuum differentiis (vt magnitudine, frequentia[...] hementia, &c.) sibi semper & vbique similis est: [...] qualis in vno pulsu cuius initium, mediũ, finis æ[...] liter procedunt. Inæqualis vero pulsus dicitur, q[...]

Pulsus æqualis & inæqualis.

Inæquales in plurib. pulsib.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ua ex pluribus prædictis differentiis dissimilis & im-
ar est, qui vero in omnibus, absolute inæqualis vo-
atur. Deinde pulsus omnis inæqualis, vel æqualiter
æqualis, vel inæqualiter: æqualiter inæqualis Pul- *Æqualiter*
us est μυῦρ@· sensim diminutus, quando secundus i- *inæquales.*
us paulo minor est primo, & tertius secundo, atque
a deinceps, qui si ad absolutam priuationem defici-
, pulsus myurus deficiens nominatur: sin rursus au- *Myurus*
eatur in parem maiorem aut minorẽ priori magni- *deficiens.*
udinem, myurus recurrens dicitur. accidit tamen vt *Myurus*
ulsus magnitudinem, in qua desierat, aliquandiu *recurrens.*
onseruet. Pulsus inæqualiter inæqualis est, qui simi- *Inæquali-*
em inæqualitatem non seruat, veluti cum duo aut *ter inæqua-*
res priores ictus pares sunt, quartus & quintus im- *les.*
ar, &c. hic si desinat inæqualis deficiens; si post du- *Inæqualis*
s, aut tres ictus prætermissos redierit, deficiens reci- *deficiens.*
rocus: sin nõ exspectata quiete in medio quasi ictus *Reciproc⁹.*
perуacuus incidat, pulsus intercurrens vocatur. *Intercur-*
næqualis in vno pulsu, cum initium, medium, finis, *rens.*
ut omnes arteriæ partes non eodem modo proce- *Pulsus in-*
unt. Hæc inæqualitas consideratur, vel in vna par- *æqualis in*
e arteriæ, vel in diuersis; In vna parte, quando pul- *vno pulsu.*
us incipiens, vel desinens tardior, vel celerior est, *Inæqualis*
ut intercidit, aut recurrit, seu quasi bis ferit; si pul- *in vna par-*
us continuus manens à tarditate ad celeritatem; *te arteriæ.*
ut contra transierit, impar citatus nuncupatur: si
quiete intercisus celerior & vehementior multo
ppareat, caprizans à capra, quæ inter saliendum sub- *Caprizãs.*
mis hæret, & secundum motum inopinatum prio-
e celeriorem molitur; sin ab eleuatione recurrerit
unquam malleus ab incude resiliens, pulsus dicro- *Dicrotus.*
us, id est, recurrens & bis feriens nominatur. Inæ- *Inæqualis*
ualitas vero vnius pulsus in diuersis arteriæ parti- *in diuersis*
us duplici modo accidit: vno cum motus manet *arteriæ*
ontinuus & arteria iuxta quosdam digitos celerius, *partib.*
uxta alios tardius mouetur, ac vehementiæ cele-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

ritas, magnitudo similis ab omnibus non percipitur; alio si motus intercidat, & alii digiti pulsum apprehendunt alii non. Vbi motus à digito interiori magis percipitur, qui iuxta proportionem in cæteris sensim minuitur, Myurum in vno ictu; si iuxta medios digitos magnus occurrat, & vtrobique minuatur, Archigenes περινεύοντα, id est pulsum circumnutantem appellat; quod si ad inæqualitatem in magnitudine accesserit celeritas aut tarditas, tum pulsus vndosi vermiculantes, formicantes oriuntur. Vndosi autem, cum arteria simul tota non attollitur, sed magna inæqualitate primo pars vna, deinde altera, mox tertia, hinc quarta, motusque continuus manet, ad modum vndarum sese attollentium. Vndosus pulsus in paruitatem desinens, primum vermiculans, tandem formicans efficitur. Nam vermiculans ab vndoso; & formicans à vermiculante, non nisi magnitudine differt, ac formicans pulsus languidissimus est admodum paruus, creberrimus & inæqualis, cui affinis est pulsus hecticus, sed hic perpetuo fere consimilis manet magnamque mutationem non habet. Sin ad inæqualitatem in magnitudine aliisque differentiis accesserit situs partium arteriæ mutatio, vt sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum inflectatur, pulsus vibrantes, conuulsiui, serrati constituentur. Vibrantes & turbulenti quando particulæ arteriæ sursum feruntur, vno eodemque tempore quasi spicula validius emissa celeriterque vibrata. Conuulsiui si arteria tensa sursumque retracta chordæ cuiusdam tensæ speciem præbeat. Serratus vero cum ob duritiem vna pars arteriæ magis, quam alia eleuatur. Vltima differentia pulsus consideratur potissimum in inæquali ratione ordinis. Nam æqualis pulsus semper ordinatus est; inæqualis vero vel ordinatus est, vel inordinatus. Ordinatus dicitur, qui circuituum paritatem seruat; inordinatus qu

Myurus in vno ictu.
Circumnutans.
Vndosus.
Vermiculans.
Formicãs.
Hecticus.
Vibrans.
Conuulsiuus.
Serratus.
Vltima differentia pulsus.
Ordinatus inordinatus.

qui non seruat. Quare pulsus inæqualis ordinatus est, qui inæqualitatis similem circuitum obtinet, veluti cum duo pulsus parui sunt, & vnus magnus; deinde iterum duo parui, vnusque magnus, &c. Contra inæqualis inordinatus est, qui similem inæqualitatis ordinem non seruat, &c. Hæ sunt maxime generales differentiæ pulsus, ex quibus coniunctis oriuntur compositæ pulsuum species.

Causa pulsuum. Causa efficiens pulsus est facultas à corde promanans, instrumenta sunt arteriæ, quæ cordi continuantur, & impetum cordis sequuntur: Causa facultatem impellens, est necessitas & vsus. Nam pro modo et conditione necessitatis pulsus perficitur, modo facultas robusta sit, & arteriæ obsequentes. Quare varietas in pulsu oritur, præcipue aut à necessitate seu vsu, aut à facultatis robore vel imbecillitate, aut ab arteriæ quantitate, qualitate & situ. *Causæ differentiarum pulsuum tres.* Nam hæc tria si secundum naturæ modum sese habuerint, pulsus in omni genere moderati efficiuntur. Moderatos dico non exacte (qui non dantur, nisi in naturis exquisite temperatis mediisque & fortasse ad momentum) sed minus exacte, & proportionatos ad naturalem temperiem. Ab hac mediocritate si longe recesserint ad alterum extremorum pulsus vitiosus oritur.

I. Necessitas. Necessitas seu vsus pulsus est vt calor natiuus contemperetur, & spiritus regeneretur. Nam finis diastoles est, vt aliquid aeris ambientis attrahatur, quo calor natiuus refrigeretur, spiritusque regenerentur; deinde systoles, vt fuliginosi vapores, & quicquid spiritibus inutile est, expurgetur. Igitur necessitate aucta vel diminuta pulsus à mediocritate recedunt, augentur vel minuuntur: & diastole, aucto vel diminuto calore: sistole auctis vel diminutis fuliginosis excrementis, vnde collato eleuationis & submissionis tempore colligere licet, vincat ne calor aut fuliginosa excrementa. *Causæ necessitatem mutantes.* Nã vsus à mediocritate recedit tripli-

citer; primo defectu spirituum, quem facultas pulsu resarcire conatur; deinde intemperie præter naturam calida vel frigida, simplici uel composita sine vel cum materia: tertio ex materia aliena & vitiosa, vt fuliginosis vaporibus, humoribus, &c. Procedit hæc immoderatio à causis seu rebus vel naturalibus, vel non naturalibus; vel præternaturalibus; naturales causæ magnitudinem maxime stabilem faciunt, cæteræ facile mutabilem, vt mox dicetur. Secundo robur facultatis uitalis comitatur bonam corporis dispositionem, ætatem, anni tempora, causasq; cæteras temperatas. Debilitas vero, virium oppressionem aut exolutionem: oppressio fit ab humorum copia aut cruditate vires premente; à qua vindicantur concoctione, euacuatione, &c. Exolutio vero virium ex inedia, vigiliis, doloribus, curis, magnis euacuationibus, morbis acutis & diuturnis, animi deliquiis. Tertia causa varietatis pulsus est in instrumento; nimirũ arteriæ angustia, & amplitudo; deinde nimia mollities & laxitas aut siccitas & durities; tertio situs partium ipsius mutatio cum à causa tendente & trahente sursum deorsum aut sinistrorsum, dextrorsum deducta esse videatur. Hæ sunt tres proximæ pulsuum causæ, ad quas cæteræ referuntur.

II. Virtutis vitalis robur & debilitas.

Tertia causa mutationis pulsuũ est in arteria.

Causa singularum specierum pulsus.

Consequens vt ordine singularum specierum causas explicemus. Pulsus, qui longus appellatur, fit ob arteriæ siccitatem, partiumque circumstantium colliquationem arididatemq;: latus solum ob superfluam humiditatem: sublimis, propter instrumenti mollitiem, virtute ad hoc opitulante: Ex contrariis causis oritur pulsus breuis, arctus humilis. Celer frequensque pulsus fit ob vsum auctum, nimirum caloris exuperantiam, aut spiritus vitalis penuriam; magnus propter necessitatem auctam cum facultate non imbecilla. Nam aucto calore si facultas debilis non sit & instrumentum obediens, pulsus magnus oritur si magnitud

Celeris.

Magni.

gnitudo vsu non suffecerit, statim celeritas ipsi accedit, ac si ne sic quidem satisfecerit frequentiam assumit. A contrariis causis fiunt pulsus rari, tardi, parui, scilicet defectu caloris natiui, magnaque refrigeratione aut facultatis debilitate. Vehemens pulsus à facultatis vitalis robore perficitur, modo vsus non absoluatur, nec instrumenti durities renitatur. Languidus à debilitate virium proprie fit. Durus pulsus vehementi similis interdum videtur, sed magnus esse nequit, ob arteriæ cõtumaciam, verum vsu aucto pro magnitudine frequentiam & velocitatem assumit. Causa eius est, arteriæ durities, orta ex immodica refrigeratione, vel exiccatione, vel inflammatione vehementer tendente ac ex conuulsione. Ex opposito pulsus mollis fit, ab arteriæ humiditate, natiua vel ascitia, contracta ex victu copioso humectante, frequentibus balneis, vita delicata, multo somno ac redundantia pituitosorum humorum, morbisq; pituitosis, vt anasarca, lethargo, comate, &c. Plenus pulsus redundantiam humorum aut alimenti in corpore arguit; vacuus contra defectum; Bonus rythmus probam totius corporis temperiem, Arrythmus prauam, veluti in pueris aut senibus: longius quietis tempus, quam motus calorem præpollere notat, quemadmodum in iuuenibus, &c. Inæqualiter citati & caprizantes pulsus febriles calores maxime comitantur: Sed in illa inæqualitate, si pulsus ad eleuationis principiũ properet, seu diastole celerior sit, vehementem calorem arguit, qui refrigeratione tantum indiget: sin eleuationis principium dissoluat, & submissionis initium ac eleuationis extremum acceleret, seu systole velocior sit, quam diastole, putredinem arguit, & copiam fuliginosorum vaporum, quibus excernendis natura incumbit, vt in putridis febribus. Turbulenti seu vibrantes pulsus fiunt, cum vsus magnam eleuationem exigat, & vis vitalis eam perficere valeat, & cone-

Frequentis.
Pulsus rari tardi parui.
Causa pulsus vehementis.
Languidi.
Duri.
Mollis.
Pleni vacui.
Boni & mali rythmi.
Causa pulsus caprizantis & inæqualiter citati.
Vibrantis.

& conetur, sed arteriæ ob duritiem ex inflammatione, tensione, obstructione valida &c. refragentur. *Conuulsiui.* Conuulsiui, quando principium neruorum affectione inflammatoria laborat, vt in Phrenitide, aut acuta epilepsia & conuulsione, vbi adhuc calentes moriuntur, contraria ratione, quã in syncope. *Serratilis.* Serratus pulsus ex inflammatione neruosarum partium oritur, & pleuritidi peculiaris est, maxime inconcoctæ. *Vndosi.* Vndosi, affectus humidos partiumque humidarum consequuntur, vt anasarcam, lethargum, peripneumoniam: si virtus dissolui cæperit, in *Vermiculantis.* vermiculantem primum degenerat, tandemque viribus extreme collapsis in *Formicantis.* formicantem omnium pulsuum languidissimum. Semper autem pulsus deficientes extremam virtutis debilitatem denotant, concidentes & repetentes imbecillem quidem, sed repugnantem adhuc. *Causæ pulsuum deficientium recurrentium & intercurrentium.* In omnibus morbis pulsus valde languidus imbecillitatem facultatis vitalis arguit, sed non vno modo. Nam magnæ imbecillitatis in pulsu tres causæ præcipue sunt, quę vim vitalem prosternunt. vna quæ vires sensim dissoluit: altera quæ repente: tertia quæ materiæ copia, aut cruditate & malignitate obruit. premitque. In quouis imbecillitatis genere, pulsus languidus quidem semper est; verum in prima specie simul paruus est sine inæqualitate: Deinde μυὀρος deficiens, tandẽ abolitus: in secunda specie languidus simul & paruus, frequens, celer sine inæqualitate: post vermiculans, formicans & deficiens. In tertia debilis, paruus inæqualis, & inordinatus; deinde intercurrẽs, dicrotus; tandem intermittens: si vero adsit simul febris, erit vna frequens, velox, inæqualis: si sine febre & calore, rarus, tardus. Intermissio autẽ quo diuturnior: eo periculosior, semperque iuuenibus periculosissima est, minus pueris, minime senibus. Pulsus inęquales ordinati raro inueniuntur, eosque comitantur minores offensæ, quam inordinatos,

Varietas & mutatio pulſus accidit à rebus natura-libus non naturalibus & præternaturalibus. In ægris à præternaturalibus potiſſimum, vt iam dictum eſt. In ſanis vero primario à cauſis naturalibus, deinde à nõ naturalibus. Naturales ſunt temperamentum, habitus corporis, ſexus, ætas & peculiaris corporis diſpoſitio, ex his cognoſcere oportet pulſum cuiuſque naturalem; Nam citra cognitionem pulſus naturalis in ægris, nil certi ex pulſu coniicere poſſumus. Naturæ temperatæ pulſus moderatos obtinent: intemperatæ non item: ſed calidæ, quæ multa refrigeratione indigent, pulſus celeres frequentes & magnos; contra frigidæ, raros; tardos, paruos: humidæ molliores: ſiccæ duriores, anguſtiores, interdum ſi neceſſitas aucta ſit, & virtus robuſta, bis ferientes, vibrantes. Deinde corpora, quæ latas habent arterias, magnos: quæ anguſtas; vt obeſi, paruos; quia anguſtia magnum pulſum perficere nequit. Quare mulieribus, quam viris minores & debiliores pulſus ſunt, plerumque celeriores & frequentiores. Pueri in vehementia & magnitudine mediocres pulſus obtinent, ſed velociſſimos & creberrimos, ob caloris & fuliginoſorum vaporũ redundantiã: Iuuenes, maximos & vhementiſſimos: contra ſenes, paruos, debiles, ac etiam tardos, raros, ſed propotrione diuturnius eſt motionis tempus, quam in iuuenibus. Tandem ob peculiarem cordis arteriarum diſpoſitionem aliquibus à natura inæqualitas pulſus accidit, quæ medicum latere non debet. Mutant naturalem pulſum in ſanis ac etiam non naturalem in ægris res non naturales, primũ aer ſub quo continentur anni tempora, regio, &c. Vere medio, & in locis, regionibus temperatis, pulſus vehementiores ſunt, in magnitudine, celeritate, frequentia, moderati: æſtate locisque calidis ob viriũ reſolutionem, debiles ac etiam parui, ſed ob neceſſitatem vrgentem celeres, frequentes. Autumno debiliores

Cauſæ pulſus naturalis.

Pulſus temperamenti.

Pulſus ſexuum.

Pulſus cuiuſq; ætatis.

Pulſus mutatio ratione temporum anni, &c. cæterarũque rerum non naturalium.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Wellcome Trust, London.
3797/A

quam vere sunt, magisque inæquales & duri. Hyeme & in locis frigidis, tardi, rari sunt, minores quam æstate, sed vehementiores. Deinde alimenti plenior vsus pulsus vehementes facit, ac etiam magnos, crebros, veloces si fuerit alimenti calidioris, vt vini: Parcior vsus contra debiles, paruos, raros, tardos: Immoderatus supra vires, debiles inæquales, inordinatos. Tertio in somno pulsus minores, debiliores, tardiores, rariores sunt: à somno aliquandiu vehemetiores, maiores frequentiores. Præterea exercitatio immoderata, vt superfluæ vigiliæ, ob virium resolutionem debiles, paruos pulsus edit, sed ob necessitatem auctam celeres, frequentes: Moderata exercitatio vehementes, magnos, celeres, crebros; otium & ignauia contra debiles, paruos, tardos, raros: Tandem ira, vehementes, altos, magnos, crebros, veloces pulsus facit: tristitia, debiles paruos, tardos, raros: subitus timor; veloces, inæquales, inordinatos: celare aliquid studentes, si interrogati fuerint, repente pulsus magnos & inæquales edunt. Mutationes pulsuum à causis non naturalibus consideranda sunt, tam in sanis, quam in ægris. Nam nec naturalem cuiusque pulsum dignoscere: nec ex pulsu non naturali in ægris certi aliquid prædicere possumus, nisi sedata sit illa corporis animique perturbatio, quæ à causis externis oritur. De cæteris signis ex pulsu, tam prognosticis, quam diagnosticis lege Galeni libros de pulsibus.

DE VRINIS.

Capvt V.

Differentiæ pulsuum obscuræ sunt, difficilime cognoscuntur, multaque exercitatione indigent. Signa, quæ ex consideratione vrinarum sumuntur

manifesta sunt, facileque dignoscuntur. Est autem vrina serosum sanguinis excrementum, & vehiculum, ex superflua assumptorum liquidorum portione genitum, quod vna cũ portione excrementitiæ bilis & reliquiis nonnullis tertiæ concoctionis, ex venis renes proliciunt, & per vreteres in vesicam dimittunt. Excrementum hoc serosum vnicum simplexque non est, sed omnibus partibus massæ sanguinis commune. Nam tot sunt species serosi humoris, quod species succorum in venis, & quilibet succus suum habet serum quibus permiscetur portio biliosi tenuis excremẽti, scilicet bilis flauæ, rubræ, pallidæ, vnde in tẽperatis naturis, vrina subflaua, subruffa aut citrina redditur. Serosum hoc excrementũ vehiculum sanguinis est, per iecur in cauam minoresque venas: vbi reliquias nonnullas tertiæ concoctionis assumit, vnde hypostasis oritur: in ægris qualitatem humoris peccantis contrahit, & partis affectæ notam, aut inquinamenta plerumque suscipit: tandemque ex venis in renum prolicitur, & in vesicam prolabitur. Quare vrinæ cum de toto omnium excremento maxime decidant, significationem maxime generalem habebũt, euidentissime dispositionem iecoris, venosi generis, sanguinis, & humorum in vasis demonstrant, ac concoctiones & cruditatem in venis. Deinde affectus partium per quas delabuntur, & attingunt vt renum, vreterum, vesicæ, ac etiam partium quarum inquinamenta aut excretiones reliquas assumunt: minus manifeste illarum constitutionem, quas non attingunt, aut quarum excretiones nullas suscipiunt.

Quid vrina.

Ex consideratione vrinæ qui morbi cognoscuntur.

Colligenda autem est vrina mane à somno perfecta concoctione vniuersa in matula vitrea pellucida alba, tenui inferne, nec nimis lata nec arcta, non post coitum, euacuationem, vigilias, crapulam, inediam, vsum medicamentorum, quæ vrinas tingunt, &c. seruanda clausa in loco temperato non vltra

Modus considerationis.

quin-

quinque aut sex horas; contemplanda ubi refrixerit
Sex considerãda in urinis. & residerit in aere lucido extra radios solis. Conside-
rantur autem in urina sex, nimirum substantia seu
consistentia, perspicuitas, quantitas, odor, calor
Differentiæ urinarum. & contenta, quibus additur à nonnullis mingendi
modus. Ab his sumuntur differentiæ urinarum seu
signa.

Nam ratione substantiæ, urina, vel tenuis est, qua-
1. si aqua, quæ concussa spumam exiguam ampullasq;
paruas habet, quæ cito dissoluuntur: vel crassa qua-
oleum, vinum potens, &c. vel mediocris substantiæ.
2. Deinde respectu perspicuitatis, vel clara perspicua &
limpida est, vt visus facile permeet, vel turbida, opa-
3. ca, obscura, &c. Tertio ratione quantitatis assump-
potus, vel multa & copiosa, vel pauca vel potui pro-
4. portionata. Quarto odor urinæ, aut nullus est, au
5. plane fœtidus est, aut naturalis. Quinto colorum o-
mnes fere species in urina considerantur, quorũ ex-
tremi sunt albus & niger, medii complures. Sub albo
Colores urinæ. continentur primum color cristallinus, deinde aqu-
us ac lacteus, quasi lac serosum, post subalbus colo-
ut glaucus quasi cornu pellucidum, ac charopus p-
lis camelorum similis; hinc sequuntur intermed-
colores, ut subspiceus & spiceus siue palearis, pall-
dusque color, qualis in antiquis paleis conspicitu-
De sequentibus discrepant Gal. & Auicenna. Na-
Gal. lib. 1. de crisibus. cap. 12. post colorem subpallidu-
ponit pallidum, subruffum, subflauum. Deinde ru-
fum, post flauum, quarto rubrum, &c. Auicenna po-
spiceum statuit citrinum, deinde flauum, post ru-
fum, hinc citrangulatem, igneum croceum, rubrum
&c. Verum ruffus magis ad album vergit, flau-
ad splendidum rubrumue, sub rubro continetur p-
mum roseus, qualis in rosis valde rubris, deinde p-
niceus, ut in scarlato, tertio vineus vino nigro, a-
hepatis colori similis, tandem prasseus, qualis in u-

nig-

igris;poſt hos ſequuntur ſpecies coloris ad nigrum
nclinâtes, vt viridis, æruginoſus, praſſeus, ceruleus
venetus, item lividus plumbeusue, vltimo color ni-
ger. Tandem contenta in vrinis ſunt primum hypo- *6. Contenta vrina.*
taſis, deinde enæorema, nubes, bullæ, tertio tamen-
a ſquammæ, pili, arenæ, pinguedo, pus, humores, ſe-
nen, &c.

Cum bona conſtitutio, bonæque conſtitutionis rina, norma malæ ſit, ab vrina ſana optima incipien-dum erit. In ſanis optimo corporis habitu præditis, *Optima vrina.* rina ſubruffa aut ſubflaua eſt, talis manens qualis ingitur quâtitate potius proportionata, mediocris ubſtantiæ, non omni odore carens vel graueolens, um hypoſtaſi alba læui, æquali, acuta ſeu pyramida. fundum matulæ occupante, ſine vllis craſſamentis, amentis, bullis, &c. leuem ſubſidentiam intelligo hærentem indiuulſam: æqualem quæ ſemper ſimi-s mingitur, & non hodie cocta eſt, cras cruda. Hæc mnia bonam concoctionem arguunt. Nam con-ſtentia, color, quantitas vrinæ, notę ſunt concoctio-is in iecore, & venis maioribus; hypoſtaſis vero ter-æ concoctionis in venis minoribus. Igitur vrina uo ab his notis longius recedit, eo deterior exiſti-*Cauſa diuerſitatis vrina.* atur. Recedit autem nonnihil in ſanis non optimo re corporis habitu præditis, ob res naturales ac et-m non naturales, longius vero in ægris, mutationis aturalis ſtatus à rebus præternaturalibus. Natura-s ſunt ſexus ætas, temperamentum corporis. Nam ulieribus ſecundum naturam vrina ad albiorem *Vrina ſexus.* rili colorem tendit, hypoſtaſinque ampliorem craſ-iorem, pluraque contenta obtinent: Iuuenibus vri-a ſubflaua, aut ſubruffa eſt, mediocris ſubſtantiæ; *Vrina ætatum.* ueris albior craſſior, quam iuenum cum multa craſ-ſubſidentia; ſenibus vrina alba tenuis eſt cũ paucis *Vrina temperaturarum.* udiſque contentis. Præterea natura calidis vrinæ iffæ ac aureæ ſunt, cum mediocribus contentis

tinctis, & albedinem naturalem diffugientibus; fri-
gidis contra magis albæ crassæ cum minoribus con-
tentis, & quæ facile turbantur. Natura sicci vrinas
modice tinctas obtinent, mediocris substantiæ, pau-
ciores cum paucis contentis bene coctis; humidi
contra vrinas magis albas, copiosas, subtenues cum
multis crudis contentis. Correspondent vrinæ æta-
tum & temperaturarũ vrinis temporum, anni, & re-
gionum, & quæ ratio est in temporibus anni, eadem
in cæteris rebus non naturalibus. Nam æstas, ca-
lida aeris constitutio, ira, vigiliæ, inedia, vita labo-
riosa, vsus alimentorum calidorum, &c. vrinas co-
loratiores reddunt cum paucis contentis, contra
hyems, otium, somnolentia, crapula, victus frigidus,
&c. vrinas albiores crassiores cum multis crudis
contentis. His definitis restat vt causas differentia-
rum, & quid quælibet vrina designet, ordine expli-
cemus.

Vrinæ mutationes à causis non naturalibus.

De causis singularũ differentiarum.

Quid designet vrina tenuis aut crassa.

De substantiæ modo, cum quibus coloribus con-
iungantur, discrepant medici: plerique crassam vri-
nam cum quouis coniungi posse arbitrantur, tenuem
ad rubrum tantum ascendere, mediocrem substan-
tiam cum mediis coloribus reperiri. Denotat autem
vrina mediocris substantiæ robur natiui caloris bo-
namque concoctionem viscerum venosique gene-
ris, quæ hac tenuior aut crassior imperfectam conco-
ctionem. Tenuis causa est vel potus nimia copia,
vel obstructio aliqua iecoris, renum, vreterum nihil
crassi transcolare permittens, aut debilitas conco-
ctricis ac retentricis vasorum, ab intemperie frigida
aut attractrice renum deprauata ab intemperie ca-
lida, vt in diabete. Redditur autem tenuis vrina
in acutis morbis ob concoctricis debilitatem & cru-
ditatem humorum designat: & si diutius perseuera-
rit viresque debiles sint, mortem; sin validæ, absces-
sus in inferioribus partibus: In crisibus semper recid-
uam